

جەمال نەبەز

کۆبەرەم

ژمارە (٦)

زنجیرە و تار و تور و تۆر

لە گەڵ دەزگە و راگەباندنی گشتی

ژمارە (١)

کوردستان - سلێمانی

٢٠٠٦

- ناوی کتیب : کوبه ره م ژماره (۶)
- نووسینی: چه مال نه به ز
- دهره ینانی هونه ری به رگ: محمه د زاده
- تیراژ : ۱۰۰۰ دانه
- له به ړیوه به رایه تی کتیبخانه ی گشتی ه ولیر ژماره ی سپارښی
(۲۴۷) ی سالی (۲۰۰۶) ی پیدراوه.

له سر نه رکی نووسه ر چاپکراوه

مافی چاپکردنه وه ی ته نی به ده ست نووسه ره

پښت

- ٧ ..... بانگه‌وازي کي د لپاکانه بڼه هـ موو
- ١١ ..... بانگه‌وازي کي بڼه نه وهی کورد و هـ موو خه لکی کوردستان
- ١٥ ..... دوکتور جه مال نه بهز له کورني پېنچ سـ عاتيدا
- ٢١ ..... له وهرامی پرسيارني کوردستاني نوی ١٥
- ٢٨ ..... مه به ستم کوماری فيده رالی کوردستانه، نه که مترو نه پـ و هـ
- ٤٢ ..... خاين و خيانهت و خيانه تکار و خيانه تکاری
- ٥٥ ..... په يمانی واشنتوني ١٧/٩/١٩٩٨ چوڼ هـ لده سـ نـ گـ يـ نـ و
- ٥٩ ..... له ديدارني کدا دوکتور جه مال نه بهز رنککه و تننامه ی
- ٦٦ ..... پاش نيوه رويه ک له خزمهت شای کوردستان
- ٩٠ ..... چـ نـ د سـ رنجيک له باره ی سـ رـ دانه که مانه وه
- ٩٦ ..... وتوونډی ته له فزيونی «کوردسات» له گه ل د. نه بهز
- ١١٠ ..... پی کی کی ..... بهـ رـ و کوی؟؟؟
- ١١٥ ..... بڼه به رنوه به رانی روژنامه ی «کوردستاني نوی» له
- ١٢١ ..... کوردستان «کوردستان» ی کرده راستی
- ١٢٦ ..... سـ رنجـ دانيک له هـ فـ پـ يـ شـ يـ نـ ی «میدیا» له گه ل شاکری خدو
- ١٤١ ..... په يامی ماموستا جه مال نه بهز بڼه کونگره ی پېنجه می
- ١٤٣ ..... برای خوشه ويست و به رنژ مام جه لال
- ١٤٥ ..... «فـ قـ يـ اـ نه» که ی شينخ مه حمود بوو به «ده سـ ته سـ ره»
- ١٥٥ ..... نه مريکا و تيرورو کورد
- ١٦٥ ..... کورد له روژانی په لاماردانی نه فغانستاندا
- ١٦٩ ..... نازادی و حيزبایه تی

سوپاسىڭكى زۆر گەرم

نوسەر و خاوەنى ئەم بابەتانەى لەم بەرگەدا كۆكراونەتەو،
(جەمال نەبەز) ھەروەھا بنكەى چاپەمەنى كوردنامە سوپاسىڭكى
گەرمى ھاوئىرى ھىژا سىروان كاوسى دەكەن كە بە ئەرك و
ماندووونىڭكى زۆر ئەم بەرھەمەى خستە سەر كۆمپيوتەر و بوو بە
ھۆى ئەوھى رۆناكى ببىنى.

ناھورامەزدا بىپارنىزى و ھاوتای فرە بكا.

بانگه‌وازیکی دلیپاکانه

بۆ

هه‌موو کوردیکی به‌ته‌نگه‌وه‌هاتوو

به‌پێزان!

ئهم بانگه‌وازه له کياتيکدا پيشکيشی ئيه‌وی به‌ته‌نگه‌وه‌هاتوو ده‌کړی که هه‌لومهرچینکی به‌کجار تايبه‌تی و ده‌گمهن له نه‌نجامي کشانی له‌شکری عیراق به‌سهر کویت دا هاتووته کایه‌وه. به‌لام پيشه‌کی ده‌موی ئه‌وه به‌ ئيه‌وی به‌پێز رابگه‌ینم که نامانجی ئهم بانگه‌وازه ئه‌وه نییه له کيشه‌ی سیاسي و کۆمه‌لایه‌تی کویت بکۆلمه‌وه. چونکه مینژووی داواکردنی کویت له‌لایهن رژيمه‌ جۆراوجۆره‌کانی عیراقه‌وه به‌به‌تیکي نوێ نییه. هه‌روه‌ها نیازیش لهم بانگه‌وازه ئه‌وه نی به‌ که بگوتری عیراق مافی ئه‌وه‌ی هه‌یه خاکی کویت بنه‌وسینی به‌خۆیه‌وه یان نا. چونکه مه‌سه‌له‌ی "کۆ هه‌قیته‌ی و کۆ هه‌قی نی یه" ئه‌وه هه‌میرنکه ئاوانکی زۆر ده‌کيشی و جینی ئیره نییه. یینجگه له‌مه‌ش مه‌به‌ستم ئه‌وه نییه ئه‌و به‌رینه ناسۆره‌ی که پنه‌نده‌یی رژیمی کویت و رژیمی عیراق له‌کاتی جهنگی عیراق و ئیراندا کردی به‌هه‌ست و گیانی کورده‌وه جازنکی دی لیره‌دا به‌ینه‌وه سوێ و به‌مه‌ ده‌ماری کۆنه‌ قینی کورد بگرم، نا. مه‌به‌ستم ئه‌وه نی یه. چونکه سیاسه‌ت وه‌ک شه‌ره‌گه‌رک نی یه و به‌ کۆنه‌قین ناکړی. کورت و کرمانجی، مه‌به‌ستم لهم چه‌ند دیره ئه‌وه‌یه که به‌راشکاوی ئه‌و راستینه‌یه به‌خه‌مه به‌رچار که ئهم هه‌نگاوه‌ی رژیمی عیراق هه‌لومهرچینکی نیوچه‌یی و نیونه‌ته‌وه‌یی وای له‌ خۆره‌ه‌لاتی نیوچه‌راست و ته‌واوی جیهاندا هیناوه‌ته کایه که نه‌گه‌ر بێتو هۆشیاران و به‌رپرسیاران به‌هوش بگه‌رنه‌وه بۆی له‌وانه‌یه کورد بتوانی سووت وه‌ربگرێ لێ. بۆیه ده‌موی وه‌ک مرزف دۆستیکي به‌ته‌نگه‌وه‌هاتوو روو بکه‌مه هه‌موو کوردنیک، بێ گوندانه جیاوازی بیروباوه‌ڕ و بۆچوونی سیاسیی و، داوا بکه‌م لێ هه‌ولی پیکه‌ینانی کۆبوونه‌وه‌یه‌کی به‌ره‌راوانی کوردانه‌ی گه‌شتگر

بدات که له‌وی دا باسێکی بابەتانه‌ی زانستانه‌ی قوولی ئەو شێمانه (احتمالات) و رێکارانه (اسالیب) بکری که ده‌شی چاوه‌ڕوانیی سووت بکری لێیان.

جا وا لێره‌شدا چهند سهرنجێک ده‌خه‌مه به‌رچاو وەك بیهروای تایبەتیی خۆم و هیچی دی:

(۱) - به‌رله‌ کۆبوونه‌وه‌که و ئالوگۆڕ کردنی بیروبا، واته به‌رله‌وه‌ی بێبارێکی گشتی ده‌دری، نابێ هیچ کوردێک یان هیچ ده‌سته و کۆمه‌ڵه‌یه‌ک به‌رپرسی لایه‌نگیری هیچ لایه‌ک بکات، نه‌ رژیمی عێراق و نه‌ ناحه‌زه‌کانی. چونکه جاری هیچ کەس و هیچ لایه‌ک به‌ ته‌واوی نازانی ئەم گوریس کێشه‌کی یه‌ چی لێ ده‌رده‌چی. شایانی باسه‌ که گه‌لێک لایه‌ن به‌ته‌مان ده‌ستکه‌وتی‌کیان ده‌ستگیر بێ و له‌م باره‌ ئالۆزه‌دا پارچه‌یه‌کی "نێچیره‌که‌یان" پێ بپێ. ئێران به‌ته‌مای ئەوه‌یه‌ پاش شەڕی هه‌شت ساله‌ و ئەو هه‌م‌وو قسوریانی یه، ئەوه‌ی له‌ده‌سته‌ی چووه، یان ده‌سته‌ی نه‌که‌وتوو، به‌ خشکه‌یی و نه‌م‌جاره به‌ده‌سته‌ی ئەوه‌ی نێوی ناوه "شه‌یتانی مه‌زن" (ئه‌مه‌ریکا) پێی بکات. ده‌وله‌تی ترک به‌ته‌مایه به‌ گرتنه‌وه‌ی سۆراو و سپیانیکی دیموکراتیانه و هه‌لو‌نێستی هه‌له‌په‌رستانه، خۆی له‌ ئەوروپای رۆژاوا نێزیکتر بکاته‌وه، به‌هێوای ئەوه‌ی بێ‌خه‌نه "کۆمه‌ڵی ئەوروپا" وە چونکه ده‌مێکه چاوه‌ڕوانی ئەوه‌یه، به‌لام ده‌وله‌ته‌کانی ئەوروپا به‌ بیانووی ئەوه‌ی که مافی مرۆڤ له‌ ترکیا "پێشیل" کراوه، تا نێسته رێیان نه‌داوه بێته‌ ئەندام. هه‌روه‌ها چاوه‌ڕوانی ئەوه‌شه که ئەگه‌ر هاتوو رژیمی سه‌ددام که‌وت، ئەوا ئەویش به‌ "ره‌زاه‌مه‌ندی"ی زله‌په‌زه‌کان و ده‌وله‌تانی ئەوروپا "ویلايه‌تی مووسل" (کوردستانی به‌شی عێراق) بێ هه‌را و زه‌نا بخاته سه‌ر ده‌وله‌ته‌که‌ی. سوورباش به‌ته‌مایه به‌م هۆیه‌وه له‌گه‌ڵ ئینگلیز و ئەمه‌ریکا و به‌ره‌ی رۆژاوا، که به‌ رژیمنیکی تێرۆریستی داده‌نین، ناشت بێته‌وه و کوزیکی له‌ "شووتی" یه‌که پێ بپێ. ئەرده‌نیش که سالانی سالی پشته‌ی رژیمی سه‌ددامی گرت، عه‌باکه‌ی پان کردووه‌ته‌وه، کێ "خێره‌ومه‌نده" ئەوا پاره‌ی تی بکا. یه‌کتیی سۆڤیشتیش هه‌رچهنده به‌سه‌رزاری پشتگیریی بێباری کۆمه‌ڵه‌ی نه‌ته‌وه یه‌که‌گرتوو‌ه‌کان ده‌کا له‌ دژی عێراق، به‌لام له‌ گه‌ڵ ئەوه‌شدا ده‌ورێکی هه‌له‌په‌رستانه‌ ده‌نوێنی و ده‌یه‌وی کارێک بکا به‌لکو به‌توانی سه‌ددام رزگار بکا. ئەمه‌ریکا و ده‌وله‌تانی ئەوروپای رۆژاوا هه‌رچهنده

گہلہ کؤمہ بیان لہ عیراق کردوہ، بہلآم لہ ژنرہوہ لہ نئو خویاندا یەک نین و ہیندیکیان لہ ئەمریکا کەوتونەتە منجەمنج، شەڕیش ھەروا ھاسان نی یە لہ ولایتیکی گەرمی دورە دەستدا، مانەوہشیان بە چاوہروانی یەوہ لہ کەنداودا دەسلاتیکی مالی زوری دەوی. دەمینیتەوہ سەر ئیسرائیل کە لہ ھەموو لایەک پتر لہ مەترسی دایە؛ بۆیە لہ ھەلیکی وا دەگەڕێ کە بە جەزەبە یەکی کارا؛ مەسەلە ی عیراق و ناسیۆنالیزمی عەرەب بەجاری جێ بەجێ بکا، بەلآم ئیسرائیل تەنیا یە و ناویری دەستیک بوەشینێ کە پەژیرانی و مالیورانی لہ دووا بی.

٢- ئەم شەڕی عیراق لہ دژی ئەمریکا و پەڕی رۆژاوا و دەولەتە عەرەبی یە ھاوپیانەکانیان شەڕی کورد نی یە. وەک چۆن شەڕی عیراق و ئێران شەڕی کورد نەبوو، بەلآم بەداخەوہ و بە ناڕەوا کرا بە شەڕی کورد و، کوردیش لہ ھەردوو لایەنەکە پتر زیانی لێ کەوت. تەکا یە بەرێژینە، بەتایبەتی سەرکردە ی حیزب و کۆمەلەکان؛ دەستم داوێنتان، با ناگری ئەم شەڕەش ھەر چەرچاوی کورد نەگرتەوہ. ئەوہتە وەک خۆتان دەیزانن ئەو دەولەتانە ی ئەوێ گەلە کۆمە لہ رژیمی عیراق دەکەن، ھەر ئەو دەولەتانەن کە بوونە ھۆی ئەوہی سەددام بیستە ئەو پیاوہی کە مارگریت تاچەر پێی بیزێ "ملھوڕ" و "زۆردار" و "دەبی لہ سنووری خۆی دا بوەستێری". ئەم دەولەتانە ھەر ئەو دەولەتانەش بوون کە پاش کارساتی ھەناویری ھەلەبجە، ھەرچەند خۆیان ھینا و برد، ئێستەش سزایەکی عێراقیان نەدا، بەلکو پاش ئەوہ بەچەند رۆژنکی کەم بە سەتان ملوێن دۆلار و مارک و فرەنک و رۆیل کرێدیتیان دا بە رژیمی عیراق. لہ گەل ئەوہشدا وەک گوتم سیاسەت کۆنەقین و تۆلەسەندنەوہی کورێبیانە ی ناکات نی یە، بەلکو ھەولدانە بۆ گەشتنە ئامانج. بەلآم سیاسەتیش ئەوہ نی یە سەرکردەکانی کورد بچنە لای ئەم دەولەت و ئەو دەولەت کە تا دوینی بوو، بە "ئیمپریالیست" و "زایۆنیست" و "سەرما یەدار" و "خوێنمژ" دایان دەنان و ئەوێ دەستیان لێ پان بکەنەوہ و ھەریەکە خزمەتی خۆی و چەند ھزار چەکدارنک پێشکیش بکا بەرامبەر "یارمەتی". ئەوانیش بیزیان نەیت و ھەرام بدەنەوہ، ئەمەش دوای ئەوہی کە ھیندیکیان چەندان کەسی وەک ھاقل و ماقل یان کردبی بە تەکا کار تا سەددام رازی بیی بە قسەکردن لہ گەلیان. بەراستی بەرێژینە ئەمە سیاسەت نی یە

و پێویستە لە بەرژێوه‌هێندیی کوردەوه‌ی بۆ مەسەله‌کان بچن و گۆی نەدەنه‌ ئه‌وه‌ی هه‌ل‌ن‌ستی نهم رژێم و ئه‌و رژێمی دابه‌شکهری کوردستان چی ده‌بی. پێویسته‌ داو و ده‌زگه‌ و حیزبه‌ کوردی یه‌کان سه‌ربه‌خوایی خۆیان له‌ هه‌موو شتێک گرت‌تر بی له‌ لایان و کارنێک بکهن له‌م هه‌له‌دا نه‌گهر کرا مەسەله‌ی کورد و هه‌ک یه‌کێک له‌ مەسەله‌ چاره‌ نه‌کراوه‌کانی رۆژه‌لاتی نیوه‌راست بچینه‌ به‌رده‌می نەتمه‌وه‌ یه‌ک‌گرت‌وه‌کان. به‌ره‌و هه‌ول‌دان بۆ پێکهێنانی کۆبوونه‌وه‌یه‌کی فراوان.

جەمال نەبەز

ئه‌لمانیا ٢٠ / ٨ / ١٩٩٠

سه‌رنج!

نهم بانگه‌وازه‌ و هه‌ک ده‌یێنری له‌ ٢٠ / ٨ / ١٩٩٠ دا بلا‌و‌کراوه‌ته‌وه‌. ئه‌وه‌ بوو پاش ئه‌وه‌ جه‌نگی که‌نداو له‌ نێوان کۆمه‌لی نەتمه‌وه‌ یه‌ک‌گرت‌وه‌کان و عێراقدا ده‌ستی پێکرد و له‌شکری عێراق له‌ کۆیت کرایه‌ ده‌ره‌وه‌ و، راپه‌ڕینی به‌هاری ١٩٩١ له‌ باشووری کوردستان روویدا. گه‌لی کورد له‌ باشوور توانی هه‌رێمیکی گه‌وره‌ رزگار بکا، به‌لام ده‌وله‌ته‌ داگیرکه‌ره‌کانی کوردستان و هه‌ق‌البه‌نده‌کانیان و هه‌ک میسر و ئه‌رده‌ن و عه‌ره‌به‌ستانی سه‌عوودی رازی نه‌بوون که ئه‌مه‌ریکا کاری سه‌ددام یه‌ک‌سه‌ره‌ بکا، نه‌ و هه‌ک کورد شتیکی ده‌ست بکه‌وی. ئه‌وه‌ بوو سه‌ددام و له‌شک‌ره‌که‌ی مان و په‌لاماری کوردستانیان دايمه‌وه‌ و گه‌له‌په‌وه‌که‌ی به‌هاری ١٩٩١ روویدا که کارساتیکی میژوویی بوو. به‌ بیروبه‌روای من نه‌گهر سیاسه‌تکارانی کورد هه‌روا زوو نه‌چووناپه‌ لای سه‌ددام و ده‌ست له‌ ملاتی نه‌بووناپه‌، کۆمه‌لی نەتمه‌وه‌ یه‌ک‌گرت‌وه‌کان، بێجگه‌ له‌ دامه‌زراندنی «هه‌رێمی ئاسایش» بپاری دیکه‌ی باشت‌ری ده‌دا بۆ چاره‌نووسی کوردی باشوور.

بانگه وازنك بو

نه ته وهی کورد و هه موو خه لکی کوردستان ((شهرێ چه پهلێ برا کوژی بوهستین))

روژنامه کان و ئهژانسی دهنگریاسه کان له م دوایییه دا وایانرا گه یاند که شهرێ برا کوژی جارنکی دیکه له باشووری کوردستاندا دهستی پێ کردووه ته وه، و ژماره یهکی زۆر له هاوولاتیانی خوارووی کوردستان له خوتوخو پرای و به دهستی یه کدی بوونه ته کۆچی قوریانیی تهنگه تیلکه میی حیزب حیزبینه و بهرچاوتنه گیی سیاسی.

شهرێ برا کوژی که له بنه رته دا به شینکه له کولتووری پاشقهرپووی سهرده می سهره تاییی کۆمه لگهی ناده مزاد، له میژووی کورده واریدا تا ئیسته گه لیک شینوهی جۆرجو ری به خۆیه وه گرتووه، و هه ر له به یه کدادانی خه لکه کایه تی و "ته پلێ باز و به یاخ" و تیکه رانی کۆچمه ر و نیشته جی (کو رد و گۆزان) وه بگه تا ده گاته شهره گه ره ک، باو بوه. به لآم ئه م شهره چه پهل له نه وهی دو وه می ئه م سه ته یه دا؛ به زۆری؛ خۆی له شینوهی حیزب حیزبینه دا خسته روو. حیزبه کانی کوردستانی ئه م نیو سه ته یه که به دهستی هورده بو ژروای خوینده واری کو رد هاته نه کایه وه، و تا دو ئنی بوو هه موویان لافێ مارکسی ته بیان لیده دا و، هه ر یه که یان خۆی به نو ئنه ری کارکه ر و جۆتکار داده نا و، هه مووش ده وریشی گو ئه پرایه لی رژی می تاوانباری سو فیت بوون، ئه وه بوو به نی سو "چه نایه تی" یه وه و له سه ر "پیشه رو ئتی قاقانه ی پرۆلیتاریا" که و ته سو نه گیانی یه کدی و جاری وا هه بوو بۆ له نی سو بردن و تو و نا کردنی به را مه ره که یان له ه یچ جز ره ها و کاری یه ک له گه ل فاشی ته رین دا گیر که رانی کوردستان نه ده پرنگانه وه... ئه ری... شهرێ برا کوژی و حیزب حیزبینه گه وه ره ترین هۆیه ک بوون و هۆیه کن بۆ را گیر کردنی فه رمان په واییی مله و پانی بیگانه ی تو قالی ته ری دۆ به ئازادیی کوردستان.

پاش هه ره سه ئنه نانی دیکه تا ژو ئتی سهرمایه دار تی ده ولت به سه رۆ کایه تی "یه کیتی سو فیت" و یه کلا یی سو و نی زله یزتی له جیهاندا بۆ نه مریکا، حیزبه

ماركسييه كانى كوردستان كه ئىدى ئەمەى جاران ئەدەلوا بۆيان، ناچار بوون به بادانمەوه و خۆ سازدان لەگەڵ گۆڤاوى رۆژگار. بىجگە لەمەش پەلاماردانى عىراق بۆ سەر كونىت و ھەلگىرسانى جەنگى كەنداو، شكانى رۆژى سەددام و راپەرپنى خەلكى خوارووى كوردستان، و ئەوجا سەركونكردى راپەرپنەكە و گەلەرەوه دوو ملىونىيەكەى كورد، كه بوو به ھۆى قورىانيداننىكى يەكجار زۆر، و راكىشانى سەرنجى بىرورپاى گشتى جىهان ... ئەمانە ھەموو ھەلومەرجىكى واپان ھىنايە پىشەمەوه كه لە باشوورى كوردستاندا "ھەرفى ئاسايش" دا بەرزى، بى ئەمەى حىزىەكان دەستىكان لە راپەرپنەكە، يان گەلەرەوهكە، يان لە پىكەينانى "ھەرفى ئاسايش" دا ھەبووى. ھەر ھەلومەرجى لەبارىش بوو كه كارنىكى واپكرد كه دوو حىزىە گەرەكە (پارتى و يەكىنى) بتوانن ھەلبژاردن بىەنمەوه و پەرلەمان و ھكومەتى كوردستان لە خۆيان پىكەينەن كه تا ئىستە ھىچ دەلەتتىكى دنيا بەرەسمى دانى بەبووندا نەناو.

جا ئەم ئازادى يە رۆژى (ئەسبى) يەى كه لە خوارووى كوردستاندا ھەبە، بەرھەمى تەقوتوقى حىزب حىزىنە نىيە، بەلكو شتىكە بارودۆخى نىودەولەتەكان سازىكردووه، و بە دەزوويەك بەندە. ھەموو دوژمنانى ئەتەمەى كورد و گشت نەيارانى ئازادى و دىمۆكراسى خەرىكى كەينو بەين لە دژى و چاوەرپوانى لەنىوردن. خۆ ئەگەر بىشو لەلەين كورد خۆشى يەو قەدرى ئەزانى و نەپارنەزى و بكرى بە قورىانى حىزب حىزىنە، ئەوا ھەلىكى تاكەلەكەوتوو (استثنائى) ى دىرۆكى لەدەست دەچى، و ھەر لایەكەش دەستى لەم تاواندا ھەبى، ئەوا ئەتەمەى كورد لىناپوورى.

ئەورۆ ئەتەمەى چل ملونى كورد بە ھەلومەرجىكى ناسك و چارەنوس سازدا تىدەپەرى. لەوانەبە ھەلەبەكى گچكە يەكجار زۆر بكموى لەسەر كورد. لەبەر ئەو لەسەر ھەموو دلسۆزنىكى ئەتەمە پىوستە واز لە ھەموو جۆرە خۆپەرستى و ناكۆكىيەكى نىوخۆى و ھەموو جۆرە دەستكەوتىكى تايەتبى حىزىايەتى بەينى و روو بكاتە بەرژەوندى بنچىنەبى و پىكەينانى يەكىتەبەكى پتەو لەسەر بناخەى رىزگرتن لەمافى يەكدى بۆ بەھىزكردنى بەرەى نىوخۆ، و خۆ نامادەكردنى گشتى بۆ

روژانی تەنگانە کە رەنگە بەم زووانە بێتە بەردەم خەڵکی کوردستان.

دەبێ بزانین کە قەوارە ی سیاسیی هەموو نەتەوێک دیاردەبەکی ژیاڕی و بەرھەمی بیرى نیشەجییی و شارستانیتییە. کۆمەڵاتی کۆچەر و خێلەکی ناتوان قەوارە ی سیاسى داچەرزێن. ھەر لەبەر ئەوەشە کە بەبێرکردنەو و بۆچوونی خێلەکییانە و حیزب حیزینە قەوارە ی سیاسى پینکایە. ئەوانە ی بەرپاستی دەیانەوێ قەوارە یەکی سیاسى بۆ دواڕۆژی نەتەوێ كورد پینکەو بنین، دەبێ بەر لە هەموو شتێک ئامادە ی پینکەو ژیان و پینکەو تینکۆشین و پینکەو کارکردن بن. پینکەو ژیان و پینکەو تینکۆشین و پینکەو کارکردنیش پینۆستییان بە پەیمان بەستى لەگەڵ بەک و ریزگرتن لەبەک و لەم پەیمانانە ھەیە، کە ئەمەیان بەداخەو لەنبو حیزبەکانی کوردستاندا بە ھیچ جزێک بەدیناکرێ.

گەلی بەرژمەتی كورد لە "ھەرمی ئاسایش" دا سەرەرای ھەموو برستیی و بێ دەرامەتی و بێ بەرگی و لەسەرماندا ھەللەرزینێک و پەلاماردانێکی داگیرکەرانی کوردستان؛ خۆی راگرتوو و دەبێژی: "نازادی و برستیی: نا، تیری و سەرشۆری نا"، بەلام خەڵکی برینداری کوردستان لووتیان لە شەری براکوژی و حیزب حیزینە پر بوو، و ئیدی رێ نادەن بە شەر ھەلگیرسینەران کاسپی بە خوینی کوردەو بەکن. حیزبەکانیش دەبێ بزانی کە بەرژووەندیی ھیچ حیزبێک لە سەروو بەرژووەندیی نەتەوێ كوردەو نی یە. بەرژووەندیی نەتەوێ كورد لە سەروو ھەموو بەرژووەندی بەکی حیزب و کۆمەڵە و تاک و ھۆز و تیرە و شار و گوندیکی کوردەو یە. ھەر کەسێکیش بە نبوی حیزبایەتی، یان بەھەر نبوێکی دیکەو شەری براکوژی خوش پکا، نەتەوێ كورد بەچاوی سووک تیی دەروانی و بە نرمی تەماشای دەکا، و مینووش بە نەحەلتی دەکا. ھەموو ناکۆکی بەکی حیزبایەتی دەبێ بە ناشتی و ھینمی و برابەتی و لەیدەگەیشتن و دەستدانە دەستیەک چارەسەر بکری.

یەکەمین ھەنگاو بەرد ئەم نامانجە ئەو یە حیزبەکان ریزەکانی خۆیان لە مروژی شەرلەتان و مشەخۆر و ھەلپەرس و دز و دەسکەلای بێگانە خاوەن بەکنەو.

بە بیروپای مەن باشترین چارەسەر، پاش دەستبەجی وەستاندنی شەری براکوژی ئەو یە بە زووترین کات ھەلبژاردنێکی نوێ لە "ھەرمی ئاسایش" دا ریزبەخری. ئەو ش بە چاودێری نۆنەرانی خەڵکی باکوور و روژھەلات و روژاوا ی کوردستان و

نۆنەرانی ئەوروپایی و ئەمریکایی و رۆژەھەڵاتی بێلایەن و رێدان بە ھەموو حیزب و کۆمەڵ و تاکە کەسێک کە بە سەر بەستی و بێتەرستی خۆی پێالێوی بۆ ھەلبژاردن، و لەو پەرلەمانەیی کە ھەلدەبژێردری حکوومەتیکی نیشتمانی دایمەزری کە ریز لە دیموکراسی و نازادی و مافی حیزبە گچکەکان و کە مایەتیە سیاسییەکان و رخنەگران بنی. ئەوجا ئەو حکوومەتە ری و شوین دابنی بۆ سەرژمێریکی زانستەیی گشتگر لە "نیوچەیی ئاسایش" دا بە نامانجی دەرشتی ژێرخانیکی پتەوی نابووری و نامادە کردنی گەل بۆ سەندنەوێ ئەو ستانانی (لواء) کە ھێشتا لە ژێر دەستی رژیمی عێراقدا، وەك ستانی کەرکوک و مووسل و دیالە و کووت و ھەموو نیوچەکانی دیکە کوردستان و بەستی کۆنگرەییکی نەتموویی فراوان بە نیازی دانانی پرۆگرامێک بۆ چارەسەر کردنی کێشەیی نەتمووی کورد لە ھەر پێنج بەشەکی نیشتمانی.

ئەوێز کە ئەم وتارە دەنوسم ئێوارە ٢٤ی مانگی دوایزە و رۆژی بیرەوێی لەدایکبوونی پەیامبەری ئاشتی و خوشەوێستی، ھەزرتی عیسا (درودی خۆدی لەسەری و لەسەر ھەموو پەیامبەران و چاکان بی). خۆزگە ئەم رۆژە دەبوو بە رۆژی یەکگرتنی ئەوای خەلکی کوردستان، ھەر لە کەنداوی فارسەو تا چیاکانی قەفقاس و ھەر لەوێشەو تا زەریای سپی ئیوێرێست. بە سوتنی و شیعە و فەلە و جوو و ئیزدی و کاکیمی و عەلەوی و شەبەک و سارەیی و ھەقە و زەردەشتی و بەھایی و دیموکرات و ناسیۆنالیست و کۆمونیست و ئاینخواز و نەتموویی و گوندی و شاری و ھۆز و تیرە و کۆچەر و نیشەتەجی یەو. تاوانی خۆنێژی لای ئیزدانی مەزن و لە ھەموو ئاین و ئێلێکدا، تاوانێکی فرە گرانبە تاییەتی لە ئاینی ئیسلامدا. پەیامبەری ئیسلام محمد (د) دەفرمووی:

إِنَّ هَذَا الْإِنْسَانَ بِنَاءُ اللَّهِ، مَلْعُونٌ مِنْ هَذِهِ بَنِيَانُهُ.

ئەوانەیی ری بۆ شەری چەپەلی براکۆزی تەختدەکەن و ئاگرەکی خوش دەکەن روویان لەبەردەم ئیزدانی مەزن و نەتمووی کورد و وێژدانی مەزقایدیدا رەشە. شەری چەپەلی براکۆزی بوەستین و دەست بەکەنە ملی یەك؛ ئەوجا سەردەکەون.

جەمال نەبەز

ئەمانیا ١٩٩٣/١٢/٢٤

دوکتور جه مال نه بهز

له کورنکي پينج سه عاتيدا

کۆږه که له دوو بهش پیکهاتبوو، لیکولینهوه یهک سهبارته به بارودوخی نهتهوه و نیستای کوردستان و بهشی دووه میشی بۆ پرسیار و وهلام تهرخانکرا بوو.

ماموستا نه بهز له لیکولینهوه کهیدا به چرې ئاوورنکی وردی له کیشمهی نیستمایی نهتهوه که مان دایهوه و باسینکی پوختی ئهو گۆرانکاریانهشی کرد که لهم چند سالمی دوا ییدا به سهر باری نیوده ولتان هاتوه. من باسه کهم لهو رووهوه که ئیشاره تم پیکرد به دل بوو، بهلام ئهو بۆچوونهی ماموستام پی سهر بوو که دهلیت: به کینک له رنگاکانی چارهی کیشم که مان نهویه که کورد له پارچه جیاجیاکانی کوردستان دا خوی وهک نه لته رناتیخی حکومته مهرکه زیه کان بخاته روو. دهست به سهر ئهو دهوله تانه دا بگری و لهو چوارچینه ویدا کیشمهی کوردستانیش چار بکات. ماموستا ههندی دید و بۆچوونیشی بۆ به هیزکردنی ئهم رایهی خوی هینایهوه.

من پیم وایه ئهم رایهی ماموستا زۆر ناموزوعیانه و دوور له واقعیه. رهنکه ئهم کاره یان کارنکی نزیک بهو چهشنه له کاتی حوکمی پاشایهتی بهغدادا "وههم" نه بویه... یان رهنکه له کاتی ئیمپراتوریهتی عوسمانیدا بیرکردنه وهیه کی لهو چهشنه له بهشینک لهو ئیمپراتوریه دا "خه یال" نه بویه، بهلام نیستا که ئهو دهوله تانه به مانای ووشه بوونه ته دهولهتی (قومی) عهرهب و تورک و فارس کاریکی مهحاله مهرزه کانیان بگۆردری، له لایه کی تریشه وه رهنکه دهسته یه کی به ره له ستکاری عهرهب یان تورک و فارس بتوانن لهم رنگایه وه حوکمیک لایمرن و حوکمیک تر پینک بینن و بۆشیان بچینه سهر. چونکه زه ره ی چوارچینه و بنهما قهومییه کانی ئهوانی تیا نابێ، بهلام کورد که له هیچ یه کینک لهو وولاتانه دا له رووی ژماره وه له نهتهوه سهردهسته کان زیاتر نییه، گهر پمنا بۆ کاریکی وایات، ههم به کرده وه کارنکی عه مه لی نییه، چونکه کورد ناتوانی خه لکی سلیمانی و دهوک به ری بۆ بهغدا و رزگاری بکات. ههم سهرجه می نهتهوه ی سهردهست دژی راده وهستی و ۲۲

دهولمتی عمرههیش پهلاماری دهدات نموه بیجگه له ئیران و تورکیاش.

لهلایهکی تریشهوه ئیستا کورد داوای مافه رهواکانی لهسهر خاکی نیشتمانی خۆی دهکات، پنی رهوا نابین و نمو دهولعتانه بهو پهری بهرمهریهتموه سهرکوت و نیبادهی دهکمن و به ئاسانی توانیویهانه گهلهکانیان فریو ده و له دووری سهتان کیلومهتروه بۆ شههری کوردستان تهیاریان بکمن و کورد به جیاوازهخواز له قهلام دهدهن و گوايه خاکی باب و باپیرانی نموان دادهبێن. نهی دهبی چ روو بدات گهر کورد بهزاری خۆی هاوار بکات و خۆی وهك ئالتهرناتیف بۆ دهولمتی عیراق و تورکیا و ئیران و سوریا بهخاته پروو.

لهلایهکی دیکهشهوه نهم رایهی ماموستا له رووی حقوقیهوه کارنکی نادیمۆکراتیهه. کورد چاری لهویه داگیرکمر ولاتهکهی جیهینلی، نهك خۆی بی به داگیرکمر و ئالتهرناتیفی نهتمویهکی دیکه.

بهشی دووهمی کۆرپهکه که بۆ پرسسیار و وهلام دانرابوو، گهستوگوو و راگۆرپهوهیهکی گهرم و گوپی تیا کرا.

سهههتا همز دهکهه بلیم خودی ماموستا نههمز له وهلام و گوینگرتن له ئاماده بووان زۆر نهمز بوو، بهلام نمو برادههه که کۆرپهکهی بهرمپوه دهبرد زۆر چیکلدان تهنگ و کهه هموسهله بوو.

کاتی پاش نموهی ههندی دهنگی پهخنه و گلهیی بهرمز بوویهوه له پروی ماموستادا برای کۆرپه ریکخهر لولهی میکروفۆنهکهی کرده خهلهکهه و یهك دهست ریزی تری پیاوهلدانی ماموستا جهمالی کرد به ناو خهلهکههدا، من پیم وابوو خودی ماموستا جهمال، پیاوهلدانی جاری دووهمی پیخوش نهبوو. خالێکی تریش که جینگهی رهخنه بوو، نموه بوو پرسسیارهکان دهبوايه به نووسراوی بی و ناوی خاوهن پرسسیارشی لهسهر بی. تهفانته لهمهشهدا سانسۆرنکی ناشکرا خرايه سهر پرسسیارهکان و چهندان کهس له هۆلهکهوه دهنگیان لی بهرمزبوویهوه که پرسسیارهکانیان پشت گوێ خراون.

من تیبینیم لهسهر گهلیك له وهلامهکانی ماموستا ههیه، بهلام تهنیا ئامازه بهوانهیان دهکهه که پیم وایه شارهزا و پسپۆرنکی وهك نمو نهدهبوو نمو جوژه

وهلامانهی لی بیستری.

له وهلامی پرسپاریکدا که هاته سمر سکرتیری گشتی (ینک) و سمرۆکی (پدک) گوئی "مام جهلال پیاونکی زیرهک و سیاسی و برادرهه و سالانکی زۆر له دانشگا پینکوه بووین. کاک مهسعودیش نووسینهکانی خویندووتهوه زیرهک و ووریایه و به رحمت بی ریزم ههبوو بۆ باوکی".

سهر ئهوه بوو ئهم قسانهی له وهلامی پرسپاریکدا بوو سهبارت بهو شهپه خیانهتکارانهی که ئهم دوو برادره زیرهکهی مامزستا نهمز بهسهر گهلهکهماندا سهپاندووایه و چارهنووسی باشووری کوردستانیان داوته دهست رنکهوت و تاریکایی.

ئهم قسانهی مامزستا خهلهکهی زۆر پینار کرد و دهنگه دهنگ و مقو مقو له کۆپهکهدا دهستی پینکرد و گفتوگوکان گهرمتر بوون و مامزستاش لهسهر رایهکهی خۆی سوورتر بوو. دوو برادره زیرهکهکهی لهگهله داگیرکهراڤان دا بهراورد دهکرد. گوايه نهمان ههر چۆنیک بن، پیلارهکانیان به داگیرکهرنکی کوردستان ناگۆریتهوه. من روو له مامزستا ئهکهم، دهلیم داگیرکهرد دۆژمه، بهلام سهرکردهی حزبه کوردیهکان کاتیک سیاسهت و رهفتاریان بهخزیته ژیر پرسپارهه کهی ئهوه بهراورد کردنه راسته.

لهو کۆپهدا مامزستا هینده باسی نامهکانی خۆی بۆ ئهوه دوو برادره زیرهکهی و وهلامهکانی نهوانی کرد، گهر "خهلاتی نزییل" بهدهست ئهوه بوايه ههر لهویدا بهوانی دهبهخشی و ئیمهش دهبوو شهکراومان نوش کردبا.

گهر ئهم دوو سیاسهت مهداره ئهوهنده زیرهک و سیاسی و لیهاتوو بن، دهبی نیلسون ماندیلا چبی؟ خالکی تر که سهرنج راکیشهر بوو ئهوه بوو، ههر که باسی کار و سیاسهت چهوتهکانی (ینک و پدک) دهکرا، مامزستا دهیگوت دهولهتانی به بۆیه وایه. هۆی گیروگرفتهکانی بۆ نهبوونی دهولهت دهگیرایهوه.

بینگومان ههر گهلیک دهولهتی نهبوو وهک مرۆفینکی بی ناسنامه و بی پاسپۆرتی لی بهسهر دی. کهرامهتی نهتهوهیی و بوونی ئینسانیی دهوێرنی. بوونی دهولهت یهکێکه له ئاماچه ههره پیرۆزهکافان.

بهلام نېم دوو بېره کي و شهر و تالانتي و ديل کوشتن و سووکايتي يه يه به مافي مرؤفي کورد له لايمن نېم دوو حريموه ده کړي، بؤ نېموني دولت ناگېر نېموه. خو له نېفغانستان و سؤماليا و يدمېن و شوئي ترېش دا دولت همن و شهر و کوشتاريان تېدايه.

من پېم وايه سعادتيه که همدوي له عهقليت و بيرکردنوي رابېراني سياسي کورد و دېزگا کانياندايه و بي ويژدانانه سووت له دواکومتويي کؤمېلگا وهرده گرن بؤ بېرژوهندي خويان، تمنانت نايېلن کورد بېچېته سېر رنگي بېرېو دروست کردني دولت. پېشم وايه گېر دولت بوينايه به همدان سېر کرده و دېزگي سياسي و عهقليتېموه، نېموا ئېستا له جياتي شهر نار پي جي و کلائينکؤف نېموا کاته له جېنگېدا راکيتي دووراوئزي "ارض، ارض" بېسېر کوردې بېدېختي دهؤک و سليماني و هموليردا فرکان فرکاني دېبوو.

مامؤستا گېلېک جار دېگوت من گېش بېنېم و زؤر جار نېم وشېمې دووپات ده کردهوه. بېنگومان کورد به شېوېه کي گشتي خؤراگر و به هيوايه، يه کېنېک لېموا شتانش کوردې له کوردستاندا راگرتوه نېموا هيو و بېرگريهيه.

بهلام کاتي پېس او گوني له پېسپورنېکي وه ک مامؤستا دېي، دېلي گېش بېنېم دېوايه نېموا خال و کارانه دېست نېشان کردبايه که گېش بېنېان کردوه و نېموا بېچېنه و زمېنېه يې بؤ ناماد دېبوواني کؤرېه که رؤن بېکرايه تېموه.

که باسي دزي و تالانتي و پېاوخراپيېه کاني چه کداره کاني "پنک و پدک" ده کرا مامؤستا دېگوت نېم کردهوانه پاشماوه دايگر کمرانه. من پېم وايه دايگر کمران به گشتي و بېعس به تايېه تي خو و رهوشت و گېنده کاري زؤريان له کوردستاندا به جي هيلآوه، بهلام نايې کورد خوشويستق و امان لي بکات عېه کاني خؤمان نېبېنېن و نېمېش بېخېنه نېستؤي دايگر کمر، بؤ نېمونه من پېم وايه له نېوان شق و تېهېلدان و قؤناغه تفنن گېکي حوکمپرا نېکي خؤمالي و بېنگاندا جياوازيه کي نېموتو نېي، به تايېه تي له رووي فيزيکي و نفسيه يوه بؤ مرؤف. له لايه کي ترهوه لام وايه کاتيک دوؤمن نازارت دېدات و مالت قهرهود ده کات، له ناخوه بېهيزتر دېي تمنانت شانازيشي پېوه ده کي بؤ بېرگري دايگر کمر سوورترت ده کا.

بەلەم كاتىك حوكمراڭە خىزمەت نەكەرەكەت ئازارت بىدات لە ناخەو دەرووختىت
و بى ھىوا دەبىت.

لە كۆتايىدا ھەز دەكەم ئەو بلىم مامۇستا جەمال نەبىز بە يەكەك لە نووسەرانى
خاوەن ھەلۇست و فېكرى نەتەوھى دەزانم ھەر بۆيەش ئەم تىبىبىيانەم لەسەر ھەندى
لە قسەكانى نووسى.

محمد حسن

ستۆكھۆلم ۱۹۹۵/۳/۲۵

گۆڤارى "ھەنگاۋ" ژمارەى ۱۶ - ۵ى مايسى ۱۹۹۵

— — — —

سەرنج!

ئەم وتارە كە بە نىۋى خواستەمەنى "محمدەد ھەسەن" ھە بىلەو كراۋەتەو
لەيدوانىكە لە "سەمىنارى كوردستان" كە بە نىۋى "راپۇرتىك لەسەر بارودۇخى
ئىستەى نەتەوھى كورد و وتوۋى لەسەر بارى باشوورى كوردستان" كە لە بۆزى
يەكشەمە ۱۹۹۵/۳/۱۹ دا لە شارى ستۆكھۆلم لە سوید، لەبەردەم ۲۸۷ كوردى
سوید و شوڤىنانى دىكەى ئەوروپادا پىشكىشكرا. بىلەو كوردەوھى ئەم لەيدوانە لىرەدا
ھەر بۇ ئەوھە بىر و بۆچۈنكى پىچەوانەش بىخىتە بەرچاۋ كە لە ھەقپەيشىنىكدا
بارى سەرنجى خۇم خستوۋەتە بەرچاۋ.

لىرەدا تەنى بەكورتى دەخاۋم ئەو بىژم بۆچى دەبى كوردىك لە سوید كە ولاتى
دېمۇكراتىيە كاتىك بىەوى لە سەمىنارىكدا پىسارىك بكا، بەدزىيەو بىكا و نىۋى
خۇى نەخاتە پال پىسارىكەى؟. بۆچى دەبى ئەگەر داۋا لە مەزۇنىك كرا خاوەنى
قسەى خۇى و ھەلۇستى خۇى بى و خۇى تەشارىتەو، ئەمە «سانسۇر» بى؟.
دواى كە مەن گوتوۋمە «كورد دەولەتى نىيە» مەبەستەم لە دەولەت بوۋە بەماناى

و شه، د هوله تېك كه ده سلا تې به سمر خه لكه كهيدا هېي، نه گهر نا نموي له لويان
و نه فغانستان و جهزائير دا هيه همر بهنيو د هوله ته، نهك به كرده وه. نه گهر كورد
به راستي د هوله تي ييوايه نموده مه هيچ حيزي ك نه يده تواني چه كدار و بهندي خانه ي
هېي، نموده مه چهك به ده ست پوليس و له شكره وه ده بوو، بهندي خانه ش له ژير
چاوديري سيستم ي داد پرسيدا ده بوو.

جهمال نه بهز

له وه رامي پرسياريكي كوردستاني نوێ دا!

دهستوور يكي بنچينه يي بو

كو ماري فيده رالي كوردستان پيوسته و،

نازانم ئيمه چاوه رني چين؟

بهريزنه، بهريزه بهراني روژنامهي «كوردستاني نوێ»

سلاونيكي برايانه تان ليني و زور سپاس بو نامهي روژي ٦/١٥ تان كه دهفرموون به بونهي دريژكردنوهي ماوهي كار كردن و خستنه وه كار و فراوان كردني پهرله ماني كوردستانه وه، تهوه رنيكان كردوه وه وه، لهویدا رای سیاسه ته دار و روژناكبيران بلاو ده كه نه وه و داخوازي نه وه ده كه من ليم كه لهم باره وه وه هاو كاريتان بكهم به دهريزني بيروپاي خوم. وا ليره دا هينديك سهرنج و تيبيني خوم ده نووسم بۆتان. تكام وايه ههروهك خۆي چۆنه، ئاوا چاپي بكهن. هيواشم وايه نه م چهند وشيه كه به نيازنيكي پاك نووسراون، سووتيكيان هه بي بو هه موو هاوولا تان، بينجياوازي.

دووور نيه هينديك هه بن پينيان وايي كه هه لېژاردني نوينه راني پهرله ماننيك كارنيكه، له هه ر كوني هه بي، ناساييه، چۆنكه شتيكي خۆرسيكيه كه له هه ر جيه هه خه لك هه بوون، مافي نه وه شيان ده بي ده مرستي خۆيان ده ستنيشان بكهن. نه م بۆچوونه كاتي ك راست ده رده چي كه تو له كۆمه لگه يه كي نازاددا بۆيت. نه وه ده م مافي راده رپرين به سه ره به ستي، ده به يته مافيكي خۆزايي و چهندو چۆني له سه ر نابي، به لآم بو نه ته وه يه كي ماف پيشيلكراي، خاك به سه ر شه ش ده ولت دابه شكراي وهك كورد، نه وه شتيك بوو خه وني پيوه ده بيندرا. به رنيكه وت خه و نه كه هاته دي. به بيروپاي من نه م پهرله مانه ي كه له به شيك له باشووري كوردستاندا له گولآني ١٩٩٢ دا پنيكه ات، يه كنيكه له رووداوه هه ره گرنگه كاني ميژوي نه ته وه ي كورد كه چه يي نيه له رووداني دامه زراندني فرماندارتيي باشووري كوردستان پاش جهنگي جيهاني يه كه م به سه رو كا يه تيي شيخ مه محمود،

چەپىشى نىيە لە رووداوى دووى رنڧەندان، رۇژى داخۇيانى (اغلان) كۆمارى كوردستان لە رۇژھەلاتى نىشتماندا بە سەرۇكايتىي پىشەوا قازى محمدە. جا ئەگەر فەرماندارىتىي كوردستان، يەكەمىن دەولەتى ناسىزئال بووىي لە ھەموو رۇژھەلاتى نىوہراستدا و دەولەتە ناسىزئالەكانى عەرەب و ترك و فارس، پاش ئەوہ دروستكرابن؛ ئەوا پەرلەمانى كوردستانىش كە لە بەشىك لە باشوورى ولآتدا دامەزرا، يەكەمىن پەرلەمان بوو لە ھەموو رۇژھەلاتى نىوہراستدا (پاش پەرلەمانى ئىسرائىل) كە بە شىوہەكى دىمۇكراسى ھەلبۇزدرابى. ديارە لەكاتى ھەلبۇزاردندا ھىندىك ھەلە و ناتەواوى و كەم و كورتى روى داوہ، و ھىندىك ناھەقىش كراوہ، بە تايەتى لە دانانى رۇژەى ۷٪ وەك مەرجىك بۇ چوونە پەرلەمان. كە ئەمە شتىكى ناراست بوو و دەبوو ھەر نەبووايە، لەگەل ئەمانەشدا ھەلبۇزاردن بەگشتى لە ھەوا و كەشىكى دىمۇكراسى و سەرىدەستدا بەرپوہ چوو، و ئەنجامەكەشى بە نىزىكە بىروپاى ئەو رۇژەى خەلكى "ھەرمى ئاسايش"ى دەدايموہ، و ئەمەشم لەكاتى خۇيدا لە وتووێژىكدا لەگەل رۇژنامەى "كوردنامە" دەربى و... ھەر لەو رۇژنامەيەشدا

داخی گرانم ئىمىمى كورد، چۆن، نرخی فەرماندار ئىتتى باشوورى كوردستان و نرخی كۆمارى رۆژھەلاتى كوردستانمان نەزانى، ھەتا لە دەستمان چوون. كە ئەو ھەم فەرماندار ئىتتى لە ئەنجامى جەنگى جىھانىي يەكەم و كۆمارىش لە ئەنجامى جەنگى جىھانىي دووھەمە ھاتە بوون. ھەر ئاواش، نرخی پەرلەمان و ھەرمى ئاسايش نازانين. كە ئەمەيان لە ئەنجامى جەنگى جىھانىي سىيەمە ھەم (جەنگى نىوان عىراق و كۆمەلى نەتەو يەكگرتووەكان) ھەم ھاتووەتە بوون. شاينى باسە كە نە فەرماندار ئىتتى و نە كۆمار و نە پەرلەمانىش توانيان نەركەكانى سەر شانى خۆيان بەباشى بەجى بێنن. ئاشكرایە ئەم وتارە جىي ئەو نىيە كە مو كورتىيەكانى فەرماندار ئىتتى كوردستان و كۆمارى كوردستان باس بكەم، چۆنكە لە شوئى دىكەدا بە تىرو تەسەلى باس كر دوون. لەبەر ئەو لێرەدا ھەر باسى پەرلەمان دەكەم، بەلام زۆر بە كورتى.

پەرلەمانی کوردستان دهبوو هەر له سەرەتاهو له شینوهی په‌نجابە په‌نجادا

نه‌بزوایه. ئهمه‌ش به‌وه پێکده‌هات که ئهو مه‌رجی ۷٪ه نه‌بزوایه. ئهو حه‌له حیزبه‌کانی دیکه‌ش بێجگه له پارتی و یه‌کێتی ده‌یان‌توانی بێنه په‌رله‌مانه‌وه. ئه‌وه‌ش شتیکی زۆر باش ده‌بوو. چۆنکه بۆ ولاتیکی وه‌ک کوردستان که تازه ده‌که‌وته سه‌ر پنی ده‌وله‌تداری، پێکه‌وه کارکردنی هه‌موو حیزب و کۆمه‌له کوردستانی یه‌کان و زیکردنه‌وه بۆ ده‌ربڕنی بیروپای هه‌موو لایه‌ک له‌ژێر بنمیسچی په‌رله‌ماندا کارنکی پنیوسته. باشتترین رێش ئه‌وه بوو که هه‌موو حیزبه‌کان پێکه‌وه حکومه‌تێکی کوالیسیۆن دروست بکه‌ن. نه‌ک ته‌نی دوو حیزب، بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موو لایه‌ک خۆی به به‌رپرسیار بزانی. خۆ نه‌گه‌ر به‌هاتایه و حیزبێکی گه‌وره نه‌چوایه ئهو کوالیسیۆنه‌وه، ئه‌وا بێگومان هیچ زیانیکی بۆ ئهو حیزبه تیدا نه‌ده‌بوو. چۆنکه له سیسته‌میکی دیموکراسیی گشتگر (پلۆرالیستی) دا، جاری واهیه حیزبێکی به‌ره‌هه‌لستکار ده‌توانی ده‌وری گه‌لێک گرنگتر بگێڕی له حیزبی ده‌سه‌لاتدار و خۆی وایه بێته‌ پێشه‌وه له جهماره‌؛ که له هه‌لبه‌ژاردنێکی دیکه‌دا بێته سه‌رکار، ئه‌مه‌ لایه‌ک. له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه ناته‌واوی یه‌کی زه‌ق له په‌رله‌ماندا ده‌بیرێ. ئه‌وه‌ش ئه‌مه‌یه که په‌رله‌مان په‌رله‌مانی پیاوانه. له کاتی‌که‌دا نیه‌ی کۆمه‌لگه له ژنان پێکهاتوه.

په‌رله‌مانی کوردستان له سه‌ره‌تاوه هه‌نگاوێکی مه‌زنی نا، و له به‌ریانکی یه‌ک ده‌نگیدا پێه‌ندیی خه‌لکی باشووری کوردستانی به خه‌لکی عێراقه‌وه له شێوهی سیسته‌میکی فیده‌رالی‌دا ده‌ستیشان کرد. ئه‌م به‌ریاره به‌ریانکی ئازایانه بوو که هه‌ستی راستینه‌ی ده‌روونی گه‌ل و داخوازی ره‌وای کۆمه‌لگه‌ی کورده‌واری ده‌ربیری.

به‌لام مه‌خابن ئه‌م به‌ریاره هه‌ر له‌سه‌ر کاغه‌ز مایه‌وه و نه‌خرایه مه‌یدانی کار. هه‌ر چه‌نده په‌رله‌مان ده‌زگه‌یه‌کی زاگۆنکاری (تشریعی) یه و ده‌زگه‌یه‌کی جێبه‌جێ کاری (تفیزی) نییه؛ له‌گه‌ڵ ئه‌مه‌شدا ده‌بوو په‌رله‌مان هه‌ر پاش ئه‌وه ده‌ستورێکی بنچینه‌یی کاتی بۆ هه‌موو باشووری کوردستان (نه‌ک ته‌نی بۆ هه‌رمی ئاسایش)، ئاماده بکرایه و به پنی ئه‌وه ده‌سه‌لاتی سه‌رکۆمار و سه‌رۆک وه‌زیرانی ده‌وله‌تی فیده‌رالی کوردستانی دیاری بکرایه، و کۆمیسێۆنێکی په‌رله‌مانی بۆ هێنانه‌دی ئه‌م کاره پێک به‌هێنایه که به هاوکاری له‌گه‌ڵ حکومه‌تی کوردستاندا رۆژنێک بۆ هه‌لبه‌ژاردنی سه‌رۆک کۆماری فیده‌رالی کوردستان دا‌به‌رایه. و هه‌رمی ئاسایش، نێر

بەرایە کۆماری فیدەڕالی کوردستان و ئالای کوردستان لەسەر هەموو شوێنە گشتییەکان بەشەکایەوه و بە پنی زاگوونکی تایبەتی هیزەکانی پێشمەرگە ببوونایە بە سوپای کۆماری فیدەڕالی کوردستان، ئەوسا دەست بکرایە بە هەڵدان بۆ رزگارکردنی شوێنەکانی دیکەیی باشووری کوردستان. وەک مووسل و کەرکوک و خانەقین و کووت و نیوچەکانی دیکەیی خوارووی ولات. ئەمانە هیچیان تا ئەمڕۆ جێبەجێ نەکراون. نازانم ئێمە چاوەڕوانی چین؟ ئەگەر چاوەڕوانی ئەوەین کە چەند عێراقییەکی گەجەر و گوجەری پێنیو و یێراوردوو سووت لە هەل وەر بگرن و جینی سەددام بگرنەوه، و ئەوجا لوتف بفرموون دان بە "فیدراسیۆن"ی کورددا بنین، یان رژیمی سەددام دەرزێی دیموکراسی لەخۆی بدا و بەره بەره بەرپرسی بناسرێتەوه و دان بە فیدەراسیۆندا بنێ، ئەوا دلتیا بن ئەوه خەیاڵ پلاوی یە، چونکە وەک کوردەکە دەبیژێ، مانگ هەر سەر لە ئیوارە دیارە. هەلۆستی هیزە عێراقی یەکان و زۆریە دراونیکانی کوردستان و عێراق دەریخست کە ئەمانە بە فیدەراسیۆن رازی نابن. دوایی فیدەراسیۆن سیستەمێکە دەبی هەموو ولاتەکە (لێرەدا عێراق وەک دەوله تیک) بگرێتەوه. بەشینکی ولاتێک ناتوانی سیستەمی فیدەڕالی هەبی و بەشەکەیی دی سیستەمی فیدەڕالی نەبی. ئەوجا ئەو بڕیارە کە پەرلەمانی کوردستان داویتی وەک بڕیاری نەتەوهی کوردە و پاشگەز بوونەوه لێی دژایەتییە لەگەڵ ویستەیی نەتەوهی کورد. لەبەر ئەوه پێویستە بە زووترین کات پەرلەمان دەستوورنکی بنچینهیی بۆ کۆماری فیدەڕالی دا بنێ و کۆماری فیدەڕالی کوردستان لە کۆبوونەوهیەکی گشتیدا داخوێانی (اعلان) بکری و سەرکۆمار هەلبژێردی. ئەوجا ئەگەر رژێمی له رژۆان خەلکی عێراق بەو سیستەمە رازی نەبوون؛ ئەوا دیارە هەر له ئیستاه و دەزاین ئەنجامەکەیی بە چێدەگات. لەبەر ئەوه دەبی هەر له ئیستەوه خۆ نامادە بکری بۆ رینگرتن له کارەساتی جەرگەر کە رەنگە بە پێشینیکردن و رێبەستن لێی؛ روو نەدا.

پەرلەمان کە ماوهی کارکردنی درێژ کراوەتەوه؛ پێویستە حکوومەتیکی دیموکراسیی کوردستانی دەستیشان بکات. جا لەبەر ئەوهی بەداخهوه سەرکۆمارنیک نییه تا بنێری بە شوێن نوێنەوانی حیزەکاندا و داوایان لێبکا حکوومەت دروست بکەن. دەبی پەرلەمان ئەم کارە بخاتە ئەستۆی خۆی.

به بیرواری من ئهو حکومهته ئهگهر زۆریه و ههزیره کانی ئهندامی ئهو حیزبانه بن که له پارلهماندا نین، یان مۆقی سهریه خۆ بن، به مهرجی ههموو دلسۆز و کارا بن، ئهوه بۆ پیکهتینانی ئهم حکومهته کاتی (وقتی) به لهم رۆژهدا باشتیره. ئهو حکومهته کاتییهش دهی پهلمااری توند و تیز بۆ سهر برستی و بینکاری و بێدادی و راو رووت بدات. هاوولآتانی کوردستان له ههرئهمی ئاسایشدا دهی ههست بهوه بکهمن که رۆمهت (شرف) و ئازادی و ژبانیان دهپاریزری و پارووه نانیکیش ههیه بیهخن. دهی سهر و مال و ئاوووی ههموو هاوولاتیکی هینده پسرۆز و نهتهکین (مصون) بی؛ که کهس نهوێری دهستی بۆ بهری، و کهسیش ناچار نهی له بهر بینانی و نهبوونی ئاسایش؛ ولاتی خۆی بهجی بهیلتی. و بچی له ههندهران دهست لهم و لهو پان بکاتهوه.

هیندهی کیشه کهش پیهوندی به پارتی و یهکتیهیهوه ههیه، ئهوا گهورهترین ههله که ئهم دوو حیزبه کردیان، ئهوه بوو که له سههرتای دامهزراندنی "ههرئهمی ئاسایش" دا ههولیان نهدا ههر دوو حیزبه که بکهمن بهیهک. خۆ ئهگهر بهاتایه و ئهوهیان بکردایه، ئهوا به دامهزراندنی پارتیکی ئاوا جهماوهری کوردستانی دیموکراسی نیهتستانی، دهیان توانی ئهک ههر له سهر ئاستی ههموو کوردستان، بهلکو له سهر ئاستی عێراق و رۆژهلاتی نیوهراسیش خۆیان پشان بدن. ئهو حیزبه گهورهیه هیز و پیز و ریزنکی باشی بۆ خوشیان و بۆ بزوووتنهوهی کوردایهتیش و دهدهست دههینا. بیهجه که ئهوهش دهیان توانی ههتا ههندازهیهکی زۆر خۆیان له ههلهپهرست و کوپی رۆژ و گامهسلهک و خۆ بژین و ماستاو سارد کههروه و ئاژاوه گێڕ و برا له برا هاندهر و کای کۆن به با ده؛ دوور بهخهنهوه. چۆنکه ئهو ههله دوویههرکی و رکه بهریتی نهدهما، و نهوانیش پهرستییان به زۆره و بۆره نهدهبوو، و ژمارهیهکی زۆریش رۆشنبیری سهریه خۆ هاوکاری دهکرد له گهلیان، و ئهو شهڕ و بهیه کدادان و برا کوژی و خۆ کوژی بهش رووی نهدهدا. کاتی خۆی ئههم بهبای گونی هیندیک له بهر پرسیاره کانی ههر دوو لادا دا. ههرچهنده له بهر دهرهستی (التزام) ی حیزبایهتی لهم رووهوه هیهچیان دهر نهپری، بهلام له کاردانوهیاندا ئاشکرا بوو که له دژی شتیکی و نین. نیستهش تهچووه بچی. فهرموو با بیکهن.

بهرزینه!

له نهنجامی لیکۆلینهوهی میژووی رامیاری و کۆمه‌لایه‌تی نهمه‌وهی کورد و دروسینکانیدا، ده‌میکه هاتومه‌ته سه‌ر نه‌و باوه‌به که ئیمه‌ی کورد دووچاری نه‌خۆشی یه‌کی یه‌کجار س‌خت بووین، و ه‌هر نه‌وشه که بووه‌ته ه‌زکاری بنچینه‌یی و شاره‌گی ه‌موو مالۆترانی و به‌ده‌ختیه‌کاغان له ژياندا. نه‌وش دهردی باوه‌به‌خۆ نه‌کردنه. دهردی باوه‌به‌خۆ نه‌کردن، ه‌ستی خۆ که‌مدیتنی له ئیمه‌دا چه‌سپاندوه و وای لیک‌دووین خۆمان یه‌کجار به‌که‌م و بیده‌سه‌لآت بێته به‌رچاو. له نه‌نجامی نه‌مه‌شوه ه‌یچ کامینکمان باوه‌به‌ ژنه‌باتیتی نه‌وی دیکه‌مان ناکه‌ین. خۆ نه‌گه‌ر کوردێک لێوه‌شاه‌ویی خۆی به‌ کرده‌وه ئیسپات کرد بۆمان، نه‌وا پیمان وایه نه‌و کاره به‌ره‌می بێر و ده‌ستی خۆی نی یه. به‌لکو بیانی (بیگانه) یه‌ک له پشته‌وه نه‌و کاره‌ی نه‌نجام داوه. له‌به‌ر نه‌وه ریزی لێناشین و دانی پێدا نا‌نین. ه‌هر خۆم له‌م باره‌به‌وه له ه‌ه‌لسوکه‌وتی سالانی س‌الدا له‌گه‌ڵ کوردی ه‌موو لایه‌کی کوردستان به‌ تاقیک‌کردنه‌وهی تایه‌تی خۆم ... ه‌نده نه‌ونه‌م کۆ کرده‌وه‌شوه، ده‌توانم کتیبی‌کی گه‌وره له‌مه‌ر نه‌م باه‌ته بنوسمه‌وه. ئیمه با ه‌یچ دوور نه‌بۆین و ته‌ماشایه‌کی میژووی نێزیکی خۆمان بکه‌ین. نه‌گه‌ر باوه‌رمان به‌ خۆمان ه‌ه‌بوایه، نه‌وا نه‌و رۆژه‌ی سه‌ددام له‌شکر و پۆلیس و کاربه‌ده‌سته‌کانی خۆی له‌ گه‌ڵێک نێوچه‌ی باشووری کوردستان که‌شاندوه (١٩٩١/١٢/٢٠) ده‌مانتوانی سه‌ربه‌خۆیی نه‌و نێوچانه داخۆیانی (اعلان) بکه‌ین. وه‌کو له‌ کاتی خۆیدا گوتم، د‌لێمان نه‌و ه‌ه‌نگاهه له‌و رۆژهدا نه‌گه‌ر به‌ ته‌واویش سه‌ری نه‌گرتایه، سووتیکی زۆری ده‌گه‌یانده به‌ کورد... نه‌گه‌ر باوه‌رمان به‌ خۆمان ه‌ه‌بوایه نه‌وا به‌ د‌ل و به‌ گیان به‌ پیر نه‌و نه‌خشه ه‌یوا به‌خشه‌وه ده‌چووین که سه‌رکۆماری پێشووی فه‌ره‌نسا به‌ه‌شتی ق‌رانه‌وا میت‌ران ژیرانه کێش‌ابووی بۆ مس‌ۆگه‌رکردنی دوا‌رۆژیکی ئازادانه بۆ ه‌هرمی ئاسایش و باشووری کوردستان... نه‌گه‌ر باوه‌رمان به‌ خۆمان ه‌ه‌بوایه که ئیمه‌ش شتی‌کمان له‌ده‌ست دی، نه‌وا له‌م پێنج س‌الهدا که سه‌ربه‌ستین، سه‌رمان ده‌نا به‌یه‌که‌وه و ریزه‌کانی خۆمان یه‌که‌ده‌خست و ه‌موو حیزب و کۆمه‌له و ر‌ئیاز و که‌سایه‌تیه‌کاغان پێکه‌وه له‌ بنمیچی کۆنگره‌یه‌کی نه‌ته‌وه‌بیدا، کۆرنکی به‌ر‌نوه‌به‌ریتی نه‌ته‌وه‌بیمان ه‌ه‌له‌به‌ژارد و خۆمان وه‌ک جیگه‌روه

(ئالتهرناتیف) ئیکی دیموکراتیی گشتگر (تعددی) ی ناشتیخوازانه له جیاتی رژیمه گهنده له کانی نیوچه که به جیهان دهناساند. ئهوسا دۆست و نهیار وهکیهک حسینیکی بایه خداریان دهکرد بۆمان.

ئێسته دهزانم زۆرییهی زۆری ئهوانهیی ئهم وشانه دهخویننهوه دهبیژن، راسته وایه، باشه که راسته وایه، بزچی به کردوه دهستپیناکهین؟ چونکه باوه پیمان به خۆمان نییه. ههر کاتیک باوه پیمان به خۆمان هینا که ئیمش له خه لکی دیکه که متری نین؛ ئهوجا سهرده کهوین. ریز و براهه نیم جهخت ده که موه.

« بهرلین ۱۹۹۶/۶/۲۵ »

روژنامهی "کوردستانی نوێ"

ژماره (۱۳۲۴)، ۱۹۹۶/۷/۲

مه به ستم کۆماری فیده رالی کوردستانه
نه که مەتر و نه پتر
«هه موو رفیه کی راست ده بی به ره و
سه ره خۆیی کوردستان بچی!»

به پێز پارێزەر (محامی) هه‌لۆ محەممەد سەلام له شاری لایپزیکه‌وه‌نامهیه‌کی به
هۆی رۆژنامه‌ی «سه‌کۆ» وه ناردوه به‌م که رۆژی ۱۹۹۷/۱/۲۰ ی له‌سه‌ر
نووسراوه، به‌لام نامه‌که له ۱۹۹۷/۳/۱۶ دا که‌وته ده‌ست من. هه‌لۆ سەلام له
نامه‌که‌یدا ده‌ستخۆشی ده‌کا لێم بۆ ئه‌و بێر خه‌روه و نامانه‌ی که بۆ به‌رێزان
مه‌سه‌عوود بارزانی و مام جه‌لال تالهبانی نووسیویوم و، ده‌قه‌کانیان له «سه‌کۆ» دا
بلاو کرابوو نه‌وه. هه‌ر له‌و نامه‌یه‌شدا هه‌ولی ئه‌وه‌ی داوه به‌پێی شاره‌زایی خۆی له
قانوندا هێندێک تێبینی له‌باره‌ی زاراوه‌ی «کۆماری فیده رالی کوردستان» که
له‌لایهن من‌ه‌وه به‌کار هێنراوه، به‌خاته‌روو. سه‌ره‌ستیشی داوه پێم که بۆچونه‌کانی
وی، یان له سه‌کۆ دا بلاو بکه‌مه‌وه، یان هه‌روه‌ک نامه‌یه‌کی تایبه‌تی بۆخۆم بیده‌مه
قه‌لم.

سه‌ره‌تا سوپاسی به‌رێز هه‌لۆ سەلام ده‌که‌م بۆ خۆخه‌ریکه‌کردنی به‌ کێشه‌ی گرنگی
«کۆماری فیده رالی کوردستان» هه‌ و، هه‌ر له‌م رووه‌شه‌وه وام به‌ باشزانی که ئه‌و
رستانه‌ی پێه‌ندیییان به‌ تێبینیه‌کانیه‌وه هه‌یه، هه‌روه‌ک خۆیان، له گه‌ل که‌مه‌یک
راستکردنه‌وه‌ی هه‌له‌ی رێنووسانه و رێزمانه‌دا، بلاو بکه‌مه‌وه، سه‌ره‌نجی خۆشم
له‌وباره‌یه‌وه به‌خه‌مه به‌رچاو خۆنه‌رانی «سه‌کۆ».

به‌رێز هه‌لۆ سەلام له سه‌ره‌تای نامه‌که‌یدا باسی فیده رالیزم ده‌کا که چیه‌ و چۆنه.
پێده‌چی ئه‌م هاوولاته که تازه له کوردستانه‌وه هاتوه‌ته ئه‌لمانیا، پێی وابی که ئه‌ز
نه‌زانم فیده رالیزم چیه‌، بۆیه که‌وتبمه ئه‌و «هه‌له» یه‌وه که زاراوه‌ی «کۆماری
فیده رالی کوردستان» م به‌کار هێناوه. له‌به‌ر ئه‌وه، هه‌رله ئێسته‌وه ئه‌م به‌رێزه دُنیا
ده‌که‌م له‌وه‌ی که ئه‌ز زۆر ده‌میکه له ولاتی فیده رالیزم (ئه‌لمانیا) دا ده‌ژیم و ده‌زانم

فیدەرالیزم چیه و مانای چیه. دوور نییه مەبەستی من لە نامە و بیرخەرەوه کاغدا سەبارەت بە «كۆماری فیدەرالی كوردستان» تەواو روشن نەبێ بۆی، بۆیه بە پێویستی دەزانم كە مێنك رۆناکی بێخەمە سەر مەبەستەكەم، بەلام با جاری ئەو چەند تێبینییەکی وی پێشانی خوێنەر بدهم. بەرێز هەلۆ دەنووسی: «ئێستا دیمە سەر نامەكەمی بەرپزوت»:

(١) – ژمارە (١) لاپەرە (٥): «هومییدی ئەوەش دەکرا کە بەپراستی هەرمێنێک دروست ببێ، بێنێستە بنکەیکە بۆ کوردستانیکی سەریخۆ، یان هیچ نەبێ کوردستانیکی فیدەرالی».

کاتێک بەرپزوت دەلییت: «یان هیچ نەبێ کوردستانیکی فیدەرالی»، بۆ خوێنەر (هە) وادەردەکەوی کە بەرپزوت کوردستانیکی فیدەرالی لە کوردستانیکی سەریخۆ بە نەرمتر و کەمتر دادەنێت، بەلام لەپرووی یاساییهوه کوردستانیکی سەریخۆ یان کوردستانیکی فیدەرالی هەردووکیان واتە دەولەتی کوردی دەبەخشی، بەلکو کوردستانیکی فیدەرالی بەرتر و پێشکەوتوترە. بۆیه پێویست بوو بلییت: «بێنێستە بنکەیکە بۆ کوردستانیکی سەریخۆ یان هیچ نەبێ کوردستان وەك هەرمێنێکی سەریخۆ لە چوارچێوەی دەولەتی فیدەرالی، واتە لە چوارچێوەی کۆماری عێراقی فیدەرالی نایندەدا».

(٢) – ژمارە (١) لاپەرە (٥): «بەکورتی یەکیکێکان بێنێستە سەرکۆماری عێراق و ئەوی دیکەتان بێنێستە سەرکۆماری فیدەرالی کوردستان». (ئەمە) لەپرووی یاساییهوه دەبێ بەم شێوەیە بێ: «بەکورتی یەکیکێکان بێنێستە سەرکۆماری عێراقی فیدەرالی و ئەوی دیکەتان بێنێستە سەرۆکی هەرمێ کوردستان»، چونکە (ئێمە) خواوەنی کوردستانیکی سەریخۆ نین، لەشێوەی دەولەتیکی فیدەرالی (دا) تاوەکو سەرۆک کۆمارمان هەبێ، گەر خواوەنیشی بین بەهیچ جۆرنێک کوردنێک مافی ئەوەی نییه بێنێستە سەرۆک کۆماری عێراقی عەرەبی.

(٣) – ژمارە (٢) لاپەرە (٥) «پێویستە ئەمریکا دان بەبەوونی کۆماری فیدەرالی کوردستاندا بەرسمی بنێ، کە کۆماری فیدەرالی کوردستانیش دەبێ بەزوویەکی زوو داخوێان (اعلان) بکری». ئێمە وەك کورد هیچ دەولەتیکیان دانەمەزراندووه تاوەکو داوا بکەین لە حکوومەتی ئەمریکا دان بە بوونیدا بنێ،

ياخود راگهياندى هيج دەولهتێك، تاوهكو له ئەمريكا داوا بكهين بهزوويه كى زوو داخوێان (اعلان) بكړی. به بۆچوونى من مەبەستى جەنابت ئەو بریارهیه كه ئەنجومهنى نیشتمانى كوردستان — پەرلهمانى كوردستان دهري كرد، كه تیدا هاتبوو كه شێوهى پێوهندی ئێمه وهك كورد له گەڵ دەسلاتی ناوهند لهسەر بنچینهى فیدهرالى دهبی له عێراقێكى دیمۆكراتى فیدهرالى پەرلهمانى بهكگرتوودا. بۆیه پێوسته لهسەر ئێمه داوا بكهين نك تهنیا له حكومهتى ئەمريكا بهلكو له ئەنجومهنى ئاسایش و سهرجهم دهولهتانی تر كه دان بهم بریاره دا بنین چونكه له دهزگایهكى دیمۆكراسیهوه درچوو كه نوێنهرایهتى دانیشتوانى ئەو بهشه دهكات كه به نۆچهى ئارام (ههرمى ئاسایش) نێودهبرى. بهمه وتهكانى ههلو سهلام كوتایان هات، با بێنه سهر لێدوان له تێنیهكانى:

فیدهرالیزم، وهك بهرێز ههلو سهلامیش له نامهكهیدا باسیكردوه، بریتیه یان له دهولهتێكى بهكگرتوو، یان له چهند دهولهتێكى بهكگرتوو، وێنه بۆ یهكههمیان ئەلمانیا به وێنهش بۆ دووههمیان (چهند دهولهتێكى بهكگرتوو) دهولهته بهكگرتووهكانى ئەمريكایه. بهلام ئەلمانیا ههر يەك وێنهیه بۆ یهكههمیان و، ئەمريكاش ههر يەك وێنهیه بۆ دووههمیان. وێنهى دیکهش بۆ ههردووکیان زۆرن. مەبەستم له وێنه شێوهى فیدهراسیۆنهكهیه كه له ههموو شوێنێكدا وهكیهك نییه. وشهى فیدهراسیۆن له Foederatio ی لاتینییهوه هاتوه كه بهمانای «یهكگرتن» Buendniss یان كۆمهله Vereinigung دى. هیندێك جارێش بهمانای پهیمان Vertrag بهستنی دى. جا كه فیدهراسیۆن «یهكگرتن» بى، دیاره یهكگرتن پێوستى به پهیمانبهستنه و پهیمانبهستنی (ئهگەر له هوا و كهشێكى ئازاد دا روو بدات) دهبی به دلخوازى ئەو لایهنا نه بى كه يەك دهگرن. ههر لهبهر ئەوهشه شێوهى فیدهراسیۆن له ههموو لایهك وهكیهك نییه. بۆ نمونه كۆماره بهكگرتووهكانى سوڤیتی كۆن و كۆماره یهكگرتووهكانى یوگسلاقیای كۆن له دهولهته یهكگرتووهكانى ئەمريكا جیاواز بوون. كۆماری فیدهرالى چێك و كۆماری فیدهرالى سلوفاك، پێش جیابوونهویان به ناشتى و دامهزراندنى دوو دهولهتى سهربهخوى چێك و سلوفاك، له شێوهى فیدهراسیۆنى هیندێك لهوانهى دى جیاواز بوون. شایانى باسه دوو دهولهت بۆیان ههیه يەك بگرن بهشێوهیهكى

فیده‌رالی، نه‌وجا یه‌کێکیان ده‌توانی سیسته‌می پاشایه‌تی هه‌بی و نه‌وی دییان سیسته‌می کۆماری هه‌بی. به‌لام با لێره‌دا که‌مێک سه‌رنجی ده‌وله‌تی یه‌کگرتوو (فیده‌رال) و چه‌ند ده‌وله‌تیکی یه‌کگرتوو (فیده‌رال) بده‌ین و له‌ گه‌ڵ یه‌ک به‌را‌وردیان بکه‌ین:

له‌ ده‌وله‌تی یه‌کگرتوو (فیده‌رال) دا چه‌ند ستانیک Land، یان چه‌ند هه‌رنمیک Region له‌ شێوه‌ی رسته‌یه‌کدا یه‌ک ده‌گرن. ئه‌لمانیا وێنه‌یه‌کی ئهم رسته‌یه‌یه‌، نه‌وته‌ خو‌شی نیو ده‌نی Bundesrepublik Deutschland واته‌ رسته‌ ستانی کۆماری ئه‌لمانیا. وشه‌ی Bund له‌ زمانی ئه‌لمانیدا به‌مانای رست دی، وه‌ک ده‌بیژن رسته‌کیلی Schluesselbund به‌کورتی ئه‌لمانیا هه‌م‌و‌وی یه‌ک کۆماره‌ و بریتیه‌ له‌ رسته‌ستانیک که‌ هه‌ر ستانه‌ په‌رله‌مانی ستانی و کاپینه‌ی وه‌زاره‌تی ستانی و سه‌رۆک وه‌زیرانی ستانی و پۆلیسی ستانی تابه‌ته‌ی خۆی هه‌یه‌. به‌لام هه‌چ ستانیک سوپای تابه‌ته‌ی و سه‌رکۆماری نییه‌. کۆماری ئه‌لمانیا یه‌ک سه‌رکۆماری هه‌یه‌ و یه‌ک سوپا. هه‌روه‌ها سه‌رۆک وه‌زیره‌کانی ستانه‌کان سه‌رۆکیکی گه‌وره‌یان هه‌یه‌ که‌ سه‌رکرده‌ی حکومه‌تی رسته‌ستانه‌کانه‌ و، به‌مه‌ش ده‌گوتری:

Bundeskanzler واته‌ سه‌رۆکی حکومه‌تی رسته‌ستانه‌کان. وشه‌ی Kanzler ی‌ش پێوه‌ندیه‌ی به‌ وشه‌ی Kanzlei یه‌وه‌ هه‌یه‌ و له‌ به‌ره‌تدا مانای «جێی خزمه‌ت» یان ژووری به‌رپێوه‌برینی» یه‌ و له‌ زمانی ئه‌لمانی ئێوه‌پراسته‌وه Mittelhochdeutsch هاتوه‌. عوسمانیه‌کان و قاجاریه‌کان به‌م جۆره‌ سه‌رۆک حکومه‌ته‌یان ده‌گوت «سه‌دری ئازه‌م» (صدر اعظم). کوردیش له‌ ده‌ورانی کۆندا به‌م سه‌رکرده‌یه‌یان ده‌گوت «میری میران» و به‌و هه‌رنه‌شه‌ که‌ خه‌ڵکه‌که‌ی به‌کیان بگرتایه‌ ده‌گوترا «کۆمار» که‌ وشه‌ی «کۆمار» ی‌ش له‌ «کۆم هه‌وار» وه‌ هاتوه‌. «هه‌وار» و «وار» له‌ زمانی کوردی دا بۆ شوێنی ژبان و جێی مانه‌وه‌ به‌کار هێنراوه‌. واته‌ نیشتمان (سه‌رنجی وشه‌ی کورده‌واری — کورده‌واری بده‌ن). زمانی عه‌ره‌بی وشه‌ی «کۆم هه‌وار» ی وه‌رگرتوه‌ و کردوویه‌تی به‌ «کۆوم هور» نه‌وجا «جه‌هور» و ترک و فارسیش هه‌ر به‌و شێوه‌یه‌ له‌ زمانی عه‌ره‌بییه‌وه‌ وه‌ریان گرتوه‌ و به‌کاری ده‌بن. نه‌وجا وشه‌ی «کۆمه‌له‌» ی‌ش له‌ زمانی کوردیدا هه‌ر له‌ وشه‌ی «کۆمار» وه‌ دی و، ده‌نگی — (ری) له‌ کوردیدا کۆنتر و ره‌سه‌نتره‌ له‌

دەنگی ل/ل (لئ، لئ). شونەوارى ئەم كۆنیتییەش هەتا ئەوێز لە زاری كۆیە و هەولێر و دەورەمیدا هێشتا ماوه.

ئەم فیدەرەسیۆنەى باسمانکرد، بابەتیکە لە ئۆتۆنۆمیی هەرنەمى و بەكورتى بێژین: ئەوەیە كە لەنیو كوردی باشووردا بە «ئۆتۆنۆمیی راستەقینە» ناسراوه. ئۆتۆنۆمیش بریتییە لەوێ كە دەولەتى نیوەندیی (مرکزی) بەشێك لە دەسلەلتی دەولەتیی خۆی بدا بە هەرنەمێك یان چەند هەرنەمێك لەو دەولەتەدا. ئەوجا مەرج نییە هەموو هەرنەمەكانى ئەو دەولەتە ئۆتۆنۆمیدار بن. بەلام كاتێك كە هەموو دەولەتەكە سیستەمى ئۆتۆنۆمیی هەرنەمى پەسند كرد، ئەو حەلە بە هەرنەمە یەكگرتووەكان (بەپێى بەیمان) دەگوترێ فیدەرەسیۆن. ئالەم سیستەمەدا دەسلەلتی نیوەندیی بەخێزتر دەبێ لە دەسلەلتی تاكە تاكەى هەرنەمەكان و، ئەوى شارەزای سیستەمى فیدەرالی ئەلمانیا بێ ئەمە دەزانێ.

نموونەى دووهم بۆ فیدەرەسیۆن، یەكگرتنى دوو دەولەت یان چەند دەولەتێكە لە گەڵ یەك بەشێوەیەكى فیدەرالی. ئەوجا مەرج نییە ئەو دوو دەولەتە یان ئەو چەند دەولەتە هەموو یەك جۆرە سیستەمى فەرمانڕەواییان هەبێ. دەشێ یەكێكیان كۆماری بێ و ئەوى دییان پاشایەتى بێ (وەك ئەوى كاتى خۆى كۆماری یەكگرتووى عەرەب — میسر و سووریا لە گەڵ سەلتەنەتى یەمەن یەكیان گرت). بەلام بە پێچەوانەى ئەوەوە كە بەرێز هەلۆ سەلام دەبێژێ «كاتێك بەرێزت دەلیت: یان هیچ نەبێ كوردستانیكى فیدەرال، بۆ خوێنەرەو و دەردەكەوى كە بەرێزت كوردستانیكى فیدەرالی لە كوردستانیكى سەرەخۆ بە نەرمتر و كەمتر دادەنێت، بەلام لەرووى یاسایییەو كوردستانیكى سەرەخۆ یان كوردستانیكى فیدەرالی هەردووکیان واتەى دەولەتى كوردی دەبەخشن بەلكو كوردستانیكى فیدەرالی بەرێزتر و پێشكەوتوترە ... هتە». لەوێرامدا دەبێژم هیچ كاتێك كۆماری فیدەرالی كوردستان لە كوردستانیكى سەرەخۆ بەرێزتر نییە. چۆنكە فیدەرەسیۆن یەكگرتنە و یەكگرتیش لە هەموو بارێكدا لە سەرەخۆی و ئازادى ئەو لایەنانە كەم دەكاتهووە كە یەك دەگرن. چۆنكە یەكگرتن پێویستی بە پەیمانبەستن و هاوێشكاری «شراكة» یە، دیارە ئەوى پەیمانى بەستوووە و كەوتوووەتە هاوێشكاریكردن، سەرەخۆی و ئازادى كەمترە لەوێ كە سەرەخۆیە. ئەوجا كە بەرێز هەلۆ سەلام

دەبێژێت، پێویست بوو بۆلێت: «بێت بە بنکەیهک بۆ کوردستانیکی سەریەخۆیان هیچ نەبێ کوردستان وەک هەرمێکی سەریەخۆ لە چوارچۆی دەولەتی فیدەرالییدا واتە لە چوارچۆی کۆماری عێراقی فیدەرالی نایندەدا»، لە وەرەمدا دەبێژم هیچ کاتێک کوردستان نایستە «هەرمێکی سەریەخۆ لە چوارچۆی کۆماری عێراقی فیدەرالی نایندەدا»، چۆنکە هیچ هەرمێکی یەک دەولەتی فیدەرالی سەریەخۆی وەرناگرێ، بەلکۆمافی خۆیەتی بەردن شتیکی دیکە و ئەو دوو شتە یەک نین. هەر وشە و زاراوەیەک لە زماندا واتە و سنووری خۆی هەیە. لەمەش بترازی مەبەستی من ئەوە نییە کە باشووری کوردستان وەک هەرمێکی دەولەتی عێراق بێنێتەوه، چۆنکە ئەو مانەویە هەر جۆرە ئۆتۆنۆمیە و هێچێ دی. لەبەر ئەوە ئەز لە گەڵ ئەمەدا نیم. ئەوجا بێنە سەر باسی کورد و فیدەرالیزم و بزانی مەبەستی من لە کۆماری فیدەرالی کوردستان چییە.

ئێمە دزانین کە نێزیکەی پەنجاسالی رەبەق بەشێکی زۆری خەلکی کوردستان بە سەرکردەبەتبی حیزبە فەریکە «مارکسییە خۆ بە پێشپەر» زانەکانی رۆژەلەت و باشوور و باکوور و رۆژاوی کوردستان، دەهۆل و زورنایان بۆ «ئۆتۆنۆمی» کوردستان لێدا و، ئێمەمانانیان بە «کۆنەپەرست» و شوێنیی و «جیابونەوه‌خواز» و چی و چی دەدا بە قەلەم. چۆنکە بە پێچەوانەی وانه‌و باسی سەریەخۆیی کوردستان و دەولەتی سەریەخۆی کوردستانمان دەکرد. راستە کە رۆژگار دەریخست کە «ئۆتۆنۆمی» — وەک ئێمە دەمانگوت — بێرێکی چەوت و پوچەل و خەیاڵە خواوە، تێکۆشینی کوردی پەنجاسال خستە دواوە. ئەوانە کە بۆ ئۆتۆنۆمی کەوتبوونە سەما و ملیۆنێک قوربانیان بە ئەقەوی مائۆیرانی کورد دا بۆی، ئەوە نەدەچوو مێشکیان کە ئۆتۆنۆمی بەرەمێکی سیستەمی دیموکراتییە و تەنێ لە ولایتێکدا چاوەڕوانی دانی دەکری کە پەرلەمانێکی هەبێ و بە شیوەیەکی دیموکراتی هەلبێژدرابێ. ئەو حەلە ئەو پەرلەمانە ئەگەر بیهوی، ئۆتۆنۆمی دەدا بە هەرمێکی ئەو دەولەتە و هەر لە دەولەتێکی ئەو بابەتەشدا داوا ئۆتۆنۆمی دەکری. دەولەتێک کە سیستەمی دیکتاتۆری هەبێ، ئۆتۆنۆمی نادات بە هیچ هەرمێک، چۆنکە دیکتاتۆر لە هیچ بەشێکی دەسەلاتی خۆی چاوەڕوانی واز ناهێنێ. خۆ ئەگەر هاتو لە ئەنجامی زۆر و گۆشەرەو ناچار بوو ئەوە بکات، ئەوا ئەو

ئۆتۆنۆمىيەى كە دەیدات ھەر بۇ مازەيەك دەيى و پاشان دەيسېئىتەو. رژیسی «عیراق» غوونەيەكى باشە بۇ ئەمە. يىنجگە لەمەش ھەموو جۇرە ئوتۆنۆمىيەك كە رژیمنىكى نادىمۆكراتى بیدات، رەوايەتى (شرعية) نیسە و نایى. كە واتە: ھەولدان بۇ ئۆتۆنۆمى لە لايمەن حیزبەكانى كوردستانەو كە لەژر پىنج رژیمی ملھوپى دىكتاتوردا دەئالئى، كارىكى نابەجى و نازیرانە و بى ئەنجامە، وەك بە تاقىكردنەوش ئىسپات بوو و، رەوايەتى قانۇنیشى نیسە چۆنكە رژیمی دىكتاتور نارەوايە و فەرمانەكانیشى ناقانۇونیە.

كىشەى فیدەراسیونیش ھەروەك ئۆتۆنۆمىيە، ئەگەر بە شىوہى يەكەم بى، واتە كوردستان بىتە «ھەرمىنىكى فیدەرال». يىنجگە لەمەش فیدەراسیون ھەر بەتەنى بۇ «ھەرمىنى كوردستان» نایى و، نەوش لە حكوومەتى دىكتاتۆرى سەددام و ھىچ حكوومەتىكى دىكتاتۆرى دىكە داوا ناكرى. بۇ دامەزراندنى فیدەراسیون دەيى لە سنوورى ئەو دەولەتدا كە نىوى بە «عیراق» رژیو، رژیمنىكى دىمۆكراتى بىتە پىشەو و خەلكەكە ھەموو بە سەرىەستى بریار بەن بۇ ئەو، ئايە دەیانەوى سىستەمى فەرمانەوايى لە ھەموو عیراقتا بىتە سىستەمىكى فیدەرالى يان نا، ئەوجا ئەگەر بىتو خەلكى باشوورى كوردستان دان بە رەوايەتى «عیراق» دا بىنن وەك دەولەت و خۇشیان بە عیراقتى بزانن، ئەوا ئەو دەمە مافى ئەوہیان نایى داواى فیدەراسیون بكن، ئەگەر ھاتوو لەنىوہى پترى خەلكى «عیراق» (عەرەب و كورد و ... ھتد) واتە نىو + ۱ دەنگیان لە دژی سىستەمى فیدەرالى دا، ئەوساش دەيى ئەو بریارەى كە پەرلەمانى باشوورى كوردستان داوتنى بۇ ئەوہى پىوہندىبى گەلى كورد بە دەولەتى ئىوہندىبى «عیراق» ھە لە شىوہى فیدەرالى دا بى، نرخی ئەمىنى و پوچ بىتەو، چۆنكە گۆرپنى سىستەمى فەرمانەوايى لە عیراقتا لە سىستەمى ئىوہندىبەو بۇ سىستەمى فیدەرالى بە دەست ھەموو خەلكى «عیراق» ئەك تەنى بەدەست كورد. ئەمە وەك گوتم ئەگەر ھاتو كورد «عیراقتى» خۇى بەرپەوا زانى.

ئەمەیان وا. بەلام ئەز بە چاوىكى زانستانە و بابەتەنە و لەرووى بەرژەوہندىبى جەماوہرى زەحمەتكىش و بندەستى كوردەوہ تەماشای عیراق و كوردستان دەكەم. ھەرچى كوردستانە ئەوا ئەوہ راستینەيەكى مىژووى و جۇگرافىيى و ژيارى و فەرەنگىيە. ئەم كوردستانە وەك قارچك لەزەوى ھەلنەتۆقيوہ. بەلكو بەدرژايبى

چهند هه‌زار سالیک دروست بووه. چوارسه‌ت سال له‌مه‌به‌ر میژوونووسی کورد شه‌ره‌فهدینی بتلیسی له «شه‌ره‌فتامه» که‌ی دا باسی سنووری ناسیونالی کوردستانی کردووه. که له‌تنگه‌ی هۆرمزه‌وه (واته له‌و که‌نده‌وه‌ی که فارس ده‌لین هی فارسه و عه‌ره‌بیش ده‌لین هی عه‌ره‌به) ده‌ستی‌نکردووه تا ده‌وروهری زه‌ریای سه‌ی نیوهراس‌ت و له‌وشه‌وه هه‌تا چیاکانی قه‌فقاس کشاوه). ئه‌ری، چوارسه‌ت سال له‌مه‌و پیش، نه‌و کاته‌ی که هیچ گه‌لێک باسی سنووری ناسیونالی خۆی نه‌کردووه و، ده‌وله‌تی ناسیونالیش له جیهاندا نه‌بووه، کورد باسی سنووری ناسیونالی خۆی کردووه. شایانی باسه که یه‌که‌مین ده‌وله‌تی ناسیونالیش له رۆژه‌لانی نافیندا پاشایه‌تی باشووری کوردستان بووه به‌ سه‌رۆکایه‌تی «شیخ مه‌حمودی حه‌فید»، ئه‌وه‌ش پاش جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م، جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی کورد نه‌یان‌توانیوه ده‌وری دیرۆکی خۆیان به‌باشی بگه‌ڕن، نه‌وا فره‌تیلی چهند مله‌ه‌ورێکی وه‌ک ره‌زاخان و مه‌سته‌فا که‌مال و فه‌سه‌لی کوپی حه‌سه‌ین و به‌ پشتگیری کۆلۆنیا‌لبسته خۆنه‌مه‌کانی ولاته‌ پشه‌سازیه‌کان، ئه‌م ده‌وله‌ته‌ ده‌ست‌کردانه‌ی «عیراق و ئێران و ترکیا و سووریا» دروست بوون که بوونیان هیچ ره‌وایه‌تییه‌کی قانونی نییه. چۆنکه کورد به‌ زۆر کسارون به‌ پێوه‌نده‌دار (تبعه‌ی) ئه‌م ده‌وله‌تانه و خاکی کوردستانیش به‌ زۆر نووسینه‌راوه پێشانه‌وه. سه‌باره‌ت به‌مه‌ گۆڕد مافی ئه‌وه‌ی هه‌یه و پێسته له‌سه‌ری هه‌موو هه‌ولێک به‌کار به‌ئێنی بۆ خۆ جیا‌کردنه‌وه له‌م ولاته‌ ده‌ست‌کرده به‌نا‌هه‌وا دروست‌کرا‌وانه. که واته‌ رێی راست ئه‌و رێیه‌یه که به‌ره‌و جیا‌بوونه‌وه و دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی کوردستان به‌چی نه‌ک خۆ‌نووساندن به‌ ده‌وله‌ته‌ داگیر‌کهره‌کانه‌وه و، دروست‌کردنی ره‌وایه‌تی ساخته‌ بۆیان.

په‌لاماری سه‌ددام بۆ سه‌ر کویت و شه‌ر دۆزاندنی، هه‌لێکی باشی ره‌خساند بۆ به‌شێک له‌ خه‌لکی کوردستان که له‌ سێ ستاندا (هه‌ولێر و ده‌وک و سه‌لێمانی) به‌وه‌هری سه‌ره‌خۆیه‌وه خۆیان یه‌من به‌رێوه. ئه‌و دۆخه‌ی له‌و چهند ستاندا هه‌یه سه‌ره‌رای هه‌موو شه‌ر و تیک‌ڕژانه‌ی گه‌وه‌جانه‌ی حیزیه‌کانی باشوور، هه‌روه‌ها هاته‌که‌یه‌ی په‌رله‌مانی کوردستان و حکومه‌تی کوردستان و پۆلیسی کوردستان و سوپای کوردستان (هه‌ر چهنده به‌داخه‌وه له‌ شیوه‌ی پێشه‌ه‌رگه‌ی ئه‌م حیزب و ئه‌و حیزیدایه) هه‌موو نیشه‌نه‌ی سه‌ره‌خۆیه‌ن. به‌لام سه‌ره‌خۆیه‌یه‌کی داخۆیان نه‌کراو.

له‌به‌ر ئه‌وه کاتێک حکوومه‌تی باشووری کوردستان خۆی به «حکوومه‌تی هه‌رنێمی کوردستان» ده‌داته قه‌ڵه‌م کارێکی هه‌له ئه‌نجام ده‌دا، ته‌نانه‌ت له‌په‌ڕۆی قانونه‌وه — ئه‌و قانونه‌ی به‌پێژ هه‌لق سه‌لام خۆی پێوه گرێ ده‌دات — چۆنکه هه‌م‌و حکوومه‌تیکی هه‌رنێمی ده‌بێ پێوه‌ندیی به حکوومه‌تیکی ئێه‌وه‌ندیی «عێراق» هه‌هه‌بێ، واته ده‌بێ هه‌ردوولا «ئێه‌وه‌ندیی و هه‌رنێمی» دان به ره‌وايه‌تی یه‌کدی‌دا بنێن. به‌لام لێ‌به‌دا نه «حکوومه‌تی هه‌رنێمی کوردستان» دان به حکوومه‌تی ئێه‌وه‌ندیی عێراقدا ده‌نی نه «حکوومه‌تی ئێه‌وه‌ندیی عێراق» یه‌ش دان به حکوومه‌تی هه‌رنێمی کوردستاندا ده‌نی. که واته «زاراوه‌ی حکوومه‌تی هه‌رنێمی کوردستان» ئا‌راسته و، هه‌رنێمی کوردستانیش له شێوه‌ی حکوومه‌تیکی سه‌ربه‌خ‌و‌دا‌یه. که‌سانێکی سه‌ربه‌خ‌و‌بیان ده‌ستکه‌وتبێ نا‌چ‌ن خ‌و‌یان بکه‌نه‌وه به دیل و بنده‌ست، مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی زۆر ساوێلکه بن یان مینشکیان له‌کار که‌وتبێ. جا ئێسته دوو رێ هه‌یه‌به‌ده‌ست خه‌لکی «هه‌رنێمی ئاسایش» هه‌هه‌ له باشووری کوردستاندا، یان ئه‌وه‌ته سه‌ربه‌خ‌و‌بیی خ‌و‌یان داخ‌و‌یان ده‌که‌ن، که ئه‌وه‌ته ئه‌مه‌یان ده‌سه‌لاتداره‌کانی کوردستان، له‌به‌ر هه‌ر هۆیه‌که هه‌یه بێی (باوه‌ر به‌خ‌و‌ نه‌کردن، ترسان، گوشاری ده‌وله‌ته‌ داگیرکه‌ره‌کانی کوردستان، نه‌گ‌و‌نجانی هه‌لومه‌رجی ئێه‌وه‌وله‌تان ... هتد) مل ناده‌ن بۆی. له‌به‌ر ئه‌وه یه‌ک رێ ماوه‌ته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ره‌نجی گه‌لی کورد به‌ فیه‌ز نه‌ه‌وات و به‌ریاری په‌رله‌مانی هه‌رنێمی ئاسایش — یه‌ش قه‌ت نه‌بێسته‌وه، ئه‌و رێبه ئه‌وه‌یه هه‌رنێمی ئاسایش بێسته کۆمارێک و ئه‌و کۆماره ئاماده بێ خ‌و‌ی پێشان بدات بۆ یه‌که‌گرتن له گه‌له‌ ده‌وله‌تی «عێراق» به‌ شێوه‌یه‌کی فیده‌رالی. واته دوو ده‌وله‌تی کۆماری، به‌شێوه‌ی فیده‌رالی یه‌که‌ بگرن. خ‌و‌ ئه‌گه‌ر ده‌وله‌تی عێراق ئه‌وه‌ی نه‌ویست، ئه‌وا دیاره کۆماری کوردستان بێ‌داخ‌و‌یانیکردنی جیا‌بو‌ونه‌وه، جیا بو‌وته‌وه. له‌به‌ر ئه‌وه‌یه ئه‌ز «کۆماری فیده‌رالی کوردستان» م به‌کار به‌ر‌د‌و‌وه. ئه‌گه‌ر نا مه‌به‌ستم ئه‌وه نییه باشووری کوردستان بێسته هه‌رنێمیکی فیده‌رالی له سنووری «عێراق» دا و ئه‌م بۆ‌چ‌و‌نه‌ی خ‌و‌شم له وتوونێکی‌دا له گه‌له‌ رۆژنامه‌ی «کوردستانی نوێ» (ژماره ۱۳۲۴، سێ شه‌مه‌ ۱۹۹۶/۷/۲) بێ پێ‌چ‌و‌ه‌نا ده‌ر‌پ‌ر‌وه، کاتێک به‌ ئاشکرا باسی ده‌وله‌تی فیده‌رالی کوردستانم کرد‌و‌وه: «هه‌ر چه‌نده په‌رله‌مان ده‌زگه‌یه‌کی زا‌گ‌و‌ن‌کاری (تشریعی) یه و ده‌زگه‌یه‌کی جێبه‌جێ‌کاری (تفیذی) نییه.

لە گەڵ ئەمەشدا دەبوو پەرلەمان هەر پاش ئەو دەستوورێکی بنچینهیی کاتی بۆ هەموو باشووری کوردستان (نەک تەنێ بۆ هەرێمی ئاسایش) ئاماده بکراوه و به‌پێی ئەو دەسه‌لاته‌کانی سەركۆمار و سەرك و وەزیرانی دەوله‌تی فیدەراڵی کوردستانی دیاری بکراوه و، کۆمیسسیۆنێکی پەرلەمانی بۆ هێنانەدی ئەم کاره‌ یێک بپێنايه که به‌ هاوکاری له‌ گەڵ حکومه‌تی کوردستاندا رۆژێک بۆ هەلبژاردنی سەرك کۆماری فیدەراڵی کوردستان دا‌بنرایه و هەرێمی ئاسایش نیوی بنرایه کۆماری فیدەراڵی کوردستان و ئالائی کوردستان لەسەر هەموو شونە گشتیه‌کان ب‌شه‌کایه‌توه و، به‌پێی زاگۆنێکی تاییه‌تی، هێزه‌کانی پ‌ش‌م‌رگه‌ بی‌و‌نایه به‌ سوپای کۆماری فیدەراڵی کوردستان، ئەوجا دەست بکرا‌بایه به‌ هەول‌دان بۆ رزگارکردنی شونەکانی دیکه‌ی باشووری کوردستان، وه‌ک مووسل و کەرکوک و خانەقین و کووت و نیوچه‌کانی خوارووی ولات. ئەمانه‌ هیچیان تا ئەم‌ڕۆ جیه‌جی نه‌کراون. نازانم ئێ‌مه‌ چاوه‌ڕێی چین؟ ئە‌گەر چاوه‌ڕێی ئەوه‌ین که‌ چه‌ند ع‌ی‌راقیه‌کی گه‌ج‌ه‌ر و گوجه‌ری بن‌ینو و ب‌ئ‌براب‌ردو و سووت له‌ هه‌ل وه‌ریگرن و ج‌یی سه‌ددام ب‌گ‌رنه‌وه و، لوتف ب‌فه‌رموون و ئەوجا دان به‌ «فیدەراسیۆن» ی کورد دا بن‌ین، یان ر‌ژ‌یمی سه‌ددام ده‌ر‌زی د‌ی‌مۆک‌راتی له‌ خۆی بدا و به‌ره‌ به‌ره‌ به‌ره‌می بناس‌رت‌ه‌وه و، ئەوجا دان به‌ «فیدەراسیۆن» دا بن‌ی، ئەوا د‌ل‌ن‌ی‌اب‌ن ئەوه‌ خه‌یاڵ پ‌ل‌اوب‌یه. چۆنکه‌ کورده‌که‌ ده‌ب‌ێ‌ی: «مانگ هه‌ر سه‌ر له‌ ئ‌ی‌واره‌وه‌ دیاره». هه‌ل‌و‌ئ‌ستی ه‌ی‌زه‌ ع‌ی‌راقیه‌کان و، زۆریه‌ی دراوس‌ێ‌کانی کوردستان و ع‌ی‌راق ده‌ریخست که‌ ئەمانه‌ به‌ فیدەراسیۆن رازی نابن. دوا‌یی فیدەراسیۆن سیسته‌م‌ێ‌که‌ ده‌ب‌ێ‌ هه‌موو ولاته‌که‌ (ل‌ێ‌ره‌دا ع‌ی‌راق وه‌ک ده‌وله‌ت‌ێ‌ک) ب‌گ‌رت‌ه‌وه. به‌ش‌ینکی ولات‌ێ‌ک ناتوان‌ێ‌ سیسته‌می فیدەراڵی هه‌ب‌ێ‌ و به‌شه‌که‌ی دی سیسته‌می فیدەراڵی نه‌ب‌ێ‌. ئەوجا ئەو ب‌پ‌اره‌ی که‌ پەرلەمانی کوردستان داو‌ئ‌تی ب‌پ‌اری نه‌ته‌وه‌ی کورده‌ و پاش‌گ‌ز‌ی‌و‌نه‌وه‌ ل‌ێ‌ د‌ژ‌ایه‌ت‌یه‌ له‌ گە‌ل و‌ی‌سته‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد. له‌ب‌ه‌ر ئەوه‌ پ‌ش‌و‌ی‌سته‌ به‌ زووترین کات پەرلەمان ده‌ستوور‌ێ‌کی بنچینه‌یی بۆ کۆماری فیدەرا‌ل دا‌بن‌ی و کۆماری فیدەرا‌لی کوردستان له‌ ک‌ز‌ی‌و‌نه‌وه‌یه‌کی گشتی دا داخ‌ویان (اعلان) ب‌ک‌ری و سەركۆمار هەلب‌ژ‌ێ‌رد‌ری.

ئەوجا ئەگەر رۆژى لە رۆژان خەلكى عێراق بەو سىستەمە رازى نەبوون، ئەوا ديارە لە ئىستاهە دەزانين ئەنجامەكەى بەچى دەگات. لەبەر ئەوە دەبى هەر لە ئىستەمەو خز نامادە بكەرى بۆ رىگرتن لە كارەساتى جەرگەر كه رەنگە بە پىشېبىنىكردن و رىبەستق لى روو نەدات.

خۆم تا ئەو هەندازەبەى بىرم بېر بکات پىم وایە زۆر زەحمەتە، ئەگەر نەبىژم لە نەبووانە، كە دەولەتێكى «عێراقى» دان بەو دا بنى كە «عێراق» بىتە دەولەتێكى فیدەرالى. چۆنكە ناسیۆنالیستە عەرەبەكان و شیعه موسلمانەكان و موسلمانە سونیه عەرەبەكان هەموو دۆى سىستەمى فیدەرالن. تەنانت تركمانەكان كە بە هۆى خەباتى كوردەو هەموو جۆرە مافىكیان لە هەرمى ئاسایشدا هەبە، سەركردهكانیان (واتە ئەوى ئیئوئراو بەرەى تركمانى عێراق) ئەك هەر دۆى سىستەمى فیدەرالن، بەلكو دۆى ئەوێش كە ئىوى «كوردستانى عێراق» لە جىباتى باكوروى عێراق بەكار بەئىرى (تەماشای دەرپشەكانى عىسمەت قوجاق، نوێنەرى «بەرەى تركمانى» عێراق»، لە رۆژنامەى «الشرق الاوسط» ژمارەى رۆژى ۱۹۹۷/۳/۲۴ دا بکە).

بەلام ئەگەر هاتو كۆمارنك لە هەرمى ئاسایشدا دامەزرا و داخوێان كرا و خۆى نامادە كرد بۆ بەكگرتنێكى فیدەرالى لە گەل دەولەتى «عێراق» و هەلومەرجێك دروست بوو كە دەولەتى عێراق بە شىوێكەى فیدەرال لە گەل كۆماری كوردستان بەكگرتنى فیدەرالى ساز بکات، ئەوا ديارە ئەوە هەنگاوێك دەبى بەرەو سەرەخۆبى، بەلام ئەو دەمەش گەلێك كىشەى رامیارى و جۆگرافىبى دینه پىشەو. وەك كىشەى ئەو ستانانەى كوردستان كە جارى لە ژێر دەسلەنتى كۆماری فیدەرالى كوردستاندا نین، وەك كەركوك و مووسل و بەشێكى گەورە لە ستانەكانى دىالە و كوت و سەلاحەدین و عەمارە. پاش ئەوێش كىشەى نێزىكەى ملیۆنێك و نىو پتر كورد دیتە پىشەو كە لە بەغدا و ئەو شۆننەدا دەژین كە بەر «عێراق» دەكەون. هەروەها كىشەى كوردە فەیلیبەكان. ئەو دەمە ديارە دەبى كورد گەرنەنتى ئەوێش هەبى كە سوپای تاوانبار و تىرۆرىستى «عێراق» جارىكى دى پەلامارى كوردستان ناداتەو و كەلى كورد بەر چەكى كىمىبى ناكەوێ و ئەنفال ناكەرى و ولاتەكەى ناكەرى بە عەرەبستان.

بە بیروپای من تا ھەموو کیشەکانی ئێو کورد و «عێراق» چارەسەر دەکری و عێراق دەبێتە دەولەتێکی ناشتیخواز و دیموکرات و مرۆڤدۆست، پێویستە سوپای شەڕخواز و دەستدرێژکەر و تاوانباری «عێراق» بخرێتە ژێر کۆنترۆڵە، ئەمەش بەو دەبی کە سەرکۆماری عێراق، یان سەرۆکایەتی سوپای عێراق لە ژێر کۆنترۆلی کورددا بێ. ئەمەش داخوازییەکی ناپەوا نییە و ئەو ناگەیەنی کە کورد بێتە فرمانڕوای عەرەب. بەرێز ھەلق سەلام دەینی: «بە هیچ جۆرنێ کوردێک مافی ئەو نییە بێتە سەرۆک کۆماری عێراقێکی عەرەبی!». ئەمە کاتی راستە کە عێراق هیچ پێوەندییەکی فیدەرالی لە گەڵ کۆماری فیدەرالی کوردستاندا نەبێ و دەولەتێکی شەڕ ھەلگیرسێن و پەلاماردەر و جانەور نەبێ. کاکێ بەرێز ھەلق سەلام، قانون لە ھەموو کات و شوێن و ھەلومەرجێکدا رەوایەتی دروست ناکات. قانون تا ئێوە ھەندازە رەوایەتی ھەیە و جێی رێزە کە لە خزمەتی مرۆڤدا بێ. واتە نازادی و بەکسانی مرۆڤ بپارێزی. ئەگەر نەگەر بێتە سەر «قانون پەرستی» و رەوایەتی و قانون وەک یەک تەماشای بکەین دەبینین ھەموو ئەو دیکتاتور و تیرۆریست و ملھۆز و ھۆزانە فەرمانڕوایی دەکەن و بکوژ و بپەر خۆیان، بۆ ئەنجامدانی کاری تاوانبارانە خۆیان پشت بە «قانون» دەبەستن. دیارە ئەو قانونە کە خۆیان دروستیان کردووە بەینی بەرژووەندی خۆیان. ئەوانە پەنجەیی خەڵک لەسەر دزینی ھێلکەبەک دەپەرێن و خوشیان بە ملیۆن دەدزن، ھەر خوشیان بە دزییەو ھەموو جۆرە کارێک دەکەن کە بۆ خەڵکی دی بە «ناپەوا»ی دادەنێن، کە ژنی بەدبەخت و بێچارە لەسەر بەرەباران دەکەن، ئەو شەیدا ھەر پشت بە «قانون» دەبەستن. ئەو قانونە کە خۆیان دروستیان کردووە. ئەگەر ھەموو جۆرە قانونێک پێرۆز بێ، ئەوا ھیتلەر و مۆسۆلینی و فرانکۆ و سەددام و ستالین لە ھەموو کەس پتر قانونیان چاپ کردووە. بەعسییەکان بپارەکانی حیزبەکیان بە قانون دەزانن.

ئەوجا کە گوتوووە پێویستە ھەولبدری کە ئەمریکا بەرپرسی دان بە بوونی کۆماری فیدەرالی کوردستاندا بنێ، ئەوا مەبەستی خۆم لە بەشی دووەمی رستەکەدا دەریبڕە. کاتی کە گوتوووە کە «کۆماری فیدەرالی کوردستانیش دەبی بە زوویەکی زوو داخۆیان بکری»، ناشرکایە مەبەستەم ئەو نییە کە کورد خۆیان ھێشتا ھیچیان

داخۆیان نەکردبێ، داوا لە ئەمریکا بکری، دان بە بوونیدا بنێ. ئەو پێوەندە کە هەردوو پارچەیی رستە کە پێکەوه دەنوسین، واتە ئەو دوو شتە پێکەوه روو بدەن. دیارە منداڵیکیش دەزانێ کە تۆ ژنە کەت هێشتا کچیکێ نەبووی، ناتوانی بانگی بکەیت «دایکی شیرین». مەبەستەم ئەوێ کۆمارنکی کوردستان بەو جۆرە سەرەوه کە باسەم کرد داخۆیان بکری و هاوکاتیش داوا لە ئەمریکا بکری وەك هێزی پارێزەری «هەرمی ئاسایش» بەرەسمی دانی پێدا بنێ. دوازی من نەمگوتوو «داوا لە ئەمریکا بکەین دەولەتێک بە زوویەکی زوو داخۆیان بکری» وەك هەلێ سەلام تێ گەشتوو. نە ئەمریکا و نە هیچ بیانییەکی دیکە دەولەتی کوردستان داخۆیان ناکات، بەلکێ کورد خۆی دەبی داخۆیانی بکات. پاش ئەوەش تا دۆزی کورد لە چوارچێوەی «عێراق» دا بێنێتەوه، هیچ دەولەتێک دان بە بوونی «ئۆتۆنۆمی» یان «فیدەراسیۆن» دا بەشیوەی بەکەم، نانی، چۆنکە هیچ دەولەتێک مافی ئەوەی نییە دەست بخاتە کاروباری نێوخۆیی دەولەتی «عێراق» هە و ئۆتۆنۆمی و فیدەراسیۆن لە شیوەی بەکەمدا کاروباری نێوخۆن.

لە کۆتایی ئەم چەند دێرەدا ئەو جەخت دەکەمەوه کە هەموو جۆرە ئۆتۆنۆمیە کە یان هەموو جۆرە فیدەراسیۆنێک کە لە سنووری «عێراق» دا داگیرزێ، ئەنجامە کە یەر پوچ دەردەچێ. تاکە زێدە بۆ پاراستنی مافی کورد ئەو کۆمارە فیدەرالییە کە لە سەرەوه باسەم کرد. ئەو جۆرە فیدەراسیۆنێ مە باسەم کرد لە فیدەراسیۆنی نیوان «عێراق و ئەردەن» دەچێ لە سالی ١٩٥٧ دا بەسترا. بە کورتی دەبی کێشە کورد لە کێشە نێوخۆیی دەولەتە داگیرکەرەکانی کوردستانەوه بکێتە کێشە نەتەوێەکی بێدەستی ولات بەزۆر دا بەشکراو، کە تەمێ لە سنوورنکی نێتەرەناسیۆنالی دا چارەسەر دەکری. ■

«سەکو» ژمارە (٧)

مایسی ١٩٩٧

خاین و خیانهت و

خیانهتکار و خیانهتکاری!

وشه‌ی خاین و خیانهت و خیانهتکار و خیانهتکاری له‌و وشانهن که زوو زوو له‌نیسو کۆمه‌لگه‌ی کورددهواری و، ولاتانی روزه‌لاتدا به‌کار ده‌برن و، بوونه‌ته بنیشته‌خوشه‌ی بندان. له‌بهر ئه‌وه وام به باش زانی که‌مێک له زاراوه‌ی وشه‌ی خاین و خیانهت و خیانهتکار و خیانهتکاری له‌باری سهرنجی زمانه‌وانی و کۆمه‌لایه‌تی و رامباری و زاگوونی (قانونی) یه‌وه بدوئم.

«خیانهت» که به‌زمانی عهره‌بی «خیانه» یه و له چاوگی «خون» (خه‌ون) هه‌ وه‌رگیراوه و، به فارسی «خیانت» و به ترکی ئیخانهت *ihānet* ه، به‌لای خه‌لگیه‌وه وایه که وشه‌یه‌کی عهره‌بی بی و، گه‌لانی کورد و فارس و ترک له زمانی عهره‌بیسه‌وه وه‌ریانگرتبی، به‌لام ئه‌م بۆچوونه به‌لای منه‌وه راست نیسه. به‌پیتی لێکۆلینه‌وه‌ی من، وشه‌ی «خیانهت» له بنه‌ره‌تا له کوردیه‌وه خواستراوه و، به‌م شیه‌یه‌ی خوا‌ره‌وه:

له زمانی کوردیدا وشه‌ی خاپاندن *Xapandin* و خه‌پاندن *Xepandin* هه‌یه که ئه‌وپۆ به‌زۆری کوردی باکوور به‌کاری ده‌بن. خاپاندن (خه‌پاندن) به‌مانای ته‌فرده‌دان و فریودان و قیللێکردن دی. ره‌گی خه‌پاندن ده‌چینه‌وه سهر «خپ *xip*» که تا ئه‌وپۆش له کرمانجیی نا‌ئین (سۆزانی، موکریان، ئه‌رده‌لانی) دا به‌کار ده‌برئ. بۆ‌ئینه ده‌گوترئ: «زلله‌یه‌کی لێدا خپی کرد»، واته بی ده‌نگی کرد، هۆشی له‌بهر بری. «خپ کردن» له زمانی فارسی دا به‌ شیه‌ی «خه‌فه که‌رده‌ن» (خه‌فه کردن) ده‌رها‌توه، که به‌ مانای «تاساندن» و «خنکاندن» و «ده‌نگلیهرین» دی. هه‌رچی وشه‌ی «خه‌پاندن» ه ئه‌وا بووه به «خه‌فاندن» و ئه‌وجا «خه‌فاندن»، که له کرمانجیی نا‌ئیندا شیه‌ی «خه‌واندن» ی گه‌رتوه، واته «نواندن» و خه‌ولێخستن» و «خستنه‌ خه‌و». ئه‌وه‌شمان له‌بهر نه‌چی که چاوگی وشه‌ی «خیانهت» له زمانی عهره‌بییدا — وه‌ک له‌سه‌ره‌وه باسکرا — «خون»، «خه‌ون» ه. لێ‌ره‌دا پێ‌ویسته ئه‌وه بێژین که ده‌نگی پی *P* له وشه‌ی خه‌پاندندا بووه به‌ فی *F* و به

شیوهی «خه‌فاندن» ده‌رکه‌وتوو و، ئهم خۆگۆزپنی «پی» یه بۆ «فی» له زمانی کوردی و زمانه ئێرانییه‌کان و تمناوت نائێرانییه‌کانیشدا، هه‌یه. بۆنیته وشه‌ی «سپله» (واته: پێنهمزان)، له‌زاری هه‌ولێریدا بووه به «سقله». هه‌روه‌ها وشه‌ی «پهند» بووه به «فمن» (سه‌رنجی وشه‌ی فمن و فیل بده‌ن واته پهند و قیل). ئه‌وجا زمانی عه‌ره‌بی وشه‌ی «پهنندی» کوردی کردوو به «فن» و به مانای «هونه‌ر» به‌کاری ده‌با. هه‌روه‌ها وشه‌ی «باپشتیان» که ئێوی شوێنیکه له باشووری کوردستان، له زمانی عه‌ره‌بیدا بووه به «باقیستان» و «پنشاخا‌بوور» بووه به «فیشا‌خا‌بوور». شایانی باسه که ده‌نگی «پی» P له ده‌نگی «فی» F، کۆنتره و، زمانی کوردی به پێچه‌وانه‌ی فارسییه‌وه ئهم کۆنییه‌یه‌ی پێوه دیاره. بۆنیته وشه‌ی «په‌رپووت» ی کوردی و «فرتووت» (فرتوت) ی فارسی و «پاله» ی کوردی و «فعله» (فعله) ی فارسی و «په‌رۆزه» ی کوردی و «فیروزه» ی فارسی و «پلیته» ی کوردی و «فتیله» ی فارسی و «پووکان» و «پووکانه‌وه» ی کوردی و «فرسو‌دن» ی فارسی و «پۆلا» ی کوردی و «قولا‌د» ی فارسی و عه‌ره‌بی، له گه‌ڵ یه‌ک به‌راورد بکه‌ین. زمانی فارسی تا‌ک و ته‌را ده‌نگی «پی» ی له‌بری «فی» به‌کار هێناوه، وه‌ک لهم هۆنراوه‌یه‌ی خوا‌ره‌وه‌دا ده‌رده‌که‌وی که چهند سه‌ت سالی‌ک له‌مه‌وێهر گو‌ت‌را‌وه:

سرچشمه شاید گرفتن به بیل چو پر شد، نشاید گذشتن به پیل

واته: سه‌ری کانی له‌وانه‌یه به بیلێ‌ک به‌ری بگیری، به‌لام که پر بوو، فیلێ‌کیش خۆی بداته به‌ر ناتوانی بیگری.

لێ‌ده‌دا «پیل» له جیاتی «فیل» به‌کار هێنراوه.

که واته گۆرانی وشه‌که به‌م شیوه‌یه‌ی خوا‌ره‌وه بووه:

له «خاپاندن» وه بۆ «خه‌فاندن» و، دوا‌یی بووه به «خه‌واندن»، ئه‌وجا «خه‌ون» «خون». لێ‌ده‌دا ده‌بی ئه‌وه‌ش که‌ی‌ئێ‌زم ده‌نگی «فی» F و «فی» V له زمانی کوردی دا زۆر جی‌گۆ‌ر‌کی ده‌ک‌م. بۆنیته خه‌ل‌کی باشوور ده‌ی‌ئ‌ن: «قسه له قافی خۆیدا بکه» واته «قسه له گافی خۆی دا بکه» (گاف به‌مانای کات دی له زارا‌وا‌ی کوردیی با‌کو‌وردا). هه‌روه‌ها ده‌نگی «فی» V و «وی» W به‌زۆری له با‌کو‌ور و باشو‌وردا له جی‌ی یه‌ک به‌کار ده‌بر‌ن. وه‌ک «چاو و چاف، هه‌نگوین و هه‌نگه‌شین (هه‌نگف) و ... هتد.

ئىستا زانيمان كە وشەى خەواندن بىنچىنەكەى خەپاندەن ە و خەواندنیش بە سانای خستەنە خەمو و نواندن بەكار دەبرى. ئەوجا كە تۆ يەكەك بىخەوئىت (بىنۆئىت)، واتە بىخەيتە خەمو، مانای وایە هۆش لەبەر ئەو كەسە دەبرى و، ئەگەر نیازىكى خراپەكارىت هەبى لە دۆى ئەو كەسە، ئەوا لە كاتى خەوتندا هەرچىيەك بىكەيت لىي، ئاگای لە خۆى نابى، هەر لەمەشەو خىانت و خىانتەتكارى سەرى هەلدەو. پىوستە لىرەدا بگوتىت كە بۆ خەواندنەى كەسەك واتە بىهۆشكردنى بە مەبەستى خراپەكردن دۆى ئەو كەسە لە لاين تۆو، جارى دوو مەرج پىوستن: ١ - نیازى خراپەكارى بەرامبەر بەو كەسە لە لاين تۆو. ٢ - بوونى هۆشيارى تەواو، واتە دەبى تۆ بە تەواوى بزانىت كە ئەو كارەى تۆ بەرامبەر بەو كەسە دىكەيت، خراپەكارىيەكى ناردەوايىيە بەرامبەر بەو كەسە. هى وا هەن ئەم خراپەكارىيە ناردەوايە لە هەموو دۆخ و بارىكدا بە «خىانتە» دەدەنە قەلەم.

كە واتە بە پىي ئەم باسەى سەرەو تا ئىستا ئەو رۆن بوووە بۆمان كە خىانتەت كردن برىتيە لە كردنى كارىكى خراپ، يان هەولەن بۆ كردنى ئەو كارە لە لاين كەسەكەو، يان كەسانىكەو، بەرامبەر كەسەيكى دىكە، يان كەسانىكى دىكە بە نیازى خراپەكارى و بەوپەرى هۆشيارىيەو. راستىيەكەى زۆر كار هەن كە كەردەو و گوناھبارانە، يان تاوانكارانەن، كە لە هەلە و نەزانی و بەسەرچوون و كەمتەرخەمى و گۆنەدانەو روو دەدەن و، بەهەچ جۆرى خىانتەتكارى نین. بۆئىنە ئەگەر تۆ چووت بۆ لاى دوكتۆرىك و گوتت: «زگم دىشى» و، ئەویش ناچار بوو بى هۆشت بكا بۆ ئەو نامىرىك (آلة) لە گەرووتەو بىاتە نىو «گەدە» ت، تاكو هەست بە ئىش و نازار نەكەيت و، تۆ لە ئەنجامى ئەو بى هۆشكردنەو مەردىت (با بىژىن دوكتۆرى بىهۆشكەر هەلەيەكى كەردبوو، سا يان لە كەمتەرخەمى، يان لە مشوور نەخواردن، يان لە كەمزانىنەو)، ئەوا بەو كارە ناگوتى «خىانت»، چۆنكە نیازى ئەو دوكتۆرە ئەو نەبوو بەوپەرى هۆشيارىيەو و بە مەبەستى خراپەكارى، ئەو كارە بەرامبەر تۆ بكات. ديارە دادگە سزای دوكتۆرەكە دەات، بەلام وەك گوناھبارىك نەك وەك خىانتەتكارىك و تاوانبارىك.

سەرەپاى ئەمەش، هەموو كارىكى خراپ كە بە نیازى خراپەكارى و، بەوپەرى هۆشيارىيەو بگرت، مەرج نىيە بىتە خىانتەت. بۆئىنە تۆ بە بىابانىكدا

تبدہ پیریت و تینووت دہبی و، ناویش دیار نیبہ لیتہوہ. لہر کابرایہک دہردہ کہوئی و دہزانی تو بہدوای ناودا دہگہریت، دہیژی: فرمور وەرہ با بچین بو مالی نیبہ کہ لیرہوہ دوور نیبہ، لہوئی ناو بخوڑوہ، تویش کہ لہ تنگانہ دایت، بیر لہ ہیچ ناکہ یتہوہ، تمنانہ سونڈنکی کابرا بدہیت، یان بہلینیک وەرگرت لیتی کہ ہیچت بہسر نایہ، نہگہر بیتو لہ گہلی بچیت، یہ کسر دہلیت باشہ. نموش دہتبانہ مالہوہ و، لہوئی رووت دہکاتہوہ. نہو کابرایہ نہگہر بشزانیت نہو کارہی بگرامبر تو کردوویتہ کارنکی خراپہ کاریہ و، بہنیازی خراپہ کاریش کردوویتہ، ہیشتا ہیچ جوڑہ خبانہ تیکی لہ تو نہ کردوہ و، کارہ کمشی کارنکی خبانہ تکارانہ نیبہ، بہلکو تاوانبارانہ، چونکہ ہیچ دہروستی (التزام) یہک لہنیوان تو و نہودا نہبوہ کہ جوڑہ متمانہ یہک لہ نیوانی تو و نہو کابرایہدا دروست بکات و بتانبہستی بہ یہکہوہ.

کہ واتہ بو کارنکی خبانہ تکارانہ، یان ہلونیستیکی خبانہ تکارانہ، بیجگہ لہ خراپہ کاری بہ نیازی خراپہ کاری و، بہوپہری ہوشیاریہوہ، مہرجیکی دیکہش پیوستہ کہ زور گرنگہ و، نموش بوونی پیوندیہ کہ لہنیوان خراپہ کمر و خراپہ لیکراودا کہ لہشیوہی دہروستیہ کدا دہردہ کہوئی، واتہ بوونی پیمانیک. شایانی باسہ کہ مہرج نیبہ پیمان ہر بہ نووسین و لہسر کاغز بی. «پیمان» بہ شیوہی دہمیش دہبی، لہ قالبی رنکوتن، یان بہلیندا. دووکس کہ ہاوپنہ تیان لہ گہل یہک بہست، نہوا دیارہ کہ پیمانی ہاوپنہ تی دہکویتہ نیوانیانہوہ. نہگہر ہاتو یہکیکیان لہ پشتہوہ دزانہ و ہوشیارانہ لہو دی سرہواند، نہوہ خبانہ تی کردوہ بگرامبری. بہکورتی «پیمان» ہدیہ لہشیوہی پیوندیہ کی زاگونی (قانونی) دا و، پیمانیش ہدیہ لہ شیوہی پیوندیہ کی میناکی (اخلاقی، معنوی، موزالی) دا. بہلام شکاندنی پیمان (چ ماکی و چ میناکی) لہ لایہن لایہنکی پیمانہ کہوہ، بی نہوہی نہو لایہنہ بہ لایہنہ کہ، یان لایہنہ کانی دیکہی راگہیانہ بی کہ وا لہ پیمانہ کہ دہرجوہ، کارہ کہی دہیتہ خبانہ تکاری.

کہ واتہ بو خبانہ تکاری سی مہرج پیوستہ: ۱- بوونی نیازی خراپہ کاری.
۲- بوونی نہوپہری ہوشیاری. ۳- بوونی پیوندیہ کہ لہنیوان خراپہ کمر و خراپہ لیکراودا.

خو نه‌گهر يه‌كينك له‌و سهرجه نه‌بوو، ئه‌وا ئه‌و كاره خيانتكاري نيبه، به‌لكو جوړنيكه له‌گوناهباري، يان تاوانكاري، يان توله‌سندنه‌وه ... هتد. بو وینه: كرم‌انجنيكي گونديي نه‌خوينده‌واري هه‌ژار، چهند ساليك تفهنگ هه‌لده‌گري بو حيزينك له‌م حيزيانه‌ي كوردستان و، ده‌كه‌وتنه‌ كه‌ژ و كيو و، ژن و مالي خوي به‌جي ديلي و، هه‌رچهند مانگ جاريك شه‌ونك به‌دزيه‌وه و به‌ ترسولهرژنيكي زوره‌وه ديتمه‌وه بو سهرداني ژنه‌كه‌ي. به‌لام جاريكيان كه‌ده‌گه‌رنيته‌وه كو‌خه‌كه‌ي خوي! ده‌يني ژنه‌كه‌ي ديار نيبه. له‌ نه‌نجامي پرسپار و به‌دواگه‌راند بو دهرده‌كه‌وي كه «هاورپي حيزيبه‌كاني» ژنه‌كه‌يان هه‌لگه‌پراوته‌وه لتي و، له‌ گه‌ل خويان برديووانه. كابرا له‌وه تووتركه‌سهر ده‌بي و، له‌بهر ناهوشباري، ئه‌وه ليك ناداته‌وه كه نه‌گهر ژنه‌كه‌ي دلي گورپيي لتي و نه‌خوازي له‌گه‌لي بزي، ئه‌وا پنيوست ناكا ئه‌و چي دي له‌سهرى بړوا. دوايي هه‌ر له‌بهر ناهوشباري، ناچي نويالي ئه‌م كاره ناپه‌وايه كه به‌رامبه‌ري كراوه بخاته مل ئه‌و چهند هاورپي حيزيبه‌كاني كه ئه‌م كاره‌يان كردوه، به‌لكو گوناوي هه‌موو پيشمه‌رگه‌يه‌ك و هه‌موو حيزيبه‌كه‌ ده‌گري و، ده‌بينته ئه‌و كه‌سه‌ي كه له‌نيو خه‌لكيدا به «جاش» نيو ده‌بري. كرده‌وي ئه‌م كاره‌يه به‌رامبه‌ر به‌ پيشمه‌رگه و حيزيه‌كه‌ي خوي، شكاندني پهماني پيشمه‌رگايه‌تي و حيزيبه‌تيه، به‌لام ئه‌م كاره‌يه خيانتكار نيبه، چونكه ئه‌و كار به‌ هوشباري نه‌نجام نادات. هوشباري ئه‌م كاره‌يه هه‌ر هينده بر ده‌كات كه ناوړووي تايه‌ه‌تي خوي له‌ ناوړووي پيشمه‌رگايه‌تي به‌رزتر بگري و، نوياله‌كه‌شي نه‌خاته مل ئه‌وانه‌ي له‌م كاره‌دا ده‌ستان هه‌بووه، به‌لكو بيخاته مل هه‌موو پيشمه‌رگه و هه‌موو حيزيبه‌كه.

كه شاي ئيران له‌ مانگي مارتى ۱۹۷۵ دا و له‌ پر، دواي ريككه‌وتنى له‌ گه‌ل سه‌ددام هه‌ر له‌و مانگه‌دا له‌ جه‌زائير، يارمه‌تي له‌ سه‌ركرده‌يه‌تي شورشي كورد بړي و، شورش هه‌ره‌سي هينا، خه‌لكي ده‌يانگوت: «شا خيانه‌تي كردوه به‌رامبه‌ر كورد». راستيه‌كه‌ي شاي ئيران هيچ خيانه‌تيكي به‌رامبه‌ر به‌ كورد، يان سه‌روك بارزاني نه‌كردبوو. كورد و شاي ئيران دوو نه‌باري يه‌ك بوون، هه‌ر لايه‌نه ده‌يوست لايه‌نه‌كه‌ي ديكه داب‌وشي و، هيچ جوړه ده‌روستيه‌كه و په‌يمانتيك له‌ نيواندا نه‌بوو. كاتي خوشي كه سه‌روك بارزاني له‌ مارتى ۱۹۷۰ دا له‌ گه‌ل به‌عسيه‌كان ريككه‌وت، هيچ پرسنيكي به‌ شاي ئيران نه‌كرد، چونكه خوي به‌

دەروست (ملتزم) نەدەزانی. ئەوجا کورد ساویلکە بوون و، شای ئێران توانی دەستیان بپێی، ئەوێ خیانتی شای ئێران نەبوو، گوناھی سەرکرده‌کانی کورد بوو کە ئەو کارەساتەیان بەسەر کورد هێنا. ئەو ساویلکەبەتی و نەزانیبە ئیستەش لە سەرکرده‌بەتی کورددا هەمراوە، وێنەکانیشی لە هەلۆستیی سەرکرده‌بەتی حیزبەکانی کوردستاندا بەرامبەر بە دەولەتە داگیرکەرەکانی کوردستان بەچاوی خۆمان دەبینین. کورد هیچ سووتیکی لە رابوردوی پرکارسانی خۆی وەرەگرتووە. تێمە لە کاتیگدا کە چاو لە دڕندەیی و گیانی دژ بە مەرفا‌بەتی داگیرکەرانە کوردستان و، یارمەتیدەرانەکان ناپۆشین، دەبێ هەلە و ناتەوای و گەوجی و ژێنەهاتیستی و کردەوێ خراپی تاوانبارانە و خۆشمان وە کورد بەخەینە بەرچاو، ئەگەر نا هەروە کە لە پستی خۆماندا دەبینێو.

جا لەبەر ئەوێ لەنێو کوردەواریدا وشە خاین و خیانتکار بەزۆری لە سنوور و کەوشەنی هەلسوکه‌وتی نیشتمانیدا بەکار دێ، دەبێ بەرلە هەموو شتێک ئەوێ بزانی کە هەموو تاکە کوردێک و هەموو کوردستانیەک، سا ئەو کوردە، یان ئەو کوردستانیە، مەرفا‌بەتی سەرەخۆ بێ، واتە ناحیزبێ بێ، یان لەنێو کۆمەڵێک، یان رێکخراویگدا کار بکات، پێوستە لەسەری لەپنی نیشتمانپەرەری لا نەدات. چۆنکە هەموو کوردێک و هەموو کوردستانیەک دەروستییەکی ماکێ و مینۆکی (مادی و معنوی)، یان بەلایەنی کەمەو، دەروستییەکی مینۆکی بە نەتەوێ کورد و نیشتمانی کوردستانەو هەبە، کە ئەوێ شتێکی خۆپسکییە و لێدوانی پێناوی. جا ئەگەر هاتوو تاکە کوردێک، یان حیزبێکی کوردی، یان رێکخراوێکی کوردستانی، هەلۆستییکی خراپەکارانە بەرامبەر کورد و کوردستان نواند، بەنیازی خراپەکاری و، بەویەری هۆشیاریەو، ئەوا ئەو هەلۆستەیی بە هەلۆستییکی خیانتکارانە دەژمێردی. چۆنکە هەموو کوردێک و، هەموو حیزبێکی کوردی و، هەموو رێکخراوێکی کوردستانی، دەبێ بەرژووەندیی نەتەوێ کورد و نیشتمانی کوردستان لە هەموو کاتیگ و لە هەموو بارودۆخێگدا، بخاتە سەروو بەرژووەندیی تاکە تاکە و حیزب و رێکخراو و هۆز و تیرە و بنەمالە و باژێر و گوند و هەرمێکی کوردستانەو. جا ئەگەر تاکە تاکە و هەلە هەبێ کە هۆشیاری سیاسییان نەگەشتبێتە هەندازەبە کە نیشتمانپەرەری و خیانت لە پە کە جیا

بكهمنوه، ئهوا كهس ناتوانى پاكانه بۇ سرگرد، كانى حيزيه كانى كوردستان بكات، نهگم كارنكى دۇ به نيشتمانيان كرد، يئوڭى هوشيارى سياسىيان نيهه. نهگم هاتو سرگردى حيزيك هوشيارى سياسى نېي، ئهوا مافى سرگردايمتى نيهه.

شتىكى زۇر رۇنه كه ههموو حيزيكى كوردى و كوردستانى، رهوايمتى (شرعية) ى بوونى خۇي تەنى له دهرؤنستيدا بهرامبەر به بهرؤوهنديى نيشتمان (كوردستان) وهردهگرئ. نهگمنا له ههموو جيهاندا ولايتك نايىيت كه زاگۇنى ئهو ولاته رى بدات حيزيكى بىيانى، يان لهشكرىكى بىيانى لهو ولاتهدا و، بۇ بهرؤوهنديى ولايتكى دى كار بكات. جا لهبەر ئهوى ئهوپۇ كوردستان دولهتلىكى سهر بهخۇ نيهه و، بهسر پىنج داگيركمرى دپندهدا دابهشكراوه، دياره ئهم دولهتانه له پال دابهشكردى نارېواى كوردستاندا، خيانتيش له كورد دهكمن، چۇنكه كورد وه «هاونيشتمان» ى خۇيان ددهنه قهلم و، له زاگۇنه بىنچينه كانياندا بۇ هاونيشتمانىانى خۇيان مافى وهكيدك دهستيشان دهكمن، كهچى به پىنچوانهوه، ئهم دهرؤنستيه زاگۇنييهى خۇيان بهرامبەر به كورد بهجى ناهيئن و، بۇ نهمانى كورد به ههموو رتيهكى نارېوا هول ددهن.

بهتاييهتى ئهوپو كه بهشيك له باشوورى كوردستان بهنئوى «همرئى ئاسايش» وه، بهسايسى هلمومرجى ئيوچيى و ئيونتهوهبييهوه كهوتووته دهست دوو حيزيى گههورى كوردستانى (پارتى ديمۇكراتى كوردستان ويهكيتى نيشتمانىى كوردستان) و حيزيكى گچكه (بزووتهوهى ئىسلاميى كوردستانى عىراق) و لهشكرى داگيركمرى تيدا نهماوه، دهرفتهيكى باش هلكوتهوه بۇ سهپاندى مافى كورد له باشووردا، لهبەر ئهوه ههموو جۇره هاوكاريهك له گەڭ همر داگيركمرىك، به سهپهستى هينانى لهشكرى دولهتلىكى داگيركمرى كوردستان بۇ «همرئى ئاسايش»، هلوئستىكى خيانتكارانه به و، تەنانهت نهگم حيزيكى كوردستانى له لايەن حيزيكى كوردستانى ديكهوه بهجۇرىك تەنگاو كرابوو، كه مەترسى نهمانى لا ئاشكرا بوو، ئهوه دهمەش ئهوه حيزيه مافى ئهوى نيهه لهشكرىكى داگيركمر كىش بكانه «همرئى ئاسايش»، چۇنكه هينانى لهشكرى بىيانى (بهتاييهت داگيركمر) بۇ كوردستان خيانتلىكى نيشتمانييه.

له ۱۹۹۶/۸/۳۱ دا پارتی لەشکری سەددامی کوردستان داگیرکەری دژی یەکییتی نیشتمانیی کوردستان و، جازنکی دی له ۱۹۹۷/۵/۴ دا لەشکری ترکی کوردستان داگیرکەری کوردکوژی هینایە سەر «هەرنێمی ئاسایش» له دژی پارتی کارکەرانی کوردستان).

نەز لێردا نەبۆ یەکییتی دەپارێمەوه و، نەبۆ «پێی کێی کێ» پاکانە دەکەم. بەلام هەموو خراپەکاری و ناجەنی و زارۆیا زارپیەکی ئەم دوو حیزە، هەر چەندێک قورس و گران بن، هینشتا بایی ئەوە نین کە پارتی پەنا بەرێتە بەر لەشکرێکی داگیرکەری کوردکوژ و بیهێنێتە «هەرنێمی ئاسایش» بۆ زالبوون بەسەر ئەم دوو حیزەدا، کە ئەمە یێجگە له پێویستی ئاماژەکردن بۆ هەلویستی خیانتەتکارانە و، راستکردنەوی پشتی شکاوی سەددام و، بەهێزکردنی هێزی ترک و، زیان گەیاندنێکی گەوره بە دژی کورد له سنوورێکی جیهانیدا، ئەو راستییەش دەبێ بخرێتە بەرچاو کە «زالبوون» ی حیزێکی کوردستانی بەسەر حیزێکی کوردستانی دیکەدا بە پشتگیری داگیرکەری کوردستان، «زالبوون» و «سەرگەوتن» نییە، بەلکو ژێرکەوتن و نابوونی و خۆکوژیەکی لەسەر خۆیە. چونکە داگیرکەرانی کوردستان دوژمنی تاکە حیزێک نین، بەلکو دوژمنی هەموو ئەتەوی کورد و، هەولی ئەمانی هەمویان دەدن، بەلام بەرێز و یەک لەدوای یەک.

کە پارتی پەنای برده بەر سەددام و، لەشکری سەددامی هینایە کوردستانەوه، بە بیانوی ئەوی کە «سەرورێتی عێراق» له مەترسی رزگار بکات بەرامبەر بە «مافی بوونی پارتی»، پارتی بەمە روایەتی خۆی وەک حیزێکی کوردستانی خستە بەردەم نیشانەی پرسیارەوه، چونکە یەکەم: بوونی «سەرورێتی عێراق» له کوردستاندا مانای ئەبوونی «سەرورێتی کورده له نیشتمانەکی خۆی دا». حیزێکی کوردستانی کە «سەرورێتی عێراق» بپارێزی، ئەو عێراقە کە دەستکردی فرۆقێلی ئیپریالیزمی بەرتانایە و، لەشکری تیرۆریستی عێراق باراستووەتی و دەپارێزی، خۆیایە کە ئەو حیزە مافی ئەوی نامینی باسی کوردستان بکات. دووەم: «مافی بوون و ژیانی پارتی له سەددام داوا ناکرێ»، سەددامی ئەنفال و چەکی کیمیایی و توێنەرەوی سەت و هینشتا هەزار کورد و هشت هەزار بارزانی کە ئەمانە هەموو کەسوکاری برای بەرێز کاک مەسعود

بوون، سەددام تاوانباری دوو جەنگی قەرەمە. کاتی خۆی لە نامەی رۆژی ٩/١٤/ ١٩٩٦ دا بەز کاک مەسعوود نووسیویوم کە «مافی مان و ژبانی حیزبێکی کوردستانی لە نەتەوی کورد داوا دەکەین ئەک لە سەددام. ینگومان ئەو مافە لە ترکه تۆرائیەکانیش داوا ناکەین».

کاتی خۆی کە بەرپەرەبەری پیشووی دەزگەی هەوالگوزاری (استخبارات) ی عێراق وەفێق سامەرای لە رۆژنامەی «الحياة» دا هەلیکوتابوو سەر بۆ بەرێز کاک مەسعوود و، لەنێو گەلێک تۆمەتدا کە خستبوویە پال کاک مەسعوود، گوتیوی: کاک مەسعوود «شەڕی رۆژی بەعسی نەکردوو، و، داوای لە کاک مەسعوود کردبوو بە ناشکرا بلای بکاتەو کە دژی رۆژی سەددام حەسەین» ه. (رۆژنامەی الحياة ١٩٩٥/٨/٥)، نامەیەکم نووسی بۆ «الحياة» (رۆژی ١٥/ ٩/ ١٩٩٥ نامەی الدیموقراطیة السامرائیة) و، بە خەستی لەسەر کاک مەسعوودم کردوو، ئەک لەبەر خاتری کاک مەسعوود، بەلکو پێم وابوو کە کاک مەسعوود بەراستی دژی رۆژی سەددام و، قورم دا بە دەمی وەفێق سامەرای دا. بەلام کاک مەسعوود سائیک و دوو مانگ داوی ئەو، تۆمەتەکانی کۆنە دەسکەلای دەستی سەددام، رەفێق سامەرای، هێناوە سەر خۆی، داخی گرانم.

لە هەمووی سەیرتر ئەو بیانوو کەرچوکال و زرکەبە کە سەرکردەکانی پارتی دەیهێننە پیشەوێ بۆ پاساودانی هێتانی لەشکری ترک بۆ «هەرێمی ئاسایش»، ئەوێش ئەوێ کە «پێ کێ کێ» حیزبی باشووری کوردستان نییە و، جێی چالاکیی پێ کێ کێ باکووری کوردستان و، دەبێ لە باشوور بچیتە دەرەو. ئەم بیانوو ئەک هەر تەنێ نانیشتمانسەر وەرانییە، بەلکو زۆر سادە و سادەلکانه. باشە کە باشووری کوردستان (کە لەو داخۆیانسیاندا کە پارتی لە دەرەوی کوردستان دەریدەکات، بەتایبەتی لە ئەلمانیا بەنێوی «پیرۆی کوردەکانی عێراق» هە دەنوسی: «باکووری عێراق» لە جیاتی باشووری کوردستان «جێی پێ کێ کێ نییە»، ئەم جێی سەربازە تۆرائیە کوردکوژەکانە؟ ئەوانی کە دەبیژن «کورد هەر نییە و کوردستان درۆیه؟!». یان جێی لەشکری سەددامی دۆزینی مەزۆنەتییه؟ کەسێک کە دەمی خۆی لە رامیاری (سیاسەت) هە وەرەدا، پێوستە هیچ نەبێ بزانی کە چ دەبیژێ و، مێژووی خۆی لەبەر خۆی نەباتەو. ئەوا ئەم مێژوووەکتان

دەهینمەوه بیرتان:

جاری باشووری کوردستان وەك هەموو شونینکی دیکە ی کوردستان، مالی هەموو کوردنیکە و، هەموو کوردنیک مافی ئەوەی هەبە لە هەر جێبەجێ کوردستاندا کە ببەوێ، بژی و کار بکا و چالاکیی سیاسی بنوێتی. خۆ ئەگەر کوردنیک رۆی لێگرت و دەری پەراند، ئەوا ئەو کوردە هاوکاری داگیرکەران ی کوردستانە کە کوردستان بە مالی خۆیان دەزانن، ئەک بە مالی کورد. ئەوجا لەباری ئەم سەرئەجە نیشتمانییەوه بوو کانی خۆی لەسەر پارتی دیموکراتی کوردستان (عێراق) م کردەوه، کانتیک پاش سەرکەوتی شۆرش خۆمەینی، کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان (ئێران) و حیزبی دیموکراتی کوردستان (ئێران) و لکی کوردستانی (فدائیان ی خەلکی ئێران) و گشت نوێنەران ی کورد لە رۆژەهلاتی کوردستاندا، داخوایانکی هەشت مادەییان دەرکردبوو و، داوايان لە رۆژی ئیسلامی ئێران کردبوو کە ئەندامانی پارتی، بە تایبەتی بارزانییەکان، لە رۆژەهلاتی کوردستان و ئێران بکەنە دەر، بە بەلگە ی ئەوەی کە ئەمانە «ئۆکەری ساواک» بوون. ئا ئەو رۆژانەدا بوو کە پێنوسم گرت بە دەستمەوه و لەسەر پارتیم کردەوه و بە بەلگە ی ئەوە کە رۆژەهلاتی کوردستان مالی هەموو کوردنیکە، ئەک مالی خەلکی رۆژەهلاتی کوردستان. بەلام سەرکردەکانی پارتی کە ئەوێ دەپێژن، (پاکووری عێراق — بە قسە ی ئەوان) جێ پێ کێ کێ نێبە و، دەپێ بپوا، گۆیان لە داخوایی ئەو حیزبانە ی رۆژەهلات ئەدەگرت کە نوێنەران ی ئەو رۆژە ی خەلکی رۆژەهلاتی کوردستان بوون و، سەری خوشیان کز نەکرد، بەلکو چوون خۆیان خستە خزمەتی رۆژی ئێران و، بە چەک و پارە ی رۆژی ئێران کەوتە کوشتنی خەلکی رۆژەهلات و، رۆژنامەکانی ئەودەمە ی کۆماری ئیسلامی ئێران هەموو رۆژنیک باسی هاوکاری «افراد قیادە موقت» یان دەکرد لە گەڵ لەشکری ئێران. ئەو رۆژنامانە ماون و ئەو رۆژانەش لەبەر نەچوونەتەوه. بۆچی بانیکە و دوو هەوا؟.

دوایی هەر لەنێو پارتی خزیدا، کە ئەوێ بەو شیوەیە کەوتووتە، «عێراقچێتی»، گەلێک ئەندامی سەرکردایەتی و دەستڕێشتوو هەبوون و هەن کە خەلکی «پاکووری عێراق» یان «عێراقی» نەبوون و نین. بۆ وێنە بەرێژ دوکتۆر حەمە سالح جومەهە لە شەستەکانەوه ئەندامی پارتییە و ئێستە بە قسە ی خۆی راویژکەری کاک مەسعودە.

همروها بهرئز كاك فەوزى ئەسەد كە ئەيش ٣٠ سائلك دەبى ئەندامى بارتىبه و تىستە بەكنىكە لە بەرپرسيارهكانى پارتى لە ئەوروپا. هونەرى كورد هەزار كە خەلكى مەهاپاد بوو، ئەمەيش هەر سەر بە پارتى بوو، بەلام پارتى رۆژنك بەمانەى نەگوت «جنى چالاكىى ئىوه سووریا و ئيرانە و راكەن بچن بۆ ئەموى!!».

من هەر لە سەرەتای پەلامارى لەشكرى تۆرانییهوه بۆ سەر باشوور، رامگەیاندا كە ئەم پەلامارە نەك هەر پى كى كى ئەنێو نابات، بەلكو بەهێزىشى دەكات. پێشبینیهكەم هاتە دى. پاش خستنه خوارەوى چوار فزۆكەى لەشكرى تۆرانى لە لاىەن پى كى كى وه، لەشكرى تۆرانیان پاشەكشەیان كرد و، بەزم و رەزمەكەیان بۆ پارتى بەجى هێشت. لە پەلامارى بەعس و تۆرانییهكاندا بۆ سەریاشوور، هەزاران كورد كوژران و، ئەنێو ئەوانەدا ژمارەیهكى زۆر لە ئەندامانى پارتى، ئەمى لەرێنى نیشتمانى خۆیدا بمرى، پێى دەلێن «شەهید» بەلام نێوى ئەوانە چى بى كە لەرێنى پاراستنى سنورى دەولەتێكى داگیركەردا دەكوژن؟.

لە هەمووى ناخۆشتر ئەو قسەیهیه كە بۆ پێز كاك مەسعوود لە رۆژى ١٦/٨/١٩٩٧ دا كردووەتى بە بۆنەى بیرەوهرى پەنجاو یەكەمین سالى دامەزراندنى پارتیهیه و گوتووەتى: «ئەگەر بەغدا ئارەزووەكان (طموحات) ى كورد بەجى بهێنى، ئەوا لە گەڵ بەغدا دۆزى كورد چارەسەر دەكەین» و گوتووەتى «دواوژى دۆزى كورد لە عێراقدا بەستراوه بە چارەسەر كردنیهیه لە گەڵ بەغدا».

جارى بێجگە لەوێ كە هیچ كەسێك نیه ئەزانى كە سەددام لە ئەههشتنى كورد بەولاه هیچ نەخشەیهكى دیکەى بۆ كورد پێنیه، ئەو پرسيارەش دێتە گۆرێ كە كاك مەسعوود بە چ مافێك دەچى لە گەڵ سەددام لەسەر شتێك رێك دەكەوى كە چارەنووسى كوردی پێوهیه و بهوه، دۆزى كورد كە چووته چوارچێوهیهكى نێونهتەوهیهیهوه، دەیاتەوه نێو سنورى عێراق. هیچ حیزبێكى كورد مافى ئەوهى نیه بەبى دەنگەرگرتى كورد لە ئازادى دا و، بەبى چاوه‌دێرى كۆمەلى نەتەوه یەكگرتووەكان، هیچ پەیمانێك لە گەڵ رۆژمى بەغدا بیهستى. خۆ ئەگەر پارتى ئەوه بكات، دیارە كارێكى یەك لاىەنە دەكات و نەتەوهى كورد چاویلناپۆشى و، بەمەش پارتى تووشى كێشەیهكى گەورەى نێوچەبى و نێونهتەوهیهى وا دەبى كە بەرگەى نەگرى.

پنویسته سهرکرده کانی حیزیه کانی کوردستان ئهوه بچیتیه میشکیانهوه که ههلو مەرجی نیوچه که و نیونه تهوهیی، وا پنیوست دهکات که ئهم حیزبانهی ئیسته ههن، بێتن و له نیو نهچن، به لأم هیچ کامیکیشیان نهبنه هیزیکی زل له نیوچه کهدا، له بهر ئهوه کاریکی زور نهزانانه و ناشیسیانهیه ئهگهر بئسو حیزیک ههول بدا حیزیکیکی دی له نیو بیات، به خه یالی ئهوهی به تاقی تهنی دهست به سهر گۆره پانی کوردایه تیدا بگری. رنی راست ئهوهیه که هه موو حیزیه کان به پنی بهرنامه یه کی نه تهوهیی و، له کۆنگره یه کی نه تهوه ییدا، داخواییه کانی خوایان یه که بخهن و ئه وسای ده بینن که سهر فزازی و سهر بهرزی به نه تهوهی کورد و به ههر یه کیک له وانیش ده بیری.

له کۆتایی ئهم باسه دا ده خوازم په نجه بۆ بابەتیک رابکیشم که تۆمار کردنی لیره دا به گرنگ دینه بهرچاوم. ئه ز له کاتی کدا که به داخ و خه فته یکی یه که جار زۆره وه خۆم ناچار ده بینم رۆنایکی بخه مه سهر ئهم هه لو ئسته خیانه تکارانه یه ی پارتی، مه به ستم ئه وه نیسه بئژم که پارتی وه که حیزب خاینه و ههر به خیانه تکاریه وه ده مین ته وه، نا، مه به ستم ئه وه نیسه. پارتی حیزیکیکی جه ماوه ریه و له نیو پارتیدا هه زاران مرۆفی به مژه ست و، جوامیر و، خاوتن و، دلپاک و، نیشتمانپه ره و، سهر له پنی کورد و کوردستان ههن، که ئه مه انه ده بی به فه رمانی وێژدانی زیندووی خوایان بکه مه نه کار و، گیانی سهرۆک بارزانی له به هه شتی به ریندا شاد کهن و، به ره خنه گرتن له کار به ده ستانی پارتی و، لێ پرسینه وه ی بهر پرسیاره کانیان، هه ولی راست کرد نه وه ی باره لاکه وتوه که به دن و، ری نه ده ن به دوو پاتبونه وه ی ئهم کاره ساته جه رگبهر و، شو ئنه واری ئهم هه لو ئسته خیانه تکارانه یه به ته وای بسرنه وه و، له م ریه شه دا سهر که وتنیان به ناوات ده خوازم.

جمال نهبز

سهره تای ته باخی ۲۶۰۹ ک - سهره تای نابی ۱۹۹۷

«سه کو» ژماره ۱۱ نه یلوولی ۱۹۹۷

سه‌رنج!

ئەم سەرئەنجی خوارەو لە مانگی یەکێکی سالی ۲۰۰۱ دا نووسراوە!
 وەك دەردەكەوێ ئەم وتارە لە سەرەتای مانگی تەباخی سالی ۱۹۹۷ دا
 نووسراوە، بەپێی ئەو زانیاریانەی كە ئەو رۆژە لەبەر دەستەدا بوون. بەلام
 تاقیکردنەوەكان دەریانخست كە پارتی بەرامبەر بەوێ سەددام یەكێتی
 نیشتمانیی كوردستانی لە هەولێر دەپەراند و هەولێر كەوتە دەست
 پارتی، پارتی لە پادداشتی ئەوەدا هیچ كاریکی وای بۆ سەددام نەكرد
 كە بۆنی خیانتی نیشتمانیی لێی. ئەوەش راستییەكە كە دەبێ مرۆڤی
 بەوێژدان دان بنی پێیدا. بێجگە لەوەش لێكۆڵینەوە و سەرئەجانی خۆم
 لەو سالانەی دواییدا ئەوەیان ئاشكرا كرد كە هەلۆستی ی. ن. ك. و پێ
 كێ كێ بەرامبەر پ. د. ك. زۆر دوژمنانە و شەڕپێغروشانە و دەمارگرانە
 (استفرازی) و دژ بە بەرژەوندیی ئەتەوویی بوون. مەبەستم لێرەدا ئەوە
 نییە پاكانە بۆ هەلۆستی پارتی بكەم، بەلكو دەمەوێ قسەیه‌کی حەق
 بكەم و بێژم ئەگەر حیزبێکی كوردستانی حیزبێکی كوردستانی دیکە‌ی وا
 تەنگەتاو كرد كە ناچار ببێ لە ترسی ئەمان هاوسەنگیستی خۆی لە
 دەست بدا و پەنا بیا بۆ داگیركەریکی كوردستان، دیارە ئەو دەمە حیزبی
 ناچاركەر و تەنگەتاو‌كەر تاوانبارە بەرامبەر بە نیشتمان.

پهیمانی واشنتونی ۱۷/۹/۱۹۹۸

چون هه‌له‌سه‌نگین و ناکامه‌کانی چون ده‌بین؟

مۆرکردنی پهیمانی ناشتی له‌نیوان به‌کیتی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیمۆکراتی کوردستان، له واشنتۆن له ۱۷/۹/۱۹۹۸ دا، که هه‌ردوو سه‌رکرده‌ی کوردستانی باشوور، به به‌شداری راسته‌وخۆی ئه‌مریکاوه، که وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی ئه‌مریکا خاتوو مادلین ئۆلبرایت نوێنه‌ری بوو به‌شدارییان تیدا کرد، گه‌ر بی‌ت و ریچکه‌ی جی به‌ جی کردنی بکری، ده‌ژمیردری به‌ به‌کی له ده‌سکه‌وته هه‌ره‌ گرنگه‌کانی گه‌لی کورد له دوا‌ڕۆژه‌کانی سه‌ده‌ی بیستم، ئه‌و پهیمانه‌ ده‌نگ و سه‌دایه‌کی نایه‌وه له کوردستان و هه‌موو لایه‌نه‌کان و جه‌ماوه‌ری خه‌لکی کوردستان پی‌روزیایی مۆرکردنیان لێکرد و ئاهه‌نگی ناشتی و شادیان گیرا. بۆ ئه‌وه‌ی راوه‌لوێستی که‌سایه‌تییه‌ کوردیه‌کانی نیشته‌جینی هه‌نده‌ران بزانی و پێشکێشی خوێنه‌رانی سه‌کۆی بکه‌ین، به‌ ته‌له‌فۆن پێوه‌ندیان کرد به‌ هه‌ندی له‌و به‌ڕێزانه، ئه‌وانیش به‌ سوپاسه‌وه‌ فهرموویان:

پێش‌ه‌وی سه‌ید برایمی

بىروراي جەمال نەبەز:

راستىيە كەي ھەمو رىككەوتنىك لەنئىوان كورد و كورد دا شتىكى باشە، ئەم رىكەوتنە پىنوست بوو، دەسنىك بوايە بىكرى، پىش چەند سالىك، پاش ئەوئى ناخۇشىيە كە كەوتە نىوان پارتى و يەككىتىيەو پىنوست بوو ھەردووكيان ھەولۇ ئەوئە بدەن كە وا لە كوردستاندا بە يارمەتتى حىزب و كۆمەللە و رىكخراوەكانى دىكە و كەسايەتتەكانى كورد و، ۋەكو كاتى خۇي پىشنىيازىم كوردبوو بۇ مام جەلال و كاك مەسعود، كە پىن بۇ ئەوروپا و ئىمە ھەولەدەين ژمارەيەكى زۆر كوردى سەر بە ھەموو حىزبەكان و مەروۇقى رۇشنىبىر و خەلكى دلسۆز كۆ بىكەينەو و ھەولەدەين بەرنامەيەكى ئەتەوئەيى بىخەينە بەردەمى ھەردووكيان، نەك ھەر بۇ ئاشتەبوونەوئى ھەردوولايان، بەلكو بۇ ئەوئى بۇ پاشەپۇرۇش بىتوانىن بەرنامەيەك پىشان بدەين چى بىكرى و چى نەكرى، ھەتا ئەو نىوچانەي «ھەرقى ئاسايش» بىتتە بىكەيەك بۇ كوردستانىكى پاشەپۇرۇش بەلام بەداخەوئە ئەوئە نەبوو، ھەرچۇننى بىت ئەم پەيمانە شتىكى باشە. يەككىك لەو تايەتكارانەي ئەوئەيە كە لايەننىكى كورد (ۋەكو يەككىتى و پارتى) لە گەلل لايەننىكى دىكە كە تەنھا زلەينزەكە لە جىبھاندا، كە ئەوئە ئەمەرىكايە، ھاتوون رىككەوتوون لە سەر شتىك و بە ئىمزاي ھەردوولايان، كە ئەمە بۇخۇي بەلگەنامەيەكى زىندووە، كە ئەو زلەينزە گەورەيە دان بە بوونى گەللىكدا دەدەننى، كە گەللى كوردە، ھەرچەند باسى سەرىخۇيى كوردستان ناكرى لىرەدا و باسى دەولەتى كورد ناكرى، بەلام بوونى ئەمەرىكا ۋەكو لايەننىك، كە لە گەلل چەند ئۆنئەرنىكى كوردى بى دەولەتدا قەسە دەكا، ئەوئە خۇي لە خۇيدا دان ناننىكە بەوئەدا، كە كورد ھەيە و، كورد گەللىكە. ئەمە لە لايەك، لە لايەكى دىكەشمەو، ئەم وتوئۇزەي مام جەلال و كاك مەسعود تايەتكارنىكى دىكەشى ھەيە، ئەوئە ئەوئەيە، لايەننىكى دىكە بىنچەگە لە كورد و ئەمەرىكايى، با بلىنىن ترك بۇ وئەنە، لەم دانىشتەندا نەبوو، ئەمەش شتىكى باشە، چۈنكە ھەتا ئىستا ھەر كۆبوونەوئەيەك بووبى لەنئىوان دەم دوو حىزبەدا، دەولەتى ترك خۇي ھىناوئە پىشەو و ئەو شتانەي كە وىستوويەتى، واتە بەرژەوئەندىيەكانى خۇي سەپاندووە بە سەرياندا، كە ئەمەش شتىكى باش نىيە. ھەر چەند لەنئىو ئەو رىككەوتەندا، كە مەن بە دوورودرۇي نەمدىو و تا ئىستا نازانم چىيە، دەللىن ھەندى بەرژەوئەندىي ترك خراوئە بەرچاۋ.

به‌لام وەك كاك مه‌سه‌عوود و مام جه‌لال هه‌ردووکیان له وتووێژه‌کانیاندا له گه‌له‌ ده‌نگی نه‌مه‌ریکا باسیانکرد، ئه‌وان ئه‌وه‌شته له سنووری ده‌وله‌تی عێراقدا داوا ده‌کهن و ده‌وله‌تی ترک، یان ده‌وله‌تیکی دیکه‌ مافی ئه‌وه‌ی نییه‌ ده‌ست بخاته ئه‌وه‌ که کورد له سنووری ئه‌م ده‌وله‌تی عێراقدا چی ده‌کا و چی ناکا، چونکه‌ له‌ به‌ینه‌دا ئه‌وه‌ ها‌ت‌بووه‌ پێشه‌وه‌، که ده‌وله‌تی ترک نایه‌لی حکومه‌تیکی کوردستانی هه‌تا سه‌ر له‌و نیوچه‌دا هه‌بی. ئه‌وه‌ وه‌رامی کاک مه‌سه‌عوود و مام جه‌لال بوو. هه‌تا ئێسته‌ ئه‌م ده‌وله‌تانه‌، چ ئێران چ سووریا چ عێراق چ ترک توانیویه‌ گه‌له‌ك شت بکه‌ن له‌نیوچه‌ی هه‌رمی ئاسایشدا. بۆچی؟ چونکه‌ ئه‌و دوو حیزبه‌ که حیزبی سه‌ره‌کی ئه‌و نیوچه‌یه‌ن له‌نیو خۆیاندا رنك نه‌بوون، به‌لام ئێستا که کار ها‌ت‌وو‌ته‌ سه‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌وانه‌ له‌نیو خۆیاندا رنك بن، پێموانییه‌ ئه‌و ده‌وله‌تانه‌ی داگیرکمری کوردستانن، به‌ تایه‌ته‌ی ده‌وله‌تی ترک هه‌روا به‌ هاسانی بتوانن ده‌ست بکێشه‌ نێوه‌وه‌.

ئه‌مه‌ لایه‌نی دووهم. جا شتیکی دیکه‌ش هه‌یه‌، که ئێستا به‌راستی نه‌ك هه‌ر ئه‌و ده‌وله‌تانه‌ پێیان ناخۆشه‌ که کورد له گه‌له‌ کورده‌دا رنکه‌وتوون، خه‌لکانێکی دیکه‌ش هه‌ن، که ئه‌ز سه‌رم سوور ده‌مینێ لێیان، تا ماوه‌یه‌ك له‌مه‌وه‌یه‌ر خۆیان به‌ مێنا ده‌گوت: «ئه‌ری! بابه‌ ئه‌مانه‌ بۆچی وا ده‌کهن و گلاوار له‌ عه‌مه‌ریان که‌وتوو، هه‌ر بوون ئاوا شه‌ری یه‌ك ده‌کهن!». که‌چی ئاله‌م رۆژانه‌دا زۆر که‌س ته‌له‌فۆن بۆ من ده‌کهن، هێندێك له‌وانه‌ی کۆن ئه‌مه‌یان ده‌گوت، ئێسته‌ ده‌بیژن: «ده‌ باشه‌ بابه‌ ئه‌م دوو سه‌رکرده‌یه‌ با بچه‌ن گوشتی قه‌لی خۆیان به‌خۆن و گوو به‌رپشی بابی ئه‌وانه‌ی که کوزران له‌م شه‌ه‌رده‌!». جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ ئه‌ز پێیان ده‌لێم: «ئێوه‌ خۆتان ده‌تانویست ناشتی بێی و شه‌ر نه‌بی. فێتر هێچ وه‌رامیکیان نییه‌».

ئه‌وه‌یه‌ له‌ هه‌ردوولا له‌نیو یه‌کێتی و پارتیشدا که‌سانێك هه‌ن که به‌راستی پێیان ناخۆشه‌ ناشتی بێی، چونکه‌ سووتیان ورگرتوو له‌م شه‌ر و هه‌له‌لایه‌. له‌به‌ر ئه‌وه‌ ده‌بی هه‌ردوو حیزبه‌که‌ ناگیان له‌وه‌ بێ ئه‌و که‌سانه‌ی که به‌راستی زۆریلی و درێژداد‌ر و شه‌رخواز و کینه‌ له‌ د‌ل و ر‌ك ئه‌ستوو و له‌مانه‌ن، بێ ده‌نگیان بکه‌ن و پێیان بیژن: ئه‌گه‌ر به‌راستی ئێوه‌ وا ده‌کهن جیگه‌تان نایه‌ت‌وه‌، چونکه‌ ده‌بی ب‌ریاره‌که‌ وابی، که به‌ هێچ جوړنك ئه‌م ناشتییه‌ نه‌پسیندری و نه‌شکی و جارنکی دیکه‌ شه‌ر

نه‌بێتهوه، چۆنکه جاریکی دیکه شه‌ر بێتهوه زۆر خراپه‌ بۆ کورد. ئه‌مریکا گوتی: «ده‌بی کورده‌کان یه‌کبگرن بۆ ئه‌وه‌ی بتوانین بیانپارێزین». پێشوايه‌ ئه‌وه‌ دوا جاریشه‌، جازیک ئه‌وه‌ بوو له‌ پارێس، ره‌حه‌مه‌تی میتراڤ هه‌ولی دا‌بوو بۆ ئه‌وه‌ی کورد رێک به‌خاته‌وه‌ و له‌وانه‌ بوو زۆر سووتیش بگه‌یه‌نی به‌ کورد. به‌لام سه‌ری نه‌گرت، له‌ چهند شونینکی دیکه‌ بۆ نمونه‌ له‌ دبلن کۆبوونه‌وه‌، دیسان جاریکی دیکه‌ ئه‌وه‌ش سه‌ری نه‌گرت. له‌ شونانی دیکه‌ش کۆبوونه‌وه‌، ئه‌مجاره‌ پێشوايه‌ پێسته‌ سه‌ر بگری و پێسته‌ نه‌ک هه‌ر مام جه‌لال و کاک مه‌سه‌وود، به‌لکو ئه‌وانه‌ی که‌ دلسۆژن له‌نیو پارته‌ی و یه‌کیتیدا پشتیان بگرن و هه‌ولێدن بۆ سه‌رکه‌وتنی ئه‌و کاره‌ و، ئه‌وه‌ش بزانه‌ هاته‌ خواره‌وه‌ (تنازل) ی هه‌ر حیزینکی کوردی بۆ حیزینکی دیکه‌ی کوردی شتیکی شه‌رم و شووبه‌ی نییه‌. ئه‌مه‌ به‌راستی سه‌ریه‌رزیه‌، ئه‌مه‌ به‌راستی ئه‌وه‌ پێشان ده‌دا ئه‌و حیزیه‌ی که‌ «ته‌نازول» ده‌کا رۆشنی‌تره‌ له‌وه‌که‌ی دیکه‌ و زیاتر به‌ ته‌نگ پاشه‌پوژی کورد و کوردستانه‌وه‌یه‌. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ زۆرم پێمخۆشه‌ ئه‌گه‌ر هه‌ردوو لایان هه‌ولێدن ده‌ستپێشکه‌ری بکه‌ن له‌م مه‌یدانه‌دا و بۆ یه‌کتری بێنه‌ خواره‌وه‌.

جهمال نه‌بهر

«سه‌کو» ژماره‌ی ۲۴ تشرینی ۱۹۹۸

له دیدارنکدا

دوکتور جه مال نه بهز

رښککه و تننامه ی و اشتنۆن هه لده سه نگیښی!

ئهم چاوپښکه و تننه، که له ئەلمانیا له گهڵ نووسەر و سیاسهت‌مه‌داری ناسراوی کورد د. جه‌مال نه‌بهز دا به‌تایبته بۆ روژنامه‌که‌مان ئەنجام دراوه، بایه‌خ و گرڤی خۆی هه‌یه، چۆنکه بیروپاوی بۆ چوونی سه‌ربه‌ست و تایبته‌تی که‌سیکی نیشتمان‌په‌روه‌ر و به‌شداریکی هه‌لسوو‌پاوی فیکری و سیاسیی کوردایه‌تییه. له هه‌مان کاتدا هه‌لو‌نستی نووسه‌رنکه که به درێژایی شه‌ری ناو‌خۆ، ده‌نگی خۆی خستوه‌ته پال ده‌نگه ناشی‌خوازه‌کان و به‌رده‌وام به وتار و نامه و ئیملانه‌اردنی هه‌لو‌یداوه‌زووتر ناگری شه‌ری ناو‌خۆ بکوژن‌ه‌وه و ناشتی بگه‌رن‌ه‌وه بۆ کوردستان و کورد پښکه‌وه ئه‌زم‌سوونی دوا راپه‌ڕین په‌ره پێ‌بدات و کوردایه‌تی و دیموکراسیه‌ت پێ‌شه‌نگی خه‌باتی لایه‌نه سیاسیه‌کان ییت.

لی‌ره‌دا ده‌قی ئه‌و چاوپښکه‌وته‌ی د. نه‌بهز ده‌خه‌ینه به‌رجاوی خوێنه‌ران.

کوردستانی نوێ

سالی هه‌وته‌م

ژماره‌ی ۱۷۵۱ (۱۹۹۸/۱۱/۲۹)

چۆن رنککه‌وتنی واشتتونی نیوان یه‌کیتی و پارتی هه‌له‌سه‌نگین؟

ج — رنککه‌وتنی واشتتون له‌نیوان پارتی و یه‌کیتیدا رووداوێکی گرنه‌گه له میژووی رامیاری کورددا، نه‌ک هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ی دوو حیزبی کوردیی خاوه‌ن جه‌ماوه‌ری دژ به‌یه‌ک بریاری ده‌سته‌به‌لگرتن له‌ خۆکوژی و هه‌ولی ناشتبوونه‌وه و پێکه‌وه کارکردن ده‌دن، به‌لکو له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که ئه‌مه یه‌که‌مین چاره‌ زله‌یزێکی وه‌ک نه‌مهریکا کوردی بینه‌وه‌لت بانگه‌یشتن ده‌کا و وتووێژی ره‌سمی له‌ گه‌ل ده‌کا و په‌یماننامه‌یه‌ک مۆر ده‌کا له‌ گه‌لیان، بێ ئاماده‌بوونی ده‌وله‌تییکی داگیرکهری کوردستان و، له‌ هه‌مانکاتدا ئه‌مهریکا ده‌سته‌به‌ر ده‌بی به‌ پاراستنی کورد له‌ په‌لاماری سه‌ددام. ئه‌مه‌ش خۆی له‌ خزیدا داننانیکه به‌بوونی کورددا وه‌ک هیزنک. ئا له‌به‌ر ئه‌وه‌ بوو، هه‌ر ئه‌و رۆژه‌ی رنککه‌وتنه‌که ئیمزا کرا، به‌ نامه‌یه‌کی تایبه‌تی پیروزیاییم له‌ کاک مه‌سه‌وود و مام جه‌لال کرد و گوتم ئه‌وپۆ جه‌ماوه‌ری ره‌شپووتی کورد چاوه‌ڕوانی دامه‌زراندنی حکومه‌تییکی نه‌ته‌وه‌ییی کوردستانی به‌ هیزه‌ که هه‌موو حیزب و کۆمه‌له‌ و رییاز و ئاینیکی گرتبێته‌ باوه‌شی خۆی و ئازادی و نان و کار و ئاسایش و یه‌کسانی ژن و پیاو و دادی کۆمه‌لایه‌تی بۆ خه‌لکی ئێوچه‌ی ژێرده‌سه‌لاتی کورد، له‌سای سی‌به‌ری ده‌ستوورنکی دیموکراتیی په‌رله‌مانیی کوردستانی و ئالای شه‌کاوه‌ی کوردستاندا مسۆگه‌ر بکا.

دیاره‌ له‌م په‌یمانده‌دا هیندیک لایه‌نی نه‌رتی (سلبی) هه‌ن، وه‌ک پێداگرتن له‌سه‌ر پاراستنی سنووره‌ ده‌ستکرده‌کانی عێراق و پاراستنی به‌رژه‌وه‌ندیی ده‌وله‌ته‌ دراوسێکان، بێ ئه‌وه‌ی ئه‌وان دانیا نابی به‌ مافی باشووری کوردستاندا که به‌ لایه‌نی که‌مه‌وه‌ کۆمارنکی فیده‌رالی هه‌بی. به‌کورتی ده‌بی ئه‌م رنککه‌وتننامه‌یه‌ سه‌ره‌رای که‌موکورتیه‌کانی، وه‌ک په‌یژیه‌ک به‌کار به‌یئری بۆ گه‌یشتنه‌ ئامانجی سه‌ره‌کیی کورد که ئه‌وه‌ش دامه‌زراندنی کوردستانیکی ئازاد و یه‌کسانه‌.

زامنی جیه‌جێکردنی ئه‌و رنککه‌وتنه‌ چیه‌؟

ج — گه‌ره‌نتی جیه‌جێکردنی ئه‌م رنککه‌وتنه‌ ئه‌وه‌یه‌ که هه‌ردوو حیزبه‌که به‌راستی بیان‌ه‌وی جیه‌جیه‌ی بکه‌ن به‌وپه‌ری لێبرانه‌وه‌، واته‌ (نه‌نازول) بۆ یه‌کتری بکه‌ن.

خۆ نه‌گه‌ر حیزبێکیان وێکی گرت و هێچ (نه‌نازول) ئیکی نه‌کرد، با حیزبه‌که‌ی

دیکه نهو (ته‌نازول) ه بکا و بهوه پله‌ی به‌رزی نیشتمان‌په‌روه‌رنیسی خوی پېشان بدا. نه‌ندامان و لایه‌نگرانی ه‌ردوو حیزبه‌که پښوېسته ده‌وری خویان به‌باشی بنوټن به‌وه‌ی گوشارنکی په‌کجار گران به‌خمنه سهر کاربه‌ده‌ستانی حیزبه‌کانیان بؤ گه‌پشته دؤخی هاونا‌ه‌نگی نه‌توه‌یی. ههر له‌و کاته‌شدا ری له هه‌موو هه‌ولنکی ناپاکانه بگرن که که‌سانی هه‌له‌پرست و نا‌زاوه‌گېر و بازرگانی خون و ملیون‌نېرانی شه‌ر ده‌یدن بؤ مسوگرکردنی به‌رژه‌وندیی گلاؤی خویان له‌سهر حسینی خون و فرمېنسکی هزاران ژن و پیاری زگ سوتاوی کورد. نه‌وجا جه‌ماوه‌ری زه‌حمه‌ت‌کشی کوردیش ده‌بی ینوچان و به‌وپه‌ری هوشیاری و به‌رپرسیاریه‌وه هه‌نگاو به هه‌نگاو چاودنیری جیه‌جیکردنی په‌یمان‌نامه‌که بکهن، که به داخه‌وه تا نه‌رېو، تا نه‌و هه‌ندازه‌یه‌ی نه‌ز ناگام لیه هیچی نه‌وتوی لی جیه‌جی نه‌کراوه.

چون له هه‌لېژاردنی ټاينده‌ی کوردستان ده‌روان؟ پښوېسته چی بکری و خو له چی دوور به‌خړته‌وه؟

ج — ده‌بی هه‌لېژاردنی نه‌مجاره‌ی په‌رله‌مانی هه‌رنمی ټاسایش هه‌لېژاردنکی نمونه‌یی بی، بؤ نه‌وه‌ی کورد پېشانی جیه‌مانی بدن که نه‌توه‌یه‌کی بازېروان (مه‌دنی) و ناشتی‌خواز و لایه‌نگری دیموکراتی و ژبانی فره‌جیزی و سیسته‌می په‌رله‌مانین. ده‌بی هه‌ردوو حیزبه سهره‌کیه‌که، پارتی و په‌کیتی و هه‌موو حیزب و کومه‌له‌کانی دیکه وه‌کیه‌ک نازادی خوپالوتن و ده‌نگدانیان هه‌بی. ده‌نگدان ده‌بی به سهره‌پرشتیی کومه‌له‌یه‌کی نیونه‌توه‌یی بی، و، نه‌و ریژه (نسبه) په ۷٪ هه‌لېگری. هه‌روه‌ا پښوېسته له‌سهر کاغزی ده‌نگدان پرسیارنک ټا‌راسته‌ی ده‌نگده‌ر بکری، که ټایا ده‌یه‌وی باشووری کوردستان وه‌ک به‌شینک له ده‌وله‌تی عی‌راقدا بښته‌وه، یان ده‌وله‌تیک سهره‌خوی ده‌وی. نه‌م پرسیاره و لاهردنی ریژه‌ی ۷٪ و هه‌ولدان بؤ خسته‌گه‌ری فرکه (مطار) ه‌کانی کوردستان، له ریژی نه‌و به‌پارانده‌ا بوون که چواره‌مین کونگره‌ی — کونگره‌ی نیشتمانی کوردستان له لغندن دای بؤ خسته به‌رده‌می کاربه‌ده‌ستانی (هه‌رنمی ټاسایش). هه‌روه‌ا پښوېسته کورده‌کانی ده‌روه‌ی هه‌رنمی ټاسایش و ده‌روه‌ی کوردستان، واته کورده‌کانی هه‌نده‌ران، مافی ده‌نگدانیان هه‌بی. ههر حیزبینکیش له هه‌لېژاردندا زوربه‌ی ده‌نگه‌کانی نه‌برده‌وه، سانای وانیه‌ فت کراوه. ده‌وره‌ی په‌رله‌مان بؤ چوار ساله، له‌وانه‌یه جاریکی دی

پله ي په کمه بڼه خوي بگري.

ټيستا نهمريکا و ټينگليز باسي زيندو وکړدنه وه و گهشه پيښکړدني هيني
بهره کاني عيراق ده کهن، ټيوه چوڼ ده روانه نه م گورپانکاريه؟

ج — نامه وي نهمريکا و بهري تانيا له باره ي پله ي هونري رامياريه وه به په
تيرازو و پکيشم، به لام نه وه ي راستي بي، نهمريکا وا ديت به چاوم که هيچ نه خشه
و به نامه به کي پوختکراو و تويزاوي نه بي. هر بڼه غونه: نهمريکا سالني سال
به پاره و چه کي قورس و مشق پيښکړد يارم دتي پيښمرگه کاني نهمغانستاني دا
دږي لشرکي سوځيت، هر له بهر نه وه ي نه نهمغانبيانه دږ به سوځيت و کومونيزم
بوون. نهوجا نه وه ته نه وړو نهمريکا هاواريتي له دست نه نهمغانبيانه و مووشه کيان
تيده گري و به تيرورستاني ده داته قه ليم.

نهمريکا سالني سال يارم دتي شاي تيراني دا و کردبوي به پولي سي کهنداو و
چاوسورکري ټيوچه که، که چي له پړووي ليوه گتيا و ده ستی ليه ردا، به چورنک
تغنا نه تيز به کيشي نه ده دايه بچي ته نهمريکا بڼه چار سرکردني نه خوشيه که ي. نه ز
باسي خومان و نهمريکا ناکه م که هلوستي چوڼ بوو به رامبر شوزشي نه يلوول،
نه وه هم مو کس ده زاني، به لام نهمريکا هر خوي بوو که له ماوه ي هشت سال
جهنگي عيراق و تيراندا به هم مو چورنک پشتي سددامي گرت و چاوي له هم مو
تيرورنکي سددام به رامبر به خه لکي عيراق و نه ته وه ي بي کسي کورد پوشي.
تغنا نه به په يک وشهش باسي تغنا ل و چه کي کيمبائي و کونچيښکړد و به
عده به کړدني کوردستاني نه کرد، تا سددامي کرد بهو ملوزمه ي په لاماري کونتي
دا. نهوجا که نهمريکا کهوته و زه ي سددام، له بهر خاتري حوسني موباره و
شاحسين و ده ولتي ترک و هه قال به منده ناني دي که ي که نه يانده ويست عيراق دا گير
بکري و کورد بگاته نامانجي خوي و سدداميان له کورد بي باشر بوو، نهمريکا
وازي له سددام هينا، به لام نه ميان با بڼه نه وي.

خو نه و روه ي سددام په لاماري هولو تيري دا، ده رفه تيکي باش هه لکهوت بڼه
نهمريکا، نه که هر کاري سددام ته واو بکا، به لکو نه ريښکړه و تننامه به ي که دوو
سال له دواي نه وه له واشتنون له گدل کاک مه سعوود و مام جهلال دا ټيمزاي کرد له
هولو تير له گه لياندا بکا. نهوجا ټيستا نهمريکا ده يوي پاره و چه بدا به

(بەرەلستەکرانی عێراقی) بۆ خستنی سەددام. بەپراستی مرۆڤ سەری لەم سیاسەتە دەرنەچێ!!! راستە عێراقی هەن کە بەرەلستەکرەن، واتە دژی رژیمی سەددام دەوستان و هیندیکیشیان لە سەددام خراپترین. ئەوەش راستە ئەمانە وەک تاکە تاکە و گروپی بچووک لە دەروەى عێراق هەن، بەلام هێزێکی بەرەلستەکرەى جەماوەری رنکخراوی بەهێزی دەستڕۆشتوو و قابووی خەباتی سەخت لەسەر ئەو خاکی کە بەدەست سەددامەوێ، نییه. بەلێ لە رۆژی ۱۱/۲۳ دا گوايه حیزب لە گەڵ کاربەدەستانی بەریتانیا لە ئەندەن کۆیوونەوه بۆ باسی (خستنی سەددام)، بەلام هەر زوو دەرکەوت کە هەر یەکەیان لە ئاوازی ئەو خۆنی و هەر یەکەش دژ بە هەموو، هەر کۆمەڵەش بە تەمای پارووی چەمۆ و، زۆریەى هەر زۆریان حیزبی چوار پێنج کەسین کە دەیانەوی لێ بۆی بلاقۆکەوه سەددام بخەن. ئاشکرایە سەددام بە شیعەر و قسەى نێو رۆژنامە و جێنێو رادیۆ و هوووا لێکیشان ناکەوێ. کێشەکش کێشەیهکی دیموکراتی نییه تا خەلکیکی زۆر کۆیکرێتەوه کە لە هەلبژاردندا دەنگ بۆ سەددام نەدەن. سەددام نە شەرە شیعەر دەکا و نە خوشی پالائوتوو بۆ هەلبژاردنێکی دیموکراتی، بەلکو بەهێزی لەشکر و تیرۆر دەنگی دوژمنانی خۆی کپ دەکا. بۆ خستنی سەددام پێویستە هێزێکی سوپایی هەبێ. دیارە ئەو هێزە نییه و دەبێ دروست بکری و، ئاشکرایە ئەمریکا و بەریتانیا ئەگەر بیاڵەوێ، دەتوانن مەشق بە هەزاران عێراقی بکەن کە رایان کردووەتە دەری و لەشکرێک دروست بکەن لێیان. بەلام ئەو لەشکرە بە کوێدا دەنێرنەوه عێراق؟ بێگومان هیچ دەولەتێکی دراوسێی عێراق، تەنانهت کۆیتیش رازی نابێ ئەو لەشکرە بە سنوورەکهیدا بەرەو عێراق تێپەرێ. سەیر ئەوێهه چەند رۆژێک لەمەوێر ئەمریکا داوای لە ئێران کرد کە یارمەتی بدات بۆ رووخاندنی رژیمی سەددام، بەلام ئێران داڵەوێ بە دەمیدا. لەبەر ئەوە «بەرەلستەکارانی عێراقی» مرخی خۆیان لەوه خۆشکردووه کە بێنە «هەرئەمى ئاسایش» و لەوێهه هێزێ چەکداری کورد بکەن بە گژ سەددام دا. جا ئەگەر سەددام جاریکی دیکە پەلاماری کوردستانی داڵەوێ و ئەمریکا و بەریتانیا وەک جاری پێشوو فریای کورد نەکووتن و سەددام کوردستانی کاول کردەوه، ئەوا ئەوان رابکەنە ئەوروپا و ئەمریکا و لەوێهه بە شیعەر و وتار، باسی هەلوێستی پالەوانانەى خۆیان بکەن و ئۆیالەکهى بخەنە ملی کورد. خۆ

ئەگەر هێزی چەكدارى كورد بە رێكەوت تۆنى سەددام بخا، ئەوا ئەوان ئاغا و نێمەش مسكین و دەست بە سنگەوه چاوەروانی ئەوه بین «ئۆتۆنۆمی» بیه‌خشن پێمان. لە هەمانکاتدا کەرکوک و مووسل و خانەقین و کۆت کوردستان نین و (مسئلة فیهانظر). هەر قسەشمان کرد، ئەوا بە تۆمەتی جیاپوونەوه‌ خوازی، لە سەددام خراپتر بکەن پێمان. عەرەبی وەک می‌شەن جیوری نازا و راستگۆ لەنیو بەرەهلەستکەرانى عێراقیدا دەگەن. لەبەر ئەوه‌ پێویستە ناگامان لە خۆمان بێ.

ئێوه‌ چۆن دەروانە پێوەندیی ئێوان هێزی کوردی و هێزی بەرەهلەکاتی عەرەبی عێراقی؟ پێویستە ئەو پێوەندییه‌ چۆن خۆی بنوێت؟

ج — هەلۆیستى راست ئەوه‌یه‌ که‌ کورد بە هیچ جۆرنیک رێ بە «بەرەهلەستکەرانى عێراقى» ئەدا کوردستان بکەنە بێکەیه‌ک بۆخۆیان و لەوێه‌ بکەونه‌ ترساندن و هەرپەشەى درۆ لە سەددام و بیانوودان بە سەددام بۆ پەلامارى کوردستان. چۆنکه‌ هێزی دەستوەشینی کورد دەرەقەتى لەشکری سەددام نایه‌ و، هیچ گەرەتییەکی‌ش نییه‌ بۆ ئەوه‌ی ئەمریکا و بەریتانیا دەکەونه‌ فریای کورد، هەر چەندە بە‌ئێنى ئەوه‌شیان داوه‌، بە‌لام ئەگەر ئەمریکا و بەریتانیا ئاماده‌ بن به‌و پارەیه‌ی تەرخانیان کردووه‌ بۆ ئەمانه‌ واتە (١٠٠ ملیۆن دۆلار)، لە کوردستاندا لەشکرینکی کوردستانی به‌هێز دروست بکەن، بە‌کورتی پێشمەرگه‌ بکەنە سوپایه‌کی مۆدێرن، ئەو دەمه‌ ئەوه‌ بابەتییکی دیکه‌یه‌. بە‌لام لە هەموو بارنیکدا کورد نابێ‌ واز لەم (بەرەهلەستکەرە عێراقییانە) به‌ینی‌ کارى خۆ به‌سەری بکەن. چۆنکه‌ لەوانه‌یه‌ تا قەمک ئەفسەری سەرچلی هەلمەتە‌کاسه‌ پەیدا بێن، سا یان لەبەر خاتری پارە، یان بۆ پایه‌، دەست لە سەددام به‌وشین و خۆیان بچەن جینگە‌ی و بینە هە‌ق‌البە‌ندى ئەمریکا و بەریتانیا و داگیرکەرانى کوردستان. ئەوجا ئەگەر لە سەددام خراپتر بکەن به‌ کورد، دەنگمان به‌ کەسدا ناگە. لەبەر ئەوه‌ دەبێ‌ لە هەموو کار و کردارنیکى ئەمانه‌ ناگادار بین و پێوەندیی لە گە‌لیان نە‌بێن، بێ ئەوه‌ی رێ بە‌هین داماندۆش. خۆ ئەگەر کرا لەسەر ئەم پتتانه‌ی خواره‌وه‌ لە گە‌لیان و لە گە‌ل ئەمریکا و بەریتانیا رێک بکەوین:

(١) — کورد لە‌رێنى پەرله‌مانی خۆیه‌وه‌ لە ستووری عێراقدا سیستەمى فیدە‌رالى بۆ خۆی هە‌لبژاردووه‌ و لەو ب‌رپاره‌ نایه‌ته‌ خواری. لە کاتی‌کدا خە‌لکی عێراق دژ به‌

سیستهمی فیده رالی بوهستن، کورد مافی جیا بوننه ی ههیه.

(۲) — نه گهر خه لکی عیراق دهنگیان بۆ سیستهمی فیده رالی دا، خه لکی باشووری کوردستان له شنبه ی کۆمارنکی کوردستانی دیمزکراتیدا له گه ل پاشماوه ی عیراق یه ک ده گرن.

(۳) — باشووری کوردستان بریتیه له مووسل و کهرکوک و ههولیر و سلیمانی و دهوک و کووت و خانه قین و دهویری. دهست له ههچ بهشکی هه لئاگیرن.

(۴) — کۆماری عیراقی عهره بی له ماوه ی (۲۵) سالدا (۲۵۰) ملیار پاوهندی ئینگلیزی ده بۆ ئیرتهوه بۆ کورد له بری گه لکوژی و توونا کردنی که له پۆری کولتوری کورد و کاولکردنی کوردستان.

(۵) — کۆماری عیراقی عهره بی ههچ پهیماننامه یه ک له گه ل ههچ دهوله تیکدا نابهنستی دژی نه تهوه ی کورد. ■■

پاشنیوه‌رۆیه‌ك له خزمهت شای كوردستان "شیخ مه‌حمودی نه‌مر" دا

نومۆز كه ٩ی مانگی ئۆكتۆبیری "١٩٩٧"ه: ٤١ سالێ تێپه‌ری به‌سهر كۆچی دوایی شای كوردستان شیخ مه‌حمودی به‌رزنجی (حه‌فید) (١٨٨٢-١٠/٩/١٩٥٦) دا. رێكه‌وت وا هه‌لكه‌وت كه‌ چه‌ند مانگیك به‌ر له‌ مالاوایی هه‌تا هه‌تایی شیخی نه‌مر، له‌ گه‌ڵ دوو هاوڕینی خۆشه‌ویستدا به‌چه‌ خزمه‌تی. ئه‌م وتاره‌ رێپۆرتاژێكه‌ بۆ ئه‌و سه‌ردانه‌ كۆرته‌ كۆتیه‌.

سالێ ١٩٥٦ بوو، پشووێ هاوینه‌ی قوتابخانه‌ و كۆلیجه‌كانی باشووری كوردستان و عێراق بوو. ئه‌و سه‌رده‌مه‌ نێزیكه‌ی سالیك ده‌بوو كه‌ خۆیندنی خۆم له‌ زانسته‌گی به‌غدا ته‌واو كردبوو، بووبوو به‌ مامۆستای قوتابخانه‌ نیه‌ه‌ندییه‌كانی كه‌ركوك. هاوینان ده‌چوو به‌ سلێمانی، چونكه‌ كه‌سو كارم له‌وێ ده‌ژيان. هه‌ر له‌و كاته‌وه‌ كه‌ له‌ قوتابخانه‌ی نیه‌ه‌ندیی سلێمانی ده‌مخویند، هاوڕێیه‌تییه‌كی توند و تۆلم له‌ گه‌ڵ چه‌ند قوتاییه‌ك هه‌بوو؛ له‌وانه‌: شیخ ئه‌حمه‌دی نه‌قیب و عه‌زیز مه‌حمه‌د بوون. ئه‌حمه‌د كۆری شیخ ره‌ئوفی كۆری سه‌ی نووری نه‌قیبه‌ (١)؛ كه‌ له‌ پنه‌ماله‌ی شیخ مه‌حمودن. ئه‌حمه‌د كۆرێكی بێ فیز، قسه‌خۆش و سه‌ر له‌رێنی خزمه‌تی خه‌لكدا بوو. عه‌زیزیش (كه‌ ئێسته‌ بووه‌ته‌ "حاجی عه‌زیز") به‌ "عه‌زه‌ی بێرایی ئه‌ركان" به‌نیویانگ بوو (٢)؛ كۆری خیزانیكی هه‌زار بوو. دایكی به‌ نانه‌وایی و جلك شتن بۆ مالاڵانه‌ی ده‌کرد. عه‌زیز كۆرێكی هه‌تا ده‌م بێر بكا به‌ وه‌فا و زمان شیرین و گالته‌زان بوو. مرۆف هه‌ر هه‌زی ده‌کرد له‌ گه‌ڵی داوینیشی. دوایی بوو به‌ مامۆستای وه‌رزین (ریاضه‌) له‌ سلێمانی.

شایانی باسه‌: پاش ئه‌وه‌ی له‌ كۆتاییی چله‌كاندا، رێبازی كوردستانیتیی و رێبازی عێراقیتیی كه‌وته‌ نێو قوتاییان و خه‌لكه‌وه‌ له‌ سلێمانی، چه‌ند كه‌سه‌نێك له‌ ئێمه‌ی سه‌ر به‌ رێبازی كوردستانیتیی، دۆستایه‌تیمان له‌ گه‌ڵ یه‌ك زۆر خۆش بوو؛ به‌ تایبه‌تی له‌ په‌نجاکاندا. بێجگه‌ له‌ ئه‌حمه‌د نه‌قیب و عه‌زیز مه‌حمه‌د؛ شه‌هید شیخ شه‌هابی شیخ نووری و پارێزه‌ر روشدی عه‌زیز (كه‌ هه‌ردووکیان دراوسێی مالا و

هاوڕێی منداڵیم بوون، جەلال عەزیز و نەجاتی عەبدە و پارێزەر جەمال فەقێ شالی و مەلا عومەری گۆلی (٣) و جەمال حەکیم و دوکتۆر عەلی توفیق و مامۆستا فایەق عارف و دوکتۆر ئیحسان فوئاد و مەلا عەبدولی مەلا سەعید و عومەری وەستا سەعید (کە نەم دووانەی دواییش هاوڕێی منداڵیم بوون) و بابەتایەری شیخ جەلال و ئەحمەد سەمیل کاکەیی و حەمەد کەرم فەتحوللا و کامەران موکری و عەبدوللا میدیا و عەبدوللا ئەزەدەر و سلیمانی مەجی بەگ و چەند کەسیکی دیکە کە دەبێ بیوورن؛ چونکە جاری دەستم لە هەویرە و هەر هیندەم لەبیرە؛ هاوڕێی نەم سەردەمەم بوون. جا هەرچەندە زۆری زۆری نەم برادەرە، یان ئەندامی پارتی بوون، یان سەر بە پارتی بوون و، ئەز و یەک دوانیکی دیکەمان ناحیزی و سەریەخو بووین، لەگەڵ ئەوەشدا بە زۆری پێکەوه دەگەڕاین و زوو زوو یەکلیمان دەدی و بیروپایان دەگۆڕییەوه.

کۆتایی سالی ١٩٥٥ ئەحمەد نەقیب خوێندنی خۆی لە ئامۆژگەری بەرزێ کشتوکالە لە "قەبو غرێی" نێزیک بەغدا تەواو کردبوو. ئەو سەردەمە هەر کەسێک خوێندنی لە زانستگە، یان لە ئامۆژگە بەرزەکانی بەغدا تەواو بکردایە؛ دەبوو جاری بۆ ماوەی شەش مانگ سەربازی بکا، ئەوجا دەیانکرد بە ئەفسەر. ئەحمەد دەوێ سەربازی بردبوو سەر و، کرابوو بە ئەفسەر لە "فیرقە" کەرکووک. بەو بۆنەییوە جار و بار دەهاتە قوتابخانەی نێوئەندبێ "موسەللأ" بۆ لام و، زۆر دلی خوش دەبوو کە دەیدی لە لائور "مختبر"ی فیزیک؛ ئێوی نامیر (آلات) هەکانم بە کوردیی لاتینی نووسیبوو. لە کاتیکیدا کە ئەو حەلە لە قوتابخانە ئێوئەندبێکانی باشووری کوردستاندا؛ زمانی کوردی رەسمی نەبوو؛ بە تایبەتی لە کەرکووک، کە سەرەرای رژیمی داگیرکەری عێراق، تۆرائییەکانیش دژایەتیان دەکرد.

روژنێکیان لە هاوینی ١٩٥٦ دا، ئەحمەد نەقیب لە سلیمانی بەمن و عەزیزی گوت: "گۆڕینە بۆچی نەچین سەرنکی شیخ بەدین؟". دیارە ئێمە هەموومان دەمانزانی کە شیخ مەحمود لە گوندی "داریکەلی"ی نێزیک بە سلیمانی دەژی. چونکە شیخ لە سەرەتای سییه‌کانەوه، پاش کۆژانەوهی شۆرشەکانی بە فڕۆکە و توپ و فرتوفیلی کاربەدەسته ئینگلیزه‌کان، رەوانەی بەغدا کرابوو و، لەوێ بەزۆر نیشته‌جێ کرابوو، بەلام لە ئازاوه‌ی "رەشید عەلی گەیلانی" (لە مایسی ١٩٤١ دا) کە

دیویست به یارمه‌تی ئه‌لمانای نازی؛ ئینگلیزه‌كان له عێراق ده‌ریكا و، حكومه‌تیکی عه‌ره‌یی فاشستی؛ وه‌ك به‌عسییه‌كانی ئه‌وێژ دا‌به‌زێنی، هه‌لیك بۆ شیخ مه‌حمود هه‌لكه‌وتبوو، توانی‌بووی بگه‌ڕێته‌وه‌ كوردستان؛ به‌ نیازی تازه‌كردنه‌وی شۆرشه‌كه‌ی له‌و ده‌رفه‌ته‌دا، به‌لام رێكنه‌كه‌وتنی شیخ له‌گه‌ڵ سه‌ركرده كورده‌كانی دیکه‌ی ئه‌و سه‌رده‌مه‌دا، وه‌ك "عه‌لی كه‌مال به‌گ" و "ئه‌مین زه‌کی به‌گ" و توفیق قه‌زاز و، ده‌ستور‌دی ئینگلیزه‌كانیش له‌ رووخاندنی حكومه‌تی ره‌شید عالی و ناچار‌کردنی به‌ هه‌لاتن بۆ ئێران (٤)، ماوه‌ی ئه‌وه‌یان نه‌دا به‌وه‌ی كورد سوووت له‌و ده‌رفه‌ته‌ وه‌ریگرن. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی شیخ مه‌حمود له‌گه‌ڵ حكومه‌تی ره‌شید عالی هاوکاری نه‌كردبوو، جه‌نگی جیهانی دووه‌میش هه‌شتا ك‌له‌ی ده‌سه‌ند و، ئه‌نجامی‌شی دیار نه‌بوو، ئینگلیزه‌كان و حكومه‌تی شای عێراق چاویان له‌وه پۆشی كه‌ جارێکی دی بیهێننه‌وه‌ به‌غدا، به‌لام زۆریان‌لی‌كرد كه‌ له‌ گوندی داریكه‌لی دا‌به‌شی و ئه‌وی به‌جینه‌هێلی. خه‌لكی ئه‌و رۆژه‌ی كوردستان به‌م به‌زۆر دانیه‌شته‌یان ده‌گوت "ده‌سته‌سه‌ری" كه‌ عه‌ره‌ب پێیده‌لێن «الاقامة الجبرية» كه‌واته‌ شیخ مه‌حمود له‌ گوندی داریكه‌لی ده‌سته‌سه‌ر بوو و، بۆی نه‌بوو ئه‌وی به‌جی به‌هێلی و، كه‌م كه‌سه‌ش زاتی ئه‌وه‌ی ده‌كرد به‌جینه‌ خزمه‌تی؛ له‌ لایه‌كه‌وه‌ له‌ ترسی حكومه‌ت (٥) و له‌ لایه‌کی دیکه‌شه‌وه‌ له‌ ترسی كۆمونه‌سته‌ عێراق‌چیه‌یه‌كان، چونكه‌ عێراق‌چیه‌یه‌كان پرۆیا‌گه‌نده‌ی ئه‌وه‌یان ده‌كرد كه‌ گوايه‌ شیخ پیاوی ئینگلیزه‌ و ده‌ره‌به‌گه‌ و، جۆت‌كاره‌ هه‌زاره‌كان ده‌چوسینه‌ته‌وه‌ بۆ گیرفانی خۆی (٦).

له‌رده‌ا حمز ده‌كه‌م په‌نجه‌ بۆ راستیه‌ك راب‌كێشم كه‌ مایه‌ی سه‌ره‌ره‌زی و ماکی خوشبه‌ختیه‌ له‌ ژاندا. ئه‌وه‌ش ئه‌وه‌یه‌، هه‌یج كاتێك نه‌ه‌و‌سته‌وه‌ دلی ره‌شه‌ خه‌لكی گه‌وج و رێژگاو به‌ نرخێ شار‌دنه‌وه‌ی با‌وه‌رم راب‌گرم؛ یان بۆ ئه‌وه‌ی بۆزه‌پیاو و به‌كه‌ر‌گیراو به‌ "كو‌پی باش"م بدا‌ته‌ قه‌لهم، واز له‌ بیرو‌بو‌چوونی خۆم به‌هێنم. هه‌ر ئهم هه‌لو‌سته‌ به‌جینه‌یی پێش بوو وای له‌ من كرد كه‌ وه‌ك یه‌كه‌مین كورد و ئا‌كه‌ كو‌ردێك؛ هه‌ر له‌ په‌نج‌ا‌كاندا رێزیمی دیک‌تا‌تۆر و تۆتا‌لی‌تیری سو‌فیت و ئه‌ورو‌پای رۆژه‌ل‌ات و، زو‌ر‌نا‌ژه‌نه‌ بیه‌ره‌كانی له‌ كوردستان و رۆژه‌ل‌اتی نی‌وه‌را‌ستدا؛ ئازایانه‌ و زان‌ستانه‌ له‌ به‌رده‌م رای گشتیه‌یدا رووت و قووت ب‌كه‌مه‌وه‌ و، له‌سه‌ر كورسی داد‌گه‌ی وی‌ژدانی

میژوو و، مرۆڤی چەوساوە دایانبینم و، وایانلییکەم لەباتی پەلاماردان و بوختان بە خەڵک کردن و دەستوەشاندنی جارانیان، ناچار بین بکەوێتە پارێزێوە و پاکانە بۆ خو کردن و پەژێوان بوونەوێ لە کردەوێ تاوانبارانە و ناپەسەندانەیان. لەبەر ئەوە کە شیخ ئەحمەد ئەو پێشنیازە ی کرد، بچینە خزمەت شیخ مەحمود، هەر دەسبەجی گوتم: "باشە". عەزیزیش گوتی: "باشە دەچین". ئەوجا بە ئەحمەد گوت: "دە کەواتە تۆ تەلەفۆنێک بکە بۆ شیخ، با بزانی کە دەچینە خزمەتی. ئەحمەد گوتی: "تەلەفۆنکردنی بۆ چییە؟ خو ئێمە ناچینە لای شای ئێران، یان شا فەیسەل؟ ئێمە دەچینە لای شیخی کورد".

کە لە ئێو برادەرێدا باسی چوونە لای شیخمان کرد؛ دوو برادەری دیكە نامادەیی خۆیان پێشان دا بۆ هاتن لەگەڵمان. بە کێکیان شەهید شیخ شەهابی شیخ نووری بوو و، ئەوی دیکشیان هەمە ئێمەدی تەها (کامەران موکری هۆنەر) بوو. ئەو شەوێ کە دەبوو بۆ بەیانیه‌کە بکەوێتە رێ؛ شەهاب دەرمانەوێتەو لە دەرگە ی مالی ئێمە ی دا و، رایگە یاند پێم کە سبەینی ناتوانی لەگەڵمان بی، چونکە مامۆستا نەخۆشە و؛ پێوستی بە دەرمانیکە کە لە سلیمانی دەستاکەوی و، دەبی سبەینی زوو بچێ بۆ کەرکوک بۆ کڕینی. مەبەست لە مامۆستا، مامۆستا هەمزە عەبدولاً بوو؛ کە یەکنێک بوو لە سەرکردەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان و، ئەو سەرەدە لە نێزیک سلیمانی خۆی شار دبوو و، جار و بار شەهاب شەوانە زۆر درەنگ کە کەم کەس بە کۆڵانەوێ دەمان، دەیهێنا لەگەڵ خۆی بۆ لام. شەهاب ئەو حەلە مووچەخۆریکی بچووک بوو لە سلیمانی، لەبەر ئەوە ئێمە پێرسی، پارەت پێیە دەرمانەکە بکڕیت بۆی، گوتی: پارە ی پێوست نییە. جاری لەگەڵ بەهجەت دەچم، ئەو دزانی بۆچی دەچم، پارە وەرناگری، دەرمانەکش لە کەرکوک لە دەرمانخانە ی "رەئوف" دەهینم، ئەویش پارە وەرناگری لێمان. بەهجەت هاژۆر (سائق)ی ئۆتۆمبیل بوو لە نێوان کەرکوک و سلیمانیدا کاری دەکرد. کۆرێکی دیانی خەڵکی سلیمانی بوو؛ وەک زۆریە ی زۆری دیانە کۆردەکانی سلیمانی، بە تایبەتی مالباتی بەهەشتی کەرمی ئەلەکە؛ کۆردپەرۆر بوو. رەئوفیش دەرمانساز "صیدلی" نیکی ئەلکی سلیمانی بوو، خالی بە پێزان بروسکە و بەختیار فیبراهیم بوو. لە کەرکوک

دەرمانخانە بە کێ گەورە‌ی هەبوو. بە ئێوی دەرمانخانە‌ی رەڤووفەوێ کە "نێزیک کۆنە دوکانە‌کە‌ی عومەر بێکەسەوێ بوو. کە تۆران‌بێه‌کان‌ی کەرکوک بە هاوکاری بە عەسیبە‌کان، کەوتە دامە‌زراندنی تۆ‌ی نە‌ینیی تیرۆرستانە‌ بۆ کوشتنی کورد و کۆمونیستە‌ ناسراوە‌کان، رەڤووفیش هاتەوێ سلیمانی. هەرچی کامە‌ران مۆکریشە؛ ئە‌وا چوینە ماله‌وێ بە شوێنیدا، تا‌کو هە‌لی‌گرین لە‌گە‌ڵ خۆمان، لە ماله‌وێ نە‌بوو. نێزیک‌کە‌ی دوو سە‌عات پتر ئە‌م لاو ئە‌و لا گە‌ڕاین بە دوایدا وە‌گیرمان نە‌کە‌وت. پاش چە‌ند رۆژێک کە دیمانە‌و؛ گو‌تی: "بیسوورن نە‌متوانی بێم لە‌گە‌ڵتان"، هەر هیندە و بە‌س.

لە‌بەر ئە‌وە‌ شێخ ئە‌حمەد و عە‌زیز و ئە‌ز؛ هەر سێ‌کمان بە جیبە‌ شە‌رە‌کە‌ی شێخ ئە‌حمەد بە‌رەو داریکە‌لی کە‌وتینە‌ رێ. ئە‌و سە‌رده‌مە‌ رێ و بان زۆر ناخۆش و پڕ لە کۆسپ و نشێو و زرگۆ هە‌ڵە‌ت و پینچاوپینچ بوو. ئۆتۆمۆبیل بە شە‌ش جە‌وت سە‌عات دە‌گە‌یشتە کەرکوک. جیبە‌کە‌ی شێخ ئە‌حمەدیش وە‌ک "کە‌ری ماستە‌کە" وا بوو، هەر چوارە‌هنگاو دەرۆ‌ی و دە‌وە‌ستا. ئۆتۆمۆبیلە‌کە‌مان لە‌ رێ دووجار پە‌کی کە‌وت، جاریکیان تاییه‌کە‌ی پە‌نجەر بوو، جاریکی دیکە‌ش ئاوی مە‌کینە‌کە‌ی دە‌کولا. بە نێزیک‌کە‌ی پینچ سە‌عات بە ئێ‌و خۆ‌ل و تە‌پو تۆ‌زدا گە‌یشتینە داریکە‌لی. چڕوچاو و جلکە‌ کاغە‌مان وە‌ک چڕ و چاو و جلکە‌ ئاشە‌وانی لێ‌هات‌بوو. کە دابە‌زین خۆمان تە‌کاند و فوومان لە‌ سەر‌وچاوی یە‌ک‌دی کرد. ئە‌حمەد گو‌تی: "ئە‌مە داریکە‌لی یە" داریکە‌لی چی؟ ئێ‌وی گە‌ورە و دێ‌ی وێ‌ران. گۆ‌ندێکی بچ‌سوکی ٤٠ ماله‌ی پە‌رپووت. خانووە‌کان‌ی هە‌موو تو‌رپن وە‌ک کونە‌ گۆ‌رگ بە وێ‌نە‌ی هە‌موو گۆ‌ندە‌کان‌ی دیکە‌ی ئە‌و سە‌رده‌مە‌ی کوردستان، داریکە‌لیش ئاوی لوولە و وزە‌ی کارە‌بای نە‌بوو. خە‌لک‌ی گۆ‌ندە‌کە‌ لە‌ کان‌بێه‌کی نێزیک ئاویان دە‌هینا، بە شە‌ویش لە‌ بە‌ر قوتیلە‌ نە‌وت و "چرای ئێ‌نگلیزی" دادە‌نیشتن. بە‌لام دوا‌یی دیمان کە شێخ "چرایه‌کی لۆ‌کس ئی‌هێه. ئە‌م جۆ‌رە چرایه‌ تیشک‌ی لە‌ چراکان‌ی دیکە و قوتیلە‌ نە‌وت بە هینتر بوو، بە زۆ‌ری لە چاپخانه‌کان‌ی سلیمانی دایاندە‌نا.

ئێ‌مه‌ یە‌ک‌سەر چوینە‌ بە‌ر مالی شێخ، کە راست‌بێه‌کە‌ی جیا‌وازیه‌کی نە‌وت‌وی نە‌بوو لە‌گە‌ڵ مالی گۆ‌ندی یە‌کان‌ی دە‌و‌رو‌یشتی. گۆ‌ندی‌یه‌کان شێخ ئە‌حمە‌دیان

دەناسی. لەبەر ئەوە یەكسەر رایان کردە لای شیخ مەحمود و پێیانراگەپاند کە مێوانی هاتوو. شیخی نەمر بە جلکی کوردی و بەو پیری یەو، تێمەش بەو گەنجییە ئێوسامان، هاتە بەر دەرگە بەپیرمانەو. ئەحمەد یەكسەر چووێ پێشەوێ لێی و، دەستی ماچ کرد و، پێیگوت کە تێمە کێن. شیخ بە بزەیه‌کی باوکانه و بە دەنگێکی نزمەو فەرمووی: "بە خێرهاتن و سەرچاو" ئەوجا تێمەش دەستی شیخمان ماچ کرد و، ئەویش نێوچەوانی تێمە ماچ کرد و بردینی یۆ ژوورەو بۆ دیوێخان.

لە نێو کوردەواریدا وشە "دیوێخان شەر" هەیە. شیخی نەمر؛ بەراستی و بە هەموو مانای وشە "دیوێخان شەر" بوو. چەند کورسییه‌کی کۆنی شەقوش داناوون؛ گوایه ئێمانە "مۆبیلە" بوون. چەند دۆشەك و پشتییه‌کی چلکێش راخراوون، کە رەنگە هیندیکیان هی سەردەمی عوسمانی بوون. شایانی باسە؛ کە سالتیک دواي ئەو، جارنیکیان لە خزمەت مامۆستا رەفیع حیلمی و چەند برادەرنکی دیکەي ئەو کاتدا بە ئۆتۆمبیل چووینە هەڵەبجە و مامۆستا رەفیع حیلمی فەرمووی: با بچین سەرنکی مالی هەسەن بەگی جاف بەهین، چونکە ئەگەر بیستێ هاتوومەتە هەڵەبجە و نەچووومەتە سەردانی، دلگران دەبێ. کە چووین و، دیوێخانی ئاوتنەبەندی بەگزادەي جاقمان دی و، بە دیوێخانەکەي کۆنە شای کوردستان شیخ مەحمود برارۆردم کرد، جیاوازییه‌کی یەكجار زۆر لە نێوان شیخ و بەگزادەدا کەوتە بەرچاوم و، هەستم بەو کرد کە بەگەکان و شیخەکان لە باری ژبانی نابووویه‌و: دوو چینی تەواو لە یەك جیاوازی و، لەهەمان کاتدا بەچاوی خۆم دەرکەوت بۆم کە کۆمونیستە عێراقی یەکان چەند درۆزن و بوختانکار و بیوژدانن؛ کە پیاویکی وەك شیخ مەحمود بە دەرەبەگ دەدەنە قەلەم.

لە کورتی بێرەو، شیخ فەرمووی "دانیشن" و تێمەش پاش ئەوێ شیخ خۆی دانێشت، لەسەر دۆشەكەکان دانێشتین. دەموودەست؛ دەستپێوەند هاتن بۆ بەخێرهاتن کردمان. "بەخێر هاتن"، "قوربان بە خێر هاتن"، "تەمجاریش بەخێر هاتن". "یاخا بەخێر هاتن". هەر وەك رەوشتوخووی خەلکی گۆندەکانی کوردستان، ئەگەر ئەز بێژم سەت جار، ئێو بێژم هەزار جار و گۆی مەدەنی، بەخێر هاتن کرابن و یەك لە دواي یەك چایی شیرین دەهاتن بۆمان.

سەرەتا بە شیخی نەمرم گوت: "زۆر بەختیارم بۆهوی که ئەمڕۆ له خزمەت شای کوردستاندام". شیخ فەرمووی: "شای کوردستانی چی؟ شای کوردستان، شای کوردستان! کۆرم؛ ئەگەر شای کوردستان دەبووم، رێی ئەو نەدەگیرا لێم که بە کوردستاندا بگهڕێم".

شیخ هەرچەندە تەمەنی له حەفتا تێپەری کردبوو، چاویشی کهمێک کز بوو بوو، بەلام لەشی زۆر تێک نەچوو بوو. مێشکێشی هەر لەسەر خۆی بوو. پیرەمێردیکی بێغیز و رووگەش و قسەخۆش بوو. له هەموو وتە و هەڵسوکەوتێکی شیخدا نیشانهی سادەبەتی و راستی، بەلام گلهیبههکی زۆر له رۆژگار و لەخەڵک بەدیدهکرا.

شیخ که زانی له کهڕکوک کار دەکەم؛ هیندێک پرسبیری کرد لێم له بارهی بارودۆخی کهڕکوک و دەسلاتی ئینگلیزهکان لهوی. چونکه ئەو سەردەمه کۆمپانیای نەوتی کهڕکوک که به ipc ناسرابوو، بەدەست ئینگلیزهکانهوه بوو. له قسەکانی شیخ دا رۆن بووهوه بۆم که ئینگلیزهکان و هیندێک له سەرۆک هۆزه کوردهکان، بەتابههتی پشدهرییهکان و، هیندێک له کورده خۆندهوارهکانی سەردەمی خۆی، لهوانه‌ی که بووبوونه تۆزانی و خەڵکی کوردستان نیویان نابوون "جلخوا" (٧) به گوناهباری هه‌ره گه‌وره ده‌زانی له پووچکردنه‌وی هه‌ولدانیدا بۆ دامه‌زراندنی کوردستانێکی سەربه‌خۆ.

که باس هاته سەر ئینگلیزهکان، شیخ فەرمووی: "ئینگلیزهکان به منیان ده‌گوت: "تۆ بچۆ شه‌ری ترک بکه. لیره‌ش جلخواه‌ه‌کان ده‌یانگوت: "ترک موسلمانان له‌گه‌لیان رێک بکه‌وه. له‌ئێ‌و خه‌ڵکیشدا ده‌چوون ترسیان ب‌لا‌و ده‌کرده‌وه، ده‌یانگوت ئینگلیزه‌کان ماوه‌یه‌ک لیره‌ ده‌بن و ده‌پۆن، ئه‌وجا ترک ده‌گه‌ڕێنه‌وه، تۆ له‌وانه‌ ده‌ستینێته‌وه که پشته‌ی ئینگلیزه‌کانیان گرتوه‌وه. منداڵینه: ئێ‌وه نازانن ئەو رۆژه چ رۆژێک بوو."

لیره‌دا به‌ شیخ گوت: "قوریان، ره‌نگه‌ جه‌نابت که له‌ شه‌ری ترک دوودل بووبیت؛ هۆی ئەو بووبیت که ترکه‌کان موسلمان بوون". شیخ فەرمووی: "موسلمان؟ ترکه‌کان موسلمان بوون؟ ترکه‌کان موسلمان نه‌بوون. نه‌ عوسمانیه‌کان موسلمان بوون و نه‌ که‌مالیه‌کان. جا ئەگەر ئەوان موسلمان بوونایه، چۆن

ئینگلیزه‌کانم ده‌هینایه کوردستان! موسلمان ئه‌وهیه خوینی خه‌لک برێژی؟ راوهرۆوت بکا؟ مندالی ئهرمه‌نی بکا به نووکی سونگییه‌وه؟ ده‌ست بۆ نامووسی ژنان درێژ بکا؟ ئه‌وانه موسلمان نه‌بوون. جله‌خواره‌کانی ئێمه‌ش موسلمان نه‌بوون. هه‌موو سهرسهری و ئاره‌ق‌خۆز و به‌نگ‌کێش و مێشک پووت بوون. که خۆم دوو دل بووم له شه‌ری ترک ئه‌وه بوو، که ئینگلیزه‌کان هیچ به‌لێنیکیان نه‌ده‌دا و نه‌ ده‌چونه ژێر هیچ په‌یمانێکی مه‌ردانه. ده‌مگوت: باشه پێم بلێن تا کوێ بچم به شه‌ر که ئێوه رازی بن بچینه سهر ئهم کوردستانه‌ی ئێسته؟ ئه‌وان هه‌ر ئه‌وه‌یان ده‌گوت و ده‌گوته‌وه: "تو جاری تر که‌کان له کوردستان ده‌برێنه". زۆر هه‌ولم دا دلی ئینگلیزه‌کان رابگر، به‌لام ئه‌وان له پشته‌وه دزانه خه‌ریکی پاشقوله‌گرتن بوون له من. هیندیک هه‌تیوچه و ناکه‌س به‌چه‌یان چراخ کرد و راستیان کردنه‌وه دژی من. به کورتی باوه‌رم به ئینگلیزه‌کان نه‌ما‌بوو. سه‌یر ئه‌وه‌یه که سمکو (سمایل خانی سمکو) (٨) هاته سلێمانی بۆ لام، ئینگلیزه‌کان زۆر شتیان پێچه‌وانه تێگه‌یانده‌بوو، ته‌فه‌ریان دا‌بوو. پێم گوت تو قاره‌مانی کوردستانیت، چون ده‌بی به درۆی ئه‌وان باوه‌ر بکه‌یت و فریو بخۆیت. دوا‌یش هه‌ر بۆ خۆی ئاشکرا بوو که ئینگلیزه‌کان ده‌ستیان به‌ری‌بوو، ئه‌گه‌نا له سه‌ره‌تاوه هیچ دژی ئینگلیزه‌کان نه‌بووم. زۆر هه‌زم ده‌کرد له‌گه‌ڵیان رێکه‌که‌وم. من هینابوو‌مه کوردستان و، بی شه‌ر و هه‌را و خوێن‌پێژی ده‌رگه‌مان کرد‌بووه‌ بۆیان. چونکه پێما‌بوو سه‌ره‌ستی و خه‌یر و خوشی ده‌هین بۆمان و، ده‌مان‌پاریزن و ده‌مان‌که‌مه ده‌وله‌تیکێ سه‌ره‌خۆ. به‌لام ئه‌وان به ته‌واوی به پێچه‌وانه‌وه جوولانه‌وه. مێجر نوێلی لێده‌رکه‌یت که پیاوێکی جوامیر و ره‌سه‌ن بوو، ئه‌وانی دیکه هه‌موو به چاوی نزم ته‌ماشای ئێمه‌یان ده‌کرد، وه‌ک خه‌مه‌تکاری خۆیان، به تابه‌ته‌ی "مێجره‌سۆن" کابرایه‌کی له‌خۆیایی، قسه‌تێن، لووتبه‌رز بوو؛ ده‌یوست ئێمه بچین کپنۆش پیه‌ین بۆی. هه‌موو جارێک که قسه‌مان له یه‌ک گیر ده‌بوو، ئه‌وم ده‌دا‌یه‌وه به‌چاوی‌دا که ئه‌وان به شه‌ر کوردستانیان داگیر نه‌کرد‌وه، به‌لام ئه‌وان زۆر بێ‌وه‌فا و سه‌له و پێنه‌زان بوون، هیچ چاکه و دۆستایه‌تییه‌کیان له‌به‌ر چاوه‌ نه‌بوو.

شیخ مه‌حمود باسی دروست‌کردنی عێراقی کرد و، ده‌وله‌تی عێراقی به "زۆله‌کی ئینگلیزه‌کان" ده‌دایه‌ قه‌له‌م. هه‌روه‌ها فەرمووی: «ئهم عێراقه کابرایه‌کی دوو‌ده‌رکی

دروستبێکرد که لەگەڵ فەیسەلە حیز (مەبەستی شا فەیسەلی عێراق بوو: ج.ن.) سەرێسەرێنەیان دەکرد.

لێرەدا داوای لێبوردن لە خوێنەرەوی بەرێز دەکەم که قسەکانی شێخم بەم شێوەیە هەروەك خۆی و یێدەستکاریکردن، نووسێوه. چونکە سەرراستی وا پێویست دەکا که قسەکانی شێخ هەر وەك خۆی بخەمە بەرچاو. بەراستی سالانێسان دوودل بووم لەوێ: نایە ئەم سەردانە شێخ مەحمود بخەمە سەر کاغەز یان نا. ئەوەش لەبەر ئەم وتە بێ پەردە و رەپەرستانە شێخی نەمر. داویی گوتم: "بۆچی نە،! شێخ مەحمود مەزۆفیکە وەك هەموو مەزۆفیکە دیکە و، دەتوانی بیروباوەری خۆی بەو شێوەیە دەریبێرێ کە خۆی بەباشی دەزانی. یێجگە لەوەش خۆم کاتێک کە لە بەغدا دەژایم، لە پەنجاکاندا هێندێک چیرۆکم لە چەند کەسێکی کورد و عەرەبی شارەزای سەردەمی پاش جەنگی جیهانیی یەکەم بێست کە بەلگەن بۆ راستی و دروستی قسەکانی شێخ. لەوەش بترازی ئەوەتە هۆنەری بەنێویانگی کورد؛ مەعرووفی رەسافی (معروف الرصافي) کە هۆنراوەکانی بە زمانی عەرەبی هۆنێوەتەوه، لە بارە ی بارەگە شای فەیسەلەوه گوتوویەتی:

"أبلاط، أم ملاط، بالمناثيك مُحاط"

مانا: "نایە ئەمە بارەگە شایە، یانە مارەگەیه کەوا بە حیزان دەورە دراوه؟" (سەرنج: ملاط لە زمانی عەرەبی دا بە مانای "قوڕ و قسل" و "لووس و بێ تووک" پش دێ، کەواتە ملاط (لووسخانە) دەگرێتەوه.

پێوەندی سێکسی شا فەیسەل و سێر پێرسی کۆکس، کاریبەستی گەورە ی بەریتانیا لە بەغدا؛ لە ئێو خەلکی ئەو سەردەمی عێراقدا لە هەموو لایەك باس دەکرا. لەمەش بترازی، ئەو شتە ئەوێ "مۆدێرنە" و، وەك کوردەکش دەپێژێ: «هەركەس دەچێتە گۆڕی خۆی»، هونەر ئەوەیە پێوەندی تایبەتی دوو کەس، یان چەند کەسێک نەبێتە هۆیه‌ك بۆ دوژمنایەتیکردنی خەلکی دیکە.

یەكێك لەو شتانە ی کە زۆر حەزمە کرد بیزانم، بیروباوەری شێخ مەحمود بوو بەرامبەر بەکر سیدقی عەسکەری (٩). چونکە بە هۆی هاتوچۆی دوکانی مامۆستا بەشیر موشیرەوه کە بوو بووه "مالی کورد" لە بەغدا، گەلێک چیرۆکم لە بارە ی بەکر

سیدقییه وه بیستبوو، به تایه‌تی ماموستا به‌شیر خوی؛ به‌کر سیدقی به‌سەرکردیه‌کی گه‌وره‌ی کورد داده‌نا و؛ ناسیاوه‌تی تایه‌تیشی له‌گه‌لیدا هه‌بوو بوو. شیخ له‌م باره‌یه‌وه فەرمووی: "به‌کر سیدقی کورد بوو، هه‌زی به‌ کوردایه‌تیش ده‌کرد، به‌لام که‌ریاو بوو، زۆر سه‌یره! گونا‌هی ئه‌وه‌ی که ئینگلیزه‌کان فه‌یسه‌له‌ حیزیان کردوه به‌ سه‌رگه‌وره‌ی کورد و عێراق؛ ده‌خسته‌ ئه‌ستۆی من. که له به‌غدا ده‌سته‌سه‌ر بووم، جاروبار ده‌هاته لام (۱۰). ئه‌م کابرایه هه‌موو جارێک شه‌رێکی ده‌فروشت پێم و، به‌ تو‌ره‌یی منی به‌جیده‌هێشت... جارێکیان به‌کره شیت میوانم بوو. کاتی نوێژ هاتبوو، هه‌ستام نوێژه‌که‌م به‌که‌م که‌چی گو‌تی: "تۆ بۆچی نوێژ ده‌که‌یت؟" گوتم: چۆنکه موسلمانم و نوێژ کردن پێویسته‌کراوه‌ له‌سه‌رم." گو‌تی: "ها موسلمان! موسلمان له‌ لایه‌که‌وه نوێژ ده‌که‌من و له‌ لایه‌کی دیکه‌شه‌وه دزیده‌که‌من، ده‌ستی خه‌لك ده‌به‌رن، جاسوسیده‌که‌من، خو‌نی خه‌لك ده‌پێژن..." گو‌رج قسه‌که‌م پێی‌ری و گوتم: "وس به‌! تۆ ئه‌مانه هه‌چیانت له‌ من نه‌یه‌وه". گو‌تی: "تۆ که شیخی ده‌رویشیت و موسلمانیت، تۆ بوویت ئینگلیزه‌کانت هه‌نایه کوردستان به‌رامبه‌ر به‌ هه‌چ. دواییش ده‌رتنه‌کردن، تا ئه‌وان تو‌یانه‌ده‌رکرد، ده‌به‌ر بۆ بخۆ، تۆ خائینیت." به‌کر زۆر ده‌مه‌شپ و بێناموس بوو. وایه‌زانی ده‌رکردنی ئینگلیزه‌کان خه‌لوا خواردنه. هه‌ر به‌و که‌رتێشی به‌ مایه‌وه تا ئینگلیزه‌کان سه‌لیان سارد کرده‌وه».

که شیخ ئه‌وه‌ی فەرموو، لێمه‌رسی: "بۆچی به‌کر سیدقی موسلمان نه‌بوو؟" شیخ فەرمووی: "به‌کر سیدقی خه‌لکی نه‌سه‌که‌ر بوو، له هه‌ق‌قه‌کان بوو. پێی وا بوو هه‌ر ئه‌وان له‌سه‌ر هه‌قن." لێره‌دا شایانی باسه که کاتی خۆی له ماموستا ره‌فیق حه‌لمه‌شم بیستوه که به‌کر سیدقی هه‌ق‌قه بووه، به‌لام لای هه‌موو که‌سێک باسینه‌کردوه. هه‌ر له‌ باره‌ی به‌کر سیدقییه‌وه شیخ فەرمووی: "به‌کره شیت منی تاوانبار ده‌کرد که گوايه رقم له‌ پشه‌رییه‌گانه. راستیه‌که‌ی ئاغا‌کانی پشه‌ر رقیان له‌ من بوو، خیانه‌تیشیان له‌ من کرد. دواییش هه‌ندێکیان بوونه‌ نو‌که‌ری ئینگلیز و نو‌وری سه‌عید. به‌لام به‌کره شیت پێی وابوو، ئه‌وانه کوردی باشن، ده‌چوو پاره و چه‌کی دا‌به‌شده‌کرد به‌سه‌ریاندا. ئه‌و که‌ره پێی‌ابوو که پشه‌رییه‌کان له‌ ته‌نگانه‌دا ده‌پارێژن، چاکیان پاراست." هه‌ر له‌م باره‌یه‌وه شیخ فەرمووی: به‌کره شیت چه‌ند شیتێکی له‌ باب‌ه‌تی خۆی کو

کردبوووه، وهك خولهی جهودهت (مەحمود جهودهت: ج. ن.) و کێ و کێ. ئەحمەد نەقیب لەمدا گوتی: "بەلام ئیمە بیستوو مانە که مەحمود جهودهت کوردیکی باش بووه". ئهوجا شێخ فەرموی: "خوله، خوا هەلناگری، کوردیکی باش بوو، که بەکر کوژرا هات بۆ لام و گوتی: "ئەو هاوار! پاشا شەهید کرا، ئای دەستی شکاوم"، دەگریا. گوتم: خوله بێ خۆت بشارهوه، سەرەش دێتە سەر تۆ. بەلام خوله شیت بوو، گوتی: ئەو دەست دەبا بۆ من هیشتا له دایک نەبووه... ئەو بوو خولهیان گرت و ملیان کرد بە پەتدا."

لێره‌دا بە پێویستی دەزانم بۆ مێژوو ئەو رۆن بکەمەوه، که پاش دامەزراندنی فەرمانداریتی کوردستان بە سەرۆکایەتی شێخ مەحمود؛ چەند ئەفسەریکی کورد که له سوپای عوسمانیدا بوون؛ گه‌راپوونه‌وه کوردستان و، چووویونه سوپای کوردستانه‌وه، له‌وانه جەمال عارف کەرکوکێ و مەحمود جهودهت و کامیلی حەسەنەفەندی و، وابزانم قالمی نایشە خانیش (لەمەو دوایی یان دلتیا نیم)، له خزمەت شێخدا مانه‌وه تا ئینگلیزه‌کان عێراقیان کرد بە ده‌ولەت و، باشووری کوردستانیان نووساند بە عێراقه‌وه، ئهوجا ئەمانه چوونه نیو لەشکری عێراقه‌وه، جارێکیان مەحمود جهودهت له بەغدا ده‌چی بۆ لای کاربەده‌ستێکی حکوومه‌تی عێراق که ئێوی عەبدولقادر سەنه‌وی (عەبدالقادر سنووی) (١١) ده‌بی، که ئەویش هەر کورد ده‌بی، و، داوای ئەوێ لێده‌کات که خزمەته‌که‌ی له سوپای کوردستاندا بۆ مووچه‌ی مانگانه و پله‌ی فەرمانبەریتی بۆ حەسینبەکه‌ن. بەلام ئەو عەبدولقادره پێده‌لی: "تۆ تا ئێسته جەرده بوویت و، ئێستەش هاتووێته سەر ئیمە و، ده‌توێ داوای ماف بکەیت لێمان؟" مەحمود جهودهت پێده‌لی: "ناماقوولی مەکه، جەرده نەبووم. خزمەتی کوردستانم کردووه، له خزمەت شای کوردستاندا بووم، ئەو‌ها کوردستانیان خستوه‌ته سەر عێراق و هاتووم داوای مافی خۆم ده‌کەم". عەبدولقادر سەنه‌وی جێو ده‌دا پێی و به‌ شێخ مەحمودیش. مەحمود جهودهت کابرایه‌کی توند ده‌مار ده‌بی؛ ده‌مانچه‌که‌ی ده‌رده‌ئینی و ده‌یداته به‌ر گولله و ده‌یکوژی. له‌مه‌وه مەحمود جهودهت ده‌گیری و دادگه‌ فەرمانی له‌سێداره‌دانی ده‌دا. بەلام بەکر سیدقی که ئەمه ده‌بییسی ده‌ستبه‌جێ مەحمود جهودهت به‌ره‌لآ ده‌کات و، ده‌بیژی: "ده‌ستی

خۆش بێ". پاش شەهید کردنی بەکر سیدقی لە مووسڵ بە دەستی ناسیۆنالیستە
عەرەبەکان و بە هاوکاری ئینگلیزەکان، مەحمود جەودەت جازیکی دی دەگیرێتەوە و
لە سێدارە دەدرێ. لە سێدارەدانی مەحمود جەودەت کسپە لە جەرگی
نیشتمانپەرورانی کورد هەڵدەستێنێ، و، هۆنەری گەورە کورد مامۆستا عەبدوللا
گۆزان (١٩١٤ - ١٩٦٢) بە هۆنراوەیەکی زۆر بە سۆز شیوەن دەکا بۆ (١٢). جا
ئەز بەر لەوێ بە خزمەت شێخ مەحمود بگەم، باسی مەحمود جەودەتەم لە گەڵێک
کەس بیستبوو، بە تایبەتی لە ئەفسەر جەمال عارف کەرکوکێ و شێخ سەلامی هۆنەر
(شاعیر) و مامۆستا رەفیع حیلمی. شێخ سەلام و مامۆستا رەفیع حیلمی شەوی پێش
لە سێدارەدانی مەحمود جەودەت چۆبوونە بەندێخانە لە بەغدا بۆ لای، و، باسی
ورەبەرز و بێباکی و ئازایەتی مەحمود جەودەتیان دەگیرایەو. لێرەدا حەز دەکەم
ئەوێش بێخەمەر چارە کە قسەکانی ئەو عەبدولقادر سەنەویە بەرامبەر بە مەحمود
جەودەت و شێخی نەمر، ناماقوولییە کە تا سەری هەڵدەگرێ. بەلام کوشتنی
عەبدولقادریش لە سەر قسەیەک؛ هەر چەندە ناشیرین و نانیشتیمانپەرورەرانەش بێ،
راست نییە. هەرۆهە لە سێدارەدانی مەحمود جەودەتیش کە لە سەر رۆمەت (شرف)ی
خۆی و سەرۆکی ئەتەوێکە و نیشتمانەکە؛ ئەو کارە نابەجێیە لە دەستدەرچوو،
ئەوێش هەر نادروستە.

مامۆستا رەفیع حیلمی دەیفەرموو: "مەحمود جەودەت بۆیە لە سێدارە نەدرا،
چونکە عەبدولقادر سەنەوی کوشتبوو. عەرەبە شۆقینیستەکان بە ئاشکرا
دەیانگوت: "سەگێک سەگێکی دیکە کوشتوو". مەحمود جەودەت بۆیە لە سێدارە
درا؛ چونکە کوردێکی نیشتمانپەرور بوو، و، پشتگیری بەکر سیدقی کردبوو"
شایەنی باسە لێرەدا کە مامۆستا رەفیع حیلمی خۆی حەزی لە چارە بەکر سیدقی
نەدەکرد، و، دەیانگوت: "بەکر هەر کوردێک لە گەڵی نەبووایە، بە پیاوی ئینگلیزی دەدایە
قەلەم".

نەم رووداوێ خۆی لە خۆیدا هەلۆستێ بەکر سیدقی بەرامبەر دەولەتی شێخ
مەحمود کە عەبدولقادر سەنەوی بە "جەودەتی" داوێتە قەلەم، دەخاتە روو، کە بەکر
سیدقی دژی شۆرشێ شێخ مەحمود نەبوو؛ ئەگەر چی شێخ مەحمودیشی بەو

گوناھبار کردووه که به بیروپای وی نەیتوانیوه "ئینگلیزه‌کان له کوردستان دهریکا".

جا که ئیسته وا هاتووینه‌ته سەر باسی به‌کر سیدقی زۆر به پنیوستی ده‌زانم بۆ به‌رپرچدانه‌وی ئهو ناراستییانه‌ی که دوکتۆر کهمال مه‌زه‌ر بلاوی کردوونه‌ته‌وه به‌رامبه‌ر ئهم کورده مه‌رده که ئیسته چووته جینی هه‌قی خۆی و، ده‌سه‌لاتی ئه‌وی نییه له‌سەر خۆی بکاته‌وه، بیه‌ قسه و، هیندیک راستینه بۆ میژوو تۆمار بکه‌م.

دوکتۆر کهمال مه‌زه‌ر سالانی سالی رۆژی تاوانباری سۆفیتی به‌ رزگارکه‌ری گه‌لانی ژێرده‌سته داده‌نا، به‌لام ئهم هه‌لوسته رنی ئه‌وی ئینه‌ده‌گرت که نه‌بیسته سکرته‌ری دوژمنیکی ناسراوی سۆفیت و کۆمونیزم مامۆستا مه‌سه‌وود مه‌مه‌د و، ژماره‌یه‌کی زۆری نووسینه‌کانی دوکتۆر کهمال له به‌ره‌می ئهرمه‌نی یه‌کان و رووسه‌کانه‌وه وهرگیراون، بیلێکۆلینه‌وه و توێژینه‌وه. ئه‌وپۆش له‌به‌ر خاتری رۆژی تاوانباری به‌عس؛ به‌ پنی پیلان؛ له میژووی کورددا ساخته‌کارنتی ده‌کا. له لایه‌که‌وه کتیب ده‌رده‌کا له‌سەر "شۆرش سالی ۱۹۲۰ی عێراق" و "شۆرش کوردستان به‌ سه‌رۆکایه‌تی شیخ مه‌حمود به‌ به‌شیک له‌ شۆرش عێراق" ده‌داته قه‌لم. له کاتی‌که‌دا که هه‌ر که‌سێک که ئه‌لفوینی میژووی کورد بزانی، ده‌زانی شۆرش شیخ مه‌حمود پێوه‌ندی به‌راپه‌رینی خه‌لکی عێراقه‌وه نه‌بووه. شیخ مه‌حمود گۆپ هه‌له‌ته‌کینه؛ له لایه‌کی دیکه‌وه و، هه‌ر له‌به‌ر خاتری به‌عسییه‌کان ده‌نوسی که به‌کر سیدقی پێوه‌ندی به‌ کوردايه‌تییه‌وه نه‌بووه. له‌م بواره‌دا؛ ده‌پرسم؛ ئایه ئه‌گه‌ر ئه‌وپۆ له جیاتی به‌عسییه‌کان به‌کر سیدقی له‌ به‌غدا فه‌رمانه‌په‌وا بووایه، دوکتۆر کهمال گه‌لێک چیرۆک و داستانی پێکه‌وه نه‌ده‌نا بۆ په‌ستدان (مدح)ی به‌کر سیدقی؟.

به‌عسییه تاوانباره‌کان هه‌ر له سه‌ره‌تای هاته‌نه سه‌رکاره‌وه له شویاتی ۱۹۶۳دا؛ هه‌ولیان دا به‌ به‌کر سیدقی بگه‌فن. ته‌نانه‌ت له دادگه‌که‌یاندا له پروفیسۆر ئیبراهیم کوبیه‌یان پرسى (که ئهو کاته به‌ تۆمه‌تی کۆمونیستی گرتبویان)، "مامۆستا بیروپات چیه به‌رامبه‌ر بزووته‌وه‌ی به‌کر سیدقی؟" مامۆستا کوبه‌ مه‌ردانه گوتی؛ "له بزووته‌وه‌ی به‌کر سیدقییه‌م نه‌کۆلیوته‌وه، له‌به‌ر ئه‌وه ناتوانم له‌م باره‌یه‌وه هه‌چ بپۆم". ئا‌ه‌ره‌نی لیبی و؛ رۆی ئه‌وانه‌ش سپی نه‌بی که بۆ پاره و به‌رژوه‌ندیی تایه‌تبی خۆیان، راستی ده‌شارنه‌وه.

ئێستێش ده‌مه‌وی ئهم چیرۆکه‌ی خواره‌وه بۆ میژوو بگێڕمه‌وه و مه‌به‌ستیش له‌مه هه‌ر خزمه‌تی میژوو و، راستی‌پێیه‌:

هه‌ژنری کۆچکردوو ئه‌وه‌ڕه‌حمانی شه‌ره‌فکه‌ندی (هه‌ژار) (١٩٢١-١٩٩٠) که له په‌نجاکاندا له به‌غدا به‌ ده‌یه‌وه ده‌ژیاو، له‌گه‌ڵ من دۆستایه‌تییه‌کی توند و تۆلی هه‌بوو، ده‌مه‌یک بوو به‌ ده‌ست نه‌خۆشیی سیلعه‌وه ده‌ینالاند. سالی ١٩٥٤ نه‌خۆشییه‌که‌ی ته‌واو زۆری بۆ هه‌ینابوو، به‌لام له نه‌خۆشخانه‌ی سیلداره‌کان له "تویته" وه‌ریانده‌گرت. له‌به‌ر ئه‌وه ناچار بووم تکه‌ له "عه‌قیدی موته‌قاعید" ئه‌مێن ره‌واندزی بکه‌م که بپا بۆ لای پیاوێکی ده‌ست‌ڕێشتوو؛ که ئه‌و قسه‌ له‌گه‌ڵ به‌ڕێوه‌به‌رێتی نه‌خۆشخانه‌که بکات. ئه‌مێن ره‌واندزی به‌ردمی بۆ لای نووره‌دین مه‌حمود، کۆنه‌ فەرمانداری گشتیی سوپای عێراق، که له‌و کاته‌دا ته‌قاوت کرا بوو. نووره‌دین مه‌حمود ئه‌و پیاوه‌ بوو، که دوو سال له‌وه‌به‌ر (١٩٥٢) پاش نا‌زاوه‌یه‌کی یه‌که‌جار سه‌خت له به‌غدا؛ که به "راپه‌ڕینی تشرین" (انتفاضة تشرین) نیوی رۆیه‌، وه‌سی عه‌بدوڵهیلا (الوصي عبدالله) تکه‌ای لێکرد، که حکومه‌ت بگه‌ڕێته ده‌ست خۆی، بۆ ئه‌وه‌ی تانج و ته‌خته‌که‌ی رزگار بکا. نووره‌دین مه‌حمود حکومه‌تی گه‌ڕته‌ ده‌ست و نا‌زاوه‌که‌ی زوو کۆژانده‌وه. دوا‌ی ئه‌وه به‌ ماوه‌یه‌کی که‌م ته‌قاوت‌کرا. که چوینه‌ لای نووره‌دین مه‌حمود، ئه‌مێن ره‌واندزی له‌به‌رده‌می نووره‌دین مه‌حمود دا روویکرده‌ من و گوتی: "پاشا کورده". گوتم: "ده‌زانم. چۆنکه عه‌قیدی ته‌قاوت کراو مه‌مه‌د عه‌لی کوردی باسی پاشای کردوه بۆم". ئه‌وجا نووره‌دین مه‌حمود باسی ئه‌وه‌ی کرد که هه‌ورامیه‌ و له به‌غدا له‌ دایکه‌بوه و، کوردی زۆر که‌م ده‌زانی. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هاوین بوو، هه‌وا زۆر گه‌رم بوو، له‌ هه‌وشه‌ی مالی پاشا دانیه‌شتبووین، نووره‌دین مه‌حمود منی برده ژووره‌وه و، کتێبخانه‌که‌ی پێشاندا که گه‌لێک کتێبی کوردی و سه‌ریه‌ کوردی تیدا بوو. نووره‌دین مه‌حمود گوتی: نه‌ز شاگرد و سه‌ربازی شه‌هید به‌کر سیدقی بووم. ئه‌و منی پێگه‌یاند. که زانی کوردم یه‌که‌سه‌ر رنی پێشکه‌وتنی له سوپادا کرده‌وه بۆم. ئه‌وجا گوتی: "شه‌هید به‌کر کوردی‌کی زۆر نا‌زا و چاونه‌ترس بوو. له‌و باوه‌ڕدا بوو که سوپای عێراق ده‌بی به‌ده‌ست کورده‌وه بی، تا بتوانن له هه‌لێکدا کارێک بۆ کورد بکه‌ن". که ئه‌وه‌ی گوت

منیش و ئەمین رەواندزیش گوتمان: "پاشا خۆ هەلیکی زۆر باش هەلکەوت بۆ جەنابان، بۆچی بە کارتەن نەهینا؟".

نۆرەدین مەحمود گوتی: "کە وەسی منی بانگ کردە لای خۆی و رووی نا لێم حکوومەت بگرمە دەست، هێشتا بە لێنی تەواوەتیم نەدابوو پێی بیکەم، بەلام بەتەمەیی کردنی بووم، کە فەرمانی جوولانی فیرقەیی کوردستانم دا لە کەرکووکەوە بۆ بەغدا و، دەسبەجی پێوەندیم بە ئەفسەرە کوردەکانەوه کرد، تەنێ دووانیان نامادە بوون کە هاوکاریم بکەن. یەکیکیان مەحمەد عەلی کوردی بوو کە تەقویتە و لە سوپادا نەماوە، بەلام ئەفسەرنیکی باشە. لەبەر ئەوە سەرینەگرت" لێرەدا گوتم: "پاشا، ئەز لە سەرەتای ژياندام و رایەم ناکەوی ئامۆزگاریی یەکیکی وەك جەناب بیکەم، بەلام نەدەکا زووتر لە ئێو سوپادا کۆمەڵە ئەفسەرنیکی کورد دروستبکەیت و، جۆرە دەروستیی (الترام) یەك لە ئێوانیاندا پێکبەینیت بۆ روژی تەنگانە؟".

نۆرەدین مەحمود گوتی: "سوپا وەك زانستگە نییە (سەرئێ: ئەو دەم هێشتا لە زانستگە خۆیندکار بووم. ج. ن.) هەروا بە هاسانی پێوەندییەکیەکی بکری و کۆمەڵە دروستبکری. ئەوی بە سووسەیه‌ك شتیك دەرێکەوی لێی؛ چارەنووسی، یان گرتە یان مردنە".

قەسەکانی نۆرەدین مەحمود راست بوون. چونکە دوایی لە مەحمەد عەلی کوردیم پرسی، گوتی: «راستە، وابوو، پێوەندیی بە مەنەوه کرد بە نیازی کۆدەتا (انقلاب) و، منیش بەلێم دا پێی تا مردن لەگەڵی بم». شایانی باسە مەحمەد عەلی کوردی گوتی: «نۆرەدین مەحمود هەر لە سەرەتای ھاتنەسەرکارێیەوه: دەستێژی بەکر سیدقی بوو، ئێمە هەموومان سوپا سبێژی بەکر سیدقیین، کە توانیمان بێنە سوپای عێراقەوه» بێجگە لەوێش خۆم پاش ھاتنە سەرکاری نۆرەدین مەحمود بە دوو رۆژ، لە بەغدا گیرام! و، چەند ھەفتەیه‌ك خرامە بەندیخانەیی ئەبو غریبەوه. هەموو ئەو سەربازانەیی کە پارێزگاریی بەندیخانەکیان دەکرد و، هەموو ئەو سەربازانەیی لەسەر جادەکانی بەغدا وەستابوون، کورد بوون. بەرێز جەلال بێتوشیش گیرابوو، ئەوێش هەر لە بەندیخانەکی ئێمە بوو، ئەو دەزانێ کە سەربازەکانی بەر دەرکەیی زیندان، سەموون و پێشاز و مەکینەیی تەراشیان دەهینا

بۆمان. مەبەستم لەو چیرۆکە ئەوە بوو که بە بەلگە ساخی بکەمەوه که بەکر سیدقی کوردنکی نیشتمانپەرور بووه.

ئێستە بۆ ئەوەی بەلگەی کوردبوون و کوردایەتیکردنی بەکر سیدقی باشتەر روون بینێوه؛ ئەوجا له زمانی دوژمنەکانییەوه، واتە عەرەبە شوقنیستەکان، چەند پرگەیهک له کینیی (العراق الثائر) وەرده‌گیرن، که حکوومەتی عەرەبی ناسیۆنالیستی سووریه له روژانی یەکەمی کۆدەتای قاسمدا له عێراق، دەریانکرد و، له چاپخانهی حکوومەت له دیمەشق چاپکرا، تا بزانی ئه‌وانه له باره‌ی بەکره‌وه چی ده‌یژن: «فلما اعلن الفريق بكر صدقي تمرده على حکام بغداد و قام بانقلابه العسكري في ١١ اب ١٩٣٦ هلال له الشعب و اعتبره بداية الخلاص من الاستعمار الانكليزي و فاتحة التحرير من الغرضي و التاخر والضائقة والحرب... الخ (ص ٥٨).» ...

ولكن بكر صدقي كان متهما ايضا بأنه عدو للقومية العربية في العراق، وأنه على جرائمه و اقدامه كان عاجزا عن قيادة الشعب العراقي قيادة سليمة... فهو لم يدرك اهمية الشعور بالقومية العربية في العراق... الخ (ص ٥٩).» ... و مع ان بكر صدقي بطل الانقلاب كان يؤمن؛ باستقلال العراق، الا انه لم يتجاوب قط مع القضية العربية و لا آمن بها... الخ (ص ٦٠).» ... كان بكر صدقي يريد ان يقلص النفوذ الاتكليزي في العراق. و كان يهدف فعلا مهما كانت اتجاهاته و افكاره لانشاء عراق مستقل لا يرتبط بالعروبة ارتباطا وثيقا، ولكنه عراق نظيف بعيد عن تاثير دوائر التجسس البريطانية... الخ (ص ٦١).» ... اراد (بكر) تقوية الجيش و تسليحه فعلاً، ففاوض ايطاليا و المانيا بانسانها بشروط سهلة و دعوه لحضور مناورات جيشها. و لما كان (بكر) في الطريق يحمل مسودات الاتفاقيات هذه قتل في مطار الموصل... الخ (ص ٦٢).» ... ولكن خطأ بكر صدقي انه تذكر لكل من يقول بالعروبة في قلب الجيش و ابعد عنه عددا كبيرا من القادة العرب... الخ (ص ٦٢) (العراق الثائر. من منشورات الفرع الثقافي العسكري. مطبعة الحكومة بدمشق ١٩٥٨) (١٣).»

ئەوجا دەبێ بگەڕێنێهوه سەر کرۆکی باسەکه‌مان، بە‌لام چیبکه‌ین قسه‌ قسه‌ دێنی:

نیواری وەك كوردەكه ده‌یژێ؛ نانێکی "ده‌روێشی" (برنج و شله‌یه‌ك) خرایه

بەردەئەمان و، ھەموو پێکەوه لەگەڵ شیخی نەمر شیومان کرد و، ئەوجا پاش چایی خواردنەوه، مالاواییمان لە کۆنە شای کوردستان و "کۆشک و تەلار" دەرەبەگانی کەوی! کرد و کەوتینە رێ بەروە سلیمانی. سەعاتیک پاش نیوێشەو، بە جێبە جێبە ھاتینەوێ سلیمانی. لە رێ زۆر بێزاریی خۆمان دەربری، بەلام شیخ ئەحمەد ھیچ قەسە نەکرد، تا گەیشتی نەوێ سلیمانی، ئەوجا گوتی: "چارنکی دی کە سەفەرێکمان پێکەوه کرد بە جێبە کەوی ئێو سەفەر دەکەین". ئێمەش گوتان: "کەوی ئێمە جێمان ھەیە؟" ئەحمەد گوتی: "جا ئێو کە شتیکی لەمە باشتەرتان نییە، ئەم بۆلە بۆلە چێش دەیکەن بە سەرمدا. ئێو کۆشک و تەلاری شیخی گەورەتان بە چاری خۆتان دی. ھیچ نەبێ شیخی بچووک جێنکی ھەیە. خۆ شیخ مەحمود ئەوێشی نییە".

راستیە کە ئەو رۆژە زۆر بەزەبیم بە شیخ مەحموددا ھاتەوێ؛ خەفەت و پەژارەیکە خەستوخۆل سەروولمی داگرتبوو و، گەلەبیم لە خۆمە کرد کە چۆن روومەھات بە شیخی نەمر بێژم؛ رەمبەدات مانگیک لە خەزمەتیدا بێم. ئەو بێرەوێ کەانی خۆی باس بکات و، منیش بیا نوسمەوێ. بێرەم دا بە ھۆی ئەحمەدوێ بەئێن وەرێگرم لێی بۆ ئەم مەبەستە، داخی گرانم رۆژگار نەخشەیکە دی کێشابوو.

ھاوین بێرەوێ و پایز ھات و، چوومەوێ کەرکووک بۆ سەر کارەکەم. رۆژ رۆژی ۹ی تشرینی بەکەمی ۱۹۵۶ بوو، پاش نیوەرۆیکە زوو بوو کە لە قوتابخانەوێ، دەگەرەمەوێ بۆ مالی؛ لە پردی خاسە پەریمەوێ، ھەستم بە جوولە و بزوووتنەوێ کە نااسایی دەکرد لە نیو شاردا. جادەکان بە درێژایی چەند کیلۆمەترێک بە ئۆتۆمبیل گیرابوون، خەلک ھەموو شپەرژە و شلەزاو، ھیندیک دەگریان، ھیندیک رایانە کرد، سەتان دەوریش زیکیان دەکرد، دوکانداران دوکانەکانیان دادەخست. کە گەیشتم بەر گەراجی سلیمانی، کامەرەن موکریم دی، بەخێر ھاتەم کرد و، لەوێ بیست کە شیخ بەیانێی ئەو رۆژە لە نەخشەخانەیکە بەغدا کۆچێدوایێ کردووە. ھەتا دەھات دنیا دەخروشا. سەتان ئۆتۆمبیل لە مووسل و، ھەولێر و دیالە و، بەغدا و شارەکانی دیکە ئێرەوێ ھاتە کەرکووک و لەگەڵ سەتان ئۆتۆمبیلی دیکە کەرکووکێ کە

روويان كرده سلىمانى؛ تەرمى پىرزى شىخ مەحمود بە كەركووكدا براپەو
سلىمانى.

رۇزى ناشتى شىخى نەمر قىامەتلىك بوو بۇ خۇي لە مېژووى نەتەوئەي كورددا،
نېزىكەي ملونىنلىك كەس رۇابوونە سلىمانى و؛ دەستكرا بە خۇپشاندان دژى رۇنى
داگىركەي عىراق، كە ئەوئىش بە گوللە وەرامى جەماوئەي بىزار بووى داپەو، گەللىك
كەس بىرىندار كران، ئەختەرى ژنى وەشۇلى گۇرانىبىئىژ كە سەركردەي كۇرلىك
خۇپشاندەرى دەكرد، بە گوللەي داگىركەران شەھىد كرا، تەننەت تەرمەكەي شىخ
مەحمودى نەمرىش چەند گوللەيەكى بەر كەوت.

ئەرى ... شىخ مەحمود بە لەش مرد، بەلام ئەوتە بە گيان و بىرەوئەي لە نىو
خۇماندا زىندووه. شىخى نەمر سەرىمىزى بۇ خۇي و، سەرشۇرى و رووئەشى بۇ
دوژمان بەجى هېشت. جىي بەهەشتى بەرىن بى.

بەرلین ۱۹۹۷/۱۰/۹

"سەكۆ" ژمارەي ۱۳ تشرىنى دووهم ۱۹۹۷

گۇقارى «كۆنگرە» ژمارە ۲۰ جۆزەردانى ۲۰۰۱

په راوړنه کان!

(۱) و (۲) و (۳): له گڼل شخښ محمد و حاجی عزیز و مهلا عومری گزلی چیروکی خوش و پر گالته مان پښکوه زورتره. سهر نهمه به محمد له سهره تاي شسته کانهوه، پاش نهمه ماوه يک له زماناي، به قسه ي کومنيسته غيراقيه کان تيروتسهل و (له راستيدا له برساندا مردوو) يک دوو سال خوښدي؛ نهمه هاته نهمانیا و له نهمانیا سالانیکي دوو و دريژ له يکمه نيزيک بووين. وا ليره دا به زميکي خوشي نهم برادرانه ده گيرمهوه بۇ پښکهنين:

له پاش ته اوو کردنی خوښدنې قوتا بخانه ي نهمه نهمی، نهم چوممه به شي زانستی له قوتا بخانه ي دوانيوه نهمی سليمانی و، محمد و عزیز و مهلا عومريش چوممه به شي وڼه (ادب). ژووری هم دوو پوله که (هي نهمه و هي نهمان) له نهميشت يکمهوه بوون. به پښکوت کچيکي ديان (مسيحي) له به شي وڼه دا ده بخوښد، چونکه له قوتا بخانه ي دوانيوه نهمی سليمانی کچان، به شي وڼه نهمو. نهم کچه سره که ي له نهميشت سره که ي مهلا عومره وه بوو. زورترش هم له گڼل مهلا عومر به حوشه ي قوتا بخانه که دا ده گير و قسه يده کرد. وژنيکيان ماموستای زمانی عمره يي عوزه هله دستيښته سهر تهخته و، رسته يکي پنده نووسی و ده يژي نهم رسته يي (اعراب) يکه: له ريزمانی عمره يي دا (جار و مجرور) هله که ده يي يسه تري (متعلق) به به شيکي رسته که وه، که عوزه دښته سهر (جار و مجرور) ماموستا ليی ده پرسی به ستراوه (متعلق) به چيه وه، عوزه گه ليک شت ده لي، به لام ماموستا که هم ده يژي وا نهمه. له وهه عوزه سهر ليده شيوي و هيجي پښاميني، که تهماشای مهلا عومر ده کات له نهميشت (ميلزو) وه دانيشتووه و ده خښتووه، ده لي: جا که نهمانه هيجيان نهم، که واته (جار و مجرور) که (متعلق) ه به گونی مهلا عومره وه. هم نهمه ده لي و مهلا عومر وه که فیشه که شيته راسته يښتووه و ده سته داته يه خي. ماموستا که که کوردی تيناگا و نازانی عوزه چيگوتووه، ده قيرني به سهر ياندا و ده يژي: "ده سهر دهن له يک". قوتا ييه که به عمره يي تي ده گه به ني که عوزه چي گوتووه، نهم ده مه ماموستاش ده پچري له به پښکهنين و

قوتابیش هەموو پێدەکەن. هێندیک هەولەدەن لەیەکیان بکەنەوه. ئەمەدا هەرا زل بوو و نێمەش کە گونمان لە هەراوهریا بوو ژووو پۆلان بەجێهێشت، کە تەماشام کرد مەلا عومەر رەنگی تیکچوو و هەناسەی سوار بوو و جێدەدا. گوتم ئەوه چیبە؟ گوتی: "راوەستە بزانە ئەوی یاسی شتووەکم بکات چۆن لە دارەرای جسنانی دەبەم" و قوتابخانەی بەجێ هێشت. دوايی هەموومان زانیان چیبە. سەعاتیکي پێ نهچوو نێمەش لە پشوو دا بووین، مەلا عومەر بە قەمەیه‌که‌وه خۆی کرد بە قوتابخانەدا؛ زۆری زۆری مامۆستا یان و قوتابی یان لەبەر پێکەنین نەیان دەتوانی هیچ بکەن، بەلام دوايی قەمەکیان لە دەستی مەلا عومەر سەند و دەستان پێکردنە ملی یەک و بەزمەکە کۆتاییهات. بەلام ئەم چیرۆکە وەک پەندی پێشینیانی لێهات، هەر کاتیک یاسی "جار و مەجرور" بەهاتایە پێشەوه، دەبوو بە پێکەنین و، دەمانگوت بەستراوه بە گونی مەلا عومەر ووه و، تەنانت مەلا عومەر خوشی پێدەکەنی.

٤) بزوو تەمەوی شۆڤینیزی عەرەب و فارس و ترک لە بیستەکانی ئەم سەتەیه‌وه زۆر پەری سەند، بەتایبەتی پاش دروستکردنی دەولەتی ناسیۆنال بۆ ئەم سێ گەله. دەولەتی ترک بە سەرکردایەتی مستەفا کەمال (ئەتاترک) لە ١٩٢٣ / ١٩٢٤ دا و دەولەتی فارس بە سەرکردەیی رەزا خان (پەهلەوی) لە ١٩٢٥ دا و دەولەتی عەرەب بە سەرکردەیی بنەمالە شای فەیسەل لە ١٩٢١ دا. پاش مردنی فەیسەلی یەکەم، شا غازي پێوەندییه‌کی توند و تۆلی بە ئەلمانیا ی نازییه‌وه بەست و پرۆیا گەندە ی یەکییتی عەرەبی دەکرد، هەتا لە ١٩٣٩/٤/٤ دا بە رووداوی وەرگەڕانی ئۆتۆمبیل مرد (کە دەلێن دەستی دەرگە ی نه‌ئینی بریتانیای تیدا بوو). لە ١٩٤١ دا ره‌شید عالی گەیلانی کە سەرۆک وەزیرانی عێراق بوو، بە تەمە ی نه‌ه‌شتنی دەسلەاتی بریتانیا بوو لە عێراق؛ بە پشتیوانی ئەلمانیا. بەلام هێزەکانی بریتانیا کە لە حەبانییه (حبابیه) مۆلیان بەستبوو، لە ١٩٤١/٦/٢ دا حکۆمەتی گەیلانیان خست و گەیلانی رایکرد بۆ ئێران بۆ لای رەزاخانی دۆستی و لەوی مایه‌وه تا پاش کودەتای قاسم لە ١٩٥٨ دا. کە گەراپه‌وه بەغدا جارێکی دی هەولی کودەتای دایه‌وه، بەلام گیرا و خرایه زیندانەوه.

٥) پاش کودەتای ژەنەرال قاسم لە بەغدا لە ١٩٥٨/٧/١٤ دا کە بوو بە هۆی

هەڵسەکاندنی رژیمی شایەتی و دامەزراندنی رژیمی کۆماری لە عێراقدا، گەلێک کەینیەمین و راپۆرتی نەینیی سەردەمی شایەتی کەوتە روو. لەوانە نامەیک بوو کە لە دەزگای ئاسایشی (دائرة الامن) ی کەرکوکەوە نێردرابوو بۆ سلیمانی و، داوای چاوخستەنەسەری پترى ئەوانە کرابوو کە خەریکی چالاکی کۆمۆنیستەکان و جیاپوونەوه‌خوازانەن. لیستەیک نێو نووسرابوو، کە یەکەمین نێو، ئەز (جەمال نەبەز) بووم، ئەوجا مامۆستا رەفیق حیلمی، فایەق هۆشیار (حاکم)، (دوکتۆر جەمال رەشید) (بۆشک) حەمە سەلح دیلان، ئەحمەد غەفوور بابان (یەکیک بوو لە بەرپرسیارەکانی پارتی کۆمۆنیست لە سلیمانی)، ئیبراھیم ئەحمەد و، چەند نۆیکی دی کە لە بیرم نەماون.

بەتایبەتی باسی حەمە سەلح دیلان کرابوو، کە لە رۆژی ناشتی مامۆستا حەسەن توفیق دا بە قسە پەلاماری "خاوەن مەزنی" (فخامة) نووری سەعیدی داوه. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە رژیمی دواپراوی شایەتی عێراق: کوردایەتی و کۆمۆنیستی وەکێک تێدەنوازی و کوردایەتی لە کۆمۆنیستایەتی بە بۆنە دەزانێ.

٦) گۆفاری "یەکییتی تیکۆشین" کە لە سالانی ١٩٤٤ / ١٩٤٥ دا وەک زمانی حالی پارتی کۆمۆنیستی عێراق (لێی کورد) دەرچوو (ژمارە ٢ سالی ١) لاپەرە ٧ دەنوسی: "ئەگەر سەیری حەرەکەتی شیخ مەحمود بەکەین لەکاتی کە ئەیفەویست لە ژێر نفووزی نیستیعمار بە دەرەبەگیاتی کوردستان ئیدارە بکا..." (تەماشای جەمال نەبەز: گۆفاری کۆمۆنیستەکانی یەکییتی تیکۆشین ١٩٤٤ - ١٩٤٥ و ئیدیۆلۆژی هورده بۆرژوازی مارکسیستی کورد) بڵاوکراوەی ئەکادیمیای کوردی بۆ زانست و هونەر، ستۆکھۆلم ٢٦٠٠ / ١٩٨٨ بکە.

٧) وشە "جلخوار" لە "جلی خوار" وە نەهاتوو. وشەکە لە بنەرەدا "جر خواره" جر Cir لە زمانی کوردیدا بە مانای رەوشتوخو، هەلسوکەوت، دی. لە کوردی باکووردا دەبیژێ "جرێ وی خراپە" Cirê wî xirape واتە رەوشتوخوی خراپە. کەواتە "جلخوار" مانای رەوشت نۆم.

٨) سەمیل خانی سەمکو لە ٨/١٠/١٩٢٣ دا چووەتە سلیمانی بۆ لای شیخ مەحمود، شیخ زۆر ریزی لێگرتوو. سەمکو شیخ مەحمودی بە شای کوردستان

زانێوه، رۆژنامەی "رۆژی کوردستان" لە ١٩٢٣ دا گەلیک نامە و تەلەگرافی ئێوان شیخ مەحمود و سەمکۆی بلاوکردوووەتەوه.

٩) بەکر سیدقی لە ٢٩/١٠/١٩٣٦ دا لە رێی کۆدەتای سوپایییەوه حکوومەتی عێراقی خست و حکوومەتیکی نوێی بە سەرۆکایەتیی حیکمەت سلێمانی رواندزی دامەزراند و، چەند ھەزیرەکی ناسراوی عەرەبی وەک کامیل چادەرجی و جەعفەر ئەبو قەن (جعفر ابولتمن) گرتە خۆی. بەلام لە ١١/٨/١٩٣٧ دا و لە کاتیگدا بە فەرکە دەبیست لە رێی مووسڵووە بچێ بۆ ئەلمانیا، تا پەیمانێ یارمەتیی سوپایی لەگەڵ ئەلمانیا ئیمزا بکا، لە یانەئێ ئەفسەران لە مووسڵ کۆژا.

١٠) ئەم قەسەم جارێکی دی لە مۆنێخ لە سالی ١٩٦٥ دا لە باوکی ئەحمەد ئەقیب، واتە شیخ رەئوف بیست، چۆنکە لە کاتی دەستبەسەری شیخ مەحموددا لە بەغدا؛ شیخ رەئوف لە خزمەتیدا بوو.

١١) بێنەمالی عەبدولقادر سەئوی (عەبدالقادر سنوی) بە بنەچە و رەچەلەک خەلکی سەنەن و وشەئێ "سەئەبی" یەکیان لە بەغدا کردووە بە "سنوی" ئەم بێنەمالیە خەمێ شیخ لەتیی داناساز بوون لە سلێمانی، کە ئەوانیش ھەر سەئەبی بوون. شیخ لەتیی پیاوێکی زانا و، لە پێشەسازیدا زۆر زێرەک و ژێساتی بوو، بێجگە لە داناسازی گەلیک پێشەئێ دیکەشی زۆر بەباشی دەزانی. پیاوێکی بە رۆمەت و کوردپەرور بوو. کوردەکانی شیخ عەبدوللّ و شیخ بابا عەلی دۆست و ھاوڕێی سەردەمی مەندالیم بوون، باخێکیان ھەبوو بەرامبەر گردی سەیان کە بە باخی شیخ لەتیی ناسرابوو.

-(١٢-

لە بەغداوہ دەرچوو، سەیانە نامانجی
رێ چۆلکەن ئەئێ بۆ زازایی و کرمانجی
ئەو مەحمود جەودەتەئێ کە قیبلەئێ ھیا بوو
ئەو مەحمود جەودەتەئێ قەلا بوو، پەنا بوو
ئەو مەحمود جەودەتەئێ کە رۆژی تەنگانە
تۆلەئێ بۆ دەسەندین لە ئوردووی بێگانە

ئەو مەحمود جەدەتە سەروشتی خاکی بوو
سەرتاپای کردەوی پاکێ بوو، چاکی بوو
ئەو کوردە، ئەو مەردە، ئەو رۆڵی هەلکەوتە
ئەو زانا و ئەدیبه، ئەو مەحمود جەدەتە
رێ بەردەن با بڕوا بۆ سەبوان تابووتی
چاو شۆرکەن لە فاستی توانج و تانووتی

(شیوەن و فرمیسک، عەبدوللا گۆران): مامۆستا گۆران لە ساڵی ١٩٥٤ دا
فرموی: "کورد دەیانئوانی کارێک پکەن کە مەحمود جەدەت لە سێدارە نەدرێ،
بەلام بێغیرەتیان نواند."

(١٣) سەفیری ئەلمانیا لە عێراق لە سەردەنی بەکر سیدقیدا (دوکتۆر فریتز
گرویه) بوو. لە یەکێک لە راپۆرتەکانیدا لەسەر عێراق دەبیژی: "کاتێک بەکر سیدقی
نەخشەی پاراستنی کوردستانی باسکرد لەگەڵم، بە دزییەو پێمی گوت کە خۆی
کوردە و بەتەمایدە دەولەتێکی کوردی داڕمێژێتی، کە کوردی عێراق و تێران و تورکیا
بگرتێتەو، ئەم دەولەتە دەبی ئەوێ ئەدەست بێ سەریخۆی خۆی لە دەستدرێژی
دراوسێکانی بپارێژی"

(تەماشای) (نجدت فتحي صغوت، العراق في مذكرات الدبلوماسيين
الاجانب، لبنان ١٩٦٩ ص ١١٧ بکە). ئێدی قسە ئەمە پاک و پوختەر دەبی!
جەنابی دوکتۆر کەمال مەزھەر؟

سەرنج!

پاش خۆندنەوێ ئەم وتارە لە لایەن هاوڕێی خۆشەویستم شیخ ئەحمەد نەقییەو
کە نامە و تێبینییەکانی بە تایبەتی بلاوکرانەتەو، رووبەرۆ پێمیراگەیاندا، کە ئەو
هاوڕێ قوتابییهی قەمەکی هێنا بۆ قوتابخانە، مەلا عومەر نەبوو؛ بەلکو عەزیز
مەحمەد بوو؛ کە عێراقچییەکان بۆ گالتەکردن بە کورد و کوردایەتی دەساری
عەزیزیان گرتبوو، ئەویش لەتار گیانی خۆی پەنای بۆ ئەو کارە بردبوو.
شیخ ئەحمەد گوتی "مەلا عومەر پاش ئەوێ لە سەرەتاوە پێی ناخۆش بوو کە

"جار و مجرور"ه که "بیدستری به گونییهوه"، دوايي راهات له گڼلي". لیره دا حمزم کرد
نهم چیزکه راست بکه مدهوه که وادیاره شینخ نه محمد باشر له بیري ماوه.

جه مال نه بهز

«سه کڼ» ژماره (۱۳) تشرینی دووهمی ۱۹۹۷

گوڅاری «کونگره» ژماره ۲۰ مانگی جوزهردانی ۲۰۰۱

چه‌ند سه‌رنجیک له باره‌ی سەردانه‌که‌مانه‌وه له «شیخ مەحمودی نەمر»

ئیبینی

له ژماره‌ی پینشووی "سەكۆ"دا (ژماره ۱۳ی نۆفەمبەری ۱۹۹۷) وتاری "پاشنیوه‌زۆیه‌ك له خزمەت شای كوردستان شیخ مەحمودی نەمر"دا بڵاو كرایه‌وه. هینشتا ئه‌و ژماره‌یه‌ له ژێر چاپدا بوو، كه‌ برا و هاوڕێی هه‌میشه‌ له‌ یاد ئه‌حمەد نه‌قیب به‌رنه‌كه‌وت بۆ سەردانیکی كورت هاتبووه‌ ئه‌لمانیا و، له‌ مۆنێخه‌وه ته‌له‌فۆنیكرد بۆم. هاتنی ئه‌حمەد؛ كه‌ هه‌لكه‌وتی‌کی سەیر بوو له‌م كاته‌دا، بوو به‌ هه‌لێك كه‌ ده‌قی وتاره‌كه‌م بنێرم بۆی و، تكا بکه‌م لێی بیخوێنته‌وه‌ و، ئه‌ویش چی دیکه‌ی به‌بیردا دی له‌ باره‌ی ئه‌و سەردانه‌مانه‌وه‌ له‌ شیخ مەحمودی نەمر؛ به‌خاته‌ سه‌ر كاغەز، تا ئه‌وه‌ش له‌ "سەكۆ"دا بڵاو بکړته‌وه‌. ئه‌حمەد له‌ پال راگه‌یانندی هه‌والی جەرگه‌ری کۆچیدوایی هاوڕێی هه‌زامان عەزیز مەحمەد كه‌ به‌شداری ئه‌و سەردانه‌مان بوو، ئه‌م نامه‌یه‌ی خواره‌وه‌ی نارد بۆم، كه‌وا منیش نامه‌كه‌ و سه‌رجه‌می ئه‌و به‌شانه‌ی كه‌ پێه‌ندیدییان به‌و سەردانه‌ و شیخی نه‌مره‌وه‌ هه‌یه‌ پێشكه‌یش به‌ "سەكۆ"ی خوشه‌ویست ده‌كه‌م.

جه‌مال نه‌به‌ز

به‌رلین ۱۹۹۷/۱۱/۱۱

بەناوى خواى گەورە و کوردستانی پیرۆزەو

برای نازیز و کوردپەرور و نووسەری بیرى کوردایەنى، جەمال نەبىز

ئەم کاتە و ھەموو کاتىکت باش. ئەم لاو و ئەم لاکانت ماچدەکم... بەخوا زۆر بێرئەدەکم، بەلام قەدەر نەبەینشت ئەمجارە لێرە چاومان بەدەبکەوئى. خوا یار بئى بە زووێکى زوو بەکەدەبیننەو. ئەگەر ھەوالى برائى کوردی لى قەوماوت دەپرسیت، باشم و ئیشالاً ھەر باش دەبین و خوا لە سولتان مەحمود گەورەترە.

ئەوا بە تەپە تەپ و ھەنگە شەلى ئەم شۆرشەى دواییمان ۳۵ سالى خایاند. داستانیکى خویناوى و پر لە گاز (ی ژەھراوى) و ئەنفال و ناھەقى بوو، تا گەیشتە راپەرینی بەھارى ۱۹۹۱. کورد بۆ جارىکى دى چوونەو قاموس. ئىستە ئیمەى کورد پاش چەند مانگیکی کە پێدەننێنە ۸ سالەو کەوا باشووری کوردستان بەدەست خۆمانەوێت. کورپە جەمال، ئەمە کەم نییە. خەونەکانى من و تۆ و ھەزاران کەس ھاتوونەتە دى. رۆژى کورد ھەلھات، بەلام بەداخەو کار باش ناپوا بەزێو.

چەچەنستان بە سائىك رزگارى بوو. گەورەکەیان کۆژرا. بەدەلە گەورەبەکى کەیان دروست کرد و ئەمە پەك و ئەو دوو. سلۆڤینیا، کرواتیا، ئەرمینیا، بۆسنە، ئۆکرائینا، تاجیکستان ... ھتە ھەموویان رزگاریان بوو. ئەمەزێ مۆدە مۆدەى رزگاریبوونە. لە بێرئە کاتى خۆى تەلەفۆنت بۆ کردم و گوتى: "لەشکرى تەرك ئالائى لەسەر باکووری قەبرس ھەلکرد، بەلام ئەمە سەرناگرى". من گوتى: "جەمال کورد دەلێت: ھەر شتێك شەوى بەسەردا رویشت، تەواو سەرگرتوو". تەرك بوون بە خاوەنى ملکى ھێلینییەکان و برابووە. مەسەلەکەى ئیمەش شەوى بەسەردا تێپەربوو. بە ھەموو ناتەواویەکیشەو ئیشاللاً سەرگرتوو و، ئیمەى کوردی خواناس دەستبەنزاوین بۆى.

وەرە ۵۰ ملوئن خەلك لەسەر زەوى خۆى بژى، کەچى ئەك ھەر دەولەتى نەبى، بەلكو ھەموو رۆژنیکیش سەگ بە ھەسارمان پێیکەن. ئیمە لە سەگیش (دوور لە تۆ و ھى وەك تۆ) و کونلەش خراپترمان پێکراو. خۆ سەگى ئەوروپا قەدر و ریزى زیاترە لە ئیمە کە بەدەست بەغدا و تاران و ئەنقەرە و شامەو دەنالیین. بەکێکیان دەلێت

"سۆمباليستم"، يەڭىيان دەلى "موسلمانم"، يەڭىيان دەلىت "دېمۇكراتم". ماڧى مرۇئىشىيان خىستوودە ناو ئاودەستخانەو (دوور لە سۆسباليزم و ئىسلام و دېمۇكراتى). ھەى ھەزار نەحەت لە ھەمويان.

رەبى مووى ئىبى زمانى، پەنجەكانى ھەلوەرى
ھەركەسى گولشەن بە دەردى گولخەنى دۆزەخ بەرى.

ئەوا كاترەمىر يەك و نىوى پاش نىووشەو، بەيانى دەپۇمەو كوردستان و، قەلەمەكەم ھىشتا كۆل نەبوو. (ئەحمەد، وا ديارە بەشىرستى تەواوت "قەلەمەكەت بە قوودە" جەمال). بەلام دوورى تۆ لە مەو و من لە تۆو زۆر ناخوشە. لىرە دېتەو بىرم كاتى خۆى تۆ لە گەراجىڭدا دەخەوتىت (سەرنج: شىخ ئەحمەد باسى سالى ۱۹۶۷ دەكا، كە لە شارى فىرتزبورگ دەمخوئند و كارمەدە كرد و، ئەو پارەبەى دەستەدەكەوت دەمدا بە چاپ و چاپەمەنى و كرىى پۇستە و مەسەرفى دىكەى يەڭىتسى نەتەووبىي خوئندكارانى كورد لە ئەوروپا - نوكسە و نەمەدتوانى ئەپارتاننىك بە كرىنگرم، بەلام ھەر لە گەراجەكەدا جىنى خواردندروستكردن و دووشكردن و تەوالىتى تىدا بوو. ئەحمەد كە نامەى دەنووسى بۆم لە پشتى پاكەتەكەى دەنووسى: in der garage (لە گەراجەكەدا)، تا پۇستەبەر سەرى لىنەشىنوبى: جەمال نەبەز) زۆرم لا سەىر بوو مرۇئىڭ لە گەراجىڭدا بخەوى لە ولاتىكى وەك ئەلمانىا. ئەوجا لە بىرتە كە قىوولبىيەكەمان لىنا و بىلدەرچو تۆ تۆرايت و لەسەر چەپاكە خۆت تەخت دا بەزەيدا، ئىمەش نانەكەمان بە رەحتى خوارد و سوپاسى خوامان كرد. ئەوجا رووم كەردە تۆ و گوتم: جەمال، من لە ھەموو ژياندا نەمدىو خاوەن مال لە مىوان بئۆرى، بەلام وا دياربوو تۆ خۆت بە مىوان دانا و مەنت بە خاوەن مال. ھەر بۆت بۆ كورد و كوردستان.

لە بىرتە جارنىڭيان كەمال قوئاد و ئەرچومەند (سەدىق) نامەيان بە ەربى نووسىبوو بۆم (ئەو سالى پىم واپە سكرتېرى كۆمەلەى خوئندكارانى كورد بووم)، تۆش ھەلەى رىزمانى ەربەبىت لىدۆزىنەو و نامەكەمان بە راستكراوى ئاردەوە بۆيان.

ئەوجا دىمە سەىر باسى سەردانەكەمان لە شای كوردستان شىخ مەحمودى نەمر لە دارىكەلى:

(۱) په کیکمان، له میرم نه ماوه، کلمان بوو، داوای شورشی له شیخ کرد، شیخ له ورامدا فرموی: «کاتی نییه ... پهمانی سهعدقباد هیشتا ماوه. ټیسته پهمانی بهغداي پندهلین. لیماندهن و دهنگان کیده کمن. نهو دهمه هر کورې خه لک به کوشت ده درن و هپچی که، چند که سیکش پندهنه پیاوی روژ».

(۲) په کیکمان به شیخی گوت: "تو لهم خانوه قورپنه بچکوله بدهدا دانیش تویت، بنگانه دینه لاتان، نهمه بو شانی شای کوردستان جوان نییه." (سرنج: وا بزاتم نهو پرسپاره عمزیزی کوچکردو کردی: جهمال نهمز). شیخ له ورامدا فرموی: "من زور جار مال و حالم پیکهوه ناوه. خانووی جوانم دروستکرووه، به لآم همووی به فیرو زیشت. هتا کو کورد نهمی به دولت، خانو و مال و سامان دروستاکم. چو تکه همووی له نا کاو به تالانده بری؟"

(۳) شیخ مدهمورد روي کرده هموومان و فرموی: "کس به که لکی من نایهت، هتا کو کور کانی خوشم خرمتم ناکمن. لهوانه ی خرمته من ده کمن، حاجی مهلا شمری سعاتچییه، نهو هیندیک لئفه و دوشهک و ناومالی کرپوه بوم و له سلیمانیه که لوپل دهنیری بوم. حاجی نامی خراجانیش په کیکه له پیشمرگه کزنه کانم که هیچ کاتیک پشتمی بهرنه داوه. نهویش و حاجی مسته فاش. شیخ جعفر کاکه لایش بنکدار (وه کیل) یم ده کا. به لآم زیر تالی ریشی هزار هینده تیډایه ... هتد" هروها شیخ فرموی: "لهوانه که دوستی هتا سرم بوون و، له شوردا پشتمیان بهرنه دا شیخ حمه غمری قمرانقایه (زاوای شیخ محمد بوو: محمد نه قیب). هروها سعید نووری شیخ محیدینی کانیکهوه و کمریم به گی همه وند و داو د به گی جاف (که لار) و سدی محمدی جباری و جافسان و شیخ مسته فای که لپزه و سدی محمدی نه قیب (نهمیان له حجاز کوچیدوایی کردووه: محمد نه قیب) و شلی ناکه و کوخا نهمینی چوارتایی و حاجی سدی حسن و خلیفه شیخ عیسی بهرنجی و محی ساله سوور و زوری دیکه."

(۴) شیخ فرموی: "که ټینگلیزه کان من و شیخ حمه غمری یان له نهمانوه هینایه کویت، میوانی باوکی نهم شیخانیه نهمووی کویت بوون (نازانم شیخ مدهمورد سالم الصباح ی گوت، یان په کیکه دیکه له بیرم نه ماوه: محمد نه قیب). شیخه کانی کویت زور خرمته منیان کرد و هاتن بو لام دلخوشیان

دەدامەو و دەیانبردم بۆ راو و شکار. رۆژنکیان ئینگلیزەکان فرۆکەپەکیان نامادە کرد کە بێنەو بۆ ناسریه (عێراق). منبش مالاواییم لە شێخی کویت کرد و ئەم لاو و ئەو لای یەکمان ماچکرد و شێخی کویت سەرنایە پەنا گوێم و گوێی: «یا شێخ. یا ابن عمی. الانگلیز یعطونی آتی و الفرسان و الحراس فقط ٨٠٠٠ روپیە و هذا ما یکفی لمصارفنا. ارجوا ان تعفوا قصورنا اذا ما کنا قائمین بواجبنا». فاموزا، ئینگلیزەکان بە من و سوارەکان و پاسەوانەکان ٨٠٠٠ روپیە دەدەن. ئەمەش بەشی خەرجیمان ناکا. تەکاوە لە کەمو کورتیمان بیسورن ئەگەر ئەمانتوانیبی پێوستی سەرشاغان بەرامبەرتان بەجێهێنین». ئەوجا شێخ مەحمود فەرمووی: "تێستە من کوێخای داریکەلیم و ئەوانیش لە خوا بە زیاد بێ و خوا لێیان تێکەدا پاشای کویتن..."

جەمال گیان، ئەمانە ئەو شتە بوون کە شێخ باسیکردن، بەلام لە وتارەکی تۆ دا نین. ئەوجا دیمەو سەر باسی هەڵاتنی شێخ لە بەгдаو بۆ کوردستان لە سالی ١٩٤١دا، کە تۆ لە وتارە کەمدا پەنجەت راکێشاوە بۆی. مەدی سەلسوور شێخ مەحمودی لە بەгдаو بە ئۆتۆمبیل فراند بۆ گەرمیان و، لەوێ بە سواری گەیانداوە داریکەلی و گەشتە لەشکری کوردی دەور و پستی سلیمانی و لەشکری پشەدریش هاتن بۆلای. بێهەڵی بابە کراغا و ناغاکانی هێرۆ و شێخ محیدینی سەندۆلان بەشداری ئەم هەڵمەتەیان کرد.

منبش تازە سواری هەسپ دەبووم؛ تەنگێکی شکاوم پێبوو، لە خزمەت شێخ دا بووم. لە سێتە کەو هاتین بۆ چاپخانهکی ئەزمەر. لەوێ شێخ مستەفا قەراخی (کە مەسەرفی سلیمانی بوو) و بابە عەلی حەفید نوێنەری حکوومەتی بەгда بوون، مافی کوردانی پێدا نەراو بە شێخیان گوت: تۆ نابێ بچوولێیتەو". ئەمیش (شێخ مەحمودی ئەمەر) هەلسایە سەربێ و جێنێکی خراپی دا بە شێخ مستەفای قەراخی. خەڵکە کە هەموو لە پستی شێخەو بوون. تەنانت پۆلیسەکانیش گوتیان: "بە قوریانت بێن شێخ مەحمودی شیر". دانێشتە کە سەرنەگرت و هاتینەو سێتە. لەشکری کورد لەسەر مالی شێخ جەلالی حەفید دەژیا. مالی شێخ جەلال ئەوساکە لە سێتە بوو. ئەوجا با هەر لەسەر ئەم خالە کەمێک بڕۆین.

ئەو رۆژە من بەچاوی خۆم دیم کوردیان دەناردنە لای شێخ مەحمود بۆ

يېڭىيېنىنى ئاشتى. شېخ فەرمۇسى: "لە جىياتى ئەوئە پىساو ماقوولئىكى عارەب بىئىرنە لام، دەچن كورد دەئىرن بۆم. خۇ من شەپم لەگەل كورد نىيە ۱۲" نەم بەسەرھاتەي شېخى نەمەر، بارزانى نەمەرم دەخاتەو ياد، جازىكىان لەگەل خوالىخوشبۇر، حاكم حەمە سالجى قەواخى، لە ئەورەپاوە چوونە كوردستان بۇ نىو شۆرش و، لەو سەفەرەدا لەگەل چەند پىشمەرگەيەك بە بۆمباي فەزۇكەي هيلوشين برىندار بووين؛ شەو لە پىنجوون لە خزمەت بارزانيدا دانىشتىن لە مالى حەمە رەشىد خانى دارۇخان. بارزانى فەرمۇسى: "شەپم لەگەل بەغدايە، كەچى لە جىياتى چەند عەرەبىكى رىكۆپىك دەچن فەتاح شالى دەئىرنە لام. خۇ من شەپم لەگەل كورد نىيە، كەچى كورد دەئىرنە لام بۇ ئاشتى".

جەمال گىيان: ديارە ئىمە كە باسى شىخمان دەكەين لە كوردايەتتەيەوە باسىدەكەين، نەك لە خزمەتتەيەوە. بەلام بۇ زانين دەمەوى ئەوە رابگەيەنم پىت: ئىمە و بنەمالەي شېخ مەحمۇدى حەفید لە باپەرەو ئامۇزاین و هەمووشمان لە بەرەي شېخ عىسا و شېخ موساى بەرزنجەين. باوكم، شېخ رەئوف، لەگەل شېخ مەحمۇد دا لە دايكەو خالۇزا و پوروزان. كەچى شېخ مەحمۇدى مفتى دايكى شېخ رەئوفە، خوشكى شېخ مەحمۇدى مفتى دايكى شېخ مەحمۇدى نەمەر. ئىمە لە بنەمالەي شېخ حەسەنى گەلە زەرەين، كە شېخ حەسەنى گەلەزەردە لە كىتەبە عەرەبىيەكاندا بە "شېخ حسن السعدانى" دەناسرى و، لە كوردەواریدا بە شېخ حەسەنى قوتب. شېخ حەسەن، وەك خۇشت دەزانیت؛ هەر نوژی ئەكردووە، بەلكو خواوەنى بەرەمەيكى فرە دەولەمەندە كە بۇ كوردستان بەجىيەنشتووە. دەستووسى كىتەبى رۇژمىر (التقويم) و ئەستىرەناسى (علم الفلك) و كىتەبى كىمىياكەي لە كىتەبخانەي گشتى بەغدادن. كىتەبى دكتورىيەكەي لای مەن، بە يارمەتى خوا كە هاتە چاپكردن، دانەيەكى دەئىرن بۆت. جازىكى كە سوپاس بۇ نووسىنە دىئىرنەكەت. بۆى بۇ كورد، نەم لاو ئەو لاكانت ماچ دەكەم.

ئەحمەد نەقىب مونیخ ۱۹۹۷/۱۰/۲۵

سەكنۇ ژمارەي (۱۴)

كانوونى يەكەمى ۱۹۹۷

گۆڧارى «كۆنگرە» ژمارە ۲۰ — جۆزەردانى ۲۰۰۱.

وتووئیی ته له فزیوئیی « کوردسات » له گه‌ل دوکتۆر جه‌مال نه‌به‌ز

له‌ درزی‌ی چاوپێک‌وتنه‌کانی « کوردسات » له‌ گه‌ل رووناک‌بیر و
نیشتمان‌په‌روه‌ره‌کانی گه‌له‌که‌مان له‌ ناوه‌وه و له‌ ده‌ره‌وی کوردستان، سه‌بارته‌ به‌
بارودۆخی ئهم دوواییه‌ی کوردستان و، په‌لاماردانی پێی کێی کێی بۆ سه‌ر هێزه‌کانی
یه‌کێتی نیشتمانیی کوردستان، ئیستا به‌ تەله‌فۆن له‌ گه‌ل به‌رێز پرۆفیسۆر د. جه‌مال
نه‌به‌ز له‌ ئالمایا قسه‌ ده‌که‌ین تا له‌و باره‌وه‌ ره‌ئیی خۆیمان پێیلی!

به‌رێز د. جه‌مال نه‌به‌ز ئهم کاتمه‌ باش!

- کاتی ئیوه‌ش باش، قه‌رموو!

زۆر سوپاست ده‌که‌ین، نه‌گه‌ر ده‌کرێ ره‌ئیی جه‌نابت بزانین که‌ هۆکاری
دروستبوونی ئهو شه‌ره‌ یا هۆکاری په‌لاماردانی هێزه‌کانی به‌کێتی نیشتمانیی
کوردستان له‌ لایه‌ن پێی کێی کێی وه‌ چۆن ده‌بیته‌؟

باشه‌! ئهو باره‌ ناله‌باره‌ی که‌ ماوه‌یه‌که‌ له‌ ئیوچه‌ی سلێمانیدا هه‌یه‌، نه‌جای
راسته‌وخۆ و خۆپسکیی ئهو رۆژه‌ ره‌شه‌یه‌ که‌ « پێی کێی کێی » ی تیکه‌وتوو. پێی کێی
کێی وه‌ک هێزێکی رێک‌خراو، که‌ له‌ گۆڤه‌پانی رامیاریدا، یانی له‌ گۆڤه‌پانی
سیاسه‌تدا شه‌ری دۆڕاندوو و له‌ هه‌موو لایه‌که‌شه‌وه‌ ته‌نگ‌بێهه‌لچنراوه‌ و، سه‌ره‌پای
گۆڤه‌پانی ستراتیژی خۆی، له‌ سه‌ریه‌خۆیی کوردستانه‌وه‌ بۆ مافی هاوولاتی له‌
سنووری کۆماری گوايه‌ دیموکراتی ترکدا، وازه‌ینانی له‌ به‌ریه‌ره‌کانی چه‌که‌دارانه‌ و
ته‌نانه‌ته‌ دوورکه‌وتنه‌وه‌ له‌ سنووری ده‌وله‌تی ترک، ده‌سه‌وی بیژم پاش ئهم هه‌موو
هاته‌ خواره‌وش هیشتا ده‌وله‌تی ترک هه‌ره‌شه‌ی له‌ ئیبردنی لێده‌کا و له‌ ئیوه‌وه‌ و له‌
ده‌ره‌وه‌ راوه‌دوو و به‌ره‌دوای ده‌نی. ئهمه‌ هه‌مووتان ده‌یزانن ئهم شته‌. له‌به‌ر ئه‌وه‌ پێی
کێی کێی ناچار بووه‌ به‌وه‌ی ناماده‌ بێ ده‌ست به‌ چله‌پووشیکه‌شه‌وه‌ بگری تاكو نوقم
نه‌بی. ئیمه‌ نه‌گه‌ر واز له‌مه‌ بینین، یان بلێین له‌وه‌ بگه‌ڕێین که‌ به‌شیکێ باشی ئهم
کویره‌وه‌ریه‌ی که‌ « پێی کێی کێی » ی تیکه‌وتوو گوناھی هیندیک له‌و نه‌ندامانه‌ن که‌

دهستریشتوون له نیو پی کی کی دا (ئیمه نهگهر واز لهمه بینین!)، دهبی نهوه بزاین که داگیرکه رانی کوردستان له باره ی ههولدا نیا نهوه بۆ نه هیشتنی دهسه لاتی کوره له باشووری کوردستاندا، هه موو سویندخووری یه کن سه ره پای هه موو دوژمنایه تییه کیان له گه لیه ک. دهبی نهوش بزاین که دیاره نه مانه هه ولده ده ن سووت له پی کی کی ی تهنگاو کراو وهریگرن و بیسن و بیسانکن به گژ بهرنه بهرنیسی ههرنمی ناسایشدا. له مه شدا دهرفه تیکی باش ده بین، چونکه هه تا ئیستا دهسه لانداریتیسی پارتی و دهسه لانداریتیسی یه کیتی، سه ره پای چهند جارنک ئیمزای ریککهوتن، هه تا ئیستا نهو ریککهوتانه یان نهخستووه ته گه ره وه. نه مهش داخ و خهفه تیکی زوره و هیوام وایه که بهزووترین کات جیه جیکریت. بهتاییه تی له م کاته دا که وهزیری ده ره وه ی بهریتانیا هه ردوو برای بهرنی مام جهلال و کاک مه سهوودی بانگه یشت کردووه ته وه بۆ له ندهن، هیوام وایه نه مجاره بهراستی بیسپ نه وه و ریککهوتنکی دۆستانه و برایانه و دیمو کرانه بیته پشه وه. نه مه له لایه ک. له لایه کی دیکه وه نه م ریککهوته ی پارتی و یه کیتی کارنکی وای کردووه که سیاسه تی پارتی و یه کیتی بهرام بهر به پی کی کی پینچه وانیه یه ک بی. بۆ نمونه له کاتی کدا که له نیوان پارتی و پی کی کی دا شه پرنکی هه به هه روویده دا، گنیریل و سه رکرده کانی پی کی کی بهو بهری سه ره یهستییه وه له نیوچه کانی ژورده سه لاتی یه کیتیدا هاتو چزیاننده کرد و چالاکییان ده نواند و، تهفانه ت یه کیتی و هه قالبه نده کانی، وه ک نه وه ی که خزی نیو ناوه «زهحه تکیشان» ده چوونه شه ره وه له دژی له شکری ترک و له سه ره پی کی کی بوون و، نه وه بوو چهند سه ت پشه ره گه یه کی یه کیتی نیشتمانیی کوردستان شه هید بوون. نه مهش دیاره هه له یه کی گه وه بوو که ده بوو هه ردوو حیزیه که (پارتی و یه کیتی) نه م هه له یه نه کن. واته سیاسه تیکی کوردانه ی یه کگرتوو یان پشه بگرتایه بهرام بهر پی کی کی. مه بهستم نه وه بوو و، مه بهستم نه مه یه هه ردوو حیزیه که پاش نه وه ی ئوجه لان فه رمانی کشاند نه وه ی گنیریلکانی له سنووری ترک ده رکرد. پی کی کی بگرته ژیر ده ست خزیان. پی کی کی هه ره چهنده کردووه ی خرابی بی، هه ره چهنده کردووه ی خرابیسی بی، هه له ی بی، به لآم له هه مانکاته دا پی کی کی هیزنکی کوردیه. ئیمه نه گهر چاو له وه بیوشین که بهراستی هه له یان کردووه و کردووه ی خرابشیان نواندووه، به لآم

ئەمانە کوردن و ھێزێکی کوردین، خۆشک و بران، کوپ و کچن، باوک و دایک، مرۆڤ ناتوانی دەست لەمانە ھەلگرێ. پنیوست بوو پارتی و یەکییتی ئەمانە بگرێت ژیر بالی خۆیانەو، و، پنیوست بوو کارێکی وابکەن کە وا پێ کێ کێ ناچار نەبێ پەنا بەری بۆ دوژمن. من کاتی خۆی (ئێوە ئەگەر بێرتان بێت!) لە «کوردستانی نوێ» دا وتارێکم نووسی «پێ کێ کێ بەرەو کۆی؟!» ئەو وتارەم پاش ئەو نووسی کە نامەبەکم ناردبوو بۆ بۆی خۆشەویست و بەرێزم کاک مەسعوود بارزانی و، وینە ئەو نامەبەشم دا بە بۆی خۆشەویست و ھاوێنی دێرینم مام جەلال و، کاتی خۆی کە مام جەلال لە ئەمریکا بوو بە تەلەفۆن منی ئاگادار کرد کە ئەو پێشپازە من کردوومە بۆ چارەسەر کردنی مەسەلەی پێ کێ کێ شتیکی زۆر راستە و زۆری پێخۆشە ئەگەر پێ کێ کێ و پارتیش رازی بن بەو. ئەمە لە لایەن یەکیتیەو، ھەرچی پارتیشە ئەو بوو تەلەفزیونی «کوردستان تی ڤی» چەند جارێک نامەبە من و پێشپازەکانی منی خوێندەو، یانی وادەرکەوت کە ھەردوو سەرکردایەتی حیزبەکان لەوێدا رێک کە مەسەلەی پێ کێ کێ بەشیوەیەکی کوردانە و بە شیوەیەکی نەتەوەییانە چارەسەر بکری. ئەو شیوە کوردانە و نەتەوەییانەش ئەو بوو کە ئەوگێریلایانە کە دینە باشووری کوردستانەو، چەکەکانیان بەدەست کۆمیتەبەک کە لە پارتی و یەکییتی و ھەموو حیزبەکانی کوردستان پێکھاتبێ، رێکبەکەون، (مەبەستم ھەموو بەشەکانی کوردستانە، نالیم بەتەنیا پارچەیی باشوور!) بە شەرتێک ئەو چەکانە نەبەنە مالی حیزبێک بەلکوو پینە مالی لەشکرێکی کوردستانی باشەرۆژ کە ھیوام وابە بە زووترین کات پاش رێککەوتنی پارتی و یەکییتی بێرێتە پێش. ئێنجا ئەمانە لە ئێوچەیی باشووری کوردستان کە ولاتی خۆیانە وەک ھەموو ھاوولایەتیەکی کەمکوکی، ھەولێری، سلیمانی، دھۆکی، زاخۆیی، فەیلی و خانەقینی و ... ھتد بتوان بژین، ھەروەک مالی خۆیان. ئەوێش باسکردووە کە ئەوانەیان کە زۆر شتیان لە سەر، دەتوانن بە شیوەیەکی دیکە پەنا بەریتی وەرگیرێ بۆیان لە ولاتانی دیکە، ھەتا پارتی و یەکییتی بتوان لە سنوورێکی ئێستەرناسیۆنالیدا بۆ مەسەلەی پێ کێ کێ زۆر ھۆشیارانە و بە شیوەیەکی سیاسەتکارانە ئەنجامێک بپێنێت. ئەو شتانەم ھەموو نووسیبو، بەلام لە رۆژنامەی «ولاتدا» کە لە سلیمانی دەرەچوو، مەشتی جێو و درۆ و دەلەسە و قەسە

ناشیرینیان بە من تیدا نووسیوو، جگە لەوێش لە « کوردستانی نوێ » شدا چەند چەقال و بەقالێک راستبوونەو و گەلێک قسەی ناشیرین و ئەوەیان کرد، ئەو بوو جارێکیان حیزێک ئالەو سەردەمەدا « حیزبی زەحمەتکێشانی کوردستان » تەکای لە من کردبوو بە بۆنەی سالیادی دامەزراندنیانەو پیرۆزیایان بۆ بنووسم و، منیش ئەو پیرۆزیایەم بۆ نووسین، کەچی سەیر دەکەم لە ژمارەیەکی رۆژنامە کەباندای پیرۆزیایە کەیان لە لایەک بلاو کردووەتەو و لە لایەکی دیکەشەو هەزار جێنو و قسەی ناشیرین بە من، وەک گواپە ئەو قسانە کە من کردوومە، وریەن.

هەرەک باسەکرد من لەو وتارەدا « پێی کێ کێ بەرەو گۆی؟! » نووسیومە نەگەر یەکیشتی و پارتی رازی نەبن بەوێ هێزەکانی پێی کێ کێ بێنە باشوورەو، بەهیچ جۆرنەک هیچ کەسێک ناتوانێت لەوێ جێگایان بکاتەو، چونکە جاری ئەو ولاتە دەولەتێکی سەریخۆ نییە، بەلکو هەرمێ ئاسایشە و هێشتا دانی پێدا نەنراوە، دواي ئەو دەسلەلاتی سوپایی پارتی و یەکیشتی ئەو نییە کە بتوانن بچن بەگژ دەولەتێکی داگیرکەری کوردستاندا، ئەمانە شتیکی ئاشکرا بوون. بەلام هێندێک کەس کە نەیانەوی لە شت بگەن، یان بیانەوی لە بەر بەرژووەندی حیزبە کەمی خۆیان شت تێکبەن، ئەو بابەتێکی دیکەیه. دۆخی شو خۆم لە تەلفەزێنە کەتاندا دیم کە یەکیک لە سەرکردەکانی زەحمەتکێشان کە جاران لە سەر « پێی کێ کێ » دەکردهوێ ئیستایە ١٨٠ پلە لە دۆیان دەدوا و قسەکانی بە جۆرنێکی دیکە بوو. بەلام با ئێمە لەم شتانه بگەرێین!

بەراستی بۆ ئەوێ کە وا مەسەلە یێ کێ کێ چارەسەر بکری نابێ بەیڵین بەهیچ جۆرنەک « مەها دین خلق » یکی دیکە لە رۆژەلاتی نیوهراستدا دروستبێ. یوێستە هەردوو حیزبە کە (پارتی و یەکیشتی) بەزوترین کات بە بێگۆندانە بەرژووەندی حیزبایەتیی خۆیان، بە پشتگیری هەموو دەسلەلاتارانێ دیکە کوردستان، بە پشتگیری کۆنگرە نیشتمانی کوردستان، بە پشتگیری حیزبی کۆمونیستی کوردستان و بە پشتگیری موسلمان و ئیزیدی و کاکەیی و هەموو هۆزەکانی کوردستان، بە پشتگیری ژنانی کوردستان، کارێکی وا بکەن کە مەسەلە یێ کێ کێ چارەسەر بێ و لەو زیاتر نەتەنێتەو، لەو زیاتر بتهنێتەو و درێژە بکێشی بڕوابفەرموون داگیرکەرانی کوردستان زۆر سووتی لێدەبێن. کە ئەم

قەسەیدە ئەمەز دەكەم، ھەر ئەمەشم وتوو لە سالی رابردودا، بەلام ئەو ئەو بوو بەو شیوەیە لە «كوردستانی نوێ» و لە رۆژنامە «زەحمەتکیشان» و لە «ولایت» و لەماندا بەو شیوەیە بەرەبەرەکانیکرام ر، وەراندرا: بە... ئەوەتا ئەمەز ھاتە دی و، وەك دەبین لە نیوچە «یەکی» یش ئەو شەر و ھەللائیە ھەلگیرسا ....

پیسورە دوکتۆر بەلام خۆ یەکیستی لە سیاسەتیدا ئەبوو شەری پی کئی کئی بکات، ئیستا ئەم شەرە بەسەردا سەپیندراو!

من نەختیک لەمەویمەر گوتم، یەکیستی لە سەر پی کئی کئی شەری کردوو و شەھیدی داو، ئەو راستە ئەو قەسەیدە، بەلام ئیمە دەبی ئەو بەگرتە بەرچاو، ئیستا بارودۆخیک ھەبە لەونیوچەیدا، بارودۆخیک کە شەر ھەبە لە نیوان یەکیستی و پی کئی کئی دا. ئیستا من تەماشای ئەمە ناکەم ئەم شەرە لە چییەو دروست بوو، چۆنکە ئەگەر باسی ئەو بەکەین ئەبی سئ - چوار رۆژ قەسەیلیکەین. بەلام ئەو ئەو کە ھەبە ئەو شەرە و پیوستە ئەو نەمەیتی. ئیمە بە شەر بە ھیچ جۆرێک نابێ پشت بپەستین. دەبی ئەوانە سەر بە «پی کئی کئی» ن تیگەن کە ئەو نیوچە نیوچە خۆیانە، ولاتی خۆیانە، بەلام لە ھیچ ولایتیکدا تەنانت، ولایتیکی سەرەخۆ رێگە نادا بە تاقمیک بین بەشیوەیەکی چەکداری لەوندا داوینشتن. پیوستە بەرە ھەمووشتیک گۆرپاھەلی بکەن بۆ ئەو دەستور و رێسا و یاسایە کە لەو نیوچەیدا ھەبە. ئەمە خۆ لە ھەموو دنیا دا ھەبە. سالانی سال قەلەستینیەکان لە ئەردەن بوون، قەلەستینیەکان لە سووریە بوون، بەلام لە ئەردەن و سووریاو پەلاماری فیسرایل یان ئەدا. خۆ من لە سەر یەکیستی ناکەمەو، یان لە سەر پارتی ناکەمەو، بەلام پارتی و یەکیشتیش ناتوانن رێگەیانبدەن لەو نیوچەو دەولەتی ترک پەلامار بدری. شتیکی دیکەش ھەبە کە دەمەوی لێرەدا بیلیم ئەوێ ئەمان (پی کئی کئی) خۆ ئیستا نایانەوی لە باشوورەو پەلاماری ھیزەکانی ترک بدەن، ئەمان شەریان لەوی راگرتوو، باشە بۆچی شەرە کە لە باشووری کوردستاندا دەکەن؟. تۆ باشوور بە مەلەندی خۆت دەزانی، بە شوینی خۆتی دەزانی، قەیناکا، تۆ دەتەوی ناشتی بەکە لە گەل دەولەتی ترک، ئەم بۆچی ناشتی ناکە لە گەل خەلکی ولاتی خۆت، بۆچی ناشتی ناکە لە گەل برای خۆت، ناشتی ناکە لە گەل خوشکی خۆت. بەلام پیوستە بە شیوەیەکی نەرمو نیان لە گەل ئەمانە بجوولینەو، چۆنکە ئەو

تاقیکردنهوه و نهزموونهی که له باشووری کوردستاندا ههیه بهو شیویه له باکووری کوردستاندا نییه، من تا ههنا زهیه کیش حق دهدهم بهوانهی خهکی باکورن. نهوی که له باشووری کوردستانه نهزموونیکی نیزیکی پهنجای سالی شۆرشێ تهیلوول و شۆرشێ دیکهی له پشتته، نهوه بهسهر نهواندا ههشاشا نههاتوه. نهو شیوه پهروهدهکردنی سیاسیهی که له باشووری کوردستاندا ههبوو، ههتا نیستا له باکووری کوردستاندا نهبووه، نهوان پنیوسته ههناکه لهو نهزموونانهی که له باشوور دا ههنا تهیبگهن و بیکهن به مالی خویان. نهگهنا باشووری کوردستان مالی ههموو کوردیکه.

بهلی دوکتور، بهلام وهك جنابت وهزعی منتقهكه تهبینی، یانی بهکیتی خو زور ههولیدا که به چارهسهری ناشتیانه کیشهکه چارهسهر بکری، بهلام جنابت ههست ناکهی تهمه تهنیا شهپنکی کاتی نهبی، سیاسهتیکهی له پشتتهوه بی و بهرنامهی بز دارنۆرای؟

بهلی! من ههست بهوه دهکم که تهمه ههیه، تهمه ههیه. بهلام ههموو نهوانهی که وا له سنووری چهکدارهکانی پی کئی کئی دا کار دهکهن، ههمووشیان ناگیان لهمه نییه، دلیا به! وهکو چۆن له نیو بهکیتی، له نیو پارتی، له نیو ههموو حیزینیکی دیکهی کوردستانیدا ههزاران مرۆفی بهشهرهف و بهناموس ههنا، له پالی تهمانهشدا چهقال و بهقال و گهجهر و گوچهر ههنا، له نیو نهوانهشدا ههنا، بگره له نیواندا زۆرتیش ههنا. نهگهر نهو چهقال و بهقالانهیان له نیو نهبویه، دلیا به «ئۆجهلان» نهدهگیرا. نیستا من حمز ناکهم به دوور و درۆزی قسه بکهیم، نهوهی وا بهسهر نهوان هات بهشپنکی باشی گوناهی ههناکه لهوانهی خویانه که له سهر نهوان حسین، جا بۆچی وادهکهن! تهمه مهسهلهیهکی دیکهیه، تهمه راسته، وایه. بهلام تهسته چارچهیه؟! چار نهویه به سیاسهتیکهی کوردانه به نهزمو نیانی تهمه مهسهلهیه چارهسهر بکری و، تهمهش بهتاقی تهنیا به بهک حیزب ناکری، بهلکو بهکیتی و پارتی و ههموو حیزبهکانی دیکهی باشوور و باکوور و رۆژهلات رۆژناوا پنیوسته بهکبگرن بز نهوهی سیاسهتیکهی بهکگرتوویان بیی بهرامبهر به پی کئی کئی. پی کئی کئی له تهنگاویدایه. تهماشای مرۆف مهکهن، وهه پشپهلهیهک بهخهه رۆورنکهوه و له ههموو لایهکهوه دههگای له سهر داخه، دیاره پهلامارتهدها. کاتی خۆی له وتارهکهیدا

نووسیبوووم کە، ترسی ئەوەمان هەیە لە باشوور بێستەوه بە شەڕ و لە هەمانکاتدا «مجاهدین خلق» یەکێ دیكە دروست ببێ. تەکاتان لێدەکەم، یانی ئەو تەکایدی من هەر بەرەورووی بەکیتی نییە، بەرەورووی پارتییە، بەرەورووی پارتی کۆمونیستی کوردستانە، بەرەورووی هەموو ئینسانێکی بەشەرەفە، هەولی ئەوە بەدەن کە بە شێوەیەکی ئاشتیانە ئەم مەسەلەیە چارەسەر بکەن، چونکە بەراستی ئەمە شتیکی زۆر جێگەی مەترسی و خەتەرناکە. لە هەموو لایەکەوە هەولی ئەوە دەدەن ئەم دەسەڵاتدارانییە نەمینی. ئەم دەسەڵاتدارانییە کوردە نەمینی. ئەوانە، داگیرکەرانێ کوردستان لە هەموو روونکەوه لە گەڵا یەکتەر ناپێکن، بەلام لەوێ کە وا ئەم دەسەڵاتدارانییە نەهێلن، هەموویان یەکن. جا کوردیش دەبێ بۆ ئەوێ ئەم دەسەڵاتدارانییە رابگرێ، هەموو یەکیگەرن، چونکە ئەم دەسەڵاتارییە بەتەنێ هی خەلکی باشوور نییە، هی خەلکی باکووریشە، هی خەلکی رۆژەهەڵیشە، هی خەلکی رۆژئاوای کوردستانیشە، هی خەلکی کوردستانی سۆری قور بەسەرە. پێویستە ئەو دەسەڵاتارییە رابگرێ و ئەم دەسەڵاتارییەش هەموو کاتێک رانهگیرێ بەوێکە وا مەزۆفی تێگەیشتوو، مەزۆفی پشووورێژ، مەزۆفی لە سیاسەتزان بێتە کارەوه. من دلایەم لەوێ ئەوانە کە وا لێشیان جیا بوونەتەوه ماوەیەکی زۆری دەوێ کە تۆ تێیانبگەیەنی کە بابە! من بۆی تۆم، کەسی تۆم، کاکێ بۆم من چاکە کە تۆم دەوێ، هەتا دەچێتە مێشکییەوه کاتی زۆر دەبا ....

یسوورە دوکتۆر، ئەوا تێستا یەکییە هەڵدەدا بە ئاشتی مەسەلەکە چارەسەر بکا، لە تێو پێ کێ کێ دا، کادەرە دلسۆزەکانی پێ کێ کێ چ دەورێکیان هەیە؟ بەلێ، با من یەك شت پێ بێم! نایە ئەو کادەرە دلسۆزانێ ئەوان، شتیان بەدەستە؟ من ئەو پرسیارەت لێدەکەم! بەرپێی من ئەم شتە بەم شێوەیە نابێ، ئەم شتە بەوه دەبێ کە ئەوانە ی بەراستی ئینسانی سادەن و لە نیسویاندان تێیانبگەیەندرێ، ئەگینا بەوێ کە تۆ زەلامێک لە سەرەوه بچی تێبگەیەنی، یان کابرایەك کە پێوەندی بە لایەکەوه هەیە، یان مەزۆفێکی دلسۆزە، بەلام پێی وایە ئەم زینە ی ئەو گەرتووەتی راستە، یان تەنگا و کراوه سەرلێشێواوه و، نازانی چی بکا، ئەمە فایدە ی نییە. ئەبێ سیاسەتێکی یەکگرتووی پارتی و یەکییە بێی لە هەردوو نێوچەکەدا، کارێکی وابکەن کە وەکو دەلێ، بانگەوازی ئەکەن بەرکەن بۆ

ئەوانەى كە وا لە نىوياندا ئەندامىن. مەن پىمىوايە زۆر لەوانەى كە لە نىوياندا ن و ئەندامىن ئاشتىيان دەوى، باوەر ناكەم شەريان بوى. ئىنسانى شەرخوازيان ھەيە لە نىودا، بەلام كارىكى وا بكړى ئەو شەرخوازانەى لە نىوياندا دەسلەتايان نەمىنى. ئەوانەى كە تۆ دەفەرموى دلسوز و واو و وان ... دەورىانتىيە و، بەشپوڤەيكى زۆر خراب بېدەنگراون. بۆخۆت دەزانى، كاتى كە وا سەركرده كەيان گيەرا، پاش ماوڤەيك گەلنىك كەس ھاتن، گەلنىك كەس ھاتن و كەوتنە رەخەنگرتن، مەروڤى زۆر تىگەيشتوو بوون، بەلام سووتى كەم بوو، بۆچى؟ چۆنكە كەسانى دىكە نەبوون كە وا پشتيانبگرن. ژمارەيكى زۆر كەم پشتيانگرتن. بەلام ئەگەر ئىستا پارتى و يەكيتى ھەردوولا دەنگى خويان بكنە بە يەك و، بە شپوڤەيكى كوردانە مەسلەكە چارەسەر بكنە، رننەدەن كە دەولەتتىكى دەر و دراوسىنى داگيركەر بچى سووتيان لىوەر بكړى، پىمىوايە بارودوخەكە چۆنكى دىكەى لىدى. ئەو ەيى مەن. سالا و نيوڤك لەمەو ەيەر لە نامەكەمدا ئەو شتانەم نووسىبوو، ئەوا ئەمەرو ھاتە دى. ئىستەش مەن پىت دەلیم، ئەگەر يەكيتى و پارتى يەكبگرن و سىاسەتتىكى يەكگرتوويان بىي لەم مەسلەكەيدا، ئەم شەر و ھەللایە بەو شپوڤە نامىنى و، تەنانەت ئەگەر تاقمىنك ھەبن لە نىوياندا بە دەسىسى بىنگانە و داگيركەرى كوردستان بىانەوى شتى بكنە، ئەو سەرنەگري، دلنيا بە لەو ەى كە سەرنەگري. چۆنكە زۆر تاقمى و ھەن لە باكورى كوردستاندا، لەوانە ھەڤال خەجى كە ئەو شتانە زۆر باش دەزانى كە خەلكى باكورى كوردستان، دەرگە و رىكخراو و رىيازى دىكە ھەن كە لە گەل ئەمانەدا بەھىچ شپوڤەيك رىك نىن و يەك ناگرنەو. لە بەر ئەو مەن پىمىوايە ئەگەر پارتى و يەكيتى لە سەر ئەم ناكۆكيە بپۆن بەرپوڤە و سىاسەتتىكى يەكگرتوويان نەبى، بپوا بفرموون شتەكە زۆر مەترسى لىدەر دەچى. يانى مەترسىيەكى وا كە ترسى ئەو ەمان دەبى ئايا دەسلەتدارىيەكە دەكەوتە لەرزىنەو يان ناكەوتە لەرزىنەو!. ئىستا مەن ئەو دەلیم، ھەلگىرن بۆ پاشەرۆزا!

به رای جەنابێ دوکتۆر، دەوری رۆشنبیران و سیاسەتەدارانی بێلایەنی
 نیشتمانپەرور لە دەره‌وی کوردستان چیه‌ بۆ روونکردنەوەی ئەو مەسەلەیە!
 من بێوا ناکەم یەکی خۆی بە سیاسەتەدار بزانێ بێلایەن بێت، لام وایە جەناب
 مەبەستت لە بێلایەن یانی سەرەخۆ بێت. من بۆ خۆم مەزۆئیکی سەرەخۆم و لە هیچ

حیزبێکدا نێم، بەلام بێلایەن نێم. ئەگەر شتێک روویدا دەبێ مەزۆف هەلۆستیکێ بێ. بێ هەلۆستیش مانای لایەندارییه. هەلۆستێ ئێوانەیی لە دەروەن جیاوازه له گەڵ بەکتری. هەلۆستێ مەزۆفی تێگەیشتوو، مەزۆفی ئەتەوێبێ ئێوێهه که ئەم مەسەلەیه به شیوێههکی ئاشتیانە چارەسەر بکری و، رێنەدرێ ئەشەنه بکات و به زووێههکی زوو پەلاماردانی چهکداری بوەستێری و، کارنکی وا بکری که وا پال به هەردوو حیزبهکهوه بئری، پارتی و یهکێتی سیاسهتیکێ یهکگرتویان بێی بهرامبەر بهمانه، ئێوانهیی که له باکووروه هاتوونته ئەو ئێوه، پاش ئەوهی که چهکهکانیان دایه دەست دەسلەنداریتی کوردستان، رێی ئێوهیان بدرێهه که هەموو هاوولاییهکی دیکه بهوێههری ریز و خۆشهوێستییهوه له باشووردا بژین، ئەمە ئەو بێلایەنیهیه که تۆ دەرەمۆی، هی ئەو تاقەیه که سەرەخۆن که سیاسهتیکێ ئەتەوێیان ههیه، یانی ئەتەوێین. بەلام هیندیکێ دیکەش هەن بۆخۆی له مالی خۆی دانیشتوو و هیچ ناکا و هەرچی بقمۆی ناگای لێنیه، ئێتر به لای ئەوهه زستانه، بههاره، پایزه یان هاوین، بهلایهوه وهکبه که. ئێوانهیی که تۆ دەرەمۆی سەرەخۆ ئێوانه جیاوازن، ئێوانهیی که ئەتەوێین دیاره له گەڵ ئەوههه که مەسەلەیی پێی کێی دهبی له لایەن کورد خۆیهوه چارەسەر بکری، چونکه ئەمانه کوردن و، پێویسته له لایەن هیزی کوردوهه چارەسەر بکری. ئێستا دوو هیزی دەسلەندارانه ههیه له کوردستان، یانی هیزی دیکەش هەن له کوردستاندا بەلام ئەم دوو دەسلەندارانه پێویسته له سەریان پێکهوه دابنیشن و سیاسهتیکێ یهکگرتویان بێی بۆ چارەسەر کردنی ئەم مەسەلەیه. ئەگەر پێویستیش کرا کۆنفرانسیک بگیری بۆ ئەو مەسەلەیه که به ئاشکرا و له هەموو دنیادا بلاو بێتهوه که ئێمه پلان و نەخشەمان بۆ چارەسەر کردنی ئەم مەسەلەیه بهم شیوهی خوارهوێهه. ئێمه رێیاندههین بێنه ئێوچهکه بژین، بەلام ئێمه رێنادهین بهوێههکی وا هیچ هینک به شیوهی چهکداری بێی له ئێوچهکههه. ئێستا مەن رهیبم له گەڵ ئەوه نیهه که هیچ ئەندامیکێ یهکێتی یان پارتی و چ ئەندامی حیزبیکێ دی بێت به چهکهوه بگهڕێت. چهک مالی پێشمەرگهیه که لەشکری کوردستانه، مالی پۆلیسه، مالی هیزی ئاسایشه، لهبەر ئەوه هیچ دەسلەندارییهک مافی ئەوهی نیهه رێ به تاقمێک بدا به شیوهی چهکدارانه بجوولێتهوه، ئەمە راستیهه. بەلام پێویستیهه له سەری له هەمانکاندا بیانپارێزی.

پاراستنی گیانی هه موو که سیک که مو توه ته سه ر ده سه لاتدار نیتی ئو شو نه و، به راستی ده بی ئو کاره بکا و، نه گهر زانی به کیک زولمی لیکراوه یان له به رده هه پشه ی ئو ده اید، هه پشه ی گیانی، یان هه پشه ی مالی، پیوسته ده سه لاتدار نیتی کوردستان له سه ری بکاته وه. نه مه ره بی ئو که سه انه به که سه ره خۆن و، ئو وه ره بی کۆنگره ی نیشتمانی کوردستان شه، وه کو من قسم کردوه له گه ل ما مو ستا و برای به ریز جهواد مه لا، ئو عیش به رو پای خۆی ده ربی به رام به ر به م حاله که هیه و، له روژنامه ی «کوردستانی نو» شدا به رو پای ئو بلاؤ کرایه وه. هه موو ئو وانه ی که وا روژن به ر و، روژن به ری دلسۆز و، ره بیان له سه ر نه مه به که نه م مه سه له به به زووترین کات به شه به به کی دیمۆکراتیانه، برایانه خوشکانه و ناشتیخوازانه چاره سه ر بکری. چاوه روانی من له ئیوه ئو ده به له «کوردسات» و له «کوردستان تی ئی» که ئیوه له مه ژوه کار بکه ن و هه ول به دن له خه لکی بکه به ن که نه مه مه سه له به که نییه به ینه هۆی شه ر و دوو به ره کی و ناخۆشی و نه مانه دروست به یت، ئیسه هه موو کاتیک ناما ده ی ئو که سه انه ی که وا دینه نه م نیو چه به، خه لکی هه ر لایه کی کوردستان بن، یان هه ر جو ره کوردیک بن، حمز ده کا کوردی جاوه و سۆمه تره ش بن، ده توان بین له و نیو چه به بۆن، به لām وه کو هاوولا تیسه که گونرا به لی یاسا و رنسا و ئو قانونا نه بن که له و نیو چه به دا هیه. خۆ ئو وه له هه موو دنیا هه روا به، تۆ به چی بۆ هه ر ولاتی بژیت، پیوسته ریز له و رنسا و یاسایه بگری که له و شو نه دا هیه. ناتوانی خۆت جیا بکه به ته وه له و ده سه لاته ی له و هیه و ده سه لاتیکی چه کداری پیره بکه ی. پیوسته هه ول به دی له رنی سیاسه ته وه پش به که و ی. ئو وه ره بی منه و ره بی زۆر له وانه ن که ئیتسانی سه ره به خۆن.

به لی، به لām دوکتۆر، سالی را به ردو یان سالی له موو پش له ئو رووپا شتی دامه زرا به ناوی په ر له مانی کوردستان له ده ره و ی ولات، یان کۆنگره ی نه ته وه بی کوردستان، به لām ده رکهوت له م روودا وانه هه چ روژیکیان نه بوو، که به حیسابی خۆشیا ن نه ته وه بیانه به ر ده که نه وه!

تۆ له من مه به سه، له وانه به سه که هه ولی ئو به یان دا ئو شته دروست به کن! پانه سال له مه وه به ر له لایمن به ریز جهواد مه لا وه کۆنگره ی نیشتمانی کوردستان دروست کرا و، کاک جهواد به که مه ی کس بوو که به ری دامه زانی په ر له مانی

کوردستان لە دەرەوێ و لاټ و کۆنگرەیی نیشتمانیی کوردستانی هێناپە پێش. ئەر
 لەسەر بیروبیاوهری نەتەوێیی ئەرەیی هێناپە پێش و ئەرە بیری ئەر بوو. ئەرمان (پێ)
 کێ کێ) کاتیگە پەرلەمانی کوردستان لە دەرەوێ و لاټیان دامەزراند، وێستان کە
 کاک جەواد بچێتە ئێو ئەر پەرلەمانەرە. کاک جەواد نەبێست بچێتە ئێو
 پەرلەمانەرە، ئەرمان هاتن تکیان لە من کرد، چۆنکە دەرزان ئێسە برابەتی و
 هاویرێتیمان کۆنە، وتیان تکات لێدەکەین داواي لێیکە بێتە ئێو پەرلەمانەرە. منیش
 پاش ئەرەیی بیرم لێکردەرە، گوتم باشە ئەرگەر ئەرکێ بچۆرە ئەرێ بەلکو لەر رێگەرە
 خزمەتیکێ رێبازی نەتەوێیی بکە. وتی باوهر ناکەم ئەرمان رێبەن، چۆنکە ئەرمان
 بە شێوەیەکی دیمۆکراتیانە نایەنە پێشەرە. گوتم هەرلێدە تاقی بکەرەرە، کە
 تاقیکردەرە، پاش سالتیک ئەرمانە وەرکو دەرلێ دەرێکی زۆریان دەرخوارد دا و، ناچار
 بوو لە ئەرماندا وازبێنێ و بێتە دەرەرە. کاتی خۆی ئەر (کاک جەواد) بە ئێوی
 نوێنەری کۆنگرەیی نیشتمانیی کوردستانەرە لە ئێو ئەر پەرلەماندا بوو و، ئەر
 بۆخۆی دوو — سێ کۆیونەرەیی سازکرد، کۆنگرەیی یەکەم و کۆنگرەیی دووەم. لە
 کۆنگرەیی یەکەم و دووەمدا ئەرمان بۆ خویشیان ئامادە بوون. بەلام پاش ئەرە
 پەرلەمانەرەکیان دروستکرد، ئەر (کاک جەواد) بوو بە نوێنەری کۆنگرەیی نیشتمانیی
 کوردستان لە ئێو پەرلەماندا. کاتی کە کۆنگرەیی سێهەم لە فەرانسە گیرا، پەرلەمانی
 فەرانسە سالتونیکێ گەرەیی دا بە کۆنگرەیی نیشتمانیی کوردستان کە
 کۆیونەرەکی لەرێکا و، مسیق پێر پێرسی کە یەکیگە لەرمانی سەرۆکی کۆمەرەلی
 مافی مرۆفە لە فەرانسە، ئەریش هەرلێدا لە گەل کۆنگرەیی نیشتمانیی کوردستاندا
 هاوکاری بکا بۆ بەرپەرەبردنی ئەر کۆنگرەیی. ئەر خەلە دوو خەفتەیی مابوو و، خەلک
 بانگ کرابوو بۆ کۆنگرە. یاشار کایا هات بە کاک جەوادێ وت کە تۆ دەرێ ئەر
 کۆنگرەیی هەرلەشینیتەرە! کاک جەواد دەرپرسی بۆچی هەرلەشینیتەرە، من لە هەرمو
 دنیاوەر خەلکم بانگهێشت کردووە بۆ کۆنگرە. یاشار کایا دەرلێ مرۆفی سەگ و
 سەگباب و مرۆفی خراب ئەرمانیان کردووە و ... کاک جەوادیش پێیدەرلێ وەرکو
 کێ؟ یاشار دەرلێ وەرکو کەندال نەزان! کاک جەواد ئەرلێ، بابە کەندال نەزان ناگای
 لە مەرەلە کە نییە باوهر بکە. یاشار کایا پێ دادەرگێ بۆ هەرلەشاندنەرە کۆنگرە کە
 و وتبووی ئەرە خیانەرە و تەنەرەت هەرپەشەیی کردبوو. کاک جەوادیش وتبووی پەرسم

بە برادەرەکانی خۆم کردوووە ئێوان رازین و ھەلیناوەشینمەووە. بە ئێی بەمبجۆرە کۆنگرەیی سێھەم گیرا. کەندال ئەزان چوو بوو بە حکومەتی فەرانسەیی و تێوو کە ئەمە کۆنگرەیی پێ کێ کێ یە، لە بەر ئەمە حکومەتی فەرانسەیی سالتۆنەکی وەرگرتەووە، یاشار کایاش دەیفەرموو ئەمە (کەندال ئەزان) ئەمەیی دروستکردوووە ... . ئیتر پاش ئەمە کاک جەواد ناچار بوو بکشیستەووە لە پەرلەمانەکیان. دوایی ئەو بوو پەرلەمانەکیان بەجاری ھەلوەشاندەووە، و ھەر بە ئەمریکی سەرکرەدەکیان پەرلەمانەکیان ھەلوەشاندەووە. پاش ئەو ھاتن پار ئەم کۆنگرەیی نەتەوایی کوردستانەیان دروستکرد. ئەو زۆر چاک بزانی کە چەند ھیزنکی وەکو ھیزی زەحمەتکێشان و چەند کەسانێکی دیکەش ھەلوێاندان کە بێنە نیو کۆنگرەیی نەتەواییەووە و کارنکی و ابکەن وەکو وەم بەرامبەر بە کۆنگرەیی نیشتمانیی کوردستان، ئەمە بوو مەسەلەیی دامەزراندنی ئەم کۆنگرەیی نەتەوایی کوردستانە!

ھەرەھا ویستیان کارنکی و ابکەن کە بەرێز «فایق – ئۆجەلان»، وەکو سەرکرەدی فەخری و ھەریگرن ھەتا تۆزی وەکو بلێن حکومەتی ترک ترسینکی وای بێی کە لە سێدارەیی ئەدەن. ئەو ھەموو کەس دەیزانی، نەک ھەر ئێمە. بەلام ئەو ھەتا ئیستا کۆنگرەیی نەتەوایی چیکردوووە، ھێچی نەکردوووە. کۆنگرەیی نەتەوایی ھیزیێک دروستیناکا. کۆنگرەیی نەتەوایی دەبی مرۆفی سەرێخو دروستیبکەن و، ھیزیەکان وای لێکەن بیانخەنە ژێر ئەو چەترەووە. کۆنگرەیی نەتەوایی بریتی یە لەوێ کە ھیزیەکانی کوردستان، رێبازەکانی کوردستان و کەسایەتیییەکانی کوردستان بێنێتە ژێر ئەو چەترەووە و کارنکی و ابکات ھاوڕێیانە، دۆستانە، ھاوولانانە و ناشتێخووزانە لە گەڵ یەک ھاوکاریبکەن. کۆنگرەییەکی نەتەوایی کە ھیزیێک لە ھیزیێکی دیکە بەر بەدا، ئەمە پێنالی کۆنگرەیی نەتەوایی، ئەمە پێی دەلێن کۆنگرەیی شەڕمەق. کۆنگرەیی نەتەوایی ئەوێ لە سەر بیروباوەری نەتەوایی برۆا بەرێووە. لە بیروباوەری نەتەوایییدا ھیزب ھیزیێنە نییە. بۆ مرۆفیکێ نەتەوایی پارتی و یەکییتی و پێ کێ کێ یی و ئیسلامی و کۆمونیست و ژنان و ... ھتد ئەمانە و ھەموو کەسێک بە کەسی خۆی دەزانی، ھەموو بە پارچەییەکی نەتەواییەکی خۆی دەزانی. ناتوانی لایەک بەکا بە گۆ لایەکی تردا. ئەگەر لایەکی کرد بە گۆ لایەکی دیکەدا، پێنالی مرۆفی نەتەوایی، پێدەلێن مرۆفیکێ تێچە پەرست، پێی دەلێن

كابرایەك كە هیچ رێژانیکی نەتەوهیی نییه. جا لە بەر ئەوه ئەم كۆنگرەى نەتەوهییە تا ئێستا نەیتوانیوە كار بكات. بەلام من سەرم ئەوه سوور دەمێنى هێندىك لەوانەى كە وا خۆیان بە ئێسانى رۆشنبەر دەزانن، بەكىكى وەكو بەپێژ شىركۆ بێكەس تازە ھاتوووتە سەر ئەو باوەرە كە ئەوه كۆنگرەى نەتەوهیی نییه، لە كاتێكدا كۆنگرەى نەتەوهیی ھەروا بوو. كۆبوونەوهكانى كۆبوونەوهى حیزبى پى كى كى لە گەڵ چەند حیزبىكى دىكە بوو. لە بەر ئەوه سەرىنگرت و سەرىشناگرى. لە دواى ئەوه، ئەو كۆنگرەى نەتەوهییە بۆچى دەبى كارىكا؟ ديارە دەبى بۆ سەرىخۆبى كوردستان كار بكات. ئەوان كە دین لە سنوورى دەولەتى تركدا دەیانەوى كۆمارىكى دیمۆكراتى دروستبەكەن و، لەو سنوورەدا بژین، ئیستر ناتوانن باسى ھەموو كوردستان بكەن و، باسى نەتەوه، چل ملوین نەتەوهى كورد لە باشوور لە باكوور لە رۆژھەلات لە رۆژاوا و تەنانەت كوردی خوراسان و هێندىك لەو كوردانەى كە لە بەلووچستان، ٤ ملوین كورد لە ئەستەموڵ، چەند ملوینىك لە ئەنفەرە، ملوینىك كورد لە تاران دەژین. كۆنگرەى نەتەوهیی دەبى بۆ ھەموو كورد بى، ئەگەر ھەر بۆ پارچەبەكى بى پێینالین كۆنگرەى نەتەوهیی. جا لە بەر ئەوه ئەم شتەنە ھەموو تىكەلبوون لە گەڵ يەك. یانى زۆرم بەلاو سەیرە يەكێك ئێستا پاش ئەم ھەموو ئەزموون و تاقىكردنەوانە، تازە ھاتوووتە سەر ئەو بىرە كە گوايە ئەمە كۆنگرەبەكى نەتەوهیی نییه و ئەوه وایە و خیانەتكارە و لەم شتەنە دەلێت. ئەگەر ئەمانە خۆیان بە رۆشنبەر دەزانن و نەتەوهیین، ئەشیا ھەر لە سەرتاوە بیانزانایە حیزبىك ناتوانى كۆنگرەبەكى نەتەوهیی دروست بكات، ئەوه ئەلف و بىى سیاسەتە!

بەلێ، دوكتۆر جەمال نەبەز، ئێمە كاتمان ئەما، زۆر زۆر سوپاستان دەكەین و ماندوومان كردى، سوپاس بۆ ئەو گفتوگۆیە.

منیش زۆر سوپاستان دەكەم و، ھیواى سەركەوتنتان بۆ دەخوازم و، ھومێد دەكەم ئێوه كە ئەم تەلەفزیۆنەتان بەدەستەوهیە، دەزگەى راگەیاندى گشتى، لە سەر خزمەتى خۆتان بپۆن و خزمەتى گەورەتر بكەن بۆ نەتەوهى كورد و، شتىكى خۆشە كە نەتەوهى كورد چەند تەلەفزیۆنىكى سەتەلاىتى ھەبە، دەولەتى وا ھەن تەلەفزیۆنىكیان نییه. خۆزگە يەكێتیی نەتەوهیی كورد بە دۆستایەتى و بە يەكگرتیش ھەروەكو ئەمە بێت. یانى بەم شێوێە دلى خەلكى خۆشەكرد. ھەروەك چۆن دنگوباسى سلیمانى و ھولتیر و دھۆك و خانەقین و نیوچەكانى رۆژھەلات و باكوور و ئەوانە دەگاتە دەرەو، خۆزگە ھەر ئاوەھاش دەنگى يەكێتیی نەتەوهیی

کوردیش بەو شیوەیە دەگەیشتە دەرەو. هەر بژین و سەرکەوتوو بن.
بەلێ زۆر زۆر سوپاست دەکەین و، هیوای تەمەن درئۆی بۆ جەنابت دەخوازین.

سەرئەج!

ئەم وتوونێ تەلەفیزیوییە بە تەلەفۆن لە رۆژی ۲۰۰۰/۱۰/۵ دا لە گەڵ من کرا.
مەرجی من بۆ هەقیبەشتین لە گەڵ «کوردسات» ئەو بوو هەرچیەک دەبینم
بێدەستکاری بلاوی بکەنەو. «کوردسات» بەلێنی ئەوێ دا و لە ۲۰۰۰/۱۰/۶ دا
دەقی هەقیبەشتینە کەمی وەک خۆی بلاوکردەو و بەلێنی خۆی بەجێهێنا.

بەلام رۆژنامەی کوردستانی نوێ کە زمانحالی «یەکیێتی نیشتمانیی
کوردستان»ە و، لە سلێمانی دەرەجی، قسەکانی منی بە دەستکاریکراوی و
گۆڕینی رستەکانی و پر لە هەلە چاچی و ریزمانی لە ۲۰۰۰/۱۰/۱۰ دا
بلاوکردەو. جا لەبەر ئەوێ ئەمە یەکمەجار نییە کە کاربەدەستانی رۆژنامەی
«کوردستانی نوێ» کردەوێ نەیارانە بەرامبەر بە من دەنۆن، ناچاربووم رەخنە و
گلەیی خۆم بە نامەیک لە ۲۰۰۰/۱۰/۳۱ دا بۆ «کوردستانی نوێ» بنوسم،
بەلام کوردستانی نوێ نامەکەمی بلاو نەکردەو. لەبەر ئەو ناچار بووم نامەکە بنێرم
بۆ رۆژنامەی «میدیا» زمانحالی یەکیێتی نەتموویی دیمۆکراتی کوردستان کە لە
هولێر دەرەجی. «میدیا» دەقی نامەکە لە گەڵ لێدانێکی خۆی لە ژمارە (۸۰) ی
«میدیا» دا بلاوکرایەو. دەقی ئەو نامەیکە لە لاپەڕی پاش ئەم لاپەڕەیدا
چاپکراوە.

شایانی باسە کە دەقی ئەم هەقیبەشتینە تەلەفیزیونی بە تەواوی لە ژمارە
(۱۸) ی «کۆنگرە» گۆفاری «کۆنگرە نیشتمانیی کوردستان» کە لە مانگی
۱۱ ی ۲۰۰۰ دا دەرچوووە بلاوکرایەو.

پي کي کي ..... بهر ره کي؟؟؟

مه بېست له م کورته وتاره نموه نيه شونې پي کي کي له بزوتته وهی کوردايه تيدا و، هزی پيشکوتن و، نهوجا نووچدانی نم دوایي سهی و، دهوری ناپو خوی و هاوکاره کانی له م نه هامه تيه سه دا بخمه بهرچاو. چونکه نموه ليکولینه وهی دهی کي بابه تانهی خه ستوخولی پيوسته که به مام له پایزی ته مسالدا له شيوهی سمینارنکی گه وره و له کزيو نه وهی دهی فراواندا، به زمانی کوردی و به زمانی کي نه ورپايی پيشکيش بکم که له نه جامی خوکشانده وهی چه کداره کانی پي کي کي وه روود ده.

وهک ده زانين سمر کرده ی پي کي کي بهر نر عه بدولاً نوجلان (ناپو) پاش فراندنی له کينیاوه بۇ نيمرالی، داوی له نه ندامانی حيزه که ی کرد که شهر بوستين و همتا رۇزی ای ناپولول له سنووری دولتی ترکدا نه مينن. همرتهو رۇزه سمر کرده يه تبي پي کي کي هوالی نموه ی بلاو کرده وه که (فرمانی سمرک ناپو) به جينده هيني. چنه د رۇز نکيش له موهير بهر نر ناپو له داخوباني سهی دیکه دا واپرا گه باند که نه گمراهاتو خوشی له سينداره درا، نموا چه کداره کانی حيزه که ی ناپو شهر تازه بکه نموه.

نيمه ليره دا نامانه وي نموه بدوين که نايه نم (فرمانه) ی ناپو که له زووری خرد اخراوی گرتو خانه وه ده يني نر بۇ چه کداره کانی، ره وايه تي (شرعية) هبه يان نا، بدلکو ته ني ده مانموي بيژين که نممه يه که مجارني سه ناپو يه کلاينه شهر دهو ستيني و همولی ناشتی و وتويز دده و، دوله تي ترکيش گوي شلنکا بوي. به لام شهر وه ستان دنی نه مجاره جورنکی تايه تيه و له شهر وه ستان دنه کانی پيشو و ناچي، چونکه بارود وخی نموروي پي کي کي و بارود وخی نموروي رۇمی ترک و نيوچي رۇزه لاتی نيوه راستيش له جاران ناچن.

دوله تي ترک، وهک پاش نم بووم له رزه يی دوايی بهر نر دهر کهوت، له نرياری گرانی نابوروي سهی تيکشکاودا دناليني، که همر نه ورپايه بتوانی فريای که وي و رزگاری بکا، به لام نه ورپا نه ده يوي و نه پيشی ده کري نمو باره لاسه نگه بهرامير به هيچ ده سهکوتنک راستبکاته وه بوي، به تايه تي دوله تي ترک به وهه موو دوژمنه ی

دورو بهر يوه و، بهر هره موه کي شه سخته نه ي نيوخويه وه، يوه به بهر دني کي قورس له سر دلي نه وړيا. راسته ده ولته ترک نه ندامي په يمانی ناتويه و، ولته که ي له وړي ستراتيژي سويابيه وه بؤ نه وړيا گرنگه، به لام نه وړيا نه ندامي کي ده وي که ناسايش له ماله که پيدا مسوگر بي و، دراوسني کاني دانه جبرني لينه که من. له بهر نه وه شتي کي سهر نيه فتر همزيگن کار به ده ستی بهر پر سياري وهر گرتی نه ندامي نو ي بؤ به کيتي نه وړيا له روي ۸/۱۶ دا له بروکسل گوته: «ترکيا هر چه ندي له باري ستراتيژيه بؤ نه وړيا گرنگ بي، نابي به ته مای نه وه بي که نه وړيا هه لسو که وتي کي تايه تي له گه لدا بکا. ترکيا بهم که موکور تيه وه که هيه تي له باري مافي مروف و مافي که مایه تي و پيوه ندي دراوسني کانيه وه، ناتواني ييته نه ندامي به کيتي نه وړيا».

هر چي پي کي کي يشه نه و به دنيا ييه وه ده يژم: ته ناهت نه گهر پي کي کي وه کي حيزي کيش يني و نه يته چمن پارچه و ده ته يه کي د ژبه يه ک، نه و نه و پي کي کي يه ي جار ان نابي، واته نه و پي کي کي يه نابي که بتواني له شه وړ وژنکدا سهت هزار کهس کزي کاتوه و له شه قامه کاني نه وړيا دا خويشان دان ساز بکا. نه و پي کي کي يه نابي که به هزاران نه ندام و لايه نگر ي فيدا کار و سهر له پيناوي هه بي و ناماده ي خوسو وتان دن بن له پيناوي فرماني کي سر کرده که ياندا.

نه و پي کي کي يه نابي که خاوه ني سه تان مليون دولا ر بوو ... نه و پي کي کي يه نه و دهور ي نه و او بوو ... ستراتيژ و تاکتي کي پي کي کي سهر تاخوار گؤراوه و بوو ته حيزي کي ناوهر و و تکر او.

مانگيش هر سهر له نيواره ده دياره. نه و ته ژماره يه کي زور نه نداماني چالاک و ئيشکر وازيان له پي کي کي هيناوه و ژماره يه کي زور تر پشتيان سارد بوو ته وه. پي کي کي ده بي دان بهم راستيه تالو تفته دا بني و بزاني که سهر چلي و سهر وړي و سهر کيشي سوو تي نيه و نابي.

نه وه نه وړو هوي په ژاره و دلهر او که و جني پر سياره نه وه به که چمن روژني کي ديه که کاتيک چه کداره کاني پي کي کي به فرماني ناو سنووري ده ولته ترک به چنده هيلن، نايه ده چن بؤ کوي؟ دياره يان ده بي بچن بؤ ده ولته تي کي دراوسني ترک، يان رووي که نه نيوچي (هر نيمی ناسايش) له باشووري کوردستان، چؤنکه ريه کي

د پكهيان نييه.

جاري (هرنمي ناسايش) دهولميتيكي سمرهخو نييه و، له لايمن سوپاي
نهمريكا و بهريتانياو. ده پزيرزي. نهمريكا و بهريتانيا له پښي پهيمني ننووه،
ههالپه ندي دهولمتي تركن و پشتگيري ده كن. كهواته رازيپووني دهولمتاني ترك و
نهمريكا و بهريتانيا پيوسته، كه نهميش كارني ههروا هاسان نييه. نهوجا پارتی
و يه كيتي كه دهسلانداراني هرني ناسايشن دهبي رازي بن بهوي چه كداره كاني
پي كي كي روويكه نه هرني. ناشكرايه كه پارتی و يه كيتي نه رازي ده بن و نه
دهستوان ريدن به هزاران چه كداري پي كي كي بچنه نيوه هرني. خو نه گهر
چه كداره كاني پي كي كي بپرازپووني نهوانه ي سمرهوه روويكه نه هرني، نهوا ده بيته
شهرنيكي هزيه ه، نه نجامه كشي به تفرودنابووني پي كي كي تهواو ده بي و،
لهوانمسه مالوچه كه ي كوردش بكموتيه بهر مفرسي نه مان. خو نه گهر
چه كداره كاني پي كي كي روويكه نه دهولميتيكي ديكه ي داگير كهری كوردستان،
بوغونه عيراتي سهدام، نهوا (مجاهدين خلق) يكي ديكه دروسته ده بي، كه
نه نجامه كشي له هه موو لايه ك رونه.

نمز ماوهيك لهه مو بهر يه نامه روم له بهر يزان مسعود بارزاني و مام جهلال
تالهباني نا، كه پيكه وه چاره سمرنيكي كوردانه ي ژيرانه بو كيشه ي پي كي كي
بدوزنه وه. پيشنيازي من نهو بهو كه كومتيهيك له پارتی و يه كيتي و حيزب و
ريك خراوه كاني ديكه ي كوردستان دروست بي بو وهر گرتي نهو چه كانه ي كه
به ده ست پي كي كي ويه، به مخرجي دواړو بيته مالي لهشكرنيكي كوردستاني نهك
مالي نه م حيزب و نهو حيزب و نهوجا ري به نه نامه ساده كانيان بدری كه له
هرني ناسايشدا هك هاوولات بژين و سمر كرده كانيشيان له ولاتاني دور له
دهولته داگير كهره كانه وه په نابريتي وهر گيري بزيان، چونكه ژيانيان له هرني
ناسايشدا ناپاريزدري.

گوفاري «كونگره» ژماره ۱۳ مانگي ۱۹۹۹

«كوردستاني نو» ژماره (۱۹۳۵) ۱۹۹۹/۸/۲۹

برای بهرینز و خوشه‌وست کاک مه‌سعوود بارزانی

سلاوینکی برابانه‌تان لیبی و شادی و تندرستی ده‌خوایم بۆتان.

ماوه‌یه‌ک له‌مه‌ویهر کاک دلشادم دی له بهرلین، سلاوهموالی ئیوه‌ی گه‌یاند پیم.
زۆرسوایس. پیم‌خوشه که په‌رتۆکی «المستضعفون الکرد و اخوانهم المسلمون»
تان به‌دلە. راستیه‌که‌ی نیزیکه‌ی سالوینیک له‌مه‌ویهر ئه‌و په‌رتۆکم نارده‌بوو بۆتان،
وادیاره زۆر دره‌نگ گه‌یشتووته ده‌ستان.

کاکه مه‌سعوودی به‌رینز: ئامانجی ئه‌م نامه‌یه ئه‌وه‌یه بیروپای خوشتان پیرابگه‌یهم
له‌باره‌ی کارکردی ئه‌و ته‌نگاوییه‌وه که پێی کێ کێ تێی که‌وتوو. لێره‌دا مه‌به‌ستم ئه‌وه
نییه پیمه سه‌ریاسی ئه‌وه‌ی چۆن و بۆچی وایله‌یات. ته‌نی ده‌مه‌وی به‌کورتی بێژم
ئه‌گه‌ر ئیوه و یه‌کیتی، به‌تایه‌مه‌تی به‌رینزان و مام جه‌لال، پیکه‌وه هه‌ولی چاره‌سه‌رنکی
ژیرانه‌ی کوردانه‌ی ئه‌م باره‌فاله‌باره نه‌ده‌ن و، هه‌لنێستینکی وه‌که‌یه‌کتان نه‌بی، ئه‌وا
هه‌ره‌سه‌پنه‌انی داروپه‌ردووی پێی کێ کێ ده‌بێته هۆی رووخانی خانۆچه‌که‌که‌ی کورد و
ئامانجی داگیرکه‌رانی کوردستانیش هه‌ر ئه‌وه‌یه که به‌تیرنیک دوونیشان بشکێنن.
داگیرکه‌رانی کوردستان پێیان وایه، که پێی کێ کێ نه‌ما، گۆره‌پانی ته‌راتینیان
سافولوستر ده‌بی و، ئیدی بوونی کوردی دیکه‌ش، نه‌ک هه‌ر پێوست نییه، به‌لکو
مه‌ترسیداریشه بۆیان. ئه‌وان هه‌ر دژی پێی کێ کێ نین، به‌لکو دژی هه‌موو جه‌وره
کوردنیکن (*).

دژی پێی کێ کێ دژی کورده و ده‌بی کورد خۆی چاره‌سه‌ر بدۆزێته‌وه بۆی. جا
ئه‌گه‌ر مه‌به‌ستی پێی کێ کێ به‌رپاستی ئه‌وه‌یه وازه له شه‌ری چه‌کداری به‌هینی، با
چه‌کانیان به‌نه‌ ده‌ست کۆمیتیه‌یه‌ک که له پارتی و یه‌کیتی و حیزب و ریکخواه‌کانی
دیکه‌ی کوردستان دامه‌زرایی، به‌مه‌رجی ئه‌و چه‌کانه دواوژ بینه مالی له‌شکری
به‌رگری کوردستان. ئیوه‌ش ری به هه‌موو مرقه‌سه‌ده‌کانیان به‌نه که له «هه‌رنمی
ئاسایش» دا وه‌ک هه‌موو ولاتییه‌کی دیکه‌ی کوردستان بژین. سه‌رکرده و
کاربه‌ده‌سته‌کانیشیان له ولاتانی دیکه‌ی دوور له ده‌وله‌ته داگیرکه‌ره‌کان په‌نا به‌رنی
وه‌ریگیری بۆیان. چۆنکه مان و ژبانی ئه‌وانه له «هه‌رنمی ئاسایش» دا به ئیوه
ناپارنزدی. به‌لام ئه‌گه‌ر راسته خه‌لکه‌که‌یان خۆیان بگه‌یه‌ننه ده‌وله‌تیکی داگیرکه‌ری
دیکه‌ی کوردستان، ئه‌وا به‌دلنیاپییه‌وه ده‌کێنه ده‌سه‌کله و کوته‌کی ده‌ست له‌دژی

بزووتنەوێ کوردایەتی و بەتایبەتی «هەرمی ئاسایش» و ئەم دەوڵەتیش بە کاریان دەهێنێ لەدژی ئەو دەرێت. ئەو ئاسایش کەشی کۆرەوهریە بۆ کورد. ئەو ئاسایشی شای ئێران و زولمی شای ئێرانیش بەرامبەر بە شۆرشێ ئەیلوول نابێ لەبەر بچیتەو، کە کاریان بە کورد نەما، کورد لە شەڕ و پێژێکدا بوونەو بە دۆژمنە کەمی جارن.

هەرلەم نامە یەشدا تەکایە کیشم هەیه، ئەوێش ئەوێه کە خاوەن سەرورەتی پاپا بانگێشت (دەعوەت) بکەن بۆ کوردستان. چونکە پاپا بەتەمایە بچی بۆ سەردانی عێراق. پاپا دلی بۆ کورد بە کۆلە و شایانی ریز و خوشەوێستییه و، کوردستانیش مەلەبەندێکی کۆنی ئاینی دیانی (مەسحیحیی) بوو و تەنانەت حەزرەتی ئیبراھیم لە هاران (حران) هەو چوو بۆ رۆژاوی کوردستان و هەتا ئێستەش نیوی «برایم خەلیل» هەرۆک خۆی ماو. بەبەر و پاپای براتان باشتر وایە ئەو بانگێشتنە لەلایەن بەرێزتان و مام جەلالەو رەوانەبکری.

هەرێزین و بیوێ بن

سەرنج! وێنە یەکی نامە کە ددچی بۆ برای بەرێز مام جەلال تالەبانی، چونکە پێوەندیی بەوێشەو هەیه.

براتان جەمال نەبەز

١٩٩٩/٨/١٥

(*) - ئەم پەرێزە لە ٢٠٠٢/٩/٥ دا نووسراو، کاتێک کە ئەم لاپەرێنە بۆ چاپکردن ئامادە کران:

رۆژگار دەریانخست کە ئەم پێشبینییە راست دەرچوو. پارتی و یەکییتی کە ماوێهەکی دوورودرێژ لە گەڵ حکومەتی ترک ھاوکاریان دەکرد، ئەوێ تێستە رۆژی ترک هەرێشە لە هەردووکیان دەکا و بە توندی دژی ئەوێ وەستاو کە باشووری کوردستان بێتە کۆمارێکی فیدەرالی، و، لە هەموو سەیرتر ئەوێه کە داوای «ئۆتۆنۆمی» دەکا بۆ ترکمانەکان لە کەرکوک و مووسڵدا.

بۇ بەرنوۋەبەرانى رۇژنامەي «كوردستانى نوئى» لە سەلنامى
 بابەت: دەستكارى رېسەننەدراوى دەقى وتوونى
 قەلەقىزىنى و شىواندىنى بەرھەمى بىرى خەلك لە راگەيانەندا
 تەلەقىزىنى «كوردسات» لەرۇزى ۲۰۰۰/۱۰/۵ دا وتوونىكى لەبارى
 شەرى نىوان پى كى كى و ى. ن. ك. ەو لە گەلەن سازکرد. مەرجى مەن بۇ
 ئەنجامدانى ئەو وتوونە ئەو بوو ھەرچىيەك دەپىژم بى دەستىنەردان و ەك خۇ
 پىشكىش بىرى بە بىنەرانى «كوردسات». كارمەدەستانى «كوردسات» كە لە
 ئىوارنى ۱۰/۶ دا وتوونەكەيان بلاوكرەو، بەلنى خۇيان بەجىيەننا. بەلام
 رۇژنامەي «كوردستانى نوئى» لەرۇزى ۱۰ و ۱۱ مانكى ئۆكتەبىردا بى
 پرسوپاى مەن و، بە دەستكارىكراوى و تىكوپىنكراوى و پە لە ھەلەى چاپى و
 زمانى بلاوكرەو، بەجۆرىكى وا كە لە ھىندىك شوندا خۇنەرەو تىناگا
 مەبەستەكە چىيە و، لە ھىندى شونىشدا مەبەستەكەى مەيان بە تەواى پىچەوانە
 خەستەو تەپرو. ھەر بۇ نمونە: «..... كەندالە نەزان چووبو بە حكومەتى
 فەرەنساي گوتبو، ئەمە كۆنگرەى پى كى كى نىيە ... ەتد». راستىيەكەى ئەو
 كە كەندالە نەزان چووبو بە حكومەتى فەرەنساي گوتبو، ئەو كۆنگرەى پى كى
 كى يە، ھەر لەبەر ئەو ەش بوو كە حكومەتى فەرەنسا ئەو سالتۇنەى دابووى بە
 كۆنگرەى نىشتەمانىي كوردستان ەرىگرتەو. ئەوجا بزانن جىاوازى قەسەكان چەند
 دورن لە يەك. ئەم مەشتەش لىرەدا نمونەى خەروانىكە، ئەمەش پىچەكە لەو
 سەرنىسوى وتوونەكە خۇ لەخۇندا دەستىنەردانى وتوونەكە و بە ھەلەبەردنى
 خۇنەرەو، چۆنكە نووسراو: «سەبارەت بە دەستىنەردانى پى كى كى جەمال
 نەبەز بۇ تەلەقىزىنى ئاسمانىي كورد سات دەوت». راستىيەكەى ئەو يە مەن بە
 ھىچ جۆرىك باسى دەستىنەردانى كەسم نەكردو، ئەو گونى لە قەسەكانم بووى
 دەزانى كە قەسەكانم ەموو لەسەر رىيازى ئاشتى و ئاشتىوونەو و چاپوشىي لە
 خراپەى يەكەدى و پىكەو رىزانى نەتەو، بىي بو.

ئەم ھەلۇنستەي «كوردستانى نوئى» ناپاكىيە لە كارپىشەى رۇژنامەگەرىي و،
 بەگرتىنكى تەنگەبەرانەى لەسەر درىزەدان بە دوژمنايەتى و خراپەكارى بەرامبەر

دەولەت. ئەنجامی ئەمەش کۆرە وەرێه بۆ کورد ... هتد.

دیاره ئەم نامەیه و وتارە کەشم «پێ کێ کێ بەرەو کۆی؟» کاتیک نووسیم کە سەرکەرە ی پێ کێ بەرێز ئۆجەلان گیسرابوو و، بپاری وازەستانی دابوو لە خەباتی چە کداری و، فەرمانی دابوو بە چە کدارەکانی کە لە سنووری دەولەتی ترک بکشینە دەرەو و بە ناشتی بۆ دامەزراندنی «کۆماری دیموکراتی ترک» هەولێدن. من، بە پیشبینیکردنی ئەو مەترسییانەی کە لەو گۆرانکاریانەو دەیان توانی روو بدەن و زیان بە کێشە ی رامیاری کورد بگێنن، لە وتارە کەمدا نووسیبووم:

«ئەوێ ئەوێ هۆی پەژارە و دڵەراو کە و جێی پرسیارە ئەوێه کە چەند رۆژێکی دیكە کاتیک چە کدارەکانی پێ کێ کێ بە فەرمانی ئاڤۆ سنووری دەولەتی ترک بەجێدەهێلن، نایە دەچن بۆ کۆی؟ دیاره یان دەبێ بچن بۆ دەولەتێکی دراوسێی دەولەتی ترک، یان روویکەنە ئیوچە ی «هەرنێمی ئاسایش» لە باشووری کوردستان، چۆنکە رێبەکی دیکەیان نییه. جاری «هەرنێمی ئاسایش» دەولەتێکی سەرەخۆ نییه و، لە لایەن سوپای ئەمریکا و بەریتانیاو دەپارێزێ. ئەمریکا و بەریتانیا لەرێی پەیمانی ناتۆو، هەقالبەندی دەولەتی ترکن و پشتگیری لە دەولەتی ترک دەکەن. کەواتە رازیبوونی دەولەتانی ترک و ئەمریکا و بەریتانیا پێوستە، کە ئەمەش کارێکی هەروا هاسان نییه. ئەوجا پارتی و بەکیتی کە دەسلەتدارانی «هەرنێمی ئاسایش» ن دەبێ رازیبە ئەوێ چە کدارەکانی پێ کێ کێ روویکەنە هەرنێم. ناشکرایە کە پارتی و بەکیتی ئەرازی دەبن و، نەدەشتوانن رێبەن بە هەزاران چە کداری پێ کێ کێ بچنە ئێوە هەرنێم. خۆ ئەگەر چە کدارەکانی پێ کێ کێ بپارازیبوونی ئەوانە ی سەرەو روویکەنە هەرنێم، ئەوا دەبێ بەشەرێکی هزیهەو، ئەنجامە کەشی بەتەر و تەنابوونی پێ کێ کێ ئەواو دەبێ و، لەوانەشە مالتۆچکە کە ی کوردیش بکەوێتە بەر مەترسیی ئەمان. خۆ ئەگەر چە کدارەکانی پێ کێ کێ روویکەنە دەولەتێکی دیکە ی داگیرکەری کوردستان، بۆنۆونە عێراقی سەددام، ئەوا (مجاهدین خلق) یکی دیکە دروست دەبێ، کە ئەنجامە کەشی لە هەموو لایەک روونە». (کوردستانی نوێ ژ ١٩٣٥، یەکشەممە ١٩٩٩/٨/٢٩، ل ٧).

ناشکرایە رۆژگار دەرێخست کە ئەم پیشبینییانە راستبوون و، رێی چارەسەریش هەرنێم رێبە کە بەو پەری وێژدانی لەفرۆشتن ئەهاتوو و هوردبینییەو

پێشانیابوو، بەلام رۆژنامەکە یەکێکی «ولایت» کە لە سلێمانی دەرەدەچوو، لەبەتاتی سوپاس و دەستخۆشاندن کردن لێم، کەوتە جێبەجێدانم و، قسەکانی منی بە «دەرپرینی خەون و خەبالی خواستەکانی خیانەتکاران و داگیرکەرانی کوردستان» دانابوو. («ولایت» ژ ٣٦٣، ١٩٩٩/٩/٦). دارودەستە «زەحمەتکێشان» یش وەک مەنجهلی لە شۆریا و گەرمتر و لە پێکی کێکی، پێکی کێکی کێکی کەوتە پەلامار. سەیر ئەوەیە، لەلایەکەوە بەنامە تەکیان لەمن کرد کە بەبۆنەی سالیادی دامەزراندنیانەو پیرزبایی بکەم لێیان، منیش نامەیکەم نووسی بۆیان کە بەزۆری شتی گشتی بوو. لەلایەکی دیکە، هەرلەو ژمارەیکە رۆژنامەکیاندا کە ئەو نامەیان بۆ کردبوو، گەلێک جێنیان داووبوین لەژێرینوی «جەمال نەبەز خەون دەبینی» و واقع نابینی، نووسینی: «لوقمان حەسەن»، بەراستی پێکەنینم هات پێیان. وادیارە هێندە زەحمەتیان ئەکێشا، رۆژنامەکە خۆیان تەماشابکەن. رەوشتووخووشیان هێندە بەرزە، ئەوەتە ئەوێ دەچنە سەر تەلەفزیۆن و پاکانە بۆ خۆیان دەکەن و، قسە بە پێکی کێکی دەلێن.

ئەمەیان وا. «کوردستانی نوێ» ش هەردەستبەجێ، وەک ئەوەی هەنگی لە هێلاندا دۆزبێستەو، یان خودی مەزن قەپالێکی چەوری ناردی بۆی، کەوتە چالاکێ. لەپێشدا بە خەتێکی درشت بۆ لای کردەو «وتارەکە جەمال نەبەز فەرتهنە دەنێتەو». واتە هەولەکە منی بۆ پاراستنی ناشتی ئەتەو، دوورخستەوێ شەر لە باشوور کە بەرژووەندی «ی. ن. ک.» یش بوو، بە «فەرتهنەنەو» دەستیان کردبوو و، لە خۆشیاندا هەر پێشەکیی خۆنەرەوکانی خۆی ناگادار کردبوو ئەوەی کە «گەلێک کەس هەن خۆیان نامادە کردووە بۆ وەراندانەو قسەکانی جەمال نەبەز». ئەمەش ئەوە دەرەخا کە دەستی راستەوخۆی کاربەدەستانی «کوردستانی نوێ»، ئەکە هەر لەمەدا هەبوو، کە تاقمێک چەقالبەقالبی سیاسەت لەسەر لایەرەکانی «کوردستانی نوێ» ریزێک قسە ساردووسووکێ دیکە بەمن بێن، بەلکو دژی بیرێ ئەتەو و بەتایبەتی رێبازی کازێک قسە هەلومەلق بۆ لای کردەو، کە ئەمانە هیچ پێوەندییەکیان بە باسەکە منەو نەبوو. (بۆنە تەماشای «ک. ن.» ژمارە رۆژی ١٩٩٩/٩/٥ بکە کە بەنێوی یوسف محەممەدەو بۆ لای کردووە)، بۆ ئەوەی دلی رەشی بەرپرسانی

«ى.ن.ك.» ناو بىخواتەۋە و، بەنيازى ئەۋەشكە دۆرەنایەتى بىخەنە نىۋان مەن و
 ھىندىك لە سەرکردەكانى ى.ن.ك. ەۋە كە سالانى سالا دۆستايەتى ھاۋرپىيەتى ھەيە
 لە نىۋاناندا، تا ئەۋانیش لەو گۆمەلئەلدا مەلەبىكەن. بەلام بەو ئامانجە نەگەبىشتى.

ئەۋجا «ك.ن.» ھەرىمەۋە نەۋەستا، بەلكو پىتر كەۋتە قۇچەقانى ھاۋرىشتن و
 ئەمبىجارە بەننىۋى وتوۋىژۋە، يەككىك لە ھاۋكارە داخەلەلەكانى كە نىۋى «سالار
 ياسىن» ە ناردەلای كاك سەرۋەت عەلى (كوردۇ) كۆنەنۋىنەرى پاسۇك لە ئەۋروپا
 و سىكرىتىرى گىشتىي كۆمەلەي خۆندەكارانى سۇسيالىت (سۇكسە) كە تەننى لەبەر
 ھىندىك ھۆي كەسىي (شەخسى) و تايىبەتى لە ئەۋروپاۋە گەپراۋەتەۋە كوردستان، كە
 ئەۋەش باسىكە بۇخۇي. سالار ياسىن بەۋنەي رۇژنامەنۋوسە بەعسىيەكان،
 بەقسەخستەدەمى كاك كوردۇ عەلى و، بەرتىلى پەسندان (مدح) و تەننەنەت
 گۆرپىنى نىۋەكەشى لە «سەرۋەت» ەۋە بۇ «سەرۋەر»، بىيۇنە (مەناسىبە) باسى مەن
 دىننەتە پىشەۋە و بىرۋاپاى كاك كوردۇ عەلى بەرامبەر وتارەكەي مەن «پى كى كى
 بەرەۋ كۆي؟» دەپرسى لىي و پىشەكەي دەبىيۇ: ئەۋ وتارە «لە گەل ھەلۋىستى
 رابوردۋى جەمال نەبەز يەكناگرەۋە كە خۇي بە كەسايەتتەيەكى قەۋمى دەزانى»
 (ئاۋا!) (ك.ن. ژ ۱۹۷۲، ۱۲/۱۰/۱۹۹۹). كاك سەرۋەت عەلى (كوردۇ) ى
 بىسچارە، ناچار دەبى كەساسانە بىكەۋتە «بەرئەت» دان و گەلنىك جىنپو
 بەرەبوردۋى خۇي بەدا و خۇي بە «عەقل تەسك» بەداتە قەلەم، واتە بەزاراۋەي
 مامۇستا بەشېرموشىر «ناقص العقل» بزانى. ديارە دەبى ئىستە بوۋىتە
 «زائىدالعقل» پاش ئەۋەي پىرۇ تەكاندىنى رابوردۋى خۇي بەرمىنىش كەۋتەۋە،
 بەپىنى دەستۋورى «اتق شىر مەن احسنت الیہ» و دلى كارىدەستانى «ك.ن. ى
 خۇشكردۋە بەۋەي فەرمۋىتەي: «ئىستەش (پى كى كى) ئىسپاتيان كىرۋە كە زۆر
 كارامە و لىھاتۋنە، بەۋەي تا ئىستە گۆرپايلە سەرکردەكەيانن كە لە زىنداندايە»
 (ك.ن. ژ ۱۹۷۲، ۱۲/۱۰/۱۹۹۹). واديارە ئەۋى بىسچەندۋچۇن گۆرپايلە
 سەرکردەكەي بى «كارامە و لىھاتۋە». ئافەرىن لەم «زائىدالعقل» يە!

كارىدەستانى «ك.ن.» دەيانۋىست ئەم ھەموو جىنپورپىنانە بە «بىرى ئازاد»
 و «دىمۇكراسى» بفرۆشن. بەلام مىزئەدانى «بىرى ئازاد» و «دىمۇكراسى» ى
 «ك.ن.» ھەرزوۋ فەش بوۋەۋە، كاتىك ھاۋىبىرى بەرپىز ھەندازيار بروسكە نىبىراھىم

كە يەككە لە دامەزىنەرانى «سۆكسە» و كاك سەرۋەت غەلى (كوردۇ) زۇر
 باشدەناسى، نامەيەكى نارد بۇ «ك. ن.» و راستىنەى ئەو دەرپەنەى كاك
 سەرۋەتى رۇنكردەو، بەلام كارىدەستانى «ك. ن.» ى لە دىمۇكراسىدا «كولۇ»
 نامەكەى كاك بروسكەيان بلاۋنەكردەو، ئەگەرچى چەند دۈستىكى بەرپەز كە لە «ى.
 ن. ك.» دا بەرپەسىيان، رەئىيان وابو كە ئەو نامەيە دەبى بلاۋىكرتەو. واديارە
 بەرپەسىيان «زائىدالعقل» ى «ك. ن.» ئەوئەيان لە خەيالدا نەبوو كە «رۇۋان
 رۇۋيان لەدوودايە».

جەمال نەبەز

بەرلەين: ۲۰۰۰/۱۰/۳۱

كوردستان «كوردستان» ى كرده راستى

له نيوان بنمهاله ټيمه و بنمهاله بههشتى ماموستا گيوى موكريانيدا دوستايهتى و خوشهويستى و يه كمالييهك هديه كه له نيوهى سغهتى رابردووه دهستپيښكردوه، له بهر نهوه دهتوانم بيژم كم كس همن هيندهى من شارهزاي بهسرهات و رنج و تيكوشيني بيوجاني ئهم بنمهاله نيشتمانپهروه و زهحه تكيشه بى.

ماموستا گيو و براى گهوهى، واته ميژووناس و رۇژنامهوان و هونهروى كورد، داماوى موكريانى، دوو ئهستيرهى گهشن به ئاسمانى رۇشنيرى نهمهويى كوردهوه كه به دريژايى ستهسالى رابردوو رنى تاريكونوتهكى كاروانى كوردايهتيسان رۇناك كردووتهوه و، لهو پيئاوهدا برسيتى و دهرهدهرى و گرتن و نازار و گهر و گيچهلى دوژمنانى نهمهوى كورديان سهرهزانه و يه كرهنگانه گرتووته خۇ.

دامهزاندى يه كممين چاپخانهى كوردى له ١٩١٤ دا له شارى ههلب، بهرهميكي خهباتى ئهم بنمهالهيه بوو. زيندووكردنهوى ميژووى كورد و كوكردهوى ژيانامه و ونه و بهرهمى بوژان و نووسهرانى كورد و، دهرهينانى پتر له ده رۇژنامه و گوڤارى كوردى، بهتايهتى زارى كرمانجى و رۇناكى و همتاو، بهرهميكي ديكى خهباتى ئهم بنمهالهيه بوو. بهلام ماموستا گيو به زورى بهو فهرهنگانهوه دهناسرى كه همر يه كميان گهنجينهيهكى بهنرخه بۇ پاراستنى وشى كوردى. ئهوجا فهرهنگى كوردستان جييهكى تايهتى هديه لهو گهنجينهيدا.

كه له سالى ١٩٦٠ دا بوومه ماموستاي قوتابخانهى دوانيرهندي ههولير، چهند مانگيك لسهر يهك، همر ههفتهى شهيك له مالى يه كيكان، له گهلا ماموستا گيو و ماموستا حهسين رهشوانى كو دهبوينهوه بۇ پيئداچرونهوى فهرهنگى مههاباد كه له سالى ١٩٦١ دا له چاپخانهى كوردستان له ههولير چاپكرا. نهوى راستى بى! من پاش ماوهيك به هوى سهرگهرميمهوه به چالاكيى رامياريهوه پيئمهكرا چيىدى بهشدارى ئهو كزبونوانه بكهم. همر چهنده ماموستا گيو له پيئشهكى فهرهنگى مههاباد دا به شيويهكى نازك ناخوشيى خوى بهرامهر به

دوو رکۆمتەنۆم لەو کارە دەربەرێوە، بەلام بەهیچ جۆرنەکە دلی نەبێشا لێم.

لەو ماوەیەدا کە لە هەولێر بووم، چەند جارنەکە فەرھەنگی کوردستانم لە مامۆستا گیو چاوپێکەوت و سەرئەحمەدی زۆر راکێشا. فەرھەنگی کوردستان هەزاران و هەزاران وشە کوردی گرتەبەو خۆی کە ماناکانیان زۆر بە هوردی لێکدرا بوونەو، و، نێوچەمی بەکارھێنانیشیان دەستیشیان کرابوون، بەلام فەرھەنگەکە پەرە پەرە و کۆنە کراوەبوو. هەموو جارنەکە کە لە مامۆستا گیوم دەپرسی: «کەینێ سەرە دێتە سەر چاپکردنی فەرھەنگی کوردستان!» مامۆستا گیو هەناسەبەکی ساردی ھەڵدەکێشا و کەمێک دەرەستا و ئەرچا دەیفەرموو: «زۆر حەز دەکەم بە چاوی خۆم ببینم، بەلام باوەڕ ناکەم، چۆنکە یەکجار دژواری. بێم چاپخانە شەڕی من ئەم کارە ناکرێ. هیچ لایەتیکە دەسلەتدارێش نییە دەستی یارمەتی درۆ بکا بۆم».

مامۆستا گیو راستیدەگوت، ئەو سەردەمە سەردەمێک بوو، زمانی کوردی وەک ئەوێز نەبوو بوو بە زمانی نانپیداکردن. ئەوێز خزمەتی زمانی کوردی بکراوە، ئەگەر نانپیشی ببوایە، سەرەرای ئەوەی لە لایەن داگیرکەرانێ کوردستانەو نانی دەبێ و تووشی گرتن و دەربەدەری و مەلۆتێرانی دەبوو، زۆر لەوانەش کە خۆیان بە رۆشنایی و پێشکەوتنخواز دەزانی گالەیاندا کرد بێ و دەیانگوت: «یابە ئەمەریکا رایسپاردوو ئەو بکا.» وەک ئەمەریکا هیچ کاروباریکی نەبێ و بچی لە پێشاقەتی خۆی، خەریکی خزمەتی زمانی کوردی بێ.

ئەوێز رۆژگارێکە کە گەلێک لایەن زمان و فەرھەنگی کۆمەڵگەی کوردەوارییان کردوو بە دەستاوێژنەک بۆ خۆیان و نانپیدا کردن، بە تایبەتی لە دەروەزی کوردستان. ھێ وایە ئەوێز پێشێ، دەچی سەفەرنێک دەکا بۆ کوردستان و، یەک دوو ھەفتە لەوێ دەمیشتەو و شارنێک و چەند گوندێک دەبینێ و، قسە لە گەل چار پێنج کەس دەکا و، کە دەگەڕێتەو ئەوێز پێشێ خۆی دەنی «کوردستان ناس» ئەکا دێمبایی واش ھەن کە نازانن دوو دێر بە کوردییەکی راست و دروست بنوسن، کەچی بەخۆیان دەلێن: «کۆردۆلۆگ» (کوردەوان). بەلام کە رۆژنامەبەکی ئەوێز پێشێ بایە زمانی کوردی دەپرسی لێیان، لە بەر ئەزانین و بۆ خۆلادان لە باسەکە، فەرماشتەکی بە «تەرسەقۆل» بێ دەپرن و دەبێژن: بۆچی کوردی زمانە؟ ئەم قسەبێش دەقی ئەو وەرنامەبە کە مەرقین فەن بێژنسن ی ھۆلەندی لە وەرنام

بیستوو مه ده‌ئین داوای پایهی له وه‌زیر گه‌وره‌تری کردوو به ئه‌وه‌ی رازی بێ به سه‌رکرده‌یه‌تی کۆر، ئه‌وانیش نه‌یاندا بو پێی.

مامۆستا گیوی به راستی داماو، په‌نای برده‌بووه به‌ر "کۆری زانیاری کورد" له به‌غدا که فهره‌نگی کوردستان و فهره‌نگی ئۆیهره چاپکه‌ن بۆی. که‌چی لیژنه‌ی فهره‌نگ دوو سالی ره‌به‌ق ته‌فه‌ریان دا و به‌ئێسوی ئه‌وه‌ که به‌و فهره‌نگانه‌دا ده‌چنه‌وه، نانیا ن په‌یدا کرد پێی و فهره‌نگه‌کانیش که‌وته به‌رده‌ست گه‌لێک که‌س و له به‌ریشیان گرتوه و، دیاره که‌لکی تایبه‌تیشیان وه‌رگرتوه لێی بۆ ئه‌و فهره‌نگانه‌ی له‌و کاته‌وه ده‌رجوون. له ئه‌نجامیشدا فهره‌نگه‌کانیان چاپنه‌کرد بۆ مامۆستا گیو و خه‌فه‌تێکی زۆریان کرده دلی. به‌کورتی چاره‌نووسی فهره‌نگه‌کانی مامۆستا گیو وه‌ک چاره‌نووسی گۆژاری «زیاره» و ده‌ستوو سه‌کانی هه‌مه به‌وری لێهات که له به‌ره‌ی مسته‌فا به‌گی کورده‌یه‌وه نووسیبوو. مامۆستا گیو له نامه‌یه‌کدا که ماوه‌یه‌کی کورت پێش کۆچیدوایی نووسیبوونی بۆم و پێموایه ئه‌و نامه‌یه‌ دووا نامه‌یه‌ که له ژيانیدا نووسیبیتی، باسێکی ئه‌و که‌ساسییه‌ی خۆی ده‌گێرته‌وه. خۆنده‌نه‌وه‌ی چیرۆکی ئه‌م دلشکاو و هه‌ستبه‌رینه‌رییه‌ی مامۆستا گیو و ده‌ستبه‌ستینه‌کردن و ته‌فه‌ردانی له لایه‌ن "کۆر" وه‌ منی ناچار کرد ئه‌م راستیه‌ له ژماره (٢٢) ی سالی ١٩٧٨ ی گۆژاری کۆلیجی ئه‌ده‌بیاتی زانستگه‌ی به‌غدا" دا به‌خه‌مه‌پوو. به‌لام هه‌ر زوو ده‌ستپه‌ینه‌د و نانخۆره‌کانی "کۆر" به‌وه‌یه‌ی بێشه‌رمیه‌وه له پێشه‌ختی به‌عسییه‌ کانه‌وه که‌وته جێۆدان پێم. با هه‌ر خۆیان به‌ خۆیان بن که ئێسته‌ش وان له پال به‌عسدا.

ئه‌ری. مامۆستا گیو کۆچیدوایی کرد و، ئه‌و ئاواته‌ی برده ژێر گل. به‌لام مامۆستا گیو زۆرجار ده‌یگوت "کوردی که‌چم جێمه‌ده‌گرتوه و رێنادا ئه‌و مۆمه‌ی ئه‌م به‌مه‌اله‌یه هه‌لیکردوه پکۆرته‌وه". راستیه‌ که‌شی هه‌روا ده‌رجو. دوکتۆر کوردستان له سه‌ر رێ و شوێنی باوک و مامی خۆی چو به‌رێوه و بو به‌ زانییه‌کی کوردناس و توانی سه‌ره‌پای هه‌موو گه‌پ و گێچه‌لێنه‌کردنێکی به‌عس و ده‌سه‌که‌لاکانی له کوردستان و هه‌موو مه‌ترسییه‌کی رۆژانی "ئه‌نه‌فال" و کوردقه‌ران، فهره‌نگی کوردستان به‌پارێزی له ئه‌مان و، پاش ئه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتی کورد له ئێوه‌یه‌کی گێچه‌کی باشووری کوردستاندا دامه‌زرا، کاربه‌ده‌ستانی کورد به‌ تایبه‌تی به‌رێز نێچیرقان

بارزانی سەرۆکەزیرانی بەرپەرستی هەرمێم کە چالاکییەکی بەرچاو و بەرفراوان دەنۆنی. بۆ ژياندهوهی کەسەنەپۆری کورد، بەرپازیبوونی دوکتۆر کوردستان موکریانی، برپاری چاپکردنی فەرھەنگی کوردستانی دا. دوکتۆر کوردستان بۆ سەرپرستیکردنی چاپی فەرھەنگە کە چەند مانگی گەراپەوه هەولێر و لە رێ ئو ئوتۆمزیلە بە کرێگر تەبوو هەلگەراپەوه و دوکتۆر کوردستان بریندار بوو، ماوەیەکی بە مەلەوه کەوت، لە گەڵ ئەوەشدا بە ورەبەکی بەرزووه و بە هاوکاری بەرێز بەدران ئەحمەد حەبیب سەرنووسەری دەزگە چاپ و پلاو کرد ئەوەی « ئاراس » و چەند بەرێزێکی دیکە کە دوکتۆر کوردستان لە پێشەکی فەرھەنگە کەدا بە سوپاسەوه نیوی بردوین، پاش ئەرک و زەحمەتێکی بە کجبار زۆر، فەرھەنگی کوردستان بەو چاپە جوانە و بەو شێوە دلگیرە کەوتە بەردەست خەلک. بە کورتی دوکتۆر کوردستان بە پاراستنی فەرھەنگی کوردستان لە نێوچوون و بە هاوکاریکردنی لە گەڵ هەموو ئەو دڵسۆزانە کە لە چاپکردنی فەرھەنگە کەدا رەنجیانکێشا، فەرھەنگی کوردستانی کردە راستییەکی بەرچاو.

بێگومان فەرھەنگی کوردستان فراوانترین و زانستانەترین فەرھەنگی کوردی — کوردییە کە تا ئێستا دەرچووی. لە گەڵ ئەوەشدا فەرھەنگە کە لە کەموکورتی و ناتەواوی ئاوارتە نییە. بۆیە پێویستی سەرشارنی هەموو کوردیزانێک ئەوەیە زۆر بە هۆدی فەرھەنگە کە بخوێنیتەوه و هەلەکانی دەستیشانبکا و ئەگەر وشەیەکی بەبێردا دی کە لەو فەرھەنگەدا نەبێ، لای خۆی بینووسی و ئەنجامی کارەکی بنێری بۆ دوکتۆر کوردستان بۆ ئەوەی لە چاپی دووەمدا ئەو سەرنج و تێبینی و وشانە بگرێت بەرچاو لە گەڵ سوپاسی خاوەنەکانیان.

گوفاری « کۆنگرە » ژمارە ۱۷

خەرمانانی ۲۰۰۰ ی زاینی

سەرئىجدانىك له

هه قيه يثيني «ميديا» له گهل^۷

پروفيسور شاكرى خدودا

هاتى شاكرى خدو و هاوكاره كانى له مۆسكۆوه بۆ ههولير بوو به هوى هينانه وه پيرى گهلێك به سه رهاتى ههناوته كىنى كورده كانى ئيمپراتورىتى رووخاوى سؤفیت و، ههروه ها كولاندنموى برىنى ساپژنه بووى گهلکوژى رژیى سؤفیت له كوردی بندهستى خوى و، خراپه كارى نمو رژیى له گهل كوردی دهرهوى سؤفیت به درنایى مێژووى رهشى خوى. هیندیک لهو به سه رهاتانه لهو وتووێژه دا كهوتنه روو كه «تهلهفزیونی كوردستان» له ههولير له ئىوارى رۆژى ۸/۱۱/۲۰۰۰ دا سازى كرد بۆيان، كه نمزۆى يهكێك بووم له بهشدارانى نمو وتووێژه.

هه قيه يثینی «ميديا» ش له گهل شاكرى خدو، روناكییه كى دیکهى خسته سه ر نمو باسه.

به كورتى، قسه كانى شاكرى خدو و هاوكاره كانى به ره نمو ده چون كه گوايه رهوشى كورد له كۆماره كانى ئيمپراتورىتى سؤفیتدا گهلێك لایهنى باشه هه بووه، كه گهلێك په رتۆك به زمانى كوردی، یان له باره كوردوه، به تايهستى به زمانى رووسى و ئه رمه نى دهرچوون، كورده كان لهوئ شانۆيان هه بووه و، هیندیک كوردیش توانیویهانه خویندنى به رز تهواو بکهمن و پله و پایه یان پشیدری، كه كاك شاكر خوشى يهكێكه لهوانه.

قسه كانى منیش كه تهلهفزیون بلاویكردنموه، ئه مه بوو:

راسته نمو شتانه هه بوون، هه رچه نده ده بئ نمو هوش بیژین كه كوردناسی و لیکۆلینه وه له كورد و پشوه ندیی رووس له گهل كورد له سه رهتاه له سه رده مى ئيمپراتورىتى قه به سه ریدا ده ستیپنكر دوه، نمو هوش به نامجی سووتوهر گرتنى كۆلۆنیا لیستانه له كورد، وهك هینكی سوپایى دژ به ئيمپراتورىتى عوسمانى و قاجارى. بۆننه: فلیامینوف زیرنوف بلاوكه ره وهى شه رفنامه و ژماره یه كى زۆر له كورد ناسه ئیوداره كانى رووس، وهك پیۆتر لیخ و ن. یا. مار و فهدریناند یوستى و نه له كسه فندر ژابا و مینۆرسكى و نیکیتین، كوردناسى پش رژیى كۆمونیستى

بوون، كە ئەمانەش بەزۇرى، يان دىپلومات بوون يان سويايى بوون. لە گەل ئەوھشدا چاپکردنى چەند كىتەپنىڭ، يان خويندنى زمانى كوردى لە چەند قوناباخانەيەكى سەرەتايىدا، ئەوھش بە ئەلف و بىنى سريالى (كە كوردى دەرەھى سۇڧىت ھىچ سووتىكىيان ۋەرنەگرت لىنى)، يان دەرھىنانى رۇژنامەيەك بەزمانى كوردى بۇ پىرۇپاگەندە كىردن بۇ ملھۇزۇنى رۇڧى سۇڧىت، يان بوونى بەرنامەيەك لە ئىنستىتۇتۇنكىدا بۇ كوردناسى، ئەوھش لە بارى سەرنجى سۇڧىتەو، ئەمانە ھەموو درۇڧىك ئاۋ نىن بەرامبەر ئەۋ ئاگرى گەلكۇزى چەند جارەى رۇڧى سۇڧىت لە كوردەكانى بىندەستى و، لەئىبىردنى كۇمارە ئۇتۇنۇمىدارەكەى (كوردستانى سۇر) و دانى خاكەكەى بە ئازەربايجان و، كۇچىپىدانى كورد بە كۇمەل لە شۇنى خۇيانەو، بۇ سىيرىا و كازاخستان و، مردنى ھەزارانىان لە رى لە بىرساندا و لە سەرماندا و، گوللەبارانكردنى ھەزارانى دىكەيان. ئەوجا پاش تۇپىنى ستالين و ھەتا داتەپىنى ئىمپىراتۇرىيى تېرەكەلەكى سۇڧىتىش، كۇمارى كوردستانى سۇر دانەمەززاۋەتەو، بىنجەكە لەمەش رۇڧى سۇڧىت يەكەمىن دەۋلەت بوو كە دانى بە «حكوومەتى ئەنقەرەى ئەتاترك» دا نا و لە ۱۹۲۱/۳/۱۶ دا پەيمانى «ھاۋرىيەتى» لە گەل بەست، بەرلەۋى ھىچ دەۋلەتتىكى دىكە دانىپىندا نابى. ھەرەھا بىندەنگىي «كۇنگرەى گەلانى رۇژھەلات» كە لە ۱۹۲۱/۹/۸-۱ لە پاكۇ بىسترا، لە مافى كورد، ئەگەرچى ھەشت كورد لەو كۇنگرەيەدا بەشدارىبون، بەلام ناسىنى «حكوومەتى ئەنقەرە» ۋەك «حكوومەتى جۇتكار و ھەزار»، و ئەمەش لە كاتىكىدا بوو كە پەيمانى سىڧىر ھىشتا لەكاردا بوو. دوايى فرۇشتى كۇمارى كوردستان بە شاي ئىران لە سەردەمى ستاليندا و، بوونە ھۇى شەھىدكردنى پىشەۋا قازى مەھمەد و ھەزاران كوردى دىكە، ئەوھش بەرامبەر بەلنى ۋەرگرتنى مافى گەران بەدۋاى نەوتدا لە باكورى ئىران. ئەوجا خراپەكارى بەرامبەر شۇرشگىرى گەۋرەى كورد سەرۇك بارزانى و ھاۋرىكانى، كاتىك كە پەنایان بىرەبوو بەر سۇڧىت. ھەرەھا پىشتىگىرى كردنى گەلكۇزى رۇڧى بەعسى عىراق لە كورد و ھەرەسەننان بە شۇرشى ئەيلول بە چەك و پىشتىگىرى دىپلوماسىي رۇڧى بەعس و، پاكەنەكردن بۇ كىمىابارانكردنى ھەلەبجە و سەردەشت و بادىنان و زەردى ئاۋا (قەراخ). نەم كارەساتە جگەربىرانە و ئاۋانە زلانە لە لايمەن شاكرى خدۇ و ھاۋرىكانىيەو ھىچ

بىرى ستالىن، خۇش بىي چەكۈش و داس
لە ژىر ئىستېداد كوردى كرد خەلاس

نەز مەبەستەم لە ئىنۋەنەنەنە ھەزار ئەو نەبۇو كە ھەزار بىپارزىم، چۈنكى لەو
لىكۈلۈنە ۋەبەدا كە لە بارەى گۇقارى «نېشتەمان» زەمانى ھالى كۈمەلەى ژىكاف ھە
نۋوسىومە و، لە سالى ۱۹۸۵ دا لە سۈند بەكوردى و ئەلمانى بلاۋ كراۋەتەو، باسى
ھەزار و ھۇنراۋەكەم كوردوۋە (تەماشاي ل ۴۷ ي بەشە كوردىيەكەى بىكەن). لىرەدا
تەنى مەبەستەم ئەو بوو ئىۋنەنەنە بەننەمەو بۇ ھورە بۇرۇۋازى ماركسىستى كورد
و نەمىست لىستەكە درىژ بىكەمەو، ئەگەنە سەرە دەگەشتە سەر كاك مومەتاز
خۇشى.

شاكرى خەدۇ لە كۆرە تەلەفەزىۋىيەكەدا گوتى كە گوايە كوردەكانى كۆنە سۇقۇت
خەلەكى ئەۋى نەبۇون و لە دەرەو ۋەك «كۆچەر» ھاتۋنەتە ئەۋى. بەكورتى
دەبىست يىژى ئەۋى (سۇقۇت) پارچەيەك كوردستان نەبۇو. ئەمەش ھەر ئەو
قەسەبە كە زورنارەنەكانى رۇنى سۇقۇت سالانى سالى دەيانكرد بۇ ئەۋى رۇنى
سۇقۇت بەداگىرەرى بەشىكى كوردستان نەدەنە قەلەم. شاكرى خەدۇ بە رۇزنامەى
«مىدىيا» دەيىژى:

«ھىندىك دەيىژىن پىنج كوردستان ھەنە. ئەز ئەو قەۋل ناكەم. ئەو راست نىيە
كە ئەۋى لە لاچىن، كەلبازار، كىيادلى، زەنگىلان پارچەيەك كوردستان ھەبى. كورد
لە سەردەمى شەدادىيەكانەۋە ئەۋى دەرەى بەلام ئەو شۇنەنە پارچەيەك نىن لە خاكى
كوردستان. ئىمە ۋەكو كورد دەبى ھىندىك ۋاقەى و رىيالىست بىن، ئىمە ھىشتا چوار
پارچەمان رزگار نەكردوۋە، داۋاي پارچەى پىنجەمىش دەكەين و دابدەننە تەنىشت
چوار بەشەكەى تر. ئەۋە شتىكى ھەلەبە ۋ ئەز ئەو قەۋل ناكەم و راست نىيە. دەكرى
ۋەكو نەتەۋەيەك كە لەسەر خاكى خۇت نى، ئەۋى داۋاي مافى ئۇتۇنۇمى خۇت
بىكەى».

جارى بەرلە ھەمۋە شتىك دەخۋازم بە شاكرى خەدۇ بىژم كە «پىنج كوردستان
تۈنەبە»، بەلكو يەك كوردستان ھەبە و، لە سەردەمى سۇقۇتدا پىنج پارچە بوو،
ئىستە بوۋە بە شەش پارچە. چۈنكى كوردستانى سۇر بەشىكى كەتۈۋەتە دەست
نەرمەنىيەكان و بەشىكى ھەر بەدەست نازەرىيەكانەۋەبە. شاكرى خەدۇ كە كوردى

سۆڧىت بە مېوان و كۆچەر و بى خاك و كىزگىرتەي مالى نازەرى يەكان دادەنى، دەبىي نەوە بزانى «كوردستانى سۆر» كە لە سەردەمى لىنين دا بوو بە كۆمارنىكى ئۆتۈنۈمىدار، ۋەك قارچك لە زەوى ھەلنەتۆقىيىو، بەلكو لەو پىش ھەبوو، نەگەنا ئۆتۈنۈمى وەرنەدەگرت لەنىو زەريايەك تركزماندا. لە سەردەمى قەيسەردا بەو بەشى كوردستانيان دەگوت «كوردستانى سۆر» چۈنكە خاكەكەي سۆر بوو، نەك «سۆر» ۋەك نىشانەي كۆمۇنىستى. شاكرى خدۇ خوشى دەبىيى كە كوردستانى سۆر لە ۱۹۲۳ دامەزرا و شەش سالىك ژبا، تا لە كۈتايىي بىستەكاندا بەفيتى تۇرانىيە نازەرىيەكان و فەرمانى ستالين ھەلۋەشنىرايەو و خرايە سەر نازەريايىجان. ئەو ھەرنەمە بچووك نەبوو، ۋەك شاكرى خدۇ دەبەوىي بىنرخى بكا، بەلكو ھەر بە قسەي خوشى ئۆچەكانى لاچىن و كويادلى و كەلبازار و زەنگىلان و گەلىك شونىي دىكەشى دەگرتەو و، درىژ دەبوو ۋە تا سەر سنوورى رۇژھەلانى كوردستان. بەلگەش بۇ ئەوئەي ئەو ھەرنەمە پىش سەردەمى كۆمۇنىستى ھەر نىوى كوردستان بوو، ئەوئەيە كە لىنين لە تەلگورافىكىدا كە پاش سەركەوتنى شۇرشى ئۆكتۇيەر بۇ كادىرەكانى حىزىيەكەي ناردو ۋە بۇ نازەريايىجان، رايىسپاردوون كە «جۆتكارە ھىزارەكانى كوردستانيان لەبىر نەچى». بىجگە لەوئەش نەگەر ۋەتارەكەي مېنۇرسكى لە ئىنسكلۇپىداي ئىسلام و نووسىنەكانى خالغىن بخونىنەو، تىدەگىن كە لە ۋلاتى سۆڧىت پارچەيەك كوردستان ھەبوو لە سەردەمى پىش كۆمۇنىستىدا و، پاش ئەمە بە پىي پەيمانى برىست — لىتۋىسك كە لە ۱۹۱۸/۳/۳ لە نىوان سۆڧىت و بەرەي رۇزاۋادا بەسترا پارچەيەكى دىكەي خاكى كوردستان بە سۆڧىت برا. لەبىر ئەو قسەكانى شاكرى خدۇ نەك ھەر زانستانە نىن بەلكو ساختەكارانەن و دزايەشش بەرامبەر مافى رەۋاي كورد و خەلكى كوردستان. دوايى كاك شاكر دەبىيى كە كورد لەوى لە سەر خاكى خۇي ناژى، با داۋاي ئۆتۈنۈمى بكا! خۇ كورد ئۆتۈنۈمى ھەبوو، بەلام تركەكان بەيارمەتتى ستالين ئۆتۈنۈمىيەكەيان لرف دا. لىرەدا كاك شاكر دەبەوىي كورتانەكەي جەجال بەكورد بدوورنەو. ئەوجا كە شاكرى خدۇ دەبىيى «ئىمە ھىشتا چوارپارچەمان رزگار نەكردو ۋە، داۋاي پارچەي پىنچەمىش دەكەين» قسەكەي ھۆقەبازانەيە. چۈنكە ئىمە ھىشتا نەك چوارپارچە بەلكو پارچەيەكىشمان بەتەۋاي رزگار نەكردو ۋە، جا كە ۋايە نابى جارى باسى

هیچ پارچهیهکی دیکه بکهین، چونکه جاری پارچهیه کمان بهتهواوی پی رزگار نهکراوه.

نیسته پاش ئهم قسانه چی بۆ جەنابی شاکری خدۆ دهینیتوه؟ شاکری خدۆ که کورد به "کۆچەر" دادهنی، دهبی ئهوه بزانی که خاکی نازەریایجان که نهوێر بهشینکی گهوهی به ترککشین دهترسته قهلهم، پێش شالۆی مهغولهکان و هۆزه ترکهکان که له نیوهراستی ئاسیا و چیاکانی ئالتایهوه به کۆچهری و بۆ راوهریوت روویانکرده ههرئهمی دهسهلاتی خهلیفه عهباسی و ناسای گچکه، یهک ترکزمان له نازەریایجان نهدهژیا. تهماشایهکی سهڕپیی نهخشه کۆنهکان بکهن بزانی ولاتی ترک له کوی و نازەریایجان له کوی. تهفانته سەرئەجدانێکی نیوی شوئنهکانی نازەریایجان، بۆمان دهدهخا که نیوهکانیان ترکی نین. ههر بۆئینه وشه باکو و تهوێز (تبریز) خۆیان بۆ خۆیان هاوار دهکهن. نازەریایجان وشهیهکی کوردی - ئێرانی کۆنه و نیوچهیهکی کۆنی کورد بوو. ههر شه دایهیهکان نهبوون که لهوی فهرمانهروا بوون که ئهوهته شاکری خدۆ دهفرموی «دهرگران لهوی»، بهلکو ئهوه ولاته ولاتی کورد بووه و کراوه به ترکزمان. راسته له سهتهی ۱۹ و ۲۰ دا هیندیک کوردی دراوسینی ئیمپراتۆریتی قهیسهری و ئهوجا سۆفیتی رهئینه نیو ولاتی قهیسهری و سۆفیتییهوه، بهلام ئهمانه کهمهیهکی کهم بوون. چهند هزار کۆچهرنکی پهنابهری بێدهسهلات ناتوانن ههرئهمی گهوه و پان و فراوانی وه کوردستانی سۆر له دهست دانیشتهوهکانی بستیان و نیوی بنین کوردستان، ئهوهش له سهردهمی سۆفیت و دهسهلاتی تورانییهکانی نازەریایجاندا.

شاکری خدۆ له دانیشته تلهفزیۆنییهکه دا زۆری پیناخۆش بوو که گوتم، له رنی کهسایهتی ئهمهمی دوکتۆر ژیرایر کۆچەر یانهوه ههولمان داوه که کاریهدهستانی ئهمهنستان وا لێبکهین جارنکی دی کوردستانی سۆر دا به زرتیهوه و، ئهوه ههوله تا نیسته سهینه گرتوه. سهیر ئهوهیه دوکتۆر مارف خهزنه داریش ههر به تلهفۆن گوتی "وا باشه واز له کوردستانی سۆر بهێنری و بهخهت لاپههری میژووهوه". باشه! جا نهگهر ئیمه وا بیر بکهینهوه، دهبی واز له کهرکوک و مووسل و خانهقین و جلهولا و شاره بان و زههرا تییه و مهندلی و کووت و شهنگار و شیخان و مهخموور و گهلیک شوونی دیکهش بهێنین، چونکه به عسییهکانی عیراق کوردهکانی ئهوه شوئانه بان

دەر كىردۈۋە و لە جىنى ئەۋان غەرىپىيان نىشتەجىكرىدۈۋە، ۋەك چۈن تىركە تۇرانىيە ئازەرىيەكان كوردى كوردستانى سۆزىيان بەيارمەتتى ستالىن دەر كىرد و تىركىيان لەۋ شۆنئانە نىشتەجىكرىد و نىستەش ئازەرىيەكان بەيارمەتتى ھىندىك ئازەرىي تۇرانى كە لە نىۋ رۇنى ئىراندا دەستان دەرۋا، دەيانەۋى گەلىك ئىۋچەي «ئازەرىيايىچانى رۇۋئاۋا» كە بەشىنكە لە خاكى كوردستان بىكەنە تىركىشىن بەدەرپەراندنى كوردەكانى ئەۋ ئىۋچەيە.

لېرەدا دەمەۋى پەنجە بۇ ھەۋالىك رابكىشم كە چەند رۇنىك پاش ئەم وتوۋىزە تەلەفزىۋىيە بلاۋ كرايەۋە. راستىيەكى نازام ئەۋە رىكەوت بو، يان كار كىردى ئەۋ وتوۋىزە بو. رۇۋنامەي «يەنى مساۋات» (يەكسانىي نۆي) كە رۇۋنامەيەكى شۇقنىستى تۇرانىيە و بەزارى تىركمانى لە ياكۇ دەرەجى، لە رۇۋى ۱۱/۱۱ دا نوۋسىبۋى كە كامىلى ھەسەنۇف «سەركردەي كوردە ئازەرىيەكان» و سەركردەي مەلەندى رۇشپىرىي كورد (رۇناھى) لە دژى ئەۋ پىرۋەيە قسەي كىردۈۋە كە بە پىنى ئەۋە كوردى دەرەۋە دەبەن لە نىۋچەي لاچىن دا نىشتەجىيان دەكەن. ھەسەنۇف گوتوۋىتى كە ئەۋە قىتى ئەرمەنىيەكانە. ھەرۋەھا گوتوۋىتى كە لە سالى ۱۹۹۳ دا ھەلىك دراۋە بۇ ئەمە، بەلام لە دژى ئەۋ پىرۋەيە زۇر كار كراۋە تا پەكىسراۋە. ھەسەنۇف دىژە بە قسەكانىدەدا و دەيىژى: «چوۋىنە لاي دەزگەي سەركايتىي (ئازەرىيايىچان) و چاۋمان بە ھىدايەت ئۆۋىۋۇف، راۋىزكارى دەۋلەت بۇ كارۋبارى ئىتىنى كەۋت. ئەۋجا چەند رىش سىپىيەكمان نارد بۇ لاي ئەۋ كەسانە (كە بە تەمابۋون بچن بۇ لاچىن). شىخ غەبدولمە ناف؟ كە خىزى كوردە، بانگەۋازنىكى بۇ ئەۋ كوردانە دەر كىرد كە دەيانۋىست بچن بۇ لاچىن و داۋاي لىكردن كە بىرى خۇيان بگۈۋن. بەلام ئەم راپۇرتانەي دۋايى كە لە رۇۋنامەكاندا بلاۋكرانەۋە لە بارەي نىشتەجىكرەنى كوردەۋە لە لاچىن ئىمەي زۇر شىپىزە كىرد. ئىمەي كوردى ئازەرىيايىچان ئەۋ ھەۋلدانە بە نەخلەتدەكەين كە كورد لە دەرەۋە بېھىن بۇ نىۋ لاچىن. ئىمە بەۋە رازى ناين. دلىياشم لەۋەي كە كوردە مۇسلمانەكان نايمەنە لاچىن. لە ئەرمەنىستانىشدا چەند خىزانىكى (كەم) ئىژدى ماۋن. ئىمە داۋا دەكەين كە ئەم پىرۋسەيە رابگىرى. دەمەۋى جارنىكى دى بىژم كە ئىمە ئەم كىردەۋانە رىسۋا دەكەين كە لە لايەن كاربەدەستانى ئەرمەنىيەۋە دەكرىن. ئىمەي كورد دەمانەۋى لە گەل

خۆشک و برا ئازەرییه‌کانمان پێکه‌وه‌ بگه‌ڕێنه‌وه‌ نیشتمانی خۆمان».

شایانی باسه‌ که‌ رادیۆی BBC دوورۆژ دوا‌ی ئهمه‌، واته‌ له‌ ١١/١٣ دا هه‌ر ئهو هه‌واله‌ی بڵاو کرده‌وه‌.

وه‌کو کورد ده‌بیژن «سه‌یره‌ له‌ گۆیه‌!!!» سالاڤتی ساله‌ و هه‌تا ماوه‌یه‌ک له‌مه‌وه‌یه‌ر، ترکه‌ ئازەرییه‌کان ده‌یانگوت: «کورد له‌ ئازەریایجاندا نین». ئهمه‌ته‌ شاگرێ خدۆ خوشی له‌ هه‌ڤه‌یێڤینیکیدا له‌ گه‌ڵ «میدیا» (ئۆرگانی یه‌کییتی نه‌ته‌وه‌یه‌یی دیموکراتی کوردستان) دان به‌وه‌دا ده‌نی که‌ ئازەرییه‌کان له‌ پاش سالی ١٩٧٠ وه‌ ده‌بیژن که‌ کورد له‌ ئازەریایجاندا نین. به‌لام ئیسته‌ بۆ دوژمنایه‌تیکردنی کورد، کورد ئه‌ک هه‌ر له‌ ئازەریایجان په‌یدا بوون، به‌لکو سه‌رکرده‌شیان هه‌یه‌ و خۆی کردووه‌ به‌ ده‌م‌پاستیان و نایه‌وی کورد بگه‌ڕێنه‌وه‌ لاچین، به‌لکو ده‌یه‌وی «له‌ گه‌ڵ ئازەرییه‌کان بچینه‌ لاچینه‌وه‌» واته‌ کوردستانی سۆر دروسته‌یه‌یتوه‌. ئهمه‌ش هه‌ر قسه‌که‌ی شاگرێ خدۆیه‌ که‌ نایه‌وی له‌باره‌ی ئهو هه‌ولدا نه‌وه‌ قسه‌ بکا که‌ بۆ دامه‌زراندنه‌وه‌ی کوردستانی سۆر ده‌دری، چۆنکه‌ که‌ رۆژنامه‌ی «میدیا» لێیده‌پرسی بیروپات چۆنه‌ له‌ باره‌ی هه‌وله‌کانی مسته‌فا وه‌کیله‌وه‌ که‌ له‌ سالی ١٩٩٢ دا دابووی بۆ زیندووکردنه‌وه‌ی کوردستانی سۆر؟ شاگرێ خدۆ ده‌فرموی: «ئهمز باسی ئهو پرسه‌ ناکه‌م و همز ناکه‌م له‌و باره‌یه‌وه‌ بدۆم!».

لێره‌دا به‌دڵنیایه‌وه‌ ده‌بیژم که‌ کاربه‌ده‌ستانی ئهرمه‌نستان ه‌یشتا بپاری ئه‌وه‌یان نه‌داوه‌ که‌ کوردستانی سۆر به‌نه‌وه‌ به‌ کورد، چۆنکه‌ هه‌موویان له‌و باره‌یه‌وه‌ بیروبۆچوونیان وه‌کیه‌ک نییه‌. بۆ ئهمه‌ش سه‌رنجی خوێنه‌ره‌وه‌ی ئهم وتاره‌ بۆ ئهم هه‌والانه‌ی خواره‌وه‌ راده‌کێشم!

رۆژنامه‌ی Turkish Daily News که‌ زمانه‌حالی ده‌وله‌تی ترکه‌ له‌ رۆژی ١٠/٢٨ ی ئهمساڵدا نووسیبووی که‌ «فه‌له‌کناز» ئهندامی په‌رله‌مانی ئه‌وروپا له‌ گه‌ڵ شاندیکی ئه‌وه‌ی ئیویان ناوه‌ «کۆنگره‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌یی کورد KNK» چوه‌ بۆ ئهرمه‌نستان بۆ پرۆپاگه‌نده‌کردن بۆ پێ کێ و هه‌اندانی ئیزدییه‌کانی ئه‌وه‌ی بۆ پشتگیریکردنی KNK». ئهمز فه‌له‌کناز ده‌میکه‌ ده‌ناسم و ده‌زانم که‌چینکی کوردی رۆشنبیر و ژنه‌پاتیه‌یه‌. مالباتی فه‌له‌کناز، مالباتیکی کوردی ئیزدی نیشتمانپه‌روه‌ری خه‌لکی باکووری کوردستان و ٣٠ سال پتره‌ له‌ ئه‌لمانیا ده‌ژین و

کارده‌که‌ن. فه‌له‌کناز وه‌ك خۆشك و یراکانی له ئه‌لمانیا له دایکبووه، به‌لام به کوردیه‌کی جوان و ره‌وان قسه ده‌کا و زۆر له سه‌ر مافی کورد و بێگانه‌کان ده‌کاتمه‌وه. ئێسته ئه‌ندامی په‌رله‌مانی ئه‌وروپا به‌ و له برۆکسل (به‌لجیکا) داده‌نیشت. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌و هه‌واله‌ی رۆژنامه‌ی ئیویرا و بلاوێکه‌ر بووه‌وه، سه‌رنجی منی زۆر راگیرا، ده‌موست بزانم راستیه‌که‌ی چیه‌. به‌رێکه‌که‌وت له رۆژی ۱۲/۲ دا چاوم به‌ فه‌له‌کناز که‌وتمه‌وه و ئه‌وه‌ش له شاری ئینیسیا (ئیتالیا)، به‌ بۆنه‌ی گهرتی کۆنفرانسیکه‌وه له‌و شاره‌ له لایهن شاره‌وانی ئینیسیا و جقات (کۆمونیستا)ی کورده‌کانی ئیتالیا به‌ بۆ باسی کورد و باسی پرۆژه‌یه‌کی گه‌رنگ بۆ خزمه‌تی زارۆی کورد که‌ ئیویان ناوه «پرۆژه‌ی چه‌مچه‌مال». کاربه‌دستانێ ئینیسیا، فه‌له‌کناز و دوکتۆر مه‌حمود عوسمان و مێیان بانگیشت کردبوو بۆ به‌شداریکردن له‌ کۆنفرانسه‌دا. دیاره نهم وتاره جێی ئه‌وه نییه باسی ئه‌و کۆنفرانسه به‌که‌م که له راستیدا سه‌رکه‌وتنێک بوو بۆ کورد و مالی جقاتی کورد له ئیتالیا ناوابێ که به ژماره که‌م و به کار و کرده‌وه زۆرن، ده‌شزانم که به‌هێز شۆرش سورمێ که په‌یامنیی رۆژنامه‌ی «برایه‌تی» به‌ له ئیتالیا، خۆشی له‌و کۆنفرانسه‌دا ئاماده‌ بوو، و تۆوێژنیکشی له گه‌ل من تۆمارکرد و خۆیا به‌ که‌ رێپۆرتاژێک له سه‌ر ئه‌و کۆنفرانسه ده‌نووسی. مه‌به‌ستی من لێره‌دا ئه‌وه‌یه که له فه‌له‌کنازم پرسی که تۆ چووی بۆ ئه‌رمه‌نستان چتکرد و ده‌یه‌ژی چی په‌رامبه‌ر ئه‌و هه‌واله‌ی له باره‌ی تۆوه بلاو کراوه‌ته‌وه؟ گوته‌ی: «ئاگام له‌و هه‌واله‌ نییه». گوتم باشه که گه‌رامه‌وه به‌رلین ره‌وانه‌ی ده‌که‌م بۆت. ئه‌وجا گوته‌ی: «دلنیا به‌ ئه‌و هه‌واله‌ی رۆژنامه‌ی ده‌وله‌تی ترک بلاوی کردوونه‌ته‌وه درۆی رووتن. راسته‌ چووم بۆ ئه‌رمه‌نستان بۆ ئه‌وه‌ی بزانم باری ژبانی ئێزه‌دیه‌کان و کورده‌ی دیکه‌ چۆنه، به‌لام نه‌ك بۆ ئه‌وه‌شته‌ی که رۆژنامه‌که نووسیویته‌ی». دوا‌ی گوته‌ی: «ئه‌رمه‌نییه‌کان رێیانته‌دا پێم که بچم بۆ کورده‌ستانی سوور. رووسه‌کانیش قیزه‌یانته‌دا پێم که بچم بۆ رووسیا و سه‌رنجی کورده‌کانی ئه‌وه‌ی بده‌م. به‌لام زۆریه‌ی کاربه‌ده‌سته ئه‌رمه‌نییه‌کان کورده‌ستانی سوور به‌ خاکی خۆیان ده‌زانن و به‌ته‌مانین بیده‌نه‌وه به‌ کورد. ته‌نانه‌ت گه‌لێک ئه‌رمه‌نی هه‌ن که باسی کورده‌یانده‌ کرد وه‌ك دوژمن باسیانده‌ کرد». هه‌روه‌ها گوته‌ی: «چووم بۆ ئه‌نقهره بۆ به‌شداریکردن له‌ کۆنگره‌ی HADEP دا وه‌ك ئه‌ندامی په‌رله‌مانی ئه‌وروپا

و، وىستەم بەكوردى قىسە بەكەم، گوتيان قىسە كردن بە كوردى رەنەندە (مەنوع)ە. گوتەم باشە بە ئەلمانى قىسە دەكەم، گوتيان، نابى، دەبى بەتركى قىسە بەكەيت، گوتەم تركى نازانم، گوتيان، دەكەواتە مافى قىسە كەردنت نىيە. پەرلەمانى ئەوروپاشم ناگادار كرد لەوە.

بەمەدا دەردەكەوى ئەو ھەوالەى تۆرانىيەكانى نازەربايجان لە بارەى گەپانەوہى كوردەوہ بۆ لاچىن نووسىويانە و، جاشە كوردەكانيان خستبووہ جرتوفرت، جارى لە راستىيەوہ دوورە، بەلام كار دەكرى بۆى. شايانى باسە بزوتتەوہى تۆرانىتى لە نازەربايجان و بەتايەتى لە نازەربايجانى ئىراندا گەلەك توند و تىزترە لە بزوتتەوہى تۆرانىتى لە سنورى دەولەتى تركدا. ئەمەش مەترسىيەكى گەورەيە، ئەك ھەر بۆ كورد، بەلكو بۆ ھەمووگەلانى ئىران، بەتايەتى چۆنكە نازەرىيەكانى ئىران، بە ژمارە زۆر و بەدەسەلات و بەھىزن. نازەرىيەكان دەستيانگرتووە بەسەر بەرپەوہەرىتىيە سىياسەتى دەولەتى ئىراندا، ھەروەھا ئابورىيە ئىران و بازارى ئىران بەدەست تركەوہە. زۆرىيە سەركردەكانى لەشكرى ئىرانى تركن. مەلا حەسەنى كە خوتبەخوونى رۆژانى ھەينى شارى ورمىيە و، دەستى تا بنھەنگلى بە خوونى كوردى قاپنا و ورمى سۆرە، رۆلكى ديار دەبينى لە كورد دوژمنى و ژندوژمنىدا (*).

دەبى ئەوہش بزائىن كە خامنەيى و زۆرىيە ئايەتوللە دەستپۇشتووہكانى ئىران تركن. ھاوینى ئەمسال لە سەردانىكيدا بۆ ئەردەبەيل، خامنەيى ماوہەك بەتركى قىسەيكرد و گوتى «ئىران لە چەند گەلەك پىنكەاتووہ و لە پىش ھەموويانەوہ ترك و فارس كە ھەردووكانى بران، چۆنكە ھەردوكانى موسلمانن».

شايانى باسە كە شاكرى خەدۇ ھەر ئاراستەوخۇ پىشتگىرىيە رۆلى ستالىنى تىرۆرىست و جاقەرى باقرزوى تۆرانى، لە چارەنووسى خوونى كوردستانى سۆر دا ئاكا و بەس، بەلكو بۆ رۆژمى تاوانبارى سۆفىتەش دەپارنتەوہ لەو دەستبەرىنە بىشەرمانەيەدا كە لە كاتى كۆمارى كوردستاندا (١٩٤٦ – ١٩٤٧) بەرامبەر بە كورد روويدا، شاكرى خەدۇ دەبىژى: «چۆنكە كاتەك لە سالى ١٩٤١ دا لەشكرى قىمە چووہ ئەوى (ئىران) ئەو بە گۆنرەى خالىكى پەيمانى سالى ١٩٢١ بوو لە نىوان ئىران و رووسيا بەسترايوو، بۆيەش دواى كۆتايى ھاتنى جەنگى جىھانىيە دووہم گەرەك بوو رووسيا لەشكرى خۆى لە ئىران بكشينيشتەوہ، لە بەر ئەو بە

تېرۋانىنى من رووسيا نەيدەتۋانى يارمەتى كوردى مەھاباد بدات».

گوڭىڭرەن خەلگىنە! تا بزانن شاكرى خدۇچ دەغەرموئى: «كاتىك لە سالى ۱۹۴۱ دا لەشكرى ئىمە چوۋە ئەۋى (ئىران) ... ھتە»، فەرموون، ئەۋەتە كاك شاكر لەشكرى ستالىنى تىرۋرىست و سۇقۇنىتى كوردكوژ كە ھەردووكيان بە روۋپەشسىيە ڭۆپەڭنۆر بوون، ئىستەش ھەر بە لەشكرى خۇى دەزانى. ئەرى، «لەشكرى ئىمە!». پىنۋايە لەۋەشدا ناحەقى نىيە، چۈنكە ئەۋ ئىستەش ھەر خۇى بەنخانخۇرى وان دەزانى و بىروھۇشى ھەر لەۋ سەردەمەدا دەخولتەۋە و پاكانە بۇ ئەۋ سەردەمە دەكا و بەچوار چاۋ بۇ ئەۋ رۇئىمە تاۋانبارە دەڭرى و راستىناپىرئى كە ستالين كوردى رۇۋەلەتتى بە بەللىنى مافى گەپان بەدۋاى نەۋتدا لە باكۋورى ئىراندا فرۇشت، كە دەستىشى نەكەۋت.

شاكرى خدۇ لەبارەى پىنۋەندىيەكانى رووسيا بە كوردەۋە دەپىرئى: «ھەلۋىستى رووسيا بەرامبەر كوردەكان ھىندىك بۇنى بىلەينى لىدېت، ئەۋىش ڭرىداپى پىنۋەندىيەكانى رووسيايە. چۈنكە پىنۋەندىيەكانى رووسيا لە گەل ئىران و عىراق و سوورىا خۇشن.

ئەمە نەك ھەر شارەنەۋى راستىيە، بەلكو ساختەكارىتى و ڭۆپىنى راستىيە. چۈنكە ھەلۋىستى رووسيا بەرامبەر كورد ھەلۋىستىكى بىلەينانە نىيە، ھەلۋىستىكى دزايەتى تەۋاۋە. حكومەت و پەرلەمانى رووسيا بە كۆمۇنىست و ناسىۋنالىست و لىبەرالىۋە پىشتى سەددام دەڭرن و ھەۋلەدەن بۇ نەھىشتى «تىۋچەى نەفسىن» و لاڭردنى «ھەرمى ئاسايش» و ڭىرپانەۋەى سەددام بۇ نىۋچەى ژىرەسەلەتتى كورد. حكومەتى رووسيا ئۆجەلانى نەڭرەتە خۇى و پەنابەرىتى نەدایە و دەرىكد و، ھىشتا ئۆجەلان بە فېۋكە نەڭەپىشتىبۋە رۇما كە پرىماكۇف سەرۋك وەزىرانى رووسيا، دەۋلەتى ترك و ھەموو جىھانى لە سەفەرى ئۆجەلان ئاڭادار كەردبوو. حكومەتى رووسيا يارمەتى تىكنۇلۇژى رۇئىمى ئىران و عىراق دەدا بۇ دروستكرەنى چەكى ئەتۋىمى و تۇپى دوورھاۋىژ. رووسيا نەك ھەر بىلەين نىيە، بەلكو دوژمە. بى لایەن ئەۋەيە نە يارمەتى كورد بدا و نە يارمەتى دوژمەكانى. شاكرى خدۇ ئەم راستىنە زەقانە ۋەردەڭىرئى و پىنۋايە دەتۋانى روۋى خۇرى رۇناك بە كەلەپىژنڭ بڭرى.

شاكرى خدۇ لە ھەقپەيغىنەكەيدا لە گەل «مىدىيا» ھىندىك شت باسەدەكا كە نامانجى ھاتنى خۇي و ھاودەنگەكانى بۇ ھەولير ناراستەوخۇ دەخاتە روو. شاكرى خدۇ باسى پەرتۇكىك دەكا كە دەپىزى برىتىبە لە مىژووى كوردستان و دەپىزى: «جارى يەكەمىنە نەك تەنبا لە رووسيا، بەلكو لە كوردستان و ھەموو جىھاندا كارىكى وا زانستى بۇ مىژووى كوردستان بىرى. ئەو پەرتۇكە لە لايمەن پىنج پىزفيسۇران و بە سەرزۇكايەتتى من نووسراو. ئىستا من ئەو پەرتۇكەم لە گەل خۇم ھىناو بۇ ئەوئەي بىدەمە برادەرانى ئىترە كە بىگۇرنە زاراوئە سۇرانى و لە زانكۇ و قوتاىخانەكاندا بخوئندى». شاكرى خدۇ درىزە بە قسەكانى دەدا و دەپىزى: «دىارە كاتى خۇي رەحمەتى مەھمەد ئەمىن زەكى مىژووى كوردستانى نووسىبوو، ھەروەھا مىژووى پارچەكانى كوردستانىش ھەيە كە بەجىا و تايبەتى نووسراوئەو. بەلام ئەوئەي ئىمە لەوئەدا جىاوازە كە بەشئەوئەكى گشتگر و زانستى نووسراوئەو». جارى بەرلە ھەموو شتىك دەپى بزائىن پاش ئەوئەي گۇنمان لە قسەكانى شاكرى خدۇ بوو لە بارەى كوردستانى سۇر و كۇمارى كوردستان و سىياسەتى رۇئى تىرۇرىستى سۇقئىت و بەتايبەتى ستالېن بەرامبەر بە كورد ھەرلە سەردەتاي دامەزاندنى دەولەتى سۇقئىتەو تا لەنىوچوونى، پىويستمان بە زەحمەتدان بەخۇ نايى تا بزائىن شاكرى خدۇ ئىستەش ھەر گۇندايى رەوشى سۇقئىتە و خەون بەو سەردەمەو دەپىنى و قسەكانى بەلای ھەقدا ناچن. لەبەر ئەوئەي زۇر گومانم لەو ھەيە كە پەرتۇكىك بە سەرىرشتى وى نووسراپى ئاۋنئەي راستىنەي مىژووى كوردستان بى. كارىدەستانى باشوورى كوردستان پىويستە لە سەريان بەھىچ جۇرنىك بىپارى ئەوئەي نەدەن كە ئەو پەرتۇكە لە ھىچ خوئندنگە و زانستگەيەكدا بەكار بەھىرنى ھەتا چەند زانايەكى كوردى بەتەنگەوئەھاتوو و لە پىش ھەمووانەو كەسانىكى وەك دوكتۇر جەمال رەشىد ئەھمەد، مامۇستا جەمىل رۇزىيەئانى و مامۇستا عەبدولرەقىب يۇسۇف بەھوردى و لەسەرخۇ تەماشایدەكەن و گىياكەلەكانى دەسكەنە دەكەن. باشتىرىش ئەوئەيە پارچەپارچە بىرى و بەشە بەكەلكەكانى بىكرىنە كەرەسە بۇ سەرچاۋەيەكى زانستانەي خۇمانە.

سەير ئەوئەيە شاكرى خدۇ ھىندەي بەرەكەي خۇي پىپراناكىشى و رووقايماە دەپەوئەي واما تىبگەيەنى كە بەرەمەكەي بەھەشتى مەھمەد ئەمىن زەكى و ھەموو

ئەم بەرھەممانەي تا ئىستە پىشكىش كراون زانستانە نىن. شاكىرى خدۇ پىنوستە
بزانى كە مىژوونووس يىنجگە لە زانايى لە بابەتەكەي خۇيدا، دەبىي دوو
تايەتكارى دېكەشى تىپا بى: يەكەمىيان نازايەتتى، واتە نەترسان لە قەسەي خەلك
و رەخنە و پرتە و بۆلەي ئەم و ئەم و، نەترسان لە لەدەستچىوونى بەرژەوئەندىيى
تايەتتى. دووھەمىيان: دووركەموتنەمە لە لايەنگىرى نابابەتەنە. ھەر كەسىنك
بەرھەممانەي بەدەشتى مەھەمەد ئەمىن زەكى بخوئىتەمە دەبىنى ئەم پىاوە زانستانە
كارىكردووە، واتە لە باسەكەيدا پىشتى بە ژمارەيەكى زۆر سەرچاوەي رۆژھەلاش و
رۆژئاوايى جىياجىيا بەستووە و، وشەفەركىنى نەكردووە. يىنجگە لەوھش باسى ئەم
سەردەمەي مىژووى كوردى كوردووە كە پىنەندىي نەبووە بەم رۆژانەمە كە تىپدا ژباوە.
لەبەر ئەمە ناچار نەبووە خاتىرى كەسى دى بگىرى. ئەمەشى لە پەرتۆكەكەيدا
باسكردووە. دوايى شاكىرى خدۇيەك كە نەيەوى باسى كوردستانى سۆر و مىژووە
خوئىناويەكەي و ھەولدان بۇ دامەزراندەنەمەي بكا و نەيەوى ھەلۇنستى ستالين و
سۆقۇت بەرامبەر كۆمارى كوردستان و شۆرشى ئەيلوول تاوانبار بكا و ھەلۇنستى
ئىستەي رووسىيا بەرامبەر بە كورد بە «بىي لايەن» بەداتە قەلەم، چۆن كارەكەي
«زانستانە و گىشتىگر» دەبىي، يىنگۇمان نابى!

مەبەستى سەردەمەي شاكىرى خدۇ بۇ ھەولتەر پىتر لە وەرامى ئەم
پرسىيارەدا دەردەكەمەي كە «مىدىيا» لىيىكردووە و گوتوويەتتى: «ئىيە لە سەمىنارى
۱۳/۱۱/۱۹۸۸ى سۆند و ژمارە (۲۲)ى گۇفارى «رۆژا نوو» دا مژدەي ئەمەتان
دابوو كە مژۇلى كاركردن لەسەر ئىنسكلۇپىدىيەي كورد. ئايە ئەم پىرژەيە چى
بەسەرھات؟». شاكىرى خدۇ دەبىژى: «ئىمە لىرە دەمانەمەي بە ناگادارىي
حكومەتى كوردستان پىنەندىي لە گەل برادەرانى زانكو بىكەين و گۇتوگۇزى لەسەر
بىكەين، بۇ ئەمەي دەست بەم كارە بىكەين، چۆنكە بەپراستى ئەمە كارنىكى گرانە و،
ئىمە بەتەنەيا ناتوانىن ئەم كارە بىكەين، ئەمەي ئەمە ھەزار و يەك گىرفتىشى
ھەيە. ئەگەر ئىمە بىگەينە بىريازىك لىرە، كە ئەم باوەرمەندەم پىيدەگەين، ئەمە ت ئىمە
دەست بەم كارەي خۇمان دەكەين. بەلام ئەمە كارنىكى دوورودىژە و دەبىي بەيەك
بەرگ بىنوسىرى و پىنوستى بە زەمانى دوانزە تا پانزە سالە ھەيە ... ھتە».

ئەمەي ... ئەمەي شاكىرى خدۇ لە سالى ۱۹۸۸ دا، واتە دوانزە سالە لەمەمەيەر

باسی کردوو و گوایه ئهو سەردەمە خەریکی بوو، واتە ئینسکلۆپیدیای کورد، تازە دەیهوێ ئهو کارە بکا، ئەوەش ئەگەر هاتو له گەڵ حکوومەتی کوردستاندا بگاتە بێرێنێک له هەولێر. ئەوجا دەبێ ئهو بێرێارە چۆ بێ کردنی کارێک که بەقسە ی و ی ۱۲- ۱۵ سالی بوی، بێجگە لەوێکە حکوومەتی کوردستان چەند ملوێنێک دۆلار بۆ شاکرێ خەو و هاوێنێکانی تەرخان بکا و بۆ ئەنجامدانی کارێک که ۱۲- ۱۵ سالی بوی. ئەوێه "شیردا بۆ داپێردا!!!".

جا وەنەبێ ئەز ناگام لەم چیرۆکی «ئینسکلۆپیدیای کورد» ه نەبێ. راستیەکی چەند سائیک لەمەوێر بە بانگێشتی «ئینستیتیوی کورد له بەرلین» کۆبوونەوێهەک له بزوکسل کرا له خانووی «پەرلەمانی کوردستان له دەرەوی ولات» بۆ باسی ئینسکلۆپیدیای کورد. لەو کۆبوونەوێهەدا بەرێزان دوکتۆر کوردستان موکریان، دوکتۆر جەمال رەشید ئەحمەد، دوکتۆر عیسمەت شەریف وانلی، دوکتۆر جەمشید حەیدەری، دوکتۆر جەبار قادەر، دوکتۆر مێهەداد ئیزەدی، دوکتۆر لازارێف، دوکتۆر ژینگالینا و چەند بەرێزێکی دیکەش بەشداریوون. رۆژێک به دوو رۆژی له سەر بابەتەکانی ئینسکلۆپیدیایەکی کورد دواین. بێرێاردا که ئینسکلۆپیدیایەکی ئینسکلۆپیدیای کورد بێ ئەک کوردستان. چۆنکه ئینسکلۆپیدیای کوردستان زۆر کاری دەوێ و کاتیکی فراوانی پێویستە. بۆ رۆژی دوایی عیسمەت شەریف گۆتی بێرێارەکیان گۆزیو و کردوویانە بە ئینسکلۆپیدیای کوردستان. جا له بەر ئەو، ئهو بێرێارە دیمۆکراتانە و زانستانە نەبوو، بەلکو رامیارانە و نازانستانە بوو، ئەز خۆم کێشایەوێ لێی، پاش ئەوەش چەند هەقالی دیکەش خۆیان کێشایەوێ و کارەکی سەرینەگرت.

ئینسکلۆپیدیای کورد گالتهی مندالان نییه و کاری یەک کەس و دوو کەس نییه. دەبێ ئەخسەبەکی رێکوپێک دابنێ بۆی و بابەتەکان به پێی پێشپۆری دابەش بکری بەسەر سەتان زانستکاردا. سەرجهمی کارەکەش دەبێ بەچاودێری و سەرکردەیی کۆمیتەبەک بێ که له چەند زانایەکی کوردی پێشپۆر که نامانجیان خزمەتی راستی و نەتەوێ کورد بێ، پێکھاتی.

(*) — مەلا حەسەنی که به «ژەنەرال حەسەنی» نێوی رۆیو، کابرایەکی

دەولەتمەند و خاوەنى زەوى و زارىكى زۆرە لە رۆژھەلاتى كوردستان و نوێنەرى «خامەبى» يە لە ورمى. جا لەبەر ئەوى لەو ولاتە سىنەما و جىي رابواردن نىيە، خەلكەكە بەزۆرى بۆ پىنگەنين و كاتبردنەسەر، رۆژانى ھەينى دەچنە مزگەوتەكەى مەلاحەسەنى و گوێ لە قسە نەستەقەكانى دەگرن. رۆژنىيان لە كاتى باسكردنى ژندا دەپيژى: «ژن دەكرن بە سى بەشەو. بەشنىيان سەرياناناپۆشن و دەموچاويشيان داناپۆشن، ئەمانە وەك ئۆتۆبوس (پاس) وانە، ھەموو كەسنىك دەتوانى سواريان بى. بەشنىكى دىكەشيان سەرياندا دەپۆشن بەلام دەموچاويان رووتدەكەن، ئەمانە وەك تاكسى وانە، ھەر چەند كەسنىك دەتوانى سواريان بى. بەشنىكى دىكەش ھەن كە سەريشيان و دەموچاويشيان دادەپۆشن، وەكو ژنەكەى بەندە، ئەمانە ھىستەرن، ھەر يەك كەس دەتوانى سواريان بى». كە خەلكەكە گوێيان لەم فەلسەفەيە دەبى ھەموو بەجارنىك ھاوار دەكەن «الله اكبر» «الله اكبر». جا وەرن بزانن قورپەسەرى ئەم كوردە گەشتوووتە كوێ، لە لايەكەو توشمان بوو بە تووشى مەلاحەسنى و لە لايەكى دىكەشەو شاكى خدۇ!!

رۆژنامەى «مېديا» ژمارە (٧٩)

گۆفارى «كۆنگرە» ژمارە (١٩) سالى ٢٠٠١

په پامی ماموستا جه مال نه به ز

بو کونگره ی پینجه می

یه کیتی نه ته وه ییی دیموکراتی کوردستان!

به پزینه! کارگیرانی کونگره ی پینجه می په کیتی نه ته وه ییی دیموکراتی کوردستان له هه لیر!

پسرزبایی جیژی نه ورز و بانگیشته که تان به بونه ی نا ههنگی پینجه مین سالرژوی دامه زرانندی په کیتی به که تانه وه، گه یشته دهستم، زور سوپاستان ده کم. هیسوم وایه سهرکه وتووین له پیناوی خزمهت و هینانه دی نامانجه کانی بیرى نه ته وه ییی کوردی دا.

به پزینه! بیرى نه ته وه ییی کوردی نیوی خوی به خویه وه یه، واته بیرنکه که بهرزه وه ندی نه ته وه ی کورد و خه لکی کوردستان ده گرته خو، به هه موو حیزب و کومه ل و ریزاز و هوز و نیوچه و هه رزم و باژیر و گوند و هه موو تاکیکی نه ته وه ی کورد و هه موو کوردستانی به ک. نهوش له سهر بنچینه ی نازادی و یه کسانیی کومه لگه ی کوردستان و ههنگاونان به رهو دامه زرانندی قهواره یه کی رامیاری سهریه خویه. نهوجا نهو قهواره سهریه خویه له چ شینوه و چارچینه یه کدا ده بی، نهوه جیی لیدوان و وتووینه و، گرنگ یه کسانیی کورد و گه لاتی دیکه یه له دهسه لاتدا. نهو یه کسانیی به له دهسه لاتدا هه ر بو نه ته وه جۆریه جۆره کان نیبه، به لکو بو به شه کانی کومه لگه شه و به تاییه تی بو ژن و پیاو، که به داخه وه ده سدرژی پیاو بو سهر مافی ژن له لایه ن پیاوی ته نگه تیلکه و خویه رست و میشکوده وروونه خۆشه وه زوو زوو له کوردستانی رزگار بوودا رووده دا، که نه مهش به لگه یه کی بهرچاوه بو نه وه ی که فهرهنگی کۆن و رزبو و گهنیوی داگیرکه رانی کوردستان خه ریکه جی بو خوی ده کاته وه له نیو کومه لگه ی کوردهواری دا، که نمونه یه کی نهوش له دهستوو و نه رته کانی رژیمی فاشستی به عسی دا ده ره ده کو ی که هه تا نیستهش له کوردستانی رزگار بوودا به کار ده یترن. مه بهستم لیره دا زاگون (قانون) ی دۆخه تاییه تی به کانه (قانون الاحوال الشخصیة) ی به عسی به کان که ژن وه ک کویله یه که ته ماشا ده کا. له بهر نهوه چاوه ووانیی هه موو کوردیکی نه ته وه ییی له کار به دهستانی

كوردستان و لە پيش ھەمووانەو، لە بەرپۆز و خوشەويست نىچىرشان بارزانى
 نەو، نەم دەستوور و نەرتانەى بەعسى فاشىست بخرنە گۆفەكى مێژوو،
 دەستوور و نەرتى دىمۆكراتيانە يىنە جىيان كە لە گەل ڤەرھەنگى
 پىشكەوتنخوازەى كورد بگوڤين و، پەنجەى ئەو پياو كەللە ڤەقە بشكىنرى كە بە
 نيازى خراپەكارى بۇ ژنىك درىژ دەكرى.

بەرپۆزە! ڤەرھەنگى كورد، ڤەرھەنگى چەنگىزخان و ھۆلاكو و تەيمورى لەنگ
 و ھەجاجى كوپى يۇسف و يەزىدى كوپى معاوېە و مېشيل عەڤلىق و رەزاخان نىيە.
 ڤەرھەنگى كورد ڤەرھەنگى ئەناھىتا و زەردەشت و پاپەكى خورەمدىن و ڤەيلەسوڤى
 مەزن سەرھە وردى و سولتان سەھاكى كاكىي و شىخ ھادى تيزدى و پىرى عەلموى
 يە. ڤەرھەنگى كورد ڤەرھەنگىكى مرۇڤدۆستانەى، و دژ بە ھەموو جۆرە زۆردارى و
 سەم و ھۆڤىنى يەكە. شەرەڤى پياو لەم ڤەرھەنگەدا لە كەنەفتەردن و بىندەستەردنى
 ژندا نىيە، بەلكو چەوساندەنەوى ژن بەو پەرى بى شەرەڤى دادەنى. ئەو پياوانەش كە
 پياو تەبى خۇيان لە ژنكوژى دا دەبين، با دلىابىن ئەگەر بچنە سەر پەيژەش ھىشتا
 ناگەنە ئەژنوى ژنانى وەك قەدەم خىر و خانزاد و قەرە فاتمە و ماھشەرەڤ خانم و
 ھەپسەخانى نەقىب و عادەلى جاف و رەوشەن بەدرخان و مېناخانم و لەيلا قاسم و
 ھەڤال خەجىز و كوردستان موكرىانى و داىكى جوان ....

سەرگەوتن ھەر بۇ رىبازى نەتەوھىيى كوردە، رىبازى ئازادى و يەكسانى و
 سەرەخۆيى!

جەمال نەبەز

بەرلین ۲۶/۳/۲۰۰۰

برای خوشه‌ویست و به‌رئز مام جه‌لال

په‌لاماری ده‌ستدرئزیکه‌رانه‌ی نه‌وانه‌ی خویان تیوانوه «جن‌دالاسلام» بز سسر
خه‌لکی بی‌تاوانی هه‌له‌بجه و ده‌روپشتی و رشتنی خونی پششمه‌رگه و
له‌تیه‌تکردنیان به‌ته‌ور و قه‌مه و سووتاندنی لاشه‌کانیان، و نه‌ی فمه‌هنگی
دردنده‌ی جه‌نگیزخان و هولاکو و جه‌جاج و یه‌زید و داگیرکه‌رانی کوردستان دینیه
به‌رچاومان. دیاره نه‌مانه‌ش هه‌ر میراتگری نه‌وانن. ده‌ساتف له‌چاره‌یان و روویان
ره‌ش بی‌ و پیستی سهریشیان به‌نه‌حله‌ت بی‌ بز خویان و کاروکرده‌ویان.

نهم داروده‌سته چهند سه‌ت که‌سییه که به‌پاره و چه‌کی قورسی بینگانه‌ره
هینراونه‌ته سهرسنووری هه‌رنمی باشووری کوردستان، ده‌بی‌ باش بزائن که نه‌توه‌ی
چل ملیونی کورد که به‌قوریانییه‌کی زور به‌نرخ توانیوتنی به‌شینکی گچکه له
نیشتمانه‌که‌ی رزگار بکا، هیچ کاتیک ناماده نییه ریندا به‌ده‌سته‌یه‌ک جه‌رده و
بازرگانی ناین، پساوه‌کانی دیل و ژنه‌کانی که‌نفت بکا و وه‌ک کالاً یسانکری و
بیانفروشی. چونکه نه‌وه فمه‌هنگی کورد نییه و هیچ کاتیکش نایسته فمه‌هنگی
گورد. له‌به‌ر نه‌وه نابی‌ هیچ جه‌ره رفیکه‌وتنیک له‌لایهن کاربه‌ده‌ستانی کورد و
تیرزریستانه‌وه هه‌بی‌. ده‌بی‌ چه‌ک دانین و داوای لیسوردن بکه‌ن له‌به‌رده‌م نه‌توه‌ی
کورد دا. هه‌موو حیزب و کۆمه‌له و رنبازه راهباری و ناینییه‌کانی کوردستانیش
پنیه‌سته له‌سهریان هه‌لونیستی خویان به‌ناشکرا و بینگرنوگۆل به‌خه‌نه‌پوو. لیره‌دا هیچ
جه‌ره «بیلایه‌نییه‌ک» له‌که‌س په‌سندناکری. هه‌ر نیوژییه‌کیش که به‌لای نار‌ه‌وا پیدا
دابتاشی، ده‌بی‌ بدریته دواوه. نه‌ز نه له‌سهر یه‌کیتی ده‌که‌مه‌وه و نه له‌سهر هیچ حیزب
و که‌سینکی دیکه. چونکه خۆشم گله‌ییم له‌یه‌کیتی و پارتی هه‌یه. نه‌وته تا نیسته
کۆنگره‌ی نیشتمانی کوردستان به‌سهرزکایه‌تیی خه‌باتکاری ناسراوی نه‌توه‌که‌مان
جه‌وادى مه‌لا که بز یه‌کگرتنی هه‌موو حیزبه‌کان و ناشتبی نه‌توه‌ویی هه‌وله‌دا، رنی
پینه‌دراوه له‌هه‌ولیر و له‌سلیمانى و ده‌وک بی‌رزیه‌کی هه‌بی، یان رۆژنامه‌یه‌ک
ده‌ربکا. به‌لام نهم شه‌ره شه‌ری یه‌کیتی و «جن‌دالاسلام» نییه، به‌لکو شه‌ری رنبازی
شارستانیتی و بی‌ری نازادی و رۆناکی له‌لایه‌ک و رنبازی کۆنه‌پهرستی و

میشک‌هیشکی و تاریکیه. هه‌ولوت‌ه‌قلای دزئوی ئه‌وانه‌یه که سالانی سال شه‌ری براکوژی دوو حیزیه گه‌وره‌که‌ی باشووری کوردستانیان قوزتووه‌ته‌وه بۆ ته‌یارکردنی خویان و کاتیک دییان که پارتی و یه‌کییتی له‌یه‌ک ئیزیک‌بوونه‌ته‌وه، ئه‌وجا که‌وته‌ه کوشتی سیاسه‌تکاره حیزیه‌کانی کورد بۆ ئه‌وه‌ی ناگری ناکوکی نیوان یه‌کییتی و پارتی جارنکی دی هه‌لگیرسینه‌وه که ئه‌وه‌ش نه‌چووه سهر بۆیان، ئا ئه‌م به‌زمه‌یان داگیرساند به‌نیوی «جندالاسلام» هه‌. ئه‌مه له‌باتی ئه‌وه‌ی بچن یه‌خه‌ی داگیرکه‌رانی کوردستان بگرن.

کوردستان دیاره مالی هه‌موو کوردستانییه‌که، سهر به‌ ههر ئاین و ره‌گه‌زی بی. ئه‌وی ده‌یه‌وی فهرمانه‌روایی بگرتیه ده‌ست، ده‌بی له شه‌ری هه‌لبژاردندا بیساته‌وه، نه‌ک له خۆنپه‌ژێ و ژندوژمنیدا.

زۆرم پینخۆشه که برای به‌رئز و خوشه‌ویست مه‌سه‌وود بارزانی پشتگیری خزی بۆ ئیه‌ ده‌ری. تیکه‌لبوونی پینشمه‌رگه‌ی پارتی و یه‌کییتی بۆ به‌ریه‌ره‌کانی تیرۆریستان، هه‌نگاوێکه به‌ره‌و دامه‌زراندنی له‌شکری به‌رگری کوردستان و یادپکی سه‌رده‌می سه‌رۆک بارزانییه. چۆنکه پینشمه‌رگه سهر به‌ ههر حیزیک بن، هه‌موو پینشمه‌رگه‌ی کوردستانن.

دوا تکام لیت برای به‌رئز ئه‌وه‌یه ئه‌وانه‌ی له‌لایه‌ن پینشمه‌رگه‌وه ده‌گیرن، یان خویان ده‌ده‌ن به‌ده‌سته‌وه، ده‌سته‌جی به‌درینه ده‌ستی پۆلیس و دۆزگری گشتی و ئه‌وجا دادگه و به‌شیه‌یه‌کی دیمۆکراتانه هه‌لسوکه‌وت بکری له‌ گه‌لیان. به‌رپار به‌ده‌ست دادگه‌ی کوردستانه، فهره‌نگی تيمش فهره‌نگی زه‌رده‌شت و سه‌لاحه‌دینی ئه‌یوویی یه، نه‌ک فهره‌نگی هۆلاکۆ و جه‌جاج و یه‌زید.

براه‌واییری دیرینت

جه‌مال نه‌به‌ز

به‌رلین ۲۰۰۱/۱۰/۴

بۇ بەرپۈە بەرانی رۇژنامەسى «پەيام»

«فەئىانە» كەى شىخ مەحمود

بوو بە «دەستەسپە»

لە دواژمارەى سالى رابردوى رۇژنامە كەتاندە، لەژىر سەردەپى «دەستەسپە» كەى مەلىكى كوردستان» دا، كورتە وتارنىكان بلاؤ كىردەپوودە. جا لەبەر ئەوئەى وتارە كە نىوى هېچ كەسنىكى پىئە نەبوو، ديارە بەرپۈە بەرانی رۇژنامە كە راستەوخو بەرپرسىارى ئەو نووسىنەن و ناتوان خۇيان لەژىر بارى بەرپرسىارى رۇژنامە گەرى رابىكىن و يىژن «هەركەس بەرپرسىارى نووسىنى خۇيەتى»، ئەگەرچى رۇژنامە وەك گۆفەك و سەرفەتلىك نىيە هەركەسنىك هەستا و چلكاوى كىنج (چلك) و بەرماوە كەى خۇى تىفەيدە.

«پەيام» لەو نووسىنەدا پەستىكى زورى بەيانى ۱۹۹۹/۱۱/۱۹ى ئەستەموول دەدا، كە لە لاين دەولەتەكانى سەر بە بەرەى OSCE وە ئىمزاكراو و، بە «خالىكى وەرچەرخانى گىرنگ» ى دادەنى لە «سىياسەتى نىودەولەتەدا». بەپى رۇژنامەى «پەيام» خالىكى ئاشكرای ئەو دۆكومىنتە «گىرنگىيەكى زورى بۇ ئەو كەمەيەتەيە نەتەوانە هەيە كە لە چوارچىوئەى دەولەتەنى خاوەن قەوارەى سىياسى دانپىئانراودا گىرگەرتى سىياسى، يان ئەتەيكىيان هەيە». مەبەستەم لىرەدا ئەو نىيە كە بە كارگىرەنى «پەيام» بىسەلنىم كە ئەم بۆچوونە لە بنەپەتەو چەوتوچەونىل و نادروستە، چۆنكە شتىكى بەلگەنەوئىستە كە كىشەى گەلانى ژىردەستەى ئەو دەولەتەنى كە هەئالبەندى زەلەيزەكانن، بەتەيەتەى ئەمەرىكا و ئەوروپا، تەنى لە گۆشەى بەرژوئەندىيە هەئالبەندىيە خاوەن دەولەتەو لىيەدەوانى، ئەك لە گۆشەى بەرژوئەندىيە گەلى بىندەستى بىندەولەت و كۆمەلگەى بەشخورا و بىندەسەلاتەو. وەرن بەراوردەنىكى كۆزۇژوى بۆگسلاڧىاي بىلاين و، كوردستانى داگىركراو لەلاين دەولەتى تركى ئەندامى ناتووە بىكەن. بەلام با واز لەمە بەننىن.

«پەيام» داوا لە كورد دەكا «لەجىياتى چاويلەكى رەشى مافىايانە بەچاوى وردىنى بەرژوئەندىيە ئەتەوئەيەو ئەخشە سىياسىيەكانى دىنيا بخوئىنەو». هەرەها دەپىزى: «زۆر گىرنگە سىياسەتەدارانى كورد كە تەوقە لە گەل گۆرانكارىيە

سیاسییە نوڧەكانی جیهاندا دەكەن ئە كەلەبچەدی درواسی و براگەمورەكانیان لە دەستدا بێت و ئە دەستەسەرەكەي شىنخ مەحمودی مەلیكى كوردستان».

بەرلەوێ بچمە نیو باسەكەوێ دەمەوێ ئەوێ بێژم كە مەبەستم لەم بەدواداچوونە لەسەر كردنەوێ شىنخ مەحمودی نەمر نییە كە خۆم لە پال ئیزی زۆرمدا بۆی، هیندێك گلهیی و رەخنەشم لە هەلسوكەوتی رامیاریی وی هەبوو، بەلكو مەبەستم خزمەتی راستی و راستكردنەوێ میژووی دەستكارێكرای كوردە. ئەو میژووی كە لە سەتەمی رابوردوودا بەدەستی تاوانبارانەي چینی هوردهبۆرژوای خۆئندهواری كوردگەلێك ساختەكارێتی تیدا كرا. ئەوێ نەبوو پەنجای سالی رەبەق وانەي دەروونشیتیی رژی می تیرۆریستی دژ بە ئازادیی سۆفیتیان فیری كورد دەكرد و، هەركەسێك پێچەوانە بوستایە، دەستبەجێ مۆری نۆكەرنشیی ئیمپریالیزم و زایونیزم و رەگەزپەرستی و شۆفینیتی و فاشیتی و چی و چیان لێدەنا. ئیستەش پێچووێ ناغا و دەرەبەگە كۆنە تودەهیی و بەگداشییەكانی ئەو سەردەمە كە دەرچووی زانستگەكانی «ئیمپریالیزمی رۆژناوان»، لەباتی ئەوێ تۆیە لە رابردووی چەپەلی خۆیان و بنەمالە خۆنمژەكانیان بكەن، ئەمجارە بەنۆی «كوردۆلۆژی» یەوێ كەوتوونەتە بازەرگانێكردن و، ئەم شار و ئەو شار دەگەڕێن و، پێشەرمانە دژی ئالاهەلگری بیری ئازادی و یەكسانیی مرۆف و رێبازی نەتەوێیی كورد «كازێك» بوختان و درۆ و دەلەسە بلاو دەكەنەوێ. چۆنكە هەر كازێك بوو دەستی دزانەبانی خستەپروو. بەلام زورنارەنەكانی رژی می سۆفیت كە دوینی بە «دېكتاتوریتیی پرۆلیتاریا» وە بازەرگانییان دەكرد، ئەوا ئەوێ بە «دېالۆگ» وە بازەرگانی دەكەن. ئەي كۆرێ رۆژ مانای چی؟.

بۆ تێگەشتن لە كێشەي ئەم «دەستەسەر»، دەمەوێ بێژم كە چەند سالتێكە قسەيەك كەوتوونەتە نیو كوردەكانی ئەوروپاوە، گوايە شىنخ مەحمود كاتێك تەوقەي لە گەل ئینگلیزەكان كردووە، جاری بە «فەقیانە» كەي دەستی خۆي پێچاوەتەوێ، ئەوجا دەستی داووتە دەست ئینگلیزەكان، چۆنكە ئینگلیزەكان دیان (مەسیحی) بوون و، دەستیانی بە گلاو زانیوێ. ئەز خۆم یەكەمجار ئەم قسەيەم دوو سالتێك لەمەوێر لە برادەرنك بیست كە لە لێندن دادەنیشی. كە ئیمپرسی لە كینی بیستووە!، گوتی لە جەرچیس فەتحوڵا. ئەو سەردەمە جەرچیس فەتحوڵا لە سوێد

پەناپەر بوو، ئىستە گەراوتەو کوردستان و لە ھەولتەر دەۋى. شایانى باسە، لە پاییزی سالى ۱۹۹۹ دا بەرپز شاھین بە کرسۆرە کلی بەرپز بەرەرى رادیۆ کوردی شاری سیدنى (ئوسترالیا) وتووێژىکی دوورودرێژی لە گەل من ئەنجامدا لەژێر تێوی «کێشەى کورد لە سەتەى نۆزدەدا» و لەو ماوەیدا باسی «فەقیانە» کەى شىخ مەحمودیشى لێم پرسى. ئەژۆ بىروپرای خۆم لەو یارەبەو دەرپى. دەقى وتووێژەکە بە رادىو و، دواى بە ئىنتەرنێت بە ھەموو جیھاندا بلأو کرایەو.

راستىبە کەى، دەمیکە ئەو دەزانم کە بەکێک لەو چەکە ژەھراویانەى کە بەرەى تاریکی دزانە و دزوانە لە دژی بەرەى رۆناکی بەکارى ھىناو و دەپھىنى، درۆدە لەسە و بوختان و قسە ھەلبەستە بۆ مرۆڤى نازا و لێھاتوو و سەرپەرز، بەتایبەتى لەنێو کۆمەلگەى سەرلێشیاویدا، وەک کۆمەلگەى کورد، کە قسە قسە لۆکی بێبەلگە و توتوێنەو بەکسەر دەقوزرتەو و، وەک توتوێ دەگوتریت و دەگوترتەو و، لە گەل تێپەرپوونى کات و بەپێى پىوست ترش و خوێدە کرێ و، سەرپووزى بۆ دادەنری و، دیتە گۆران و دەبیتە بنیشتەخۆشەى بندان و، وێردى سەرزمان. ئەو تە «فەقیانە» کەى جەرگىس فەخولاً، لەلای بەرپووبەرانى «پەيام» بوو بە «دەستسەر». وادیارە لەبەر ئەو یە کە ئەو سەردەمەى شىخ مەحمود «تیمپۆ» و «دەستکێشى نایلۆن» لە کوردستاندا باو نەبوون، تا شىخ لەجیاتى «فەقیانە» و «دەستسەر» بەکاریانەپھىنى.

ئىستە دەمەوێ لە دوولاو لەم باسە بکۆلمەو: لەلایەکەو وەک زانستکارێک بە پىوستى سەرشانى خۆم ھەلسم و، بابەتانە، نەک دەروشانە، یان دۆژمانە، تەماشای کێشەکە بکەم. لەلایەکی دیکەو، وەک کەسێک کە لە سەردەمێکدا ژیاو کە ھىشتا شىخ مەحمود ماو و، گونى لە قسەى ئەوانە بوو کە پىوێندىیان بە شىخەو بوو و، خوشى جارێک شىخى دیو و قسەى کردووە لە گەلى، بەشکو بوانم بەوکارە ئەرکى سەرشانى خۆم وەک مرۆڤێکی خاوەنپوژدان لە خستەپرووی کەسایەتیبە کە بەجیھىنم، کە ژيانى خۆى لە پىناو چەسپاندنى مافى گەلێکى بئەستدا بەختکردووە و، بۆ گەشتن بەو، بێتەرس و لەرز و بێپارەو و کەپۆشەردن و داواکردنى لیبوردن، لەبەردەم دادگەى بێدادى ئىمپریالیستەکانى بەریتانىادا لەسەر مافى ئەتەوێ کوردی کردووەتەو و، فەرمانى لەسێدارەدانى داووتە بەر

گالئە و، ئەوانى بە تاوانبار داوئە قەلەم، ئەك خۇى. راستە، شىخ مەحمود كەموكورتى و ناتەواوى ھەبوو، بەلام كى تەواو، فەرموو بىتە پىشى، ئايە ئەوانەى كە چىرۇكى «فەقیانە» و «دەستەسەر» ەكەى شىخ مەحمودىيان ھەلەستوو، سەتەككى شىخ مەحمودىيان پىكرائو و پىندەكەى؟.

شىخ مەحمود سەركردەكەى كلاسكى كورد بوو بە ھەموو ماناى وشە. سەركردەى كلاسكى كورد تايەتكارى خۇى ھەبە. تايەتكارەكانى ئەم سەركردەبەتەبەم لەو لىكۆلەنەبەدا خەستووئە بەرچاو كە لە سالى ۱۹۸۳ دا لەبارەى گۆفارى «نەشتەمان» (زمانى كۆمەلەى ژىكاف) كەردبووم، بەبۆنەى تەبەربوونى چل سالا بەسەر دەرجوونى گۆفارى نەشتەماندا و، لە ۱۹۸۵ دا بە كوردى و ئەلمانى لە ولاتى سوئد بلاوكرايەو. ھىندىك تايەتكارەكانى سەركردەى كلاسكى كورد ئەمانەن: خۆبەستەن بە نەرتى كۆمەلەگەى كوردەوارىيەو. قەسەردن بە كوردى و گرنگى دان بەخووپەشتى كوردانە. خۇ بەبجووكدانان بەرامبەر بە خۇ و خۇ بەقورسگرتن بەرامبەر داگىركەر و دۆژمن. ھەولدان بۆ سەرىخۆبى ھەموو كوردستان، دوور لە ھەستى نۆچەپەرستى. خۆبەستەن بە ھىچ جۆرە حەزەبەتەى و ئىدىئولوژىيەكەو و گرتى دۆستەبەتەى و بەستەى ھەفالبەندى لە گەل ھەموو لاىەكدا، پىگوندانە ئىدىئولوژىا و سەستەم و نەتەوەى ئەو لاىەنە. رىزگرتن لە ئاينى ئىسلام وەك فەرھەنگىك ئەك وەك دۆگمايەكى رامبارى بە مەبەستەى فەرمانەوایى ئاينى. تەماشاكەردنى كورد بەبەك چاو، پىگوندانە پىنەندارتىبەى بىنەمالەبى و چىنەبەتەى و ئاينى، واتە گىرپانى رۆلى «باوكىك» ئەك سەركردەبەكەى رامبارى (سەياسى) بەماناى وشە.

ئەمانەم ھەموو بە بەلگە و نمونە پىشانداو لە گەل بەراوردكەردىيان بە سەركردەبەتەبەى ھوردەبۆرژواى كورد. خۆنەرەو دەتوانى تەماشای سەرجاوەى نۆبەراو بەكات. بۆ شارەزابوونى پەتر لەبارەى سەردەمى شىخ مەحمودەو، خۆنەرەوەى ئەم وتارە دەتوانى بەگەرتەو بۆ ئەو زنجىرە وتارەى كە لە سالى ۱۹۷۱ دا لە بەرلەن بە زمانى ئەلمانى بۆ كورد و بۆ دۆستانى كورد پىشكىشكەردوو، لە چوارچىوەى ئەو سەمىنارائەى كە «بەگىتەبەى نەتەوەبەبەى خۆندەكارانى كورد لە ئەوروپا» (نوكسە) كە ھەفتانە سازى دەكەردن و، لە سالى

۱۹۷۲ دا له لایهن نوکسموه چاپ و بلاؤکرایهوه بهنځیوی «کوردستان و شورشه کدی» یهوه. وه گنځپانی کوردی نهم بهرهمه له سوئد له سالی ۱۹۸۵ دا بلاؤکرایهوه. نهوجا ئیسته ده چنډ- نځو جدرگی باسه کوه:

بهرله هممو شتیک خوم وه مندالیک له شاری سلیمانی باسی شیخ محمود له گهلنیک خه لک دهیست، بهتایهتی له پیره کانی نهو سهرده مه که پنهو ندیی راسته وخو، یان ناراسته وخویان به شیخ محمودده هه بوو. له واته باوکم و برادره کانی وه کو: ماموستا ره بقی حیلمی (که باوه پینکرای شیخ محمود بوو)، نه حه تی تهقی (خاوه تی پیره وه رینامه)، ئیسحاق میر (پارنیزه رنکی زور شاره زای خه لکی سلیمانی و سهریه ئاینی جوو)، کهریمی نه له که (وه زیری دارایی حکومته تی شیخ محمود)، شیخ نهو لکهریمی شه ده له (یه کنیک له سهرکرده هه قه کهان)، حه ماغای براماغای خویله (سهرکرده ی کاکه بیسه کان و باوکی نه حه مد سنیل که هاوړنی قوتا بخانم بوو). لهم بهر پزانم دهیست که له سهرده می شیخ محمود دا زوری هه ره زوری خوئنده وارانی کورد، به پینچه وانده راسته خه لکه ساهه کوه، دژی شیخ محمود بوون و، وه ناگری بنکا دهیانویست شیخ محمود بچی به گژ ټینگلیزه کاندا و حکومته تی ترکانی سهر به مسه ته فا که مال بهیننهوه کوردستان. نه م «خوئنده واران» له نیسو خه لکدا به «جل خوار» ناسرابوون. شایانی باسه که وشه ی جلخوار له جلی خواره وه نه هاتوه، به لکو له جر خواره وه هاتوه. «جر» له زمانی کوردیدا که ئیستمش له هیندی شوننی باکوری کوردستاندا به کار دی، به مانای «هه لسو کهوت و ره وشت» ه، له بهر نهوه جلخوار مانای «ره وشت خوار» و «ره وشت نزم» ه. ته نانهت وشه ی «جر» له گهل وشه ی «جرتوفرت» و «جموجول» و «جرت» بشدا پنهو ندیه کی ئیتمولوژیانه ی هه به. جلخواره کان کاتیک کهوتنه چالاکیی ته و، که شیخ محمود له دهره ندی بازیان بریندار کرابوو و گیرابوو به دادگی سوپایی هیزی چه کداری بهریتانیا له به غدا و فرمانی له سیداره دانی درابوو، به لأم دواپی ره هه نده ی هیندستانی کولونی نهو کاتی بهریتانیا کرابوو. پاشان له ژنر گوشاری خه لکی کوردستاندا هینرایهوه سلیمانی. هونمرنکی کورد له پروژی هاتمهوه ی شیخ محموددا بو سلیمانی، هونراوه یه کی خوئندوه تهوه که خوشبسی خوی پینده رپروه و تانوته ی له

«جلخواره كان» داوه!

ئەو شەمعی جەمعی عالەمە، دوینی کوزایەوه،
نەمەز بە لوتفی حەزەرتی حەق ھەلکرایەوه.

.....

ھەمی بەزمە، ھەمی شادمانیە، ھەمی تەرەبە،
سەنجاقتی فەتەح و نوسەرەتی کورد دانرایەوه.

.....

ئەمی مونکیران خەجالەتی دیوانی حەق دەبن،
ئەم «گیلمە گیلەم» و «کەشاکەشە» بەسیە، پرایەوه.

سەرئەنچ! ئەم ھۆنراوەیەم لە پەنجاکاندا لە خودی لینخۆشبوو شاکیڕ موحڕیم
بێست کە ھەزیری پۆستە و تەلگورافی حکومەتی کوردستان بوو لە دەولەتی شىخ
مەحمود دا. شاکیڕ موحڕیم خەلکی سەلیمانی بوو، بەلام لە رەواندز دەژیا. کە لە
بەغدا بوایە بۆ سەردان، پنی لە دوکانەکەمی مامۆستا بەشیر موشیر نەدەبەری و
لەوی گەلێک کوردی دیکەم دی لەوانەمی کە لە نێزیکەو ناگیان لەسەردەمی شىخ
مەحمود بوو. مەبەست لە «گیلمە گیلەم» زاری ترکی و «کەشاکەش» زاری
فارسییە.

لەسالی ١٩٤٨ ھە و، پاش «قەلەمباز» (الوئەبیتی)ی کانوون لە بەغدا،
بزوووتەوێ کۆمۆنیزمی سۆڤییتی و عێراقچینی و «برایەتی درۆزنانەمی کورد و
عەرەب» و سلاواتدان لە دیاری مارکس و لنین و ستالین، کەوتە نێو چینی
خۆندەواری کوردەو، ئیدی بزوووتەوێ کوردایەتی بە بزوووتەوێکە دەربەگەنە و
کۆنەپەرستانە درایە قەلەم و، ئەمی کوردایەتی کردبوو و دەکرد، بە دەربەگە و
کاسەلێسی ئیمپریالیستەکان دادەنرا و، یەکییتی سۆڤییتی بە «قەلای نەشتی» و
«رەزگارکەری گەلان» و «دۆستی کورد» و، ھەرلەم تێپروانیەشەو، شىخ
مەحمودیش بە «دەربەگە» و «خۆنمەژ» و پیاری ئیمپریالیزمی بەریتانیا
مۆردەکرا. تەنانت گۆڤاری «یەکییتی تیکۆشین» زمانی حالی پارتی

کۆمۆنیستی عێراق، «دەستەي «وحدة النضال» لکي باشووری کوردستان له ژماره (۲) ی سالی يەك (لایەرە ۷) دا نووسیبوو: «نەگەر سەیری حەرە کەتەي شېخ مەحمود بکەین له کاتێ کە ئەبەویست لەژێر نفووزی ئیستیعمار بە دەرەبەگیاتی کوردستان ئیدارە بکا ... هتە». (جەمال نەبەز: گۆژاری کۆمۆنیستانەي «یەکیتمی تیکۆشین» ۱۹۴۴ — ۱۹۴۵ و ئیدیۆلۆژی هورەبۆرژواي مارکسیستی کورد، ستوکھۆلم ۱۹۸۸).

سەیر ئەو یە کاتێک کە ئەم مارکسییە پێشکەوتنخوازانە لێیان دەهوما، پەنایان دەرە بەرمالی ئەو «دەرەبەگە خۆنمژانە» وەك هەبایی مامەند ناغا و کاکە زیادی کۆبی و شېخ لەتینی کۆبی شېخ مەحمود و سەي ئەحمەدی خانەقای کەرکوک و، له دیوێ خان و تەکیەکانی ئەواندا دەیەنخوارد و دەخەوتن و دەپارێزان. لەمەش سەیرتر ئەو بوو کە شېخ مەحمودی «دەرەبەگ و پیاوی ئیمپریالیزم» نالەم کاتەدا بەفەرمانی حکوومەتی عێراقی دەسە کەلای ئیمپریالیزم، له گوندی داریکەلی دەستبەسەر کرابوو، و بۆی ئەبوو گوندە کە بەجێهێنێ. لەبەر ئەو و اقم و پەمابوو لەم «ئیمپریالیستە گەوجە» کە وەك مامۆستا بەشیر موشیر دەیفەرموو هیندە «ناقص العقل» بێ، بچێ پیاوێ کانی خۆی کەنەفت و دەستبەسەر بکا. کە له کۆمۆنیستە «کارزانەکان» م دەپرسی، بۆچی دەبێ ئیمپریالیزمی ئینگلیز پیاوێکی گونرايەلی خۆی وا تەنگاو بکا کە نەتوانی بستیێک له گوندە کەي بەولاوێ دورو بکەنێتەو، زەردەبەك دەبگرتن و دەیانگوت: «ئەو سیاسەتە». بە کورتی، کەم کەس دەپوێرا بچێ بۆ سەردانی شېخ مەحمود، لەلایە کەوێ لەترسی سیخوێ و کاریە دەستانی حکوومەتی عێراقی سەرە ئیمپریالیستەکانی بەریتانیا و، لەلایە کەي دیکەوێ لەترسی زمان و ئەو تۆمەت و تیرونەتۆزانەي کە کۆمۆنیستە عێراقچیە سۆڤیەتەرستەکان بە خەلکیانەوێ دەنوساند.

سەرتانە یە شینم ... له هاونی سالی ۱۹۵۶ دا هەمووی چەند مانگیێک بوو کە خۆندنی خۆم له زانستگەي بەغدا ئەواو کەردبوو، و بووبوو مامۆستای فیزیێک و ماتماتیێک له قوتابخانە ئیوێندییەکانی شاری کەرکوک و، بۆ پشووێ هاون چووبوو مەسلمانێ، چۆنکە کەسوکارم لەوێ دەژیان. لەو هاونەدا بەخت فریامکەوت کە بە خزمەتی شېخ مەحمود بگەم، ئەوێش چەند مانگیێکی کەم

بەرلەۋەى كۆچىدوايى بىكا لە نەخۆشخانەىەكى بەغدا لەرۆژى ۱۰/۹/۱۵۹۶ دا.
 نامەۋى لىرەدا ئەو وتوۋىزە بگىرەمەۋە كە بە سىنقۇلى لە گەل ھاورنى مندالى و
 قوتاىخانەم شىخ ئەحمەدى شىخ رەئوفى سەى نوورى نەقىب و مامۇستا عەزىز
 مەھمەد (عەزەى برائى ئەركان) ئەو رۆژە لە گەل شىخ مەحمودى نەمردا كەردمان،
 چۆنكە پاش ئەۋەى چل سال بلاقەردنەۋەىم راۋەستاند، ھەر لەبەر ئەۋەى شىخ
 مەحمود لە قەسەكانىدا ھىندىك جىنوى توندى دا كە بلاقەردنەۋەىانم پىباشنەبوو.
 دوايى ھاتتە سەر ئەو باۋەرەى كە بلاقەردنەۋەى ئەو سەردانە خەزمەتەىكە بۆ مېژووى
 كورد و، رۇناكىيەكە دەخەتتە سەر رابردووى دەولەتەنى عىراق و ترك و بەرىتانىا و،
 ئەۋە بوو لە ژمارە (۱۳) ى تشرىنى دوۋەى ۱۹۹۷ ى رۆژنامەى «سەكۆ» دا كە لە
 بەرلىن دەردەچى، لەژىر سەرنىۋى «پاشنىۋەرۋەىكە لە خەزمەتى شای كوردستان شىخ
 مەحمودى نەمردا» بلۆم كەردەۋە. ھاورنم شىخ ئەحمەدى نەقىب كە لەو كاتەدا
 بەرپەنگەوت ھاتبوو بۆ مۆنىخ بۆ سەردانى نوورى كوپى، وتارەكەىمى خۆندەۋە و،
 لە نامەىەكى برائەتەدا بۆ من، ھىندىك شتى ھىنايەۋە بىرم لەبارەى ئەو سەردانەۋە
 كە ئەز لەبىرم چوۋىۋەۋە. لەبەر ئەۋە تەۋاى نامەكەى شىخ ئەحمەد، ھەرۋەك خۆى
 لە ژمارە (۱۴) ى «سەكۆ» دا بلاقەرايەۋە.

شىخ مەحمود لەو بەيەكگەيشتەندا فەرمووى كە ئەو «بە ئارەزووى دلى خۆى
 ئىنگلىزەكانى ھىناۋەتە كوردستان، پىسۋابوۋە كە پشتى كوردستانىكى سەربەخۆ
 دەگرن. لەبەر ئەۋە زۆر رۆزى گرتوون. بەلام ئەوان لە پشتەۋە پاشقولىان گرتوۋە لى
 و ھەتسۆچە و ناكەسبەچەيان راست كەردوۋەتەۋە لى». شىخ دەيفەرموو:
 «ئىنگلىزەكان نەدەچوونە ژىريارى ھىچ پەيمان و بەلئىنك بۆ دەرۋۆزى كوردستان.
 دەموست بزانم ئەو كوردستانەى ئەوان بەرەسمى دانىپىلدا دەنن سنوورى دەگاتە
 كوئى، بەلام ئەوان ھىچياننەدەگوت. ھەر دەيانگوت تو جارى پچۆ شەپرى ترك
 بكە، لەبەر ئەۋە بوو شەپرى تركم نەدەكەرد، ئەك لەبەر ئەۋەى ترك مۇسلمانىبوون.
 تركەكان مۇسلماننەبوون. مۇسلمان ئەۋەىە خەلك بەرۋى؟ راپووت بىكا؟
 مندالى ئەرمەنى بىكا بە نوۋكى سۆنگىيەۋە؟ دەست بۆ نامووسى ژنان درۋىكا؟
 ئەوانە مۇسلماننەبوون. جەلخوارەكانى ئىمەش مۇسلماننەبوون. ھەموو سەرسەرى
 و ئارەقخۆر و بەنگ كىش و ... بوون».

جا وەرن خەل كېنە ...! شېخ مەحمود نېك كە ئاوا لە موسلمانى گەشتى، دژى خەلك كوشتن و خونپشتن و راوړووت و دەستدرزكردن بۇ ناموسى ژنان بووى و، بە كامى دلى خوى ئىنگليزەكانى ھىنايى بۇ كوردستان و ريزىگرتېن ... شېخ مەحمود نېك كە كېرىسى ئەلە كەي ديان (مەسىحى) و ئىسحاق مىرى جوولە كە و شېخ ئەولكەرىمى شەدەلەي ھەققە و ھەماغای كاكەيى، ھاوړى و دۇستى نيزىكى بووين و پىكەو سېاسەتپانكردېى و نانپان لەسر سىنىيەك خواردېى ... شېخ مەحمود نېك كە ژتيكى ھزارى وەك رەحمە كانىسكانى كړدېى بە سكرتېرى خوى و قوتابخانەي بۇ كچانى كورد كړدېى شەو و، تەنانت ھوردېوړوایەكى ھەلپەرسى وەك ھەمدى ساحېبقران بە شېعەر تانوتى لە شېخ مەحمود دابى كە رنى داوہ بە ھەلپەركېى رەشېلەك و گوتوويەتى: «باجى رەحمە بېتقەزا بى نايەلى قنجهلپەرىن ...!». شېخ مەحمود نېك كە لەلای نېمە زور بە باشى باسى مېجەر نۆتلى دەكرد و پەسنى دەدا ... شېخ مەحمود نېك كەلە سەردەمى دەسلاتى پېنج سالەي خۇيدا، چ بە فرماندار تېسى و چ بە شايتى، كەسنىك لەسر دزى دەستپەرداىى و، ھېچ كەسنىك لەسر سەرخوشى داركارنەكراىى و، ھېچ ژن و پساوېك لەسر پىنەندى سىكىسى بەردەباراننەكراىن تا مردن ... ئەمانەش ھەسووى ھەشتاسال پېش ئەوړو ... ئەوجا وەرن ئەگەر ويزدانتان سەگ نەبخواردو، بەراوردېكى سەردەمى فرمانرەوايى شېخى كوردى موسلمان بكن لە گەل رۇمى ئەوړى ئېران و سۇدان و عەرەبستانى سعوودى و ئەفغانستان و پاكستان كە خۇيان بە رۇمى ئېسلامى دەدەنە قەلەم و، ئەوجا بزانن جياوازيان ئە چ رادەبەكدايە. شېخ مەحمود نېك ئەو قەسە و كړدەوى بووى، دەچى بە «فەقیانە» و «دەستسەر» دەستى خوى دەپېچېتەو، ئەوجا دەست دەداتە دەستى ناموسلمانىك؟ ئەمە يىجگە لەوېكە نېمە بە چارى خۇمان «كۆشك و تەلار» كەي «دەرەبەگ و خونمژى كورد» شېخ مەحمودمان دى، كە كۆلتەبەك بوو، ئەوانەي كە تا دوئى «ماركسى و لېنىنى و رەنجەدران و زەحمەت كېشان» بوون و، باسى «دىكتاتورىتېى پرۇلىتاريا» يان دەكرد بۇمان و، ئېستەش بۇ سېرنەوې رابردوى خۇيان خەرىكن «شېعەر و مېعەر» ى مندالانەيان بەنرخى «غېرفان» و «فەلسەفە» دەفروشن پېمان، رازىناىن بەك شو لەو كۆلتەبەي شېخ

مەحمود دا رۆژ بکەنەوه.

کاکینە! دەردی گەلی کورد دەردی چیرۆکی ھەلبەستراوی «دەستەسەر» و «فەقیانە» ی شېخ مەحمود نییە. دەردی گەلی کورد دەردی چینە خۆتەندەوارە کەبەیتی کە تووشی نەخۆشی ھەلبەستی و راپایی و خۆیژنی بەنرخە رۆژ و بیاری و دزیوی و درۆزنی و ترسۆکی و ینشەرمی بوو ... .

شېخ مەحمود، سەرەڤای ھەموو ھەلە و ناتەواری و کەموکورتییەکی، مرۆڤێکی سادە و پاگز و ینفرتوفیل و ینفیز بوو ... . شېخ مەحمود نازا و بەجەرگ و شیرێ مەیدان بوو ... . خۆزگە سەتی یەکیکی ئەو بەخت و شانسی بۆ ئۆجەلان ھاتە پێشەوه، بۆ شېخ مەحمود دەھاتە پێشی ... نا ئێستە کوردستانیکی سەرەخۆمان ھەبوو ... بەلام رووی رۆژگار رەش بێ ... لەو جێیە ئاو ھەیدە زەوی نییە و، لەو جێیە زەوی ھەیدە ئاو نییە.

گۆفاری «کۆنگرە» ژمارە ۲۱

گەلاوێژی ۲۰۰۱

سەرئەج!

ئەم وتارە نێردرا بۆ رۆژنامەی «پەیام» لە لەندەن، بەلام بلازینە کردەوه، لەبەر ئەوە درایە بە گۆفاری «کۆنگرە» و کۆنگرەش بلاوی کردەوه.

ئەمىرىكا و

تىرۇر و

كورد!

ئەگەر تىرۇر، زۇر بە سادەيى، بە دەستدرىژىي ناپەۋاي كەسنىك يان كۆمەلنىك بۇ سەر گيان و مال و ئاورپوى كەسنىك يان كۆمەلنىكى دىكە بدەينە قەلەم، ديارە ئەم جۇرە تىرۇرە لە سەرەتاي بوونى ئادەمزا دەۋە ھەريوۋە. ئەۋەتە تەۋرات چىرۇكى كايىن و ھابل (قابىل و ھابىل) دەگىر تەۋە بۇمان. تىرۇر بەشىۋە دەستۋە شاندىنى نەينى، يان پەلاماردانى ئاشكرا، ھەر لە ژەھر كەردنە خواردن و خواردنەۋەۋە بگرە تا چۈنە مەكۈۋە، تا بەكار ھىنانى دەزگەي مودىرپن بۇ كوشتن لەپنى شەكەنجە دانەۋە، كە ئەۋرۇ لە لايەن دەۋلەتە تىرۇر سەتە كانەۋە بەرامبەر بەرھەلستكاران بەكار دى، شىنكى شاراۋە نەۋوۋە و نىيە، ئەگەرچى بىدەنگى لىكاراۋە و لىدە كرى.

تىرۇر سىزم لەم چەل پەنجاسالەي دوايىدا سەرنجى دەۋلەتە كانى ئەۋرۇپاي بۇلای خۇي راكىشا، ئەمەش ھەر لەبەر ئەۋەي چەند كۆمەلنىكى گچكەي دەستۋە شىن لە ئەۋرۇپا، بەتايىمەتى لە ئەلمانىا (بۇ غوۋتە دەستەي پادەر ماينەۋف) كەۋتە فراندنى سىياسەتكاران و كوشتنى ھىندىكىيان. ئەمە بوو بە ھۇي ئەۋەي گەلنىك وتارى رۇژنامە و رادىو و وتوۋىزى تەلەۋىزىۋن و لىنكۆلىنەۋەي نىو گۇڭار و پەرتوك بەزمانە ئەۋرۇپا يىيە كان لەبارەي تىرۇرەۋە بلاۋىكر تەۋە. بەلام ئەۋەي كە شايانى باسە ئەۋەيە ھەتا ئىستە تارىفنىكى يەكگرتو و گشتگرى وا بۇ تىرۇر كە ھەموو لايەك پىيازى بن، ھىشتا نىيە و زەحمەت شەيى، چۈنكە سىستەمە جىاۋازە كان و دەۋلەتە كان ھەر يەكەيان خەرىكەن تارىفى تايىمەت بە بەرژەۋەندىي ناسىۋنالى خۇيان بۇ تىرۇر سىزم بىننە پىشەۋە. سەير ئەۋەيە ئەۋ رۇژمانەي كە لە جىيەاندا بە رۇژمى تىرۇر سىست نىۋىانرۇۋە، ئەۋانىش ھەر ھاۋارىانە لە دژى ئەۋەي نىۋىانناۋە «تىرۇر». ئەۋە بوو

ئەرنىل شارون كە تاۋانى تېررورى سەبرا و شەتىلا دەخنىتە مىلى، ماۋەيەك لەمەۋىيەر لە ئەنقەرە باسى «تېررورىزمى كورد» ى بۇ ھەقالبەندە ترەكەكانى دەكرد و، لە رۇژنامەى «النرى الاوسط» (ژ... ۋەرامىدايەۋە).

ھەرچەندە رۇنىمى تېررورىست و دەۋلەتى تېررورىست ھەر لە كۆنەۋە بوۋە و، ژمارەشيان كەمەنبوۋە، بەلام باسى رۇنىمى تېررورىست و دەۋلەتى تېررورىست دەخرايە پشتگوئى، بەبىيانوۋى ئەۋەى كە ھەموو دەۋلەتلىك مائى سەرۋەرتى ھەيە بەسەر ئەۋ گەل و خاكەدا كە قەرماتپەۋايى دەكا و كەس مافى دەستىۋەردانى نىيە. بەلام پاش ئەۋەى ھىندەك لە دەۋلەتە تېررورىستەكان كەۋتە ھەرپەشەكردن لە پەرژەۋەندىيە دەۋلەتە پىشەسازە گەۋرەكان و زەلھىزەكان، ئەۋدەمە دۆزەكە جۆرىكى دى لېھات. شايانى باسە ھەرچەندە دەۋلەتە ئەۋروپايى يەكان و رۇژئاۋايىيەكان لەنىوخۇدا لىبېرال و دىمۇكراتىن، بەلام لە سىياسەتى دەرۋەياندا زۆر نادىمۇكرات و خۇپەرسىتن. سەرنجىكى مىژۋو بەدەين دەيىنن كە ھەر ئەم دەۋلەتە ئەۋروپايىيەكان بوون كە گەلىك دەۋلەتى دەستكرديان لە رۇژھەلاتدا بىياتا كە رۇنمەكانيان رۇنىمى تېررورىستانە بوون، ۋەك ئەۋ رۇنمەتەى كە كوردستان بەزۆر دابەشكرا بەسەرياندا. بۇننە: دەۋلەتى پەرىتانيا بوو كە دەۋلەتى عىراقى داتاشى و باشۋورى كوردستانى بەزۆر نووساند پىيەۋە. ھەر پەرىتانيا بوو كە پشتى چەند جەردە و چەتەبەكى بەعسى گرت بۇ روۋخاندنى رۇنىمى قاسم و رشتى خۇنى ھەزاران كۆمۇنىست و كورد. دۋاى ئەۋە ئەمەرىكا و ئەۋروپا بوون كە پشتى رۇنىمى بەعسىيەكان گرت لە شەپرى ھەشت سالىدا دۇى ئىران كە مىليۇنلىك كەسى تىدا كۆژا، ئەگەرچى ھەر ئەمەرىكا و ئەۋروپايىيەكان بوون كە لەسالى ۱۹۷۹ دا پشتى خۇمەيىنيان گرتبىو بۇ روۋخاندنى رۇنىمى ھەمەپەزاشاى كۆنەدۇستيان. رۇنىمى سۇقنىت بوو كە سالانى سال يارمەتتى رۇنمەكانى ترك و سوورپا و ئىران و عىراقى دا و لە ھەفتاكاندا بە چەك و دىپلۇماسى و تەكنۇلۇزى پشتى رۇنىمى عىراقى گرت بۇ ھەرسەيىنان بە شۇرشى مەزنى ئەپلۋول لە ۱۹۷۵ دا. ھەر دەۋلەتەكانى ئەۋروپا بوون كە يارمەتى رۇنىمى سەدەاميان دا بۇ دروستكردى چەكى كىمىيائى و مىكرۇبى كە ئەۋە بوو كاتىك دۇى كورد بەكارى ھىنا، ھەموويان قورۇقەپيان لەۋ تاۋانە گەۋرەپە كرد، تا ئەۋە بوو سەدەدام كەۋتە پەلامارى كوفىت و مەترسى پەيداكردن بۇ پەرژەۋەندىيەكانى

كۆنە ھەقالبەندەكانى رۇژاۋاى.

ئىرەدا پىنويستە نامازە بۇ ئەۋە بگەمىن كە لەسەردەمى «جەنگى سارد» دا لەنىۋان رۇژاۋا و بەرەى سۇڧىتىدا، بەرەى رۇژاۋا، ئاينى ئىسلاسى ۋەك چەكىك دەھاتە بەرچاۋ دژى ئىدىيۇلۇژىي كۆمۇنىزىم. ھەر لەبەر ئەۋە بوو كە رۇژاۋا، بەتايىبەتى ئەمىرىكا، پشتگىرى بىچەندوچۇنى رۇژىمى بىنەمالەى سەۋودى كىرد دژى دەۋلەتە عەربەكانى ھاۋىيەمانى سۇڧىت ۋەك مېسرى سەردەمى ناسر و سوورىا و يەمەن. ھەروەھا پشتگىرىى مۇجاھىدەكانى ئەفغانى كىرد بۇ دەرىپەراندنى لەشكرى سۇڧىت لە ئەفغانىستان و دامىزاندىنى ئەم رۇژىمە تاللىيان بەى ئەۋرۇ. ئەۋەش دەبى بىژىن كە فەرەنسا و ئەمىرىكا و بەرىتانىا بوون كە پشتگىرىى خومەينى يان كىرد بۇ ھاتە سەر كار ۋەك بەرەستىك لەبەر دەم كۆمۇنىزىمى سۇڧىتىدا، چۈنكە پىيان ۋابوو خومەينى، بە بىچەۋانەى شاۋە، ھىزىكى جەماۋەرىى لەگەلە و دۆژىمى كۆمۇنىزىمە.

پاش دامىزانى كۆمارى ئىسلامى ئىران و، رووخانى سۇڧىت و دەرىچوونى لەشكرى سۇڧىت لە ئەفغانىستان و ھاتە سەركارى مۇسلمانە بىچەنگەرەكان لە ئىران و ئەفغانىستان و سۇدان و، ئاشكرابوونى دۆژىمانىيەتى رۇژىمى خومەينى بەرامبەر ئەمىرىكا كە بە گرتن و رىساكردىنى كارىدەستانى بالۇزخانەى ئەمىرىكا لە تاران بۇ ۴۴۴ رۇژى تەۋاۋ دەستىپىنىكرد، ئەمىرىكا كەۋتە ناسىنى «ھەقالبەندە مۇسلمانەكانى» و ئەمىجارە لەباتى ئەۋەى بە ھەلۇنىستى خۇيدا بىچىتەۋە و لە ھەلەكانى سووت ۋەرىگىرى، چوۋ بە ھەلەيەكى دىكە ھەلەكەى پىنشوروى خۇى راستبەكەتەۋە. ئەۋەش بە پشتگىرىى رۇژىمى سەددام كە گوايە «سىڭۇلارىست» و دژى رۇژىمى ئىرانە كە رۇژىمىكى «مۇسلمانى فوندىمىنتالىستە». ئەمەش دىژەبىكىشا ھەتا ئەۋ كاتەى — ۋەك باسكرا — سەددامىش كەۋتە دۆژىمانىيەتى ئەمىرىكا. خۇ ئەگەر ئەم رۇژىمانە رۇژى ھىزار كەسىيان لە گەلەكەى خۇيان بىكۇشتايە و دەستيان بۇ بەرژەۋەندىبەكانى ئەمىرىكا و بەرەى رۇژاۋا نەبىردايە، ئەۋا ھەر باسىيان بەخەۋنىش نەدەكرا. پاش پەلامارى تېررورىستانەى ۱۱ى ئەيلول بۇ سەر مەلەبەندى بازارگانىى جىبھان و پىنتاگۇن لە ئەمىرىكا كە بوو بە ھۇى كۇشتى ھىزاران كەس، كاردانەۋەى ئەمىرىكا بۇ تۆلەسەندەۋە، بەبىرورپاى مەن، بەرەۋ ئەۋە دەچى كە ئەمىجارەش سووتى لە ھەلەكانى خۇى ۋەرنەگرتى. ديارە ئەمىرىكا مافى تەۋاۋى

خۇيەتى لەسەر خۇي بىكاتەمە بەرامبەر بەم كوردەم تېررورستانەيەي كە تووشى بوو
و، لەمەشدا دەبىي ھەموو مەزۇقنىكى خاوەنەيژدان ماف بەدا بە ئەمىرىكا. بەلام بۇ
بەريەرەكانىي تېرروريزم پىويستە چەند خالىك بەخىتە بەرچا و كە ئەمىرىكا بەداخەمە
نەيخستونەتە بەرچا و:

(۱) — دەبىي تېرروريزم لە مافى رەواي بەرخۇدان و لەسەر خۇكردنەمەي
چەوساوان و بەشخوراوان و گەلانى ژىردەستە دژى زۆردارى و ملھورى جيا
بكرىتەمە. راپەرىنى بەشخوراوان دژى بەشخوران و راپەرىنى نەتەمەيەكى ولات
داگىركراو بەرووى داگىركەرانى نىشتمانەكەيدا، بەھىچ جۆرنەك ناتوانىي نىويىنرى
تېرروريزم. بۆيە دەبىي ئەمىرىكا و ئەوروپا بزووتنەمەي رزگاربخوازانەي كورد و
فەلەستىن و بەريەرەكان و تامىلەكان و بەلووچەكان و ... ھتە دژ بە تېرروريزمى
دەولەتى، لە تېررور جيا بکەنەمە، كە مخابن تا ئىستا جيايان نەكردووتەمە. ئەوتە
وزىرى دەرەوى بەرىتانىا لە ئەنقەرە دەفرموى: «بەرىتانىا پارمەتى رۆنىي ترك
دەدا بۇ بەريەرەكانىي كوردە سەرھەلداوەكان». واتە دژى بزووتنەمەي رزگاربخوازانەي
كورد. ھەرەھا نوئىنەمى ئەمىرىكاش لە ئەنقەرە بەلئىن بە دەولەتى ترك دەدا كە «دژى
ھەولەدانى كورد بۇ دامەزاندنى دەولەتىكى سەريەخۇ، بوەستن». بەلام پاسى
تېرروريزمى ھەشتاسالەي دەولەتى ترك لەدژى نەتەمەي كورد ناكە. ئەمىرىكا لەم
رۆژانەي دوايىدا پاسى دەولەتى فەلەستىن دەكا، بەلام ئەوش ھەر بە قەسە نەك
بەكردەمە، بۇ ئەمەي دلى ھەقالبەندە ەمرەبەكانى رابگرى كە گوايە بەتەمايە پىكەمە
بچن بەگژ «تېررور» دا!!!

(۲) — ئەگەر كەسنىك، يان كۆمەلەك، يان دەولەتىك، ويستى بەراستى دژايەتىي
تېرروركار بكا، دەبىي دەست نەداتە دەستى تېررورىستىك دژى تېررورىستىكى دىكە،
وەك ئەمىرىكا و بەرىتانىا تائىستا كوردوويانە و دىكەن. بەلكو ھەموو تېررورىستىك
بەيەك چاوەتەماشا بكا. ئەوتە ئەمىرىكا و بەرىتانىا لەو رۆژمانەي كە خۇيان بە
پىشنىلەكرى مافى مەزۇف داياتناون، وەك چىن و ئىران، خۇيان نىزىكەكەنەمە و
باسى ھاوكارى دەكەن لە گەلەيان دژى تېررور و قوروقەبەكەن لەباسى مافى مەزۇف
لەو ولاتانەدا.

جا لەبەر ئەمە دوو ھۆيەي سەرمەھ شەرى ئەمىرىكا و بەرى رۆژاوا دژى تېررور

سمرکه وتوو نابى. چونكه تيرور ميگرؤينكه له چلكاوى بىدادى و زوردارى و كهله گاييدا دهزى و گمسه دهكا. تيرور وهك قارچك له زوى ههلتاوتقى، بهلكو له نهلجامى سالانى سال بندهستى و بهشخوراوى و سهرشورى و پيشخوراوده و بهزى بهخودا هاتمه و ناهوميايموه سر ههلهدها. خو نهگهر ئيدىلوزيبهك ههبنى بتوانى بيقنزنتموه، نهوا بهجوزن دهتهقى كه خوشى و دهوويشتيشى بهجارى تهروتوونا بكا. تيروريزم هر به گولله و توپ و فزكهى بزمباهاوئو و سهرىازى پرچكه كؤتاينايى. نهمانى تيروريزم بهنده به گورپنى سيستمى كؤمه لگى مرؤفايه تيموه، له سيستمى زوردارى و دىلى و بىداديموه بؤ سيستمى نازادى و پهكسانى و دادپهروى.

نهوى نهوؤو نمريکا و بهريتانيا له نهفغانستان دهيكمن لهوانهيه ببيت هوى هاتنه سمركارى چهند حيزينكى ديكى دژ به تالبيان كه سالانى ساله له باكوورى نهفغانستاندا گيرماون و هر بهكهشيان پاشكؤبهكى «ئيسلامى» يان بهخزيانهوه ناوه، و هر بهكهشيان سهر به كمه گهلىكى نهفغانستان، وهك هزارهكان و تاجيكهكان و ئوزبهكهكان و دوژمنايتمى پهشتونهكان دهكمن و هر يارمه تى ئيرانه كه جارى بهيه كيموه بهستوون. هينديكيشيان يارمه تى له ئوزبهكستان و تاجيكستان و روسيا وهردهگرن. خو نهگهر هاتوو هاتنه سمركار، نهوا جارىكى دى دهكهونه گيانى يهك و نهو دهم تيرور كؤتاى نايى. چونكه نهم كؤمه لانه هيسچيان پهروه دهيهكى ديمؤكراتى و نازادىخوازانه يان نييه. هر كه هاتنه سمركار بهرله ههمو شتىك بير له توله سندنمه و خوئپرشتن دهكه نهوه.

نمريکا و بهريتانيا، چؤن له عىراق كارى خزيان تهواو نهکرد و، لهبر خاترى حوسنى مويارهك و شاحسهين كه گوايه «ههقالبه ندى» نمريکا بوون، سهداميان لهجنى خوى هيشتموه بؤ گيانى كورد و شيعه و ههمو عىراقيهكى ناشيخواز، بىگومان له نهفغانستانيشدا هر وا دهكمن. نمريکا و بهريتانيا دهستانبه دهستى دهولتى ناديمؤكراتى و زوردارهويه و نهمانهش ناياهوى دهولتتىكى ديمؤكراتى له تهنيشتانهوه ههبنى و، نمريکا و بهريتانياش به قسه ياندهكمن، چونكه نيزيكبينانه و كورنخاينهانه بيسر دهكه نهوه له بهرزه وهنديى خويان، نهك دووربينانه و درنؤخاينهانه. نهوه تا دهولتى ترك كه «ههقالبه ندى» نمريکا و بهريتانيا به له دژى

تيرور، له نمريکا و بريتانيا دپارټنټه ورژنمی سهدام بيارنزن و پهلاماری نمدن. نوجا ښدی کي بی باوېر بکا که نمانه بهراستی دوی تيرورن.

هيندهی کيشه که پښو نديی به کوردهوه ههيه، نهوتتا ديپلوماسيتی کورد لم هلمومرجه نازکه دا سمرسام و دوشداماوه. هر هيندهی له دهستدي سوتند بخوا که نامانجي دامه زاندي دهولمتی کورد نييه، وهک نهوهی که داگيرکهرانی کوردستان نمران که دهسلاندارانی کورد، نه نهويان له بار دايه و، نه دهشيانهوي دهولمتی کورد داممزنين. تاکه شتيک که ديپلوماسيتی کورد دهپو بیکردايه و چوکی دابدایه لسمري نهوه بو به نمريکا و نهورویای بهسلاندايه که به ههثالبه نديتی نهو رژنمانه دژ به ديپلوماسی و مافی مرؤف و بهزوری لهشکر خویان دهسپين بهسر گهله کياندا، شهر دوی تيروريزم ناکري و بشکري سمرناگري و، ههثالبه نديتی نهو رژنمانه له گهله نمريکا بژ دهستکهوتی پاروی چور و پاراستی کورسيه کهی ژيريانه. بژونه رژنمی ترک به نيوی «ههثالبه نديتی» نمريکاوه دهيو دژور له نمريکا بکا پهلاماری عيراق نندا، نهبا کورد شتيکی دهستکهوي. واته دهيو دژور لسمر کورد هر دروزه بکيشی و نههمش به فاشکرا دهپيژي. رژنمی نيران دهيو دژور به نيوی «بهريهه کانبي تيرور» ده رژنمی تالبيان که دهولمتی پهشتوونه کانه و دژ به فارسه کانه برووخيني و دهولمتی کي سر به فارسزمانه کان له نهفغانستان داممزنينی که فارسزمانه کان له نهفغانستان کهمايه تين. خوش نهويه که وهزيري دهروهی نيران فاغای خهرازی له سفيره کهيدا بژ تاجيکستان رژی ۱۹/۱۰/۲۰۰۱ به راديوی نهوروی فازاد (بهشی فارسی) گوت: «رازی نييه بهمانی رژنمی تالبيان، بهلام پهشتوونه کان وهک کهمايه تيهک مافی خویان ههيه». بهراستی مرؤف دهبي چمند رووقايم بی که وا زورهيه کی زور به «کهمايه تی» بداته قهلم. خهرازی دهيو دژور کهمايه تی فارسزمانه کان له نهفغانستانيدا وهک نيران فرمانروا بن. چونکه فارسه کان له نيراندا کهمايه تين له چار «کورد و ترک و بلوچ و عهرپ و ... هتد» دا، بهلام به ملهپوی و به زورداره کی، فرمانروایی خویان سهپاندوه بهسر گهلانی نيراندا، نهوهش به نيوی شيعه گهر نييه وه.

راستيه کهی، چ رژنمی نهفغانستان، چ رژنمی نيران، چ رژنمی سعود، چ

رژىمى سۇدان و چ رژىمى پاكىستان، كە بەنىۋى ئىسلامەتتەبىھە ھاتوونەتە كاىە و خۇيانكردوۋە بەمىرى سەرىر، ھەرىكەيان نونەرى ناسىۋناليتەبەكى تايەتەن و خۇيان لە پال ئىسلامەتتە شاردوۋەتەمە. رژىمى ئەفغانىستان نونەرى پەشتوونەكانە و، بەنىۋى سوننىيەتتەبە شەرى رژىمى ئىرانى فارسى شىعە دەكا. رژىمى ئىران رژىمى فارس و ترىكى ئازەرىيە و بەنىۋى شىعەتەبەبە بەرىرەكانىنى كوردى سوننى و بلوۋجى سوننى و پەشتوونى سوننى و غەربى سوننى و ۋەھابى دەكا. رژىمى سەۋود رژىمىكى غەربى ۋەھابى يە و بەرىرەكانىنى ئىرانى شىعە دەكا و پەشتى رژىمى ئەفغانىستان دەگرى دۇ ئىران. رژىمى سۇدان رژىمىكى غەربىيە و بەرىرەكانىنى دىانەكانى خواروۋى سۇدان دەكا كە دەيانەۋى دولەتى سەرىخۇى خۇيان ھەبى. رژىمى پاكىستان رژىمى ئوردوۋەزمانە سوننىيەكانى پاكىستانە و بەنىۋى سوننى يەتتەبە دۇ شىعە پاكىستان و شىعە ئىرانە و پەشتى رژىمى پەشتوونەكانى ئەفغانىستان دەگرى و ھەروەھا.

كە واتە كىشەكە لىرەدا كىشە ئىسلامەتى و ئائىلامەتى نىبە، كورد دەبى باش لەمە بگەن و بزەنن كى ولتەكەيانى داگىر كوردوۋە و سەرىر ئەۋەش بەنىۋى ئىسلامەتتەبە دەيانچەۋىنىتەمە. خۇيايە كە دىان و جوۋلەكە ئورۇ كوردستانىان داگىر نەكردوۋە، بەلكو مۇسلمانە غەرب و ترك و فارسەكانن كە كوردستانىان داگىر كوردوۋە. خۇ ئەگەر ئەوانە بەراستى مۇسلمان بوۋنايە و مۇسلمانەتەش — ۋەك خۇيان دەپىژن — ماناى ۋەكىيەكى بوایە، دەۋو زولموزۇر و چەۋساندەۋە ناسىۋنال لەسەر كورد ھەلگىرايە. لەبەر ئەۋە ئەۋانە بەنىۋى ئىسلامەتتەبە لە كوردستاندا كار دەكەن، دەۋو ئەمەيان باش بزەننبايە، ئەگەر كوردنىك بەراستى مۇسلمان بى و يىمەۋى بۇ ئىسلامەتى كارىكا و بەخەيالى خۇى دەست بە «فتوحات» بىكا، دىارە لە بىسارە و تەۋىلمەۋە دەست پىناكا و بەنىۋى «جەندالاسلام» ۋە پىشەمەرگەى كورد ناكوزى، بەلكو جارى دەچىتە وىزەى داگىر كەرانى كوردستان. كە ئەم قەسە دەكەم مەبەستە ئەۋە نىبە لە سەر «يەكىتى» يان حىزىبىكى دىكە بگەمەۋە، چۈنكە خۇم گەلنىك رەخەم ھەبە لەم حىزىبە و لە حىزىبەتە بەشپەۋەكى گشتى. ئاشكراشە كە گوناھى «يەكىتى» و حىزب حىزىبەى «يەكىتى» و پىنەندىيەكانى «دەۋەى «يەكىتى» و، ئەۋجا شەرى چەند سالى

براكوزىي نىوان يەككىتى و پارتى و حىزىيەكانى دىكەي كوردستان و شەپرفروشتن به نەتەوھىيەكانى كورد و ھەلبەستى بوختان و درۆدەلەسەي گەوجانە و بەعسىيانە بۇ نەتەوھىيەكانى كورد، بەتايىھەتى بۇ رىيازى خۆنەفروشتىووى گازىك لەسەر لاپەرەكانى «كوردستانى ئوئ» و نووسىنى ھىندىك لەسەر كوردەكانى يەككىتى بەنىوى گوايە «بىرەورىنامە» وە بەنىيازى خراپكردنى ئىوى «كازىك». ھەرەھا بلاؤكردنەووى درۆدەلەسە بە مەبەستى چاوبەست و شاردنەووى دەستى ئەوانەي كە خۆنى سىياسەتكارە نەتەوھىيەكانى كوردىان رزاند، بەتايىھەتى شەھىدان سەعەدى يەزدانپەنا و سەرىمەست مەحمود. ئەوجا پشتگىرىكردنى پى كى كى و بەكوشدانى سەتان پىشمەرگە لە پىناوياندا بەدەستى لەشكرى ترك و دروستكردنى دەزگەيەكى ساختە بۇ پى كى بەنىوى «كۆنگرەي نەتەوھىيە» يەلەدزى كۆنگرەي نىشتەمانىي كوردستان، ئەمانە ھەموو زەووخۆشكەر بوون بۇ خۆتەياركردنى ئەوانەي خۇيان ئىوناو «ئىسلامى». ئەگەنا لە ھەلبىژاردنى پەرلەمانى كوردستاندا ئىسلامىيەكان 5٪ دەنگىيان نەھىنا، بەلام ئەو ھەلومەرچە نالەبارانەي كە لەسەرەو پەنجەمان خستە سەريان، بوون بەھوى بەھىزىوونى ئىسلامىيەكان تا گەپشتە ئەووى بەزورى چەك پەلامارى «يەككىتى» يان دا، ئەو «يەككىتى» يەي كە خۆى ھۆيەك بوو بۇ دەسەلاتپەيداكردنى ئىسلامىيەكان.

لېرەدا مەبەستەم ئەو نىيە كە ھەموو ئىسلامىيەكى كورد بەخراپەكار و دەستەوشىن و دەسكەلەي دەستى داگىر كەرانى كوردستان بەدەمە قەلەم. نەخىر. كاتىك كە سەمىنارەكەم «المستضعفون الكرد و اخوانهم المسلمون» لە سالى ۱۹۹۷ دا بەشىووى نامىلكە بلاؤكرايەو، ھىندەك چلكاوخۆر و بەكرىگىراوى داگىر كەرانى كوردستان كە بەنىوى ئىسلامەتتىيەو بازارگانىدەكەن، كەوتە جىنوپىدانم و ھىندىكىش لە ئىسلامىيەكان، بەتايىھەتى زاناي گەورەي كورد مامۇستا شىخ عومەر غەرىپ كە يەككىكە لە سەركردەكانى پارتى ئىسلامىي كوردستان پشتى منيان گرت. ئىسلام باوهرىكە وەك ھەموو باوهرىكى دىكە و تا ئەو ھەندازەيەي كە بەزۆر نەسەپىندرى بەسەر خەلكدا، دەپى رىز بىرى لىي وەك ھەموو بىروباوهرىكى دىكە. باوهر خۆشەويستىيە و لەسەر خۆشەويستىي و تووئژ ناكرى و داواي بەلگەھىنانەو بۇ راستى وناراستى ناكرى. ھەموو خاوەن باوهرىك خۆى بەراست دەزانى. لېرەدا

ھەمدە كەم بەكورتى چىرۆكىك بۇنمۇنە بېنمەۋە!

جارنىكىيان لە زانستگىيەكى ولاتى نەمسا سەمىنارىك رىنكخراپو بۇم كە لە سنوورى ئەو سەمىنارەدا باسى مېتۇلۇڭىي كوردم كورد و لەنىو ئەواندا رامانى ئىزدىيەكان كە خودى ھەمو سالىك سەرى ئىزدىيەكان دەدا لە چىاي جوودى و بەكوردى قىسەدەكا لەگەلىيان لەبارەى سالى نۇنە و پەيمانىك دەبەستى لەگەلىيان. پاش ئەۋەى لە سەمىنارەكە بوومەۋە، كوردنىكى خەلكى باكوور كەۋتە قىسە لەگەلم و بە ئۇتۇمۇيىل مەنى بىر بۇ وىستگى شەمەندەفەر. لەپى گوتى: پىنم خۇشبوو كە باسى چىاي جوودىت كورد، بەلام چىرۆكەكەى بەوجۇرە نىيە، ھەز دەكەم چىرۆكە راستەكە بگىرەمەۋە بۇت، گوتم فەرموو: گوتى: «خودى پىنەكى لەسەر چىاي جوودى داگرتوۋە و پىنەكى دى بەھەمو گەردووندا دەسوورپتەۋە و بەمىجۇرەسەرنجى ھەمو جىھان دەدا و ھەر كەسنىك خراپ بىجوولپتەۋە، يان كارنىكى خراپ بكا، بەردىكى تىدەگرى». راستىيەكەى كەمىك پىنكەنىن گرتى، بەلام گوتم: باشە، بەردەكە گىچكەيە، يان گەۋرەيە؟ گوتى: «بەردەكە بەپىي گوناھە، ئەۋى گوناھىكى گەۋرە بكا بەردى گەۋرەى تىدەگرى و ئەۋى گوناھەكەى گىچكە بى بەردىكى گىچكەى تىدەگرى». گوتم: باشە، ئەم ھەمو بەردە چۇن كۇدەپىتەۋە؟ گوتى: «ئەۋە ھاسانە. دە دوانزە فرىشتە ھەن كە شەۋرپۇز بە لۇرى گەۋرە بەرد دەگۇنۇنەۋە بۇ چىاي جوودى». قىسەكانى برادەرەكە لەمەدا بوو كە زۇر پىنكەنىنم ھات، بەلام شەرمىشم بەخۇم دەھات، ھەرچى چۇنىك بى گەپىشتىنە وىستگى شەمەندەفەر و برادەرەكەش پەست بىو لپم، چۇنكە گوتى: «پىنەكەنە، خۇت كافەر نەكە». كاتىك كە دەرگەى ئۇتۇمۇيىلەكەم كوردەۋە بۇ دابەزىن، تەپلى سەرم بەر لاشىپانى سەۋەۋى دەرگەكە كەۋت و زۇر يەشا. دەستبەجى برادەرەكە گوتى: «ھا.... ئەۋە بەردەكە بوو. پىنەكەنە». كاتىك دابەزىم وىستم مالاۋايى بىكەم لپى، ئۇتۇمۇيىلنىك وا بەخىرايى بەلامدا نىزىك تىپەرى، زۇرى نەمابوو راپىنچم بكا لە گەل خۇى. برادەرەكە گوتى: «تەكايە تۇيە بىكە، نەگەنا بەردىكى دىكەشت تىدەگرى، بەلام ئەمجارە لە جۇرنىكى دىكە».

ئىستە تۇ ناتوانىت بىژىت كە ئەم برادەرە درۇ دەكا. ئەۋ برادەرە درۇى نەكردوۋە چۇنكە باۋەرى بەۋ چىرۆكە ھەبوو، ھىچ خاۋەن باۋەرنكىش درۇ ناكە. چۇنكە درۇ

ئەمەيە تۆ بايەتلىك بېگىرپتەۋە بە كەموكورتىكراۋى، يان بەھەلە، و بەۋپەرى
 ھۇشيارىيەۋە. لەمەشدا ھېچ زىيانلىك نىيە. زىيانكە لەۋەدايە ئەۋ برادەرە باۋەر
 نەكردنى مەن بەخودنىيەك كە بەردەفەركى بىكا، بەكافرىتى دەداتە قەلەم. كە سەرى مەن
 لە پەلەكردن، يان لەيىشاگايى يەۋە بەر لاشىپانى سەرەۋى دەرگەي ئۆتۈمۈيىلەكە
 كەموت، بە شتىكى سادە ناداتە قەلەم، بەلكو بە بەلگەيەكى دادەنى بۇ ئەۋى لە
 چىاي جۈۋدى يەۋە بەردىك ئاراستەي سەرم كراۋە بۇ ورياكردنەۋەم كە نابى بە
 قسەكانى ئەۋ برادەرە پىيىكەنم. ئا مەترسىيەكە لەمەدايە. بەلى مەترسى گەۋرە
 لەۋەدايە كە تاقىمىك ھەمەن لەسەر باۋەرلىك بىن و پىيان واپى ئەۋى ۋەك ئەۋان ئەۋ
 باۋەرەي ھەلنەگرتىنى كافرە. ھەر ئەم جۈرە رىيازىيە كە ۋا لە «جىندالاسلام» دەكا
 «يەكىتى» بە كافر بەدەنە قەلەم. چۈنكە پىيان واپە ئەۋى لە گەل ئەۋان ئەمى
 «كافرە». لەمەش سەمىرتەر ئەۋەيە كە يەكىكى ۋەك جۈرە دەبلىز بوش دەبىزى:
 «ئەۋى لەگەل ئەمىرىكا ئەمى، ئەۋا لە گەل تېررورە»، كە ئەم قسەيەش ئەگەر ھوردى
 بىكەيتەۋە ھەر لە قسەي «جىندالاسلام» دەكا. جىاۋازىيەكەش لەۋەدايە كە ئەۋان بە
 فېۋكەي بۇمباھاۋىزى مۇدەپن ھەپشە دەكا ۋ، ئەمىشيان بە «تەۋراسى ژەنگاۋى».

بەرلىن ۲۰۰۱/۱۰/۲۰

سەرئىچ!

ئەم ۋتارە لە ژمارە (۱۰۹) ى رۇزى ۲۰۰۱/۱۱/۱ ى رۇزنامەي «مىدىيا» دا
 كە لە ھەۋلىر دەردەچى بىلاۋكرايەۋە.

ھەرۋەھا لە ژمارە ۲۲ ى گۇفارى «كۈنگرە» زامانچالى كۈنگرەي نىشتىمانىي
 كوردستان لە مانگى خەزەلۋەرى ۲۰۰۱ دا بىلاۋكرايەۋە.

كورد له روژانی په لاهارناني نه فغانستاندا

له وتاری «تیرور و نمریکا و کورد» دا (میدیا ۱۰۹، سالی ششم ۱/۱۱/۲۰۰۱) و (کونگره ژماره ۲۲ بهفرانباری ۲۰۰۱)، هیندهک لایمنی نهم باسهم روڼکړدوه و گوتم نهواندی له باکووری نه فغانستان دا چند سالیکه گیران خواردوه و، به خزان دهلین «تحالف شمال» نه گمر هاتو توانیان بهیارمتهبی هیزی سویایی نمریکا بینه فرمانپهوا، نهوا دهستهکمن به کوشتنی نهیاره کانیان، چونکه نهوانیش ههروهک «تالیان» پهرودهیهکی دیموکراتانه و نازادپخوازانه بیان نییه. نهمه بهناشکرا دهرکوت، کاتیک که چهکدارهکانی «تحالف شمال» که بریتین له نندامانی کهمایمتی نوزیمهک و تاجیک و هزاره و ...، رژانه معزاری شهریف و کابلوه و کهوتنه کوشتنی هزاران ژن و پیاو له پمشتوونهکان که له ۴۰٪ خهلی نه فغانستانن و بهژماره له ههموو گلهکانی دیکه زترن.

نهوپو، کهه نهم وتاره دهنوسم روژی ۲۵/۱۱/۲۰۰۱ ه نازانم روژی سی شه مدی ۲۷/۱۱ کویوونهوی بون (نملاتی) چ برپارنیک ددها لهبارهی دواپروژی نه فغانستانهوه، بهلام بدلتیاییهوه دهپژم، هر حکومتیکي نه فغانی که پمشتوونهکانی تیدا نهم، سر ناگری. رووسهکان دژی پمشتوونهکانن، چونکه پمشتوونهکان پشگیری جیابوونهخوازانی چهمنستان دهکمن. هیندستانیش هر دژی پمشتوونهکانه، چونکه پاکستان لهبر هیندهک هزی جوگرافیاپی و ناینی و رامیاری پستی پمشتوونهکان دهگری. جا لهبر نهوه نهگر نمریکا و نهوروپا و کزمهلی نهتهوه یهکگرتووهکان چارهسمرنکی ژیرانه بون کیشهی نه فغانستان نه دوزنهوه، نه فغانستان وهک لوینانی ههفتاکان و ههشتاکانی لی دی و بگره خراپتریش. رژیمی ترک و رژیمی رووسیه له ههموو رژیمهکانی دیکه پتر کهوتوونهته بازارگانی بهخونی گهلی رهشوپوتی بهر بزمباکهوتوی نه فغانستانهوه. رژیمی ترک پاش نهوهی سالانی پستی دهستهوشاندنی ترکه راپهپروهکانی چهمنستانی گرت، تیسته وا خهریکه دیانفروشی به کهلسهری کورد. سمرکردهی

سوپاى ترك حسەين قوريق ئۇغلۇ چەند رۇژنىك لەمەبەر بە رۇژنامەى «نايدن لق»ى گوت كە «ياخى بووہ چەچەنەكان رىكخراونكى تيرۇرىستين»، بەرامبەر بەوہ رۇژنى مۇسكۇ بەلنى داوہ بە دەولەتى تركان كە ئىدى «پەنا نادا بە ئەندامانى پى كى كى لە روسيا بىننەوہ». ھەرۋەھا رۇژنى مۇسكۇ رۇژنى تركى «دلتيا كرووہ كە دژى دامەزاندنى دەولەتتىكى كورد دەوہستى لە باكوروى عىراقدا». بەنى رۇژنامەكە حكومەتى ترك پنى واہە كە ئەمەريكا «دەپوى» دەولەتتىكى كوردى لەو نىوچەيدا دروست بىى.

بەلام با بزائين كورد لەم بازارە پپ لە ئاۋاۋەبەى بازارگانى رامباريدا چى دەستكەوتوۋە. ئەمە لە كاتىكدا كە ھەولە تەقەلاى ئىران و دەولەتى ترك و سووریا بۇ نەھىشتى ھەرنى ئاسايش رۇژ بە رۇژ پتر جۇش دەستىنى و «پاكستاۋكردنى رەگەزى» بۇ نەھىشتى كورد لە كوردستانى ژىردەستى سەددام دا و ھەرپشەكردن لە كورد رۇژ لەدواى رۇژ شىتگىرانەتر دەبى.

ئەگەر كەسنىك رۇژنامەكانى يەككىتى و پارتى بخونىتەوہ، بەتايىبەتى دەزگەى راگەيانەندى يەككىتى، پنى وادەبى «دەولەتتىكى كوردى» بەھىز و بە دەسلەت ھاتوۋەتە كاہە كە ھەموو جىھان رىز دەنى لىى. نوئەرانى ئەم حىزبانە زوو زوو سەر لە كارىدەستانى دەولەتە گەورەكان دەدەن و بەوپەرى خۇشبىوہ بەخىرھاتن دەكرىن و بەلەن دەرى پىيان كە مافى كورد بپاريزى و ... ھتە. خۇ ئەگەر ئەمە ھورد بكرىتەوہ، ئەموا دەزانين ئەوہ دەسال پترە ھەرنىكى نىوچەى باشوورى كوردستان بەدەست ئەم دوو حىزبەوہ و تا ئەورۇش ھىچ دەولەتتىكى ئەم جىبھانە، تەنەت «جزالقمەر» ىش بەرەسى ھەرنى ئەناسىوہ. ئەمەش جىنى سەرسووپمان نىبە، چۈنكە بۇ گەبىشتە ئەم پلەبە دەبى جارى نوئەرايەتتەكى كوردى ھەبى كە لەلاين پەرلەمانىكى يەكگرتوى ھەلپزىرداۋوہ دەستىشان كرابى، ئەك ھەر يەكە خۇى بە نوئەرى كورد بزائى، بەلام بەنىوى حىزبى خۇبەوہ قسە بكا و حىزبەكەى دىكە دانى پىدا نەنى. لەبەر ئەوہ قسەيەكى خۇشى كارىدەستىكى ئەورووپاى، يان ئەمەركاى لەمبارەدا ھىچ جۇرە دەروستى (التزام) يەك دروست ناكە. ئالەم گىزاۋە رامبارىدە ئامۇزگارەكرانى كورد يەكجار زۇر بوون. تەنەت يەككىكى وەك مەكرەم تالەبانى بەخۇى و كۆمەلنىك رابردو و ئىستەى پرشنگدارىوہ لىمان بووہ بە

ماموستا و، دهيموئ حيزبهكان فير بكا چون خو جياكردنموه له يهك و خو دوورخستنموه له يهك باشر بجهسپين. كهچي نموته له لايمن به كيتييموه بهوپېري رنزهوه بهخيرهانن دهكري و «وتارهكهي» له روژنامي نيونندي يه كيتي «الاتحاد» دا بلاو دهكرنموه. تيمهش هر نموهمان له دست دي بيژن: «له بهره بهره پوره پوره، هومان كهوتوته قريهي دايكي هازمي».

بهراستي چارهپشپهكي سخته بو كورد كاتيك دهبيستم نمو توريانيهي كه له هوليتر سرهپاي همموو سهرمستيبهك كه هپانه، دان بهبووني وشي كوردستان و دهسلاندرتبي كوردستاندا نانين و، دهپانموئ ريكخواوه خونداكارانهكپان كه بيزي نايه داواي «نيجازه» بكا له كاريدهستاني هوليتر، بچيته هلبزاردنهوه و، لهبر نمو له لايمن كاريده«ستانموه ري نادري پني، كهچي كه دهچنه سليساني، كومهلي خونداكاراني سهر به يه كيتي ريان پندهدا بچنه هلبزاردنهوه. (راډيو العراق الحر روژي ۱۱/۲۴ له هوليترموه) و،

— نمه له كاتيكدايه كه سي ساله كاريدهستاني يه كيتي بهلن ددهن به كونگرهي نيشتمانيي كوردستان كه نيجازه بدن پني، بهلام نهغمامهكهي هر دهستبرين و دهستخمرؤ كردن بوو ... بيانويان بو نمهش وهك له روژنامهكپاندا «كوردستاني نوي» پلاويان كرووهتموه نمويه كونگره مهلبندهكهي له كوردستان نييه.

همروهها دهبيژن كه «كونگرهي نتموهيي» يش مهلبندهكهي له كوردستان نييه بويه «نيجازه» بهو دووانه نادري. راسته كونگرهي نيشتمانيي كوردستان سركرديهتبيهكهي له كوردستان نييه بهلام كونگره جيزب نييه، بهلكو ريكخواونكي كوردستاني نيشتمرناسيونالييه. كونگره ريكخواونكي پاگو و سهربرزه و نايهوي بيسته دهسكهلاي هيچ حيزب و رژيم و دهولتيك و بهشيويهكي ناشتيخوازان به سهربخويي كوردستان كار دهكا. نا نمويه كه ترسي به هينديك له كاريدهستاني يه كيتي پيدا كرووه، چونكه دهزانن ري به چالاكيي كونگره بدري، جهماوهريكي زوري له گهل دهبي و، له سهرنكي ديكشموه داگيركراني كوردستان دليان له يه كيتي دهنيشي. نهگهنا لهبر نمو نييه كه مهلبندي سركرديهتبي كونگره له دبروهي كوردستانه. چونكه كاريدهستاني يه كيتي زور باش دهزانن كه يه كيتي له

۱۹۷۵ دا له كوردستان دانهممزا، بهلكو له ديمهشق و به سهريره شتي و چاوديري رژيمي سووريا هاته كايهوه و سمركرده تيه كه شي ماوهيه كي زور لهوي مايهوه و هر لهوئشهوه چه كداريان بو ده كرا به باشووري كوردستاندا. نهمه له كاتيكدايه كه رژيمي سووريا نه نهو كاته و نه ئيستش دان به بووني گهلي كورد دا ناني له سووريا. تواز له نيوي رۇژاوي كوردستان بهينه، ناشكرايه كه يه كي تي لهوه بيندنگ بووه، كه نهوپز باسي گهلي كورد و رۇژاوي كوردستان ده كرى، به سايبى تيكوشيني نه تهويهيه كاني كوردهويه نهك يه كي تي. پاشان كه «كوردستاني نوي» باسي «كۇنگره ي نه تهويه ي» دهكا، ثايه نهوه نازاني كه «كۇنگره ي نه تهويه ي» رنكخراونكي حيزي سهر به پي كي كي يه و لداممزانندي نهو رنكخراويه شدا يه كي تي «دهستيني بال» ي هه بوو. رۇژنامه كاني يه كي تي به ناوتاهوه باسي «كۇنگره ي نه تهويه ي» يان ده كرد، بينگومان نهك له بهر چاوي ره شي پي كي كي بهلكو له دزي پارتى، بهلام به يهك وشه باسي كۇنگره ي نيشتمانيي كوردستانيان نه ده كرد. نهمه له كاتيكداه كه كۇنگره ي نيشتمانيي كوردستان له چاكه پتر هيچ خراپه يه كي بهرام بهر يه كي تي نه كردهوه. نهمه گه ليك زانياريم لا هه يه چ له باره ي پنهنديه كاني يه كي تي به پي كي كي وه هر له ۱۹۸۰ هوه، ههروهه گه ليك زانيارىي ديكهش، بهلام له لايه كه وه بو پاراستنى ناسايشى نه تهويه ي و له لايه كي ديكهوه له خۇشعويستىي نهو دؤست و هاو بيرانه ي كه نهمدام و لايه نگرى يه كي تين و نهم كردهوه دوژمنانه يه ي هينديك له كار به ده ستاني يه كي تيان زور پي ناخوشه، جاري چاوپوشي ده كه م. بهلام شه رله تهنه كاني نيو يه كي تي پنو يسته بزنان كه كوردايه تي كردن مافى رهواي هه موو كورديكه و كوردايه تي كردن «مارگرتن» نيبه كه به «ئيجازه ي» شپخي شه رله تهنان بي.

وادياره نهوي رنزي شه رله تهنان بگرى، بي رنزه ماشاي ده كه ن.

جهمال نه بهز

به رلين: ۲۵/۱۱/۲۰۰۱

:گوفاري «كۇنگره» ژماره ۲۲ به فرانبارى ۲۰۰۲ ي زايى.

ئازادی

و

حیزبایه‌تی

حیزب وشه‌یه‌کی عاره‌ییسه. وادیاره ئهم وشه‌یه لغزمانی عاره‌ییدا له‌پیش ده‌رگه‌وتنی ئیسلامدا بووه، واته، پانزه سه‌ته له‌مه‌ویه‌ر. هه‌رچی چۆنیک بێ نازانین حیزبایه‌تی له‌ کۆمه‌لگه‌ی عاره‌یی پش ئیسلامدا چۆنچۆنی بووه، به‌لام به‌هۆی قورئانه‌وه ده‌زانین که نایینی ئیسلام حیزبایه‌تی به‌ شتیکێ باش نەزانیوه و خه‌لکی هانداوه که لایه‌نی «حیزبی خودی» (حزب الله) بگرن. دیاره مه‌به‌ست له‌ «حیزبی خودی» گوێزپایه‌لییه‌ بۆ فه‌رمانه‌کانی خودی و گوێنه‌گرتنه‌ له‌ فه‌رمانه‌کانی «داروده‌سته‌ی شه‌یتان» که به‌ «حزب الشیطان» نیوی بردووه و، جه‌ختی له‌سه‌ر ئه‌وه کردووه که «حیزبی خودی» ده‌بیاته‌وه (سووره‌تی المائده‌ نایه‌تی ۵ و سووره‌تی المجادله‌ نایه‌تی ۵۸) و «حیزبی شه‌یتان» ده‌یدۆژێتی — سووره‌تی المجادله‌ نایه‌تی ۵۸.

شایانی باسه که حیزب له‌ ولاتی یۆنانی کۆندا له‌ شاری «ناسینا» گه‌لێک پش ئیسلام هه‌بووه، وه‌ک «حیزبی ئه‌رمستۆکراتی» و «حیزبی دیمۆکراتی» و ... هتد. به‌لام حیزب به‌مانای نوی له‌سه‌ته‌ی ۱۹ هه‌ له‌ ولاتانی رۆژاوادا هاتووه‌ته‌ کایه‌، پاش ئه‌وه‌ی تیزۆری «حکومه‌تی گه‌ل» له‌ ئینگلستان و فه‌رنسا و ئه‌مریکا له‌ سه‌ته‌ی ۱۸ دا هاته‌ پششوه‌، به‌ نامانجی کۆکردنه‌وه‌ی هاوولاتانی ده‌وله‌تیک له‌ ده‌وری رنکخراوێکی رامیاری به‌ مه‌به‌ستی چوونه‌ هه‌لبژاردنه‌وه‌ و بردنه‌وه‌ی زۆرتین ژماره‌ی ده‌نگه‌کان به‌نیازی گرتنه‌ ده‌ستی فه‌رمانه‌روایی له‌ ده‌وله‌ته‌دا. کوردیش له‌ کۆتایی سه‌ته‌ی نۆزده‌هه‌مه‌وه‌ (واته‌ سه‌ت سائیک له‌مه‌ویه‌ر) ده‌ستی به‌ دروستکردنی رنکخراوی سیاسیی کردووه، به‌لام نه‌ک به‌ نامانجی چوونه‌ هه‌لبژاردن و

فهرمان‌په‌وایی گرتنه دهست له کوردستانیکی سهریه‌خو و دیمزکراتدا، به‌لکو بو خۆکۆکردنه‌وه و به‌رخۆدان و به‌ریه‌ره‌کانیکردنی داگیرکهران.

مه‌به‌ستی نهم و تاره نه‌وه نییه که میژووی حیزب و حیزبایه‌تی و حیزبه‌کانی کوردستان باس بکا، به‌لکو ده‌یه‌وی پشوهندیی حیزب و حیزبایه‌تی به‌تیگه (مفهوم) ی نازادیی مرۆقه‌وه به‌خاته به‌رچاو. به‌رله ههموو شتیک ده‌بی بزانیی که بو بوونی حیزب و حیزبایه‌تی به‌مانای راستینه‌ی مۆدێرنی خو، ده‌بی کۆمه‌لگه‌یه‌کی دیمزکراتی هه‌بی تاکو حیزب بتوانی به‌ سهریه‌ستی به‌رنامه‌ی خو له‌نیو گه‌لدا بلاو بکاته‌وه و بکه‌وێته چالاکی بو کۆکردنه‌وه‌ی خه‌لک و، خه‌لکه‌که‌ش سهریه‌ستییه‌ی نه‌وه‌یان هه‌بی که بتوانن بێتس ده‌نگ بده‌ن به‌ «ئا» یان «نا» بو نهم یان بو نه‌وه حیزب. خو نه‌گه‌ر وانه‌بی، نه‌وا حیزب مانای نابێ و ده‌بیته ده‌سته‌یه‌ک خه‌لکی نه‌لقه له‌گونی حکومه‌ت/ یان ده‌سته‌یه‌ک خه‌لکی هه‌لگه‌راوه له‌ حکومه‌ت. جا هه‌تا سیسته‌می ولاتییک مله‌وپانه‌تر و دیکتاتۆرانه‌تر بی و حیزبه‌کانی دژ به‌ حکومه‌ت ناچار بین خو‌یان به‌شارنه‌وه، هه‌لسوکه‌وتی حیزبه به‌ره‌له‌ستکاره‌کان به‌ناچاری ریه‌کی نادیمزکراتیانه وهرده‌گری و له‌وه دهرده‌چی که نیوی «حیزب» یان پی بیری. له‌به‌ر نه‌وه باسه‌که‌مان لی‌ره‌دا له‌ سهریه‌خویی راستینه‌یه، واته رفیکه‌راوینکی سیاسی له‌ کۆمه‌لگه‌یه‌کی سهریه‌ستدا.

ئیسته به‌رله ههموو شتیک ده‌بی ئاماژه بو نه‌وه بکه‌ین که حیزب به‌ ژماره گه‌وره بی یان به‌چووک بی، نه‌وه هه‌ر بریتییه له‌ ده‌سته‌یه‌ک خه‌لک، واته ههموو کۆمه‌لگه‌که نییه. له‌ ولاتیکی دیمزکراتیدا که هه‌لبێژاردنی به‌ره‌مان به‌سهریه‌ستی کوتاییهات و حیزبیک له ۵۰٪ پتری ده‌نگه‌کانی برده‌وه، مافی نه‌وه‌ی هه‌یه فهرمان‌په‌وایی ولات بگرتنه ده‌ست و، حیزبه‌که‌ی دیکه، یان حیزبه‌کانی دیکه نه‌گه‌ر ۴۹٪ شیان هه‌بیته، ده‌زگه‌ی فهرمان‌په‌واییان به‌ده‌ست نابێ. هه‌رچه‌نده ده‌ستووری بنچینه‌ییی ولاته دیمزکراته‌کان ئاماژه بو نه‌وه ده‌که‌ن که رفزی مافی که‌مایه‌تییه‌کان ده‌بی بگیری، به‌لام ناشکرایه نه‌وی فهرمان‌په‌وایی به‌ده‌ست نه‌بی، فهرمان ده‌کری به‌ سهریدا.

جا فهرمان‌په‌وایی ههموو جاریک به‌ برده‌وه‌ی ۵۰٪ پتری ده‌نگه‌کان نییه له‌ لایه‌ن حیزبیکه‌وه، به‌لکو جاری واهیه‌یه چهند حیزبیک ده‌چنه زۆرانبازی هه‌لبێژاردنه‌وه و، حیزبیکیان ۴۶٪ ی ده‌نگه‌کان وهرده‌گری و، حیزبیکێ دیکه ۴۸٪ ی ده‌نگه‌کان

ده‌هینی و، حیزینکی دیکه ۵٪ دنگه‌کان. جا له‌بمز نه‌وه‌ی ئامانجی حیزب
فرمان‌روایییه، نه‌و حیزیدی ۴۶٪ی هیناوه له‌گه‌ل حیزبی ۵٪ ده‌که‌وتیه وتووێژه‌وه
بۆ نه‌وه‌ی حیزبی ۵٪ نه‌چینه پال نه‌و حیزیدی ۴۸٪ی هه‌یه، ناچار ده‌بی گه‌لێک
«ته‌نازولات» بکا بۆی. حیزبی ۵٪ ده‌زانێ به‌ختی باشه، پی داده‌گری له‌سه‌ر
نه‌وه‌ی چهند کورسییه‌کی وه‌زیره‌ گرنگه‌کانی به‌ریکه‌وی، وه‌ک وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه، یان
وه‌زاره‌تی ئیوخو، یان وه‌زاره‌تی کار، یان وه‌زاره‌تی زانیاری. به‌وجۆزه‌ حیزبی ۵٪
ده‌توانی چهند سالیک سیاسه‌تی ئیوخو، یان ده‌ره‌وه، یان کار، یان زانیاری ولاتی
ئاراسته‌ بکا و، ژماره‌یه‌کی زۆر له‌ لایه‌نگرانی خۆی بکاته‌ کاریده‌ستی گه‌وره‌ و
ده‌سه‌لا‌تدار و ده‌ستکه‌وتی باش په‌یدا بکا بۆیان، نه‌مه‌ له‌ کاتیکدا که‌ ته‌نی ۵٪ی
گه‌لی نه‌و ولاته‌ دنگی بۆ نه‌و حیزیه‌ داوه. جاری واش هه‌یه‌ حیزبی ۵٪ له‌ پرگتیر
ده‌گۆڕی و ده‌ست له‌ حیزبی هاوپه‌یمان به‌رده‌دا و ده‌چینه پال حیزبی به‌ره‌هه‌ستکاره‌وه
به‌رامبه‌ر ده‌ستکه‌وتی پتر له‌ حکومه‌تی نوێدا. نه‌وی سه‌ره‌نجی حیزبی «
دیموکراته‌به‌ره‌لا‌کان» FDP بدا که‌ نه‌لما‌نه‌کان به‌ «حیزبی پاندۆلی کاتزمیر»
نیوی ده‌بن، چونکه‌ هه‌رده‌م له‌ملا‌وه‌ولا کردندا‌یه، نه‌م راستیه‌یه‌ به‌جوانی بۆ
ده‌رده‌که‌وی. نه‌مه‌ش له‌ پیشکه‌وتووترین ولاتی دیموکراتی جیهاندا وایه. به‌لام با
ئیه‌م واز له‌مه‌ به‌ئین و بزانی‌ن حیزب نوێنه‌ری به‌رژه‌وه‌ندی کیه‌؟

بۆ وه‌رامدان‌نه‌وه‌ی نه‌م په‌رسیا‌ره‌ پێسته‌ بزانی‌ن وه‌واپه‌یتی حیزب له‌ کۆنوه‌ دی؟
وه‌واپه‌یتی حیزب له‌وه‌وه‌ دی که‌ نه‌مدا‌مانی کۆمه‌لگه‌یه‌ک هه‌مه‌و له‌باری
به‌رژه‌وه‌ندییه‌وه‌ وه‌ک یه‌ک نه‌بیت. به‌رژه‌وه‌ندی هیندیکیان له‌ گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی
هیندیکی دیکه‌یان یه‌ک نه‌گرته‌وه‌وه. بۆ پاراستنی نه‌و به‌رژه‌وه‌ندییه‌، نه‌وانه‌ی
به‌رژه‌وه‌ندییان وه‌ک یه‌که‌، پێسته‌ییان په‌وه‌ هه‌یه‌ پێکه‌وه‌ کار بکه‌ن، نه‌ک تا‌که‌ تا‌که‌ و
هه‌رکس بۆخوی. پێکه‌وه‌ کارکردنیش پێسته‌ی به‌ ریکه‌ستن و به‌رنامه‌ و پێوه‌ندی
هه‌یه‌، که‌ نه‌مانه‌ به‌ هۆی حیزبیکه‌وه‌ نه‌بی‌ نا‌کری.

لێره‌ ده‌بی په‌رسین، بزانی‌ن نایه‌ به‌رژه‌وه‌ندی جیه‌؟
مارکسیسته‌کان و لیبراله‌کان به‌رژه‌وه‌ندی به‌ ده‌ستکه‌وتی ئابووری لیکده‌ده‌نه‌وه‌،
به‌لام مارکسیسته‌کان چینه‌کانی کۆمه‌لگه‌ به‌ چینه‌کانی خاوه‌ن به‌رژه‌وه‌ندی جیا‌واز و
دۆیه‌یه‌که‌ ده‌ده‌نه‌ قه‌له‌م. پێیان وایه‌ هه‌مه‌و حیزبێک به‌رژه‌وه‌ندی ئابووری تا‌که‌

چینیکی کۆمه‌لگه ده‌نوئنی. ته‌نانه‌ت لئینین ده‌بگوت: «حیزب ئیوه‌روکی چینه». به قسه‌ی مارکسیسته‌کان پارتی کۆمونیست نوئنه‌ری چینی کرێکاره. حیزبه‌کانی دی‌هه‌ش، یان نوئنه‌ری چینی بو‌رژوازیی سه‌رمایه‌دارن، یان نوئنه‌ری چینی ده‌ره‌به‌گن. لێ‌ده‌دا که مارکسیسته‌کان باسی چینی کرێکار ده‌که‌ن، سه‌رنجی ئه‌وه‌ ناده‌ن که کرێکاری، به‌رله‌ هه‌موو شتێک، پێشه‌یه، وه‌ک دوکتۆری، هه‌ندازاری، مامۆستایه‌تی، پۆلیسی و گۆرانپێژی. کرێکار به‌ کرێ کار ده‌کا و نه‌گه‌ر کار نه‌کا، نانی نییه‌ بیه‌خوا، له‌به‌ر ئه‌وه‌ ناچاره‌ هێزی له‌شی به‌پاره‌ بفروشی. مامۆستایه‌کیش به‌ کرێ (مووچه‌ی مانگانه‌) کار ده‌کا، نه‌گه‌ر کار نه‌کا نانی نییه‌ بیه‌خوا، له‌به‌ر ئه‌وه‌ ناچاره‌ زانستی خۆی به‌ پاره‌ بفروشی. به‌لام ئه‌و راستپێه‌ش هه‌یه‌ که نه‌ کرێکاره‌کان هه‌موو کاتێک کرێکه‌یان وه‌که‌یه‌که‌ و، نه‌ مامۆستاکانیش هه‌موو کاتێک مووچه‌که‌یان وه‌که‌یه‌که‌. کرێکارێکی کارگه‌ی تێکنۆلۆژیای هورده‌، کرێکه‌ی گه‌لێک پتیره‌ له‌ کرێکارێکی سه‌رجاده‌ که به‌فر بمالی له‌ زستاندا. مامۆستایه‌کی زانستگه‌ مووچه‌که‌ی زۆر زۆتیره‌ له‌ مامۆستایه‌کی قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی. له‌به‌ر ئه‌وه‌ ئه‌مانه‌ هه‌رچه‌نده‌ سه‌ریه‌ پێشه‌یه‌کن (کرێکاری و مامۆستایی)، به‌لام به‌رژوه‌ندیی ئابووریان وه‌که‌یه‌ک نییه‌. به‌رژوه‌ندیی وه‌که‌یه‌ک له‌ بارودۆخی وه‌که‌یه‌که‌وه‌ دروست ده‌بی. که‌ بارودۆخی دوو که‌س، یان دوو کۆمه‌له‌ وه‌که‌یه‌ک نه‌بوو، ناتوانی قسه‌ له‌ به‌رژوه‌ندیی وه‌که‌یه‌ک بکری. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سنووری چینه‌یه‌تی، هه‌موو کاتێک به‌روونی دیار نییه‌، ئاشکرایه‌ دابه‌شکردنی ئه‌وانه‌ی که یه‌ک پێشه‌یان هه‌یه‌ به‌سه‌ر یه‌ک چینه‌دا شتیکی راست نییه‌. به‌پێچه‌وانه‌وه‌ دابه‌شکردنیان به‌سه‌ر ساندیکا (نقابا) یه‌کدا پتیره‌ له‌ واقیعه‌وه‌ نێزیکه‌.

راستییه‌که‌ی کۆمه‌لگه‌ی مرو‌وف هه‌رله‌ بنچینه‌وه‌ به‌سه‌ر دوو به‌ره‌دا دابه‌شه‌ده‌کری، به‌ره‌ی به‌شخو‌راو و به‌ره‌ی به‌شخو‌ر. ته‌نانه‌ت وشه‌ی «زه‌حمه‌ت‌کیش» یه‌ش به‌ «به‌شخو‌راو» زاراوه‌یه‌کی پێ به‌ پێی «به‌شخو‌راو» نییه‌. چۆنکه‌ زۆر مرو‌وفی ده‌وله‌ممه‌ند و سه‌رمایه‌دار هه‌ن که رو‌ژانه‌ چمه‌ند هێنده‌ی کرێکارێک زه‌حمه‌ته‌که‌ش، له‌ کاتێکدا ئه‌مانه‌ وه‌ک کرێکاره‌که‌ به‌شخو‌راو نین.

که‌ له‌ ساڵی ۱۹۷۰ دا هاتم به‌ به‌رلین، ژوورنیکی بچووکم له‌ ریزه‌ خانویه‌کدا به‌کرێگرت، که‌ نێزیکه‌ی ۸۰ ژوور و ئه‌پارتمانی گه‌وره‌ و گچکه‌ی به‌کرێنداره‌ی تیدا

بوو و، سالانی دورودرنژ له‌وندا ژیام. خاوه‌نی ئهم ریزه خانووانه کابرایه‌کی به‌سالداچوو بوو که شه‌وورژ له‌کاردا بوو. ئهمز ههر کاتیک له مال بچوومه‌یه ده‌روه، یان به‌اتمایه ماله‌وه، ئهم کابرایهم له ده‌رویه‌ری خانووه‌کان، یان له ژووره‌وه ده‌دی، سا یان شستنی قورسی هه‌لگرتبوو و، یان خه‌ریکی چاککرن و نوژن کردنی ئه‌پارتمان‌ه‌کان بوو. شه‌وینکیان ده‌رنگانی‌ک ده‌گه‌رپامه‌وه ماله‌وه، هه‌ر شتومفولم دی خه‌ریکبوو ده‌رکه‌ی خانووه‌که‌ی ده‌کرده‌وه که خۆی و ژنده‌کی له نه‌زمی دووه‌میدا ده‌ژیان و ئه‌زژی له نه‌زمی سه‌ره‌ویدا. هه‌ر شتومفولم زور ماندوو و شه‌که‌ت دیار بوو. سلاوم کرد لێی و گوتم چۆنیت؟ گوتی: «زور ماندووم». گوتم «بۆچی؟». گوتی: «ئه‌و‌و کار به‌کجار زور بوو. کرنگرتیه‌ک ئه‌پارتمان‌ه‌که‌ی چۆل‌کرده‌وه، داروپه‌ردووی به‌سه‌ر یه‌کدا داوه، ده‌بی نوژن بکری ئه‌گه‌نا که‌س به‌کرنی ناگری». منیش بۆ گالته‌ گوتم: «جا کارکردن بۆ ته‌ندروستی باشه، کارکردن خۆشیده‌دا به‌دل. ته‌مه‌لی زور خراپه» و قسه‌ نه‌سته‌قه‌که‌ی ئه‌لانه‌کانم هه‌نایه‌وه بۆی: «چه‌قۆ که‌ کاری پینه‌کری، ژه‌نگ هه‌لده‌هینی». وادیاره‌ قسه‌که‌م به‌دلی هه‌رشتومفولم نه‌بوو، گوتی: به‌هه‌ر جوژیک بی ... شه‌وینکی خوش ده‌خاوم بۆت. چهند مانگی‌ک دوا‌ی ئه‌وه، ئیواره‌یه‌کی ده‌رنگ بوو ده‌گه‌رپامه‌وه مالی پاش روژیک پێ له‌کار و هه‌لسوو‌ران. هه‌رشتومفولم دی به‌ پێلی‌کانه‌کاندا سه‌رده‌که‌وت بۆ ئه‌پارتمان‌ه‌که‌ی و منیش سلاوم لیکرد و گوتی «چۆنیت؟» گوتم: «سوپاس، ماندووم». گوتی: «بۆچی؟». گوتم: «ئه‌و‌و کارم به‌کجار زور بوو». هه‌رشتومفولم ته‌ماشایه‌کی ده‌موچاومی کرد و گوتی: «جا کارکردن بۆ ته‌ندروستی باشه. ته‌مه‌لی خراپه. چه‌قۆیه‌ک که‌ کاری پینه‌کری ژه‌نگ هه‌لده‌هینی». به‌راستی زور پێکه‌نینم هات. گوتم: «هه‌رشتومفول! گۆلی خۆت کرد. شه‌و‌باش».

مه‌به‌ستم له‌ گه‌رانه‌وه‌ی ئهم چیرۆکه‌ ئه‌وه‌ بوو که به‌کرده‌وه پێشانی بده‌م، که هه‌موو زه‌حمه‌ت‌کێشیک مه‌رج نییه «به‌شخو‌راو» بی. هه‌رشتومفولم به‌راستی زه‌حمه‌ت‌کێش بوو، به‌لام ملیۆنێر بوو. هه‌رچهنده‌ گوینده‌کرد ئه‌وه‌ک برسی بی.

شایانی باسه‌ که ده‌سه‌لاتی ئابووری، ده‌سه‌لاتی کۆمه‌لایه‌تی له‌ هه‌موو کاتیکدا دروستناکا. بۆینه‌ کرنگارنکی سۆنیدی که‌ بیکار بووبی و به‌ پاره‌ی سۆسیال بژی، ده‌سه‌لاتی کۆمه‌لایه‌تی و نازادی زور به‌رزتره‌ له‌ ملیۆنێرنکی کوردی خاوه‌ن

فابرىكە و كرىكار و پەردەست كە لە ژىر فەرمانپەرەوايىي رۇئىمى دەولەتى تركدا بۇي. لەبەر ئەمە، پەلەي چىنەيتىي — ئابوورى، مەرج نىيە ھەموو كاتىك پەلەي دەسەلەتى كۆمەلەيتىي كەسنىك دەستىشان بكا.

بىنچەگە لە ماركسىستەكان كە دەبىژن حىزب لەسەر بىنچىنەي «چىن» دادەمەزرى، ھىندەك كەسانى ئاينىش ھەن كە دەبىژن حىزب لەسەر بىنچىنەي «ئەين» دادەمەزرى. بۆيۈنە مۇسلمانەكان دەچن حىزىنكى ئىسلامى دروستدەكەن و مەرقىي خاۋەن باۋەرى تىندەخەن، بۇ ئەمەي بىتوانن لەمۇ رىيەۋە فەرمانپەرەوايىي بگرنە دەست. حىزىيە ماركسىيەكان و حىزىيە ئاينىيەكان، ھەر يەكە بەشىۋەي خۇي، دەچنە ژىر خانەي رىكخراۋى خاۋەن ئىدىيۇلۇزىيەۋە. ھەلبەتە رىكخراۋى دىكەش ھەن كە دەچنە خانەي رىكخراۋى ئىدىيۇلۇزىيەۋە، لەگەل ئەۋەشدا جەماۋەرەكەي ئەم حىزىيەنە ۋەنەبىي ھەموو يەكەرەنگ بىن، يان ھەموو لە ئىدىيۇلۇزىيەي خۇيان باش گەبىشتەن، بەلكو مەرقىي جىاۋاز جىاۋاز خۇيان دەگەيەننە نىۋ ئەم حىزىيەنە و جارى واش ھەيە دەنە سەركردە و بەرپەۋەر. پاش سەركەۋەتنى شۇرشى ئىران بە سەركەيەيتىي خومەيىنى و داخوئەيەكردنى «كۆمەرى ئىسلامىي ئىران» گەلنىك حىزىيى ئىسلامى لە باشوورى كوردستان و عىراق و لوئەن و ولاتانى دى سەريانەلدا ۋەك قارچەك، بەتەۋەي ۋەك ئەمەي كە پاش سەركەۋەتنى شۇرشى ئوكتۇيەر لە روسىيەي قەيسەرى دا و دامەزەندەننى دەولەتى سۇفەيت، گەلنىك «پارتى كۆمۇنىست» لەملاۋەلەۋى جىيەندا ھەنە كەيەۋە.

جا لەبەر ئەمەي ئامانچى حىزب، ھەموو حىزىنەك، فەرمانپەرەوايىيە، و، ژمارەش دەۋرىنكى زۆر گەرنەگ و بىنچىنەيى دەنۇنىي بۇ گەبىشتەنە فەرمانپەرەوايى. بەتەيەتەي لە ولاتانى دىمۇكراتىدا، حىزىيەكان ناچار دەبىن پىرۇگرامى ۋا دابىنەن كە بە دلى خەلەكەنكى زۆر بى، ھىندەك جارىش پىرۇگرامەكانىيان خۇي لە خۇيدا ناتەبا (مەنقەۋى) دەردەچى. ئەم حىزىيەنە بەھەموو شىۋەيەك، ھەۋلەدەن ژمارەي خۇيان زۆر كەن. لەبەر ئەۋە گۆنەندەنە «زۆرۋەر». ھىندەك جار بۇ شاردنەۋەي ئەم ناتەۋەيە دەبىژن

حيزبەكە يان «حيزبى گەل» ۋ «حيزبى ھەموو كەسنىك» ۋ. پاش ئەۋەي گە يىشتەنە فەرمانىپ ھو!، ھىندەك لەۋ بەلئىنانەي كە لە پىرۇگىر! سەكانىياندا بوۋە ۋ خەلئەكە بە ھۆي ئەۋانەۋە دەنگىيان داۋە بۆي، دەخرفنە پشت گۆي ۋ ئەۋەش بە چەند بىيانوۋەكى بېشەرمانە پېنە دەكەن.

ئەم بارە نالەبارە كارىكى ۋايىكردوۋە كە راستە خەلئەكەكى ئەۋ ۋلائاتانەي دەزگەي ھكۈومەت بە ھەلئۇاردن دادەنرى، ناھومىد بېن ۋ زۇرىشيان تەۋنە ھەلەت لە سىياسەت بىكەن ۋ لە مالى خۇيان داۋىنىش ۋ ئەمەش ئاۋىكردوۋە بە ناشى ھەلپەرست ۋ ھەلمەتەكاسە ۋ كۆپى رۇز ۋ بازىرگانی سىياسەتدا. ھۆيەكەشى ئەۋەپە كە زۇرىي زۆرى خەلئەكە ۋا پەرۋەردە كىراۋن كە دەست بە كىلاۋى خۇيانەۋە بىگىن ۋ ھەمىيشە رەدوۋكەمۇن ۋ زاتى ئەۋە نەكەن پېنە دەستپىشكەر ۋ داھىنەر ۋ رېپىشاندىر.

ئەمە رەۋشى حېزب ۋ حېزبىيەتى ۋ ئەنجامەكانىتى لەۋ ۋلائاتانەدا كە سىستەمى دىمۇكراتىيان ھەپە. بەلام لەۋ ۋلائاتانەدا كە سىستەمى دىكتاتورى تىدا فەرمانپەرۋايە، حېزبەكان، يان كلكى فەرمانپەرۋاكانن، يان ناچارن بە دزىمەۋە كار بىكەن ۋ خۇيان كۆيىكەنەۋە بۇ چۈۋنە شەرۋە لەگەل فەرمانپەرۋايانى دىكتاتور ۋ ملھوپ. خۇ ئەگەر ھاتو رۇژنىك ئەم حېزبە مىلىتانتانە ھاتە سىركار، ئەۋا دەست دەكەن بە تۆلەسەندەۋە ۋ گوشارخستە سەر ئەۋانەي لەگەلىان نىن. بەكورتى دەپنە جىگرەۋەي دىكتاتورە لەكار خراۋەكان ۋ، لەۋانىش خراپىتر. لەبەر ئەۋە زۆر بە دەگمەن ھەلدەكەۋى، حېزبىكە لە ۋلايتىكى دىكتاتورفەرمانىدا دەسلەتتى دەستبەكەۋى، سا ئەۋ دەسلەتتە لە ئەنجامى شۇرشىكەۋە بى، يان لە ئەنجامى بەسەرھاتىكى چاۋەرۋاننە كراۋەۋە بى، بتوانى رىيەكى دىمۇكراتىيانە بىگىن ۋ مافى سەرىبەستى بەۋانى دىكە رەۋا بېيىنى.

ئەۋجا حېزب، لە دەۋلەتتىكى دىمۇكراتىدا بى، يان لە ۋلايتىكى تۆتالىتىردا بى، بەدەنگى جەمەۋەرنىكى زۆر ھاتىيە سىركار، يان بە ھىزى چەك ۋ لىپىرپانى ئەۋانەي لەۋ حېزبەدان، دەسلەتتى دەستكەۋەتتى، ئەۋا ئەك ھەر بۇ پەرۋەۋەندىي ئەۋانە كار ناكە كە دەنگىيان داۋەتتى، يان فېداكارىتىيان كىردوۋە بۆي، بەلكو بۇ پەرۋەۋەندىي ژمارەپەكى كەم لەۋانەي لەنىۋ حېزبەكەدا كارىدەستەن، سا يان بىرۇكراتن، يان

دیماگۆک و درۆدادپن، یان ماستاوکه‌ری سەرگرده‌کانی حیزبه‌که‌ن.

ئەز به‌چاوی خۆم گهلێک مروۆی خه‌باتکار و دلسۆز و لیبراو و چالاکم دیوه، که سالانی سال بێچاوه‌روانی، له‌ خزمه‌ت حیزبی خۆیاندا بوون و، به‌ هه‌موو جۆرنێک قوربانیه‌یان بۆ حیزبه‌که‌یان داوه‌ و، له‌و پێناوه‌دا گرتن و لێدان و ده‌ربه‌ده‌ری و برسێتیه‌یان چێشته‌وه، که‌چی کاتێک حیزبه‌که‌یان ده‌ستیبه‌وه، ئەمانه‌ نرخێ که‌سانێکیان پێ ره‌وا نه‌دیتره‌وه که‌ سالانی سال نهم حیزب و ئەو حیزبان کردوه، یان له‌گه‌ڵ به‌ره‌ی نه‌یار بوون، به‌لام چونکه‌ پاره‌دار، یان ده‌ستپێشته‌وو بوون، یان داروده‌سته‌یه‌کیان له‌گه‌ڵ بووه، یان بوونه‌ فەرمانه‌روای رژێمێک له‌رێی کو‌ده‌تایه‌که‌وه، وه‌ک داروده‌سته‌ی به‌عس. حیزبی کۆمونیستی یه‌کیته‌ی سوڤیت نمونه‌یه‌کی رۆنی نهمیه‌. ئەو کۆمونیسته‌ کورد و عه‌ره‌ب و فارسانه‌ی که‌ سالانی سال ده‌روێشی یه‌کیته‌ی سوڤیت و حیزبی کۆمونیستی سوڤیتیه‌ی بوون، ئەوه‌ته‌ ئەوپۆ نرخێ به‌عسیه‌کی عه‌ره‌ب و کاربه‌ده‌سته‌ی رژی شای لیخراو، یان خومه‌ینی، یان حافظ ئه‌سه‌د — یان نییه‌ که‌ دوژمنی کۆمونیزم.

له‌ گه‌ڵ نهم هه‌موو لایه‌نه‌ خراپانه‌ی حیزدا، حیزب ده‌زگه‌یه‌کی گه‌له‌کۆمه‌یه‌ و جاری هه‌ر ده‌مێنی وه‌ک باری ناچاری. له‌نیوچوونی حیزب به‌نده‌ به‌ رۆشنی‌ری‌یوونی جه‌ما‌وه‌ر و پێشکه‌وتنی تیکنۆلۆژی‌اوه‌ به‌ مه‌رجێک له‌ خزمه‌تی هه‌موو که‌سێکدا بێ. له‌ کۆمه‌لگه‌یه‌کی نازاددا هیچ که‌سێک پنیوستی به‌ ده‌مه‌راست و نوێنه‌ر و قسه‌به‌زکه‌ر نییه‌. هه‌موو که‌سێک مافی خۆی ده‌زانی و ده‌توانی ئەو مافه‌ به‌کار به‌ینی و کۆمه‌لگه‌ش دان به‌و مافانه‌دا ده‌نی. له‌کاتێکدا که‌ یه‌روێی گشتی به‌رامبه‌ر رووداویک جیاوازی‌وو، ده‌ستپێشکه‌ری جه‌ما‌وه‌ری دێته‌ کایه‌وه، بۆ ده‌ره‌یه‌ی هه‌لوێست به‌رامبه‌ر به‌و رووداوه‌. ئەم ده‌ستپێشکه‌ریه‌ پاش چاره‌سه‌رکردنی رووداوه‌ که‌ نامینی، ده‌سته‌جێ گه‌له‌کۆمه‌ که‌ هه‌له‌ده‌شیته‌وه و هه‌رکه‌سه‌ ده‌جێته‌وه سهرکاری خۆی.

له‌به‌رئهمه‌ پنیوستی سه‌رشانی هاویرانی رێبازی نازادی و یه‌کسانی مروۆ ئەوه‌به‌ هه‌تا ده‌توانن بۆ رۆشنی‌ری‌کردنی تاکه‌تاکه‌ی کۆمه‌لگه‌ هه‌لبه‌دن و بیرۆکه‌ی حیزبی ئاقانه و حیزبی پیروۆ و حیزبی سه‌رکرده‌ و حیزبی پێشپه‌و له‌ مێشکی خه‌لک بکه‌نه‌ ده‌روه‌ و له‌ ئەندامانی هه‌موو حیزبه‌کان بگه‌یه‌نن که‌ به‌هیچ جۆرنێک

دوێشایهتی و دژایهتی یه کدی نهکمن و لهبرێی گۆڕینهوهی بیرۆکهیه بگههه باشتترین و لهبارترین چاره بۆ کێشهکانی کۆمهلهکه.

رۆشنبیرانی کورد دهبن له نهندامانی ههموو حیزبهکان بگهیهنن که نابێ رێبدهن به ههلهپرست و داخ له دڵ و خۆپه رست و ماستاوکه، خۆیان بخهزننه حیزبه کانهوه و، گۆڕج کردهوه خراپهکانیان له بهر دهه جهماوهردا به کالاً بکهههوه.

دهبێ رۆشنبیرانی کورد له جهماوهری کورد بگهیهنن که حیزب دهزگهیهکی «پیرۆز» نییه، به لکۆرۆلی که رنک دهبینی، دهبێ نهندامهکانی سواری بن، تا دهگههه نامانج. خۆ نهگهه رێبدهن خودی نهکا، «که رهکه» سواریان بێ، نهوا ههش بهسهریان! ■

گۆفاری «کۆنگره» ژماره ۲۳

نه ورۆزی ۲۰۰۲ ی زاینی.

سه رنج!

ههه وتاره به شیکه له «هیندیک له کێشه بانه رهتیههکانی

قوتابخانهی کوردیی سۆسیالیزم»

ئىزىدىيەكان و مالا ئىزىدىيان له ئۆلدنبورگ

لەبارەى كوردە ئىزىدىيەكان و ئاينى ئىزىدىيەو گەلىك پەرتۆك و گۆتار بە زسانانى رۆژھەلاتى و رۆژاوايى بلۆ كراونەتەو، كە بە داخەو زۆرىمى زۆريان نابابەتەنە و تەنگەتەلكانە نووسراون. مەژۆ ئەگەر بە چاويكى زانستكارانە تىيان بپوانى، دەينى پەن لە درۆ و دەلەسە و بوختانكردن بە ئىزىدىيەكان و ھەولدانىكى بپويژدانەبە بۆ گەلەكۆمەى كەسانى بەرچاوتەنگ و نەزان لەنىو موسلماناندا لە دژيان. مېژووى كوردە ئىزىدىيەكانىش پە لە دەستدەزى و پەلامار بۆ سەرومال و ناموسيان و ھەروەھا پەيشە لە ئازايەتى و خۆپاگرى و فیداركارىتى ئىزىدىيەكان بۆ پاراستنى باوەرەكەيان. جا لەبەر ئەوەى ئاينى ئىزىدى لە لايمەن دراوسىكانيانەو بە «خودى ئەناسى» و «لە دین وەرگەران»، درابوو قەلەم، ئەوا سەروماليان ھەلەل كرابوو، بەتايەتى لە سەردەمى عوسمانىيەكاندا، لەبەر ئەوە ئىزىدىيەكان ناچار بوون فەرمانەكانى ئاينەكەيان بە دزىيەو بەجىيەيتن تا لە كوشتن و مال تالانكردن و ئەتككردن و دەربەدەر كردن رزگاربان بپي. ديارە كاتىك كەسنىك، يان كۆمەلىك ناچار كرابي بە خوشاردنەو، زۆر بە زەحمەت دەتوانى وەرەمى بوختانى دوژمنانى بداتەو، بە پىچەوانەى كەسنىك، يان كۆمەلىكەو كە سەرىستىي رادەبرپەن و چالاكى ھەي.

ئەم بارە ناھەموارە درۆي كىشا ھەتا شۆرشى ئەيلوول كە لە سالى ۱۹۶۱ دا لە باشوورى كوردستان ھەلگىرسا و ژمارەيكى زۆر لە ئىزىدىيەكان، شان بە شانى كاھەيىيەكان و ھەققەكان و شەبەكەكان وەك پىشمەرگە بەشداریان تیدا كرد. ئەم بەشداریيە و بەھيزبوونی رۆژ لەدواى رۆژى بپرى ئەتەوھى لەنىو كورددا، رنى بۆ ئىزىدىيەكان كوردەو كە بۆنك لە كولتورى خويان پىشانی دەروە بەدن، بەلام تىكشكانى كوتوپرى شۆرشى ئەيلوول لە ۱۹۷۵ دا و ھەولدانى رۆشمى تىرۆرىستى عىراق بۆ تواندەو ئىزىدىيەكان و كردنيان بە عەرب، بوو بەرھەلست لەرني تىكۆشانی ئاشكرای ئىزىدىيەكاندا بۆ خستەرووى باوەرەكەيان. شان بە شانى

ئەمەش زۆردارىتى و مەلھۇزى رۇنمەكانى ترك و سووریا دۇى كورد و بە تايەتى دۇى ئىزىدىيەكان بوو بە ھۇى ئەمەى ھەزاران خىزانى ئىزىدى ناچار بىن كوردستان بەجىيەئىلن و روويكەنە ئەوروپا و ئەمەرىكا كە لەمۇى ھەوايەكى ئازادىيان ھەلمۇى و ھىندىك لە رۇشنىبىرەكانيان كەمۇتە سەرىنى ئەمەى خۇيان بىناسىنن بە گەلانى رۇزاوايى. بەلام ئەوانىش كە لە كۆمەلگەى ترسدا لە دايكبوويوون و گەورە بوويوون، سەريان لە گەلنىك لايەنى گىرنكى ئايەنەكەى خۇيان دەرئەدەچو. بۇوننە: بۇ ئەمەى تۆمەتى «خودى ئەناسى» لە خۇيان دوور بىخەنەمە، دەچوون ئايىنى ئىزىدىيان بە ئايىنى زەردەشتى دەدايە قەلەم، ئەمە لە كاتىكدا كە ژىرخانى باوەرى ئىزىدىتى و فەرھەنگى ئىزىدىتى گەلنىك پارچەى ئايىنى مەترایزم (خۇرپەستى) و ئايەنە ھىندۇئەوروپايە كۆنەكانى تىدايە كە ئەمانە كۆننن لە ئايىنى مەزدايەسنى زەردەشت.

ئەز بەش بە بارى خۇم، سەرەتاي ھەستەكردنم بەمەى كە ئايىنى ئىزىدى بەشىكە جىيا ناكىرئەمە لە كولتورى ئەمەمەى كورد، دەگەرئەمە بۇ سەرەتاي پەنجاكان، واتە بۇ ئەمە سەردەمەى كە خوئىندكار بووم لە زانستگەى بەغدا و، چ لە زانستگە و چ لە دوكانى مامۇستا بەشىر موشىر (ئوستاد) گەلنىك ئىزىدى و كاكەيىم ناسكرد و كەمۇتە پەرسىار لىيان لەبارەى ئايەنەكەيانەمە. كاتىك قەسەكانى ئەمانم بەراورد دەكرد لەگەل ئەمە شتاتەى كە بە عەربىي و فارسى و تركى نووسرايوون لەبارەيانەمە وەك نووسىنەكانى عەباسى عەززاوى و عەبدولقەزاقى ھەسەنى و سەدىقى دەملووجى و مستەفا بەگ و كى و كى، زەوى و ئاسمان دوور بوون لە يەك، ئەمۇجا بۇم رۇن بوووە كە زۆر شت بەنارەوا و بوختان دراوتەتە پال ئەمە ئايانە، وەك «شەوەرەش» (چراپف) و «ئەھرىمەن پەرسىتى». ئەمە وای لە من كەرد كە پەتر لەمە ئايانە پەكۆلمەمە. لە ئەنجامى ئەمەدا گەيشتمە ئەمەى كە ئەمە ئايانە لەسەر بىنەمايەكى كولتورى كۆنى كوردستان دامەزراون و بەشىكن لە فەرھەنگى ئەمەمەى كورد و پىويستە بەئىنرئە بەر رۇناكايى.

كە لە سەرەتاي شەستەكاندا ھاتتە ئەوروپا، زانىارىيەكى باشم لەبارەى ئىزىدىيەكانەمە كۆكردبوووە كە لە ئەوروپادا كەمۇتە فراوانكردنى. لەنەمەى بەكەمەى

حەقتاكاندا ھاۋىيرى ھىژا بەرئىز يۇسۇف نەسرى كە ئىزىدىيى ئىچەي ئاقىرىنە، لە سەفەرەكانىدا بىز رىژاۋاي كوردستان گەلىك قەرلى ئىزىدىيەكانى كۆكردەۋە بۆم. خۇشى باسكى لەوبارەۋە نووسى.

دۇستايەتى بەستىم لە گەل ژمارەيەكى زۆر لە كار كەرە ئىزىدىيەكان و كەسايەتتەيە ئاينىيەكانيان لە ئەلمانىا مىنى خستەسەر بىرى ئەۋەي ھاۋكارىي ئىزىدىيەكان بەكم بۆ ناسىنى ئاينەكەيان بەرەسى لە ئەلمانىا. بۆ ھىنانەدى ئەم ئامانجە لە گەل بەرئىز شىخ سەمىل دەئز پىش ئىمامى ئىزىدىيەكان پىۋەندىمان بە گەلىك سىياسەتكارى ئەلمانىاۋە كورد و بەسەتان ئىسزاسان كۆكردەۋە بۆ ئەم داخۋازىيە و، ھىندىك بەلىنىشمان ۋەرگرت. جا ھەرچەندە ئەم بەلىئانە بەجى ئەھىران، ئىمە لە ھەۋدانى خۇمان نەكەۋىتىن. خەرىكەۋىتەم بە لىكۆلىنەۋەي ئاينى ئىزىدىيى و كاكەيى (ئەھلى ھەق، يارسان) و ھەقە و شەبەك و ئاشنايى پەيدا كەردم لە گەل كوردە ئەلەۋىيەكان، بەتايەتتى لەم سالاندا كە بۆ «ئەنجۈمەنى لىكۆلىنەۋەي زانستانەي ئەلمان» (دۇچە فۇرشونگس گىنساين شافت) كارم دەكرد، بوو بە ھىزى ئەۋەي باسى ئەم ئاينانە بخەمە بەرنامەي كارى ئەنجۈمەنەۋە و، دەست بە نووسىنى لىكسىكۆنىكى گەۋرە بەكم بە زمانى ئەلمانى بەئىۋى «لىكسىكۆنى مەتۇلۇزىي كورد» ۋە كە بەداخەۋە ھىشتا چاپ نەكراۋە. ھەروەھا تۈانىم گۇتارىك لە «لىكسىكۆنى جىيەئى ئىسلام» دا لەسەر ئاينى ئىزىدىيى بىنووسم و بۆ يەكەمجار پەنجە بخەمە سەر ئەم راستىيە كە ئىزىدىيەكان «يەزىدى» نىن و پىۋەندىيان بە يەزىدى كۆپى مەۋەۋە نىيە و، خۇيان بە خۇيان دەبىژن: «ئىزىدى» ئەك «يەزىدى» و ئەم ئىۋەش بەسە ۋەك بەلگەيەك بۆ راستكردنەۋەي ئاسنامەي ئىزىدىيەكان.

بە تۈزىنەۋەي ئەم ئاينانە دەرگەۋەت بۆم كە ئىزىدىتتى و كاكەيەتتى (پارسائىتتى) و ئەلەۋىتتى، ھەر يەكەيان گۆى ملۈانكەيەكن و گەلىك تايەتكارى ۋەك يەكەيان ھەيە و بىنەچە و پەچەلەكەيان دەگەپتەۋە بۆ فەرھەنگى كۆنى كورد و كوردستان.

بىنچە لەۋەش دەرگەۋەت بۆم كە ھەلگەرانى ئەم ئاينانە «مۇسلماننى ساختە» نىن، ۋەك ھىندەك پەرتۇكسۈسى ئەۋروپايى دۈۋر لە بابەت، ئىۋىانلىنناۋن، بەلكو كۆمەلە ئاينىكى سەرىخۇن كە مەن بۆ ئەم ئاينانە و بۆ يەكەمجار زاراۋەي

سىنكرىتىزم بەكار ھىنا. سىنكرىتىزم برىتىيە لە پەيدا بوونى باوەرپىكى نوئى لە يەكگرتتى چەند باوەرپىك بە شىۋە: يەككى زىنجىرەيى، نەك بەشىۋەيەكى تىكەلۈپكەن. لەنىۋە يەكدا تۈنەۋە. سىنكرىتىزم ۈك ئەۋە واپە تۈ بېچىت چەند گۈلپىكى رەنگارپەنگ (زەرد و سۈر و پەمەيى و ۈنەۋەشەيى و ... ەتد) بە يەكەۋە بىستىت و چەپكىك گۈل دروستبەكى لىيان، كە ديارە ھەر گۈلە رەنگى خۇى و شىۋەى خۇى پىۋە ديارە، بەلۇم ھەموو پىكەۋە نە زەردن و نە سۈرن و نە پەمەيى و نە ۈنەۋەشەيى، بەلكو «يەكەيەكى نوئى» يە كە ئەۋەش «چەپكە گۈل». ە. ئەم ئاينانەش تايەنكارى مېترائىزم و مەزدايىزم و مانىيىزم و بودايىزم و مووسايىزم و عىسايىزم و ئىسلامەتتىيان لە خۇياندا كۆكردۈۋەتەۋە بەشىۋەيەكى زىنجىرەيى ۈقايىتىكى نوئيان ھىناۋەتە بەرھەم بە ۈنەيەكى سىنكرىتىستى.

لە ھەشتاكان و نەۋەتەكانى سەتەى راپوردوۋدا ژمارەى ئىزىدىيەكان لە ئەلمانىا يەكجار زۆر بوو، ئەۋەش بەھۇى ئەم زۆردارىيەۋە بوو كە رۇنەكانى ترك و عىراق و سوورىا و ئەرمەنستان و گورجستان بەرامبەر بە ئىزىدىيەكانى بىندەستى خۇيان دەكەن و ئىزىدىيەكان ناچار دەبن نىشتەمان و مالى خۇيان بەجىيەنلن و روو بەكەنە تاراۋگە. زۆرەى زۆرى ئىزىدىيەكانى ئەلمانىا لە شارى تسىلە *celle* و بىلەفېلد *Bielefeld* و ئۆلدنبورگ *Oldenburg* دەۋىن. ھەرلەۋ كاتەدا ژمارەى ئەلەقىيە كوردەكان لە ئەلمانىا بەھۇى ھاتنى «كرىكارى مېۋان» ەۋە بۇ ئەلمانىاي رۇزاۋاي ئەم سەردەمە زۆر بوو. ھەرۋەھا بەھۇى ملەۋزىپى رۇنمى تركەۋە بەرامبەر ئەلەقىيەكان و كوشتارى ئەلەقىيەكانى مەرەش لە لاين تركە فاشىستەكانى سەر بە تركەش و بزوۋتەۋەى «گورگە بۆر» ەۋە، ھەزاران ئەلەۋى ناچار كرد نىشتەمانى خۇيان بەجىيەنلن.

ھەرچى ئىزىدىيەكانن، ئەۋا دەبى بزانىن كە گەلنىك لاينە تا ئەۋرۈ ھەۋلىاندەۋە دايانىدۈش بۇ بەرژەۋەندىيە نارەۋاي خۇيان. بۇۋىنە: رۇنمى عىراق بە عەرەب نىۋونۋوسى كردن. ئەرمەنىيەكان و ھىندەك ئەۋروپايى بەيتۈبالۋرەى ئەۋە لىدەدەن كە ئىزىدىيەكان كورد نىن بەلكو «گەلپىكى جىاۋازن». ديارە ئەم بەيتۈبالۋرەى لەۋە پىش بۇ ئەلەقىيەكان و كاكەيەكانىش لىدەدرا و سەرنەگرت.

شايانى باسە كە تا ئەۋرۇز ھىچ كۆمەلنىكى كورد لە ئەوروپا نەيتوانىۋە خانوۋىيەكى سەرەخۇى ھەبى، ئىنىستىتۇى كورد لە پارس نەبى، بەلۇم ئەم ئىنىستىتۇىيە بە يارمەتى راستەوخۇى حكوومەتى فەرەنسا و بە پارەى پىتاك كراۋە. لە كاتىكدا كە ئىزىدىيەكان بەكاركەرى خۇيان و ھەندازيارى خۇيان و بەناى خۇيان و ژن و پىاۋ و مېرندالى خۇيان و ھەموۋشى بە خۇرابى و ھەرەۋزى، واتە بە رەنجى شانى خۇيان، كۆشكىكى دوو نەۋمى كە روۋىرەكەى ۷۰۰ مەترى چوارگۆشەيە لەسەر زەۋىيەكى ۳۵۰۰ مەترى چوارگۆشەيى دروستىكەن. ئەم كۆشكە سى سالۇنى تىدايە، يەككىيان جىي ۴۰۰ كەسكى تىدا دېتەۋە و ئەۋى دىكەيان ۱۵۰ و سىيەمىشان ۸۰ - ۹۰ كەسكى. كافەتېرىا و ژوۋرى مېۋان و بىرۇ و نامەخانە و گەلنىك شتى دىكەى تىدايە و تەنەنت شۋنى مردووشوشتىشى تىدايە بەپى رى و رەۋشتى ئىزىدىنى. سەرۋكى ئەم مالا بەرئز تەلىم تۇلان، تەمەنى ۳۱ سالانە و لە ئەلمانىا لە شارى تىنلە لە داىكېۋە، بەلۇم بە كوردىيەكى جوانى رەۋان دېيەبى و مەۋئىكى رۇشنىر و روۋخۇشە. بىجگە لەۋەش چەند رۇشنىرىكى كوردى ئىزىدى وەك پىرخدى سلىمان و ئەسكەرى بۇيك و شەۋقى عىسا، ھاۋكارى ئەم مالا. گۇقارى «دەنگى ئىزىدىيان» بە سەرنووسەرى بەرئز شەۋقى عىسا يەككىكە لە گۇشارە باشەكانى كورد كە بە سى زمانى كوردى و ەمرەبى و ئەلمانى دەرەچى و تا تىستە ۹ ژمارەى لىدەرچوۋە. لەم چەند سالەى دوايىدا ئەم مالا گەلنىك پەرتۇكى بەزمانى كوردى بۇ زارۇكانى ئىزىدى چاپكردوۋە كە بە ئالانى كوردستان و ەستى كوردايەتى رازنراۋەتەۋە. بىجگە لەۋەش بەرھەمىكى بەنرخى شەۋقى عىسا كە برىتىيە لە چەند دەقنىكى پىرۇزى ئاينى ئىزىدىيەكان لە گەل ۋەرگىرانىان بە زمانى ئەلمانى و ئەزۇى پىشگۇتەم بە ئەلمانى بۇ نوۋسىۋە، بەمىزوۋانە لە لايمەن مالا ئىزىدىيانەۋە چاپدەكرى. وادىارە ئىزىدىيەكانى ئەلمانىا نرخی ئەم مەلەندە دەزانن، بۇيە دوۋسەت خىزان (مالبات) ى ئىزىدى بوۋەتە ئەندامى ئەم مالا، بىجگە لە ژمارەيەكى زۇر تاكە تاكەى خەلكى.

ماۋەيەكى دىرژ بوۋ كە كارىدەستانى مالا ئىزىدىيان و رۇشنىرانى ئىزىدى بە كۆلدەۋە دېئانۋىست گوى لە سەمىنارىكى مەن بىگرن لەبارەى ئاينى ئىزىدى و

ئايىنەكانى دىكەى كوردستانەو وەك كاكەيى (ئەھلى حق، يارسان) و ئەلەقى و ... ھتد. مخابن ھەر جارە بەرھەلستىك دەھاتە پىشەو كە پىشەدەكرا بەخزمەتيان بگەم. ئەمجارە وا رېنكەموت كە ۳ رۆژى يەك لە دوای يەك پشورى گشتى بوو لە ئەلمانىا. لەبەر ئەو نىرەپۆزى شەمەى ۱۸/۵ لە گەل ھەقائى بەرپۆز شەوقى عىسا بە ترمبىل كەوتىنە رى و بۆ ئىوارەيەكى زوو گەيشتىنە ئۆلدىنپورگ. كە گەيشتىنە بەر ھەوشەى مالا ئىزىدىيان و ئەو كۆشكەم دى، چاوم رۆن بوو، ئەك لەبەر ئەو نىرەپۆزى خانوويەكە و دروستكراو، بەلكو لەبەر ئەو نىرەپۆزى پىشەبوم كە كۆمەللىك كورد توانىوانە بەرپەنجى شانى خزان و لە تاراوگە و ئاوارەيدا ئەو پىشەبوم، كە ئەمەش بەلگەى ھاوکاری لە گەل يەك و پى داگرتە لەسەر پاراستنى مافى خۆ و فەرھەنگى خۆ و بەرھەمى خەباتى كۆلەندەرەندى «كۆمەلا چاند و دىنى ئىزىدى» يە كە لە ۱۹۹۳/۱۰/۳۱ دامەزراو.

رۆژى ۱۹/۵/ كاتى ۱۴/۳۰ سەمىنارەكەمان دەستپىكرد. ئەگەرچى ژمارەيەكى زۆر لە ئىزىدىيەكان چووبوون بۆ پەرسەى يەكلىك لە خزمەكانى پىشەبوم كە رۆژىك لەبەر كۆچىدوايى كردبوو، لە گەل ئەو ھەشتا كەسەك بەشدارىيانكرد كە ھىندىكىان لە شارەكانى دىكەو ھاتبوون.

سەمىنارەكەمان بە بەخىرھاتىنكى گەرمى من و بەشداران دەستپىكرا كە لە لاين بەرپۆز دوكتۆر ئەسكەرى بۆيەكەو پىشەبوم كرا، ئەوجا باس ھاتە سەر ئەو تايەتكارانەى كە ئىزىدىيەكان و ئايىنە سىنگر تىستەكانى كوردستان دەبەستى بەيەكەو، وەك بە پىرۆزدانانى خۆر و رۆناكى و گەپانى رەوان (روح) لە بەرگىكەو بۆ بەرگىنكى دىكە پاش مردن كە ئىزىدىيەكان «كراس گەپۆين» و كاكەيى و ئەلەويەكان «دۆناى دۆن» ي پىدەلەين، ھەر ھەو بەرپۆزەردنى كاروبارى جىھان و ژيان لە لاين «يارانى خودى» وەك لە ھەوت قىشتە پىكەتوون و ھەر يەكەيان بۆ كارىك بەرپەرسىارە و يەكلىكىان سەركردەيانە و پىشەبوم كە گەپۆين ئەم باوەرەنە بە زمان و فەرھەنگى كورد و خاكى كوردستانەو و بە تايەتتى بە چياكانەو (وەك چياى جودى و شاھۆ).

ئەوجا رۆژدا بە بەشداربووان كە بگەوئە پەرسىار و رادەربەين، كە بە شىوئەيەكى

سەرىستانە و دىمۇكراتىيە چۈە سەر. يەككىك لىمۇ پىرسىيارە زۇرانەى كە كران ئەمە بوو، «بۇچى ئىزىدىيەكان رىئادەن كەسكىك كە له خۇيان نەبىي بىيى به ئىزىدى، بۇئىنە: مۇسلىمان و دىيان رىئەدەن به ھەمۇو نامۇسلىمانىك و نادىيانىك يىنە سەر ئەمۇ دوو ئاينە»

له وەرەمدا گوتىم: «راستە ئىزىدىيەكان چاويان نەبىيەتە ئەمەى ھىچ كەسكىك لىم ئاين و لىم ئاين بىكەنەمە، بەلام بۇچى ئىموانى دىكە بەزۇرى دارى و بە كوشتن و تۇقاندن ئىزىدىيەكان لىسەر ئاينى خۇيان لادەبەن و دەيانەپىننە سەر ئاينى خۇيان! ئىزىدىيەكان ترسىان بۇ كەس نىيە و دىنى كەس ناگۇرۇن، بۇچى واز ناھىنن لىيان وەك ئىزىدى بۇين؟»

ئەم وەرەمە زۇر بەدىلى بەشداران بوو كە ھەستى خۇيان بە چەپلەپىزان دەرىپى. سەمىنارەكەمان له كاتى ۱۸/۳۰ دا كۇتايى ھات و له گەل ھەئالى بەپىز شەوقى عىسا گەپىنەمە بەرلىن. بەم بۇنەمە سۇپاسى گەرمى مالا ئىزىدىيان دەكەم بۇ پىشوازى گەرمىان و سۇپاسى سەزۇكى مالا تەلىم تۇلان و ھاوكارى مالا دوكتۇر ئىسكەرى بۇك دەكەم بۇ مىواندارى برايانەيان و ھەرەھا سۇپاسى ھاوېيران يۇسەف نەسز و عەبدوللا عەلى چوارتايى و خىزانەكانيان دەكەم كە ئىركى ھاتىيان له ھەمبۇرگ و براون شفايكەمە خەستىبۇە سەر خۇيان و ھاتىبۇنە شارى ئۆلدىنبورگ بۇ ئامادەبۇون لىمۇ كۆرەدا.

له كاتى مالاوايىدا گەلنىك له ھاوولتانى ئىزىدى دىيانگوت «ئاھوپامەزدا و تاوسى مەلەك كوردستان له شەرى دوژمان و دەستىزىيى داگىركەران پىارنىن».

جەمال نەبەز

بەرلىن ۲۰۰۲/۵/۲۶

گۇفارى «كۇنگرە» ژمارە ۲۴

رۇژنامەى «مىدىا» ژمارە ۱۲۴

پهلاماری ئەمریکا بۆ سەر عێراق

و

دۆزی کورد

کورد، «قسەى نەستەق» یان زۆرە، ئەگەرچی بەینى ئەوانە ناجوولینەو. یەکیک لەو «قسەنەستەقانە» ئەمەید: «ئەوێ تۆ ئیستە بە بیوژنى دەیکەیت، دەبوو بە کچینی بترکرایە». ئەم «قسەنەستەقە» بەسەر ئەمریکاش و کوردیشدا دەچەسێ. چونکە ئەمریکا ئەو رۆژەى کە لەشکری عێراقى ناچارکرد، کۆیت بەجێبهێلێ و بەسەری شکاوهو بەگەڕێتەو عێراق، دەیتوانی بەهاسانى بکشیته عێراقەو و رۆژمى عێراق بخا و حکوومەتیکى لیبرال — دیموکرات لەجۆرى حکوومەتەکانى رۆژاوا داخەزرێنى و سەرپەرشتیى بکا تا خۆى دەگرێ. بەکورتى، ئەمریکا چى لە ئەلمانیا کرد پاش شکانى لەشکرى ئەلمانیاى نازى لە جەنگى جیهانى دووەمدا، دەیتوانى هەرنەوێش بکا لە عێراقدا. بەلام جۆرج بوشى سەرکۆمارى ئەو دەمەى ئەمریکا تەماشای بەرژەوێندى درێخایەنى ئەمریکا و بەرەى رۆژاواى نەکرد و گۆنى لە قسەپاوانى سەرلێشێونەراندی «هەئالەبەندەکانى» گرت، وەك حوسنى موبارەكى میسر و شاحسەینى ئێردەن و شافەهەدى حەجەز و، کارەکەى بىناوەواى بەجێهێشت و، تەنانت رێیدا بە سەددام کۆیتەرەکانى بەکار بهێنى و لەوێش خراپتر، جۆرج بوش کورد و شیعی هاندا کە دژی سەددام راپەڕن، کەچى کە کورد و شیعی راپەڕین و لەشکری عێراق بە کۆیتەرەکانییەو کەوتە دروێندى گیانیان، ئەمریکا لەسەرى نەکردنەو و تەنانت کە کورد بە ملیۆن کەوتنە رەوکردن، جۆرج بوش لەبەردەم کامیرای تەلەفیزیۆنى CNN دا گۆتى: «ئەز سەددام حەسەین بەنەحەلەت دەکەم، بەلام من هیچ بەلێنیکم نەداوە بەکورد کە لەبارى سوپاییەو یارمەتیبیان بدەم». ئەم درۆ ناشرایە ئەو تەئەزى لەلایەن کاربەدەستیکى گەورەى ئەمریکایى وەك جیمس وۇلزلیبیەو پاسدەکرێ و رەخنە لە بوش دەگیرێ.

ئەو رۆژەى جۆرج بوش ئەمەى گوت: ئیوارەیکى مانگی مارتى ١٩٩١ بوو کە گەلپەوێ کوردەم لە تەلەفیزیۆنى CNN دا دى و گۆتم لە قسەکانى جۆرج بوش

بوو، دەستبەجێ ئەو ئیوارەیی مانگی مارتی ١٩٧٥ م هاتە بیر که ئەمریکا کوردی کردە قوریانیی «هەقالبەندە» درۆژنەکانی ئەو سەردەمەیی، وەک شای ئێران و ساداتی میسر و بومیدیەنی جەزایر و، سەددامی لە کەوتن و مردن رزگارکرد و نەتەوی کورد و کەڵەپیاوێکی کوردستان و، رۆژەلاتی وەک مەلامستەقەی بارزانی کردە قوریانیی کورتبێینی خۆی. ئەنجامی ئەم کورتبێینی ئەمریکا پەرەسەندنی نێسلامی رامباری (سیاسی) بوو کە بوو بەهۆی ئەمانی شای ئێران بەخۆی تاجوتەختییەوه و، کوشتنی ساداتی میسر و لەنیوچوونی بومیدیەن و، بەهێزیوونی لەسنووری دەری سەددام و، هەلگیرسانی ناگری شەڕی هەشت سالی ئێران و عێراق و ئەوجا پەلاماردانی کوفت و، دوژمنایەتییەکی خەستوخۆل دژی ئەمریکا لە ولاتە نێسلامیەکاندا و بەجینگەیانندی گەلێک کرداری تێرۆریستانە دژی ئەمریکا کە دەستوەشاندنی رۆژی ١١ ئەیلوول دواچالاکیی گەورەیی ئەم زنجیرەییە بوو، نەک کۆتایی ئەم زنجیرەییە. ئەمانەش هەمووی بەولاه، باوەرێ کردنی کورد بە بەئین و پەیمانی ئەمریکا، ئەگەرچی ئەمریکا هێزی پارتزگاری سەرەکیی (هەرمی) ئاسایش) ه لە باشووری کوردستاندا.

وادیارە ئەمریکا لەو دۆخیارانەیی کە بەسەر رۆژەلاتی ئاقین و نێزیک و دووردا لەم پەنجاسالەیی دوایدا تێپەربوون، زۆر کەم فێربووه. هەرلە پاش بەستنی پەیمانی ئازاری ١٩٧٠ وە رێیدا بە سەددام و رۆژمەکەیی، خۆیان بە یارمەتیی سۆفیت و دەولەتانی چاوچنۆکی رۆژاوا، بەتایبەتیی فەرەنسا و ئەلمانیا و ئیتالیا بەهێزیکەن. کوردیش لەپرووی دڵپاکی و کەم ئەزمونی خۆیانەوه، چوارسال پشوویندا بە سەددام بۆ ئەوهی گواهی پەیمانی ئازار بەینیتەدی. سەددام لەم ماوەیدا توانی خۆی لەباری سوپایی و دیپلوماسی و رامبارییەوه بەکجار بەهێز بکا و لە ئەنجامدا توانی بەهۆی خەلتانندی شای ئێران و ئەمریکاوه، پەیمانی جەزایر لەگەڵ شا لە مارتی ١٩٧٥ دا بیهستی و شۆرشێ ئەیلوول رابووستینی و دەردەکا بەگەرووی کورد و هەقالبەندەکانی خوشیدا، بەتایبەتی کۆمونیستە عێراقییەکان کە ئەوانیش لە کورتبێینی رامباریی خۆیان و سەرشۆرکردنیان بۆ فەرمانی رۆژی سۆفیت، بۆماوەیەک بووبوونە دەسکەلای دەستی سەددام.

کورتبێینی ئەمریکا بەراوەیەک بوو کە کەوتە یارمەتیدانی ئەو موسلمانە

نه‌فغانىيانه‌ى كه دژى له‌شكرى داگيركه‌رى سۆڤىت راپه‌رپيويون، نه‌مه‌ش هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌ى سۆڤىت رۆڤىمىكى گوايه «كۆمونيستى» بوو و. ئه‌مريكا ترسى هه‌بوو لى و به‌دوژمنى خۆى ده‌زانى، نه‌ميش هه‌ر وه‌كو كورده‌كه به‌پنى په‌ندى چه‌واشه‌كه‌رى «دوژمنى دوژمنم دۆستمه‌». ئىستش نه‌وته ئه‌مريكا له‌ جه‌نگدايه دژى نه‌و موسلمانانه‌ى كه دوتنى «هه‌ڤالبه‌نديان» بوو و، يارمه‌تيدان بىنه‌ سه‌ركار و نه‌وته له‌ملى خۆى ئالاون.

شايبانى باسه‌ كه ئه‌مريكا له‌نيوخۆيدا سيسته‌مىكى ديمۆكراتى هه‌يه و كه‌س ناتوانى چاو له‌وه‌ بپوشى. به‌لام له‌ سياسيەتى ده‌ره‌ويدا زۆر ته‌نگه‌تيلكانه و ناشايانه‌ى دواى نه‌خشەى كورتخايەن ده‌كه‌وى و نه‌مه‌ش به‌زيان ده‌گه‌رپتەوه‌ بۆخۆى. هه‌ر بۆونه‌ له‌ كاتىكدا دژى عيراق و ئيران و سوورپايه و نه‌م رۆڤىسانه به‌ رۆڤى سه‌ريه تيرۆريزم نيو‌ده‌با، كه‌چى ده‌ستى له‌گه‌ل رۆڤى ترك تىكه‌له‌ و به‌ هه‌مووشيوه‌به‌ك پشتى نه‌م رۆڤى له‌شكرتاريه‌ى گرتووه‌ كه نه‌مه هه‌شتاساله‌ بۆ له‌نيوبردنى كورد هه‌ولده‌دا. ئه‌مريكا له‌ هه‌مانكاتدا بزووتنه‌وى كورده‌كانى باكوور به‌ بزووتنه‌وه‌يه‌كى تيرۆريستانه ده‌داته قه‌لم و به‌لئين به‌ ترك ده‌دا كه رى به‌ كوردى باشوور نه‌دا! ده‌وله‌تيك بۆخويان دروست بكەن. نه‌م سياسيەتى «بائىك و دووه‌وا» يه‌ى ئه‌مريكا واى له‌ كورد كردووه‌ كه دوودل بى به‌رامبه‌ر هه‌موو به‌لئين و گوٲىكى ئه‌مريكا و ملنه‌دا بۆچوونه به‌ريه‌كه‌وه له‌ گه‌ل ئه‌مريكا دژى سه‌ددام، مه‌گه‌ر ئه‌مريكا به‌ ته‌واوى ده‌ستبه‌ريه‌بى به‌ پاراستنى كورد و مافه‌كانى. ده‌ستبه‌ريوونيش هه‌ريه «به‌لئين» نابى، به‌لكو به‌كرده‌وه‌ ده‌بى.

نه‌مه له‌لايه‌ك. له‌لايه‌كى ديكه‌شه‌وه، ئه‌مريكا كه نه‌و هه‌له‌ى سالى ١٩٩١ ى له‌ده‌ست خۆى دا و يانزه‌سال وازى له‌ سه‌ددام هينا خۆى به‌هيز بكاته‌وه و ژماره‌يه‌كى زۆر له‌ هه‌ڤالبه‌نده‌كانى ئه‌مريكاى له‌ ئه‌مريكا دوورخسته‌وه، به‌تايه‌يه‌تى زۆريه‌ى ده‌وله‌ته‌ ئه‌وروپايه‌يه‌كان و رووسيا و چين. هه‌روه‌ها سياسيەتى «بائىك و دووه‌وا» ى ئه‌مريكا به‌رامبه‌ر كيشەى فه‌له‌ستين و ئيسرائيل، دلى گه‌لى فه‌له‌ستين و ده‌وله‌ته‌ عه‌ره‌بىيه‌كانى له‌ ئه‌مريكا كرمى كردووه، به‌تايه‌يه‌تى نه‌و ده‌وله‌تانه‌ى كه له‌سالى ١٩٩١ دا هه‌ڤالبه‌ندى ئه‌مريكا بوون له‌دژى سه‌ددام، وه‌ك ميسر و سووريا و حىجاز و ده‌وله‌ته‌كانى كه‌نداو. ته‌نانه‌ت كوٲتيش ده‌بىژى «نامانه‌وى عيراق به‌ر

جەزۋە بەدەكى سوپايى ئەمىرىكا بىكەۋى».

ئەوجا ئىستە ئەمىرىكا ھەرچەندىك ھەللىدا ئىسكى خوى سووك بىكا، ئەوا بە ھاسانى ناچىتەسەر بىزى و، لە ئەنجامى نەخشەى چەتوچەنلەۋە، تەناەت ئەوانەى زۇر خىزمەتەشى كىردوون، بەخىزمەتەكەى نازانن و ەك، كوردەكە دەپىزى: «ئەكى ئەمىرىكا سۆرە». ئەۋەتە دەۋلەتى ترك كە مانەۋەى بەپىۋە بەھىزى ئەمىرىكاۋە، بىز يارمەتيدانى دۆى سەددام، داۋاي گەللىك پاداشى گەۋرەگەۋرە دەكات، چ لەبارى ئابوورى و چ لەبارى رامبارى و چ لەبارى جوگرافىيەۋە. ئەوجا ۋەنەبى ھەر ترك ۋابىن، ئەلمانەكانىش كە مانيان پاش جەنگى جىھانىبى دوۋەم بەسايى ئەمىرىكاۋە بوو، بەھىچ جۆرنىك مەنەت لەۋە نازانن. لەمانگى مایسى ئەمسالدا جۆرچ بوش ھات بىز سەردانى بەرلىن و ئەۋرۇزە رۇژنىكى خۇشى گەرمى ھەتاۋى بوو. لە بەستەمەنىخانەبەك دانىشتىبوم شتىكى سارد بىخۇمەۋە! لەبەردەم مىزىكىدا دانىشتىبوم كە ھەشت نۆكەس لە تەنىشتەۋە بوون و قەسەيان بە جۆرچ بوش و ئەمىرىكا دەگوت. بەكىكىيان بەپىكەنىنەۋە گوتى «باپچىن ھىندىك تەماتە بىكپىن و بىكىشىن بە ئوتۇمۇيەلەكەى بوشدا»، مەنىش ھەرۋەك ئەۋان بە پىكەنىنەۋە گوتە: «دەبى ئەۋە لە گۆرەپانى پىردى ئاسمانى بىكى». كە ئەۋەم گوت بىندەنگ بوون. (سەرنج گۆرەپانى پىردى ئاسمانى گۆرەپانىكى بەنىۋانگە لە بەرلىن، كاتى خۇى كە بەرلىن بەسەر ئەمىرىكا و بەرىتانيا و فەرەنسا و رووسىادا دابەشكرا و سۆڧىت بەرلىنى رۇژەلەلەتە بىركەۋەت، لە ھەمىۋە لايەكەۋە گەمارۋى بەرلىنى رۇژاۋاي دا و رنى نەدەدا خۇراك بىچى بىز بەرلىنى رۇژاۋا. خەللكەكە ۋايان لىھات لە بىرساندا بىرن. ئەمىرىكاۋەكان ھەمىۋە رۇژنىك تا ئەۋ گەمارۋىە ھەلگىرا، بەفۇزە خوارەدەمەنىيان فۇندەدایە خوارەۋە لەۋ گۆرەپانەدا بىز خەللكى بەرلىن).

ھەرچى كوردىشە، دەبى بزانىن كە ئەمە يەكەمجارە كۆمەلى نەتەۋە يەكگرتۋەكان پارچەبەك زەۋى لەژىر دەسلەلەتەى ھىكۋمەتى دەۋلەتلىك جىيادەكاتەۋە و دەپخاتە ژۇردەسەلەلەتەى خەللكى ئەۋ پارچە زەۋىيەۋە و بەھىزى سوپا دەپپارنىزى دۆى دەستدەزىبى ئەۋ دەۋلەتە. بەراستى دامەزاندنى «ھەرنى ئاسايش» رووداۋنىكى مېۋوۋى بوو لە ھەمىۋە جىھاندا كە بىز يەكەمجار لە كوردستان روویدا. ديارە ئەۋەش بەھىزى ئەۋ ھەلۋەمەرجانەۋە ھاتە پىشەۋە كە يەكىانگرت و ئەم «ھەرنى

ئاسايش «ەيان ەئنايە بوون. لەمانە: پەلاماردانى سەددام بۇسەر كوئىت و جەنگى كۆمەلى نەتەوہ يەكگرتوۋەكان دۆى غىراق و راپەرنى گەلىرى كورد و رزگار كوردنى بەشىكى گەورەى باشوورى كوردستان و بەكار ەئنانى چەكى كىمىيائى لەلەين سەددامەوہ و گەلپەوى دوومىلىقنى كورد بۇ دەرەوہى باشوور و بوونى فەرانسوا مېتران وەك سەركۇمارى فەرەنسا و تورگوت ئۆزال وەك سەرزك وەزىرانى دەولەتى ترك و بوونى ژمارەيەكى زۆر كوردى رۇشەبىر و چالاك لە ئەمىرىكا و ئەوروپا و پىشانەدانى كۆنرەوهرىي كورد لەپنى رادىئوتەلەفون و رۇژنامەكانى جىهانەوہ و بوونى ەئنىكى چەكدارى كورد لە شىوہى پىشمەرگەدا.

راستىيەكەى كوردىش ەمروەك ئەمىرىكا زۆركەم سووتى لەسەردەمى كچىنىي خۆى وەرگرت. ئەورۇژەى كە سەددام لەشكرەكەى و بەرنوہەرتىيەكەى لەو سى پارىژگە كىشاشايەوہ (۱۹۹۱/۱۲/۲۰)، كورد دەيانتوانى سەريەخۇيى ئەو نىوچەيە داخوبانى بكمەن، كە ئەمەيان نەكرد، ئەو ەلە مئىژوويەيان لەدەست خۇيان دا. چۆنكە ئەگەر ەنگاونكى وابان بنايە و دەولەتەكانى دراوسىنى ئەو پارىژگايە دەستيان لە كورد بوەشاندايە، ئەو دەمە ئەو سى پارىژگايە دەبووہ پرۇتىكئۇرات (محمىيە) ى كۆمەلى نەتەوہ يەكگرتوۋەكان.

لەوش بترائى ەلەسوكەوتى رامىيارانەى كورد، پاش دامەزراندنى «ەمىرى ئاسايش» (ەمىرى نەفرىن) لە باشوورى كوردستاندا، واتە «سەردەمى كچىنىي كورد» بەھىچ جۇرنىك ژىرانە و بەرپرەسپارانە نەبوو. دواى ئەوہى پەرلەمانى كوردستان لە ۱۹۹۲ دا (دەسال لەمەوہەر) دەنگى بۇ فیدەراسىئون دا، ەئنا ئىستە دەستوورنىك و ئالايەك و سروودنىكى نەتەوہيى و ەلەبۇاردنىكى گشتى بۇ سەرزك كۇمار و پەرلەمانى نوئى و لەشكرىكى يەكگرتوۋ و نوئەرتىيەكەى يەكگرتوۋ لە دەرەوہى ولأت نىيە. ەمەر نوئەرنىك بەئىوى حىزبى خۇيەوہ قەدەكات، ئەك بەئىوى خەلكى ەمىرى فیدەرالى كوردستانەوہ. ەمەر دەستەيەك لە پىشمەرگەكان خۆى بەچەكدارى حىزبى خۆى دادەئى ئەك بە سەربازى لەشكرى ناحىزىيى كوردستان. راستە ەمەردوۋ حكوومەتەكەى «ەمىرى نەفرىن» (پارتى و يەكئىتى) توانىوانە تا ەندازەيەك ناوہدانى بگىرپنەوہ بۇ ولأت و گوند و رى و شەقام و خانى و نەخۇشخانە و قوتابخانە و بازارى گەورە دروستبكمەن، ئەوہش بەو پارەيەى كە

کۆمەڵی نەتەوێ بە کەرتووەکان (١٣/ی داھاتی نەوتی عێراق) بڕیوەتەوێ بۆ کورد، بەلام گەلێک شتی زۆر گرنگ هەن کە هەتا ئێستە جێبەجێ نەکراون، وەک ئاوی خواردنەوێ، کارەبا، پۆستە. بۆ کێشەیی بێکارێش ئەوێ هەر مەپرسە.

خەریکبوونی هەردوو حیزبە کە چوارسالی رەبەق بە شەپنکی مالدێران کەرەوێ لە دۆزی بەک و لە بنچینەدا لەسەر هیچ (کامیان نوێنەرنکی پەرلەمانی لەویدی پترە، کامیان پارە پترە پێدەبێ، کامیان دەسلاتی بەسەر رەشپووتی کورددا لەویدی زێترە) گەورەترین زیانی بە کورد و گەورەترین سووتی بەدوژمنانی نیوخ و دەرەوێ کورد گەیاند و دەستی هەموو جۆرە تاقسێکی نەیار و ناحەز و دەستوەشینی بەرەللاکرد بۆ خۆکۆکردنەوێ و، ئەوێ بوو لە ئەنجامدا کەوتە گیانی ئەم دوو حیزبە کە ئەم دوو حیزبە هەرخۆیان هۆی سەرەکی بوون بۆ بوون و بەلگرتنی ئەوانە و لەنێو ئەوانەشدا تورانییەکان و موسلمانە تەنگەتیلەکان.

بۆ مسۆگەرکردنی ئاسایشی نەتەوێیی (الامن القومی) هەتا ئەوێ هیچ هەنگاونێک نەنراوێ، بەقسەیی هاوێسری هێژا جەوادێ مەلا، سەرۆکی کۆنگرەیی نیشتمانیی کوردستان، هەتا ئەوێ تەننات «خەندەکێکی پان و کوور» (قوول) بەدەوری "هەرنمی ئاسایش" دا هەلنەکەندراوێ تاکو رێ لە تانک و لەشکری پێدەیی بیانیی بگرت و نەهێلێ هەروا بە هاسانی بکشینێ کوردستانی رزگارکراوێ.

ئەمە یانزەسالە ئەم دوو حیزبە کاری دەستن، نەک یانزە قەزەکیان، بەلکو بەک فرۆکەوانیان پێنەگەیان دووێ و ژمارەیی کادری رامباری و دیپلوماتی و ئابوریان بە پەنجەیی دەست دەژمێردن.

بەراستی دەردوخەفت زۆرێ و، وادیارە کاتیشمان کەم ماوێ. هەتا پەلامارە کەیی ئەمەریکا بۆسەر عێراق، دەبا بێنە سەر ئەوێ کە لەم سەردەمی «بێهەژنی» یەدا هەولی کردنی چی بەدێ و کردنی چی پێوستە:

(١) — دووێ پەرلەمانی کوردستان لە ماوێ کەیی زۆر کورتدا هەلبێژدێ، نەک لەماوێ شەش مانگ یان سالتیکی دیدا، چۆنکە هیچ دوورنێیە لەماوێ کەیی کورتدا کارەساتنکی وابقەومی کە هەلبێژاردنی پەرلەمان دەنگی بەسەر هاتبێ. ئەم پەرلەمانە ئێستە هەبە ماوێ کەیی تێپەرێوێ، کە ماوێ پەرلەمان تێپەری، ئەو پەرلەمانە کۆن دەبێ و، رەواوەتی (شرعیەتی) نامێنی. ئەمەش خالێکی زۆر گرنگە،

تاكو دواپۇژ لە لايمەن دەزگە ئىنتەرناسىئونالىيە كانەوۋە رەخنە لە رەوايەتتى بېيارەكانى پەرلەمانى كۆن نەگىرى و نەگوتىرى ئەمە بېيارى دووحىزىە نەك بېيارى نوئەرانى خەلكى كوردستان.

(۲) — دەستورنىكى بىنچىنەبى بۇ كۆمارى فېدەرالى كوردستان دابىرى كە بېتتە داىكى ھەمىو زاگۇنىك (قانون) كە لەو كۆمارەدا دەرىچى. ئەم دەستورە سنوورى كۆمارەكە دەستىشان بكا. شايانى باسە لەبارەى سنوورەو دەنگورەگرتن و گشتپرسى (استفتا) كارنىكى نارەوايە. سنوورى باشوورى كوردستان راستىنەيكى (حقيقة) مىژووى و جوگرافىيائى و ژبارىيە، ئەو سنوورە پىرۇز و نەتەكىن (مصون) ە، ديارە وتوئۇ ناكرى لەسەرى.

(۳) — پىشمەرگەكەكانى حىزىەكان، بەپنى زاگۇنىك دەبن بەبەشنىك لە سوپاى بەرگىرى كۆمارى فېدەرالى باشوورى كوردستان. ئەم سوپايە مافى دەستورەدانە حىزىايەتى و رامىيارى نابى. سەركرەكەكانىشى سەرىەخۇ و نەتەووى دەبن و دەستاخنە ھىچ كىشەيەكى ئىوخوبىيەو، كە ئەمەيان لە دەسەلاتى پۇلىس و ھىزى ناسايشدا دەبى، ئەمانىش ھەردەبى ناخىزى بن.

(۴) — دادگەكانى كوردستان سەرىەخۇ دەبن و ھىچ دەسەلاتىك مافى ئەوئى نابى كار بكا تە سەريان. دادگەكان بەپنى ئەو زاگۇنانە كاردەكەن كە حكومەتى كۆمارى فېدەرالى كوردستان دەرياندەكا، پاش پىشتراستكرەدىيان (تصديق) لەلايمەن پەرلەمانەو.

(۵) — پەيماننامەيەك لەئىوان دەسەلاتدارانى كوردستان و بەرھەلستكەرە سەركىيەكانى عىراقدا مۇربىكرى كە فېدەراسىئونى كورد لەشئوۋى كۆمارى باشوورى كوردستان و بەو سنوورە مىژووى و جوگرافىيائى دەبى كە ھەيە. ئەم كۆمارە لەگەل دوو كۆمارى دىكە، واتە كۆمارى بەغدا، كە بەغدا و ئىوچەكانى ئىوەرەستى عىراق دەگرتتەو، و، كۆمارى بەسەرە كە ئىوچەكانى خوارووى عىراق دەگرتتەو، بەشئوۋەيكى فېدەرالى يەكەدەگرى.

(۶) — ھەرسى كۆمارە فېدەرالىيەكە مافىيان ەك يەك دەبى و ئىويان «كۆمارە فېدەرالىيەكانى عىراق» دەبى.

(۷) — كۆمارى فېدەرالى باشوورى كوردستان كۆمارنىكى دىمۇكراتى

پەرلەمانىي ئاشتىخواز و سىكولارىستى (علمانى) دەبى. مافى ھەموو كەمە نەتەوھ و پىرەوانى ئاين و ئاينزاجىاوازەكان، بى جىاوازى، دەپارتىزى.

۸) — بەلايەنى كەمەوھ سىبەكى دەسلەتتى ئىۋەندىي كۆمارە فیدەرالىيەكانى عىراق بەدەست كوردەوھ دەبى، كە بەجىيەنەرانى ئەو دەسلەتەش تەننى لەلايەن كورد خۇيانەوھ دەستىشانەكەرن.

۹) — ھكۆومەتتى ئىۋەندىي كۆمارە فیدەرالىيەكانى عىراق دووسەتوېنجا (۲۵۰) مىليارد پاۋەندى ئىنگىلىزى لەماۋەي (۲۵) سالدا دەبۇرتىشەوھ بۇ كورد لەبەتتى وىرانكاىي كوردستان و گەلكوژى لە كورد لەلايەن عەرەبى عىراقەوھ.

۱۰) — ھىچ كۆمارىك لەم سى كۆمارە مافى ئەوۋى نابى بۇ شتىك دەنگىدا كە تەننى ئىۋەندىي بەكۆمارەكانى دىكەوھ ھەبى.

۱۱) — بەھىچ جۇرىك نابى لە دەستورى عىراقدا بنووسى كە «عىراق بەشىكە لە نىشتەمان يان نەتەوھى عەرەبى».

۱۲) — كورد لە كۆمارى بەغدادا، بەتايەتتى كوردە فەبىليەكان مافىان لەشىۋەي ئۆتۈنۈمىدا دەبى و لە كۆمارى بەسرەدا ۋەك كەمايەتتىكە بەرەسمى دەناسرىن.

۱۳) — ئەگەر كۆمارى بەغدا و بەسرە وىستىيان لە گەل دەۋلەتتىكى عەرەب يەكېگرن لەشىۋەي فیدەرالىيە، ئەو ھەلە كۆمارى فیدەرالىيە كوردستان بەشىۋەي كۆنقىدەرالىيە لەگەل ئەو دوو دەۋلەتەدا ئىۋەندىي دەبەستى. خۇنەگەر ئەو يەكگرتە لەشىۋەي يەكېتىدا بوو، ئەو كۆمارى كۆنقىدەرالىيە كوردستان مافى جىابوۋنەوھى دەبى و ئەمەش دەبى لە دەستوردا بېجەسپىنرى.

۱۴) — كۆمارى بەغدا و بەسرە بەھىچ جۇرىك لەگەل ھىچ لايەكدا پەيمان نابەستى دۇزى كورد و كۆمارى فیدەرالىيە باشورى كوردستان.

۱۵) — سەركۆمارى فیدەرالىيە گەل (ھەرسى كۆمارەكە) بۇ سى سال ھەلدەبۇرتىرى و سەركۆمارىتتىش بەنۇرە دەبى لە ھەر سى كۆمارەكەدا.

۱۶) — بەلايەنى كەمەوھ سىبەكى سەركردەكانى سوپاى عىراق كورد و كوردستانى دەبن.

۱۷) — زمانى كوردى زمانى رەسمىي يەكەم و زمانى عەرەبى زمانى رەسمىي دووھ دەبى لە كۆمارى فیدەرالىيە كوردستاندا. لە دوو كۆمارەكەي دىكەدا زمانى

کوردی زمانی رسمیه دوهم دهبی.

۱۸) — نالای کوردستان نهو نالایه دهبی که له ستهی رابردودا کوماری کوردستان کردی به نالای کومار و سروودی نهتهوهی (مارشی کوردستان) «نهی رهقیب» دهبی.

نیسته بابزانین نهگهر نهمريکا پهلاماری عيراقی دا کورد چی بکا باشه:

۱) — نهگهر نهمريکا پهلاماری عيراقی دا، نهوا بینگومان کورد ناتوانن بینلایمن بوستن. جوگرافیای نیوچهکه و رژنمهکانی ری بهو بینلایه نییه نادهن. بهلام نهو بینلایه نییه دهبی هاوړی بی له گهل دنبايهکی تهواو که کورد دهگاته نامانجهکانی خزی، نهک نهوهی که هیدهتی لدهستی بچی. بژنمهش دهبی نهمريکا چهکی کاریگری دژهفرۆکه و دهامکی دژهگازی ژهراوی و دهرومان و دوکتوری شارهزا و دهزگی چهکی پاتریوت بژ که مکردهوهی مفرسی راکیت و گوللهتوپ بدا به کورد و بهپهله پسپوړی نهو چهکانه بژکورد پنیگهیهتی.

۲) — سهرکردهکانی کورد له گهل نهمريکا رنکېکهون لسه نهوهی نهمريکا رینهدا به دولهتی ترک باشووری کوردستان، یان بهشیک له عيراق داگیریکا. چونکه نهوده مه شهورشور و بهیه کدادانیکي زور سخت دهکوته نیو هیزهکانی کورد و عيراق له لایهک و هیزهکانی ترک له لایهکی دیکوه و دهبنه هزی دهستیوردانی دولهتانی دیکه. که ترک دهستی نهخته کاروباری باشووری کوردستان و عيراقوه، نهو ده مه نهمريکا دهتوانی همرېشه له ئیران و سووریا بکا که دهست نهخته کاروباری عيراقوه و بینلایمن بوستن.

۳) — هیزی چه کداری کوردستان له گهل هیزی چه کداری شيعهکان به کبگرن و نهخشهیهک دابنن بژ داگیرکردنی بهغدا، کاتیک نهمريکا بههیزی ناسمانی خزی له عيراق دهدا و، رینهدهن چهند نهفسهړنک سهدام بکوژن و بینه سهرکار و «کهړنکم دا به کهړنک» دوپوات بیتوه.

۴) — باشتړین شت نهوهیه لهشکری پنده (زهوی) نهمريکا له کوتهوه بکشی بهسهر عيراقدا. بینگومان لهم شهرهدا چهکی پنشکوتوو زالبوون مسوگردهکا، نهک ژمارهی زوری لهشکر، نهمريکا نهوجوره چهکانهی هیه.

(۵) — نهو ترسولهرزهى كه دهخريته دلى خهلكموه كه گوايه سهددام سوپايهكى بهكجار بههيزى هميه، لهسمر بناخديهكى پتسو دانهمهزراوه و زوريدهى نهوقسانه پرؤياگهنده و چاووراون. بينجگه له بهشيكى تاييهتى وهك «پاسهوانى كؤمارى» (الحرس الجمهورى) بهشهكانى ديكه «كهرهسهى شهر» نين و بهزور كراون به سهرياز. سوپا برىتى نيه له زورويور و «رهشهلهشكر». ههزارسال لهمهويهر هونهرى بهنيويانگى فارس، فيردهوسى گؤتوويدهتى:

سياهى لشكر نياد به كار

چويهك مرد جنگى به از صد هزار

(واته: رهشهلهشكر بهكار نايهت، تاكه يهك جهنگاوه لهسهت ههزارى وا باشتره).

سوپاى عئراق چهك و تفاقى جهنگى وهك يانزهسال لهمهويهرى نيه. لهبهر نهوه پهلامارى كتوپرى هيزى ناسمانى نهمريكا بۇ سمر بهغدا و تكريت و مووسل و فلولوجه و بهكارهينانى چهكى پيشكهوتوو، بهمهرجيك لهوه پيش شونى مۆلگهكانى سوپاى عئراق و جبنى نهماركردنى چهكه قهركههكانى سهددام بهباشى دهستيشانكرابن، بهرگرى سوپاى عئراق دهپسئى و بهشيكى گهورهى سوپاكه ناچار به خزيهدهستهوهدان دهكا و گهليك سهركردهى سوپايى له سهددام ههلهدهگهپنهوه نهگهز بزانن سهددام دهكهوى. بهلام هونهر نهويه پهلامارهكه بروسكهناسايى بى بؤنموى رينهدرى به سهددام و كلكهكانى له ناهومنديدا چهكى كيميائى و ميكروبي بهكار بهيئن.

(۶) — زورجار نهفغانستان لهگهله عئراق بهراورد دهكرى، بهلام نهم دوو ولاته و بارودوخيان بههيج جؤرنك لهيهكناچن و نهم بهراورد كردنه ههلهيه. رؤمى نهفغانستان كه «القاعده»ى بن لادن و مهلاعومهر دهيانبرد بهرئوه، پشتيوانيهكى بهكجار بههيزى لهنيو مرؤفى خاوهن باوه و نايدبولؤزيى بنچينهگرانهى ئيسلامدا هميه له ههموو جيهاندا كه نامادهى خويهختكردن و «شههيد» بوون لهپيناوى چوونه بهههشتدا. بينجگه لهوهش گهلى پهشتوون كه زوريه گهلى نهفغانستان پيكدينى، بهزورى پشتگيرى رؤمى مهلا عومهرى دهكرد، چؤنكه رنمينكى پهشتووندؤست بوون. پهشتوونهكان نهزموونى باشيان نيه لهگهله فارسيزمانانى

تاجيک و ترکمانانى ئۆزبه‌کدا. ههرچى سه‌ددامه ئه‌وا ئه‌و پشتبوانه گه‌ليريه‌ى نيه‌يه. ج.گرافياى عيراقيش وه‌ک جوگرافياى ئه‌فغانستان نيه‌يه که ولايتکى، چيايه و بۆ خوشاردنه‌وه و شه‌رى پيشمه‌رگايه‌تى له‌باره. عيراق که کوردستانه‌کەى پنه‌ونه‌بۆ ته‌خت و بۆ چيايه. به‌لام هونه‌ر ئه‌ويه رينه‌درى به سه‌ددام که بتوانى کار له‌و موسلمانانه بکا که بوونه‌ته دوژمنى ئه‌مريکا و بيانکيشى به‌لاى خويدا.

(٧) — باشتەر ئه‌ويه هه‌رله ئيستوهه سياسته‌تکارانى کورد له‌گه‌ل سياسته‌تکارانى به‌ره‌هلستکارى عيراقى له‌سه‌ر ئه‌وه رنکبه‌هون که پينکه‌وه و به‌زووترين کات لييو‌ردنئى گشتى بۆ هه‌موو ئه‌وانه ده‌ريکه‌ن که له‌گه‌ل سه‌ددام، به‌مه‌رجنک تاوانى خه‌لک کوشتن نه‌که‌وتبئيه ئه‌ستۆيان، بۆئه‌وه‌ى له‌کاتى په‌لاماردانه سهر سوپاى عيراقدا، به‌لايه‌نى که‌مه‌وه بئلايه‌ن بوه‌ستن.

(٨) — نوينه‌رانى کورد و به‌ره‌هلستکارانى عيراقى بيرخه‌روه‌به‌ک به‌ده‌ن به روسيا و چين و فه‌ره‌نسا و به‌ئاشکرا پينان رابگه‌يه‌نن که نه‌گه‌ر يتو يارمه‌تئى رژيمى سه‌ددام به‌ده‌ن، ئه‌وا هه‌رکاتنک سه‌ددام له‌سه‌ر کار نه‌ما، هه‌چ جزوه سووتئى ئابوورى له سيسته‌مى نوئى عيراق نابيئن.

له‌کۆتاى ئه‌م چه‌ند ديره‌دا ده‌مه‌وى بيزم که حيزبه‌کانى کوردستان پيوسته له‌سه‌ريان له‌مه‌رؤانه‌دا که سه‌رده‌مينه‌که چاره‌نووسى کوردى پنه‌ويه، واز له حيزبه‌هيزئيه به‌هين و روويکه‌نه به‌رژه‌هه‌ندى ئه‌مه‌وه‌بى که له‌سه‌روو هه‌موو جزوه به‌رژه‌هه‌نديه‌کى ديکه‌هويه. با ته‌ماشاي ترکه‌کان بکه‌ن. ئه‌وه‌ته پاش ئه‌وه‌ى په‌رله‌مانى ترکه‌کان، نه‌ک له‌باوه‌ره‌وه، به‌لکو له‌ژير گوشارى نه‌وروپا و بۆ مسؤگه‌رکردنى چوونه نيو يه‌کئيتى ئه‌وروپاوه، پاش ژانکردنئى چه‌ند ساله، دانى به هيندئى گوايه «ماڤى کورد» دا نا، وه‌ک بوونى راديو و رۆژنامه‌ى کوردى و خوئندنى زمانى کوردى له قوتابخانه‌ى تايبه‌تدا (نه‌ک له قوتابخانه‌ى ره‌سميدا)، حيزبى تۆرانيه‌کانى ترکه‌ش MHP دژى وه‌ستا و حيزبى ئيسلاميه‌سته‌کانيش دژى وه‌ستا. نه‌مه هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ى باسى کورد ها‌توه‌ته پيشه‌وه. کاتى خوشى حيزبى ئيسلاميه‌ستى نه‌ربه‌کان هه‌موو ئه‌و په‌يماننامه‌ى په‌سندکرد که حکومه‌تى پيش خوى له‌گه‌ل ئيسرائيل به‌ستبوونى. ئيستبه با ترکمانه‌کان و ئيسلاميه‌سته‌کانى «هه‌رئى ناسايش» مافه‌کانى خويان به‌راورد بکه‌ن به‌و مافه‌ى ده‌وله‌تى ترک به بيست مليۆن

کورد رەواى دیوه و «براموسلمانەکان» ی کوردیش چەند ماف بە کورد رەوا دەبینن. حیزبەکانی کوردستان پێویستە لەژمارەى نازاوه گێر و هێچنە کەر و مووچەخۆرە تەمەلەکان کە مەبەستە و مەخۆرەکانیان بگۆڕن بە مەرفی مشوورخۆر. خەلکی رۆشنبیری دڵسۆز و ژێهاتی بەهێننە نێوخۆیان. دڵنیابن کە کوردستان بە شەرەگەرەکی رامباری و حیزبەحیزبە رزگاری نابێ. یە کگرتن لە سەر بنچینە یەکی راست و پتە و دەبێتە مایەى نازادى خەلکی کوردستان.

بەرلین ۲۰۰۲/۸/۸

«میدیا» ژمارە (۱۲۹) سانی حەوتەم ۲۰۰۲/۸/۱۵

"کۆنگرە" ژمارە (۲۵) رەزبەری ۲۰۰۲ ی زاینی.

بیلایه نئی له نیاوان حیزبایه تینه کردن و بینه لوستیدا (فلهسه فهی "به گونمه وهی" مام نه وره حمانی خامه)

له نیهوی به که می په نجا کاند له زانستگهی به غدا خوئندکار بووم. به هاوینان له کاتی پشویی زانستگه دا له سلیمانی ده زیام و، به زوری ده مهو ئیواران له گدل چند هاوړپه کی نهو سهرده مه دا له چاپخانه کهی "به رته کی" کۆده بووینه وه که بهرام بهر به گردی "سه یوان" و که ناری شار بوو. ئیمه هر چه نده نه وه ده سه رته ی ژیا نمان بوو، به لām که ده چوونه چاپخانه کهی به رته کی له ده وری پیاوړکی پیر کۆده بووینه وه که نیوی "مام نه وره حمانی خامه سته می" بوو. مام نه وره حمان ئاسنگه رنکی به نیاوانگ و پیره میردکی هتا بلیت تهن دوست و رووخوش و گالته زان بوو. له م کۆره ی ئیمه دا کابرایه که به شداریده کرد که هاوړنمان نه بوو، به لām هم مو جارنک ده هات و له نیوماندا داده نیشت. ئم کابرایه مرۆفیک کی هینده نه دوو بوو، ده می له هیچ باب ته تیکه وه نه ده دا. ته نانه ت نه شمانده زانی کوئندهریبه، یان چیکه ره. خو نه گهر بهاتایه تو پر سیارنکت لیب کرد بایه له باره ی شتیکه وه تا کو بزانت بیر وای چیه؟ نهوا پیکه نینیک کی شله په ته ی ده کرد بۆت و ده یگوت «په نا به خوا» یان «خوا گه وړه به» و به وه پر سیاره که ی جه نابتی به «ته سه قول» ده بری. خو نه گهر تو زور له سهر قسه که ت برۆشتیتایه، نهوا ده یگوت: «بیووره، هه قم نیبه به سه ره وه»، واته بهزاراوه ی نه ورۆ "بیلایه ن" بوو.

روژنکیان مندا لیک کی ۱۴ - ۱۵ ساله به قیژوهوړ و زیریکه زریک به باخه که دا رایده کرد و پیاوړکی چوارشانه ی پتهو ها لیره وهاله وئ، به دوایه وه بوو. به رنکهوت له بهر ده م ئیمه دا پیاوه که مندا له که ی گرت و که وته گیانی به زله و به شق و، مندا له کهش هاواریده کرد له ده ستی. ئیمه که به زه ییمان به مندا له که دا ده هاته وه، هه ستایه سه ربی و بۆ پیاوه که چووبن و له مندا له که مان جیا کرده وه. پیاوه که ده یگوت: «مندا لی خۆمه و وازی لیبه یخن، هه موو روژنک له هیچه چند جارنک له خۆشکه بچکۆله که ی ده دات، ده مه وئ په وهر ده ی بکه م». لیره دا نامه وئ له سهر ئم باسه پتر برۆم، ته نی مه به ستم نه وه به بیژم نهو کابرایه ی که «هقی به سهر هیچه وه نه بوو»، له م به زمه شدا هیچ مینشک میوانی نه بوو، نه هه ستایه سه ربی له گه لمان و نه هیچ قسه ی که ی کرد. مام نه وره حمان که ده مینک بوو له م کابرایه پر بوو بوو،

لیسپرسی: «نهری برا نه‌وه تو بۆچی وایت. هزار شت رووبدات گونیناده‌یتی». کابرا گۆتی: «ه‌قم نییه به‌سهره‌وه». مام نه‌وره‌حمان گۆتی: «چۆن هه‌قت نییه به سهره‌وه؟ له‌وانه‌یه سه‌به‌نی یه‌کێک بێت و نه‌ پێش چاوی ئێمه له‌تۆ هه‌لبدات، نه‌وسا ئێمه‌ش بلێن هه‌قمان نییه به‌سهره‌وه؟». نه‌وجا که کابراکه گۆتی: «خوا گه‌وره‌یه»، مام نه‌وره‌حمان به‌جاری هه‌لچوو و گۆتی: «خوا، خوا، له‌بن چنگت دا، که‌ی خوا دۆستی که‌روکه‌ریابی وه‌ک تۆیه!» به‌لی نه‌مه‌یه «فه‌لسه‌فه‌ی به‌ گونغه‌وه». ئێمه‌ش گوتمان مام نه‌وره‌حمان «فه‌لسه‌فه‌ی به‌ گونغه‌وه چیه؟» گۆتی: «فه‌لسه‌فه‌ی به‌ گونغه‌وه نه‌ویه له‌ قوونی خۆت و خه‌لک بیه‌ن که‌چی تو هه‌ر بلێیت به‌ گونغه‌وه. وه‌ک که‌ر وایت هه‌ر که‌سێک کۆیان به‌خاته سه‌ر پشتت، به‌لاته‌وه وه‌ک یه‌ک بێ. به‌کورتی حیزی و سه‌لامه‌تی. ئانه‌م کابرایه له‌ حیزی به‌ گونغه‌وهیه» ...

مام نه‌وره‌حمان له‌م قسه‌نه‌دا بوو که‌ عه‌لی شالی هاوڕێمان گۆتی: «مام نه‌وره‌حمان بیه‌وره، ده‌بی برۆم عومهری برام چاوه‌ڕێم ده‌کات». مام نه‌وره‌حمان ده‌سته‌بجی گۆتی: «جا ده‌ڕۆیت به‌ گونغه‌وه». نه‌وجا گۆتی: «نه‌وا فه‌لسه‌فه‌که‌ی نه‌م که‌رناو و کگاوه‌شم خسته‌ کار بۆتان».

راسته‌یه‌که‌ی «بیلایه‌ن» نه‌ویه که‌ مام نه‌وره‌حمان بۆی‌چوو‌بوو. چۆنکه‌ «بیلایه‌نی» مانای خۆدوورخسته‌نه‌ویه له‌ ژبان. که‌سێش ناتوانی تا زیندووی خۆی له‌ ژبان دوور به‌خاته‌وه. له‌به‌ر نه‌وه سه‌ری «بیلایه‌ن» له‌ژێر خاکی‌دا. به‌لام ده‌بی نه‌وه بزانین نه‌وانه‌ی خۆیان «بیلایه‌ن» پێشانه‌ده‌ن، هه‌موو هه‌ر یه‌ک بابته‌ نین. هه‌ندێک هه‌ن نایانه‌وی دلی که‌س بیه‌شی لێیان. نه‌م بابته‌یه‌یان هه‌له‌هرست و هه‌لمه‌ته‌کاسه‌ن، نایانه‌وی خۆیان به‌سه‌ر لایه‌کدا ساخ بکه‌نه‌وه، وه‌ک که‌ری نێو جوگه‌ له‌ هه‌ردوولا ده‌خۆن، به‌لکو له‌ که‌ری جوگه‌ خراپتر له‌ هه‌موو لایه‌ک ده‌خۆن. هه‌ندێکی دیکه‌ هه‌ن ترسێک و بووده‌له‌ن، ناوێرن به‌ ئاشکرا لایه‌نگری خۆیان ده‌ریخه‌ن. نه‌م تاقمه‌ ده‌که‌ونه‌ درۆکردن و دوورپوه‌یی بۆ شارده‌نه‌وی مه‌به‌ستی خۆیان له‌ په‌نای بیلایه‌نیدا. ده‌سته‌به‌کی دیکه‌ش هه‌ن که‌ بیلایه‌نی و حیزبایه‌تینه‌کردن وه‌ک یه‌ک ته‌هاشا ده‌که‌ن. پێیان وایه‌ نه‌گه‌ر هاو یه‌کێک حیزبایه‌تینه‌کرد نه‌وا ده‌بی نه‌و که‌سه‌ بیلایه‌ن بوه‌ستی، له‌ ئاست هه‌لسوکه‌وتی حیزبه‌کان و هه‌یج هه‌لونیستیکی نه‌بی به‌رامبه‌ریان.

بیه‌لونیستی خۆسووککردن و وازه‌نه‌انه له‌ مافیکی بنچینه‌یی مرو‌ف. حیزبایه‌تی

نەکردن مانای بیلایەنی و قوروقەپکردن نییە لە ئاستی کاروکردهوی حیزبەکان. واتە ئەگەر حیزبەکان هەرجێبەکیان کرد و هەرجۆنێک جوولانەوه، ئەوا یەکیەک بێ و بەبێبانووی حیزبایەتینەکردنەوه بێژێ: "بیلایەنم هەقم نییە بە سەرەوه" و ئەو فەلسەفەیەکی کە مام ئەوڕەحمان باسیدەکرد بەخاتە کار. بەکورتی، حیزبایەتینەکردن مانای بێهەلۆنستی نییە، بەلکو بە پێچەوانەوه، ئەوانەوی حیزبایەتیناکەن ئازادیی پیرۆزادەربڕینیان پترە لەوانەوی کە لە حیزبەکاندان. لەبەر ئەوە پێویستە لەسەریان بەهیچ جۆرنێک لە رەخنەگرتن لە کردەوهی حیزبەکان و لێپرسینەوهیان درێخینەکەن. بەلام رەخنەگرتن، هەرجەندە توندوتیژ بێ، دەبێ بۆ چاکەخوازی و بەنیازنکی خاوەن بێ. ئەگەر رەخنەگرتن بۆ خۆنۆندن، یان بۆ داپۆشینێکی پاشلی پێسی خۆ بێ، ئەوا زیانی فرەیه و سووتی کەم. دەبێ ئاگاشمان لەوە بێ کە هێندێک کەسی واهەن ژمارەیهک کردەوهی خراپی حیزبێک، یان چەند حیزب دەخەنەرۆو، قسەکانیشیان زۆر راستە، بەلام ئاماغجیان لەو قسەیە ئەوە نییە بارێکی کەوتوو هەلگیرنەوه یان هەلەیهک راستبەکەنەوه، بەلکو مەبەستیان گیرەشێونی و ماسیگرتنە لە گۆمی لێلدا. سەبارەت بەمە، کاتێک کە گوێمان لە رەخنەیهک دەبێ و دەزانین رەوایه، دەبێ هەولبەدین بزانین خاوەن رەخنەکە و، رابردووی رەخنەگر چۆن بووه و ئێستە چۆنە؟. باوەڕ بکەن هی وام دیوه لەم ئەوروپایە کە خۆی بەدەمی خۆی گیراویسەتەوه بۆم، سالانێی سالتێ کوردستان لە گەڵ ئەو حیزبانە بووه و چاک و خراپی بە قسەی ئەو حیزبانە کردووه و تەنانهت باسی گەلێک کاری تاوانباریشی کردووه کە بۆ حیزبەکانی ئەنجامداوه. دواوی کە هاتووشەتە ئەوروپا، لێرەش ماوهیهک هەر لە گەلیان بووه تا جێی خۆی کردووهتەوه و کاری ئەماوه پێیان، ئەوجا ئێستە کەوتووهتە بەردەفرکی بۆ سەرگوێلاکی حیزبەکەوی خۆی. باشە، ئێستە ئێمە بچین و هەروا بە هاسانی چەپلە بۆ قسەزەکانی لێبەدەین و جێتووه هەرزانەکانی بەنرخینکی گران لێبکڕین؟ نەخێر، با بەرەوپرووی بێنەوه و فیلمی ژینی رابردووی خۆی بخەینەوه بەرچاوی. ئەوجا ئەگەر گوتی: "بە هەلە چووویوم"، نیشانەیهکی پرسێار بنێینە سەردلی، تا دلیا دەبین لەوهی راست دەکا، یان نا!.

ئەز بۆخۆم نە حیزبایەتی دەکەم و نە حیزبەهێنەش بە شتیکی راست دەزانم. هۆی ئەمەشم بە ئاشکرا و بێپێچوونە بلاوکردووهتەوه. بەلام هی واشم دیوه کە لە

ژیانیدا له هه‌ج حیزبیکدا نەبووه و هه‌ر بیری له‌خۆیکردووه‌ته‌وه، له‌پێناوی به‌رژه‌وه‌ندی خۆیدا هاوکاری له‌ گه‌ڵ هه‌موو مرۆڤێکی تاوانبار و رژێمییکی تاوانباردا کردووه و شانازیشی پێوه کردووه و خراپه‌شی له‌ گه‌ڵ هه‌موو مرۆڤێکی باش کردووه، ته‌نانه‌ت نه‌وانه‌ش که چاکه‌یان به‌ سه‌ریه‌وه هه‌بووه. نه‌وجا ئێسته ده‌بینی حیزبه‌کانی کوردستان گه‌ڵه‌یان که‌وتووه‌ته‌ لێژی، ده‌ستیکردووه به‌ په‌لاماردان و هاشه و هووشه. نه‌مجاره به‌نیوی رۆشنبیرتییه‌وه که‌وتووه‌ته‌ پلارگرته حیزبه‌کان و نه‌مونه‌وه. باشه، ئایه پێوست نییه رووبه‌ری کارنامه‌ی پر له‌ په‌له‌ی نه‌م «رۆشنبیرانه‌ی هاوده‌ستی جه‌جال» هه‌لبه‌ینه‌وه و بیه‌خه‌ینه‌وه به‌رچاویان تا خۆیان باشت به‌ناسن و ئیدی ده‌مه‌ده‌می نه‌که‌ن؟.

راسته، نه‌وانه‌ی ری بۆ رزگاری و به‌ختیاری نه‌ته‌وه‌یه‌ک خۆشه‌که‌ن رۆشنبیرانی نه‌و نه‌ته‌وه‌یه‌ن. رۆشنبیران به‌لای منه‌وه چینیکی کۆمه‌لایه‌تیه‌ن وه‌ک چینی سه‌رمایه‌داران و ده‌ربه‌نگان و، هه‌روه‌ها نه‌وانیش ده‌ستریشتووی نیو کۆمه‌له‌گه‌ن. به‌لام به‌داخه‌وه، نه‌و چینه‌ی له‌نیو کورددا به‌ رۆشنبیر ده‌درتیه قه‌لم — وه‌ک چین، نه‌ک وه‌ک تاکه‌تاکه‌ی خه‌لک — چینیکی هه‌له‌به‌ست، کوپی رۆژ، دووبوو، دووه‌ک، تره‌سۆک، خه‌به‌ست، ماساوساردکه‌ه‌وه، باوه‌ر به‌خۆنه‌کردوو، بێشامانج، خۆبژین، سێهه‌نگ و ده‌سه‌که‌لای ده‌ستی زۆرداره. قه‌ه‌ه‌نگی نه‌م چینه قه‌ه‌ه‌نگی کوردانه‌ی ره‌سه‌ن نییه، به‌لکه‌ قه‌ه‌ه‌نگی تیکه‌لۆپیکه‌لی خواستراوی بێسه‌روبه‌ره. هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌شه که‌ رێبازی رامباری (سیاسی) نه‌م چینه رێبازیکی نه‌ته‌وه‌یی نییه. نه‌و رێبازی که‌ باوه‌ر به‌خۆکردن و پشتبه‌ستن به‌خۆ و ری به‌ دوودلی نه‌دان و که‌وته‌ ری به‌ره‌و ئامانجیکی دیار ده‌خاته به‌رچاوی مرۆڤ و له‌م پێناوه‌شدا هه‌موو به‌رژه‌وه‌ندییه‌کی تاکي و به‌مه‌اله‌یی و هۆزی و حیزبی و نیوچه‌یی ده‌کاته قوربانی به‌رژه‌وه‌ندی نه‌ته‌وه و به‌ره‌و پێشه‌وه هه‌نگاو ده‌نی به‌ره‌و هه‌وارگه‌ی ئازادی و یه‌کسانی، رێبازی نه‌ته‌وه‌یییه.

ده‌ردی کورد، نەبوونی نه‌م چینه رۆشنبیره‌یه. بۆ پێگه‌یاندنی چینیکی وا، یه‌که‌مه‌ین هه‌نگاو نه‌وه‌یه مرۆڤی خه‌رخوازی کورد به‌ره‌ی ژێر خۆیان له‌ به‌ره‌ی نه‌و تا‌قمانه‌ی سه‌ره‌وه، له‌ پێش هه‌موو شتی‌که‌دا له‌ مرۆڤی هه‌له‌به‌ست جیا بکه‌نه‌وه، نه‌وجا ده‌توانین به‌ر له‌ گه‌یشتنه ئامانج و ئاواتی نه‌ته‌وه بکه‌ینه‌وه.

«سه‌کۆ» ژماره 5

مارتی 1997

کوردستان به سەر دەستی

چەند دیۆیکەوه و رێیه ک بو چاره سەر

پاش شکانی لەشکری سەددام لە پەلامارە کەیدا بۆ سەر کویت و راپەرینی خەڵکی باشووری کوردستان و خوارووی عێراق بەرووی رژیمی سەددامدا، رژیمی ئێران هەل هەلکەوت بۆی کە تۆلەی جەنگی هەشت سالە لە سەددام بستیێتەوه. بۆ ئەم مەبەستە سەرکرده کانی ئێران ژمارەیهکی زۆر پاسدار و چلکاوخۆری خۆیان رژانده خوارووی عێراقەوه کە ئەمانەش کەوتنه دەستوەشانندن و کوشتنی کاربەدەستانی بەعس بەشێوهیهکی جانەوه رانه و هەلبەرینی وێنەی خۆمەینی و باسی "کۆماری ئیسلامی عێراق" و ئەمەش ترسێکی گەورەي خستەدلی حکوومەتی ئەمریکاوه کە رژیمی مەلاکانی ئێرانی خستووته لیستەي تیرۆریستەکانەوه و، وای لە ئەمریکا کرد کە گوێ بۆ راویزی چهواشه کەرانهی حوسنی موبارەکی میسر و شاحسەینی ئەردەن و شافەهەدی حیزاز شل بکا و پشتبکاته ملیۆنان خەڵکی راپەرپوی کوردستان و عێراق و دەست بۆ سەددام و دارودەستەکەي نەبا و لە ئەنجامی ئەوهدا سەددام کەوتە وێزەي کورد و شیعه و، هەزاران کەسي بێتاوان لەکاتی گەلپەوه کەي کورددا کوژران.

کە «هەرئەمی ئاسایش» لە سالی ۱۹۹۱ دا بە دەستپێشکەریی بەهەشتی سەرۆک میتران (سەرۆکی ئەوهەمەي کۆماری فەرەنسا) لە لایەن کۆمەڵەي نەتەوه بەکگرتووەکانەوه دامەزرا، رژیمی ئێران و ترک و سووریا ترسیان لە «هەرئەمی ئاسایش» پتر بوو وەک لە رژیمی سەددام، بەلام ئەوهەمە سەرەدمێک نەبوو کە بتوانن بەرەبرەکانی ئەمریکا و ئەوروپا بکەن، چونکە رژیمی تاوانباری سوڤیت، لە گریزەنه دەرچووویو و مالی چووویوه سەرەبشی مالان. ئێران بەهۆي جەنگی هەشت سالەوه وزەي لەبەر برابوو و نیویانگیشی بە رژیمیکی تیرۆریست رۆپوو.

سووریاش هەرەک ئێران خرابوووە لیستەي ئەو رژیمانەوه کە هاوکاریی تیرۆریزم دەکەن. سەرۆک وەزیرانی ئەوکاتەي ترکیش خۆدیلێخوڤوو تورگوت ئۆیزال بوو، کە سیاسەتیکی تایبەتی هەبوو بەرامبەر بە کورد (*). لەبەر ئەوه «هەرئەمی ئاسایش» یان «هەرئەمی نەفرین» کەوتە سەرپینی خۆي و ئەوه بوو پەرلەمانی کوردستان

هەلبژێردرا و حکوومەتی کوردستان دامەزرێندرا. ئالەم کاتەشدا دەولەتی ترک و ئێران و سووریا دلخۆشیی خۆیان بەو دەایەوێ که ئێم "بارە بارێکی کاتییه" و "کورد ئەو نین خۆیان بێسەن بێرێو"، بە ئێم له گەڵا ئێوێشدا "خەرسێ رۆژێکە سەرەرای ناکوکیی ئێوانیان له یە کدی ئێزیکبۆنەو و هەرچەند مانگی جارێک پێکەو کۆدەبوونەو بۆ باسی "مەترسیی پاکووری عێراق" و هەر لهو کاتەشدا رۆژی ئێران، دەسکەلاکانی خۆی دهناردە باشوور بۆ تێرۆرکردنی ئەو کوردانە ی رۆژەلەلەت که هاتبوون بۆ باشوور و بە گۆڕێ کەداکردنی پارتی و یەکییتی. رۆژی ترکیش کەوتە هاندانی تۆرانییهکانی باشوور لەدژی حکوومەتی هەرێم، ئەگەرچی حکوومەتی هەرێم هەر له یە کەم رۆژی دامەزرانییهو هەموو مافە ئێتێیهکانی ترکمانی بەرچاو گرتوو و پاراستوویەتی. رۆژی سووریاش کەوتە هاندانی ئۆجەلان و دروستکردنی شەڕ و بەیە کەدادان لەغێوھێزەکانی پێشمەرگە ی باشوور و پێ کێ کێ دا، بەتایبەتی پێشمەرگەکانی پارتی.

ئێم هەموو کەین و بەین و چاوو و پاو و داوانەوێهێ بۆ کورد و بێشەزموونی کورد له مەیدانی دەولەتداریدا، بووێهێ بهیە کەدادانی چە کەدارەکانی پارتی و یەکییتی و رشتنی خۆنی هەزاران کورد لەهەردوولا. ئەوێش ئاویکی ساردی کرد بە دلی داگیرکەرانی کوردستاندا و وایکرد لێیان که ئەو خەتوێشانە ی بۆ کوردیان کێشابوو که گواپە "کورد ناتوانن خۆیان بێنە یە پێو" بەراست بزانن و، ئەو حەلە کۆیوونەو سێ قۆلیبە کەیان بەلاوێهێندە گەنگ نەما و تەنانەت ئەو رێککەوتننامە یێ که سەرۆکەزیرانی دەولەتی ترک نەجمەدین ئەریهکان له گەڵا رۆژی مەلاکانی ئێراندا بەستبووی، بۆ کەپنی گازی ئێران له لایەن رۆژی ترکەو، خرایە پشتگوێ و هەلپەسێردرا و، رۆژی سووریاش هەلۆستێ دۆژمانە ی خۆی بەرامبەر رۆژی ترک و عێراق رۆژ له دوا ی رۆژ توندو تێژتر دەکرد. بەلا ئێم رۆژمانە بۆ خۆکردنە "خاوەنی کورد" هەرساتە نەساتی بەنیوی «نیویژی» کردنەو دەستیان دەخستە کاروباری نیوخۆیی کوردەو. کاتیکیش پەیمانێ واشتەن له ئۆکتۆبەر ی ۱۹۹۸ دا لەنیوان پارتی و یەکییتیدا بەسەرپەرشتیی وەزارەتی دەرەوێ ئەمریکا بەسترا، هەرچەندە سووریا ئۆجەلانی دەرکرد و دەولەتی ترک کەوتە خۆسۆرکردنەو له پارتی و یەکییتی که پرسی پێنەکراو و بۆ واشتەن بانگەکراو،

له گه‌ڵ نه‌وه‌شدا خو به‌زلگرتن و کورد به‌که‌مگرتن وایکرد لێیان که باوه‌ر نه‌که‌ن به‌وه‌ی شەقی رۆژگار سەرخۆشیش ده‌هینێته‌ هۆش و رێنادا هیچ که‌سێک یاری به‌ چاره‌نووسی بکا و، نه‌وه‌ بوو شەقی رۆژگار و هه‌ولۆته‌قه‌لای چاکان، پارتی و یه‌کێتی گه‌یانده‌ یه‌ک و، نه‌وجا که‌ ئهم سێ رۆژمه‌ بۆیان ده‌رکه‌وت که‌ هاسنه‌که‌ گه‌رمه‌ و کورد نه‌مجاره‌ به‌راستیانه‌ و ده‌یان‌ه‌وی یه‌که‌بگرن، هه‌موو که‌وته‌ هه‌وار و هه‌ر شه‌ه‌وگه‌ر شه‌. رۆژمی سووریا رۆژ له‌ دوا‌ی رۆژ خۆی له‌ رۆژمی عێراق نێزیکتر کرده‌وه‌، له‌کاتی‌که‌دا که‌ به‌رله‌ سالتیک هه‌ردوو رۆژمی به‌عسی (عێراق و سووریا) تیروشیریان له‌یه‌ک ده‌سوو. رۆژمی سووریا له‌ ۲۰۰۲/۶/۱۹ دا له‌گه‌ڵ رۆژمی ترک په‌یمانی هاوکاری سوپایی و ئاسایشی به‌ست و، تهنانه‌ت جهنه‌رائیکی ترکمانی نارد بۆ ئیمزای په‌یماننامه‌که‌ له‌ گه‌ڵ رۆژمی ترک. رۆژمی ترک که‌ رۆژمی مه‌لاکانی به‌وه‌ گونا‌ه‌بار ده‌کرد که‌ یارمه‌تیی چه‌کداره‌کانی پێ کێ کێ ده‌دا، ده‌ستی له‌و قسانه‌ هه‌لگرت و که‌وته‌ به‌رتیلدان به‌ رۆژمی مه‌لاکان، به‌خسته‌نگاری ئهو په‌یماننامه‌ی که‌ ئه‌ریه‌کان له‌ ۱۹۹۶ دا له‌گه‌ڵ ئێران به‌ستبووی بۆ که‌پنی گاز له‌ ئێران. ئێرانیش ئاماده‌ بوو گازه‌که‌ی به‌نرخێکی که‌متر له‌و نرخه‌ی له‌سه‌ری رێکه‌ته‌بوون به‌فرۆشی به‌ترک. سه‌رۆک کۆماری ترک سێزه‌ر، چوو بۆ سه‌ردانی ئێران و مه‌لا خاته‌می سه‌رۆک کۆماری رۆژمی مه‌لاکان له‌ ۱۳ی ئۆکتۆبه‌ردا چوو بۆ ئه‌نقه‌ره‌ بۆ به‌شاریه‌کردن له‌ کۆنفرانسی هاوکاری (ناکو) دا و، هه‌ر له‌وی گوتی: "باری سه‌رنجی ئێران به‌رامبه‌ر به‌دوا‌پوژی عێراق، هه‌روه‌ک باری سه‌رنجی ده‌وله‌تی ترکه‌ و ئیمه‌ش له‌دژی ئه‌وه‌ین که‌ ده‌وله‌تییکی کوردی له‌ عێراقدا دا‌به‌هزی". وه‌زیری هه‌وال‌گوزاری رۆژمی مه‌لاکان عه‌لی یونس‌ی که‌ له‌م مانگی ئۆکتۆبه‌ره‌دا چوو‌بوو بۆ دیمه‌شق بۆ باسی دوا‌پوژی عێراق پاش سه‌ددام، له‌ گه‌ڵ کاربه‌ده‌ستانی سووریا، گوتی: "ئێران و سووریا هه‌ردووکیان دژی دامه‌زراندنی ده‌وله‌تییکی کوردین". هه‌روه‌ها له‌وه‌رامی په‌رسیا‌رێکه‌دا له‌باره‌ی په‌رله‌مانی کوردستانه‌وه‌ که‌ له‌ ۱۰/۴ دا کۆبو‌وته‌وه‌ له‌ هه‌ولێر، به‌ گاته‌په‌یکردنه‌وه‌ گوتی: «ئهمه‌ یاریه‌کی رامیاری و هه‌وال‌گوزاریه‌وه‌ بۆ مه‌سه‌ره‌فی نی‌وخ» (ئه‌س‌وش‌یتد په‌رس و رادیوی "العراق الحر" له‌ ۲۱/۱۰ دا). نه‌وجا هه‌ر شه‌ی رۆژمی ترک له‌ کورد که‌ که‌رکووک و مووسل دا‌گیرده‌کا و، رێنادا به‌دروسته‌بوونی ده‌وله‌تی کورد و زۆر له‌ ئه‌مه‌ریکا ده‌کا که‌ چه‌ک بدا به‌ تۆرانییه‌کانی

"بەرهی ترکمانی"، وەک ئەوەی رژیمی ترک کەم چەکی دابی پێیان. ئەمانە هەموو ئامازەیی ئەوە دەکەن کە «**هەریمی ئەفرین**» و هەموو باشووری کوردستان و لەسەر دەستی چەند دیونیک کە لەترسی ئەمریکا و بەریتانیا و باری نیۆدەولەتییە کە جاری نایەن بەزەویدا. هەرچەندە بەرێز مام جەلال لە چەند وتووێژێکی رۆژنامەیییدا وایدەربیری کە ئەمریکا گوتووێتی: «**کورد دەپارێزی**»، بەلام ئەوەی راستی بێ ئەز وەک مام جەلال لەمەروەوێ زۆر گەشبین نیم. چونکە لەو باوەڕدا نیم کە ئەمریکا هاوێپەمانێکی کۆنی بەهێزی خۆی کە دەولەتی تر کە بگۆڕێتەو بە کوردێکی بێدەولەتی بیلەشکری لەنیوخۆدا بەکنەگرتوو و، ترکیش بە هەموو جۆرنیک هەولەدا کە کورد هیچی دەستەکەوی و ئەوەی هەشتیتی ئەوەشی لەدەست بجێ، بەتایبەتی کە ئێران و سووریاش هەروەک دەولەتی ترک لەم رۆژانەدا زۆر بە پەرۆشتریون لە سەددام بۆ "پاراستنی یەکییتی خاکی عێراق". ناکرایە بەشێکی گەورەیی گوناھێ ئەم هەلۆستەیی ئەمریکا و گەلێک لە دەولەتانی رۆژاوا کە زۆر لە کورد نایەنە پێشەو، لەنەستۆی ئەو شەڕی خۆکوژییە کە سالانی سالت لە خوتوخۆپایی درێژەیکیشا و باوەڕی پێگانی بەرامبەر بە کورد هێناوە سەر سفر. بەبیرۆبۆچونی من هەردوو حیزبە دەسلەتدارە (پارتی و یەکییتی) لەباتی هەلتان و پەستدانی دراوسێکانی کوردستان کە هیچ کامێکیان نوێنەرنیکی خۆیان نەنارد بۆ جێبێنی ١٠/٤ ی پەرلەمانی کوردستان، بچن جاری نیو مالهەکی خۆیان رێکبخەن بە دامەزراندنی حکومەتێکی یەکگرتوی کاتی و هەلبژاردنێکی نوێی پەرلەمان بەزووترین کات و تیکەلکردنی پێشمەرگەکانی هەموو حیزبەکان لە گەلێ یەک و کردنیان بە لەشکری بەرگری کوردستان و گشتەرسێبەک (استفتا) بۆ ئەوەی بزانی کورد چییان دەوی (سەرەخۆیی، قیدەرانیون و ... هتد) تا بەلگەنامەبەکی قانونی بکەوێتە دەست کورد، ئەوجا دەستدانە چالاکییەکی دیپلۆماسییانەیی زۆر سەخت لە هەموو لایەکی جیهاندا، بەتایبەتی لە ئەمریکا و ئەوروپا و ئۆسترالیا و رۆسیا و چین بەنبۆی حکومەتی کوردستانەو، ئەک بەنبۆی ئەم حیزب یان ئەو حیزبەو و هەقالبەندی بەستن لەسەر بنچینەیی کردو، ئەک قسەیی رووت و چایی و قاوە خواردنەو لە گەل ئەم وەزیر و ئەو گزیر.

بەکورتی، دەولەتانی ترک و ئێران و سووریا بەتەواوی لەیەک ئێزیکبۆنەتەو و

دەیانەوی پێکەو دەست بەدەن دەست بەک لەدژی کورد و دامەزراندنی کۆمارنکی
فیدەرالیی لە باشووری کوردستاندا، ئەگەر هاتوو ئەمریکا پەلاماری رژیمی
سەددامی دا، ئەمە لە کاتیکیدا کە تا ئێوە هەندازەیهی ئەز ناگام لێیە، ئەمریکا
خەلکی باشووری کوردستانی ئامادە نەکردوو بۆ ئەوەی ئەگەر سەددام چەکی
کیمیایی و بیۆلۆژی بەکارهێنا، مەترسییەکی کەمبێتەو لەبەری ناردنی دەمامک و
دەرمان و بۆشک بۆ کوردستان و دروستکردنی پەناگە لەژێر زەویدا و دانانی
دۆزەراکێتی پاتریۆت لە کوردستان. ئەوەی کە بەچاو دیارە ئەوەیە رژیمی ترک
لەشکری خۆی ناردووێتە باشووری کوردستان و هەرشە لە کورد دەکا نەک لە
سەددام.

پێگومان ئەگەر سەددام دەستبەکاتەو لە ئەمریکا، دیارە شەپنکی خۆتێن دەکا،
بەلام هەتا ئێوە شەپە خۆتێنە کوتایی دێ، کورد زیانیکی زۆر دەکەوی لێیان. لەبەر
ئەو باشتەترین شت ئەوەیە، ئەگەر بکری، سەددام داوین بکری بەوەی دەست لەکار
بکێشیتەو، و خۆی و دەولەتەکی بەداتە دەست ئەتەوێ کورد، وەک لەوتاری
پێشوومدا نووسیووم. دیارە ئەمەش پێش دەستەشاندنی ئەمریکا دەبی، چونکە کە
ئەمریکا دەستی وەشاند و بوو بە شەپ، ئەوساکە پەنابردن بۆ کورد رزگاری ناکا و
کوردیش لە پەنادان بە سەددامیکی تاوانباری راکردوو، هیچی دەستناکەوی لە زیان
بەولاو.

دیارە ئەمەش "یاربەکی رامباری و دیپلۆماسی" زۆر گەوره و گرانه و پێوستی
بە رێککەوتنە لەنێوان کورد و ئەمریکا و بەریتانیا و دلنیاکردنی ئێوە لایەنەکانی کە
بەرژەوێندی ئابوورییان هەیە لەگەڵ رژیمی سەددام و قەرزیان بەسەر ئەم رژێمەو
هەیە، بەتایبەتی روسیا و فەرەنسە و چین و لە خاوەنقەرەکان بگەیهەندری ئەگەر
هاتوو رژیم بەجۆریکی دیکە هاتە گۆران، ئەوا بەتەمای تیکەیی چەور نەبن.

ئەمە بەبیرۆبۆچوونی من رێبەکە بۆ چارەسەری بەشێک لە دۆزی کورد و خزمەتیکە
بۆ ناشتی نیوچەکە و جیهان. ئێستە دەخوازم بزانم سەرئێجی سیاسەتکارانی کورد،
بەتایبەتی براپانی بەرێز کاک مەسعوود بارزانی و مام جەلال تالەبانی لەم رۆژە
چییە.

ناهورامەزدا کوردستان لە دیو و درنج پیاوێزی.

بەرلین ۲۰۰۲/۱۰/۲۶

* — تورگوت ئۆیزال دۆی ئەو نەبوو کە کورد لە باشووری کوردستاندا نێوچەیکە فیدەرالیان هەبێ. تەنانهت دەیکوت پێویستە لە گەڵ "کوردی ترکیا" باسی فیدەرالیزم بکری بۆ ئەوێ پێیان بسلێتری کە بۆچی فیدەرالیزم بۆ "کوردی ترکیا" راست نییە. ئۆیزال دەیکوت دەبی یارمەتیی "کوردی عێراق" بدری بۆ لابردنی رژیمی سەددام. هەرئەویش بوو کە لەکاتی سەرۆکەزیرایەتیی خۆیدا بپاریدەرکرد بۆ رێدان بە قسەکردن بە کوردی بە ئازادی. "میدیا" لەژمارە پێشودا وتووێژێکی گۆڤاری "شپیگل" ی ئەلمانی لە گەڵ ئۆیزالدا بلاوکردبوو. مەنیش وەرانیکی ئەو قسانە ئۆیزال هەر لە "شپیگل" دا بلاوکردووە کە ژمارەیک یان دوو ژمارە پاش هەقپەیفینەکە ئۆیزال و شپیگل دەرچوو. دەگەڕێم بەدوایدا کە دۆزیمۆه بۆهەرگێڕانی کوردییەو دەینێرم بۆ "میدیا" ی خۆشەوێست.

(جەمال نەبەز)

"میدیا" ژمارە (۱۳۵) ۲۰۰۲/۱۱/۱

نامەيەك بۆ

بەرئیز كەرىم نەحمەد

هاوولائی بەرئیز كەرىم نەحمەد، سكرتیری پارتی كۆمونیستی كوردستان/ عێراق
سلۆنكى برايانەت لىئى و هیوام شادیتە
لەبەشى دووهمی دیدارەكتاندا لە گەڵ رۆژنامەى "میدیا" زمانى روشى یەكیتی
نەتەوەییی دیموکراتى كوردستان چەند قسەبەكى بەرئیزتم خویندەو لەبارەى
كاژیکەو. ئەو قسانە پالیان بە منەو نا بیسە وەرامدانەو. باوەر بفرمەو
پینناخوشە كە وا ئەم چەند ڤێرە لە خستەرووی راستیدا دەنوسم. بەلام چارم
ناچارە. چۆنكە لە لایەكەو، وەك پێونداری بیرى كاژیک و، لە لایەكى دیکەو،
وەك مەزفێكى زانستكارى دەروست بە بەرگری لە هەق، بەپێوستى سەرشانى
خۆمى دەزانم رۆشناپسەك ئاراستەى دەریپنەكانت بکەم. هیوام وایە تۆش
بەرۆیهكى گەشەو بەرو پیری بچیت.
لە هەقپەییەكدا فرموتە:

"پەيوەندى حیزبى شیوعى لەگەڵ حیزبەكان باش بوو، بەلام كاژیک حیزبى
كۆنى نەتەوایەتیی كورد بوو و لە كۆنەكانە. هەرچى پاسۆكە لە ماوەبەكى دیکدا
دەركەوت كە كاژیک نەما و رووخا".

جارى با بزانی ئایە "پێوەندى پارتى كۆمونیستى عێراق لە گەڵ حیزبەكان باش
بوو" وەك بەرئیزت دەفرمویت، یان نا؟

پارتى كۆمونیستى عێراق لەسالى ۱۹۳۴ دامەزرا و، هەرپاش دامەزراندنى هەولێ
خۆكوتانە ئێو كوردستانى دا. كسانىكى بەژمارەكەمى وەك سالى كەركوكى (كە
بە سالى بۆلشەوىك ناسرابوو) و مەلا شەرىفى مەلا عوسمانى لەدەورى خۆى
كۆردەو و كەوتە پرۆپاگەندەى عێراقچیتى و پەرستنى ستالین و رژىمى سۆڤیەت
دیکتاتور و ئەنفالکەر لە كورد. ئەم چالاكیەى پارتى كۆمونیستى عێراق لەلایەن
نیشتمانپەرورەرانى كوردەو بەرەركەنێكرا و ئەویش كەوتە بوختانكردن و
دروەڵەبەستن بۆ كوردپەرورەران و، كە حیزبى «هیا» ش لەسالى ۱۹۳۸/۱۹۳۹ دا

لەلایەن هیندیک خوێندکاری کوردەوه دروستبوو و، سالتیک دوای ئەوه مامۆستا رەفیق حیلمی (١٨٩٨ — ١٩٦٠/٨/٤) ھەلبژێردرا بە سەرۆکی حیزب. فەھد ھەولیدا گومان بە خەڵکی کوردستان پەیدا بکا بەرامبەر بە حیزبی «ھیوا»، کە گواپە "کورد پنیوستی بەکارە نەک بە هیوا". ئەمەش راست نەبوو. چۆنکە جاری حیزبی هیوا کاری باشی دەکرد، بە شایەتیی نووری شاوھیس — ئەندامی «ھیوا» (بیرەورییەکانی نووری شاوھیس تەماشای بکە). بێجگە لەمەش ئەگەر مەبەستی فەھد خزمەتی کورد بواپە، ئەو دەمە بەھارپی کوردەکانی خۆی دەگوت بچن پارتیکی نیشتمانیی چالاک، یان پارتیکی کۆمونیستی کوردستانی دروستبکەن، کەچی ئەو چوو لە کوردستاندا لێکی بۆ پارتی کۆمونیستی عێراق کردەوه و، بەمە دووبەرەکی خستەنیو کوردەوه. کۆنفرانسی حیزبەکەشی کە لە مانگی شوباتی سالی ١٩٤٤ دا بەسترا، کوردی بە "کەمایەتی" و ئیزیدیەکانیشی بە "کەمایەتی" یەکی دیکە دانا. رۆژنامەکانی کۆمونیستەکانی عێراق، چ دەستە "القاعدة" و چ دەستە "وحدة النضال" تاسالی ١٩٤٤/١٩٤٥ بای کوردیان تیدا نەبوو و، تەنانت لەسالی ١٩٤٨ دا کە کۆمونیستەکان لە کوردستاندا رەشەگۆشتیان گرتبوو و بە "تحریر" (تەحریر) نیویان رۆیسو دەیانگوت کورد "ئومە" (نەتەوه) نییە. (تەماشای ئەو لیکۆلینەوه بکە کە لەبارە رۆژنامە "یەکییتی تیکۆشین" ەوه لەسالی ١٩٨٨ دا بڵاوکردووەتەوه).

ئەوجا ئەو کۆمونیستانە کە لە حیزبی «ھیوا» دا ئەندام بوون، شان بەشانی سیخوڕەکانی بەریتانیا و کاریبەستانە عێراق کەوتە دژایەتیی کوردایتیی راستەقینە. واتە موکەرەم تالەبانی (کۆمونیست) و ماجید مستەفای وەزیری عێراق و نوکەری ئینگلیز، وەکیەک بەریرەکانیی «ھیوا» و سەرۆکی «ھیوا» مامۆستا رەفیق حیلمیان دەکرد. ھەرلەو کاتەدا ئەوانە سەر بە بزوتنەوی نازیتیش بوون و پرۆیاگەندیان بۆ ھیتلەر دەکرد، وەک رەشید عارف، ئەوانیش ھەر دژایەتیی «ھیوا» و مامۆستا رەفیق حیلمیان دەکرد، چۆنکە مامۆستا ھیندە کورتبێن نەبوو بچی لەدایە کردەوهی خراپی ئینگلیزەکان پشستی نازیتی بگری و «دوژمنی دوژمنی کورد» بێمەرج و لەبەر بوورە، بەدەوستی کورد بدانە قەلەم.

مامۆستا رەفیق حیلمی کە لە سەرەتاوە بەھۆی دۆستایەتییەوه لەگەڵ باوکیدا، لە

سليمانى ناسىبوم، كە چوومە بەغدا بۆ خويندن و دوستايەتيمان دەستپيكرد (*). گەلنىك بەسەرھاتى خۆى باسكرد بۆم. يەكنىك لەوانە ئەوەبوو كە مامۇستا بەم شىۋەيەى خوارەو گىرايەو:

«لەلایەكەو بەكر سەقى لە دژم بوو. چۆنكە ئەو منى بە لایەنگر و دەرونىشى شىخ مەحمود دەزانى و پىشى وابوو ھەموو كۆترەو رىيەك كە بەسەر كورد ھاتوو، گوناھى شىخ مەحمودە كە ئىنگلىزەكانى بەخوتوخوڧرايى ھىناوئە كوردستان و، ئەوانىش ھىچيان نەداو بە كورد و، لەلایەكى دىكەو موكرەم تالەبانى و دارودەستەى كۆمۇنىستەكان دژم دەوستان بە تۆمەتى ئەوئى كە گوايە «ھىوا» حىزىنكە بە ئىنگلىزەو بەستراو و لەلایەكى دىكەشەو سىخوڧەكانى ئىنگلىز وەك ماجىد مستەفا كە دىانزانى دەموئى «ھىوا» كوردايەتى بكا و كورد شتىكى دەستبەكوئى و، ئەوانىش نەياندەويست «ھىوا» لە گەل مەلا مستەفاى بارزانى و شىخ ئەحمەدى بارزانى ھاوكارى بكا، كەوتە پىڧاگەندە لەدژم. لەلایەكى دىكەشەو ئەوانەى سەر بە ھىتلەر و نازىيەكان بوون وەك رەشىد عارف، دوژمنايەتيمان دەكرد. رەشىد عارف دەيگوت: «پارە رژاو. تۆ ھەر ئەوئەندەت بەسە بچىت بۆلای گرووئە (پالونزى ئەودەمەى ئەلمانىاي نازى لە بەغدا! ج. ن.)، پارە و چەكت چەند بوئى ئامادە». لە ئەنجامى ئەم ھەموو پەلامارداندا «ھىوا» لەسالى ۱۹۴۵ دا لەكار كەوت. با ھەر لەسەر باسى مامۇستا رەفىق حىلمى و كۆمۇنىستە عىراقىيەكان كەمىك پىڧىن. ھاوئى ۱۹۵۷، مامۇستا رەفىق حىلمى، كە ئەودەمە لە بەغدا دەژيا، بۆ سەردان ھاتە سليمانى (مامۇستا خۆى كەركووكى بوو، خىزانەكەى خەلكى سليمانى بوو). ئىشەش چەند برادەرنك وەك مامۇستا فايەق عارف و دوكتۆر عەلى تەوفىق لە خزمەتيدا بووئى و برەمان بۆ سەرچنار و دوكان و رۆژنىكيان بەرو زەلم كەوتىنەپى و ھات بە خەيالىدا كە تا ھەلەبجەش بەھاروئىن. كە چوئىنە ئەوئى، مامۇستا رەفىق حىلمى فەرموئى: «ئىستە ھەسەن بەگ بىيىستى ھاتوومەتە ھەلەبجە و نەچوومەتە مالى، زۆر گلەبى دەكا لىم»، لەبەر ئەو چوئىنە دىواخانە رازاوەكەى ھەسەن بەگى جاف. نىزىكەى دەمژمىرنك ماينەو، ھەسەن بەگ بەگەرمى تكاى كرد لىمان كە بۆ نانى ئىوارى بىنىنەو، بەلام نەماينەو و گەراينەو سليمانى. پاش چەند رۆژ بىستەم كە كۆمۇنىستەكان قاويان داخستوو گوايە

"ئەمریکا مامۇستا رەفیق حیلمی بە پارەیکەکی زۆرەو ناردووە بۆ کوردستان کە پێوەندی بەکا بە ناگاکانەو بۆ دامەزراندنی دەولەتیکە کوردیی سەرە ئەمریکا و دژ بە سوڤیەت. ئەمەش وەک ئەوەی دروستکردنی دەولەت، ئەوجا دەولەتی کوردیش ھا،! شۆریای خانەقاکی سەید ئەحمەدی کەرکوک بۆ و بەخۆپایی پێدەن بە ھەزاران!!

پاش کۆدەتای قاسم و ھاوڕێ ئەفسەرەکانی لە ١٩٥٨/٧/١٤ دا بەچەند روژنیکە کەم، ئێمە ژمارەیک لە ماموستایانی قوتابخانەکانی کەرکوک و ھەولێر و بادینان و سلێمانی بیرخەرەوێکمان دا بە قاسم و وزیر پەرەدەکە، دوکتۆر جابر عومەر بۆ دانانی بەرپۆبەرئییەکی زانیاری گشتی بۆ کوردستان (مدیرية معارف كردستان العامة) کە نێوەندەکە لە کەرکوک بێ. ئەو بیرخەرەوێکدا پێشپازێ ئەوەمان کردبوو کە مامۇستا رەفیق حیلمی بێ بە سەرۆکی ئەو بەرپۆبەرئییە. ئەو روژی گەشتە بەغدا، بیرخەرەوێکمان بەیارمەتیی ھاوڕێی منداڵیم دوکتۆر عێزەدین مستەفا رەسوول کە ئەو دەمە لەبەشی کوردیی رادیۆی عێراق کاریدەکرد، خۆندەو و بردیشم بۆ روژنامەی "البلاد" کە بۆ روژی دوا ئەوە بلاویکردەو. جەماوەری کوردستان بە تەلگرافلێدان پشتی بیرخەرەوێکمان گرت، بەلام عەبدولسەلام عارف کە جێگری قاسم و وزیر ئیوخ و بەراستی کابرایەکی زۆر شۆڤینیست و کەریپاویش بوو، روژنامەی "البلاد" ی لەسەر ئەو دەستبەجێ داخست. ئەوجا کۆمونیستەکان لەمە گریانگرت. لەباتی ئەوەی عەبدولسەلام عارف گوناھبار بکەن، ئێمەیان گوناھبار کرد، چونکە ئەوانیش نووسینەکانیان لە روژنامەی "البلاد" دا بلاووەکردەو و ھێشتا روژنامەیکەکی خۆیان نەبوو. کۆمونیستەکان دیانگوت: «کەینی کاتی ئەم شتە پرۆپووجیە. کۆمارەکەمان جاری ساواوە، چۆن دەبێ ئەم روژەدا پاسی ئەوشتانە بکەن». ئەمەش لەکاتیکی کە پارتی کۆمونیستی عێراق لە کۆنفرانسی شوباتی سالی ١٩٥٦ دا دانیابوو بە مافی ئەوەی کورددا بۆ بەرپۆبەرئیی چارەنۆسی خۆی. ھەرلەواتەدا کە کۆمونیستە عێراقییەکان و عەبدولسەلام عارفی شۆڤینی عەرەب دژی ئەو داخوازییەرەوایدی ئێمە وەستان، تۆرائییەکی وەک نازم تەبەقچەلی کە ئەو دەمە "قائد فیرقە" کەرکوک بوو، کەوتە دژایەتیمان و ھاندانی حکوومەت لێمان (کاک کەرم تکیە

بىرەۋەرىيەكانى نازم تەبەقچەلى بخونەرەۋە كە لەۋىدا بىرخەرەۋەكەى ئىمە و نامە ژەراۋىيەكەى تەبەقچەلى لەدژمان بلاؤكرانەتەۋە).

نەوجا كۆمۇنىستەكان لە كوردستان، لە خوینشانەكانياندا كە ھەموو رۆژى ۸ — ۱۰ كاترئىر درژەى دەكىشا، دەيانقىراند: "نامانەۋى مەعارىفى قىياسان". ئەرئى! كوردستانيان بەچۆمى قىياسان دەچواند.

سەير ئەۋەپە ئەو مامۇستا رەققى حىلمىيەى كە كۆمۇنىستەكان ئەۋكاتە بەو شىۋەپە بەرەمرەكانىيان دەكرد، ھەرلە سالى ۱۹۵۸ دا پارانەۋە لىى كە بچىتە لىژنەى دامەزراندنى "حىزبى جەمھورى" يەۋە كە پاشكۆبەكى پارتى كۆمۇنىستى عىراق بوو. ھەرچەندە ئەز و ھاۋىير كامىل ژىر كە ئەو ھەلە ھەردووكمان لە بەغدا دەژايىن زۆر تەكامانكرد لىى كە ئەۋە نەكا، بەلام لەبەر ئەو ناكۆكىيەى كە لەنىۋان پارتى دىمۇكراتى كوردستان و مامۇستا رەققى حىلمىدا پەيدا بوۋىۋو، بەقسەمانى نەكرد و چوۋە لىژنەكەۋە، دۋابى خۇشى پەژىۋان بوۋەۋە. شايانى پاسە كە كۆمۇنىستەكان پاش دامەزراندنى "بەپئەۋەبەرتىبى زانىيارى كورد" (نەك كوردستان كە ئىمە داۋامان كەردبوو) چوون كورسى و مېزەكانيان لەنىۋوخوياندا دابەشكرد.

لەسالى ۱۹۵۸ و ۱۹۵۹ دا كرام بە مامۇستا لە قورتاىخانەى دۋانىۋەندىى جەغفەرىيە لە بەغدا، كە بە "دۋانىۋەندىى مۇسكۇ" بەنىۋانگېۋو، چۈنكە زۆرەى زۆرى قوتايىيەكانى كۆمۇنىستىۋون. بەشكى قوتايىيەكان كوردى فەلىى بوون. لەو سەردەمەدا كۆمۇنىستەكان لە بەغدا و لە ھەموو عىراقتا بەھۆى ھاۋكارىيانەۋە لە گەل قاسم، دەستيان چاك دەپۆىى و، لەباتى ئەۋەى ئەو دەسلەتەيان بۇ كارى باش و خزمەتى گەل بەكار بەئىن، كارى زۆر خراپيان دەكرد. كۆمۇنىستە كوردەكان زۆر دۋژمنايەتى پارتى دىمۇكراتى كوردستان و كوردايەتسيان دەكرد. لەبەرەبەيانى سەرھەلدانى كاۋىك دا، ھاۋىير كامىل ژىر كۆمەلە ھۆنراۋەپەكى خۆى لە چاپدا بەنىۋى «كوردايەتى» يەۋە و منىش پىشەكەيەكم نووسى بۆى. ھەرچەندە ئەو نامىلكەپە ھىچ شتىكى دژى كۆمۇنىستەكان تىدا نەبوو، بەلام ئەۋان كىچ كەۋتە كەۋليان و فەرمانيان بە مامۇستا محەمەدى مەلاكەرىم دا كە بكمۇتە كار. ئەۋىش نامىلكەپەكى دژى «كوردايەتى» نووسى كە بە "تەشتەرەكولەكەى ھەمەى مەلاكەرىم بەنىۋانگە". لەو سىپارەيدەدا ھەرچى بوختان و قسەى قۇر ھەبوو دژى كوردايەتى

نوو سەبەوی. ئەو منی وایکرد کە بەرپەرچی بەدەمەو بە نامەیکەیکە لەزەر سەرنەوی
(کوردایەتی، بزووتەوێ و بڕوا و رۆژمە) بەنێوی خواستەمەنێ «زەردەشت» ەو، کە
ئەو جەزەبەیکە پشەشکێن بوو بۆ بیروپاچەوتەکانیان. کۆمۆنیستەکان ھەرلە سەر
بەنی ناپاستی خۆیان رویشتن. تەنانت رۆژنامە «اتحاد الشعب» وتارێکی دژی
من بڵاوی کرد ەو، چونکە ھەولمەدا خەلکی کوردستان فیری رێنوسی لاتینی بکەم
و، ئەوکارە منی بە «دژایەتی یەکییتی عێراق» داووە قەلەم و رۆژمە قاسمی
ھاندابوو لێم. ئەمەش منی ناچارکرد بە ھەرامدانەوێ ئەو و رێنانت بە عەرەبی لە
رۆژنامە «صوت الاكراد/دەنگی کورد» دا کە لە بەغدا ەردەچوو و جەلال عومەر
ھەوێزی خاوەنی بوو و منیش لە رێکخستنی بەشە عەرەبیەیکەیدا یارمەتیم ەدا.

لەسەردەمی قاسمدا (تەموزی ۱۹۵۸ — شوباتی ۱۹۶۳) ناوکی نێوان پارتی
دیموکراتی کوردستان و پارتی کۆمونیستی عێراق ھەتا ەھات خراپتر و خراپتر
دەبوو. پارتی کۆمونیستی عێراق دەبوست ھەموو رێکخراوە کوردستانیەکان
خۆیان ھەلۆشینتەو و ئەندامەکانیان بچنەریزی رێکخراوەکانی پارتی کۆمونیستی
عێراق ەو. بەلام سەرۆک بارزانی ئەم پیلانە پووچکەرد ەو و رێنەدا پێیان.

کە شۆرش ئەیلوول لە پێشەو ەک بزووتەوێیکە چەکدارانە لە ئەیلوولی ۱۹۶۱
دا دەستیپێکرد، پارتی کۆمونیستی عێراق لەسەرەتاوە بەتوندی دژایەتی ەکرد،
ھەرچەندە لە خۆپیشاندانەکانیدا داوی «قاشتێ بۆ کوردستان» (السلام في
کردستان) ی ەکرد، بەلام بزووتەوێیکە بەفیتی بەرە ئیمپریالیستەکانی رۆژاوا
دەدایە قەلەم (بۆ دووردریزی ئەم بایە بە بەلگەو بگەرێر ەو بۆ سەمەیناری
«کوردستان و شۆرشەیکە» کە بە ئەلمانێ لە ۱۹۷۲ دا لەلاین «نوکسە» ەو
بلاوکراوەتەو و، ھەرگیزانی کوردیەیکەشی لە ۱۹۸۵ دا لە سۆد چاپکراوە).

ئەم دژایەتیە بەرامبەر شۆرش ئەیلوول درێژە کێشا تا قاسم کەوت و
بەعسیەکان ھاتە سەرکار و ئەوجا کە یەکییتی سۆفیت کەوتە پڕۆیاگەندە رادیۆی
و رۆژنامەیی و دیپلۆماسی دژی بەعسیەکان، کۆمونیستەکانی عێراقیش لەترسی
قەڵاچۆکردن بەدەستی بەعسیەکان رایانکردە چیاکانی کوردستان و لەلاین
پێشمەرگە کورد ەو پارێزان، سۆفیت کەوتە بای کورد و کێشەکیان. بەلام
پشەگێری سۆفیت بۆ کورد دژی بەعس ھەمووی چەند ھەفتەیکە کەمی خاپاند و

دیسانہوہ بایدایہودسەر دوستایهتیی عێراق. کاک کهریم نهحمده تکایه سهمیناری «کوردستان و شورشه گه‌ی» ته‌ماشایه بکهره‌وه، نه‌وسا هه‌موو نه‌م قسانه‌ت به‌به‌ل‌گه‌وه ده‌سته‌که‌هون هه‌تا سه‌الی ١٩٧١/١٩٧١. نه‌وه‌شمان نابیی له‌بیر بجی که «هاو‌به‌یمانیتی» پارتی کۆمونیستی عێراق له‌گه‌ل‌ه‌ حیزبی به‌عس له‌سه‌الی ١٩٧٣ وه‌ تاسالی ١٩٧٨ درێزه‌ی کیشا، دیاره‌ دژی شورشیه‌یلوول و پ.د.ک. بوو. نه‌وجا شه‌ر و به‌یه‌که‌دادانی به‌کیتی نیشتمانیه‌ی کوردستان له‌هه‌شتاکاندا، نه‌مانه‌ گشتیان به‌یره‌رچی نه‌و قسه‌یه‌ی کاک کهریم ده‌ده‌نه‌وه که ده‌بیژێ «پنه‌وندیه‌ی پارتی کۆمونیستی عێراق له‌ گه‌ل‌ه‌ حیزبه‌کانی کوردستان باش بووه».

كاك كهریمی بهرینز، نه گهر بهراستی باسی ههلسوگهوئی ناپراستی
 کۆمونیستهکانی عێراق بکهم، پنیوستم بهیهک تهن کاغز و سلت گالۆن مهرکهبه.
 نه مچا با بینه سهه کازیک و پارتی کۆمونیستی عێراق. راستیهیهکی پارتی
 کۆمونیستی عێراق ههرچه نه دیک کازیک و هاویرانی کازیکی کردی،
 هیشتا نهو دزایهتیه ناگاته ۱۰٪ ی نهو دزایهتیهی پارتی و بهکیتهی که بهرامهر
 کازیکیان کردوه و نه مهش بۆ میژوو دهی بگوتری و بنووسری. بهلام تو کاک
 کهریم له قسه کاتندا وادیاره ههتا نهو پووش چاو له هیندیک راستینه (حقانق)
 دهپوشت لهبارهی کازیکهوه. بۆ وینه دهفرمویت: "کازیک کۆنه و له کۆنه کانه".
 ئیسته ئالیهدا نهو پرسیاره دینه پشهوه، ئایه کازیک نهبوو که چل سال لهمهویهر
 گالتهی به بیرى "دیکتاتوریتى پرولیتاریا" دهکرد و ئیسته نهوته خوشت گالتهت
 بهو بیره دی، له کاتیکدا زۆر باشدهزانیت که "دیکتاتوریتى پرولیتاریا" نیوهزۆکی
 بیری مارکستیه وهک لنین دینی؟.

باشه! لێره دا نهم پرسباره دیته گۆڕی، "نایه کاژیک نهوده مه له کۆنهکان بوو که نمو بیرهی به ههله دهزانی، یان بهرێزت تێسته چووته ریزی کاژیک و کۆنهکان" هه؟ دواهی بهرێزت ناکۆکیی نیوان پارتی کومونیستی عێراق و کاژیک بهوه لیکهدهیهتهوه که کاژیک گوايه "وه پێی کێ کێ ی جارێ داوای سهربهخوایی کوردستانی کردوه و پارتی کۆمونیستیش دژی نهوه بووه و بهقهسێ بهرێزت نهگهڕ کورد داوای سهربهخوایی بکه، نهوا داگیرکهرانی کوردستان ههموویان پێکهوه له کورد دهدهن".

باشە، کاک کەرم! کورد ئەگەر باسی سەرەخۆیی نەکەن، داگیرکەرانى کوردستان لە کورد نادەن؟ خۆ ئەوەتە ئەورو کورد داواى فیدەراسیۆن دەکەن لە عێراقدا! کەچی دەولەتى ترکان دەبیژى "ئابى کورد فیدەراسیۆنى هەبى" و سیاسەتکارى تىرك دەبیژى: "ئەگەر دەولەتێكى کوردی لە ئەرجهنتینیش دروستبى، ئیمە (واتە تىرك) لەدزى دەوستین".

ئەوجا ئێوەى کۆمۆنیست کە هەر لەسالى ۱۹۶۳ وە تانەوێز حكوومهتى سەددام و بەعسبەکان بەناشکرا و بەنەینى لێتان دەکوژن، نایە ئەمە لەبەر ئەوەیە کە ئێوە داواى سەرەخۆیستان کردووە بۆ کوردستان؟ کە سەددام هەڵبەجەى دایە بەر چەكى کیمیایى و بەهەزاران کوردی لە خولەکیکدا کوشت و کە سەددام ئەنفالى لە کورد کرد و گەلکوژی لە کورد کرد و کە سەددام نیوملیۆن کوردی فەلى لە ولات دەرکرد و کە سەددام هەشت هەزار بارزانى بیسەرۆشین کرد و کە سەددام بەشێكى گەورەى کوردستان دەکاتە عەرب و کە خومەینى بانگەوازی "جیهاد" ی دا دزى کورد و سنەى بە فرۆکە بۆمباران کرد، نایە لەبەر ئەوە ئەو کوردانە قىرکران چونکە داواى سەرەخۆیی کوردستانیان کردبوو، یان هەموویان کاژىک بوون؟ کاک کەرم دوژمنانى کورد لە کورد دەدەن، ئەگەر بشچن دەستوپێیان ماچ بکەن و بەهیچ جوړىک باسى سەرەخۆی و فیدەراسیۆن و ئۆتۆنۆمیش نەکەن. داگیرکەرانى کوردستان نایانەوێ کورد بێن و دەیانەوێ کوردستان لەسەر نەخشەى جیهان هەلبگرن.

ئەوجا کە ئێوە (پارتى کۆمۆنیستى عێراق) جاران کە دزى کاژىک بوون، چونکە باسى سەرەخۆیی کوردستانى کردووە و ئیستە کە بە قسەى بەرزىز لەدزى هیچ حیزبێک نابن کە باسى سەرەخۆیی بکا، واتە ئەگەر لەسەر بیروباوەرى ئێوە نەبى، دیارە ئێوە هێلى سیاسى خۆتان گۆڕیوە. باشە، ئێوە ئەوکاتەى دژایەتیی کاژىکتان دەکرد لەسەر باسى سەرەخۆی و، ئیستە ئەوە ناکەن، ئەوکاتە ئێوە لە "کۆنەکان" بوون، یان ئیستە چوونەتە ریزی "کۆنەکان" هە؟

کاک کەرمى بەرزىز! کاژىک حیزب نەبوو، هەرچەندە ئێوى حیزبى پێوە بوو، بەلکو کاژىک رێبازێكى فەلسەفى و قوتابخانەیکى کوردی بیری سۆسیالیستانە بوو.

كاژىك سۇسىيالىزىمى بە ئازادى و يەكسانىيى مەزۇق تىئەگەشت، نەك بە "دىكتاتورىيىي پەزۇلىتارىيا"، وەك جارانى ئىئو. بەبىرى كاژىك سۇسىيالىزىم لەرپى دىمۇكراتىيەكى فراۋامەۋە دىنەدى، نەك لەرپى دىكتاتورىيىيەۋە. كاك كەرىم كاژىك نەرووخاۋە، يەكئىتى سۇفىت رووخا. بىرى رەسەن لەئىئو ناچى، بەپىنچەۋانەى بىرى جارانى ئىئوۋە كە باسى "پەزۇلىتارىيا" تان دەكرد و ئىستەش دەفەرۋىت لە كوردستاندا "سەرمایەدارىيىي كورد هېچى نىيە، لەبەر ئىئوۋە كرىكارىش نىيە" كاژىك باۋەرى بەۋە ھەبۋو كە لە كوردستاندا كرىكار ھەبۋوۋە و ھەيە، ھەركەسنىك بەكرى كارىكرد و ھىزى لەش و مېشكى خۇى فرۇشت بەپارە بۇ دابىنكردنى ژيانى، «كرىكار» ە، كرىكارىش ھەرنەۋ كەسە نىيە كە قورەكارى بكا. كرىكارى بىنا ھەيە، كرىكارى قوتابخانە ھەيە، كرىكارى ناۋ كارگە ھەيە و ... ھتە. بەلام كاژىك بەپىنچەۋانەى ئىئوۋە كە مەزۇقتان دابەشەكرد بەسەر چىنى سەرمایەدار و دەرەبەگ و پەزۇلىتارىياۋە، كاژىك ئەم جېھانە بەسەر دوو چىندا دابەشەكات: «چىنى بەشخوراۋ و بەشخور». چۈنكە ھېچ چىنىك نىيە وەك چىنىكى ئابۋورى ھەمۋى وەك يەك بى، يان ھەمۋى بەشخوراۋ بى. كرىكارى ۋاھەيە لە كارىدەستىكى گەۋرە پتر پارە وەرەگىرى. بەنايەكى ژنەتەى كە بۇ كۆمپانىيەكى گەۋرە كار بكا، كرىكەى لە موۋچەى مامۇستايەكى زانستگە بەرزترە. بەشخوراۋان مەرج نىيە ھەمۋىان سەرىبە يەك چىن، يان يەك رەگەز، يان يەك توخم بن. بەشخوراۋ جارنىك گەلنىكى دىلكرەۋە، وەك كورد، جارنىكى دىكە ژنىكى كەنەفتكرەۋە، جارنىكى دى جۇتكارى زەھمەتكىشى زىگىرىيە، جارنىكى دى بىيانىيەكى خەلكى رۇژھەلاتە كە لە رۇژاۋا بەدەرەدەرى دەژى و لەبەر بىدەرەتەنى بەنانەسكى گەسك لە جادەكان دەدا و ئاۋدەستخانەكان پاكەدەكاتەۋە، جارنىكى دى مىندائىكە كە باۋكە شەرىلەتەنەكى بەر زللەى دەدا، كەچى ناتوانى لەسەر خۇى بكاۋەۋە و كەسەش لەسەرى ناكاتەۋە. نكاپە كاك كەرىم تەماشاي نامىلكەى «ھىندىك لە كىشە بەنەرتىيەكانى قوتابخانەى كوردىي سۇسىالزىم» بكا كە چاپى يەكەمى لە سۈند لە ۱۹۸۴ دا بلاۋكرەۋەتەۋە و چاپى دوۋەمىشى لە ھەۋلىر لە ۲۰۰۲ دا لەلەيەن رۇژنامەى «مىدىيا» وە بلاۋكرەۋەتەۋە.

ئەۋجا كاك كەرىمى بەرئز! كاژىك دژى كۆمۈنىزىم و كۆمۈنىستان نەبۋو، بەلكو

دۆى ئەوە بوو كە رۇنمىكى تۇتالىتىرى دىكتاتورى دوۋمن بەكورد و ئازادىي گەلان وەك يەكئىتى سۇقئىتى دوۋبراو، لەلايەن كەسانىكەوە پىسەستىرى كە خۇيان بە "كۆمۇنىست" دەزانن. سۇقئىت ئەو رۇنمە بوو كە ئەنفالى لە كورد كرد و پەيمانى لە گەل ەيتلەر و ئەتاترك و رەزاخان و سەددام بەست و پاكانەي بۇ سەددام دەكرد كە چەكى كىمىيائى لە ەلەبجە بەكار نەھىناو، كەچى داخى گرانم ئەوئە تۆ ئەوۋوش دەفەرمووت: "يەكئىتى سۇقئىت تاكە پالېستى بزووتەوئەي نىشتەمانىي نەتەوكان بوو".

نەرى، ئەو رۇنمەي دوۋجار نەنفالى لە كورد كرد و كوردەكانى «كوردستانى سۆر» ي گواستەوە بەزۆر بۇ سىبىريا و كازاخستان و بە ەزارانى لىنكوشتن، تۆ ئەو رۇنمە تىرۆرىستە بە "پالېستى بزووتەوئەي نىشتەمانىي نەتەوكان" دەدەيتە قەلەم. خودى لە گوناھت خوش بى. ئىستە با بىيىنە سەر پىنەندىي ھاوېيرانى كاژىك بەتايىستى مەن لەگەل كۆمۇنىستەكان.

بىنگومان كاژىك ەيچ كاژىك دۆى ئەو نەبوو يەكەك يان كۆمەلەك، بىروراي خۇي بەنازادى و بەوېرى سەرىستىيەوە دەرىپرى و ەيچ كاژىك لىخوتوۋۇرپى دۆى ەيچ لايەنەك نەبوو. نەگەر ئىو لەجىاتى ئەوئە بچەننىو پارتى كۆمۇنىستى غىراقەو و دۆى ئەو بوستەن كە پارتىكى كۆمۇنىستى كوردستانى بىي، بچوونايە پارتىكى كۆمۇنىستى كوردستانىستان پىكەوە بنايە، ئەودەمە كاژىك زۆر رىزى لىدەگرتەن و نامازە كردنىش بە پارتى كۆمۇنىستى كوردستان لە كاژىكنامەدا ەيە. چۈنكە بۇ كاژىك گرنگ نىيە تۆ لەچ حىزىيەك، گرنگ ئەوئە بەوېرەت بەنازادى و يەكسانىي مەزۇف ەيى و چالاكسىيەكانت لە سنوورى نەتەوئەيىدا بگەرپن. ئىو دەنانگوت: "كورد نابى پارتىكى كۆمۇنىستى تايىبەت بەخۇي ەيى، چۈنكە "قۇمە" (نەتەو) نىيە". راستىيەكەش ئەم بىرەتان لە ستالىنەو وەرگرتىو كە دەيگوت: "ەمرگەلەك ئابوورىي نىوكۇي نەبى، نايىتە نەتەو". ديارە ئابوورىي نىوكۇيىش ئەنى دەولەت دروستىدەكات. لەبەر ئەو قسەكانى ستالىنىش ەر قۇپىيەكى قسەي زانستكارە بۆرۇواكان بوو كە دەلەن: "ئەو گەلەي دەولەتى نەبى نەتەو نىيە". كاژىكنامە كە لەھاوئىنى سالى ۱۹۶۱ دا دەرچوو، ئەم باسەي بۇ

یه که مجار بهباشی رۆنکردوووهتهوه.

ههتا ئهو ههنازهیهش که دۆزه که پێوهندیی بهمهتهوه ههبی، ئهوا ههر له کۆنهوه ههولمداوه لهگهڵ کۆمۆنیستهکان نیوانم خوش بی. هاوینی سالی ۱۹۵۶ چوومه شام و لهوئ نامیلکهیهکم نووسی بهزمانی عهرهبی بۆ جهمال عهبدولناسر بۆ ئهوهی کیشهی کوردی تییگه یهنم. رۆژنکیان تکام له ئاپۆ عوسمان سهبری کرد که ببا بۆ مالی خالید بهگداهش تاکو دانیهک لهو نامیلکهیهی بدهمی و باسکی کوردستان بکهه لهگهلی. وهك سهرنجمدا ئاپۆ ئهوهی پێخۆشنهبوو، بهلام هیچ دهنگینه کرد و لهگهلم هات بۆ مالی خالید بهگداهش که له گهرهکی کوردان بوو له دیمهشق و دوو پاسهوانی کورده بهچهکهوه لهبهر دههرکهکهی بوون. ئاپۆ عوسمان سلاوی کرد لێیان و گوئی: "دهمانهوی هاویری خالید بیهین" و باسی من و نامیلکهکهشی کرد. بهرئیکهوت مندا لهکی خالید بهگداهش لهبهر دههرکه یاری دهکرد. پاسهوانهکان پنیان گوت بچی به باوکی بیژی که میوانی هاتوو. مندا له که پاش ماوهیهک گهرپایهوه و گۆتی که باوکی دهیژی: «له مالهوه نیم». دیاره خالید بهگداهش پنیگوتوو بهیژه باوکه له مالهوه نییه، بهلام مندا له وهك سهرخۆش وانه، درۆیان بۆ ناکری. ئهوجا ئاپۆ عوسمان فهرمووی: «تیهسته هاویری خالیدت ناسی. کاکه ئهو نایهوی کوردایهتی بکا، وازی لێنین».

کاک کمریمی بهرئیز! ئهوه ئهو خالید بهگداهشه بوو که ئیهو له بهغدا له خۆپیشانهانه کانتاندا دهتانیقیراند: "عاش الشعب السوری عاش، بقيادة خالد بگداهش".

لهگهڵ ههموو رهخنهیهکهدا له ههلسوکهوت و بیر کۆمۆنیستان، ههمیشه ههولمداوه دۆستایهتیان بکهه و نیوانیشم زۆر خۆشه لهگهڵ ئهو کۆمۆنیستانهی سهر بهخۆ بیر دهکه نهوه و لههیچ مه لهبهندیکی کۆمۆنیستی فرمان وهرناگرن. لهوانه کۆمۆنیستهکانی باکووری کوردستان که زۆرجار له رۆژنامه کهیاندا «نهووز» و تباری من و ههقهپیشینی له گهڵ منیان پلاوده کردهوه. گۆفاری Kürtulu (چهپی کورد) که له کۆمۆنیستهکانهوه نیزیکه، چهندجار وتاری رهخنه گرانهی منی پلاوکردوووهتهوه. ههرچهنده خۆم کۆمۆنیست نیم و ناشمهوی له هیچ حیزبیکدا کاربکهه، لهگهڵ ئهوهشدا چهندجار بهو براده رانهم گوتوو که له گهڵ ئیهو پێوهندیی بگرن و ههولبدهن

پێكهوه حیزبێکی کۆمونیستی کوردستانی سەرتاسەری داڵەزێن. ئەوانیش پێوەندییان بە ئێوه بەستووه. بەلام ئێوه رازی نەبوون. ئەو برادەرانی وایان بەمن گەیاند کە ئێوه "هەرمی بیر دەکەنەوه ئەک نەتەوهی".

کاکە کەرمی بەرێز، بەراستی حەزمەدە کرد ئەم چەند لاپەڕەیە بەم باسانە رەشکەمەوه، بەلام وەک لە پێشەوه گۆتم ناچاربووم وەرەست بەمەوه. هۆنراوەیەکی فارسی هەیە دەبێژێت:

ناگفته ندارد کسی باتو کار
ولی چوگفتی دلش بیار
(کە تۆ باسی شتێک نەکەیت کەس کاری بەتو نییە، بەلام کە باستکرد، ئەوا بەلگە بهێنەوه بۆ).

بەلام بەرێزت بێهەلگە نێوی کاژیکت بەخراب برد.
هێوای ئەندروستی و تەمەندریژی دەکەم بۆت لەگەڵ سلاوی بایانەم

بەرلین: ۲۰۰۲/۸/۵

(*) — مامۆستا رەفیق حیلمی مرۆڤێکی زۆر قسەخۆش بوو و زۆر حەزی بەگەڵتە دەکرد. بەزۆری لە دوکانەکی «ئوستاد» بەشیرمو شیر چاومان بەیەك دەکەوت. «ئوستاد» سەردەمێک نەخۆشیی شەکری هەبوو و نانی جۆی دەخوارد. جارێکیان مامۆستا رەفیق حیلمی هات بۆ دوکان و تەماشایکرد «ئوستاد» نانی جۆ دەخوا، گوتی: «ها ... ئەوه چێشە رزقی کەر ئەخۆیت؟». لەوکاتەدا ئەز و ناسیاوێکی عەرەبی «ئوستاد» لە دوکان بووین. «ئوستاد» زۆر پێناخۆش بوو و بەعەرەبی گوتی: «شوف شوف، هذا هو العاقل والمانا!». (سەیرکە سەیرکە ئەمە ئاقڵە کەمانە) "بس الاكراد شلون يصيرون حكومة" (ئەوجا ئیدی کورد چۆن دەبن بە حکومەت). کابرای عەرەب نەیزانی مەسەلە چێشە، من تێمگەیاندا. زۆر پێکەنی. ئەوجا عەرەبەکە لە مامۆستا رەفیق حیلمی پرسى، مامۆستا ئێستە چ دەکەیت؟ ئەویش گوتی مامۆستای قوتابخانەى دوانیوەندیی مەزکەزیم. ئەوجا کابرا لێی پرسى: "ئەى بەرێزت بەرێوهبەرى زانیارى (مدیری مەعاریف) نەبوویت؟" مامۆستا رەفیق حیلمی گوتی: بەلێ. گوتی ئەى پاش ئەوه؟. گوتی کرام

به پشکنه‌ر (مفتش)، دوا‌جار به به‌رنه‌به‌ری ق‌وتاب‌خانه (مدیر) و نه‌وجا به
یارمه‌تیده‌ری به‌رنه‌به‌ر (معاون مدیر) و نه‌وجا مام‌وستا.

(سه‌رنج! راستیه‌که‌ی حکوومه‌ت زور‌دژی مام‌وستا ره‌ف‌یق حیل‌می بوو).
نو‌ستاد که نه‌م ق‌سانه‌ی بی‌ست، به عه‌ره‌بی گو‌تی: «ئا‌خر ه‌یشتا سال‌ن‌کی
ماوه بی‌که‌ن به فه‌ر‌اش».

مام‌وستا ره‌ف‌یق حیل‌می قاقا‌پ‌یکه‌نی و گو‌تی تو‌له‌ی خو‌ی سه‌نده‌وه.

«میدیا» ژ ۱۲۹ سالی جه‌وته‌م

۲۰۰۲/۸/۱۵

جه نابی "جه نه رال" خه زه رجی

9

ده مخواره کورده کانی

رؤژنامه‌ی عه‌ره‌ببی "الحیة" که له لهندهن ده‌رده‌چی، له ژماره‌کانی رۆژانی ۸ و ۹ و ۱۱/۳۰ و ۱ و ۱۲/۲ ی خزیدا وتووێژیکێ رۆژنامه‌یی له‌گه‌ڵ نزار خه‌زه‌رجی، کۆنه‌ سه‌رکرده‌ی ستوونه‌کانی سوپای عێراق (رئیس ارکان الجیش) دا بلاؤ کردوه به‌نیوی «نزار خه‌زه‌رجی ده‌می ده‌فته‌ری کۆن و نوی بز "الحیة" ده‌کاته‌وه». هه‌رچه‌نده‌ په‌رسیارکه‌ر گه‌لێک په‌رسیاری مانادار و به‌جیی له‌ خه‌زه‌رجی کردبوو، به‌لام هیشتا ژماره‌یه‌کی زۆر په‌رسیاری گه‌نگ هه‌بوون که ده‌یتوانی بیانکا، له‌ گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا قه‌واره‌ی وه‌رامه‌کانی خه‌زه‌رجی بایی ئه‌وه‌ن که چه‌پکێک تیشک به‌خه‌نه‌ سه‌ر دۆزی خه‌زه‌رجی. نه‌ز خۆم لێدوانیکێ کورتم له‌باره‌ی ئه‌و قسانه‌وه‌ به‌عه‌رده‌بی نووسی و ناردم بز رۆژنامه‌ی "الحیة"، لێ نازاتم نایا بلاؤیده‌که‌نه‌وه‌ یان ده‌یخه‌نه‌ پشتگوێ، یان نه‌گه‌ر بلاؤیان کردوه‌وه، که‌ینێ و چه‌ندی لێبلاؤ ده‌که‌نه‌وه. هه‌رچی چۆنیک بێ وایه‌به‌باش ده‌زاتم سه‌رنجی خۆنه‌رده‌وه‌کانی «میدیا» که به‌ سایێ سه‌رنووسه‌ره‌که‌یه‌وه‌ بووته‌ رۆژنامه‌ی ره‌خته‌گران و نازادپه‌خوازان له‌ کورده‌ستاندا، بز هێنده‌ک لایه‌نی ئه‌و وتووێژه‌ رابکێشم.

وه‌ک له‌ رۆژنامه‌ی "الحیة" دا نووسراوه، نزار خه‌زه‌رجی خه‌لکی مووسله‌ و له‌سه‌رده‌می رۆژی شایه‌تییه‌وه، وه‌ک ئه‌فسه‌ر له‌ له‌شکری عێراقدا بووه‌ و، له‌سالی ۱۹۸۷ هه‌ بووه‌ به‌ سه‌رکرده‌ی ستوونه‌کانی سوپای عێراق، واته‌ سائیک به‌رله‌وه‌ی هه‌له‌بجه‌ بده‌رته‌ به‌ر چه‌کی کیمیاویی، و پێش ئه‌وه‌ش له‌ هه‌شتاکاندا، واته‌ له‌کاتی جه‌نگی عێراق – ئێراندا، "قاند فیلق" بووه. که‌ ئه‌م کاته‌ سه‌رده‌می «ئه‌نفاکه‌ردنی» کورده‌ له‌لایه‌ن له‌شکری شه‌په‌خوازی عێراقه‌وه. ئه‌وجا با‌بازاین خه‌زه‌رجی چ ده‌بیژێ:

خه‌زه‌رجی ده‌بیژێ کیمیا‌بارانه‌کردنی هه‌له‌بجه، نه‌کاری وی بووه‌ و، نه‌ به‌فه‌رمانی

وی کراوه و، نه ناگاشی لهو تاوانه بووه. کیمیا بارانکردنی هه‌له‌به‌جه به‌برپاری سه‌ده‌دام خزی بووه و، لیره‌شدا خهزهرجی شتی‌ک ده‌لی که نه‌ک هه‌ر پاکانه‌کردنه بوخوی و به‌س، به‌لکو له پاکانه ده‌چی بۆ سه‌ده‌دامیش، چۆنکه ده‌بیژی، سه‌ده‌دام کاتیک برپاری «لیدانیکی تاییه‌تی» هه‌له‌به‌جه‌ی دا که عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جیدی خزمی «راپۆرتیکی درۆ» ی نارد‌بۆی که له‌ویدا گوته‌بووی «ئیرانییه‌کان هاتوونه‌ته هه‌له‌به‌جه‌وه» و سه‌ده‌دامیش پێوابوو به‌و ده‌سته‌شاندنه ئیرانییه‌کی یه‌که‌جار زۆر دینه کوشتن، بۆیه برپاری نه‌و «لیدانه تاییه‌تی» ی دا که ته‌نانه‌ت "قاند فیرقه" و "قاند فیلق" ی نه‌و نیسۆچه‌یه و جهنابی خهزهرجی خوشی ناگایان له‌وه نه‌بووه. واته خهزهرجی ده‌یوی ته‌نی عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید تاوانبار بکا و بیژی: سه‌ده‌دامیش له خسته‌براه و نه‌فره‌دراوه، نه‌گه‌نا نه‌و کاره‌ی نه‌ده‌کرد.

راستییه‌که‌ی، نه‌ز هیچ سه‌رم له‌م قسانه‌ی خهزهرجی سوور نامینی، چۆنکه پاش جهنگی جیهانیی دووم که به‌شکانی نه‌لمانیای نازی کۆتاییهات و، سه‌رکرده‌کانی له‌شکری نه‌لمانیایا خرا‌نه به‌رده‌م «دادگه‌ی نۆرفیبرگ»، ده‌یانگوت: «نه‌وان هیچ گونا‌هیان نه‌بووه و، خاوه‌ن به‌رپار نه‌بوون و، ناگاشیان له هیچ "به‌پاریکی رامیاری" نه‌بووه و، وه‌زیری پرۆپاگه‌نده و هه‌وال‌گوزاری ئیمپراتۆرتییی نه‌لمانیایا "هیر گوینلز" هیتلیری هانداوه بۆ قه‌رکردنی جووله‌که و هه‌لگیرساندنی جهنگ و، ئه‌مان ناگاشیان له‌وه نه‌بووه که له شاری ئاوشفیتر کۆشکیک بووه، مه‌کینه و ژووری تاییه‌تی بۆ گازی ژاراوی تێدا‌بووه و له‌وی رۆژانه سه‌تان جووله‌که‌یان به‌گاز خنکاندوه». به‌کورتی، ده‌یانویست تاوانی قه‌رکردنی شەش ملیۆن جووله‌که و جهنگی پێنج ساله که به‌هه‌زیه‌وه په‌نج ملیۆن خه‌لک ژیا‌نی خویان له‌ده‌ستدا، به‌خه‌نه نه‌ستوی یه‌ک زه‌لام. به‌لام دادپرس (حاکم) ه‌کان گالته‌یان به‌ قسه‌کانیان هات و، هه‌نده‌ک له‌و سوپاییه نه‌لمانانه قه‌رمانی سزای مراندن (عقوبة الاعدام) درا به سه‌ریاندا و، گولله‌بارانکران، چۆنکه نه‌و سه‌رده‌مه هه‌شتا سزای مراندن له نه‌وروپا هه‌نده‌گیرابوو و، پێجگه‌له‌وه‌ش زاگۆن (قانون) ی جهنگ له‌کایه‌دا بوو. خوشم که هاته‌ نه‌لمانیایا هه‌مووی شانزه سالتیک تێپه‌ر بېوو به‌سه‌ر به‌راندنه‌وه‌ی جهنگدا و به‌شیک زۆری خه‌لکه‌که‌ی نه‌لمانیایا نه‌و سه‌رده‌مه‌یان به‌چاوی خویان دیوو، که‌چی به‌ ده‌گه‌من یه‌کێک هه‌له‌ده‌کوت که خزی به‌ گونا‌هه‌ربزانێ، ده‌یانگوت که‌س ناگای

لەبەونی «کۆشکی گاز» نەبوو. ئەوجا کە «شەوی بلوو» (٢) و «خوشک و برای شۆل» م (٣) دەهینایەوه بیریان، سەریان لێتیکدەچوو و نەیانەدەزانی بیژن چی.

نزار خەزەرجی، ئەگەرچی کیمیابارانێ هەلبەجە ناکا بەمال بەسەر خۆیەوه، بەلام دان بەودا دەنی کە شەری کوردی کردوو، چونکە دەبیژێ: «کورد ئەو چل سالە شەری حکوومەتی عێراق دەکەن، (دیاره) هەموو لەشکرپەکی (عێراقی) شەری کوردی کردوو، ئەوجا هەریەکەو لە سەردەمێک لە سەردەمەکاندا». هەر خەزەرجی لە شۆنێکی دیکە ی قسەکانیدا باسی رێکخستنی «شەری چەتەگەرتنی» (حرب العصابات) دەکا دژی پێشمەرگەکانی حیزبەکان، ئەو حیزبانە ی کە ئەوێو جلکە خۆناویبەکانی خەزەرجی دەشۆن.

باجاری ئێمە بێن سەرنجێکی ئەو چل سالە بدەین کە خەزەرجی باسیدەکا، تاجزانی چی دەگرتەوه. ئاشکرایە شۆرشێ ئەیلوول لەسالی ١٩٦١ دا دەستپێکێ و ئێستە کە سالی ٢٠٠٣ ه، واتە چل سالێک بەسەر تەمەنی شۆرشدا تێپەرپوه. کەواتە خەزەرجی، کە گواپە بەخێری بەرهەلستکەری رژێمی عێراقی بوو و لە رژێم هەلاتوو، ئێستەش هەر کورد بە گوناھبار دەزانی، چونکە شەری حکوومەتی عێراقیان کردوو. ئەوەتە باسی چل سالە دەکا، کە ئەگەر لە ئێستەوه بێگرت، سەرەتای شۆرشێ ئەیلوول دەگرتەوه. ئەوجا کە راپەرینی کورد بەرووی حکوومەتی عێراقدا کارێکی ناپەوابی، دیارە دەبی حکوومەتی عێراق و دەولەتی عێراق بەلای خەزەرجیبەوه رەوایەتییان هەبی بۆ گەلکۆژی لە کورد و کاولکردنی هەزاران گوندی کوردستان و سووتاندنی کێلگە و پاخەکانی کوردستان و، ژەهرکردنە نیو کانیوێ کانیانەوه و کوردستان کردن بە عەرەستان و دەرکردنی خەلکەکی!! کە واتە ئەو کارانە ی رژێمی عێراق دژ بە کورد کردوونی هەقن و کورد نەدەبوو بەرهە کانییان بکا. ئەمە ئەو نزار خەزەرجیبە کە بەقسە ی سیاسەتکارە حیزببەکان بەرهەلستکەری رژێمی عێراق بوو و، بەیارمەتی حیزبەکانی کوردستان لەمەردن رزگاری بوو و هەلاتوو بۆ دەرەوی ولات و ئێستەش دەیهوی حکوومەتی داغمارک رێدا پنی لە داغمارکەوه بچی بۆ «باکووری عێراق» تاکو بێتە «فەرماندە ی لەشکری رزگارکەری عێراق» و ئەوەتە سیاسەتکارە حیزببەکانی کورد، ئەم وەرپانە ی خەزەرجی بەراستدەگیرن بۆی و شایەتیدەن بۆی کە لە گەلکۆژی کورددا

ده‌ستینه‌بووه (٤) تۆش ئاو بینه و ده‌ست بشو و گوێ بدهره قسه‌ی ده‌مخواره‌کانی نزار خهزهرجی.

نزار خهزهرجی له به‌شێکی دیکه‌ی وتووێژه‌که‌دا باسی «ناکۆکیی خزی له گه‌ل سه‌ددام» ده‌گێڕێته‌وه که گوايه دژی په‌لاماری کۆنت بووه، ئه‌وه‌ش نه‌ك له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که پێیوابوووه که په‌لاماردانی گه‌لیک له‌خوتوخوڕایی، به‌تایبه‌تی گه‌لی کۆنت، که حکومه‌ته‌که‌ی سه‌تان ملیۆن دۆلاری داوه به سه‌ددام، کرداریکی تاوانبارانه و نانکۆرانه‌یه، به‌لکو وسته‌ووه‌تی وا له سه‌ددام بگه‌یه‌نی که ئه‌و په‌لاماردانه «له‌وزی وی و له‌شکری عێراقدا نییه، چونکه ناتوانن شه‌ری ئه‌مریکا و هاو‌په‌یمانانه‌کانی بکه‌ن». گوايه له‌سه‌ر ئه‌وه سه‌ددام، خهزهرجی له‌سه‌ر کار، وه‌ك سه‌رکرده‌ی ستونه‌کانی سوپای عێراق، لایه‌دووه و کردووه‌تی به «راوێژکاری خزی و، خهزهرجی ده‌لی گوايه "ئه‌چوو‌ته سه‌رکاره نوێه‌که‌ی خزی، چونکه هه‌یچی به‌ده‌ست نه‌بووه و، به‌که‌می زانیوه بۆ شانی خزی" و، پاش ئه‌وه له‌پێی کوردستانه‌وه رایکه‌ردوو، که ئه‌و کوردستان به «باکووری عێراق» نیو ده‌با و، له‌هه‌موو ئه‌و وتووێژه‌دا به‌یه‌ك وشه نیوی کوردستان به‌ده‌مدا ناهینی، ئه‌وه نه‌بی که یه‌که‌جار نیوی «نیوچه‌ی کوردی (المنطقه الكردية) ده‌با. ئه‌مه‌ش هه‌موو پێزانین و سوپاسیکی «جهنرال» خهزهرجیه بۆ ئه‌و ولات و نه‌ته‌وه‌یه‌ی ژبانی له مردن رزگار کردووه.

له‌باره‌ی ئه‌وانه‌وه که هه‌ولی دادگه‌یه‌یکردنی خهزهرجی ده‌ده‌ن، خهزهرجی ده‌بیژێ: «زانباریی دنیایه‌که‌م لاهه‌یه که له پشت ئه‌م تۆمه‌تانه‌وه عه‌ره‌ب و کوردی واهه‌ن که پێوه‌ندیان به رژیمی (عێراقه‌وه) هه‌یه».

لێره‌دا ده‌بی بیژم که خهزهرجی ده‌بوو شه‌رم بکا که ئه‌و قسه‌یه ده‌کا. خهزهرجی نێزیکه‌ی (٣٠) سال گۆتێرايه‌ل و کاسه‌لێسی رژیمی به‌عس و سه‌ددام بووه و ئێسته‌ش ده‌یه‌وی به‌وشیوه پێشه‌رمانه‌یه، خه‌زموکه‌سوکاری ئه‌نفالکراوه‌کان و به‌رچه‌کی کیمیا‌یی که‌وتوانی ئه‌و رژیمه که ئه‌و ٣٠ سال یه‌کێک بوو له پایه‌کانی به‌وجۆره نیویبا؟ ئایه ئه‌وه نازانی نه‌گه‌ر ئه‌و قسه‌انه به‌به‌لگه‌وه له‌به‌رده‌م دادگه‌وه ئێسپات نه‌کا، ئه‌وا به‌هزی «تۆمه‌تی درۆیین» وه سزاده‌دری.

به‌راستی که مرقۆ له دۆزی خهزهرجی هورده‌بیسته‌وه و چاونه‌ك به‌هه‌ل‌نوێستی کاربه‌دستان و سیاسه‌تکارانی کورددا ده‌گێڕی که ده‌مخواره‌نه (نه‌ك ده‌مه‌راستانه)

هر یه‌که به‌چارچاو بۆ خهزهرجی ده‌گرین و ده‌پارنه‌وه و، به‌ به‌ره‌ه‌ل‌ست‌کمری ررتمی سه‌ددامی داده‌نین، نه‌گهر بێتو خاتریان به‌گرم، ده‌بی بێژم «زۆر نابهره‌پر‌سیارانه ده‌جووتنه‌وه».

به‌لێ، ئه‌مانه ده‌یان‌ه‌وی نزار خهزهرجی بێتنه‌وه کوردستان و له‌وه‌وه بیه‌که‌نه سه‌رکرده‌ی خویان و چه‌کداره‌کانیان و ئهو حه‌له که له‌شکری سه‌ددام جهنابی «جهنرال» خهزهرجیان دی، ده‌سته‌جی له سه‌ددام دوور ده‌که‌ونه‌وه و دینه ژێر هیز و «فالای» ی خهزهرجیه‌وه و، عیراقیش ده‌بێته «دیمۆکرات». ئه‌مه‌ش خالانه‌ی ئه‌وه‌یه جارێکیان یه‌کێک له شاعیره به‌رنه‌که‌گانه‌مان له چله‌کاندا، بۆ ئه‌وه‌ی دلی ئینگلیزه‌کان خوش بکا گوتبووی «ئێمه له کوردستان هێنده دیمۆکراتین ته‌نانه‌ت که مریشکه‌کانیشمان ده‌گاری‌ن، ده‌بێژن! دیمۆکرات ... دیمۆکرات»!!!

به‌راستی کاریه‌ده‌ستینه بیوون لێم، ئه‌م خه‌یاله‌ی ئێوه کردووتانه له خه‌یاله‌کانی «عه‌به هه‌رشه‌که‌نه» ده‌چی. کاریه‌ده‌سته به‌ته‌مه‌نه‌کانی سلێمانی باشیان له‌بهره که «عه‌به هه‌رشه‌که‌نه» ی ده‌روژه‌که‌ر، هه‌ر داوای ده‌فلسی ده‌کرد. خۆنه‌گهر سه‌ت فلسی و دیناریک و هه‌زار دیناریشت به‌دایه نه‌یده‌یوست و هه‌ر ده‌یگوت «ده‌فلس». که بازیشی به‌دایه به‌سه‌ر جۆگه‌له‌ی نیومه‌تریدا نیوده‌مژمێر گورێ ده‌به‌سته‌وه و پێیوابوو به‌سه‌ر گۆلی زه‌رباردا بازده‌دا. دیاره عه‌به هه‌رشه‌که‌نه پێیوابوو که لێیانه‌یه پاره‌داریی، به‌لام ئێمه که یانزه‌ساله جۆره سه‌روه‌رتنیکمان هه‌یه، پێمانوایه لێماننا‌یه و به‌خۆمانی ره‌وانابینین، بۆچی ده‌بی بیه‌گۆرینه‌وه به «کوێخایه‌تی» یه‌ک، ئه‌ویش له‌ژێر فالای خهزهرجیدا. خهزهرجیه‌کی بیه‌سه‌لاتی هه‌یج له‌باردا نه‌بوو. کورد ده‌بێژن «نه‌گهر که‌چه‌ل ده‌رمان‌که‌ر بویه، ده‌رمانی سه‌ری خۆی ده‌کرد».

خهزهرجی که سالانی سه‌رکرده‌ی ستوونه‌کانی عیراق بوو و، هه‌ر به‌ قسه‌ی خۆی، سه‌ددام ده‌چوو بۆلای بۆ گۆره‌پانی جه‌نگ و پێیبه‌گوت که بیه‌با بۆ ریزی پێشه‌وه‌ی به‌ره‌ی جه‌نگ، به‌لام ئهو (خهزهرجی) سه‌ددامی نه‌ده‌برده ریزی پێشه‌وه‌ی به‌ره‌، به‌لکو ده‌یبرده شوێنیکێ دیکه و پێیبه‌گوت «ئێمه ریزی پێشه‌وه‌یه» بۆ ئه‌وه‌ی بیه‌پاریزی. ئێمه قسه‌ی خهزهرجی خۆیه‌تی، فهرموو به‌چن وتووێژه‌که‌ی به‌خۆینه‌وه. که‌واته خهزهرجی چه‌ند جار هه‌له‌که‌وتوووه بۆی سه‌ددام له‌نیویسا و نه‌یکردوووه و پاراستوووه‌تی. که سه‌ددام ده‌یکردوووه (خودی ده‌زانی له‌سه‌ر چی)، ئه‌وجا پاش ئه‌م

هموو گهلکوژییه له کورد، بههوی کاربهدهستانی کوردهوه خوی گهیاندهوهته ئهروپا و ئیستمش دهیهوی ههر بههوی کاربهدهستانی کوردهوه جارنکی دیکه بینهوه پێش و بیسهر، به کهلهگای عیراق. ئەوی قوڕ بهسهر کورد بۆخوی و سیاسهتکاران و کاربهدهستانی!!!

بهراستی، نهگهر گهلی کورد زۆر وریا و هۆشیار نهبی و خوی باش کۆنهکاتهوه بۆ رۆژی تهنگانه، بهتایبهتی نهگهر گوشار نهخاته سهر کاربهدهستانی ههرنمی ئاسایش بۆ ئامادهکردنی زهویهکی لهبار بۆ گشتپرسییهکی ئازادانهی دیموکراتانه، تابهزانی گهلی کورد، نهک حیزبهکان، چیدهوی و، پێش نهوهش کارنکی وانهکری بۆ ههلهوهشاندنهوی میلیشیاکانی حیزبهکان و ریکخستنی لهشکرکی کوردستانی نهتهوهیی ناحیزیی، نهوا دهبی رهشپووتی کورد جارنکی دی کورتانهکهی جهجال بدوورنهوه.

کاربهدهستانی کورد که چهرخێ رۆژگار کردوونی به سیاسهتکار، زۆریه زۆریان بههوی کورتبینیی رامیاریهوه، پهنجاسالی رهبع کۆزانه دواي رۆژی دواپراي سۆڤیت کهوتبوون بهرامهر بههیچ!!! هیندیکیشیان پێوهندیان ههبوو و ههیه بهملایهولاره که نهوهش ههتا نهوپۆ ئههجامهکهی رۆنه. ئهمانه پێیانوايه نهگهر عیراق بوو به یهک دهولت، ئیدی ئهمان «کونخایهتی» یهکیان دهستدهکهوی. بهلام با دلیان به که نهوه تراویلکهیه و رۆژێک دی خهون بهم سههرهستییهی نهوپۆوه بیین، که ههیانه و نرخی نازانن. خۆنهگهر بیانزانیایه یهک رۆژ شهڕی ئیوخویان نهدهکرد.

ئهم چهند سال بهرله نهوپۆ و چهند جار باسی نهوم کردوه که ئهم «ههرنمی نهفرین» بههوی ههلهومهرجی دهههکییهوه دروستبووه و، لهکاتینکی تاکههلکوتوودا هاتوهته کایهوه. ئهو ههلهومهرجهش، وهک ئهو چۆلهکهیه وایه که به ریککهوت هاتوهته ژوورهکهتهوه و، نهگهر تو و هاوژوورهکهت خهریکی زۆرانگرتن بن لهگهلا یهک و زوو پههجهرهکه دانهخهه لهسههری، نهوا دهفرێته دهروه و جارنکی دی نایینیتهوه.

سههینارهکهی ئهم دوایهی پاریس که له ۱۱/۲۹ دا رنکخرا، راستیی ئهم قسهیهی بهرونی دهرخست. یارمهتیدههری وهزارهتیدهروهی فهرنسا، بیرنارد فالیرۆ

گوتی: کە فەرەنسای «لایەنگیری یەکیێتی عێراق و پارچەنەکردنی عێراق دەکا» و لەبارەى فیدەرالیشەوه گوتی «وێکخستنی کاروباری نێوخۆ بە دەست گەلان خۆیانە. بێ یاردان لەسەر فیدەرالیزم بە دەست گەلی عێراقە»، واتە بە دەست کورد نییە. بە کورتی، ئەگەر عەرەب و عێراقییەکانی دی رازی نەبن، ئەوا کوردیش مافی فیدەرالیتی نابێ. ئەمە لە کاتی کێدا کە رۆژنامەکانی هەردوو حیزبە گەورە کە سەمێناری پارسیان بە «سەرکەوتنیکی یەکجار گەورە» بۆ کورد داوە قەلەم. شایانی باسە کە بێرنارد کۆشنەری کۆتە وەزیری تەندروستی فەرەنسای، کە دەسایێک لەمەوێر باسی «سەریەخۆیی کوردستان و دەولەتی کورد» ی دەکرد، ئەو لە سلیحانی باسی «یەکیێتی عێراق» و «پێتەختی عێراق» ی دەکرد کە چارەسەرکردنی کێشەى کورد لەوێ دەبێ. واتە فەرەنسای لەبارەى دواڕۆژی کوردەوه هیچ دەورنکی نابێ. ئەوێش وەنەبێ لەوێ هاتبێ کە نیازی ئەم پیاوێش نەبێ. ئەخێر. بە لێکۆ ئەوێه ناتوانی باسی شتیێک بکا کە کاربەدەستانی کورد خۆیان نەیانەوی. ئەمەش خالانەى ئەوێه کاتی خۆی هاوێسری هیژا جەواد مەلا داوای لە سەرۆکەزیرانی ئەوسەرەمەى بەریتانیا بەرێژ جۆن مێجەر کردبوو پشتی کورد بگرێ بۆ سەریەخۆیی کوردستان. جۆن مێجەر لە وەرامندا نووسیبووی بۆی: "قێمە پشتی مافی ئۆتۆنۆمیی دەگرین، ئەک سەریەخۆیی، چۆنکە سەرکردەکانی کۆمەلگەى کورد داوای ئۆتۆنۆمیی دەکەن».

ئایا قسە لەمە رەپوێستەر دەبێ؟

داخەکەم کورد کادری رامیاریان زۆرکەمە، ئەگەر نەبێم هەر نییە. ئەگەر کادری رامیاری هەبوا، دەیانزانێ کە فەرەنسای سەرەمەى مێتران، فەرەنسای پاش ئەو و ئێستەى سەرەمەى ژاک شیراکى هاوێنی سەددام نییە. فەرەنسای دیگۆلییەکان سالانی سالی ئەکاتی جەنگی عێراق و ئێراندا و پاش ئەوێش یارمەتیی رۆژی سەددامی دا. فەرەنسای بوو کە پڕۆژەى ئەتۆمیی بۆ سەددام دامەزراند و ئەکاتی جەنگدا چەکی قورسی داوە و پشەنگیری دیپلۆماسیانەى سەددامی کرد و پارەیدکی فرەى بە قەمەز دا. ئێستەش پاش ئەوێ سەددام هەزاران لایەره و کاغەزی رەشکردووەتەوه، گوايه بۆ رۆژنەوێ ئەو چەکە کۆمکۆزانەى بە دەست عێراقەوه و، داوێتی بە کۆمەلەى ئەتۆمە یەکگرتووەکان، فەرەنسای لەوێ زراوی چووێ کە نیوی کارگەکانی فەرەنسای کە یارمەتیی سەددامیان داوە بۆ دروستکردنی چەکی کۆمکۆز،

ئاشكرايىپى و، ئەمەتە فەرەنسا كەوتتووتە پەلەقاژە و، بەبىيانووى ئەمەتە كە گوايە ئەمە زانىيارىيانە نابى بىدەرتىن بە ئەندامە ناھەمىشەبىيەكانى (غەيرەئامى) كۆمەلى نەمەتە يەكگرتووتە، نەبا «هەندەك دەولەتى خراب» فەرى دروستكردنى ئەمە چەكانە بىن. ئەمەش درۆيەكى روونە. فەرەنسا دەيەوى پاشلى گەمەرى خۆى بشارەتەمە. بىجگە لەمەش سالاڭى سالىشە وازبەيتاوە لەمەى، وەك ئەمەرىكا و بەرىتانىا «هەرنەمى نەفەرىن» بپارەزى. ئەمە سەمىنارەى پارىسەش كە كەندال نەزان بۆ بەرژەوئەندىيە خۆى و، بەفەيتى كاربەدەستانى فەرەنسا پىنكەيتا، هەچ سووتىكى بۆكورد تەيدا نەبۆو لە پەروپاگەندەيەكى رۆژنامەبى بەولاوە. بەلام هەرلەو كاتەدا گومانى بە ئەمەرىكا پەيداكرد بەرامبەر بە كورد. چۆنكە فەرەنسا بەدژايەتەكردنى ئەمەرىكا و لاپەنگەركردنى رەنمى سەددام ناسراوە. دوور نەبە رووسپاش خۆى لە كاربەدەستانى كورد نەزىكەكەتەمە بۆ دەسەپەنيان و پەسەكردنى دلى ئەمەرىكا لىيان. دواپۆزى عىراق زۆر زۆر ئالۆز و ناديارە. دوور نەبە پەشكەنەرانى كۆمەلى نەمەتە يەكگرتووتەكان نەتوانن لە عىراق هەچ شۆنەوارىكى چەكى كۆمكۆر بەدۆزنەمە. دانى كەشەكەش بە كۆمەلى نەمەتە يەكگرتووتەكان، هەلەپەكى گەمەرى كاربەدەستانى ئەمەرىكا بوو، كە ئەمەش لەزەر گوشارى فەرەنسا و چىن و رووسپا روويدا كە بۆ بەرژەوئەندىيە خۆيان پەشتى سەدداميان گرت.

كورد و كەرمەنجى باشتەرىن رى بۆ ديارەكردنى هەلەنەستى رەواى «هەرنەمى نەفەرىن» ئەمەتە گەشتەرسىيەكى ئازادانە لەمە نەچەدا بەكرى بۆ ئەمەى بزانەى كورد چى دەوى. چۆنكە هەمبەدى يەكگرتنى راستەنەى دوو حەيزە گەمەرەكە زۆر لاوازە. ئەمەتە هەتا نەستە بارەگەى هەچ لاىەكەيان لەلايەكى دىكەدا نەبە، كە ئەمە ئەلفونبى رىكەكەوتەكە بوو.

بەبەرسەپچوونى مەن، ئەگەر كورد نەيانتوانى بەگەنە سەرىخۆيى، يان بىنە خاوەنى كۆمارىكى فەدەراالى بەمە شۆبەيەى لە هەندەك لە وتارەكاغدا باسەكردووە، باشتەر ئەمەتە جارى باشوورى كوردستان بىنە پارتەگە (مەحمىيە/پەروتيەكتۆرات) ي كۆمەلى نەمەتە يەكگرتووتەكان بە ماندارەتەيى (انتەداب) ي ئەمەرىكا و بەرىتانىا و دامەرك.

خوشکۆبرای شۆل» هه. فیلمیکی ئەلمانیش ههیه لهسەر ئەم دوو قوربانییهی
روشنبیری.

(٤) - لێره دا سەرئەجی خوێنەرەوهی ئەم وتارە رادهکێشم بۆ قسه‌کانی
به‌ڕێز فەرەیدوون عەبدولقادر، وه‌زیری نێوخۆی به‌کێتی له‌ سلێمانی،
هه‌روه‌ها بۆ ده‌رپرینه‌کانی مام جەلال که له‌ نیواری سێشه‌مه‌ی ١١/٣/
دا له‌ کۆنگره‌یه‌کی روژنامه‌وانی له‌ کویت ("الحياة" ١٢/٥/٢٠٠٢) که
زۆر به‌توندی له‌سەر خه‌زەرچی کورده‌وه و گوتی: «ئەم تۆمه‌تانە‌ی که
ده‌خزێنه‌ مل خه‌زەرچی، رژێمی عێراق دروستیکردوون و ئەمه‌ش
مناوهره‌یه‌کی زیره‌کانه‌یه‌ له‌ رژێمه‌وه بۆ پشت‌سارد‌کردنه‌وه‌ی
سه‌رکردایه‌تیه‌به‌ له‌شکریه‌ عێراقیه‌کان، له‌وه‌ی بچنه‌ لای
به‌ره‌ه‌ه‌ستکاران». هه‌روه‌ها گوتی: «نامه‌یه‌کی نووسیه‌وه بۆ وه‌زیری
دادی دانیمارکی و ئەو تۆمه‌تانە‌ی دژی خه‌زەرچی پووچ‌کردووه‌ته‌وه».
دیاره‌ ئەم قسانه‌ هه‌ویرێکن زۆر ئاو ده‌کێشن. به‌لام ده‌بی مام جەلال ئەه
بزانێ که وه‌زیری دادی دانمارکی له‌ سلێمانی دانه‌یشتووه. وه‌زیری داد
هیچی به‌ده‌ست نییه‌، دادگه‌ به‌یارده‌دا پاش لێکۆڵینه‌وه.
ده‌بوو مام جەلال له‌وش دنیایی که ئەم تۆمه‌تانە‌ له‌ رژێمی عێراقه‌وه هاتوون،
ئەوجا قسه‌ی وا بکا.

«میدیا» ١٣/١٢/٢٠٠٢ - ژماره‌ (١٣٨)

«کۆنگره‌» زمانه‌ره‌وشی کۆنگره‌ی نیشتمانی کوردستان

ژماره‌ (٢٦) - نه‌ه‌ورۆزی ٢٠٠٣ی زاینی

دواړوژى عيراق و دوژى كورد

نهم سەمبارە بە بانگيشتى كۆنگرهى نيشتمانى كوردستان له هانزفەر
(ئەلمانيا) لە ٢٢/٩/٢٠٠٢ دا پيشكيشكرا!

هاويران، دوستان، ميوانانى بەرز!

لەكانى دلمەو بەخيزهاتتەن دەكەم و سوپاسى گەرمى ئەر زەحمەتەتان دەكەم كە
بۆ بەشداریى لەم سەمبارەى ئەرۆدا كيشاوتانە، بەتايەتى هينديكان لە
شارەكانى ديكەو ئەركى هاتنە هانزفەرتان خستوووە سەرخوتان، جاريكى دى
هەموو لایەكان بەخيزهاتن و سەرچاوان.

بەرزینە! وەك خوتان دەزانن باسەكەى ئەرۆمان «دواړوژى عيراق و دوژى
كورد» ، بەلام ئەگەر رێم بدن، بەرلهوى بچینه نيو باسەكەو، دەموى ئاماژە بۆ
شتىكى دى بكەم كە پێوەنديەكى نيزىكى بە سەمبارەكەى ئەرۆمانەو هەبە.

وەك دەزانن، ئەرۆ ٢٢ ی ئەیلوول، رۆژى هەلبژاردنى پەرلەمانى نوێسە لە
ئەلمانیا و ئەزىش كە يەكێكم لەوانەى مافى دەنگدانسان هەبە، لەناخى هەست و
هۆشمەو هاتە سەر ئەر باوەرەى كە دەنگ بۆ هېچ حيزىنە نەدەم. ئەر بپارەش
و نەبێ هەر لەووە هاتبێ كە خۆم سەرنجىكى ئەرئى (ايجابى) م نيبە بەرامبەر
حيزىايەتى و دلم پەر بوو لە بەلێنى تەفرەدەرانی كارەدەستە خوێرستە برسى
كورسيەكانى حيزەكان، پيش هەلبژاردن، بەلكو ئەمجارە هەلوێستى حيزەكانى
ئەلمانیا بەرامبەر كيشەى عيراق، بەتايەتى سۆسيال ديمۆكرات و كەسكەكان منى
والێكرد كە تەنانت بۆ بپزاریدەربپنیش بێ بەرامبەر يەكێكان، دەنگ بۆ
نپارەكەشى نەدەم. چۆنكە هەلوێستى حيزەكانى ئەلمانیا، هەموویان، بەرامبەر
كيشەى عيراق، هەرچەندە بەسەرزارى بەنوی ئاشتیخوازی و بەریرەكانى جەنگەو
پێشاندەدری، بەلام لە ئەنجامدا هەر پشتگیریە بۆ رژیمی سەددام و خراپەکاریە لە
گەل نەتەوێ كوردی زۆرلێكراو و خەلكى رەشپووتى عيراق و گشت مرۆفێ
لێقەوماو. بەكورتى كار گەشتوووە ئەوێ كانسەلەرى ئەلمانیا گێرهارد شرویدەر
دەبێژى: «تەنانت ئەگەر كۆمەلى نەتەو یەكگرتووەكانیش بپاریك بدا بۆ

پهلاماردانه سر عىراق، ثلوا حكومتي بهرني، نهگمر ههلبژدرابهوه، همر دوى
 نهوه دهوستى و، نهلمانيا له شهردا دوى عىراق بهشدار نابى». واته، نهومش وه
 سهدام دوى پريارى كومهلى نهتهوه يهكگرتووهكان دهوستى. نهشمش له كاتيكدا
 لهشكرى نهلمانيا، بهرازيوونى شرويدر خوى و سركردهى كهسكهكان "يوشكا
 فيشر" و تلووى بهرهلستكهرانى نيو بهرلهمانى نهلمانيا، لهشكرىان كرده سر
 يوشكلافا و سهرىازى نهلمانى خوينى ژمارهيهكى زوى خهلكى يوشكلافاى
 رشت. نهمه له نهفغانستانيشدا هروايه. نهري، بانتيكه و دوو هلو. سهر نهويه
 وهزيرى دادگيرى نهلمانيا خانى "هيرا دويلر گمىلن" تكتيكى جورج بوشى
 بهرامبهر سهدام به تكتيكى هيلر چواند. نهشمش پشتگيريهكه بى مانهوه
 سهدام، سهدامى هيلرى عىراق كه دهستى بهخوينى نيومليون كورد و يهك مليون
 تيرانى و همزاران عىراقى سوره. نهشمش همر بى راكيشانى دلى دهنگدهران له
 لايهكهوه و، له لايهكى ديكهشهوه له ترسى نهوهى كه رووخانى رژيمى سهدام گهليك
 نهينى دهردهخا كه لهوانهيه له بهرژوهنديى دولته نهوروياليدكان، بهتايهستى
 نهلمانيدا نهينى، لهبهر نهوه نهغجاسى ههلبژاردنى نهورژ، همرچى چوئيلىك دهرچى،
 ثلوا بهلاى منهوه وهك يهكه. نهوجا نيسته با بگهريستهوه سر باسهكهى خومان و بى
 نهوهى هدموومان لهم سهمينارهدا بهشدارين، ثلوا باسهكه دهخمه چوارچيوه چهند
 بابهنيكهوه كه تكام وايه نيوش، نهگمر ويستان، بيسروپاى خوتان له بارهياهوه
 دهرپن.

ثلوه بابهنانهى دينه پيشهوه نهمانه:

۱- نهريكا كه لهشكرى سهدامى له كونت دهركد، دهيتوانى بكشسته عىراقهوه
 و رژيمى سهدام بهروخينى، بهلام ثلوه ههلى له دهست خوى دا و، نهى باسهشم به
 دوورودريزى له روزنامهى «ميديا» دا روزكردوهتهوه و كويى ثلوه وتاره به
 ژمارهيهكى زور لهسر ميزهكه دائراوه و نهوى دهخوازى دهتوانى بيخوينتهوه، نهينى
 دهسوى نهوه بيزم كه ثلوه روزه نهريكا ههشالبهنديكى يهكجار زوى ههيو.
 لهماوهى نهى ۱۱ سالهدا گهليك ههشالبهندي له نهريكا دوور كهوتنهوه و همرهكه لهبهر
 هويهكى جيا له هوى نهوى ديكه. بى جارى دووم نهريكا پاش پهلامارى
 تيروريستانهى ۱۱ى نهيلول ههليكى نونى دهستكهوتنهوه بى پهلاماردانى سهدام،

بهلام نهوېشى بهكار نههينا و نهوېته نهامريكا وايلاهاتوه كهسى وای له گهل نيهه. نهوجا نهسته نههم پرسیاره روو له ههموومان دهكا، نایه نهگمر نهامريكا له گهل ههئالبهندان، یان بهتهنه، پهلامارى عىراقى دا، دهبى ههلونستى كورد چ بى؟ دپاره كورد نهله دژى پهلامارى نهامريكا دهوېست و نه دهستوانن بوېست، بهلام نایه دهتوانن بىلایمن بوېست؟ خو نهگمر وېستیان، یان به پىوېستیان زانى بهشدارىكمن، لهچ ههلومهرجىكدا نهوبان پندهكرى و بهشدارىكردنیاں دهبى لهچ شىوهبهكدا بى؟ نههمش لهكاتىكدا كه كورد حكومتهتىكى پهكگرتوو و سوپایهكى پهكگرتوى پرچكه و خوئامادهكردنىكى لوجىستى پىوېسته بى نهوه. نایه سووت و زبانی كورد له بهشدارىكردنیدا چ دهبى؟

(۲) — نایه نهدهبوو تا نهسته كورد پهملهمانىكى رهوايهتيدارى (شرعى) لهپنى ههلېژاردنىكى نونه بىوايه كه دهستورنىكى بنچینهبى بى كۆمارنىكى فیدهوالى دابنى و سنوورى باشوورى كوردستان به تهواوى دهستنیشان بكا بهپنى راستینهى میژووبى و جوگرافىبى باشوورى كوردستان، كه ستانهكانى مووسل و كهركوك و ههلیر و سلیمانى و زۆریهى خاكى ههدوو ستانى كۆنى (دپاله و كووت دهگرنهوه). نههم بهدادهوه تاهوو نهكراوه، نهگهرچى نههم ۷ ساله تكا له ههدوو حیزبى دهسهلانتدار دهكههم بى نههمكاره. راسته، باسى فیدهالیزم كراوه و دهكرى، بهلام فیدهالیزم شىوهى زوره، لهبهر نهوه دهبى كورد بهزوویهكى زوو نهو جزره فیدهالیزمه كه مهبهستى بىپىنچوپهنا دپارىكا. وهك له وتارى نیویراودا باسكردوه، پىوېسته سى كۆمارى فیدهوالى ههبنى، باشوورى كوردستان، بهغدا، بهسره. نههمش پهنهذبى به كورد و شيعه و سوننیهوه نيهه، بهلكو دابهشكردنهكه لهبارى جوگرافىبیهوهيه.

(۳) — داخوازبى جوزج بوش (كوپ) له كۆنگرهى نهامريكا نهوهيه دهسهلانتىكى فراوان بدرى پنى بى پهلامارىكى لهشكرى بى سهر عىراق كه وادپاره مهبهستى جوزج بوش ههر عىراق نهبى، بهلكو له عىراق گهورهتر و ئیران و رهنكه سوورپاش بگرنهوه. راستیهكهى جارى ناشكرا نيهه، نایه كۆنگرهى نهامريكا نهو مافه دهدا به جوزج بوش یان نا، چونكه نهسته له كۆنگرهى نهامريكا قسه لهوه دهكرى كه داخوازیهكهى بوش چاوى پیدابخشیرنهوه و سهرلهنوى دابېژرتهوه. بهلام نهگمر

جوزج پوښ شو مافهۍ وهرگرت و پهلاماری هېنایه سمر شو دولهتانه، دپاره
دهرهفتیکې نوی بز کورد دروستدېږي وهک شو دهرهفتهۍ پاش جهنگی جیهانی
پهکهم که نیمپرانفورنتی عوسمانی روخوا و پهیمانی سیغر هاتهکایهوه. پرسپارهکه
لیرهده نمویه، نایه کورد دهتوان سووت لوم دهرهفته وهریگرن، نممه له کاتیکدا که
ناشکرایه دولهتی ترک که بز بهرژوهندی چاچنوکانهۍ خوی ههثالبهندی
نهمریکایه، دژ دوهوستي بهرامبر بهودی دولهتیکي کوردستانی دایمیزی. تمنانته
نهگمر له نهرجهفتیش بی، وهک وهزیرنکی دولهتی ترک گوتی. نایه دولهتی ترک
دهتوانی لوم کاتهشدا ری له هاتنهکایهۍ کوردستانیکی سهرهخو بگری؟ پاشان
نایه هلولنستی فارس و عهرهپ چ دهبی؟ نممه له کاتیکدا که کیشهۍ ترکه
نازمیهکان و ترکهکانی تیران و بلووجهکانی تیران دپته پیشموه که نمودهده دولهتی
ترک خزیدهکا به کونخای ترکهکانی تیران و پاکستانیش به کونخای بلووجهکان.

(٤) — ئايە كورد لە عێراقدا دەتوانی بێی بە خواوەنی مافی خۆی، ئەگەر هەولەدا دەسەڵاتی نێوەندیی بکەوێتە دەست؟ ئەگەر هاتو دەسەڵاتی نەکەوێتە دەست، مەترسیی ئەوە نابێ هەر ساتێک کە عەرەبە شۆڤینییه‌کانی عێراق و یەمەن، بێتوانن جارێکی دی «ئەنفال» لە کورد بکەنەوه و کوردستان کاول بکەنەوه؟ ئايە گەرەنتی هەیه پەرمانەر بێوه؟ گەرەنتیه‌که هەر به نووسینه یان قسه؟

(5) - ینگومان کیشهی فلهستین کیشهی کی گهوره و سهخت و نالوزه له رژوه لاتی نایندا و به بیروای من نه گهر فلهستینییه کان سیاستکاری بایشان هه بوایه، هه لی باش له بهر ده میاندا هه بوو بۆ گه یشته هینده که له ئامانجه کانیان، به تاییه تی له سه رده می ده سه لاتی سه رۆک و هه زیران یه هوود پاراک و ئیسه حق راییندا. باوه به ره ره موون، جاران و امده زانی که هه ره ئیمه ی کو رد له سیاستدا کۆله وارین، دوا یی ده رک هه وت بۆم که له ئیمه ش کۆله وار تر هه ن. ئه مه ته پاش ئه وه ی فلهستینییه کان، ئه وه له باشانه یان له ده ست خویان دا، سه رۆک وه زیرانی ئه وه یی ئیسرائیل ئه ره یل شارۆن ده یه یی به مله زۆری و زۆری زۆر داره کی و سوو ته ره گرتن له کرداری هینده که کۆمه له ی ده سه وه شینی وه ک جیهاد و هه ماس و هه زی بولای لوبیان و بیده سه لاتی و گامه سه له کیی ده ولته عمه ره به کان، نه خشه و پیلانی خزی به سه ره فلهستینییه کاندا سه یینی، نایه چاره سه ره کردنی کیشهی فلهستین، پاش په لامار دانه

سەر عیراق و زالبوون بەسەریدا، چ کارکردنێک (تائیر) ی دەبێ لەسەر کێشەیی کورد، بەتایبەتی لەو پڕۆژەوێکە ئێسرائیل و دەولەتی ترک هەشالەبەندی یەکن! ئەوجا ئەگەر پەلاماری ئەمریکا بۆ سەر عیراق بێستە هێزێ رووخانی رژێمی ئێران و سووریا، کە دوو دۆزینی ئێسرائیلن، گەلێ ئەو دەمە نرخێ دەولەتی ترک بۆ ئێسرائیل و ئەمریکا هەروەک ئێستە دەمێت؟.

(٦) — زۆرجار بەرهەڵستکردنی عیراقی دژی رژێمی سەددام، بەتایبەتی ئێسلامییەکانی سەریه رژێمی تاران و ناسیۆنالیستە عەرەبەکانی سەریه رژێمی سووریا و، ئەنێتە حیزبە کۆمونیستە عەرەبەکانیش و لەنێو ئەواندا پارتی کۆمونیستی عیراق دەبێژن، رووخانی رژێمی سەددام تەنێ کاری "گەلی عیراق" و، لە دژی پەلاماری ئەمریکا بۆ سەر عیراق دەوستن. ئەم هەلۆستەشیان هەرلە هەلۆستی فەرماندارانی دەولەتە عەرەبەکان دەچێ کە لە ترسی عیراقینکی دیموکراتی و کوردستانیکی ئازاد، خۆیان دەخەنە پāl سەددامەو، دياره رووسیا و چین و زۆریه دەولەتە ئەوروپاییەکانیش بۆ بەرژێوەندیی خۆیان هەر ئەو قسەیه دەکەن، —

نایە بەراستی گەلی عیراق دەتوانێ بێیارمەتی هێزێکی سوپایی دەرەو، رژێمی سەددام بپرووخێنێ؟ نایە ئەگەر هێزێ لەشکرێ سۆندخوران و لەپیش هەمووانەو ئەمریکا و، بەریتانیا، لە جەنگی جیهانیی دوووەمدا، بەهێزێ چەک رژێمی نازی نەخستایە، بەرهەڵستکارانی ئەلمان پێیاندا کرا رژێمی نازی لەنێو بێن، کە ئەو پڕۆ سیاسەتکارانی ئەلمانیا ئەم قسەزلانە دەکەن و، ئەم سەلهیه دەنوێن؟.

(٧) — شەڕی خۆکوژی نیوان پارتی و یەکییتی، بڕویه هێزێ بەهێزبوونی تۆرائیتی و ئێسلامی رامباری لەنێوچە نەفرینی باشووری کوردستاندا و یەکییتی نیشتمانی کوردستان گەلێک «تازلات» ی تا ئێستە کردووە بۆ تۆرائییەکانی سەر بە «بەری ترکمان» کە دان بەبوونی کوردستاندا نائین و، «سکەلای رژێمی ترکن، هەروەها ئێسلامییەکان، چ لەنێوچە یەکییتی و چ لەنێوچە پارتی، گەلێک مافیان پێداوە، لەکاتیکیدا کە ئێسلامییەکان لە هەلبژاردنی پەرلمانی کوردستان لە سالی ١٩٩٢ دا لە ٥٪ کەمتریان هینا، ئێستەش هی وایان تێدا هەلکەوتووە وەک

"انصارالاسلام" كه به چك شمېرې پكښې و پارتېش دهكمن. كاربه دهستانی په كښې ده بیژن كه "انصارالاسلام" سهریه كومه لى "القاعده" و بن لادن و ژماره شيان (۱۵۰ - ۴۰۰) كسنيك دهې. ټيسته نمو پرسپاره دټه پشموه، ټايه نهمانه به فرؤكه له نهمغانستانه هاته "فرؤكه خاندې تهوئله و بپاره" و چل گوندیان داگیر كړد و، هر به "فرؤكه" تويي هاوې و چكې قورسيان" گه يانده گوندی "خيلي حمه"؟ پاشان ټايه نهم چند سدت چكداره به باي خودی دژين، وه كورده كه ده بیژي؟ يان پنيوستان به نان و ناو و دهرمان و گه لټك شتومه كي ديكهيه، گهلؤ نهم نازووخهيه له كوئوه دى بزبان؟ نه وهش پنيوستانه بیژم كه نه مانه نهم هه موو ياره تيبه يان له پارتى و په كښې وهرگرت، له كاتيكدا نه ته وه ييبه كانى كورد يه ك بپروى چند مه تره چوارگوشه ييبان پينه دراوه، به تايبه تى كؤنگره ي نيشتمانى كوردستان به سه رو كابه تيبى هاو بپري هئژا جهواد مه لا كه خوى نه وه ته له م سه ميناره دا به شداره و، به وپه پرى دلوه بو مان و خانوچكه كه ي كورد ټنده كوئى.

ټيسته ش پاش پشويه كي كورت تكايه هره كه بپروپاى خوى به وپه پرى سهره ستيه وه دهر بپري و ره خه ي خوى بخاته پروو، به لام تكايه به شيويه كي ديمزكراتانه و هيمانه و بى رووشاندنى هستى هيچ لايه ك و زور سوياس.

چند ټيبينيه ك له سهر سه مينارى هانوئهر!

ماموستا جمال نهمز له كاتى باسكردنى هلوئستى نهمانيا بهرامبر په لامارى نهمريكا بو سهر غبراق چند وينه ي كي كؤنى "گيرهارد شرويدهر" و سهر كرده كانى كه سكه كان له گهل جهلال بارزاني پشاندا و، گوتى نهمانه دوستى جهلال بوون كه نه وه ته خوى ليره يه. تكايه بپرسن لى بزائن شرويدهر و فيشهر نمورؤ سلاؤ دهكمن لى؟ كاك جهلال بارزاني گوتى "نه".

بهرله وه سميناره كه ده سټيكا به پژان، ماموستا جهواد مه لا سه رو كي كؤنگره ي نيشتمانى كوردستان و بروسك ټيبراهيم بهر پرسپارى پنه ندى دهر وه ي كؤنگره ي

نیشتمانی کوردستان KNC و تاري خویان پینشکینشکرد و هیندیک باسی تیکوشین و نامانجی کونگره بیان کرد.

نهم سه میناره پتر له سی کاترمیر درنوی کیشا. نه گهرچی ژماره به کی زوری نه دمان و دوستانی KNC که له شاره دووره کانی نه لمانیا ده ژین نه بمانتوانی ناماده بین، چونکه ده بوو زوری دوو شه مه به یانی زوو، هه ریه که له سر کاری خوی بی، له گه له نه وه شدا سعت که سینک به شداریان کرد. بپنکی باش کاته که تر خانکرا بوو ب و تووژی نازاد و ژماره به کی زور له به شداران بیرو پای خویان ده بری و زوری زوری قسه که مان بیزاری خویان بهرامبر هه لوئستی حکومتی نه لمانیا پیناندا که به نیوی پاراستی ناشتیه وه رژمی سهدام ده پارژن. یه کیک له به شداران گوتی: «ناشتی شتیکی ره وایه، به لام نهم قسه ره وایه کاری ناره وای سهدام ده شاریته وه». دوو به شدار که سر به «پارتی کومونیستی کرنیکاری عیراق» بوون گوتیان: «نهمریکا ده یو بیته عیراق وه و نهوتی کوردستان داگیریکا نهوجا ده ستبگری به سر نیوچه ی که نداودا». چهند که سینکی دیکه گوتیان: «نهمریکا به خیری ب و کوردستان. نیمه تا نیسته چیمان له نهوته که مان بهر که وتوه؟». یه کینکی دیکه گوتی: «هیندی جار باسی مردنی مندالانی عیراق ده کرنی به هزی گه مارودانی عیراق وه. نهمه راسته. به لام باسی هزاران کورد و عیراقی ناکرنی که سهدام له بهندی خانه دا دیانکوژی و زمانیان ده بری و چوایان کورده کا و له ولاتی خویان ده ریاند هه پرینی». یه کینکی دیکه گوتی: «باشه کی بهر پر سیاره له مردنی مندالانی عیراق؟ سهدام بهر پر سیاره!». یه کینکی دیکه گوتی: «باشه بوزی مندالانی نیوچه ی رزگار کراوی کوردستان بهو شیه ویه و بهو زوری به نامرن و مندالانی ژرده سستی سهدام بهو جوړه ده مرن، سهدام خوی بهر پر سیاره». یه کینکی دیکه که خه لکی روزه لاتی کوردستانه، روویکرده نهو دوو به شداری که سهریه «پارتی کومونیستی کرنیکاری عیراق» ن و گوتی: «بزوتنه وه ی کوردایه تی مارکسیست لینینیست و نیسلا مییه کان شیواندیان. نیوه باشد هنام، چونکه خوشم کاتی خوی مارکسیست لینینیست بووم». یه کیک لهو دوو «کومونیسته کرنیکاریه» روویکرده ماموستا جهمال نهبز و گوتی: «تو باسی عهره بی جلفه ت کرد ب و نرم کرد نه وه ی سر کرده کانی عهره ب، خو سر کرده کانی

كوردېش به كوردییه کی شه قوشې قسه ده كهن! ».

(سمرنج!)

كاتيك په كيك له بهشداران باسی مەترسیی نهوېكرد كه نهفسهړنكي غبراقی له كاتى په لامارى نەمرىكا دا هه له كموې بۆى و، خوتبه يه ك بدا و سمریازە كان بئيرى بۆ شهې دۆزى كورد. مامۇستا جەمال نەبەز بۆ پىكه نین گوتى: "خوتبه كى به عمره بىي جلفه ده!".

مامۇستا جەمال نەبەز له وهرامى رهنه ي بهشداربووى كۆمۇنىستى كرنكارىدا گوتى: «نهو قسه يه ي بهرېزت راست نىيه. ههريؤونه مام جەلال به كوردییه كى جوانى رهوان قسه ده كا و، تمنانەت هيرؤوخان ژنى مام جەلال به كوردییه ك قسه ده كا نه گمر بهرېزت پىنج سالى ديكهش خهريكى فيريوونى زمانى كوردى بيت، ناتوانيت بهو كوردییه قسه بكهيت. پاشان نه گمر كوردىك زمانى خوى باش نه زانى، گوناھى گموره ي ده كه وخته نه ستوى دا گيركه رانى كوردستان كه رنادهن زمانى خۆمان به باشى فيريين. به لام بۆچى ده بى كوردىكى وه من، بى گرنوگول به عمره بى قسه بكه م و بنووسم و نهوېش، كه خوى عمره به و لافى سهر كرده بيتى لیده، زمانى خوى به باشى نازانى، له كاتيكدا هېچ به ره له ستىك نىيه له بهر ده م فيريوونى زمانى عمره بيدا و نهوېش هه موو ساتيك باسى "عرويه" بكا بۆمان؟».

كاتيك مامۇستا جەمال نەبەز باسى حكومەتى كوردستانى كرد، په كيك لهو دوو كۆمۇنىسته كرنكارىيه گوتى: «كام حكومەت يان؟» مامۇستا جەمال نەبەز گوتى: «پىم خۆش نىيه كه دوو حكومەتن، به لام عمره به كان ۲۴ حكومەت يان هيه، جارى با كوردېش دوو حكومەتى هه بى». نه م قسه يه به چه پله ي گهرمى بهشداران وه را مراه بهو. په كيك له بهشداران گوتى: "بۆچى كۆنگره ي نىشتمانى كوردستان له گه له كۆنگره ي نه ته وه بى و كۆنگره ي كوردى نەمرىكا په كنا گرن؟». بهرېز مامۇستا جواد مه لا گوتى: «كۆنگره ي نه ته وه بى — برؤكسل كۆنگره يه كى سر به پى كى كى يه. كۆنگره ي نه ته وه بى نابى سر به هېچ حيزىنك بى. كۆنگره ي نەمرىكاش كۆنگره يه كى خوئندكارانه يه. كۆنگره ي نىشتمانى كوردستان، كۆنگره يه كى ناحيزى و گشتىيه كه ههولى كۆكرده وهى هه موو حيزب و كۆمه له و رىياز و كه ساپه تىيه كانى كوردستان ده دا له ژير چه ترنكى نه ته وه بيدا». په كيك له بهشداران

گوټی: "بؤچی کزنګره نېمه و نېمه ناکا؟" مامؤستا جهواد مهلا له وهرامیدا گوټی: «نېمه هر هینده مان لمدستدی. تو فعموو وهره نیو کزنګره و بؤ نېم شتانهی ده فعموویت کار بکه. درګهی کزنګره دانه خراوه لمېرېدم کسدا ...».

یه کښک له دوو کؤمؤنیسته کرنکاریه به مامؤستا جمال نېمېزی گوټی: «تو نیوانت له ګهلا سرکرده کانی کورد باشه و نېم نامانهش بلاؤ ده که بېتموه که دهینیریت بؤیان، بهلام تا نیستا به نیست نېمېز، نېوان بهرامېر بهو داخوازیبانهی تو چ دهلین؟». مامؤستا جمال نېمېز گوټی: «داخوازیی ګهورهی من لهوان ناشتی و پښکوه کارکرده و، زاتانه بهر یانه بؤ یه کګرتن و، نېوانیش بهلینیان داوه که بؤ نېمه کاریکمن و نېم ههنگاهوی دواپیش له سلاحدین نېمېز ګهوامی هولو ته قهلاي هدموو لایه کسمانه. لهبارهی نیوه شهوه "پارتی کؤمؤنیستی کرنکاری غېراق" پرسیار مکړدوه لینیان، نېوان دهینژن که سمریهستیان داوه به نیوه بؤ کارکردن و پارهیان داوه پیتان ...». لیرده هردو وکیان قسه که میان بری پنی و گوټیان «نه. نېمه درویه .... مامؤستا جمال نېمېز گوټی: «باشه نیوه ده تانهوی پیتان بلیم نېوان چییان گوټووه و منیش ګوټیم بؤ هعموو قسه کانتان راګرت. بهلام نیوه رنادهن بیروپای وان بګه یغم پیتان ...».

سهمیناری هانؤفمر دوانګه یه کی نازاد بوو بؤ ګوټپنه وهی بیروپا و بهشداران خوشیی خویان دهر بری به چه پلېرېزان.

سمرؤکی کؤنګرهی نیشتمانیی کوردستان، بهرېز مامؤستا جهواد مهلا، سوپاسی نغندامان و دؤستانی KNC له هانؤفمر (نلمانیا) کرد، بؤ ریخستن و سازدانی نېم سهمیناره.

«میدیا» ژماره (۱۳۳) سالی ههوتهم ۱/۱۰/۲۰۰۲

نەتەوەییەکانی کورد و

کاربەدەستانی «هەرنمی ئاسایش»

ئەوانەمی ئاگاداری کاروباری رامیارین، چ لە کوردستان بن، یان لە دەرەوێ و لاټ، زۆر باشدەزانن کە نەتەوەییەکانی کورد، هەر لە پاش دامەزراندنی «هەرنمی ئاسایش» ەو تا ئەوێ، ییوچان هەولیانداو لەپیناوی ئەویدا کە ناشتی نەتەوەیی لە کوردستاندا جیگیریی و حیزبچیزینە شوونی خۆی بدا بە نیشتمانپەرەری و، بەرپرسانی نەتەوەیی ییشتە سەرپرەری دفتەری رەوشت و نەرنی کوردهواری، بۆئەوێ بتوانن سووت لەو هەلە مێژووییە تاکەلکەوتوو وەرگیری کە بوو بە هۆی ئەوێ نیوچەیدەک لە باشوور بکەوێتە دەست کورد خۆی، تاکو خانۆچکەیدەک بۆ کورد بنیاتنن. بەلام زۆر بەداخەو، تەنگەتیلکەیی حیزبچیزینە و زۆرانگرتنی ناشیانە لەسەر دەسلەت و دەستبردن بۆ چەک لەباتی کێبەرکێی خزمەتی گەل و راکێشانی دلی جەماوەر، شەڕۆشۆرنکی وا چەپەلی لە باشووردا هەلگیرساند، کە ئەوێ نەبجامەکی بەچاوی خۆمان دەبینن و دیارە داروپەردوو و پارچەپۆری ئەم شەڕۆشۆرنییە کورد، هەروا بەمژووانە و بە هاسانی کۆناکرتەو بۆمان. ئەمە لە کاتی کەدا کە داگیرکەری کوردستان رۆژبەرۆژ لە یەک نێزیکدەبنەو و خۆیان لە گەل دەسلەتدارانی جیهان، بەتایبەتی ئەمریکا ریکدەخەن. کورتوکرمانجی، وەک لە وتاری پێشوومدا نووسیووم، «کوردستان وا بەسەر دەستی چەند دۆنکەو».

ئە لەم بارە نازکە و لەم رۆژگارە تەنگانەیدا و، لە پاداشی چاکەخوازی و دلسۆزی نەتەوەییە ئازادخوازەکانی کورددا، دەسلەتدارانی کورد دژایەتی نەتەوەییەکانی کورد دەکەن. ئەمەش ئەک بەشیوەیەکی بابەتە و راستەوخۆ و رووبەرۆ، بەلکو دزانە و لە پشتموێ تیسەرەوتنەرە. سالانی مەالە بەلین بە نەتەوەییەکان دەدەن کە رێدەن پێیان، ریکخراونیک لە هەرنمی ئاسایشدا بەنتوی «کۆنگرە نیشتمانی کوردستان» ەو بەرپرسی کاربە، کەچی هەردەم بەجۆرنیک و بە بیانوویەک دەستیدەستیدەکەن پێیان و، بە پێچەوانەمی ئەمەوێ دەچن هەموو مافیک بە تۆراتییەکان و بەوانە دەدەن کە پێ بە سیەریاندا دەنن. لە دەرەوێ ولاتیش لە گەلیاندا کۆدەبنەو، وەک ئەو کۆیوونەوێ کە نوێنەرانی پارسی و

یه‌کیته‌ی و KNK (واته‌ پێ کێ کێ) له‌ له‌ندن له‌ڕۆژی ۱۵/۱۰/۲۰۰۲ دا پێکه‌وه‌ کردیان به‌ بانگێشتی ده‌زگهی Liberation (لیبه‌ریشن)، به‌لام که‌ کۆنگره‌ی نیشتمانیی کوردستان جێنی چروپ سازده‌کا و نه‌مانه‌ به‌ڕێزوه‌ گاز ده‌کا، یان نایه‌ن، یان تاکه‌ یه‌ک که‌س ده‌نێرن که‌ نه‌وانیش به‌نیوی خۆیانوه‌ قسه‌ده‌که‌ن، نه‌ک به‌نیوی کۆمه‌له‌، یان حیزبه‌که‌یانوه‌ و، رۆژنامه‌کانیشیان یه‌ک وشه‌ له‌و باره‌یه‌وه‌ نانووسن.

ئه‌م هه‌لویه‌سته‌ نادۆستانه‌یه‌ی کاربه‌ده‌ستانی "هه‌رئمی ئاسایش" به‌رامبه‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کانی کورد له‌ کاتی‌که‌دا ده‌بێنرێ که‌ هه‌نده‌ک له‌و کاربه‌ده‌ستانه‌ به‌ ده‌م و به‌ نووسین په‌سنی داگیرکه‌رانی کوردستان ده‌ده‌ن و به‌ دۆستی خۆیان و کورد ده‌یانده‌نه‌ قه‌له‌م. لێره‌دا به‌و کاربه‌دسته‌ سه‌رلێتێنکچووانه‌ ده‌بێژم که‌ په‌ندێک له‌ چاره‌نووسی ئۆجه‌لان و مه‌لا کرێکار و کۆپه‌که‌ی بن لادن وه‌ریگرن.

مه‌لا کرێکار سالانی سال خۆی و خێزانی وه‌ک په‌نابه‌ر له‌ ئۆسلق (پێته‌ختی نه‌روێج) ده‌ژیا و چالاکیی ئیسلامیستانه‌ی خۆی ده‌تواند و چه‌ند جار و چه‌ند جار سه‌ردانی ئێرانی ده‌کرد و ده‌گه‌ڕاوه‌ و که‌سیش پێنه‌ده‌گوت "به‌ری چاوت کلی پێوه‌". هه‌ر له‌ ئۆسلقش رۆژنامه‌یه‌کی به‌زمانی عه‌ره‌بی ده‌رده‌کرد که‌ له‌ سه‌ره‌تاوه‌ نیوی "کردستان" ی پێوه‌ بوو و گوايه‌ بلاوکراوه‌ی "مکتب الاعلام الکوردی" بوو. داوایی له‌سه‌ر داخوازی رۆژمی مه‌لاکانی ئێران وشه‌ی "کردستان" و "کردی" یه‌که‌ی لێلابرد و کردی به‌ "مکتب ازهر". به‌لام ئه‌م گوێپایه‌لییه‌ فریای مه‌لا کرێکار نه‌که‌ت. پاش په‌لاماری ئه‌مریکا بۆسه‌ر ئه‌فغانستان، که‌ مه‌لاکان ده‌رکه‌وت بۆیان هاسنه‌که‌ی ئه‌مریکا داخه‌، ئه‌وه‌ بوو ئه‌مجاره‌ مه‌لا کرێکار ده‌یویست له‌ ئه‌وروپاوه‌ به‌ تارا‌ندا بگه‌ڕێته‌وه‌ بۆ کوردستان، له‌ تاران گرتیان و له‌باتی ئه‌وه‌ی هه‌یج نه‌بی بێده‌نه‌ ده‌ست کاربه‌ده‌ستانی "یه‌کیته‌یی نیشتمانیی کوردستان" که‌ گوايه‌ "هاو‌په‌یمانی ئێران" یه‌که‌سه‌ر دا‌یا‌نه‌ ده‌ست هۆل‌ه‌ند و له‌و‌ش تۆمه‌تی ئه‌وه‌یان خسته‌پا‌ل که‌ گوايه‌ له‌ "ئه‌رده‌ن بازرگانیی به‌ تریاکه‌وه‌ کردوه‌". ئه‌رده‌نیش داوای ئه‌وه‌یکرد مه‌لا کرێکار به‌ده‌نه‌ ده‌ستی. هۆل‌ه‌نده‌ زۆرباش ده‌زانی که‌ ئه‌گه‌ر ئه‌مریکا داوای مه‌لا کرێکار بکا ناتوانن بێنێرن بۆ ئه‌مریکا، چۆنکه‌ له‌ ئه‌مریکا سزای مراندن (عقوبة‌ الاعدام)

هەبە و لە ئەوروپا ئەو سزایە نییە. بەلام لەوانەیە ئەردەن رەوانەی ئەمریکای بکا. بێگومان ئەگەر مەلا کرێکار دلتیانەبواوە لەخۆی، بە تاراندا نەدەهاتەو کوردستان. بێجگە لەمەش هەر رژێمی مەلاکان لەم ماوەی دواییدا (۳۰۰) هاوکاری کۆمەڵەی "القاعە" و لەئێوە ئەواندا کۆڕەکەمی بن لادنی دایە دەست پاکستان و عەرەبستانی سعودی. ئەمە لەکاتیکیدا کە رژێمی مەلاکان هەتا ئەم رۆژانەی دوایی دەبێگوت یەک ئەندامی "القاعە" لە ئێراندا نییە.

ئەمەیان ئێران. سووریاش هەرلە سالی ۱۹۶۶ هەو کە کودەتای حافظ ئەسەد روویدا و میشل عفلق لە سەرۆکایەتی بەعس لایرا و رایکەرە لوئیان وئەوجا عێراق، تا کۆتایی نەوتەکانی سەتەی رابوردوو، شەڕی رژێمی عێراقی دەکرد و بەعسی عێراقی بە دوژمنی خۆنیشی خۆی دەدایە قەلەم. بەلام دووسالێک لەمەوبەر بایدایەو و، خۆی لە عێراق نێزیککردەو و گەلێک پەیماننامەیی بازەرگانی و ئابووری لە گەل رژێمی سەددام بەست و پارەیکە باشی دەستکەوت و، لەمەو ساردییەکی تەواو کەوتە نێوان کاربەدەستانی سووریا و ئەو بەرهەڵستکەرە عێراقییانەی لەوێ دژین و دەنگۆ هەبوو کە بێزۆکانی حیزە کوردی و عێراقییەکان لە سووریا دا دەخەن. بەلام کە سووریا زانی ئەمریکا بەراستییەتی و دەیهوێ لە سەددام بدا و، سۆڤیەتە کۆنەکەش ئەمەو سووریا بپارێزێ، ئەوجا جازنکی دی بایدایەو و گێنێری گۆری و، ئەوتەا فرۆکەیی تایبەتی دەنێرێ بۆ قامیشلی کە مام جەلال و هاوڕێیەکانی لەوێه بپا بۆ دیمەشق و لە دیمەشق لە سالۆنی شەرفدا دایدەبەزێن و لەمەوێ دە رۆژاندا سەرکردەکانی سووریا چەند جار لە گەل مام جەلال کۆدەبنەو، بەلام دەزگەکانی راگەیانندی سووریا هیچ باسی ئەم میوانداریتی و وتووێژانە ناکەن، ئەبە ئەمریکا پەلاماری عێراق نەدا و سەددام، یان دارودەستەکەیی لەسەر کار بێنێ و رۆژێک بێ پێیان بێژن: "ها سەلەبێنە! ئێو مام جەلال و ئەندامانی حکوومەتەکیەتان بەرپرسی وەک سەرۆکدەولەتێک پێشوازی کرد".

ئەمە بێجگە لەوێ کە رژێمی سووریا چەند هەفتەیک بەرلەوێ کۆمەڵگەیی نەتەوە بەکەرئەوکان بپار لەسەر پێشنیازەکەیی ئەمریکا و بەریتانیا بدا، دەبێگوت لەدژی ئەو پێشنیازە دەوستانی، کەچی کە کات هاتە سەر دەنگدان، لە پر سووریا دەنگی بو دا.

سەیرە کە ئەو هیە، سەرکردە ی هەموو حکومەتێک، یان دەولەتێک، بەتێوی حکومەت، یان دەولەتی خۆیە قسەدەکا، تەنانت ئەگەر لەرێی هەلبژاردن و سەرکەوتنی حیزە کەشیەو، سەرکردەیتیی دەستکەوتیی، بەلام ئەمانە ئیمە، زۆریەداخەو، هەر وتووێژێک دەکەن، یان هەر ئەلگورافیکێ پیرۆزیایی لێدەدەن، هەر بەتێوی حیزیی خۆیانەو دەیکەن. ئەوجا چۆن خەلک ئیمە وەک ئەتەوێەک تەماشای بکەن؟.

لە کۆتایی ئەم چەند دێرەدا دەمەوی ئەو بەخەمە بیر هەموو لایەک کە دزایەتی، یان دوزمنایەتیکردنی ئازادیخوازانی نەتەوەییی کورد، هیچ کەلکێک بەنەیاران ناگەیەنێ لە پەژوانی و پاشگەزیوونەو پتر، چۆنکە لەوانە یە روژانی بە کجار سەخت و ناخۆش بێنە پێمان. لەبەر ئەو کەس نابێ لەخۆیایی بێ. مەزوقی ژیر، ئەگەر بەدرێژاییی خۆیدا روانی، بە پاناییی خەلکیشدا دەروانی.

گۆفاری "کۆنگرە" ژمارە (٢٦) - نەورۆزی ٢٠٠٣ ی زاینی.
«میدیا» ژمارە (١٣٦) سالی هەوتەم رۆزی ١٦/١١/٢٠٠٢.

برای میژوونووس دوکتور جه مال نه بهز
گهرمترین رنژوسلاو پینشکینستان ده کهم

دوو وتارم بۆتان ناردوو له گهله بهرنژ د. سهروهر لهبارهی چهواشه کردنی میژووی
کورده له لایهن نوکهری به عسی عبدالخالق سه رسامه وه به هاندان و پشتگیریکردنی
نوکه و جاسووسانی به عس وه که سلاه بهدرالدین و فیصل دهباغ و محمد خضر
مهلولود و بهدران نهحمدهدی جاشی مامهن قهشقه. زور کهس رهییان وایه که به
هاندانی موخابهراتی به عس کراوه له بهر نه م دوو هۆیانه:

۱- جهساسییتهی رۆژاوا بهرام بهر به سلاهدهدینی شهیوویی که نه مه بهکینک بووه
له هۆیهکانی دروسته کردنی دولهتیککی کوردی له لایهن ئینگلیزهوه.

۲- مهسهلهی به عهره به کردنی کوردستان، چونکه هینانهوهی نهسل سلاهدهدین
له قهفقاسیییه وه بۆ ههولیر و کردنی نه م بهمهالهیه به گهوههی نیوچه که، بهلگه و
به هانهیه که دهخاته دهستی رژیمی به عس بۆ (تعریب) له نیوچهی ههولیر، چونکه
دهلی سلاهدهدین عهره به له بهر نهوهی له تکریت له دایکبووه و شهجه رهیه کیش له
چهندین سهراوه دا هیه که شهیوویییه کان به نهسل عهره بهن که (اسماعیل بن
طهتکین) ی برازی سلاهدهدین و پاشای بهمهن دروستیکردوو. جا ئیتر رژیمی
به عس دهتوانی به پنی نه م چهواشه کردنه میژوو بلی ناوچهی ههولیر عهره بهستان
بووه ...

سهلاح بهدرالدینی موخابهراتی عیراقی تا ئیستا دوو جار کتیه چهواشهی
عبدالخالق (صلاح الشهبویی من جدید) ی چاپکردوو و نیازهتی بۆ جاری
سینه میس چاپی بکات.

زور کهس وایانده زانی میژوونووسانی کورد بهتاییهتی تو زور به توندی بهرگری
له میژووی کورد ده کهن و فزحی نه م چهواشه کردنه میژوو ده کهن به وتار و به
وتهکانی تهله فزیونی، به لأم مخابن هیچ دهنگیکتان نه بوو.

هیوادرم رهیی خۆتان له مباره وه بنووسن بۆ رۆژنامهی (میدیا) که شتی باشی
تیدا بلاو ده کهن وه چون بهرگرتان کرد له سهرای سلیمانی و، نه وه له نیسته تان
دهنگیککی گهوههی پهیدا کرد.

زور کهس لیره چاوهروانی رهیتانه.

له گهله رنژم

براتان عبدالرقيب يوسف - ۲۰۰۲/۱۱/۱۵

بەھۇي رۆژنامەي «میدیا» و،
مالپەري «كوردبوون» ۵ وە،
پېشكېش بىي بە مامۇستا ئەبدولرەقىب يۇسۇف،

سلاۋنىكى برايانەت لىبى و هیوام شادی و سەرقازیتە.

گلەیینامەكەت كە رۆژی ۱۵/۱۱ ی لەسەر بوو، گەیشت پئم. پېش ئەوەش، ئەو بەلگەنامانەي كە بەدەستی ناردبووتان، وەرمرگرتن. سوپاسست دەكەم. راستییەكەي، ئەز دەمینكە ئاگام لە خەباتی سەختی زانستكارانەي بەرپۆزت هەیه لەپیناوی راگرتنی رووی دەستكارینەكراوی میژووی نەتەوێ كورد و پاراستنی ناسەوارە دۆرینەكانی كوردستاندا. باوەر بفرموو، پیموایە ئەگەر شتیك بیوایە بەنئیوی «پرولیتاریای رۆشنبیری» یەو، ئەوا ئەو زاراوەیە پڕ بە پێستی تۆ دەبوو. ئافەرین بۆ هەولوتەقەلای بیپسان و هەلسووپانی بیبوچانت لەرپنی خزمەتی فەرھەنگی نەتەوێ كورددا.

كاکی بەرپۆز:

تێكدانێ میژووی كورد لەلایەن هوردەبۆرژواي چلیس و خۆیژنی كوردەو، بەدلی داگیركەرانێ كوردستان، كە لە نامەكەتدا باسكردووە، ئەلە دۆننی و پێرنووە دەستیپێكردووە و، ئەلە «ئالەمەندكارییەكە» ی عەبدولخالیق سەرسامەو (صلاح الدین الايوبي من جدید) سەرچاوەیگرتووە. نووسینەكانی شوكری مەمەد سەگبان (دۆزی كورد Laouestian Kurde لە بیستەكاندا بەزمانی فەرەنسی، كە مامۇستا رەفیق حیلمی بەترکی بەنئیوی «دۆزی كورد لەچەند لاپەڕەكدا — «كورد مسئلهسی صفحاتون» بەرپەرچی داوێتەو و، پەرتۆكەكەي رەشید یاسمی (كرد و پیوستگی نژادی و تاریخی او "بەفارسى") و پەرتۆكەكانی دوكتۆرەمال مەزھەر لەبارەي بەكر سیدقی و شۆرشى ۱۹۲۰ ی عێراق و رۆلی شیخ مەحموود بەعربیی (۱)، هەروەها نووسینەكانی ئیسلامیستە كوردەكان، كە گوێپایەلی رژیمی ئێران و شاسەعوودن، بەتایبەتی لە "رایە الاسلام" دا، لەدۆی سەمینارەكەي من «المستضعفون الكرد و اخوانهم المسلمون» لە شارێ (كونلن ۱۹۹۳)، بیجگە لەمانەش رووخاندن و كاولكردنی ناسەوارەكانی كوردستان، وەك خانەسووتا و

گرمای فاقه خانې بايان له سلیماني و، هملدان بز رووخاندني سهرای سلیماني، که شونډه واری بابانه کانه و چهند ساليك له مېر به هر شهی تو، که گوټووت: «خوت ده سوتيتيت نه گهر نهو کاره کرا» و، هسټيندرا، نه مانه همووی نمونه خرابه کاری و نابهر پرسياری و ناپاکييه بهرام بهر فرهنگي نه ته وهی کورد و، هيچ چهبي نيسه له هملداني داگير کهراني ترك و فارس و عه رب بز کور کردنه وهی ناسهواره کاني کوردستان (هر بزوينه: ژير ناوخستنی شاری هسټنکيف و رووخاندني قهلاي کمرکوک)، دپاره خوزشت ناگات لهوه هديه که له همليري پينتهختي باشووری کوردستاندا، بهر وزي نيوه بز خوشاوی "جیوني" گوزيني نيوی کوردی به عه ربی ده خونه وه، وه که نه وهی نيوی تائين و نه ثين و ناغان و بارزان و ناکو و ناسو و سمکو نيوی کافران بن و، عبدلولو و عومر و فاتيمه و عائشه و نه بیه کر و عدلی، له ناسمانه وه بهر موملماناندا که وتبته خوار و، هيچيان نيوی سرده می بتپرستبي عه ربی بياباني ۱۵ سته له مېر بهر نه بوين. توش، برای بهر يز، که خوت ته رخا نکردوه بز بهر بهر کاني نه م جهرده يه تيبه می که بهر وزي نيوه بز له جهسته می فرهنگي کورد ده کړی و، به تکی ته نی نازايانه شانتداوته ژير نه م پاره گرانه، مالت فاوا بڼ و، ناهو پامزدا ده ست به پشته وه بگري و، دهنگي منيش بهر هه سر دهنگي خوت.

له لايه کی دپکه وه، برای بهر يز، نه ز له کردنه می نه مانه می نیومبردن «سهرسام نیم»، هروه ها له وهش سهرسام نیم که سه لاح به دره دين دوچار "سهرسامانه" که می عبدلولخالقي سهرسامی چاپکردوه و، دهیوی بز جاری سنيه ميش چاپيکاته وه. چونکه نه مانه همووی پنيوستبي به جهنياني فره ماني پندراو ده بن بهر يوه و، گه ليک هن چاوه روانی نه ون سرده می سه ددام بگه رنټه وه و، ده سته می "ترم ... پریم ... پف — ف" بيووژنټه وه ... به لام نه وهی می "سهرسام" کردوه، نه وهی که کاريه دستانه هملير، که به هزی دهنگي جه ماوه ری کورده وه هاتو ونه ته سهرکار و، به ماني کورد ده ژين، نه که هر له خيانه تانه بيندهنگن و بهس، به لکو يارمه تبي نه م کرده وه دزيوانه ش ده دن، يان چاوه پوزن ليی!! بزچی سه لاح به دره دين له باتي نه وهی له سوور ياخه ريکی حيزبي کونه زور نازنه می رژيمي دواپراوی سوختنی خوی

بی، خوی خزانہ دودھتہ سہلاحدین؟ چ دہکا لہوی؟ نیمہ نامانہوی پتر چیلکہ لہمہ بدہین، ٹہوش نہک لہبہر خاتری کہس، بہلکو لہبہر خاتری ناساپشی نتمہوہی و بہس، ٹہگہنا ہرجی لہ دیزہ کہی سہردہمی DDR دا ماوہ، بہ ٹہسکوئی دہرماندہینا بوی۔ باشہ!! تو واز لہمہ بہینہ۔ نایا کاربہدہستانی ہولیر نازانن کہ فازیل عہزاوی تفرانی، چ دوژمنیکی کوردہ، ناوا وک میوانیکی بہرپز لہ ہولیر پیشوازیدہ کہن لئی و، ہزاران دۆلار کہ پارہی کوردی ہہڑارہ، دہکہنہ قوریانی «مام فازیل»؟ بہلام زانایہ کی گہورہی لہ جیہاندا ناسراوی وک پروفیسور بارام رسول کہ بہ پارہی خوی دیتہ ہولیر بۆ یارمہتیدانی زانستگہکانی باشور، کہچی تہنی رۆژنامہی "میدیا" وتوویژ دہکا لہگہلی و، کہ پروفیسور بارام رسول لہ چاکہی خوی، یارمہتیی شانڈیکی زانستگہی ہولیر دہدا لہ ٹیپسالا (سونڈ)، کاربہدہستانی ہولیر ہمر باسیشی ناکہن؟ دہزانی بۆچی؟ چونکہ بارام رسول مرۆٹیکی نتمہوہییہ و حیزہحیزینہ ناکا۔ زانایہ کی گہورہی دیکہی کورد پروفیسور حہسہن حہمہ عدلی گہرکوکی، کہ چہند جار وستی لہ کۆلیجہکانی بڑیشکی زانستگہی کوردستان خرمہت بکا، بہلام گوئیان نەدا پنی، چونکہ رخنہ لہ شہری نیوخوی حیزہکان دہگری۔

باشہ!! تو واز لہمہ بہینہ۔ نایا یہکیتی و پارتی و بزوتتہوی فیسلامی، کہ وا بہ ناوتواوہو لہسر نزار خەزرجی تاوانبار دہکەتہو، نازانن نزار خەزرجی کبیہ، نا بہو شیوہ ناوړوویہراندیہ بہرگریدہ کہن لئی؟ تەنانەت وەزیری نیوخوی یہکیتی بہرپز فہریدیون عبدولقادر، لہرۆژی ۱۰/۲۶ دا فہرموی کہ ئەوان (واتہ یہکیتی، کہ خۆیشی ئەندامی سەرکردہیەتیی یەکیتییہ) لہ سالٹی ۱۹۸۳ — ۱۹۸۴ وہ پینہندیان لہ گہل نزار خەزرجی بووہ و، ئەم پینہندیہش ہتا ہاتەدہرہوی نزار خەزرجی لہ عیراق (واتہ لہ سالی ۱۹۹۹ دا) ہمر بہرہوام بووہ؟ نایا کاک فہریدیون کہ ئەم قسانہی بہ تووہیی و لووتبہرزبہوہ لہ وہرامی پرسیارنکدا کردوہ، کہ مالپہری "کوردستان نیٹ" لہرۆژی ۱۰/۲۶ دا بلاویکردوہتہوہ، ٹہوہ نازانی کہ ئەم قسانہی وی زۆر دہکہون لہسر خوی و حیزہ کہی و کوردیش؟ چونکہ تاکہ داخوازینامہ یہک کہ بدری بہ کاربہدہستانی داغمارک، بہسہ بۆ ٹہوہی

کاک فمرہیدوون وہک شایمت بانگبکری بؤ دادگہ و، ٹہوجا ٹہو پرسیارہ دیتہ پینشہوہ، نایہ یہ کیتی، کہ ٹہوہتہ بہ دہرپرینی یہ کیک لہ سہر کردہ کانی (وشہد شاہد من اہلہا) نیزیکی شانزہ سال پٹوہندی بہ نزار خہزہرجبہوہ بووی، نایا یہ کیتی و نزار ناگیان لہ نہخشہی ٹہنفال و بہہرمہینان و بہکارہینانی چہکی کیمیایی و چارہنووسی دووسہت ہزار گیراوی کورد نہبوہ؟ قو بلٹی سہددام شانزہ سال لہ گوئی گادا نووستی و، ناگای لہم پٹوہندیہ «بہردہوام» ہ نہبووی، یان بابہتہکہ جورنکہ کہ دہبی «دیزہ بہ دہرخونہ» بکری؟؟؟۔ جاران دہیانگوت «سہیرہ لہ کویہ!» وادیارہ ٹہستہ «سہیرہ لہ سلیمانی!»۔

بہراستی دوور نیہ کہ کیشہکہ نہگمر بکہوتہ دادگہ (۲) ہر بہوہوہ ٹہوستی، بہلکو ٹہشہنہ بکا بؤ لیکولینہوہ لہ گہلک شت، وہک شہری ٹیوخزی و پٹوہندی چیزہکان بہ دہوہ و، جوری ٹہو پٹوہندیانہ و ہیندیک شتی دیکہ کہ بیگومان لہ بہرٹوہندی چیزہکان و کورددا نابی۔

برای بہرٹز:

ٹہمانہ ہہموو چہند ٹہوونہیہکی بہکجار کہمن لہو بارہ نالہبارہی کہ چیزہچیزینہ خستوہتہ سہر کولی نہتہوی کورد، ٹہوجا تؤ گلہبی لہ من دہکیت، کہ بؤچی ٹہز لہ تہلہفیزونہ کوردیہکاندا ہلٹوستی خؤم دہرناہرم بہرامبہر ہم شتانہ؟ باشہ، برای بہرٹز، لہکام سہتہلایتدا؟ کورد سی ساتہلایتی ہہیہ، نہگمرچی ہمرسیکیان ٹیوی کوردیان پٹوہی و، بہپارہی کورد دہچن بہرٹوہ، بہلام ہدیہکہیان بہدہست چیزیکہ۔ راستہ خہلکہکہ، نہک ہر لہ کوردستان، بہلکو لہگہلک شونی جیہاندا لووتیان لہم چیزہچیزینہ پر بوہ و، بیزیان دیتہوہ لٹی، بہلام ٹہوہتہ چیزہکانی کوردستان بہہزی زؤرہملی چہکدارہکانیانہوہ قسہیان بہسہر کوردی رہشوروتدا سوارہ۔ با ٹہم چیزیانہ میلشیاکانیان نہمین، ٹہوسا بزانیں لہ ہلباردنیکي نازاددا چہند دہنگیان بہردہکوی؟ لہہیچ کؤمہلگہیہکی دیمؤکراتی ٹہم جیہاندا، ہیچ چیزیک میلشیا نیہ۔ باشہ! نہگمر ٹہمانہ باوہریان بہ دیمؤکراسی ہہیہ، فہرموو با میلشیاکانیان ہلٹوشنہوہ۔ خؤ نہگمر ٹہوہ نہکمن، ٹہوا ہہموو ناقمینکی دیکہی کوردستان، صافی ٹہویان دہبی، کہ، ٹہوانیش

میلشیا دوستیکہن و، رہنگہ دوستیشی بکہن و، کمیش ناتوانی رنبرگی لیان۔
ہمتا میلشیاکان نمبہ لشکرکی نعتوہیبی ناحیزیی، ئەوا هیچ جزوہ
رہوایہتیبہکی قانونیبیان نابی۔ دیمزکراسی و نازادی «باننیک و دوو ەہوا»
ناناسن۔

کاکي بہرئز:

ئەوہی لەسەر من و تو و ەہموو رۆشنبرانی کورد پنیوستە ئەوہیہ، راستەخەلکە
والبیکہین کە بە مینشکی خۆیان بیریکەنەوہ و، خۆیان بپاردەری چارەنووسی
خۆیان بن۔ دیارە هیچ کەسێک بپہەلە وکەموکۆری نییە، بەلام ھونەر ئەوہیہ مرۆڤ
لەسەر ەلەمی خۆی سۆرنەبی و خۆی راستبکاتەوہ و، گەر ەلەکە یزانی بە خەلکی
دیکە گیاندبوو، ئەوا داوای لێبوردن بکا لیان و، زیانەکەیان قەرەبوو بکاتەوہ و،
جاریکی دیکە ئەو رنہ چەوتوچەوئە نەگرتە بەر۔

برای بہرئز:

لە کۆتایی نامەکەدا ئەوہ ناشارمەوہ لیت کە گلەییەکانت لە لایەکەوہ و،
تیکۆشیننی سەخت و کۆلنەدەرانت لەلایەکی دیکەوہ، وایان لە من کرد، بە چەند
وشەیکە کیش و لەنگەردار، ەستی خۆم بەرامبەرت دەبریم۔ رەنگە ئەوہ بزانیە کە
ئەز ھونەر (شاعیر) نیم و حەز لە وشەھۆنیتەوہ ناکەم۔ لەبەر ئەوہ ئەم چەند وشەیکە
نیونەنی «ھونراوہ» نیوی بنی «مۆنراوہ» و ئەمەش دیارییەکە لە بۆی خۆتەوہ بۆ
تۆی بہرئز۔ دیارە، دیاریی بابایەکی وەک من، دەبی چی بیٰ لە «گەلامیو» پتر۔

تەندروستی و سەرمەوتن دەخوازم بۆت و دەبیزم:

رەقیب (۳)، رەقیبی (۴)، رەقیبانت (۵) بیٰ

ناھورامەزدا، پشتیوانت بیٰ

خوای گەورە، کەسی، بیکەسانت بیٰ

سیمیاری (۶) مەزن نزاخوانت بیٰ

تاوسی مەلەک، پاسەوانت بیٰ

پاپەک (۷) لەدەستە ی ھاویرانت بیٰ

زانای سۆرەورد (۸)، لە یارانت بیٰ

سەھاکی سولتان بە میوانت بیٰ

لانەي سەرىەرزان، ئاشىانت بىي
 قىرىشتەي شادى، دەستلەملەت بىي
 تۇيش دەبىي، سىنگى فراوانت بىي
 خىزمەت بەرنامەي، گىشت ژىانت بىي
 تا ماوى، خەمى كوردستانت بىي
 شەرى ملهۇر و زۇردارانت بىي
 شىلەي تىكۇشان، نۇشى گىانت بىي
 سەت جەمال نەبەز، بە قورىانت بىي

پەراۋىزەكان

(۱) — بۇ زانىيارى پىر لەبارى بەكر سىدقى و شىخ مەحمود و پوچكردنەمەي
 بۇچونەكانى دوكتور كەمال مەزھەر، تەماشاي ئەو وتارە بىكە كە لەژنىسى
 «پاشىنپەرۋىدەك لە خىزمەت شاي كوردستان شىخ مەحمودى ئەمردا»، لە رۇژنامەي
 «سەكۈ» ى ژمارە ۱۳ تىشىرىنى دوۋەمى ۱۹۹۷ و، گۇفارى «كۆنگرە» ژمارە ۲۰ ى
 جۇزەردانى ۲۰۰۱ بىلۈمكردوۋەتەمە. ھەرۋەھا وتارى «فەقىانەكەي شىخ مەحمود
 بوو بە دەستەسەر»، لە بەرپەرچى وتارىكدا نووسىيەم كە لە رۇژنامەي «پەيام»
 (لەندەن) ژمارە ۳۲، رەشەمە و نەورۇزى ۲۰۰۱ دا بىلۈكراپوۋە و، پىر بوو لە
 بوختان بەرامبەر شىخ مەحمود. «پەيام» ئەو وتارەي منى بىلۈنەكردەو. ئەمەش
 نەورۋەكەي دىكەبە بۇ ئەو «دىمۇكراسى» و «ئازادى» ىدى كە بە زمان دەگوتىرى و
 بەكردەو ناپىرى. گۇفارى «كۆنگرە» لە ژمارە ۲۱ گە لاۋىژى ۲۰۰۱، بەرامبەر
 ئابى ۲۰۰۱ دا بىلۈيكرەو. ھەرۋەھا رۇژنامەي «سەكۈ» ش. مالىپەرى «كۆنگرە»
 لە كۇتايىي ئەم ژمارەداپە.

(۲) — پاش ئەمەي ئەم نووسىنەم تەواو كىرد، بىيستم كە كارىدەستانى دانمارك
 بىرپارىاندەو نزار خەزەرچى بەدەن بە دادگە و لە ھەۋالىكىشدا ھاتوۋە كە نزار
 خەزەرچى وىستوۋىتەي لە دانمارك دەرپىچى، بەلام كارىدەستانى دانمارك، رىيان
 نەداۋە و دەسبەسەر (اقامە جىرىيە) يانكردوۋە.

(۳) — «رہ قیب» نیوی خودیہ و، وشہ کہ عمرہ بیہ و لہ کاری «راقب، یراقب» وہ وەرگیراوه.

(۴) — «رہ قیب» وشہ کی کوردی سہروگونلاک شکاوه کہ بنہرہ تہ کی دہ بی
 «رکیسو»، «رکیسو» بووی. چنکہ پسونندی به «رک» دوه ہمیدہ. وشہ ی
 «رکہ بمرایمتی» بهمانای «دژایمتی» و «بہرہ نگری» دی و، لہ فارسیدا بووه به
 «رقابت» کہ بهمانای «منافسه» دی. وشہ ی «رہ قیب» ی کوردی لہبارہ ی
 نیمؤلؤزیہ وه، پسونندی به «رہ قیب» ی عمرہ بیہ وه نیہ.

(۵) — «رہ قیانت» واتہ دوژمنانت.

(۶) — «سیمیار» شہ وکہ سہ یہ کہ زانستی «سیمیا» بزانی. «سیمیا»
 بریتیہ لہ و شتہ نہینییانہ ی کہ لہ جیہاندا هہن، یان شہ و شتانہ ی
 پیچہ وانہ ی شہ وانہ ن کہ مروژ دہ یانزانی. «سیمیار» نازنیونکہ بو
 زہر دہشت. زہر دہشت به «زانای سیمیار» نیوی روہ وه، وک لہ
 ماریفہ تی پیرشالیاری زہر دہشتیدا هاتووه.

(۷) — پاپہک، پاپہ کی خورہ می (خورہ مدین) ه، کہ عہرہ به کان
 به شیوہ ی «بابہک» (بابک) دہریدہ بن. پاپہک شور شگیری مہ زنی کورد
 بوو کہ دوانزہ سہ تہ لہ مہ وہر، باسی کؤمہ لگہ یہ کی بیچینی
 کؤمہ لایہ تی دہ کرد، کہ ژنانیش مافیان وک پیوان بی. پاپہک نیزیکی
 ۲۰ سال لہ چیاکانی کوردستاندا شہری دہسہ لاتی خہ لیفہ ی عہرہ ی
 کرد، به لام دواپی به هوی ناپاکسی به کیک لہ سہر کردہ کانی
 لہ شکرہ کہ یہ وه، دزانہ گیرا و جانہ وەرانه لہ لایہن خہ لیفہ ی عہرہ به وه
 کوژرا.

(۸) — مدبست لہ «زانای سؤرہ ورد» فیلہ سوفی کورد و رۆژہ لآت «سورہ
 وردی» یہ کہ خاوه نی فلسفہ ی «تیشکهاوشتن» (الفلسفہ الاشراقیہ) یہ.
 سؤرہ وردی لہ سہر دہ می فرمانپہوایی ٹیہوویہ کاندا، سہرہ یای پنداگرتی کوری
 سہ لاحدین ٹیہووی لہ دژی کوشتنی سؤرہ وردی، به فتوای مہلا عہرہ به
 تہنگہ تیلکہ میشکپوتہ کان کوژرا. پاش کوشتنی نیوی به «شیخ المقتول» (شیخی
 کوژرا) دہرچوو.

(۹) — مەبەست ئە «سەھاکی سولتان» (سولتان سەھاك)ە، كە دامەزرێنەری
ئاینی «یارسان» ە، كە بە كاكەیی و ئەھلی ھەقیش ئیو دەبرێن.

سەرنج!

مالپەری «كوردبوون» ئەمەیه: www.kurdbun.de.

مالپەری «كۆنكرە» (ئینگلیزی) www.knc.org.uk

مالپەری «كۆنكرە» (كوردی) www.knscandinavia.com

جەمال نەبەز

بەرلین

۲۰۰۲/۱۱/۱۶

ئازادىي مروف له نيوان

باوهر و زانست و فلهسه فهدا (*)

مروژ له وکاتهوه که خزی له سمر نم خرې زه وييه ديوتهوه تا نه ورې، له بير کردنه ويدا بهرام بهر به بوونی خزی و کاره ساته کانی نم جيهانه، سى ريزای گرتو و تبهر، ريزای به کهم: ريزای باوهرانه، ريزای دووه: ريزای زانستانه، ريزای سيم: ريزای فلهسه فانه.

مروژ له سمره تاي پيدا بوون و روو بهر بوون وييهوه له گدل ديارده (ظاهرة) ي بوون (الوجود) و نهو رووداوانه ي که له دهو بهر يدا به چاوي ديوني، وه که بهر، باران، بروسکه، همور، گرمه، نه خوشي، له دايک بوون، مردن ... هتد، به دواي نه نيبی نه وانه دا گهراوه و هولي داوه بزاني هوی نه مانه چيه و له کونه دين. وادياره له بهر بيه ده سه لاتي خزی و سوورت منگي بير کردنه و ي بهرام بهر ليکدا نه و ي نم رووداوانه، په کيکه وتوه و له داماويدا خيالي بز هؤ کرد (عامل، سبب) ي سمراساي (خارق العاده) چوه. به لام هورده هورده که وتوه ته سمر نه و ي نهو که ره ستانه ي له دهو روپشتي خزی ديوني، وه که بهرد، ناو، گل، درخت، گيا و ... هتد، تاقي بکاتهوه و له نه نجامي نم تاقير کردنه وانه دا هينده ک زانياري ده سکه وتوه. هر بزوينه: به نه زموني روزانه تيگه يشتوه که هيچ بووه يکي زيار به بي ناو نازی. له بهر نهوه له ريزای گهرمادا درختي ناو داوه. که بروسکه يه که له ريزايکي همور و هلاذا له شونينکي داوه و، نهو شونه گرپتي بهر بووه و گر که گهرم بووه و نهو شته ي سووتانده ووه، ناگري ناسيوه وه هويه که بز گهرم کردنه ووه سووتاندين. له زانياري به سهره تاييانه سووتي و هر گرتوه بز دوزينه و ي شتي ديکه. بزوينه که دوو شتي له يه که خستوه، هستي کردوه که گهرمايي دروسته بي و هتا نهو دوو شته پتر و توندتر له يه که بخرين، گهرمايي پتر ده بي. له مه ووه توانيوي هوی گهرمي بدوزينه ووه. به کورتی: له نه نجامي زنجيره يه که نه زموني روزانه ووه، هينده ک زانياري ده سکه وتوه که بز دوزينه و ي شتي نوي به کار به نيان و، له مه ووه سهره تاي نهو بابته دروسته ووه که پينده گوتري «زانست».

نهم زانسته‌ی که مړؤف پښگېوه، هيندهک تايه‌تکارى هديه:

يه‌که‌م: بابه‌ت‌کاني زانست — شيوای پټوانن، بمرزى، درؤمى، پانايى، قهواره،
قورسايى، پله‌ى گمرى، بارست.

دوهم: زانست بمرؤمى خيمالى روت نيسه، به‌لکو بمره‌نجامى زنجيره‌يه‌ک
نمزمون و تاقیکردنمويه له شون و کاتى تايه‌تيدا.

سپيهم: بابته‌ى زانستانه، شيوای برارودکردنه. واته شو نه‌نجامه‌ى له
نمزمون‌تیکمونه دسته‌که‌مى، ده‌توانرئ له گه‌ل شو نه‌نجامه‌ى له نمزمون‌تیکى دیکمونه
ده‌ستکه‌وتوه، برارودپکړئ. نه‌وجا نه‌گمر نه‌نجامينک لمرزه نمزمون‌تیکدا، وه‌کيه‌ک
دهرچو، نمو ده‌بته‌ شوې که پنى ده‌گوترئ «تئورى زانستانه».

چوارم: زانست له بابته‌مونه دستپينده‌کا و له بابته‌که ده‌کؤلتيمونه، نه‌ک له
شانده‌ى له دهره‌ى بابته‌که‌م، مه‌گمر شوې پټونديان به‌ويابته‌مونه هبئ.

پنجهم: زانست رؤه‌ى (نسبى) يه. واته، زانستينک نيسه که همتاه‌متا له هممو
شون و کاتیکدا راست و گونجاو دهرېچئ.

به‌کورتي: زانست شيوای دؤخگورئ (تطور)ه. تنانته، زانستينکى وه‌ک
ماتماتيك که به «نه‌گؤر» و «نه‌ت‌کين» (مصون، غير قابل الشک و النقد)
داده‌نرئ، له گه‌لتک رووه‌، شيوای ره‌خنه‌ليگرته. بؤ روونکردنمويه نه‌مه‌ش ده‌بئ
بزانبين ماتماتيك چيه. ماتماتيك برتبيه له ليکؤلنمويه چنده‌ايه‌تبيه ژماره‌بييه‌کان (الكميات العددية) و چنده‌ايه‌تبيه فالاييه‌کان (الكميات الغراغية) و
دؤزينمويه پټونديى له‌نيوانياندا. همره‌ها گشتيکردن (تعميم) ى نهم پټونديانته.
نه‌وجا کؤلنمونه لهم چنده‌ايه‌تبيانته، پټوستى به‌ويه که له پيشه‌وه به‌هوردى تاريف
بکړئ، نه‌وش له‌سمر بنچينه‌ى شو تايه‌ت‌کارانه‌ى که هيدانه. دياره نهم
تايه‌ت‌کارانه به يارمه‌تئ هيندهک زاگون (قانون)ى ژيريرئ (منطق) ده‌خرنه‌کار،
بؤ گه‌پشته نه‌نجامى شو پټونديانته نيوان چنده‌ايه‌تبيه‌کان خويان و، شو
پټونديانته که له‌وبهر له نه‌نجامى نه‌مجوره ليکؤلنموانه‌وه ده‌ستکه‌وتون. جا
له‌بهر شوې ماتماتيك په‌نا ده‌باته بهر تاريف و ژيريرئ و، له‌بهر شوې ژيريرئ
تمنئ به‌دواى وينه‌ى «بهر» دا ده‌گه‌رئ، دوور له ماده‌ى بيره، تاريفيش شيوای
گؤرانه، دياره زاگونه‌کانى ماتماتيكيش شو جوړه نه‌گؤره‌نين که بؤ هممو کات و

جە ئێك زەگەكەك بن. هەریۆ نموونەیه‌كی سادەیی ئێك سانه، سالاتیك لەمەوبەر زانییه‌كی ماقاتیك لەبەردەم ژماره‌یه‌ك له‌ ماقاتیكوانه‌كانی ئەوروپادا نیسپاتی كرد كه (۲۲/۷) كه بە‌پێژی نەگۆپ (النسبة الثابتة) نیوده‌برئ، رێژه‌یه‌كی نەگۆپ نییه‌.

زانای بە‌نیوانگی ئینگلیز، ئایزاك نیوتن Isak Newton (۱۶۴۳ – ۱۷۲۷) ییجگه‌ له‌و ئەزمونه‌ی كه‌ له‌سەر رۆناکیی ئاسایی كردی و توانی بە‌هزی پواك Prism هه‌ بیکاته‌ چەند شە‌به‌نگیکی جی‌اواز و دوا‌یی ئەم شە‌به‌نگانه‌ كۆیكاته‌وه‌ و بیانكاته‌ یەك، سئ جۆره‌ دووری خسته‌بەرچاو؟! درئژی و پانایی و بە‌زی. بە‌لام زانای جووله‌كه‌ ئەلبەرت ئاینشتاین (۱۸۷۹ – ۱۹۵۵) كه‌ ئەویش هه‌روه‌ك نیوتن خەریکی ئەزمونی رۆناکی بوو، بە‌تۆژینه‌وه‌ی ئەلیكتریۆ – رۆناکی گه‌یشتە‌ ئەو ئەنجامه‌ی كه‌ رۆناکی بریتییه‌ له‌ چە‌ندایه‌تی گچكه‌ گچكه‌ كه‌ به‌ فۆتۆن نیوده‌برئ. ئەم فۆتۆنانه‌ به‌جاریك ده‌رنایه‌رن، بە‌لكو بە‌چە‌ند جار. لە‌م‌رووه‌وه‌ توانی دیارده‌ی ئەلیكتریۆ – رۆناکی به‌ تیزی چە‌ندایه‌تی لێك‌داته‌وه‌. ئاینشتاین توانی لە‌رنگه‌ی لێكۆلینه‌وه‌ی پێوه‌ندی نیوان وزه‌ (طاقة) و بارست (كتلة) هه‌ بگاته‌ تیزی رێژه‌یی تاییه‌تی. ئەوجا به‌یارمه‌تی ماقاتیك توانی تیزی رێژه‌یی گشتی دا‌به‌ینی. كه‌ له‌مه‌یانه‌دا، به‌ پێچه‌وانه‌ی نیوته‌وه‌، له‌پێوه‌ندی هێزی راكێشان و چە‌مانه‌وه‌ی فالابی (الافحنه‌ الفراغی) دووریه‌كی چاره‌می پێدا كه‌ ئەم‌ش سه‌رده‌م (زه‌مان) بوو. به‌كورتی تیزی ئاینشتاین راست‌كردنه‌وه‌ی تیزی نیوتن بوو. له‌م سە‌ته‌یه‌شدا فیزیكزان و فە‌یله‌سووفی گه‌وره‌ی كورد محە‌مه‌د له‌یلا، پاش خە‌ریكبوونی سالانی سالت به‌یابه‌تی بارستایی Massismus یه‌وه‌ تیزییه‌كی دا‌هیناوه‌ كه‌ كه‌م‌كورتی تیزییه‌كانی نیوتن و ئاینشتاین ده‌خاته‌رو (۱).

ئەمانه‌ی سه‌روه‌ه‌ چە‌ند نموونه‌یه‌ك بوون بۆ ئەوه‌ی كه‌ ماقاتیك و فیزیکی ماقاتیكانه‌ش، وه‌ك زانسته‌كانی دیکه‌ شی‌وا‌ی گۆ‌ران و دۆخ‌گۆ‌رین، ئە‌گه‌رچی به‌قه‌واره‌یه‌كی كه‌م‌تر له‌وانی دی.

مرؤف هه‌ر له‌ كۆنه‌ه‌ هه‌ستی به‌وه‌ كردوه‌ كه‌ هه‌موو شتیك به‌زانست لێك‌دانه‌یه‌وه‌ بژی. چۆنكه‌ هه‌تا ئێسته‌ زانست نه‌گه‌یشته‌وه‌ته‌ ئەوه‌ی ماك و بنچینه‌ی بوون (وجود) به‌ته‌وا‌وی لێك‌داته‌وه‌. له‌بەر ئەوه‌ بۆ لێك‌دانه‌وه‌ی دیارده‌ی بوون، پە‌نای

بەردۈۋەتە بەر خەيالى، ۵. شىنكى سىراسايسى (خارق العاده) ى كىردۈۋەتە رامانى خۇي، كە ئەمەيان بەپىچەۋانەي كەرسەتەي زانستەۋە، ئە دەپىنرى و، ئە دەپىنورى و ئە تاقىدە كىرەتەۋە و، ئە دەتۋانرى بوون، يان ئەبوونى ئىسپات بىرى. بەمەش دەگۈنرى «باۋەر».

۷. شەي «باۋەر» كە بە كوردىي «پەھلەۋى» Vaver (فافر) ە و بەماناي «دلىابوون» و «پەستىكردنى قەسەي كەسنىك» دى، لە دوۋەش پىنكەتۋە. «با» و «ۋەر». «با» بە كوردى «پەھلەۋى» Epak (ئەپاك) ە و بەماناي «خودى» و «خاۋەنى شتىك» دى (۲). واتە، باۋەر پىنۋەندىيەكە لىتىۋان «مرۇف و خودى» دا بۇ لىكەندەۋى بىنەمەي بوون. كەسنىك كە باۋەرى بە شتىك ھەي، سا ئەۋ شتە دىارىي، يان نادىارىي، خۇشپىيەك دەكەۋىتە گىيانى. چۈنكە ھەموو خۇشپىيەك گىيانى لە دلىابىيەۋە سەرھەلدەدا و ھەموو ناخۇشپىيەكىشى لە دىلەۋاكە و ترس و نادلىابىيەۋە. شتىكى رىكەۋت نىيە كە وشەي «ايمان» ى عەربىي ماناي «دلىابوون لىپرىي خۇيەستەۋە بە باۋەر پىكەۋەيە».

مرۇف لە رىگەي باۋەرۋە جۈرە ھۆكردىكى دۈزىۋەتەۋە بۇ بىنەمەي بوونى خۇي و خاۋەنى بوون (ۋاتە: خودى) كە لە رىي تاقىكردنەۋى زانستەۋە بۆينەكراۋە. دەيى ئەۋە بزانىن كە باۋەر لە گەل پىروپوچ (خرافات) دا، دوۋشتى جىساۋان. چۈنكە ئىسپاتكردنى ناپاستىي (پىروپوچ) لىپى زانستەۋە ھاسانە. بۇغۈنە پاش ئەۋەي تىلسكۇپ دروستكرا، تۋانرا بانگەشەي كلىسەي دىيانى بەدرۇ بىخىرەۋە كە گۋايە «زەۋى پانە و خۇر بەدەۋرى زەۋىدا دەخولتەۋە». لە گەل ئەۋەشدا زۇركەس ھەن باۋەريان بە پىروپوچە. لەنىۋ كوردەۋارىشدا باۋەر بە پىروپوچ زۇرە، ھەر بۇغۈنە يەكىك لوۋتى خورا، دەپىژن ئەۋە «شەپنىك دەيى بە تۋوشپىيەۋە»، يان بەرى دەستى خورا، دەپىژن «پارەي تىدەچى»... كەلەشەر دەمەۋ ئىۋارە بىخونى سەرىدەپىن، دەپىژن «سەرى خاۋەنەكەي دەخا» !!!

گىرنگىرنى شتىك كە لەسەر بىنچىنەي باۋەر دامەزراۋە ئاينە. بىناخەي ئاين لەسەر بوونى دۇگماپىتۋلۇزىيا و بوونى خودى دامەزراۋە كە لە ھۆكرد و ھىنەرىبوونى مرۇف و جىھانە. بەلام وىنەي خودى خۇي و پىنۋەندىي لە گەل مرۇفدا، لە رامانە ئاينىيەكاندا ۋەكىكە نىيە. ھەر بۇۋىتە: خودى بەپىي ئىزداناسىي (الەيات) ى

لەگەڵت، گوتم، بەراستی کاتم زۆر کەمە و دەبێ دەستبەجێ بچم بۆ وێستگەى
 شەمەندەفەر، فەرموو بەرتووە قسە بکەین. گوتمى ئەز بە ئۆتۆمۆبیل دەتەم بۆ
 وێستگەى شەمەندەفەر. کە سوارى ئۆتۆمۆبیل بووین، گوتمى «زۆر پێم خوش بوو کە
 باسێ چىای جودیت کرد، بەلام چیرۆکەکە جۆرنکى دیکەمە. «خودى خۆى قاچىکى
 لەسەر چىای جودى داناو و قاچەکەى دیکەشى بە هەموو ئەم گەردوونەدا
 دەسوورنیتەو و، بەو جۆرە سەرنجى جیهان دەدا. هەر کەسێک خراپەیکە بکا
 بەردىکى تێدەگرێ. منیش بزوێک گرتى و گوتم «باشە بەردەکە گەورە، یان
 گچکەیکە؟» گوتمى: «ئەو بەپێى گوناھە. ئەوى گوناھى گەورەبێ، بەردىکى گەورەى
 تێدەگرێ و، ئەوى گوناھى گچکە بێ، بەردىکى گچکەى تێدەگرێ. هێ وا هەیدە
 کوێر دەبێ، هێ وا هەیدە، شوێنیکى دەشکێ، هێ وا هەیدە دەمرێ، هێ وا هەیدە هەر
 نازارى پێدەگا. گوتم: «باشە ئەم هەموو بەردە چۆن کۆدەکرێتەو؟». گوتمى: «ئەو
 ھاسانە. دە دوانزە فریشتەى ھەن، بێسۆچان بە (لۆرى گەورە) "تپىلى" بەرد
 کۆدەکەنەو و دەپھێنن بۆى. کە ئەم قسانەى دەکرد، جۆشى سەندبوو، بە ھەردوو
 دەست لە جوولەدا بوو. گوتم: «دەست لە سۆکانى ئۆتۆمۆبیلەکە بەر نەدە، ئەگەنا
 خۆمان دەدەین بەلایەکدا». گوتمى: «نەترسە، خودى بامەیدە». پاش ئەم وانە،
 پێکەنینىکى خەست گرتبوومى و، شەرمیشم بەخۆم دەھات، بەتایبەتى چۆنکە ئەو
 زۆر پێناخۆش بوو. گوتمى: «پێ نەکەنە. ئەز تۆم خوش دەوێ، چۆنکە تۆ خەمەتى
 گەلەکەمان دەکەیت، بەلام خۆت کافر نەکە». لەم قسانەدا بووین گەشتینە
 وێستگەى شەمەندەفەر. کە دەرکەى تەنیشتم کردەو بۆ دابەزین، سەرم بەر لاشىپانى
 سەرەوێ چوارچێوێ دەرگەکە کەوت و زۆر ئیشا. برادەرەکە دەستبەجێ گوتمى:
 «ئەو بەردەکە بوو». تاوێک پاش ئەمە، ئۆتۆمۆبیلێک زۆر بەخیرایى بە تەنیشتمدا
 تێپەڕى و چەند سانتیمەترێک زۆر لێم نێزیک بوایە خۆى دەدا لێم. برادەرەکە گوتمى:
 «تۆبە بکە، ئەگەنا بەردىکى دیکەت تێدەگرێ».

جا ئێستە ئێمە ناتوانین بلێین ئەو برادەرە درۆ دەکا. درۆ ناکا. چۆنکە باوەرى
 بەو شتە ھەیدە. ھێچ خاوەن باوەرێک درۆناکا. درۆ ئەمەیدە بابەتێک بەو پەرى
 ھۆشیارییەو بە ھەلە، یان بە ناتەواوى بگێڕدێتەو. لێرەدا باس باسێ درۆ نییە،
 بەلکو ئەوێ، نایە ئەو شتە خۆى لەخۆیدا بە پێى پێوانەى زانستانە، راستە یان نا.

ئەز بۇخۇم ناتوانم باۋەر بە خودنیهك بكمم كە بەردەفرکانی بکا. ئەگەر یەكینکی دیکە باۋەر بەو دەکا، ئەوا نازادە. بەلام ئەوئی لیرەدا شایانی سەرنجیدانە ئەوئیە، کاتیک سەری مەن بەر لاشیپانی سەرەوئی دەرگئی ئۆتۆمۆبیلەكە کەوت، بەلای مەنەو هۆی بیناگایی خۆم بوو. بەلام بەلای ئەو برادرەو، ئەو ئەو بەردە بوو كە خودی گرتوویەتی لە مەن لە چیسای جودییمەو بەرەو نەمسا. فەرکەئی ئۆتۆمۆبیلەكە بە تەنیشتمدا، بەلای مەنەو، گرتەدانی هاژوری ئۆتۆمۆبیلەكە و پەلەکردنی بوو، بەلام بەلای ئەو برادرەو، وریاکردنەوئیەك بوو لەلایەن خودی وە و، ئەگەر، چیسای پینکەنم، ئەوا بەردنکی دیکەئی وا دەرگتە مەن، كە کۆتایی ژباغی لەگەڵ بی. هەردوو رووداو كە بەلای مەنەو لە بیناگایییمەو روویاندا و، بۆ ئەو برادرەش ئیسپاتی تەواو بوون بۆ باۋەرەكەئی خۆی. لەگەڵ ئەوێشدا ئەگەر هەر لەو سنوورەدا بوەستایە هیچ زیانیکی نەدەبوو. بەلام كە لەو سنوورەو دەرچوو، زیانی گەورەیی هەیدە، چۆنكە ئەو برادرە باۋەرەکردنی مەن بە باۋەرەكەئی وی، بە سەربەستیی باۋەر دانانی وەك مەن، بەلكو بە «كفر»ی دادەنی و پینكەننەكەئی مەن، بە بی تۆرەیی (بی ئەدەبی) ناداتە قەلەم، بەلكو بە «كافریتی» دادەنی. ترسەكە ئالیرەدایە و لیرەو دەستپیندەكا. چۆنكە ئەگەر تۆ باۋەر تۆ نەهینا بەباۋەری كەسینك كە سنووری بیركردنەوئی هیندە تەسك بوو، تۆی بە «كافر» دایە قەلەم، دیارە تۆ ناتوانیت چاۋەرانی ریزی ئازادیی خۆت بیت لەو كەسە.

جا نێمە ئێستە ئەگەر ئازادی بکەینە مافیکی بنچینەیی مرۇف، دەبی بئێزین كە هەموو خاوەن باۋەرینك - وەك مرۇف - ئازادە لە جۆری رامانی خۆی و دەبرینی ئەو رامانە، بەلام هەموو ئەوانەیی كە خاوەن باۋەرین، ئەوانیش هەر ئازادەن، بە مەرچینك دەبرینی باۋەر، بەشێوەیەكی ناشیخوازانە و بی زۆر و زەنگ بی. دیارە لە كۆمەلگەیی كی سۆسیالیستیدا كە ئازادی یەكسانی مرۇفی كەردبێتە بنەمای خۆی، هیچ كەسینك مافی ئەوئی نییە بەزۆر باۋەری خۆی بەسەر كەسینكی دیکەدا بێستەپینی. واتە، كۆمەلگە دەبی لەرۆی باۋەرەو پلورالستی بی. جا لەبەر ئەوئی «دەولەت» دەبی دووریە ژیاڕیەكانی لەگەڵ دووریە ژیاڕیەكانی كۆمەلگەدا یەكسان بن، دیارە دەولەتیش دەبی پلورالستی بی، واتە نابێ بێتە دەزگەئی دەسلەاتی هیچ

باۋەر ۋە ھېچ ئاينىك. بىنگىمان لەمجۇرە دەۋلەتەدا، ھەموو جۇرە ئاينىك و رامانىك رىزى خۇي دەپى، بەلەم ئاكرىتە دەستورى كۆمەلگە.

يىجگە لە باۋەر و زانست، مرۇف ھەر لە كۆنەمە بۇ لىكدانەۋى بىنەمەي بوون، رىيەكى دىكەشى گرتوۋەتە بەر، كە ئەمەش فىلسەفەدە.

فىلسەفە بىرىيە لە توۋىن و ھورد كرىنەۋى سەرەتا بىنچىنەيىيەكانى بوون (وجود) و ھزر (فكر) بەشۋەدەكى تايىەتى، بۇ گەمىشتە «راستى». بۇ ئەمەش فىلسەفە پەنا دەپاتە بەر ژىرىيىي ھۇش (منطق العقل). لىبەر ئەۋە فىلسەفە لە بەلگەنەۋىستەكان (مسلما، بدىھيات) ھە دەستىپىنكا، ئەۋجا ئەۋ بەلگەنەۋىستانە، نەخۇيا (غىيى) بىن، يان دىيار بىن، ئەۋە بەلەي فىلسەفەۋە ۋەكىەكە. لىرەدا فىلسەفە خۇي لە ئاين جىيادەكاتەۋە. چۈنكە بىنچىنەي ئاين باۋەرە. بەلەم فىلسەفە باۋەر ئاكاتە بىنچىنەيەك بۇ ئەۋ شتەي بە «راستى» دەۋرىتە قەلەم. فىلسەفە خۇشى لە زانست جىيادەكاتەۋە، چۈنكە زانست لە «ماددە» ۋە دەستىپىدەكا. بۇۋىنە فىزىك لە خۇپسك (طبيعة) ھە دەستىپىدەكا و بە پەنا بىردنە بەر ماقماتىك دەپەۋى دىيارەكانى خۇپسك لىكېداتەۋە. بەلەم فىلسەفە دەپەۋى ئەم سەرەتايانەي خۇپسك شىبكاتەۋە و بىيانباتەۋە سەرماكى بىنچىنەيىيان. فىلسەفە سەتان و بگرە پىتر، قوتابخانە و رىبازى جىياجىاي ھەدە. كۆنترىن فىلسەفە فىلسەفەي رۇۋەلەتتىيە كە لە زەردەشت و كۇنۇسۇس و بوۋداۋە دەستىپىنكردۋە. ئەۋجا فىلسەفەي يۇنان دى كە ئەمرستىق و سۇكرات و پلاتۇ (ئەفلاتون) و دىۋگىن نۆنەرانى گەۋرەي ئەم قوتابخانەيەن. لە سەتەي نۆتىدا دىكارەت و كانت و فۇمەرباخ و ھىگل و لايتنىز و رەسل سوارچاكانى فىلسەفەي ئەۋروپايىن.

فىلسەفە و فىلەسوفەكان بەگشتى، دەرگىن بە سى بەشۋە!

۱- ئىدىيالىستەكان كە بىنچىنەي ھەموو شتىك دەبەنەۋە سەر ھۇش (عقل).

۲- مەترىيالىستەكان كە بىنچىنەي ھەموو شتىك دەبەنەۋە سەر مەنى (ماددە).

۳- دوۋەكەكان كە ھەموو شتىك دەبەنەۋە سەر ھۇش و مەنى پىكەۋە.

دەپى ئامازە بۇ ئەۋە بىكەين كە ھەر لە كۆنەۋە و بەھۇي زانستگەي «ھەرەن» ي كوردستانەۋە، جۇرە فىلسەفەيەك لە رۇۋەلەتدا ھاتە كايەۋە كە بە فىلسەفەي

«نەزانىنى راستىيى پەتى» نىوېرۆي كە عەرەبەكان پىيان دەگوت: «لاادريه». بەپىي ئەم فەلسەفەيە «هۆش»ى مرؤف ناتوانى سنوورى ئەزموونى خۆيى خاوەنەكەي بىهزنى. لەبەر ئەوە ناتوانى هېچ شتىك ئىسپاتبكرى كە لە دەرەهەي ئەو سنورەدا بى. هيندەك كەس هەن كە ئەمە بە گومانكردن لە بوونى خودى و ژيانەهەي مرؤف پاش مردن، ئىكەدەنەهە. بەهەر جۆر، ئەم سەتانهي دوايدا لە ئەوروپا چەند فەيلەسوفىك هاتنەكاپە كە سەرە قوتابخانەي «نەزانىنى راستىيى پەتى» بوون، لەوەرە لىبەرالىزم هاتە كاپە. يەككە لەوانە فەيلەسوفى ئەلمانى فرە بەنئىرەنگ ئيمانئۆئىل كانت Emanuel Kant (۱۷۲۴ – ۱۸۰۴) بوو، كە هەولیدا هۆش و هەست (عقل و حس) پىكەو بىهستى. كانت دەيگوت «ئەو شتانهي هۆش سەر دەرەكا لىيان، پىوستىيان بە ئەزموونى هەستە، ئەگەنا بەي ئەزموونى هەست، هەرەك پەيكەرى پىگيان دەمىنئەهە».

كانت دەيژى: «چۆنكە ئەو تاقىكردنەوانەي ئىمە هەمانە لەبارەي ئەو شتانهە كە لە دەرەهەن، هەر ئەنى ئەو رووداوانە (ظاهرة) دەگرىتەو كە دەتوانىن بە هەستى خۆمان بى بىهستىن پىيان و، ئىمە لە جىهاندا بە دەزگەي هۆشى خۆمان، ئەنى دەتوانىن لەو رووداوانە بگەين. بەلام ئەهەي لەپشت ئەو رووداوانەهەن بەهېچ جۆرى ناتوانىن بەهۆشى پەتى (العقل المجرد) بزانىن چىن».

كانت دەيژى: گەرەن بەدواي راستىنەكان (حقائق) دا بە هۆي هۆشەو، مرؤف دەخاتە دۆخى ناتەبايى (تناقض) هە. بۆئىنە: گەرەن بەدواي كات و جى دا، دەمانباتەو سەر ئەهەي كە هەردووكان كۆتايىيان دى و، كۆتايىشيان ناى. گەرەن بەدواي ئىن (ارادة) ي مرؤفدا دەگاتە ئەهەي مرؤف ئىنى خۆي بەدەست خۆيەتى (مخير) و هاوكات بەدەست خۆي نىيە (مسير) ه. گەرەن بەدواي خودى دا دەگاتە ئەهەي هەيو نىشە».

نۆئەرىنكى دى ئەم قوتابخانەيە فەيلەسوفى فەرەنسى ئوگۇست كۆنت Auguste Conte (۱۷۹۸ – ۱۸۰۷) بوو كە بە داھىنەرى «فەلسەفەي چۆنئىتى» دادەنرى.

كۆنت، هەولەدا بۆ چاككردنى كۆمەلگە بەپىي پەنابردنە بەر ئەو ئەنجامەي كە زانستە خۆرپسكەيە شارستانىيەكان پىيگەبشتوون. كۆنت دۆى مېتافىزىك بوو.

میتافیزیک بەدوای بوونی پەتی (الوجود المطلق) دا دەگەرێ، واتە بوون بەتەنێ، بێ هیچ تاییەتکارێک، تاییەتکاری بوونی خۆی نەبێ. بەپێی کۆنت بیرى مرؤف لە پرۆسەى دۆخگۆڕیدا بە سێ پلە تێپەر بوو:

۱- پلەى ئێزدباوهری (لاهوتی) کە هەموو شتێک بەبوونی هێزێکی سەراسا (خارق العادة) لێکدەداتەوه.

۲- پلەى میتافیزیکى کە هەموو شتێک بە بنچینهیهکی ناک و تەنێ لێکدەداتەوه.

۳- پلەى چۆنتیتی کە هەموو وادانانێک (فرضية) لە ئەلجامی تەماشاکردن و ئەزموونەوه دیاریدەکا، نەک بە خەیاڵ.

فەیلەسوفێکی دیکەى ئەم مەیدانە، فەیلەسوفى ئینگلیز هیریەرت سپینسەر Herbert Spencer (۱۸۲۰ - ۱۹۰۳) بوو. بەپێی سپینسەر فەلسەفە بریتییە لەوێ تۆ لە گۆشەنیکای دۆخگۆڕییەوه (تطور) پروانیتە زانیاری (معرفة). بەپێی سپینسەر ئەوێ کە دەتوانی بناسرێ، ئەو هەر ئەو شتێه کە دەتوانی بەراورد بکری بە شتی دیکە. جا لەبەر ئەوێ پەتی (مطلق) بە هیچ جۆرنێک شیواى بەراوردکردن نییە، لەگەڵ خۆی نەبێ، دیارە بە هیچ جۆرنێک نازانری چییە. کە واتە سنووری زانیاری مرؤف، تەنێ ئەو دیاردانێه کە روو دەدەن و پێوەندییەکانی ئێوانیانە.

شایانی باسە کە سپینسەر ماوێهکی کورت پێش ئەوێ کۆچیدوایی بکا، چاوی بە فەیلەسوف و تیکۆشەری کورد شیخ محەممەد عەبدۆ (۱۸۲۵ - ۱۹۰۵) کەتێو، کاتی کە شیخ لە ئەوروپا دەریدەر بوو. شیخ بیرکەرەوێهکی مەزنی رۆژھەلات بوو، داوای چاککردنی باری کۆمەڵگە و مافی گەلان و هاوئاھەنگکردنی زانست و ئایینی دەکرد.

فەلسەفە هەرچەندە بەدوای بنکەبنەرەتییەکانی «بوون» دا دەگەرێ و دەیهوێ لەو رێنێو بگاتە «راستی»، بەلام لێرەدا ئەو پرسیارە دیتە پێشی، ئایا «راستی» چییە؟ ئایا «راستی پەتی» هەیە؟ ئەگەر هەیە بەچی و چۆن دەتوانین پێشێگەین؟. قسە لەسەر ئەو نییە کە فەلسەفە بە یارمەتی ژیریژی و کور (قول) خوێندنەوه، دەیهوێ بگاتە «راستی». بەلام ئەوێ کە ئەو پرۆسەیه دەبا بەرێو مێشکی مرؤفە. مێشکی مرؤف وەک فەیلەسوفەکانی بەرەى «ئەزانینی راستی پەتی» دەبیژن، تەنێ

روودە. (ظەاھ) ى شت دەبىر، ئەك ئەو شتانەى لە نئوھەن. چۈنكە مېشكى. مرۇف ناتوانى دىۋى نئوھەى ئەو شتانە بېنى. بىجگە لەمەش فەلسەفەىكى يەكگرتو نىيە، بەلكو سەتان و پتر قوتابخانەى فەلسەفەىى ھەيە. ھەر لەبەر ئەۋەيە مرۇف، لە لاىەكەۋە، لەرئى فەلسەفەۋە

گەبشتوۋەتە گەلەك شتى بەكەك كە خزمەتى مرۇفبان كروودە، لەلايەكى دېكەۋە ھەر لەرئى فەلسەفەۋە گەلەك نىدىلۇزىيى واش ھاتوونە پېشەۋە كە دۋى نازادىي مرۇف بوون. بەپئى فەلسەفەى كۈنى پۇنان، كۈمەلگە بەچەند چىنەك بەشكرابوو، يەكەك لەۋانە «راستە خەك» بوون كە ھىچ مافىكىيان نەبوو، نۆكەرىكردن نەبى. ئەو دەستوورە دەيگوت: «خواستى خۇرسك (طبیعت) ە كە باربارەكان بەندەى پۇنانەكان». غوونەى دى فەلسەفەى «ھىگل» Hegel (۱۷۷۰ — ۱۸۳۰) ئەلمانىيە كە لەۋەۋە دورۇبىزى «ماركسىتى» و «نازىتى» لە دايكبوون، كە لە سۇففىت و چىن و ئەلمانىيا و ئەلبانىيا خزانە كار و ئەۋەپرى دوژمنايەتبيان بەرامبەر نازادىي مرۇف لیدەركەوت.

بەكورتى، نازادىي مرۇف ناتوانى رەۋايەتتى خۇى ھەموو كاتەك لە فەلسەفەۋە ۋەرىگى. لەبەر ئەۋە، ھەر زانست دەمىنى كە نازادى بتوانى بىكاتە پالېشتى خۇى. چۈنكە زانست لە بابەتەۋە دەردەچى و لاىەنگرى بابەتە. بابەتەكە لىرەدا مرۇفە كە نازادى بىچىنەى ھەموو ماقەكانىتى.

* — ئەم وتارە لەنىۋەرراستى ھەشتاكاندا نووسراۋە ۋەك بەشىكى بەرگى دوۋەمى «ھىندىك لە كېشە بىنەرەتسىەكانى قوتابخانەى كوردىي سۇسىالېزم»، كە بەرگى يەكەمى لە سۆند لە ۱۹۸۵ دا لە چاپدرا و، لە كۈتايى سالى ۲۰۰۱ دا چاپى دوۋەمى ئەم بەرگى يەكەمە لە ھەۋلىر لەلايەن رۇژنامەى «مىدىيا» ۋە دەرچوو.

(۱) — گەلەك گوند و بازىرى كوردستان ھەن كە بە «با» دەستپىدەكەن ۋەك «بامەرنى»، «باپشتىيان»، «باقوۋبە»، «بانە»، «بالىسان»، «بايەۋا»، «باينجان» و ... ھتد.

(٢) - محەممەد لەبەلا، وەك لەنڭۆهكەى ديارە، بەنڭى دابكەبەه «لەيلا» نڭۆنراوه، وەك گەلڭك مالباتى كورد كە نڭۆى دايكيان هەلڭدەگرن، نەك نڭۆى باوكيان. محەممەد لە تاخى كوردان (حى الاكراد لە ديمەشق) لە دايكبووه و لەوى چووه ته قوتابخانە و لەبەر هەژارى، زۆر درەنگ قوتابخانەى تەواو كردووه. وەك جۆتكار و دارتاشيش كاريكردووه. پاش نەوه لەلايدەن كاريە دەستانى سوورياوه لەسەر كوردايەتى تەنگى پڭهه لچنراوه و، وەك پەناپەر هاتووه بۆ ئەوروپا و بووه بە پەناپەر لە ئەلمانيا. لە شارى براون شفايك لە زانستگەى تەنكۆلۆژى خوڭندنى هەندازيارى تەواو كردووه. هەرلە سەرەتاي دامەزراندنى «ئەكادىمىاى كوردى بۆ زانست و هونەر» لە سالى ١٩٨٥ دا بووه بە ئەندام. بەرهنجامى ليكۆلڭنەوهكانى لەبارەى بارستايى Massismus يەوه نارد بۆ گەلڭك لە پروفيسۆرەكانى ئەوروپا. نەزاتى ئەوهيانكرد كە بڭڭن «نەراستە» و نەهڭندە نازابوون كە بڭڭن «راستە». راستيپهكەى ئەگەر محەممەد لەيلا كورد نەبوايه، چەند جارڭك خەلاتى نۆيلى وەرڭرت.

حیزد حیزینهی کورد و، هه‌ره‌شه ره‌شه‌ی گورگه‌بۆر

ئەوی سەرئنجی میژووی کوردی دابی لەم پەنجاسالە‌ی دوا‌ییدا، تەنانت سەرئنجیکی سەرئنجیش، ئەک سەرئنجیکی کوور (قوول) و هورد، بە‌هاسانی بۆی دەر‌دە‌که‌وی کە حیزد حیزینه دەورنکی بنچینه‌یی گێ‌پاوه لە سەر‌لێ‌ش‌واندن و بە‌هە‌له‌بردنی جە‌ساوه‌ری کورد و، نا‌کۆ‌کیدروستکردن لە‌نیوان ریزه‌کانی خە‌ل‌کی کوردستان و، لە ئە‌نجامدا پە‌نابردن بۆ دا‌گیر‌کەرانی کوردستان و، کردنیان بە‌ کو‌ن‌خا بە‌سەر مالی کورده‌وه و، دا‌به‌ستن و گە‌شه‌دان بە‌ کل‌ک و دە‌ست‌پێ‌وه‌ندە‌کانی ئە‌م دا‌گیر‌کەرانه لە کوردستاندا. ئە‌م ره‌وشه‌په‌شه، کارنکی وای‌کرد‌وه کە حیزنکی کوردستانی، ئاماده‌ی هە‌موو جو‌ره دە‌ست‌به‌ردان (تازلات) و بە‌رتیل‌دان و سەر‌شۆ‌پیه‌ک بێ بۆ دا‌گیر‌کەرانی کوردستان، هە‌ری‌و ئە‌وه‌ی بە‌سەر حیزه کوردستانییه‌کانی دیکه‌دا زال‌ی‌بێ، ئە‌مه‌ش لە ئە‌نجامدا بو‌وه‌ته هۆی ئە‌وه‌ی کە حیزنکی کوردستانی ژێ‌رده‌سته‌ی ده‌وله‌ت‌نکی دا‌گیر‌کەر، شە‌ری حیزنکی کوردستانی ژێ‌رده‌سته‌ی دا‌گیر‌کەر‌نکی دیکه‌ بکا و، ده‌وله‌ته‌ دا‌گیر‌کەر‌که‌ی دراوسێ، بە (ها‌وپه‌یمان) و (هە‌قال‌به‌ند) و (دۆ‌ستی کورد) بداته‌ قە‌لە‌م و، حیزه کوردستانییه‌کانی دیکه‌ش بە (جاش) و (خاین) و دۆ‌ژمنی خو‌ن‌ینی خۆی بزانی.

شە‌ر و به‌یه‌ک‌دادان و خو‌ن‌پێ‌ژی نیوان پارتی و یه‌ک‌یتی و پێ‌ کێ‌ کێ‌ و کۆ‌مه‌له‌ و دیمۆ‌کرات و سۆ‌سیالیست و ئی‌سلامیه‌کان، لە‌سەر برد‌نه‌وه‌ی پێ‌ش‌په‌وتی درۆ‌زنه‌ و خۆ‌یه‌زل‌گرتن و خۆ‌سه‌پاندن بە‌زۆ‌ری چە‌ک بە‌سەر هە‌زار و ره‌ش‌پو‌وتی کورد‌دا، که‌ره‌سه‌ی داستان‌نکی سام‌ناک و فیلم‌نکی دراماتی‌که. ئە‌وجا ئە‌گەر ئە‌م فیلمه‌ لە‌کاتی شە‌ری نی‌وجیا و دو‌وره‌شاری و خۆ‌حه‌شاردان له‌ود‌یو سنو‌وره‌ده‌ست‌کرده‌کانه‌وه به‌لای خە‌ل‌که‌وه‌ باش نه‌ی‌نرابێ، ئە‌وا ئە‌و‌رۆ پاش دوا‌نزه‌سال سە‌ریه‌خۆ‌یی و فەرمان‌ره‌وایی دوو ز‌ل‌حیزب، تە‌نانت هە‌موو ره‌نگ‌کو‌نر (عمی‌ال‌لوان) و شه‌و‌کو‌نر‌ن‌ک‌یش ده‌یان‌بینی و، ئە‌وی خۆ‌دی پێ‌چ‌ن‌ک تیشکی لێ‌ک‌دانه‌وه‌ی پێ‌دابی، ده‌بی به‌خو‌ندا بێ‌ته‌وه و، سە‌ری‌ورده‌ی ئە‌و دوا‌نزه‌ساله‌ به‌به‌ر‌چاوی خۆ‌یدا بێ‌نیت‌ه‌وه و، خه‌ت‌وێ‌شان‌ن‌ک بۆ سە‌ره‌نجامی ئە‌م هە‌ره‌شه‌و‌گۆ‌په‌شه‌یه بێ‌ته‌وه، کە رۆ‌ژ‌می ترک

به‌هه‌به‌ی، سه‌ره‌به‌ستیه‌وه له‌ کورده‌ی ده‌کا و، ترکه‌مانه‌کانیشی کردووه به‌ بانه‌، به‌ک به‌ ده‌سته‌شان‌دن و په‌لاماردان و، ئهو ده‌مه‌ ده‌بی مرۆف راده‌ی ئاماده‌یی ئهم حیزبانه‌ بۆ به‌ره‌نگابوونه‌وه‌ی ئهو مه‌ترسییه‌ گه‌وره‌یه‌ی که له‌م بارودۆخه‌ ئالۆزه‌ ده‌که‌وته‌وه‌، به‌باشی و هه‌ر له‌ ئیسته‌وه‌ هه‌لبه‌سنگینی.

ئهو‌ی هه‌موومان ده‌یزانین ئه‌مه‌یه‌، که هه‌ر پاش دامه‌زراندنی "هه‌رنی نه‌فرین" و هه‌لبه‌ژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان و، داخوایه‌نیکردنی حکومه‌تی کوردستان، ده‌سته‌بجی کاربه‌ده‌ستانی کورد، هه‌موو مافه‌ دیموکراتیه‌کانی ترکه‌مان و ناشووری و گلدانی و مافی هه‌موو ئایه‌نه‌ کوردیه‌کانی وه‌ک کاکه‌می و ئیزدی و هه‌قکه‌ و، ئهو ئایه‌انه‌ی که له‌ کوردستاندا هه‌ن، وه‌ک دیان و جوو، ... هه‌د، به‌ره‌سمی ناسی، نه‌مه‌ش پێه‌وه‌یکردنیکی رێسا (تقالید) یی فه‌ره‌هنگی مرۆڤدۆستانه‌ و پێشکه‌وتنه‌خوازی کۆمه‌لگه‌ی کورده‌واری بوو و، هه‌نگاوێکی پێرۆز بوو، که له‌ لایه‌ن نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کانی کورده‌وه‌ پشتگیریلێکرا، چۆنکه‌ کۆمه‌لگه‌ی کورد، جه‌وده‌ت نه‌جاریک که کورده‌ستان به‌ ئیشتهمانی خۆی ده‌زانێ و، له‌و سنووره‌دا بۆ پارێزگاریی مافی ره‌وای گه‌لی ترکه‌مان تیده‌کۆشی، له‌ سمنان قه‌سابی کۆنه‌به‌عسی و ئانه‌خۆری نه‌هه‌زی رێنی ترک، جیا ده‌کاته‌وه‌ و، دیاره‌ بۆنی گول و بۆنی پیسۆزی به‌لاوه‌ وه‌گه‌ک ئیه‌.

که ناگری شه‌ری نیوان پارتی و به‌کیتی هه‌لگیرسا و، په‌رله‌مانی کوردستان له‌کار که‌وت و، حکومه‌تی هه‌رنی کوردستان بوو به‌ دوو له‌ته‌وه‌ و هه‌زاران چه‌کداری حیزبه‌کان خوێنیان له‌و شه‌ره‌ چه‌په‌له‌دا رژا، زله‌یزه‌کان، له‌باتی ئهو‌ی به‌ده‌م هاواری جه‌ماوه‌ری ناشتیخوازی کورده‌وه‌ بین و، له‌ کۆیله‌گوندیکی کوردستاندا پێکه‌وه‌ دانیشن و ناکوکیه‌کانیان که هه‌مووی له‌سه‌ر ده‌سه‌لاته‌، به‌ هه‌ستی به‌رپرساریتی کورده‌انه‌وه‌ باسه‌بکه‌ن و، چاره‌ بدۆزنه‌وه‌ بۆی و، تۆبه‌ له‌ هه‌موو شه‌هر و شوێر و کوشتوکوشاریکی ئیوخۆیی بکه‌ن و میلیشیاکانیان هه‌له‌وه‌شینه‌وه‌ و، له‌شکری یه‌که‌گرتوی کوردستان دروستبکه‌ن، که بۆ هه‌تانه‌دی ئهم مه‌به‌سته‌ پێرۆزه‌ش سالانی سال و بینچان و به‌ده‌می و به‌نوو سین پێمه‌راگه‌یاندن، روویانکرده‌ پێته‌خته‌کانی داگیرکه‌ران و، داگیرکه‌رانیان کرده‌ سه‌رپشکی کیشه‌ی کورد و، ئه‌نجامی ئهم رێبازه‌ چه‌وتۆچه‌وتیله‌ش ئه‌وه‌ بوو ده‌وله‌تی ترک خۆی کرده‌ "ده‌مراست" و "کوئری ناشتی" و

نیویۆیکەری دووزلخیزەکە و، چەکداری ترک بەرازیسۆنی هەردوولا، لەشیوەی PFM دا ھاتە کوردستانەو، ئیدی ئەوەی نیویانناو "بەرە ی ترکمانی" خرابە گەر و، ئەوجا لەبەر ئەوەی لەوکاتەدا برسیستی و بینانییەکی جەرگەر نە باشووری کوردستاندا ھەبوو، پارە و پوولی کوردیش دەدرا بە چەک و گوللە بۆ کوشتنی یەکدی، سەنعان ناغای کۆنەبەعسی و نانخۆری ئەوێزی رژیی ترک، کردی بە جیژنی تۆرائیستی و نیوی ھەزاران کوردی ھەزار و رووت و رەجالی بە "ترکمان" تۆمار کرد، بەرامبەر بە چەند ژەمەنانیک. لەسەرینکی دیکەشەو ھەلومەرجی شەروشۆری دوو زلخیزەکە و، ئەبوونی ئاسایش و بیکاری لە «ھەرنمی نەفرین» دا قۆزتمەو، بە سووتەرگرتن لە فیزی دەولەتی ترک، بە ملیۆنان دۆلاری لە کورد کیشایەو، و، ھەزاران ھەزار کوردی لە کوردستان ھەلکەند و رەوانە ی ئاوارەبیکردن، کە ھیندیکیان ھەر لەسەر سنووری دەولەتی ترک لەلایەن ژەندرمە ی ترکمەو کوژران و، گەلیکیشیان درانە دەست قاجاخچی بیوژدان و لە رێ شوئەوون کران، یان لەنیو زەریادا خنکان. سۆیاس بۆ ئەو پڕۆژە ی «نەوت بە نان» ە، خۆئەگەر ئەو نەبوایە، دلایە ئەوەی سەرژمیری ئەوێزی ترکمانەکان دەگەشتە پێنج ملیۆن و نیو لە دەفتری سەنعان قەسابدا و، ئەوی ئەمیوستانیە بیئە ترکمان، ئەوا ولاتی بەجێدەھێشت بەرو دواڕۆژینکی تاریکونووتەک.

پاش ئەوەی پارتی و یەکیئتی لەژێر گوشاری ئەمریکادا، پەیماننامە ی واشتۆنیان لە ئۆکتۆبەری ١٩٩٨ دا مۆرکرد و، سالانی سالی لەچاوەمینزدا مایەو، پارتی و یەکیئتی بەرامبەر بە بەرە ی ترکمانی و پی کئی کئی، سیاسەتیککی زۆر لەپە کجیاوازیان گرتەبەر. تائەو ھەندازەیی کە بابەتە کە پێوەندیی بە "بەرە ی ترکمان"وہیە، ئەوا پارتی دانی بەھەموو مافیکی ترکمانەکاندا نا و، بەکردەوێش رۆژنامە و راویۆ و تەلەفیزیۆن و حیزب و وزیر و مافی کەلتووری دانیشیان، لەگەڵ ئەوەشدا "بەرە ی ترکمانی" دانی بەبوونی کوردستان و حکومەتی کوردستاندا نەدەنا و سەرپێچی لە قانونەکانی «ھەرنمی نەفرین» دەکرد. بەلام زۆر زیرەکانە ناکوکی ئیوان پارتی و یەکیئتی، بەکارەھینا بۆ ئاژاوەنانەو و کردنەوێ جیپیی خۆی لە باشووردا. "یەکیئتی" زۆر بەداخەو، لەباتی ئەوەی کردەوێ کوردوژمنانە ی "بەرە ی ترکمانی" و شکاندنی قانونەکانی «ھەرنمی نەفرین» و گوێراپەلیی رژیی ئەنقەرە،

بەنەعلەت بکات و، سەرکرده کانیان بدانه دادگه، گهلێک "تازلات"ی کرد بو "بەرە ی ترکمانی"، وهك ئەوێ له سلیمانی و کهلێک شوونی دیکە ی ژێر دەسلاتی یەکی ئی، نیشتەجینی کردن و، گەرەکی دروستکرد بۆیان و، زەوی و زارەکی فراوانی لەسەر تاپۆکردن. وهك ئەوێ زەوی و زاری کوردستان، مالی باوک و باپیری سەرکرده کانی یەکی بووی و، بەخشییتیان بە "هزاران و لێقه و ماوان"ی "بەرە ی ترکمان" (که له قوتابخانه کانیاندا بەکارهێنانی زمانی کوردییان له مندا له کانیان رێشەند /منوع کردوو). ئەم هەلۆستە یەکی ئی هەمووی لەدژی پارتی بوو، وهك چۆن پستی پێ کێ کێ سی گرت و سەتان چه کداری خۆی بە دەستی رژیمی ترک دابه کوشت، هەر بۆ بیهێز کردنی پارتی. لێرەدا مەبەستم ئەو نیهه لەسەر پارتی بکەمەوه، بە لکو دەمەوی قسە ی راست بکەم.

"بەرە ی ترکمانی" و کار بە دەستان ی رژیمی ئەنقەرە، بەرامبەر بەم پێشەلخایسکانە ی یەکی ئی، کەوتنە پەسندانی مام جەلال و دانانی بە "سیاسەتکارێکی گەورە ی عێراق"، پێشەوێ بەیهك وشە ئیوی کوردستان و حکومەتە کە ی یەکی ئی بهێن. تەنانەت سەنعان قەساب دەبگوت، هەردوو حکومەتە کە ی پارتی و یەکی ئی، هێچیان رەوایەتییان نییه، بۆیه ناچی داوای "ئێجازە" بکا لێیان. کەچی کار بە دەستانی یەکی ئی پتر نازی دارودەستە ی سەنعان قەسابیان دەکش و پارتییان گونا هبار دەکرد بەوێ "مافی ترکمانی نەداوه"!

پاش ئەوێ پارتی و یەکی ئی لە مەرۆژانە ی داوایدا و لە ژێر شەقی رۆژگار و هەرەشە ی چه ک کردنیان لە لایەن رژیمی ئەنقەرەوه، بەیهه سەرکرده یەتیسه کی یە ک گرتوویان دامەزرا و، وهك کوردە کە دەبێژی و، له یه کێک له وتارە کاغدا له «میدیا» با سەم کردبوو، هەول دەن ئەوێ بە (کچینی) نەیان کردوو، ئیستە بە بیهو ئی بیکەن. ئالەو کاتەوه هەلۆست ی دوژمانە ی "بەرە ی ترکمانی" بەرامبەر بە کورد، گهلێک له جارێان ئاشکراتر بوو، بە پێی هەوالتیک که «کوردیش میدیا» لەروژی ۸/۳ دا بلاوی کردبوووه، "بەرە" داوای له رژیمی ئەنقەرە کردوو که "ترکمانەکان بپارێزن له «ستدریزی پارتی و یەکی ئی که بە دزییهوه دەیانەوی» دەولەتیک ی کوردی له باکووری عێراقدا دا مەزنی و، خەلکی ترکمان له هەرێمە کە دەریکەن". ئەمە دەقی قسە ی مستەفا زیا "نوێنەری بەرە ی ترکمانی" یە که له ئەنقەرە لەروژی

پنجشهمه‌ی ۶/۳/ دا کردی. مسته‌فا زیا گوتی: "ژبانی ترکمانه‌کان له مه‌ترسیدایه له‌لایهن سه‌رکرده‌ی یه‌کیتی، جه‌لال تالهبانی و سه‌رکرده‌ی پارێ، مه‌سه‌عوود بارزانی، که ئهم دوانه له کۆنمه‌وه کورده‌کانی هه‌رنه‌مان تیشکرده‌وه دژی خه‌لکی ترکمان له هه‌رنه‌مه‌که". هه‌روه‌ها گوتی: "تیته داوامان له کاربه‌ده‌ستانی ترک کردوه، که له‌باری رامباری و سه‌ریازییه‌وه، بمانپارێزن دژی به‌پاره‌کانی تالهبانی و بارزانی له سه‌رده‌می دوا‌ی سه‌ده‌دامدا له باکووری عێراق". شایانی باسه، که له کۆیونه‌وه‌ی سه‌لاحه‌دین دا سه‌نعان قه‌سابیش هه‌روا به‌ناشکرا داوا‌ی نه‌وه‌یکرد که له‌شکری ترک په‌لاماری باشووری کوردستان بدات.

نه‌وجا نه‌گه‌ر هاوولاتییه‌ک ناوا به‌ناشکرا و بپه‌رده‌ داوا‌ی هاتنی له‌شکرێکی بێگانه بکا بۆنیو ولاته‌که‌ی، ئایه ده‌بی هه‌روا به‌نازادی به‌کوردستاندا بگه‌ڕێ، یان ده‌بی ده‌سته‌جێ له‌لایهن پۆلیسه‌وه بگیری و به‌درینه‌ ده‌ست دۆزگری گشتی و دادگه‌ی کوردستان؟ دوا‌ی نه‌وه، ئهم قه‌سانه‌ی سه‌نعان قه‌ساب مانای وانیه‌ که خۆی و هاو‌ده‌سته‌کانی له‌کاتی په‌لاماری له‌شکری نه‌نقه‌رده‌ بۆ سه‌ر باشوور ده‌که‌ونه کوردکوشتن له‌پاداشتی «چاکه»ی سه‌رکرده‌کانی یه‌کیتیدا؟

نه‌مه‌یان وا، پاش ئه‌وه‌ی ره‌جه‌ب ئه‌ردۆگان به‌تاوانی هاندانی ئاینپه‌روه‌ری بنچینه‌گرانه، رێنه‌درا پێی بپێته سه‌رۆک‌ه‌زیرانی رژێمه‌که‌ی، هه‌رچه‌نده‌ حیزه‌که‌ی له هه‌لبژاردندا پله‌ی یه‌که‌می برده‌بووه‌وه، چه‌ند رۆژێک له‌مه‌وبه‌ر کاتی که هه‌لبژاردن له شاری سرت که شارێکی کورده، تازه‌کرایه‌وه و، ئه‌ردۆگان به‌ده‌نگی لێقه‌وماوانی کورد، بوو به‌ سه‌رۆک‌ه‌زیران، له‌به‌رده‌م ئه‌ندامانی حیزه‌که‌یدا گوتی: «تیته ناتوانین بچینه شه‌رنه‌که‌وه که شه‌ری تیه‌ نییه. له‌به‌ر نه‌وه ده‌بی ئه‌مه‌ریکا داخوازییه‌کا ئه‌مان جێبه‌جێ بکا، که یه‌کیکیان ئه‌وه‌یه، مافی ترکمان هه‌قه له ده‌ستووری بنچینه‌یی عێراقدا بچه‌سه‌پێ، که ئه‌وانیش وه‌کو کورد و عه‌ره‌ین». ئه‌ردۆگان باسی ناشووری و که‌لدانییه‌کانی نه‌کرد و، دیاره مه‌به‌ستی وی، ترکمانی کوردستان نییه، به‌لکه‌ مه‌به‌ستی "به‌ره‌ی ترکمان"ی ده‌سه‌که‌لای ده‌ستی رژێمه‌که‌یه‌تی. سه‌یر ئه‌وه‌یه، ئه‌ردۆگان به‌ه‌ووه‌قایمه‌یه‌وه باسی مافی ترکمان ده‌کا که بچینه ده‌ستووری عێراقه‌وه، پاش سه‌رده‌می سه‌ده‌دام، به‌لام باسی مافی ۲۰ - ۲۵ ملیۆن کوردی ژێرده‌سته‌ی خۆی نا‌کا. ئه‌مه‌ ترکه‌موسلمانه‌که‌یه، نه‌وجا ده‌بی

ترکه‌ناموسلمانه‌که چۆن بێ؟ ئەمه له کاتی‌کدا که ترك و ترکمان يەك شت نین و ترك و ترکمان يەك گەل نین و، گەلی ترکمان گەلی‌ک کۆنترن لەمانه‌ی که به ترکی عوسمانی نیویاننۆزیوه. بەداخه‌وه ئەم وتاره جێی ئەوه‌ی تیدا نابێت‌ه‌وه که به دوورودرنۆی لەسەر ئەم باسه بپۆم. بەپێچه‌وانه‌ی قسه‌کانی سه‌نعان قه‌سابه‌وه که ده‌بیژێ: "ئێمه به‌شێکی‌ن له‌ نه‌ته‌وه‌ی ترك"، ترك و ترکمان دوو‌گەلی زۆر له‌یه‌ک‌جیا‌وازن.

هه‌په‌شه‌ی رژیمی ترك بۆ ها‌ته کوردستان به‌داری زۆری، به‌هیچ بیان‌و‌یه‌ک پاساو نادری‌ته‌وه. چۆنکه له‌شکری ترك نایه‌وێ بچێته شه‌په‌وه دژی سه‌ددام و، ئەمه‌ش به‌پۆزی نیسه‌پۆ ده‌بیژن. له‌بەر ئەوه له‌شکری ترك مافی ئەوه‌ی نییه‌ بێته کوردستانه‌وه. ئەوجا نه‌گه‌ر سه‌ریازی ترك مافی ئەوه به‌خۆیان به‌دەن بپۆنه‌ خاکی باشووری کوردستانه‌وه، گوايه بۆ "پاراستنی ترکمانه‌کان"، که هیچ هه‌په‌شه‌یه‌ک نه‌کراوه لێیان و، هه‌موو مافی‌کیان هه‌یه، دیاره‌ خه‌لکی باشوور و رۆژه‌لات و رۆژا‌وای کوردستان و هه‌موو کوردیکیش، مافی ئەوه‌یان هه‌یه بچنه‌ باکو‌ری کوردستان بۆ هێنانه‌دی مافی ۲۰ - ۲۵ ملیۆن کورد که ئەمه هه‌شتاساله له هه‌موو مافی‌کی مرۆفانه‌ بیه‌شن.

کاربه‌ده‌ستانی ترك زۆرجار منه‌ته‌دە‌ئین به‌سه‌ر کورددا که دوا‌نزه‌ساله کوردی باشووریان پاراستوه، راستیه‌که‌ی ئەوه‌یه ئەم دوا‌نزه‌ساله‌ رێیان به‌هێزه‌کانی ئەم‌ریکا و به‌ریتانیا داوه، سه‌رپه‌رشتی «هه‌رنیمی نه‌فرین» بکهن. ئەمه‌ش له‌لایه‌که‌وه، به‌رامبه‌ر یارمه‌تیه‌کی یه‌که‌جار زۆر که له ئەم‌ریکا و به‌ریانگرتوه‌ و، له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه، بۆ به‌ریه‌ره‌کانی هێزه‌کانی پێ کێ کێ، به‌ یارمه‌تی پارتی و یه‌کی‌تی. هه‌موو جارێکیش، شەش مانگ شەش مانگ، ماوه‌که‌یان درێژ کردوه‌ته‌وه و، نه‌گه‌رچی په‌رله‌مانه‌که‌یان رازینه‌بووه، به‌لام "ته‌نجومه‌نی ئاسایشی ناسیۆنال" زۆری‌کردوه‌ لێیان له‌بەر "خاتری ئاسایشی ناسیۆنال" درێژیکه‌نه‌وه. خۆنه‌گه‌ر ده‌وله‌تی ترك سه‌ره‌پای مه‌ترسی پێ کێ کێ، ماوه‌ی ئەم‌ریکای نه‌دايه بۆ پاراستنی «هه‌رنیمی نه‌فرین»، ئەوا رژیمی ترك هه‌رخۆی له‌بهرده‌م چه‌ک‌داره‌کانی پێ کێ کێ دا نه‌ده‌دی، به‌لکو له‌بهرده‌م چاره‌که‌ ملیۆنێک پێشمه‌رگه‌ی مه‌شق‌پێ‌کرا‌ودا ده‌دی که به‌رگه‌ی نه‌ده‌گرت. رژیمی ترك ده‌بێ سوپاسی پارتی بکا که رێینه‌داوه، جینی‌خۆی

راستىيەكەى مىلىشيا، ھەرچەندە بەزمارە زۇر و بەھىزىي، ھەر لەبارى قانۇنىيەو،
مافى ئەوئى نىيە وەك لەشكرىك تەماشىا بكرى. ھەر لەبەر ئەوئەشە گەلنىك لە
بزووتنەو رزگارەخوازەكان مىلىشيا دروستناكەن، بەلكو لەشكر دروستدەكەن.
"لەشكرى رزگارەى باشوورى سۇدان" نمۇئەيەكە بۇ ئەمە.

۲۰۰۳/۳/۱۲ - بەرلین

دروستکرد، که دوایی به‌هزی نه‌جه‌دین عه‌نیه‌وه (که برای محم‌مد عه‌لی عه‌ونی و، هه‌ردووکیان کوردی میسر بوون)، هه‌نده‌ک داخوایسان گه‌یانه‌ ناسر، به‌کیک له‌وانه دانانی رادیۆیه‌ک بوو به‌ کوردی. ناسر له‌ هاوینی ۱۹۵۷ دا فه‌رمانی به‌ ته‌رخانه‌کردنی پرۆگرامیکی کوردی له‌ رادیۆی قاهره‌دا دا، به‌ سه‌ره‌رشتیی عومهر وه‌جدی که کوردیکی میسری و، سه‌رۆکی «ره‌واقی کورد» بوو (*).

یوسف به‌کیک بوو له‌و کوردانه‌ی که هه‌رله سه‌ره‌ته‌ای دامه‌زاندنی نه‌و پرۆگرامه‌وه، وه‌ک بوئۆ و وه‌رگنێر هاوکاری کرد، نه‌و رادیۆیه‌ش رۆلێکی به‌ره‌چاری نوانه‌ له‌ زاتنه‌ به‌ر کورد و ته‌نگاوکردنی رۆژه‌کانی ئێران و عێراق و ته‌رک. نه‌م پرۆگرامه‌، هه‌تا سالی ۱۹۶۴ له‌کاردا بوو. له‌م ساله‌دا له‌ژێر گوشاری عه‌بدولسه‌لام عارف دا داخرا. نه‌وجا یوسف روویکرده‌ ئه‌لمانی و له‌ شاری کیل گیرسایه‌وه و، له‌و کاته‌وه دۆستایه‌تیه‌مان ده‌ستپێنکرد.

که به‌کێتیی نه‌ته‌وه‌ییی خۆنێدکارانی کورد له‌ نه‌وروپا (نوکه‌سه) له‌ نه‌ورۆزی سالی ۱۹۶۵ دا له‌لاین هاویرانی هه‌ژا، هه‌نده‌زایار بروسه‌ک ئیبراهیم و پێشه‌مه‌رگی کاژیک له‌تێف عه‌لی و نووسه‌ری نه‌م چه‌ند دێره‌وه دامه‌زرا، یوسف به‌کیک بوو له‌وانه‌ی به‌ دله‌وه له‌سه‌ر بیروبوچوونی نوکه‌سی ده‌کرده‌وه و له‌ گه‌لێک کۆبوونه‌وه‌دا به‌شداریکرد له‌ گه‌لمان.

یوسف، بێجگه‌ له‌ فارسی و عه‌ره‌بی و ئه‌لمانی، زانیاریه‌کی فراوانی له‌ زمانی کوردی و شه‌پوه و زاوه‌کانیدا هه‌بوو. له‌ زانسته‌گی کیل (ئه‌لمانی) له‌ به‌شی زمانه‌وانیی هه‌ند و جه‌رمه‌نی خۆنێدبووی. زانیی زمانی کۆنی یۆنانی و لاتینی مه‌رحه‌ بۆ نه‌وانه‌ی نه‌م بابده‌ته‌ ده‌خوێن. خۆنێنده‌که‌شی به‌ دوکتۆرنامه‌یه‌کی گرنگ له‌باره‌ی باسێکی رۆزمانی کوردیه‌وه به‌ کۆتاییه‌گیانده‌بوو. گه‌لێک وتاریشی به‌ کوردی و عه‌ره‌بی و ئه‌لمانی به‌نیوی خواسته‌مه‌نیه‌وه نووسیبوو بۆ به‌رگریکردن له‌ کورد و مافه‌کانی.

یوسف کوردیکی سه‌ره‌رز و قسه‌ له‌روو بوو. بۆ ده‌ستکه‌وتنی مالی دنیا خۆی سووک نه‌ده‌کرد. پاش دامه‌زrandنی «هه‌رێمی فاسایش» گه‌لێک که‌س پێیانگوتبوو که‌ به‌چی داوای کار بکا له‌ زانسته‌گه‌کانی «هه‌رێم»، نه‌ویش گوتبووی: «نه‌و زانسته‌گانه‌ هی هه‌ردوو زله‌یزیه‌که‌ن، بۆ من ناشیرنه‌ به‌چم ده‌ستپانکه‌مه‌وه لێیان.

کۆچیدوایی زانابه کی کورد له تاراوگه ..... جهمال نههمز

ئهگەر ئهوان پنیوستان به خزمهتی منه، فرموو با ئهوان روو بنین لیم، نهوسا منیش
بو هاوکاری له گهل زانستگهکان، چهند مهرجینکم ههیه، ئهگەر بهو مهرجانه
رازیبون، ئهوا بهسەر چاو»

دهسا نافهرینی لیبی و ئهو بیروپرایه بیروپرای منیشه. ههر دوو حیزه که پنیوسته
دهنگهرگرتینکی گشتی رنجبخهن و سهر شوپر بکهن بۆ نهجمای گشتپرسییه کی
نازادانه.

.....

(*) - «رهواق» وشه به که که له بنه پهدا یۆنانییه. یۆنانییه کۆنهکان
بهو شوینهیان دهگوت «رهواق» که زاناکانیان تێیدا کۆدهبوونهوه. ئهو
وشه به له پنی زانستگهی «حهپان» هوه که گهورهترین زانستگهی
کوردستان و رۆژهلات بوو که وته زمانی کوردییهوه. که سهلاحه دین بوو
به سولتانی میسر، له زانستگهی ئهزههر رهواقینکی کردهوه بهنبوی «رهواق
الاکراد» (رهواقی کوردان) بۆ پینگه یاندنی زانستکاری کورد. ئهم رهواقه
ههتا ئهم دوا بیهش مابوو تا ئه نوهر سادات جینی ناسری گرتوهوه، ئهوجا
دایخست.

(**) - رژی می عیراق رفیدا به ده رکردنی چهند گۆفاریک به زمانی
کوردی. رژی می فیران به شینکی به زمانی کوردی له رادیوی تاراندا کردهوه.
سه فیری ترک له قاهره به ههله داوان چوو بووه لای ناسر و پینیگوتبوو، «ئهم
کارهی میسر (دانانی پروگرامی کوردی) کارینکی زمانبارانه به بهرام بهر
ترکیا». ناسریش پینیگوتبوو، «ئیمه ده مانه وی سیاستی ده رهوهی میسر
به زمانی کوردی بلایه که یه وه». جه نابی سه فیر گوتبووی «له ترکیا کورد
نییه». ناسریش له وهرامدا گوتبووی: «باشه، که کورد نییه له ترکیا،
به پرتزان له چ ده ترسن؟». سه فیر وهرامی بۆ ئه مه پینه بووه و، ناسر
کۆتایی به وتووێژه که هینابوو.

هه لومه رچی له بار

و

کاربه دهستی هه رزانفروش و ناله باری کورد

بهراستی، هه رچه نه سه دهه هه نه و سه دهه بهم، له تهوای میژووی کورددا، هه لومه رچیکی لهوای نهوژ له بارتر نابینم، که وا گهوره ترین زلهیزی نهه جیهانه بووینته هه ئالبه ندی کورد و، دهو له تیکی داگیرکهری کوردستانی له پنج و بیخه وه رووخاندبێ و، هه ره شهی توندوتیژ له داگیرکهرانی رۆژه لاته و رۆژاوای کوردستان بکا و، به هاوکاری تیرۆریستان بداته قه له م و، دانه جیهری له داگیرکهری باکووری کوردستان بکا و، ته نه نه ت ژماره به که له سه ربازه کانی بگری و، بهو به رهی سووکایه تیپیکر نه وه ره وانه ی زیندانیان بکا. نه مه له کاتی کهدا که نهو داگیرکهری باکوور، هه ئالبه ندی نیوسه ته ی نهو زلهیزه جیهانی به ی.

نا له م بارودوخه له باره دا، که چه رخی رۆژگار، به ریکه وت، وه که دیاری به کی له نه رخنه ها تو، پشکیشی کوردی پشوست و به مشخواری کردوه، کاربه دهستانی کورد، له باتی نه وه ی ههستی به رپر ساری وا بکا لیان، پی له سه نه وه دا بگر نه که عیراق دهو له تیکی دهست کرده و، کاتی خۆی به زۆری زۆره ره کی به رستانیا، باشووری کوردستانی پنه به ستراوه و، کورد به زۆری چه ک کراون به عیراقی و، بۆ سه پاندنی «عیراقیتی» به سه رباندا، له م هه شتا سه له ی رابوردوودا، ملیۆنیک که سه بیان لیکوژراوه و، هه نه دهی نه وه ش ده ره به کراوه و، هه زاران گوندیان سووتیتره وه و، ولاتیان عه ره باوی کراوه و، نه نفالیان لیکراوه و، شار و گوندیان کیمبارانکراوه و، کچ و ژنیان وه که کۆیه له فروشراوه و، مال و ملکبان به تالان براوه، که چی نه وان که وتونه ته هه رزانفروشی و ماستاو کردن بۆ داگیرکهران و، پتر له عه ره به کانی عیراق، خویان به عیراقی ده ده نه قه له م و، سه ری زمان و بنی زمانیان نه وه به «کورد دهو له تی سه ره خۆی ناوی» و، «کورد له گه له برا عه ره به کانی عیراقیکی به کگرتووی فیده رالی دهوی». نه مه له کاتی کهدا که هه یچ گشته ر سه به که نه کراوه تا بزانی کورد چی دهوی و چی ناوی و، دوو زلهیزه که ش نو نه ره ی ۷-۸ ملیۆن کوردی ژنده هه ته ی عیراق نین، تا مافی نه و بیان هه بی به نیوی کورده وه سه

بکەن. پەرلەمانە کەش و حکوومەتە کەشیان حەوت سالتە رەوايەتی نەماوە. سەرکەش لەو هەدايه که هەموو مەدائیکی ساوا دەزانی که گۆرینی سیستمی عێراق، لە دیکتاتۆرێتی عەرەبچینییه وە بۆ دیموکراسییه کی فیدەرالی، هەروا هاسان نییه که به فەرمانیکی سەرەو هێتە دی، بەلکو پێویستی به تێپەربوونی سالانیکی دووردرێژ هیه و، ئەو هوش لەپاڵ بوونی دەسهلاتیکی ژیری نازادییخوازانە و، پەرەدەیه کی دیموکراتانە نایشتیخوازانەدا. دیارە ئەمەش کاری پیاوێ چەقوو شینەکان و ژنە لەچیکە سەرەکان نییه، بەلکو بەرهم و دیاردە کی کۆمەلگەیه کی شارستانانەیه، که رژێمە تێرۆریستە داگیرکەرەکانی کوردستان و، رژێمە دیکتاتۆرە شەڕخوازە دەرەبەگەکانی دیکە کی دەورووبەری عێراق، پێکهاتنی ئەو کۆمەلگەیه، بەمردنی خۆیانی دەزانی و، بەهەموو شێوەیه که بەریرەکانی دەکەن.

بەلام با ئێمە لێرەدا کەمێک خەیاڵپلاوی بخەینە کار و، وا دابینین که عێراق، به فرمانی خودی و، تەکا و نزای زەرەدەشت و تاوسی مەلەک و سولتان سەهاک و شیخ عەبدولقادر گیلانی و شەخسە فەقیرە و شیخی شەهەلە و گشت چاکان، بەدەستویرد، یان پاش ساوهدیه که، دەهێتە دەولەتیکي دیموکراتی و، ئەوجا ئەو پرسیارە لە خۆمان بکەین، ئایە ئەم دیموکراسییه بایی ئەوێه که بتوانی دۆزی کورد چارەسەر بکا؟ بۆ وەرانی ئەم پرسیارە ئەوەندە بەسە که بگەرێنێهە بۆ سەرپرەری تایبەتکارەکانی دیموکراسی لەکاتی خستە کاردا. دیموکراسی بریتییه لە هێناوەدی بەپاری زۆریه زۆر (نیو + ۱) ی پێوەنددارانی دەولەتیک، یان کۆمەلگەیه که لە دەنگدانیکي سەرێستدا. ئەوجا ئەگەر کاربەدەستانی کورد، یان هێندە که سیاسەتکارانی عەرەب، داوای ئەوەیانکرد که عێراق بێتە دەولەتیکي فیدەرالی — وەک ئێستە "مجلس الحكم الانتقالي" داوایەکا، دەبی جاری چوارچێوهی ئەو سیستمە فیدەرالییه دیاریکری و، ئەوجا بخرێتە دەنگدانەوه و، لەم دەنگدانەشدا هەر کورد بەشداری نابن، چونکه سیاسەتکارەکانی کورد، ئەوەیان نەکردوه به مەرجیک، که هەر هەرمێک بۆخۆی و بەجیا دەنگیدا، بەلکو خەلکی عێراق هەموو پێکەوه لە دەنگداندا بەشداری دەبن، ئەو دەمە، ئەگەر زۆریه زۆری خەلکی عێراق که عەرەبن، دەنگیان بۆ سیستمی فیدەرالی ئەدا، ئەوا ئەو حەلە، کورد ناتوانی لە دژی بوەستی. خۆ ئەگەر لەدژی وەستا، ئەوا دژ به سیستمی دیموکراسی و "یه کیتی

خاکی عێراق" ده‌وستی، که کاربه‌دهستانی حیزه‌کانی کوردستان، کوردویانه به بنیشته خۆشه‌ی بندانان. که نه‌مه‌ش وایله‌هات، ته‌وکاته ده‌گه‌رنه‌مه‌وه سه‌ر سه‌ر و ده‌ست له گۆنان درۆتر و، ده‌ژمنانی کوردیش چاره‌پوانی نه‌و روژن، بۆیه به جه‌خته‌وه داوا له نه‌مریکا ده‌کهن که «به‌زووترین کات چاره‌نووسی عێراق بداته ده‌ست عێراقیه‌کان خۆیان». چۆنکه نه‌وان، جۆری بیرکردنه‌وی کۆمه‌لگه‌ی خۆیان باش ناسیوه و ده‌زانن نه‌له‌جای ده‌نگدانه‌که نه‌گه‌ر به‌مزوانه بکری، چۆن ده‌بی.

شایانی باسه، که دوو زله‌یزه کوردیه‌که‌ی باشوور، کاتی خۆی که په‌رله‌مانه‌که‌یان به‌یاریدا، پێوه‌ندیه‌ی کورد و ده‌سه‌لاتی نیوه‌ندیی عێراق له‌شیوه‌ی فیده‌رالی‌دا بی، نه‌وی روژی، بۆ نه‌مه، به‌لکه و بیانویان هه‌بوو. چۆنکه هه‌لومهرجی نه‌و روژه، وه‌ک هه‌لومهرجی نه‌و پۆ نه‌بوو. سه‌ددام به‌ویه‌ری ده‌سه‌لاته‌وه هه‌ره‌شه‌ی له کورد ده‌کرد و، سی رۆژمه داگیرکهره‌که‌ی دیش، به هه‌موو فرتوفیلێک هه‌ولی نه‌هێشتنی «هه‌رنه‌می نه‌فرین» یان ده‌دا و، له‌رێ ده‌سکه‌لاکانیا نه‌وه تزی نا‌زاوه و ناتنه‌هه‌یان له «هه‌رنه‌م» دا ده‌چاند و، له‌پال نه‌مانه‌شدا شه‌ره قوچی پارتی و په‌کێشی، له‌سه‌ر قشه ده‌سه‌لات، که به قسه‌ی مام جه‌لال، «ته‌نی»، سینه‌زار پێشه‌مه‌رگه‌ی تیا کوژرا، هه‌وای نه‌مانی «هه‌رنه‌م» ی ده‌به‌خشی به داگیرکهران، به‌لام له به‌ختی کوردان بارودۆخێکی واهاته نیوناوان، که به رێکه‌وت، له به‌رژه‌وه‌ندیی کوردستان و زیانی مله‌پوانی ییگانه بوو. له‌به‌ر نه‌وه، ده‌بوو، کاربه‌ده‌ستانی کورد، داخوازی کۆنی خۆیان که «فیده‌رالی» بوو، پێهه‌ینی گۆرانی هه‌لومهرجه‌که بگۆڕن و، پاش رووخانی رۆژی سه‌ددام و، به‌په‌ندهبونی نه‌خشه‌ی رۆژی تێک، بۆ پاراستنی رۆژی سه‌ددام و، ته‌فه‌ردانی نه‌مریکا و هاوپه‌یمانان، پێ له‌سه‌ر نه‌وه داگیرن، که کورد ناماده‌نییه به‌هه‌ی جۆرنه‌ک بچینه‌وه ژێر باری ده‌ولته‌ی له بنه‌ره‌ته‌وه نا‌په‌وا و ده‌ستکردی عێراق و، بۆ هه‌ر شته‌یک که پێوه‌ندی به کورده‌وه هه‌بی، سانییدی «مجلس الحکم» بی، یان هه‌ر ده‌زگه‌یه‌کی دی و، ده‌بی کورد مافی قیته‌ی هه‌بی و، به‌په‌نه‌وی چاره‌نووسی باشووری کوردستان، که ده‌ست له هه‌ی به‌شێکی هه‌له‌ناگیرێ، ده‌بی له‌رێ گه‌شتپرسییه‌وه ده‌ستپێشانبکری، که ته‌نی خه‌لکی کوردستان مافی ده‌نگدانان هه‌بی، چۆنکه هه‌ی گه‌لێک ناماده‌ نییه، رێیدا به‌گه‌لێکی دیکه، به‌پار له‌سه‌ر مافی چاره‌نووسی بدا و، نه‌مه‌شیان له‌گه‌ل نه‌مریکا و به‌ریتانیا و عێراقیه‌کان، به‌مۆر و

ههلمه هه رچی له بار و کار به دهستی هه زانفرۆش و ناله باری کورد ..... جه مال نه بهز

نیمزا، کۆتابی، ییسه پێتایه، نهک به به ئێنی ده می و، هه موو و توو ئێژیکیشیان، ره پوراست، به نه تهوه ی کورد بگه یاندا به که دیاره نه مه یان نه کردوه.

به لām که کار به دهستانی دوو حیز به ده سه لاتداره که، هه روا به هاسانی ده ستیان له مووسل هه لگرت و، له په رله مانه که یاندا، هه روا به ناشکرا و، له به رده م عه ره ب و ناعه ره بدا، باسی نه وه یان کرد که به رایه تی کورد و عه ره ب له «سه رووی هه موو نه نفال و کیمیا بارانیك» وه به، واته، نهو کار به ده ستانه داوای نه وه ناکه ن که عه ره ب پێوسته به په سمی داوای لێبوردن بکه ن له نه تهوه ی کورد، به رام به ر گه لکوژی له کورد و، ناماده یی خویان ده ریه پ نه بۆ به ژارد نه وه ی زه ره روزیانی کورد، نه م پێشنیازه ش سالانی سه له ده یده م به گوێیاندا و، له باتی نه وه و، به کوێزایی چاری نه شتمان په ره ره ران، رۆژی دامه زاندنی له شکری عێراقی کورد کوێزیا ن کرده رۆژی «جێژنی کورد»، نه مه له کاتی که که نه وان زۆریا ش ده زانن که «به رایه تی کورد و عه ره ب» درۆیه کی شاخداره، چونکه له ئێو ۲۳ ده ولتی عه ره بدا، تاکه به ک ده ولت نه بوو، بێزاری خۆی، نهک به رام به ر نه نفال و چه کی کیمیا یی و به عه ره بکردنی کورده ستان و فرۆشتی ژن و کچی کورد، ده ریه پێ، به لکو به رام به ر به و هه موو گۆره به کۆمه لته ی که رۆژ نیسه نه دۆزۆ نه وه و، له ئێو دوو سه ت ملوێن عه ره بدا، دوو سه ت عه ره ب، تا تێسته په یدان به یوون که له دۆی نه نفال و کیمیا بارانی کورده ستان و به عه ره بکردنی باشوور و رۆژاوای کورده ستان، به ک خۆپێشاندا ن سازیکه ن. ته نه ات ماوه به ک له مه وه به ر، کار به ده ستانی رژی سووریا، که سه رکرده کانی دوو زله یزه کورده یه که، زوو زوو ده بته میوانیا ن و، به شانویه لیا ندا هه لده دن، چه ند مه دالێکی کورديا ن خسته زیندا نه وه، چونکه نهو زا رۆکا نه داوای نه وه یانده کرد به زمانی خویان به خوێن و، ده یانو یست نه م داخوا زیه یان بگه یه نه نه ده زگی یۆنیسیف له دیسه شق. که مام جه لال، چه ند رۆژی که م پاش نه وه، چوو بۆ سووریا، ده می هه لته پچه را به کورپی حافز نه سه د بێژی: «کاکي برا! ناخه ر تۆ ده زانی ت به ز به ناشکرا و چه ند جار گوته وه، سووریا نه شتمان ی به که مه و، عێراقیش نه شتمان ی دوو هم و، ئێمه هه رده م سوپا سه یژی سووریا ی که هه ی و، نه گه ر سووریا نه بوایه ی. ن. ک.. له دایک نه ده بوو، ده هێچ نه بی تویش نهو مه داله کوردا نه به ریده. تۆ به زانه نه ز چه ند خۆم به به راگچه کی عه ره ب ده زانم. تۆ

ئه‌وه‌ته بێ‌فرزته بێ، ئهم سه‌رکۆماریه‌ته له باوکه‌وه بێ‌زه‌حمه‌ته و نازار به‌مه‌یراته به‌رکه‌وتوووه. ئه‌وه‌ی به‌ر من که‌وتوووه له شێخ حه‌سه‌مه‌دینی باوکه‌وه نییه، خۆم چل سه‌له له‌و چپایانه خه‌ریکی شه‌ه‌شه‌قم و، گه‌لی کورد له سووریا چاوهره‌وانیه‌یان له‌من ئه‌وه‌یه، له‌سه‌ر مافه‌کانه‌یان هه‌لبه‌ده‌می، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا تا ئێسته، به‌خه‌ونی شه‌وانیش، باسی دوو‌میلۆن کوردی لای ئێوه نه‌کردوووه، که چاره‌که ملیۆنیکیان نێ‌زیکه‌ی چل سه‌له، ته‌نانه‌ته له هه‌موو مافیکی مرۆف بێ‌هه‌شن.

ئهری، مام جه‌لال ئهم قسه‌یه‌ی نه‌کردوووه، هه‌روه‌ها به‌ره‌هم سه‌لاحی سه‌ره‌کۆه‌زیرانی یه‌کێتی، ئه‌ویش که‌ چووته‌ مه‌یسرو، عه‌مه‌روه‌سو، به‌هه‌ره‌ری رووه‌له‌مالیه‌وه له‌به‌رده‌می ویدا گوتوو‌یه‌تی: «عێراق به‌شێکه له ولاته‌ی عه‌ره‌ب»، ده‌می هه‌له‌به‌چه‌راوه بێ‌ژێ: «بیسووره. ئه‌وه راست نییه و ته‌کایه ده‌سته مه‌خه‌ره کاروباری خه‌له‌که‌وه و، له‌باتی ئه‌وه ئه‌و که‌چه‌کوردانه به‌ده‌وه ده‌ستم که رژی می سه‌ددام له‌سه‌ر داخه‌زی کاربه‌ده‌ستانی ئێوه، وه‌ک «که‌نێزه‌ک» (جاریه‌) نارده‌نی بۆتان، بۆ ئه‌وه‌ی پێ‌یان‌را‌بوێرن. بێ‌جگه له‌وه‌ش، ده‌بی ئه‌مانه‌ی ده‌ستیان له‌م تاوانه‌دا بووه، بیا‌نده‌یه‌ ده‌ستمان، بۆ ئه‌وه‌ی له کورده‌ستان بیا‌نخه‌ینه به‌رده‌م دادگه‌».

ئهری، کاک به‌ره‌مه‌ش، هه‌روه‌ک مام جه‌لال، پێ‌یه‌ستی سه‌ره‌شانی خۆی وه‌ک کاربه‌ده‌ستی که‌ به‌رێ‌به‌ره‌تی سه‌لیمانی به‌جێ‌هه‌نا و، ئه‌و قسه‌یه‌ی نه‌کرد، به‌له‌کو مه‌یسری به‌ «دۆستی کورد و گه‌لی عێراق» دایه قه‌لم. به‌ره‌هم سه‌لاح و مام جه‌لال هه‌ردووکیان باش ده‌زانن که رژی می سه‌ر له هه‌موو رژی‌یه‌کی «عه‌ره‌بی» ی دیکه‌ی پتر هه‌ولیدا بۆ پاراستنی سه‌ددام و، رێگرتن له په‌لاماری ئه‌مه‌ریکا بۆ سه‌ر عێراق و، هه‌تا ئێسته‌ش که ئێسته‌یه، هه‌چ سه‌رکه‌رده‌یه‌کی کورد، داوای له «جامعه‌ الدول العربیه» نه‌کردوووه که داوای لی‌بۆردن بکا به‌رامبه‌ر به‌ گه‌له‌کوژی له کورد، و ده‌سته‌به‌ری بۆ به‌ بۆاردنه‌وه‌ی ئه‌و زه‌ه‌ره‌زیان و ماله‌وێ‌رانییه‌ی له کورد که‌وتوووه.

ئه‌وی سه‌ره‌نجی بارودۆخی ئێسته‌ی عێراق بدا، ده‌بینی زۆریه‌ی عه‌ره‌به‌کان (شه‌عه‌کان و سونییه‌کان) که پێ‌که‌وه نێ‌زیکه‌ی ٦٠٪ ی خه‌له‌کی عێراق ده‌بن، به‌په‌شته‌ی رژی ئێران و رژی عه‌ره‌یه‌یه‌کان و رژی ته‌رک و، له‌ژێر کارکردی پرۆپاگه‌نده‌ی دژ به‌ ئه‌مه‌ریکایی هه‌نده‌ک ده‌ولته‌ی ئه‌وروپایی، که هه‌رله سه‌ره‌تاوه‌ دژی ئه‌وه‌بوون سه‌ددام لایه‌ری (وه‌ک ئه‌لمانی و فه‌ره‌نسا و رووسیا)، به‌ته‌واوی، دان به‌

هه‌لومهرجی له‌بار و کاربەدهستی هه‌رزانه‌فروش و ناله‌باری کورد ..... جه‌مال نه‌یه‌ز

«مجلس الحكم الانتقالي» دا نائین و، تمنانەت هیندەك له‌وانە‌ی كه‌ حیزه‌كانیان ئەندامەن له‌و «مجلس» هەدا، رەخنە له‌ «مجلس» دە‌گرن و، ده‌یانە‌وی به‌زووترین كات، ده‌نگدانێك بکری له‌ عێراقدا و، ئەو حەله‌ به‌دڵنیاییه‌وه، عەرەبه‌ کۆنه‌پەرسته‌كان ده‌یه‌مه‌وه، و، هه‌رله‌ ئیستهموه، گه‌لێك کۆمه‌لە وەك قارچك هه‌لتۆقیون و، به‌نیوی ئیسلامه‌وه‌ کۆتۆنمته‌ چالاکێ. لێره‌دا باشه‌ كه‌ بزانی، کۆمه‌لگه‌ی عەرەب و تـرك و فارس، کۆمه‌لگه‌یه‌کی کۆنه‌پهرستی داخراوی پیاوه‌مرمانی و پاشکۆتوه‌ و، هه‌روا به‌ هاسانی نایسته‌ گراوه‌ و قازادیه‌خواز. ئەوه‌ته‌ ولایتیکی وەك کۆیت، كه‌ گوايه‌ له‌هه‌مموو ولاته‌ عەرەبه‌گانی دی «پیشکۆتوتوت»ه‌، ژنانی کۆیتی به‌به‌ری پهرلەمان، له‌ به‌شاریکردن له‌ ده‌نگداندا رێه‌ند (منع) کران. تمنانەت میری کۆیت كه‌ ده‌یوست ژنانیش مافی ده‌نگدانیان هه‌بی، به‌رامبه‌ر به‌م «دیمۆکراسی» یه‌ی عەرەب، هه‌یچی پشه‌کرا.

له‌به‌ر ئەوه‌، له‌سه‌ر جه‌ماوه‌ری لێقه‌وماوی کورد پنیوسته‌ بکه‌وته‌ خۆی و، نه‌هه‌لی ئهم ده‌رفه‌ته‌ زێڕینه‌ی له‌ده‌ست به‌چی و، چاره‌نووسی خۆی به‌گه‌ڕسته‌ ده‌ست خۆی. به‌ خۆپیشاندانی گه‌وره‌ گه‌وره‌ و چڕۆپر هه‌ر له‌ کوردستان و ده‌روه‌ی کوردستاندا و، داواکردن له‌ ئەمريکا كه‌ له‌رێی گشتپرسییه‌کی دیمۆکراتانه‌وه‌، چاره‌نووسی باشووری کوردستان دیاریکری و، هه‌ر له‌و گشتپرسییه‌دا، نوێنەری راستینه‌ی کوردستان هه‌لبژێرن، بۆنه‌وه‌ی وتووێژێك له‌گه‌ل ئەمريکا سازیکری له‌باره‌ی ئەوه‌وه‌ كه‌ ئایه‌ ده‌کری له‌ باشووری کوردستاندا نیوچه‌یه‌ك ته‌رخانه‌یکری بۆ بنکه‌یه‌کی سوپایی ئەمريکا و، به‌ستنی په‌یمانێك له‌گه‌ل ئەمريکا بۆ ماوه‌ی ۲۵ سال، یان زیتر. ئەز دڵیام له‌وه‌ی، ئەمه‌ تاكه‌ رێه‌كه‌ بۆ پاراستنی باشووری کوردستان و، پناخه‌دانان بۆ رزگارکردنی پارچه‌کانی دیکه‌ی کوردستان، چۆنكه‌ ئەوه‌ی «ده‌توانی کورد به‌پارێزی، «هێز» ه‌، نه‌ك ده‌ستورێکی دیمۆکراتی، یان به‌شاریی چهند هه‌زار پیشمه‌رگه‌یه‌ك له‌ له‌شکر و پۆلیسی عێراقدا، له‌كاتێكدا كه‌ کوردستان له‌هه‌مموو لایه‌كه‌وه‌ به‌دوژمن ده‌وره‌ دراوه‌ و، ئەفسه‌ری سه‌رچل و خه‌لكی تیرۆریست و مرۆفی ته‌نگه‌تیلکه‌ له‌نیو عێراقدا زۆر زۆره‌، كه‌ هه‌یچ رێزی قانون و مافی مرۆف ناگرن و، ته‌نی له‌زمانی «هێز» ده‌گه‌ن. له‌به‌ر ئەوه‌ مه‌انه‌وه‌ی سوپایه‌کی ئەمريكایی له‌ کوردستاندا به‌شێوه‌یه‌کی قانونی و، بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ پنیوستیه‌کی ژیاڕیه‌ بۆ کورد.

شایانی باسه که ژماره‌ی کورد له "مجلس‌الحکم‌الانتقالی" دا که پینج کهسه، کهسه. کورد له عێراقدا ۷-۸ ملیۆن ده‌بن. ئەو کوردانه‌ی که سه‌ده‌دام ده‌ریه‌ده‌ریک‌دوون له‌ماوه‌ی ئەم ۳۵ ساله‌دا، له‌نیو ملیۆن به‌ره‌و‌ژوو‌رت‌ه. هه‌ر له عێراقدا ژماره‌یه‌کی زۆر عه‌ره‌بی میسری و فه‌له‌ستینی و... هه‌تد هه‌ن، که سه‌ده‌دام پنه‌نده‌دارتی عێراقی داونه‌تی بۆ زیت‌کردنی ژماره‌ی عه‌ره‌ب و که‌مه‌کردنی ژماره‌ی کورد. ئەم کێشانه‌ ده‌بی چاره‌سه‌ر بک‌رێن. شوێنه‌واری به‌عه‌ره‌ب‌کردنی کوردستان، هه‌تا ئەو‌پۆ لانه‌براره. بێجگه‌ له‌وه‌ش، بۆچی ده‌بی له "مجلس‌الحکم‌الانتقالی" دا پینج عه‌ره‌بی موس‌له‌مانی سوتنی هه‌بی، به‌لام یه‌ک ئیزدی و یه‌ک کاکه‌یی نه‌بی؟ بۆچی ده‌بی پینج «ابول‌رش» ی کورد هه‌بی و تاکه‌ یه‌ک ژنیش، بۆ خوینی چیشته‌، نه‌بی؟ بۆچی ده‌بی له‌نیو ۱۳ شیعهدا تاکه‌ یه‌ک کوردی شیععه‌ نه‌بی، له‌کاتیکدا که سه‌ته‌ه‌زاران کوردی شیععه‌ هه‌ن (ئه‌ک ته‌نی فه‌یلییه‌کان)؟ بۆچی ده‌بی هیچ ئرخێک بۆ چاره‌که‌ ملۆنێک ماندا‌یی (سوویه) دانه‌نری و له "مجلس‌الحکم‌الانتقالی" دا تاکه‌ یه‌ک نوێنه‌ریان نه‌بی؟ سوویه‌کان، به‌گشتی مرۆفی رو‌شن‌بیر و ئازادیخوازان و له‌تیواندا گه‌لێک زانای وه‌ک دوکتۆر عه‌به‌دولجهمار عه‌به‌دوللا و هه‌نهر عه‌به‌دول‌ه‌زاق عه‌به‌دولواحید هه‌لکه‌وتوه. حیزیه‌کانی کوردستان (هه‌م‌سو‌یان، نه‌ک هه‌ردوو زه‌حیزیه‌که) ده‌بی بزانی که رۆژ رۆژی حیزیه‌حیزینه‌ و شه‌ره‌ په‌رۆ و پاشقول له‌ یه‌که‌گرتن و له‌خۆ‌بایه‌بوون و شاردنه‌وه‌ی راستیی له‌گه‌ل نییه. رۆژ رۆژی یه‌که‌گرتن و ناشتیی نه‌ته‌وه‌یی و پێدا‌گرتنه‌ له‌سه‌ر مافه‌ بنچینه‌یه‌کانی نه‌ته‌وه‌ی کورد، که نه‌وه‌ش ئازادی و یه‌کسانی و سه‌ره‌وه‌ری نه‌ته‌وه‌یه‌یه. رۆژ رۆژی عێراق‌چینی و خۆیه‌که‌ مزانی نییه. رۆژ رۆژی نه‌وه‌یه، وا له‌ ده‌سه‌لات‌دارانی ئەم جیهانه‌ بکه‌ین که کۆنفرا‌نسیکی نیو‌نه‌ته‌وه‌یی بیه‌ستن بۆ باسی چاره‌سه‌ر‌کردنی کێشه‌ی چل ملیۆن کورد.

شایانی باسه، که دوورنیه‌ که کاربه‌ده‌ستانی ئەمه‌ریکا بیر له‌وه‌ بکه‌نه‌وه‌ که مه‌رجه‌عیه‌ت (مرجعية) ئێک بۆ شیععه‌کانی جیهان له عێراقدا دروست‌بکه‌ن. به‌تا‌یه‌ته‌ی چۆنکه‌ چهند زانابه‌کی گه‌وره‌ی شیععه‌ وه‌ک ئایه‌توللا سیستانی له عێراق ده‌ژین و پیرۆزترین مه‌له‌به‌ندی شیععه‌کانی جیهان له نه‌جه‌ف و که‌ریه‌لان و، ئەمه‌ش گوايه‌ده‌یه‌ته‌ هه‌ژێ نه‌وه‌ی شیععه‌کانی ئێران به عێراق‌ه‌وه‌ بیه‌ستی، نه‌ک به‌ پینچه‌وانه‌وه‌. به‌لام ده‌مه‌وی جه‌خت له‌سه‌ر نه‌وه‌ بکه‌م که ئەم رێبه‌ رێبه‌کی چه‌وتو‌چه‌وتیله‌ و،

هه لومهرجی لهبار و کاریه دهستی هه رزانفروش و نالهباری کورد ..... جهمال نه بهز

نه نجامه کشتی له نه نجامی پشتگیری نه مریکا له ئیسلامیه کانی نه فغانستان دژ به
سوئیت و "کۆمونیستان" باشت نابی. کاریه دهستانی نه مریکا، ده بی له هه له کانی
خزبان پند وهریگرن. شتیك پهنیوی «ئیسلامی دیموکراتی» یهوه نییه، وهك چون
"ئیسلامی مارکسی" و "ئیسلامی سوسیالیستی" نییه و نابیی. ئیسلاام ئیسلامه و
هیچی دی. بز دامه زانندی کۆمه لگه به کی دیموکرات ده بی پهره ده به کی
دیموکراتی هه بی، تا کۆمه لگه به کی دیموکرات بیته کایه.

به رلین: جهمال نه بهز

۲۰۰۳/۷/۱۷

کاترمیری چاره‌نوسی کورد چهند تاوئیکی ماوه بۆ نیوه‌شه‌و مه‌رگه‌ساتی مارتی ۱۹۷۵ نابیی دووباره‌بیته‌وه

کورد، به‌موکه‌سانه‌ی به‌روو ته‌نکن و، نه‌وه‌ی له‌ دلیاندا به‌ ده‌رینا به‌ن، ده‌لین "شه‌رم". شه‌رمی، دۆخیکی ره‌وانی و ده‌روونی به‌ و، جیا به‌ له‌ ترسۆکی و درۆنی و شارده‌وه‌ی راستی، به‌نیازی هه‌له‌به‌رستی و گه‌یشتنه‌ ده‌سکه‌وتی تایبه‌تی. له‌نیو ئه‌م دوو دۆخه‌شدا، جۆرنیکی دیکه‌ هه‌یه‌، که‌ به‌زۆری، مرۆفی رامیار و دیپلۆماتی به‌ته‌نگه‌وه‌هاتوو بۆ به‌رژه‌وه‌ندی ده‌وله‌تیک، یان به‌رژه‌وه‌ندی به‌کی گشتی، نه‌ک تایبه‌تی، جاروبار هه‌نده‌ک راستی نایه‌ننه‌ سه‌رمزان، به‌لکو کورد گوته‌نی، وه‌ک "کنگر و ماست بۆ کاتی خۆی" هه‌لبه‌گرن، واته‌ بۆ باریکی گونجاو، نه‌وجا ده‌ریده‌به‌ن، به‌لام که‌ مافیک له‌به‌رده‌م پێشیلکردندا بێ، یان تاوانیک قه‌ومابیی و، پێوستی به‌زێاندن و خسته‌به‌روو هه‌بێ، نه‌وده‌مه‌ پێده‌نگبوون، وه‌ک به‌شداریکردنه‌ له‌ پێشیلکردنی ماف و تاوانکاریدا.

هه‌تا ئه‌و راده‌یه‌ی ئه‌م باسه‌ی سه‌روه‌ پێوته‌ندی به‌ کورد و کێشه‌ی کورده‌وه‌ هه‌یه‌، ئه‌وا ئه‌و هه‌لومه‌رجه‌ی که‌ له‌ سه‌رده‌می فه‌رمانه‌روایی سه‌ددامدا له‌کاردا بوو، ئه‌ورۆ له‌ به‌نه‌رته‌وه‌ گونجراوه‌ و، هه‌لومه‌رجنیک دبی وا هاتوو ته‌ کایه‌وه‌، که‌ چاره‌نوسی کوردی پێوه‌ به‌ستراوه‌، له‌به‌ر نه‌وه‌، نه‌گه‌ر تا ئێسته‌، له‌ هه‌نده‌ک که‌موکورتی، چاومان ده‌پۆشی، له‌به‌ر خاتری ته‌ناهی نه‌ته‌وه‌یی، ئه‌وا له‌م رۆژه‌دا، نابیی به‌هیچ جۆرنیک، چاوا له‌ هه‌له‌ و گوناه‌ و تاوانی هه‌یچ لایه‌نیک به‌پۆشین، نه‌وجا هه‌ر لایه‌نیک ده‌بی با بێ، خۆ نه‌گه‌ر که‌ مه‌تره‌خه‌میمانکرد، ئه‌وا خوشمان تاوانبارین.

بۆنه‌وه‌ی به‌جینه‌ نیو جه‌رگه‌ی باسه‌که‌وه‌، جه‌زده‌که‌م به‌کورتی چیرۆکی "هه‌رمی نه‌فه‌رین"، یان "ته‌وا‌ی ئارام" که‌ پتر له‌ ده‌سال له‌مه‌یه‌ر باسه‌مکردوه‌ و، له‌ گه‌لێک وتار و سه‌مه‌ینار و، وتووێژی رادیویی و ته‌له‌فزیۆنیدا دووباره‌مه‌کردوه‌ته‌وه‌، سه‌رله‌نوێ بیه‌خه‌مه‌ به‌رچاو.

پاشا نه‌وه‌ی سه‌ددام بۆی ده‌رکه‌وت که‌ جه‌نگی هه‌شت ساله‌ی دژ به‌ ئێران،

سهره‌رای نهو ههموو یارمه‌تییه‌ی که له رۆژه‌لانت و رۆژاوا وه‌ریده‌گرت، نه‌بهر دووه‌تموه و، خه‌زینه‌که‌شی والا‌یه، که‌وته سهر بیری داگیرکردنی کویت و، نه‌مه‌ش دوا‌ی نه‌وی کویت له سالانی جه‌نگدا، به‌سه‌تان ملوئن دۆلاری به‌سه‌ددام به‌خش‌سپوو، که به‌ش‌نکی زۆری نه‌و پاره‌یه، نه‌و چه‌که‌انه‌ی ڤنکرا که‌ کورد و عی‌راق‌سیه‌کان و ئیرانی‌سیه‌کانی ڤنکوژران. نالهو کاته‌دا، چه‌کداره‌کانی حیزیه‌کانی باشووری کوردستان، ههموو له ئیران بوون و، چه‌کداره‌کانی حیزیه‌کانی رۆژه‌لانی کوردستانیش له عی‌راق بوون و، چه‌کداره‌کانی حیزیه‌کانی باکووری کوردستان (واته ڤی کئی کئی) به‌ژماره‌یه‌کی که‌م، له شونی خویان، خه‌ریکی ده‌سته‌شان‌دن بوون له بنکه‌ی ڤولیس و سهریازی ترک و، په‌لاماردانی نه‌و کوردانه‌ی له حیزیه‌کانی دیکه‌دا بوون، سهرکرده‌یه‌تیسه‌که‌شیان له سووریا بوو. سه‌ددام به‌هۆی هه‌له‌کردنه‌وه له لیک‌دانه‌وه‌ی هه‌لومه‌رجی رامباری (نێوچه‌یی و جیهانی) و، خۆیه‌زلانین و گوینه‌گرتن له قسه‌ی که‌س، بریاری هه‌لکو‌تانه سهر کویتی دا. نه‌وه‌شی نه‌گرت به‌رچاو، که جیهان له سالی ۱۹۹۰، دا له‌شیوه‌ی دوو به‌ره‌بیدا نه‌ما‌بوو. سۆفیت ڤوکا‌بووه‌وه و، ئه‌مه‌ریکا وه‌ک تاکه‌ زله‌ه‌یزێک له جیهاندا ما‌بووه‌وه که‌ نه‌ویش دژی داگیرکردنی کویت بوو. بێ‌جگه‌ له‌مه‌ش ههموو ولاتی جیهان تینکرا، به‌لام هه‌ریه‌که له‌بهر هۆیه‌کی دی، دژی داگیرکردنی کویت بوون. نه‌وه‌ بوو له نه‌ج‌امدا له‌شکری عی‌راق به‌زۆر له کویت ده‌ره‌پ‌ئندرا، به‌لام ئه‌مه‌ریکا له‌به‌رخاتری "هه‌قال‌بهند" ساخته‌کاره‌کانی وه‌ک، حوسنی مو‌باره‌کی میسر و شاح‌سه‌ینی ئه‌رده‌ن و شافه‌هدی حیجاز، وازی له سه‌ددام هینا و، ده‌ست‌یشی به‌ره‌للا کرد بۆ لیدانی کورد و شیعه و، له‌وه‌وه نه‌و گه‌له‌پوه دروست‌بوو، که ملوئن و نیوئیک تا دوو ملوئن کورد، له شونی خویان هه‌لاتن و روویان‌کرده سهر سنوره‌کانی ئیران و ده‌وله‌تی ترک و، نه‌وه‌ بوو ده‌زگه‌ی راگه‌یان‌دنی گشتی له ههموو جیهاندا و، ههموو رۆژێک نه‌و سه‌رگه‌ساته‌ی کوردی هه‌لاتووی پێشانی خه‌لک ده‌دا و، له‌مه‌وه جوزه به‌زه‌یه‌ک له‌دلی خه‌لک‌دا په‌یدا بوو به‌رامبه‌ر به‌کورد. به‌رێک‌که‌موت له‌و سه‌رده‌مه‌دا فه‌رانسوا میتران سه‌روک‌کۆماری فه‌ره‌نسا و تورگۆت ئۆزال سه‌روک‌ه‌زیرانی ده‌وله‌تی ترک بوو. جۆن مه‌یج‌م‌ریش سه‌روک‌ه‌زیرانی به‌ری‌تانیای بوو، نه‌وه‌ بوو به‌ هه‌لوته‌قه‌لای میتران و گه‌لێک لایه‌ن، کۆمه‌لی نه‌ته‌وه‌ یه‌که‌گرتووه‌کان، بریاری دامه‌زراندنی هه‌رمێنکی نه‌ه‌پ‌ینی دا که به

«نه‌وای نارام» نئیوی رۆیی.

به‌لام کاربه‌ده‌ستانی حیزیه‌کوردیه‌کان رانه‌وه‌ستان، تا کۆمه‌لی نه‌ته‌وه یه‌ک‌گرتوه‌کان پهریارنکی باشتر بدا بۆ کورد، چون بۆ لای سه‌ددام و ده‌ستیان‌کرده ملی. ئهم کرده‌وه‌یه له‌و رۆژهدا، ته‌رمۆمه‌تری به‌زه‌بیه‌اته‌وه‌ی خه‌لکی به‌ کورددا، زۆر هه‌نایه‌خواره‌وه. گه‌لێک له‌و پاره‌یه‌ی که بۆ کوردستان کۆکرا‌بو‌وه‌وه، ئیدی نه‌درا به کورد.

کورت و کرمانجی، دامه‌زراندنی ئهم هه‌رنه‌مه، له نه‌نجامی شه‌ری چه‌کداریی حیزیه‌ کوردیه‌که‌نه‌وه، یان له‌نه‌نجامی دیپلۆماسیستی و توونژی سه‌رکرده‌ی حیزیه‌که‌نه‌وه له‌گه‌ڵ رۆژی عێراق، یان کۆمه‌لی نه‌ته‌وه یه‌ک‌گرتوه‌کان نه‌بوو، به‌لکو له‌نه‌نجامی گه‌له‌پوه‌که و، ئهو بارودۆخه ئیونه‌ته‌وه‌بیه‌وه بوو که باسه‌مکرد. واته رۆلی حیزیه‌کانی تیدا نه‌بوو. حیزیه‌کان هاته‌نه سه‌رخوانی ئاماده‌کراو. ئه‌مه‌ش قسه‌ی ئه‌ورۆم نییه، قسه‌ی ده‌ساله‌مه‌وه‌یهرمه که بۆ رۆژنامه‌ی "کوردنامه" م کرده‌وه (کوردنامه، ژماره ۲۳، مایسی ۱۹۹۳). مه‌به‌ستیشم له‌مه ئه‌وه نییه که بیژم کورد خه‌باتی نه‌کرده‌وه، یان حیزیه‌کان هه‌یچیان نه‌کرده‌وه، کردوویانه، به‌لام ئهم "نه‌وای نارام" ه، نه‌نجامی ئهو خه‌باته نه‌بووه.

پاش ئه‌وه‌ی دوو زله‌یزیه‌که که‌وته گیانی یه‌کدی و، په‌رله‌مانی کوردستان درایه به‌ر تۆپ و، گه‌لێک که‌س کوژران و، نیوونیه‌وانگی کورد خراپ بوو، له‌گه‌لێک لاره و، چهند جارێک، پێوه‌ندیکرا پێمه‌وه بۆ دامه‌زراندنی "حیزیه‌کی نه‌ته‌وه‌یی". به‌لام به‌هه‌موو لایه‌که‌م راگه‌یانده که ئه‌و‌کاره به‌راست نازانم. گوته‌یان: "له کوردستان ده‌بی جینگه‌روه (بدیل) یه‌کی نه‌ته‌وه‌یی هه‌بی به‌رامبه‌ر به‌م حیزب و حیزبۆکه نانه‌ته‌وه‌بیه‌انه، که ئه‌مه په‌نجاساله چه‌پله بۆ رۆژی تاوانباری سوڤیت و، براهه‌تی درۆونه‌ی کورد و عه‌ره‌ب و کورد و فارس و کورد و ترک لێده‌ده‌ن و، زورنا بۆ ئۆتۆنۆمی لێده‌ده‌ن و، خۆشت ئه‌وه زۆر باش ده‌زانیت". گوتم ئه‌وه راسته، به‌لام نه‌گه‌ر رێک‌خراوه‌کی نه‌ته‌وه‌یی هه‌بی، له‌م کاته‌دا ناتوانی به‌ سه‌ربه‌خۆیی کاریکا و په‌له‌هاوی و بژی، چونکه ئهو حیزیه‌انه باوه‌ریان به‌ نازادی بیروپا و دیموکراسی نییه، نه‌وجا، یان ئه‌وه‌ته ده‌بی بیسته ده‌سه‌که‌لای ده‌ستی یه‌کێک له‌ زله‌یزیه‌کان و، بکه‌وته فشه‌کوردایه‌تی، یان ئه‌وه‌ته به‌چه‌ک به‌ریه‌ره‌کانییه‌که‌ن و له‌نیوی ده‌به‌ن".

گوتان: "ئەمەش، دەتوانین هیزنکی چەکدا. درەستیکەین و لەسەر خۆمان بکەینەوه". گوتم: "دووڕ نییە بتوانن هیزنکی چەکدار دروستبکەن، بەلام یەکەم، ئەو هیزە ئێوە، هەر لە شەو و رۆژێکدا نابێتە هیزنکی وەک ئەوەی ئەوان، چۆنکە ئەوان چەند سالە لەلایەن داگیرکەرانی کوردستانەوه پشتگیریدەکەین و، لەلایەکی دیکەشەوه، دەبێتە بەیەکدادان و خۆنڕژان و ئەزیش ئەوە زۆر بەخراب دەزانم، کە کورد کورد بکوژی لەسەر حیزەحیزینە". گوتیان: "ئەو چار چییە؟" گوتم: چار ئەوەیە هەولبدری کە جەماوەری ئەم حیزیانە بەبیری نەتەوهیی ناشنا بکەین و تێیانبگەیەندرێ کە حیزب بووەیەکی پیروزی نییە، بەلکو هۆیەکە بۆ گەشتە ئامانجێک. هەرکوردێک کە خاين نەبێ، مافی سەریەستیی رادەربەڕین و کارکردنی رامباری هەیە، نابێ کورد دەست لە کورد بوهێنێ". لەدوایدا، هەموو جارێک، ئەوەش دەگوت پییان: "کە ئەمە پیروزیچوونی منە و بەس. ئەز نابێژم حیزب دروستمەکەن، یان دروستبکەن. ئێوە سەریەستن، خۆتان چۆنی بەباشدەزانن وابکەن". گوتیان: "باشە، ئەگەر شتێک دروستبوو، تۆ لەدژی ناوەستی؟" گوتم: "ئەگەر کاری باش بکا، ئافەڕین دەکەم لێی و، ئەگەر کاری خراب بکا، رەخە دەگرم لێی. بەلام بەهیچ جۆرێک ناچمە ناوی". گوتیان: "بۆچی؟" گوتم: "چۆنکە باوەڕم بە حیزایەتی نییە، لەگەڵ رێژمدا بۆ ئەوانە ی باوەڕیان پێنەتی".

ئەوجا، لەوکاتەوه، دەستکرد بە هەولدان بۆ نێزیککردنەوهی حیزەکان لەبەك و، هەولدان بۆ رازیکردنی ژمارەیهکی زۆر لە هەموو لایەك، بەتایبەتی پارتی و یەكێتی، بۆ هاوکاریکردن لەگەڵ یەك، لەجیاتی لەبەكدی كوشتن و، خراپەکاری لەگەڵ یەك. دیارە هەموو راھێنان و فیروونیکیش پێوستی بە کات و بەردەوامیی هەیە، هەتا بۆچوونەکانی لە مێشکدا دەچەسپێن و، جێی خۆیان دەگرن. پێشمواپە ئەم هەلۆستە ی من کەلکی هەبوو. بەلام وەک هەموومان دەزانین، زەحیزەکان، بەتایبەتی یەكێتی و پێ کێ کێ و پارتی، وازیان لەرەوشی تۆتالیتیرانە و "پێشەرەوانە" و "تاکیرستانە" نەهێناوه، کە ئەوەش پاشماوەی زەلکاوی بیری چەپەلی ستالینستییه و، ئەم حیزیانە پەنجاسالە مێشکی جەماوەری کوردی پێ بەنچ دەکەن.

لەئەنجامی شەرەقۆچ و بەیەکدادانی حیزەکاندا، ژمارەیهکی زۆر چەکداری هەردوو لایان و هەموو لایەکیان کوژران، کە ئەمانە بێگومان ناچنە خانە ی

شایانی باسه، زۆرجار له کاربه دهستانی ههردوو زنجیره که دهیسن که سوپاسی
 رژیمی ترک ده کهن که گوايه "کورد و ههرمى نهفرینی" پاراستوو. راستیه که ی
 ئهویه، نهگه نهامریکا و بهریتانیا له پشت پاراستنی ئهوه ههرمهوه نهبووانه،
 بێجگه لهوهش، نهگه رژیمی ترک نهیارنکی بههیزی وهك پێ کێ کێ نهبوایه، که
 لهشکری ترکی هینابوو ههله کهسهما، ههروهها دوو زنجیره که ی باشوور، بهتایهتی
 پارتی، ئالیکاری لهشکری ترکیای نهکردایه بۆ بهریهه کانی پێ کێ کێ، ئهوا
 رژیمی ترک، پاش نهمانی ئووزال، رنی بهیوونی ههرم نهدهدا. نهگه بیرتان مایی،
 ههههه مانگ جارنک پاراستنی ههرم تازه دهکرایهوه و، نهنجومهنی ئاسایشی
 ناسیونالی ترک، هههوه جارنک دهیگوت "لهبهه خاتری ئاسایشی ناسیونالی ترک"
 درنژکرایهوه و، نهههه شتیکی زۆر رۆن و ئاشکرایه که لهبهه خاتری چاوی کالی
 کورد نهبووه. لهههه بهتازی ئهوه قسهیهه که رژیمی ترک دهیکا که گوايه، زیانی
 پاره ی لیکهوتوو راست نییه، هههوه رۆژنک به ههزاران لۆری له عێراقهوه بۆ نیو
 دهولهتی ترک و لهویوه بۆ عێراق به قاچاخی له هاتوچوکرندا بوون و، رژیمی ترک و
 کاربه دهستانی ههرم، سووته کهیان له خزیان بهشده کرد، زیانی چی؟

287

ترك له ژبه، باشوورهه بکشیته نیو عیراقوه. بهلام کاربه دهستیکی سوپای ترك گوتی: "نیمه گوماغان ههیه لهوهی کوردهکان وایانگوتبی، چونکه هیچ ناشی کورد قسهی وابکهن" (الزمان ۲۰۰۳/۸/۱۱)، وایه، خالوی خوین باش ناسیوه.

بهلام دوو زحیزیه که، ههتا نیسته قووروقه پیا نکر دوه له روئکر دوهی ههلوئستان، که لیره داواده کم لیان، ههلوئست پیشانبدن.

ئهوجا نیسته، ئهم پرسیارانهی خوارهوه له کاربه دهستانی دوو زحیزیه که ده کم:

۱- که سیک نه لفوینی زانستی رامیاری بزانی، دهبی ئهوه بزانی که فیده رالیزم له دهوله تیکدا، سیسته مپکه بو هه موو دهوله ته که و بریاردان له سهری، به دهست به شیکی خه لکی نهو دهوله ته نییه، به لکو به دهست هه موو خه لکی نهو دهوله ته به. واته، کورد، نه گهر خوین به عیراقی بزانی (که نه وه ته دوو زحیزیه که، نه ک شانازی به عیراقیتی خوینا نهوه ده کهن، به لکو ئالا که ی عیراق که له راستیدا ئالای سه دداده، بی شه رمانه هه لده کهن و شایه ره کانیا، هه له بجه ده به نه به غدا بویان) به ته نی بویان نییه دهنگ بو فیده رالیزم بدن. به شه، نایه گهره نتی چیه که زۆریه ی زۆری عیراق که کورد نین، دهنگ بدن بۆی؟ خونه گهر دهنگیان نه دا بۆی، دهبی کورد رازی بی به وه، چونکه دوو زحیزیه که، هیچ مهرجکیان دانه ناوه بو نهو دۆخه. باشه، نه گهر کورد رازی نه بوو و سه رکیشی کرد، نایا به خه یالی حیزیه کان دهبی چی بکری، چی ناماده کراوه بو نهو روژه؟ لیره دا نهو پرسیاره ره وایه خوی دینیتیه پیشه وه، نایا ئهم دوو زحیزیه که به دوانزه سال نه یانته وانی به رپوه به رفتی لهو دوو شاره دا بکه نه به ک، تو بلیت بتوان نه وه ده مه کورد لهو کویره وه ربه ره زگار بکه ن، که نه ورو پیشینی ده کهن، به لام پیشگیری ناکهن؟

۲- با وادابین، که زۆریه ی زۆری خه لکی عیراق، دهنگ بو فیده رالیزم ده دن، به لام فیده رالیزم چه شنی زۆره، یه کیل له وانه ئه وه به: هه ر پارێزگه یه که به ته نی، یه که به کی فیده رالی بی، یان چهند پارێزگه یه که پیکه وه بدرین له یه که، بۆونه نیوی بریت "هه ریمی باکوور"، واته نیوی کوردستانی له سه ر نه بی. دوو زحیزیه که چ ده فرموون؟

۳- زۆر جار باسی ده ستوور و "شه ری ده ستوور" ده کری. ده ستوور

ئەمریکا ییپه کان دایاننن، کۆمهڵیک پسیپۆری عێراقی، رهشنووسی دهستوره که ئاماده ده کهن. کۆ دهلی ئهو کۆمهله، دهستوره که بهدلی کورد دهنوسنهوه. ئایا پنیوستی نه ده کرد داخوازیهکانی کورد وهک سنووری باشووری کوردستان و نیوی ههرنم و دهسه لاتهکانی ههرنم، له کویونهوهکانی سهلاحه دین و لهندهن و ناسریه دا بخه نه بهردهم به رهه لستکاران و ئەمریکا و ههموو عێراقیهک و، بیژن ئه مه داخوازی ئیسهیه و بهم مه رجه نه بی، ئیسه هاوکاری ناکهین؟ یان بۆ ئهو کۆیونه وانه چهند کوردیکی لێزانیا ن بانگێشت به کردایه، که نه یان کرد.

پاش ئه مه، ئایا دهستور له ولاته رهزه لاتییهکاندا ترخی ههیه؟ فهرموون ئه وه تهی عێراق ههیه، چهند جار دهستوره که ی گۆزا، پاش ههر کوده تایه کی سوپایی؟ ئایا ئەمریکیه کان ههتا رۆژی قیامت له عێراقدا ده میننه وه بۆ پاراستنی ئهو دهستوره؟

٤- با وادابنننن که عێراق بوو به دهوله تیکی کۆماری و فیده رهالی و، کوردستانیش بووه ههرنمی، ئایا گهرهنتی چیه بۆ ئه وهی که ههموو سالی که به ههزاران عه ره ب نایم لهو ههرنمه دا نیشته جی ببن؟ هیچ ههرنمیکی فیده رهالی ناتوانی ری له خه لکی ته وای ده ولته که بگری و، نه هلی لهو ههرنمه دا بژن. گهرهنتی چیه بۆ ئه وهی، رۆژی له رۆژان، زۆریه ی زۆری خه لکی ههرنم نابنه عه ره ب؟ ئه وه ته ده ولته عه ره به کان خه ریکی دامه زانندی به کیتی بازرگانی و بازا ری ئازاد و، به ک کردنی پاره کانیانن (وهک یورۆی نه وروپا). ئایه پنیوست نه بوو، ههر له سه ره تا وه، مه رجیک به خرته پش: "نابی له دهستوردا بنووسری که عێراق به شیکه له نیشتمانی عه ره ب"، هه ره ها مانه وه (اقامه) بۆ ئه وانه ی خه لکی کوردستان نین، له کوردستاندا، به پنی قانونیکی تایه تهی ده ستیشانه بکرایه؟

٥ - پارێزگاری به عقوبه، لهم رۆژه دا، که ئەمریکا ییپه کان دایاننا وه، هیچی به ده ست نییه، ده فهرمویت: "خانه قین کوردستان نییه و نابی په ره و ده ی کوردی تیدا بی (کوردستانی نوی)". ئایا سه ره ره زییه بۆ ئه ندامه کوردهکانی "مجلس الحکم الانتقالی" بیده نگ بن و نه لێن "ته گهر ئهو کابرایه ده ستبه جی" ده رنه کری، ئیسه لهم مجلس"ه ده کشینه وه؟

٦ - ئالهه رۆژه دا که هیشه عێراق نه بووه به ده ولت و، جاری له شکر و

حکومەتی نییه و، کورد جارێک هێندە دەسلەتیاڵ هەبە و، تا هەندازە یەک قسەیان دەهوا، نایا پنیوست نییه کە هەردوو زنجیرەکە، تازوو هەولی گشتپرسییەک بەدەن لە هەموو نیوچەکانی کوردستاندا و پرسیارێک لە خەڵک بکەن: نایا سەرەخۆبییان دەوی، یان بەکگرتن لەگەڵ عێراق لەشیوێ کۆمارێکی کوردستانی فیدەرالدە کە، ناسنامە یەکی تایبەتی و دەستوورێکی تایبەتی هەبێ و بەزۆترین کات ئەنجامە کە، وەک بەلگە ناسنامە یەکی قانونی بەکاربهێنێ لە سنوورێکی نێونەتەوییدا؟ ئەم پێشنیازەم لە کاتی خۆیدا لە "میدیا" دا بلاکێردەوه لەژێر سەرنێوی «ئەم گەلی رووت و برسی، لە زۆرداران نەترسی، بێژە بە خاوەن کورسی، رێ چۆلکەن بۆ گشتپرسی» (میدیا ۲/۱/۲۰۰۳). بەلام دوو زنجیرەکە، بەداخوێ لەدژی وستان و، سەر ئەوێ دەخشیان و هەموو کەسێک دەزانی، کە پەرلەمانەکیان هەشت سەلە رەوایەتی نەماوێ. بەج مافێک، باسی پەرلەمان دەکەن و، بەج مافێک رێ لە هەلبژاردنێکی نوێ دەگرن؟ ئایە رێگرتن لە مافی رەوای خەڵکی باشووری کوردستان بۆ دەنگدان بە ئازادی، لەترسی ئەوێ کە دەزانن ئەمجارە لە هەلبژاردندا زۆر ناھێن، کەلەگایی نییه بەسەر رەشپووتی کوردەو؟

۷- کە ئەمریکا لە ناچاری و، پاش ئەوێ رژیمی ترک دەستی بری، روویکردە پارتی و یەکیستی و، ئەو بوو لە رۆژێکی تایبەتیدا و کاتیکی تایبەتدا، دەبوو هەرسێ لایان لەیەک کاتدا، بگەنە کەرکوک، بەلام چەکدارەکانی یەکیستی لە چەمچەمالەو و، چەند دەمژمێرێک لەوێر، کەوتنەپێ و پەرلە دوانە کە دی، بە پەرۆ کەسکەوێ چوونە نێو کەرکوک، بەگەشتنیاڵ تالان و برۆیی دەستیپێکرد، کە پارتی دواي ئەوان گەیشته ئەوێ و، ئەوانیش بە پەرۆ زەرەدە کەوێ، دەمێک بوو، یەکیستی، کوردی کەرکوکێ کردبوو چوارەکی دانیشتوانی ئەوێ. ئەمە لە کاتیکی کە کوردی کەرکوک ئالانی کوردستانیاڵ پەرۆ کردەو. بەلام چەکدارەکانی پارتی و یەکیستی بە فەرمانی ئەمریکا و، هەپەشی ترک، لە کەرکوک چوونە دەرەو. ئەوجا لەبەر ئەوێ پارتی و یەکیستی نەیانتوانی لەسەر دانانی پارێزگاریک رێکبکەون، کوردێکی سەرەخۆ بوو بە پارێزگار و، ئەو چاتر. بەلام هەتا ئەوێ کە زۆری کوردە دەرکراوەکانی کەرکوک، نەیانتوانیوە بگەڕێنەو سەر مال و ملکی خۆیان. بێجگە لەوێش، ئەگەر کوردێک لەسەر کارێک داچەزێ، دەبێ ناشووریەک و

ترکمانیک و عهره‌بینکیش دا‌به‌زرنن. وادیاره نه‌مریکایه‌کان به‌ته‌مانین، عهره‌به دا‌گیرکهره‌کان به‌زۆر له کهرکوک دهریکهن، به‌لکو نه‌وی به‌ ئاره‌زوو به‌گیرنه‌وه شوینی خۆی، پاره‌ی ده‌ده‌نی، نه‌وش له‌کاتیکدا که نه‌و عهره‌بانه له کهرکوکدا بینن، دیمۆکرافییای باشووری کوردستان تیکده‌چی. دوو زلهیزه‌که چ ده‌فه‌رموون له‌وباره‌وه؟

۸ - "جامعة الدول العربية" و له پێش هه‌م‌سووبانه‌وه، میسر و سووریا و حیزاز، دان به‌ ره‌وایه‌تی "مجلس الحكم الانتقالي" دا نانین، به‌بیانوی نه‌وی که هه‌له‌به‌ژێردراوه له‌لایهن "گه‌لی عێراق" وه، له‌راستیشدا له‌بهر نه‌ویه که ده‌ترسن "عروبة العراق" یان له‌ده‌ست به‌چی. ئهم سێ ده‌وله‌ته، ههر نه‌و سێ ده‌وله‌تمن، که کاربه‌ده‌ستانی کورد، ههر ساته نه‌مساتی ده‌چوونه سلأویان و په‌سنی رژێمه‌کانیان ده‌دا. ئایا ئیسته کاتی نه‌و نه‌هاتوه که (۵) نه‌ندامه‌کۆرده‌کی "مجلس"، داوا له "جامعة الدول العربية" بکه‌ن، داوا ی لێسۆردن بکات له کورد و، ناماده‌بی زیانه‌کانیان به‌ژێرته‌وه و، داوا له‌و ده‌وله‌ته عهره‌بیانه بکه‌ن که نه‌وانیش ره‌وایه‌تی خۆیان له‌پێی هه‌له‌بژاردنی ئازاده‌وه به‌ سه‌ره‌رشته‌یی کۆمه‌لی نه‌ته‌وه یه‌کگرتوه‌کان به‌ ئیسه‌پات به‌گیره‌ن، چونکه هه‌چ رژێمیکێ عهره‌بی ره‌وایه‌تی نییه؟ رژیمی سووریا ده‌ستووره‌کی خۆی گۆڕی، له‌بهر خاتری نه‌وی کۆری حافیز نه‌سه‌د بکه‌نه "سه‌رکۆمار". ئهمانه باسی دیمۆکراسی و هه‌له‌بژاردن ده‌که‌ن!

۹ - کچی کورد ههر به‌ کاربه‌ده‌ستانی میسر نه‌فرۆشراون، به‌لکو به‌گه‌لێک ده‌وله‌تی عهره‌بی فرۆشراون. نه‌و به‌لگه‌نامه‌یه‌ی که «میدیا» بۆ یه‌که‌مه‌جار بلأویکرده‌وه، به‌رۆنی ده‌ریده‌خا که نه‌و که‌چه‌کۆردانه به‌کاربه‌ده‌ستانی رژیمی میسر فرۆشراون، نه‌ک به‌ بازرگانانی ژن. ئایا ئیسته پێوست ده‌کا که به‌رێز سه‌لاح ره‌شید وه‌زیری عافی مرو‌فی "یه‌کیتی"، پاکانه بۆخۆی بکا که نه‌و نه‌یگوتوه شتی وابووه. به‌لکو ته‌نی پرسیاری کردوه له کاربه‌ده‌ستانی میسر، تا بزانی ناگایان له‌مه هه‌یه یان نا. مه‌به‌ستی زانیاری بووه له‌سه‌ر نه‌و بابه‌ته. ئایا له‌باتی نه‌و نه‌ده‌بوو حیزبی "یه‌کیتی" چهند خۆپێشاندانیکی گه‌وره سازیکا له باشووری کوردستان و، به‌غدا و نه‌ورویا و نه‌مریکا و، داوا له‌ نو‌نه‌رته‌یی میسر و ده‌وله‌ته عهره‌بییه‌کانی دی بکا، که‌چه‌کۆرده‌کان به‌گیرنه‌وه بۆ که‌سوکاری خۆیان؟ وادیاره ئهم که‌چه‌کۆردانه‌ش ده‌چنه

ریزی نمو چهند هه‌زار ژنه‌کوردی که لهم ۱۰-۱۲ ساله‌ی دواییدا له "هه‌رنمی نه‌فرین" به‌دهستی که‌ریاوان و تاوانباران کوژران، بی نمو‌ی هیچ کاربه‌دهستینکی نمو دوو حیزه لیان بیرسته‌وه.

به‌پاستی، که‌شوه‌ه‌وای نمو رۆژانه له که‌شوه‌ه‌وای سه‌رده‌می رنکه‌که‌وتنه‌نامی مارتی ۱۹۷۰ ده‌چی، که به‌کیتی نه‌ته‌وه‌بی خۆندکارانی کورد له نه‌ورویا (نوکه‌سه) به‌که‌مین و تاکه رنکه‌خراوی کوردی بوو که گوسانی خۆی به‌رام‌به‌ر به‌و رنکه‌که‌وتنه‌نامه کالوکه‌چه‌ی بلۆکه‌ده‌وه. خۆنه‌گه‌ر نمو رنکه‌که‌وتنه‌نامه‌یه له‌هه‌موو روویه‌که‌وه بی گری و گول و که‌له‌به‌ر بوایه و، کیشه‌ی که‌رکووک و خانه‌قین و مه‌نده‌لی و فەیلییه‌کانی بیراندایه‌وه و، جینه‌جیکردنی رنکه‌که‌وتنه‌نامه‌که‌ش ده‌سته‌جی داوا‌بکرایه و نه‌خرايه پاش چوارسال، به‌دلتیاییه‌وه کارساتی مالتویرانکه‌ری مارتی ۱۹۷۵ نه‌ده‌قه‌وما.

نه‌پۆ ۲۰۰۳/۸/۱۰، که سه‌ت رۆژ تیده‌په‌ری به‌سه‌رکه‌وتنی رۆنمی سه‌ده‌دامدا، تا ئیسته نه‌کوردی‌کانی که‌رکووک چوونه‌ته‌وه جینی خۆیان و، نه نه‌وانی زیانیان لیکه‌وتوه، هیچ پاره و پوولیکیان وهرگرتوه و، که‌رکووک و مووسل و خانه‌قین و مه‌نده‌لی و کووت و شارێیان و جەله‌ولا و شوینه داگیرکراوه‌کانی باشوور، هیشتا نه‌خراونه‌ته سه‌ر "دوو به‌پۆه‌به‌رتیسه‌که" و نمو دوو به‌پۆه‌به‌رتیسه‌ش تا نه‌پۆ نه‌بوونه‌ته یه‌ک. به‌پاستی، نه‌گه‌ر جه‌ماوه‌ری کورد نه‌که‌ونه خۆیان، هیچ دوورنیه مارتی ۱۹۷۵ جارنکی دی، به‌لام به‌جۆرنکی دی، دووباره بیته‌وه. له‌به‌ر نمو رۆژ رۆژی کاره و رۆژی قسه‌له‌پوویی و راستگویی و شه‌رمه‌کردن و هه‌ستی خۆده‌رپه‌نه. کیش دلی دیشی با بیه‌شی، چش و هه‌زارجار چش!!

به‌هلین: ۲۰۰۳/۸/۱۳

رۆژنامه‌ی "میدیا" هه‌ولێر

گۆفاری کۆنگره - ژماره ۲۹ (سه‌رماوه‌زی ۲۰۰۳)

رۆژنامه‌ی نه‌لێکترۆنی «نیشتمان» گه‌لارنه‌انی ۲۰۰۳

کوردستان له نیو بازنه ی ناگردا

خوڼه روه کانی رژژنامدی سهربرزی «میدیا»، ته گڼر له بیرتان بایی. ساریک پښی په لاماردانی نه مریکا و هاوپه یمانانی بو سهر عیراق، باسی نه وه مکرد که نه وه ی نه مریکا به «کچینی» له سالی ۱۹۹۱ دا دهیتوانی بیکا، پاش تیپه ربوونی ۱۲ سال و له سهرده می «بیوه ژنی» دا ناتوانی بیکا. هرودها، ناماژم بهو کاره ساته جهرگېر و نامرژفانه بهش دا، که نه مریکا له سالی ۱۹۹۱ دا به سهر نه تموه ی کورد و شیعه کانی عیراقی هینا، کاتیک که جوزج بوش (باوک) داوای له خه لکی عیراق کرد به پروی سهدامدا راپه رن، که چی که کورد و شیعه راپه رن، چوو دهستی سهدامی بهرله لا کرد بو قه لاچوکردنی کورد و شیعه. ثم راستینه بهش نه وه تا نه ورژ هاتو ته دی و، به چاوی خومان ده بینین که نه مریکا که وتو ته زه لکا ونکه وه تا بناگوونی هاتو وه. هوی نه مهش نه وه به که هه لومرجی جیهانی ۲۰۰۳، وه هی جیهانی ۱۹۹۱ نیسه. ده رفعت له ده ستچووه و ناگه پرته وه. به کورتی، هینده که له هه قاله بنده کانی نه مریکا، به تاییه تی فهرنسا و نه لمانیا و ده ولته تی ترکان، پیانویه ترسی سؤقیتی زلهیز نه ماوه به سهریانه وه، له بهر نه وه خویان ناچار نابین، له هه موو شتیکدا پستی نه مریکا بگرن، به لکو به پیچه وانه وه، ده یانه وی بلوکیکی نابووری و رامیاری و سوپایی سهره خوی دژ به نه مریکا پښکبهین و، ثم رن بازهش زور به ناشکرا، له لای ده سه لاتدارانی فهرنسا و نه لمانیا دیاره و، نیوه ناشکراش لای کار به ده ستانی رژیمی ترک بهر چاو ده کموی. نه وه ته نه لمانیا و فهرنسا سهره پای دوژمنایه تی خه ستوخولی میژوویسان له گه ل یه که، وا له یه که نیز کبونه تموه، وه که نه وه ی که تو بلتیت، نه لمانه کان له جهنگی جیهانی دوهمدا، فهرنسا یان داگیرنه کردبی و، نه مریکا ش هچ کاتیک، فهرنسا و نه لمانیا ی له رژیمی نازی رزگار نه کردبی و، نه مریکا له مانی گه لی نه لمان و یه که گرتنه وه ی هردوو پارچه که ی نه لمانیادا، هچ یارمه تی به کی نه دابی و، نه مریکا په نجاسالی ره بق، ده ولته تی ترکانی نه پاراستبی و به خنوی نه کردبی. نه مهش وه نه بی شتیکی سهری، به لکو رامیاری (سیاست) خوی وایه. رامیاری نه هاوپه یه تی و دوستایه تی ده خوڼنه وه و، نه هه تاهه تا له یه که باردا ده میننه وه. رامیاری، وه که نهز تیگه یشتیم، بریتیه له هولدانیکی وه ستایانه بو پښکه وه راگرتی کاتی (موقت) بهر ژده ونه دیه

لەبە کچوووە کان. بەرژووەندیەکانیش شتیکی پیروژ و هەمیشەیی نین، کە بە هیچ جۆرێک نەبەندە گۆزان، بەلکو بەپێی کات و شون، شیوەی جیاوازیان وەردەگرن. زەنرالی دیگۆل، کە لە سەرەدەمی نازیەکاندا لە فەرەسە هەڵبۆو، و پەنای بردبوو بەر بێرتانیا، و، بەسای لەشکری ئەمریکا و بەریتانیاوە، فەرەنسای داگیرکراوی بۆ رزگارکرا، و، کرا بە سەرکۆمار، کاتی خۆی دەپگوت: «پەیماننامە، وەک گۆل و کچی گەنجی جوان وایە». قسەکەش راست بوو. گۆل کە زۆر مایەوێ سەس و هەشک دەبێ، و، کچی گەنجی جوانیش، کە پیر بوو، نەو شوخوشتەنگییە نامێنی. دیارە، رۆژمێری پار بەکاری ئەمسال نایەت، و، پەیماننامەش هەر شتیکیە و... چۆنکە ئەوەتە جیگرەوێکی دیگۆل، واتە جاک شیراک کە بە (جاک ئیراک نیوی رۆیو، و، بەبە کێک لە هاورێ نیزیکیەکانی سەددام دادەنێ)، فەرەنسای "هەقالبەند" ی ئەمریکای گەیانەووتە رادەبەک، کە بە قسەیی تۆماس فڕیدمانی رۆژنامەنووسی ئەمریکایی، "فەرەنسای تەنی" رەخنە لە ئەمریکا ناگرێ، بەلکو دۆژناپەتیی ئەمریکاش دەکات.

ئەوجا نەو زەلکاوە قوولەیی کە ئەوێ ئەمریکا تێیکەوتوو، کوردیش هەر تێیکەوتوو، هۆی ئەمەش حیزبەحیزبی ئەمە ساویلکانە و کورتبێنی رامباری و خۆپەرستی سەرکەردە حیزبیەکانە، کە بەشیکی گەورەیی ئەو دەرغەتی رووخانی رۆژی سەددام هێناپە پێشەو، لە دەستچوو، و، وا خەریکە ئەوێ ماوێشە لە دەستبچێ. لێرەدا دەبێ ئەو بەخەینەر، کە بەهەلەچوونی زەلەزەیی وەک ئەمریکا، لە پێشبینیکردنی رووداوەکان، و، هەڵبژاردنی هەقالبەندەکانیدا، وەک بەهەلەچوونی کوردی بێدەولەت و داوەشکراو، و، لەهەموو لایەکەوە بە ناگری دۆژمن گەمارۆدار و نییە، چۆنکە رێژی دەسلەتی ئەمریکا و دەسلەتی کورد، وەک رێژی هیزی فیلێک و کەروێشکێک وایە. ئەمریکا کە لە جەنگی فیتنامدا شکا، لە ئەمریکایەتی خۆی نەکەوت، هەرچەندە زیانی بەرکەوت، بەلام هەرزوو خۆی گرتەو، لەکاتیکیدا کە کوردشۆشی ئەیلوولی دۆزاند، کۆرەوهری بەعەرەبکردنی بەشیکی گەورەیی باشووری کوردستان، و، ئەنفالێکردن، و، چەکی کیمیایی بوو بە تووشەو، کە ئەوەتە پاش تێپەرپوونی چارەکە چەرخێکیش، هەر بە دەستیانەو دەنالتنی. کاربەدەستانی رۆژی ترک کە پێیانوابوو، ئەمریکا بێ رازیوونی وان، پێیناکرێ

پەلاماری سەددام بدا و، بەهەموو جۆرنەک هەولیاندا سەددام لە کەوتن رزگار بکەن، ماوەی چەند مانگیك دەستیدەستیایان بە ئەمریکا کرد و، ئەوجا لووس و باریک و، بەو پەڕی سووکایەتییەکردنەوه چەمۆلەیهکیان نا بەروویەوه. تەنێ ئەمە بوو وای لە ئەمریکا کرد، بەناچاری روویکاته کورد. ئەگەرنا بەدنیاییهوه دەبێژم، کە ئەمریکا لەوه پیش هیچ حسینیکی بۆ "هەشالبەندیتی" ی کورد نەکردبوو. بەلام هەلۆنستی ناشییانە و خۆبەزلزانەهی تێک، پێپە پێستی بەرژەوندیی نەتەوهیی کورد بوو، کە مخابن حیزبەزینەهی پارتی و یەکییتی، رێنەدا کە کورد سووتیک لەم دەرەتە زێرنە ییسێ. ئەوش هەرلە یەکم هەنگاوی هاوێشکاری ئەمریکا و ئەم دوو حیزبهوه دەرکەوت، کاتێک کە ئەمریکا داوای لە چەکدارەکانی ئەم دوو حیزبه کرد، بەپێچەوانەهی ئارەزووی رژیمی تێکەوه، پێکەوه لەیهک کاتدا و لەگەڵ هیزەکانی ئەمریکا، روویکەنە کەرکووک و مووسل. هەرچی دوو حیزبه کە بوو، لەباتی ئەوهی هەردوو بەرپوێبەریتییهکیان بکەنە یەک حکومەت و، چەکدارەکانیشیان بکەنە یەک لەشکری کوردستانی و، پیش هەلکوێتانه سەر لەشکری عێراق، بەنوسین و مۆر و ئیمزا، پەیماننامەیهک لەگەڵ ئەمریکاییهکان سازیکەن بۆ دیاریکردنی دواوژی باشووری کوردستان، بە کەرکووک و مووسل و نیوچە کوردییەکانی دیاله و کووت و سەلاحەدینەوه و، ئەوجا لەژێر ئالای کوردستاندا بکشین بەسەر کەرکووک و مووسلدا و، هەر لەگەڵ رزگارکردنی ئەم دوو پارێزگەیهدا، داگیرکەری عەرەب دەرێکەن و، کورده دەرکراوهکان بەهێننه جێی خۆیان و دەستبگرن بەسەر بەلگەنامەکانی رژیمی بەعسدا و، مال و مۆلکی خەلک پيارژن، هەستان بۆ حسێب و کتیب و، وە کورده دەبێژێ، بەکراسی بەری خۆیانەوه، روویانکردە کەرکووک و مووسل، ئەوجا چۆن چۆنی؟ ئەک پێکەوه و، لەیهک کات و سائدا، وە ئەمریکا پێپراگەیاندا بوون، بەلکو یەکییتی لە پیش پارتییەوه بەچەند دەمژمێرنەک و بە پەڕۆی کەسکەوه و، ئەوجا پارتیش داوی ئەوان و بە پەڕۆی زەرەوه، هەر بە گەشتیان، لەشکر و پۆلیسی عێراق، بەپێی پیلانیکی لەو پێش نەخشە کێشراو، خۆیان شاردهوه، و ئەوجا تالان و برۆیی لە کەرکووک و مووسل، وە شاری بێکەسان، دەستیپێکرد و، ئەمەش یەکمەمین ئەزموونی ئەمریکا بوو لەگەڵ ئەم دوو حیزبه و، بیانۆریه کیش بوو بۆ رژیمی تێک و دەسکەلاکانی کە لە "بەرهی تێکمانی" دا مۆلیان بەستوه، بۆ

بوختان و هەڕەشەکردن و، هاندانی ئەمریکا دژی کورد و، ئەوە بوو رژیمی ترک،
 بێشەرمانە، داوای لە ئەمریکا کرد کە چەکدارەکانی دوو حیزبەکە لە کەرکوک
 بکشێنێتەو، ئەمریکاش بەقسەی ترکی کرد و، لە ئەنجامی ئەم کارە
 ناپەسندانەیدا، کورد کرا بە چوارەکی کەرکوک و، تۆرائیەکان کە بەهێزیوونیان
 بەروبووی راستەوخۆی حیزبەحیزبە پارتی و یەکیتییە، سەریان بەرزکردووە و،
 عەرەبە داگیرکراوەکانیش لەجێ خۆیان مانەو و، ئەمریکایەکانیش پاش ئەو
 تەنگ بە لەشکرەکیان هەڵپنچرا لەئێوچە سووننەنشینەکاندا، ئەو سەختگیرییە
 پێشوویان بەرامبەر "گورگەبۆر" ئەما، بەلکو چوونەو سلاوی ژێمی ترک و،
 "کۆمەڵی ئەتەو یەکگرتووەکان" کە بەراستی "کۆمەڵی دەولەتە نایەکگرتووەکانە".

وێک لە ژمارەی رۆژی ۲۰۰۳/۹/۹ی "میدیا" دا پەنجەم راکێشابوو بۆی،
 ئەمریکایەکان لەوانەیە هێندە "تەنازولات" بکەن بۆ رژیمی ترک و بۆ
 ئەمەلانوولا، کە لە بەرژەوئەندی کورد ئەبێ، ئەوا دەبینین دەستیانیکردووە. ئەو
 ئالای کوردستان لە کەرکوک دەهێننەخواری و، ئالای سەددام هەلەدەکەن لەجیاتی
 وی، کە یەکیکیش لە کەرکوک لە کاربەدەستیکی ئەمریکایی پرسیبوو، بۆچی
 وادەکەن، گوتبووی: «ئەو نێبە لە سلێمانیش هەر ئالای عێراقیان هەلکردووە!».
 شایانی باسە ئەمریکایەکان، عەرەبە داگیرکەرەکانیش لە کوردستان دەرناکەن و
 دەبێژن: "ئەو کاری ئێمە نێبە، دەبێ دادگەییەکی عێراقی بپاریدا". لەم ماوەیەشدا
 چەکیان لە کوردەکان سەندووەتەو، و، نێزیکەی ۶۰۰ پۆلیسی کوردیان لەسەرکار
 لا بردووە، لە پاداشی ئەویدا کە ئەو پۆلیسانە چەند مانگی کەرکوکیان لە دز و
 جەمرە پاراست. ئەمە لەکاتی کدا "بەری ترکمانی" ی دەسکەلای رژیمی ترک،
 رێپێندەری کە لە کەرکوک "کۆنگرە" بگرتی و، سەربازی ئەمریکا کووونەووەکیان
 دەپاریژی و، نوێنەری هێزی ئەمریکا لە کەرکوک پیرۆزیایی دەکا لێیان و، کە لە
 سەرکردە ئێم "بەرە" یە کە بەناڕەوا بەنێوی گەلی ترکمانەو قسە دەکات،
 دەپرسێ، "بیروبوونوی چییە لەبارە هاتنی لەشکری ترکەو بۆ عێراق"، نایبێژی
 "ئێمە لەدژین"، بەلکو دەفرموی "ئەو کاری کۆمەڵی ئەتەو یەکگرتووەکانە". ئەمە
 لە کاتی کدا یە کە هەموو ترکمانە نیشتمانپەرۆرەکان و، هەموو کورد و عێراقییەکی
 نازادێخواز، بەناشکرا دژی هاتنی لەشکری ترکن، چونکە دەزانن هاتنی سەربازی

ترك بۆ پاراستنی خەڵکی عێراق و جێگیرکردنی ئاسایش نییه، بەڵکو بۆ سەرکوتکردنی کورد و ئاژاوەنانەوهیه، که دیاره ئەوەش زیانیکی پشتشکێن بە ئەمریکا و هاوێهیمانەکانی دەگەینی و، هەڵەیهکی دیکەش دەخاته سەر هەڵەزەکانی دیکەیی ئەمریکا.

رژیمی ترك، که هەتا ئەوپۆ خوێن لە لووتی سەربازێکی ئەهاتوو و، بەرامبەر بە هیچ، هەشت ملیار و نیو دۆلار لە ئەمریکا وەرەگری، دەیهوێ بە خشکەیی باشووری کوردستان بگرێ و، لە ئەخشی کێشانیشتدا بۆ چارەنۆسی عێراق، خاوەن بریارێی و، شان بەشانی رژیمی ئیسرائیل، ئاگیایەتی و کەڵەگیایەتی بەسەر خۆڕه‌لاتی ئافیندا بکا. دەنگریاسەکانی پشتی پەردەیی رامیاری، واپادەگەپەن که به‌پینی ئەو پەیماننامە سوپاییەیی لەنیوان رژیمی ترك و ئیسرائیلدا هەیه، لەگەڵ هاتنی لەشکری ترك بۆ کوردستان و عێراق، بەتایبەتی بۆ سەرسنووری سووریا و ئێران، پێنجەهزار (۵۰۰۰) سەربازی ئیسرائیلیش تێکەڵ بە سەربازی ترك، دینه ژوورەوه. سەفیری تازەیی ئەمریکا بۆ ئەنقەرە، که خۆی ترکیکی جوله‌کەیه، هەرله بەکەم رۆژەوه بەکوڵ و دڵ خەریکی رازیکردنی کاربەدەستانی ترکه که لەشکر بنێرن بۆ کوردستان و عێراق، مەلا فەرمانبەرەکانی ئێران بە بیستنی ئەم هەواله‌ خۆرپه‌ کەوتووئە دڵیان و، پیر لەوه دەکەنەوه، که به‌ زووترین کات، کارکردن لەسەر تاقیکردنەوه‌ی چه‌کی ئەتۆمی و کیمیایی و راکێتە دوورهاوێژەکانیان پێشبخەن و، پرۆژەیی ئەوه‌شبان لەبەر دەستدایه، که ئەگەر لەشکری ترك کشایه‌ باشووری کوردستان و عێراقەوه، ئەواتیش هێزێکی دەستوەشێن، بە ئاشکرا یان، بە نەپینی، بنێرنه‌ باشووری کوردستان و باشووری عێراقەوه، ئایەتۆللائی خەزەعلی، که یەکیکه‌ له‌ سەرکۆرە ئاینییە بەنیویانگەکانی ئێران، لەنیو‌ه‌پاستی ئەم مانگەدا له‌ "مزگەوتی گەوره‌" (مسجد اعظم) لەشاری قوم (قم) لەنیو کۆمەڵیک له‌ "ئیعتیکافکەرە" دا گوتی: "دۆخی عێراق، دۆخیکی لەبار نییه. ئیسرائیل دەیهوێ پەنجاهەزار سەرباز بنێرنه‌ عێراق. دەبی ناگامان لەخۆمان بی".

سەرۆک‌ه‌زیرانی ترکیش، که گوايه‌ موسلمانێکی خەسته، چەند رۆژێک لەمەوه‌یه‌ و، بۆ شارەدەوه‌ی ئەم راستییە و، شوێنەونکردنی، قەسەیه‌کی کرد که پەیمانیری رادیۆی "العراق الحر" "جان لوتفی" (که ئیسته‌ بووه‌ به‌ "جان لەتیف) له‌ رۆژی ۲۲/

۹ دا ئە نەستەموولەوه ناردی، ئەردوغان گوتی: "ئێران و ئیسرائیل هەردووکیان دەستیانکێشاوەتە کاروباری عێراقەوه، ئیسرائیل لە باکوور و ئێران لە باشوور و هەریەکەش دواى بەرژێوەندى خۆى کەوتوو".

هەر لەم رۆژانهشدا، سووریا کەدان بە "مجلس الحكم الانتقالي" دا نانێ و عێراق بە داگیرکراو دەزانێ و دژی بوونی ئەمەریکایە لە عێراق، کەچی ئامادهیی خۆی دەبرێ، لە گەڵ ئەمەریکا هاوکاری بکا بۆ "پاراستنی یەكێتیی عێراق". رۆژی ئێرانیش کە ۲۳ سالة ئەمەریکا بە "شەیتانی گەورە" نێو دەبا، ئەویش لە ترسی هەرسەپتانی رۆژمەکەى و دۆژمناوە تێکردنی کورد، ئامادهیی خۆی دەبرێ، لە گەڵ ئەمەریکا هاوکاری بکا، بۆ "پاراستنی یەكێتیی خاکی عێراق". هەرچی دوو زنجیرە کوردییە کەشە، ئەوەتە ئامادەن چە کدارەکانیان لە تەنیشت ئەو سەربازە عەرەبانەوه ریزیکەن، کە تا دۆنێ بوو ئەنقالیان لە کورد دەکرد و، "یەشماع"ی عەرەبی بەکەنە سەر و، مارێزەکانی ئەمەریکا پیاوێرن. ئەمەش هەر خەم ناکا، بەلام بۆچی دەبێ بە "یەشماع"ی عەرەبییەوه لە گەڵ ئەنقالکەران بچنە یەك بەرەوه. بەلام پێکەوه کە هەردوو کورد و هاوولاتی یەکن، نەچنە لەشکرێکی کوردستانی یەكگرتوووه؟ بۆچی دەبێ هەردوولایان ئامادەبن تاوەك کەمینه بچنە "مجلس الحكم الانتقالي" یەوه بێ مافی قیتو و بێ گەرفتی و، بینە وەزیری دەولەتی عێراق، بەلام ئامادەنەبن پێکەوه یەك حکوومەت و یەك کابینەى وەزیران دا بەرزی؟ تکایە برايانى بەرێز مام جەلال و کاک مەسعود ئەم نەینیبەم تێگەیەنن!

ئەمەریکا، زوو یان درەنگ، عێراق بەجێ دەهێلێ. هیچ هومبیدی ئەوەش نییە کە رۆژی ترک و ئێران و سووریا تا ئەوکاتە بگۆڕێن و بینە رۆژی دیموکرات و ئازادیخواز. ئێستە دەمێنێتەوه سەرئەوهی، ئایا کورد کە لەلایەن دەولەتانی دەروەر و خەڵکانی دواکەوتوووه، بە نۆکەر و دەسکەلای ئەمەریکا نێویان رۆیوه، دەتوانن خۆیان لە ئەنقالێکی هاو بەشی ترک و عەرەب و فارس پیاوێرن؟ پێگومان نە.. کەواتە، کوردستان وا لە ئێڤو بازنەیی ئاگردا ... ئەى چاره چیه؟

چارە، بەرلە هەموو شتێک، یەكگرتن و، هەلوەشانەندەوهی هەردوو بەرێوەبەرێتیە کە پارتی و یەكێتیە و، دامەزراندنی بەرێوەبەرێتیە کە هەموو لایەنە رامیاری و کۆمەڵایەتی و روشنبیریەکانی کوردستان بگرتەوه، بەژن و پیاو

و، خه‌لکی که‌رکوک و مووسل و دیاله و کووت و هه‌موو نیوچه‌کانی دیکه‌ی باشووری کوردستانه‌وه.

چاره‌ئوه‌یه، حیزه‌حیزینه هه‌تا هه‌تا به نه‌حله‌ت بکری و، نیشتمان‌په‌روه‌ری و لیو‌شاه‌یه‌ی هاوولات، بکریته‌ پێوانه، له‌جیاتی پێوه‌نداریتی حیزایه‌تی و نیوچه‌یی و بنه‌ماله‌یی، نه‌مه‌ش مانای ئه‌وه نییه‌ نابێ حیزب بیی، بابیی، به‌لام به‌رژوه‌ندیی حیزایه‌تی له‌ خوار به‌رژوه‌ندیی نه‌ته‌وه‌یی و نیشتمانیه‌یه‌وه‌ دا‌به‌ری.

چاره‌ ئه‌وه‌یه، که‌ دیمۆکراسی و ئازادی و خۆه‌لک‌نیشان پێیان‌ه‌وه، هه‌ر به‌ قسه‌نه‌بی، به‌لکو هه‌ردوو زله‌حیزه‌که‌ به‌کرده‌وه‌ به‌یه‌تته‌ سه‌ریی. هه‌ربو نمونه، که‌ به‌کیک ته‌له‌فونیک ده‌کا بۆ ته‌له‌فیزونی یه‌کیک له‌ دوو حیزه‌ و له‌ به‌رنامه‌یه‌کی زیندوودا باسی سه‌ریه‌خۆیی کوردستان ده‌کا، وه‌رامی به‌ده‌نه‌وه و، باسه‌که‌ مه‌خه‌نه‌ پشتگوێ، یان قسه‌که‌ی نه‌به‌ن، هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زله‌حیزبی خاوه‌ن ته‌له‌فزیون باسی سه‌ریه‌خۆیی نا‌کا و عێراق‌چینی ده‌کا و، هه‌تا نیسته‌ش هه‌ر ئالانی سه‌ددام هه‌له‌ده‌واسی.

چاره‌ ئه‌وه‌یه، دوو زله‌حیزه‌که‌ رێده‌ن به‌ جهماوهری کوردستان که‌ پێنه‌ سه‌رشه‌قام و به‌ خۆپێشان‌دان بیرو‌رای خۆیان ده‌به‌رن. هه‌نده‌ک جار خۆپێشان‌دانێکی چه‌ند هه‌زار که‌سی سه‌رشه‌قام، ده‌بیته‌ که‌ره‌سه‌ی چه‌ند رۆژێکی ده‌زگه‌ی راگه‌یاندنی گشتی له‌ هه‌موو جیهاندا. ده‌بی کورد خۆی به‌ خۆپێشان‌دانی جهماوهری شارستانیه‌یه‌ رابه‌ینی. پشتگیری جهماوهری کوردستان بۆ سه‌ریه‌خۆیی کوردستان، پشتگیری به‌و حیزه‌نیشتمان‌په‌روه‌ره‌کانیشی. ترسی پێناوی.

چاره‌ ئه‌وه‌یه، که‌ په‌رله‌مانه‌که‌، هه‌رچه‌ند حه‌وت ساڵ تێپه‌ریوه‌ به‌سه‌ر تازه‌کردنه‌وه‌یدا، به‌لام ده‌زگه‌یه‌که‌ کاتی خۆی هه‌ل‌بژێرداوه، کۆبوونه‌وه‌یه‌کی تایه‌تی سازه‌یکا له‌گه‌ڵ نوێنه‌رانی ئه‌مه‌ریکایه‌کان و "مجلس‌ الحکم‌ الانتقالی" دا و پێنا‌ر‌ابه‌ینی که‌ درێژه‌کیشانی هاوکاری کورد و کوردستان، چ له‌گه‌ڵ ئه‌مه‌ریکا و، چ له‌گه‌ڵ "مجلس" دا له‌سه‌ر رێزگرتن له‌ مافه‌نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کانی کورد و کوردستان وه‌ستاوه، ئه‌م خالانه‌ به‌خاته‌ به‌رچاو:

۱- کورد و خه‌لکی باشووری کوردستان دژی هاتنی سه‌ربازی ولاته‌ دراوسێکان، زۆر به‌تایه‌تی سه‌ربازی ترک، ئه‌وجا نه‌گه‌ر کۆمه‌لی نه‌ته‌وه

یە کەرتووەکان، رێ بەمە بدا یان نەیدا، ئەو هەر یەکە، چۆنکە خەلکی کوردستان لەهاتنی ئەو سەربازانەدا دۆژمانیەتی کردنی کورد و ئازاوەنەو و تیکدانی ئاسایشی نەتەوێی کوردستان دەبین. لەبەر ئەو ئێی بێدەنگ نابن و، بەرێوەکانییە کەن و، ئەو دەمە شەر و بەیە کدادان دەکەوتە نێوان کورد و هێزەکانی ئەمریکا و، ئەمەش لە بەرژووەندی کورد و ئەمریکا و عێراق نییە و نابێ. ئەم ئیشاوەش بە هیچ حیزبێک ناوەستێدری.

۲- خەلکی باشووری کوردستان داوای سەربەخۆیی دەکەن، خۆ ئەگەر ئەوێ نەبێ، ئەوا بەلایەنی کەمەو، یە کەرتێکی وایان دەوێ لە گەڵ عێراق، کە هەر کاتێک خەلکی باشوور وێستیان، بتوانن مافی چارەنووسی خۆیان لە ئازادیدا و بۆ ئازادی، واتە بەجیا بونەو لە عێراق، دەستیشان بکەن. ئەمەش دەبێ بە ئاشکرا لە دەستووردا بنووسرێ و، سنووری باشووری کوردستان بە ئاشکرا و بێ پێچەوانە دیاریکری. ئەمەش دەبێ ئیستا بێ.

۳- هەموو داخوازییەکی دەولەتی ترک و سووریا و ئێران لە دەولەتی عێراقی دواڕۆژ، بەستراوە بە هەندازەی ئامادەیی ئەو دەولەتانه بۆ داننان بە مافی رەوای کوردەکانی ژێر دەستی ئەو دەولەتانه. ئەو مافەش دەبێ بەرپرسی دانی پێدا بێ و، بە گۆڕینی حکومەتەکانیان نەینە گۆران. ئەگەر دەولەتی ترک باسی مافی ترکمانی باشووری کوردستان و عێراق بکا، کە هەموو مافیکیان لەلایەن حکومەتی کوردستانەو پێداو، شەرم و شوورەییە، کار بە دەستانی کورد باسی مافی ۲۰- ۲۵ ملیۆن کوردی ژێر دەستی دەولەتی ترک نەکەن.

۴- دەبێ کێشە تێرۆریزم لە گەڵ ئەمریکا و هاپەیمانان یە کتالی بکێتووە و، تێرۆر وەک ئیدیلۆژییە بۆ دەسلەتگرتنە دەست، جیا بکێتووە لە بەرگریکردن لەمان و ژیان و مالت و ناسووسی خۆ، لەلایەن کەسێکی بەشخوارو، یان نەتەوێەکی ژێر دەستە و هەرشە لێکراو و، مافپێشیلکراو، بەرامبەر بە دەسلەتدارێکی دەستووشین. ئەوجا ئەو دەسلەتدارە، دەولەتێک بێ، یان دەستەبەک بێ، یان تاکە کەسێک بێ، ئەو هەر یەکە. ئێمە کورد، بەرخۆدانی کورد، بەرامبەر داگیرکەرانی کوردستان، کە هەموو شێوە تێرۆریکیان بە کار هێناوە و بە کاری دەهین بۆ لەنیوێردنی کورد، بە تێرۆر نازانین، بە لێکو بە بزووتنەوێ رزگار بخوازانە و

رهوای دهرانين. رهنکه له نږو هم کومل و، هم حيزب و همو حيزبي کوردستانيدا، نه سانجی ده ستو شين هه بن، به لام نه وانه تاوانباري ناسيبن و، همو ناگهي نه که همو کومل و حيزبانه تيروزيستن. له سر داگير که راني کوردستان پښوېسته، ده ست له تيروزي نه تمه وي کورد هه لېگرن و، رښېدن پښي، وه که نه تمه ويه که نازاد له کوردستاني خويدا بږي.

۵- ده بي مافي ژن، کوردستاني بي، يان عيراقی، له ده ستووي نوڼدا، به زه قی دهرېکه وي، واته: ده بي ژن له هه لېساردنی هاوړنی ژيان و کاروجلک و، برپاردان له سر چاره نووسی خوی نازاد بي و، هممو ريز نه گرتنيکی هم مافانهش له لايه ن پياووه، وه که تاوان، سزای له باري له سر بي.

۶- ده بي له ده ستووردا به زه قی ثابن له رامباري، واته له ده ست و حکومت، جيا بکړېتمه و، چونکه ناپنده کان، هممويان له نيزدانه وه هاتون، دياره هممويان پيروزن و، همريکه کش به پښي باوهړي خوی، هيچ ثابن و باوهړنک نابي له سر وو ثابن و باوهړنکی دیکمه رابگيري، به لکو هممويان ده بي جښي رزين. هم خاله به تايه تي بږ کورد زور گرنگه، چونکه له نږو کوردا، سوننی و شيعه و نيزدی و کاکه بي و نه له وي و شه به که و هه قه و ديان و جوو و بهايی و ... هتد هه يه.

۷- پښوېسته، نه گمر عمره به کان له سر همو سوزبون که "عيراق به شينکه له نه تمه وي عمره ب"، يان جاري سوز نه بون له سر ي، هم له ده ستووردا بنووسري، "گه لی کورد له عيراقدا به شينکه له نه تمه وي کورد و، باشووي کوردستانيش به شينکه له نيشتماني کوردستان". چونکه ده ولتي عيراق سر له نو ي دروسته کړېتمه و، عيراقی کونيش نه نفالی له کورد کردوه و يستوويه تي له پښي گه لکوژي همو کورد نه هيلي و، گه لان و ده ولتاني عمره بيش، يان پشتی رژمی عيراقيان گرتوه، يان پنده نگ بوون. ينجکه له وش پښوېسته هممو زهر روزانيکی کورد، چ له گدل، چ له مال و سامان، چ له کولتور، چ له خاک بيژن دړېتمه و، که به پښي ليکولېتمه وي من ده گاته (۲۵۰) مليارد پاوه ني ټينگليزي. نه لمانيا به رامبر به گه لکوژي له جووله که کان له سر ده مي نازنيدا (۵۰) سال قمرزي نيسرائيلي بږاردوه.

نيسته له بهر نه وي باسی نيسرائيل هاته پښه و، عمره به کان و نيرانيه کان و

ترکه کانیڤ کوردستان به "ئیسراییلی دووهم" له قهلم دهدهن و، دهینیئ ئیسراییل دهیموئ کوردستانیکی سهرهخو ههبی". دهیموئ بیژم ئهو قسهیه، یان له نهمزانیتهوه دی، یان بۆخان و درۆههلبهسته بۆ کورد. ئیسراییل لهگهڵ ترکه لهسهر گهلیک شت رێکهکووتوه و، ئهویش وهک رۆژمی ترک، دژایهتی کورد دهکا. پالپینهوههرێکی ناردنی سهریازی ترک بۆ عێراق و کوردستان ئیسراییل. کاریهدهستانی ئیسراییل بوون که له بهرلین چوار کوردیان له پشتهوه کوشت، که بهکیکیان کچیکی گنج بوو، ههر لهبهر ئهوهی لهبهردهم سهفارهتخانهی ئیسراییلدا خۆپیشاندانیان سازکردبوو بۆ بیزاریدهرپرین بهرامبهر بهوهی ئیسراییل لهگهڵ ئهمریکا و ترک و یۆنان و کینیا، پێکهوه پیلانیان دانا بۆ رفاندنی عهبدوللأ ئوجهلان، سهرکردهی پێ کێ کێ. ئهوه له کاتیکیدا که پێ کێ کێ و ئوجهلان، چهند سالیکی له بیقاعی لوینان بوون و لهوئوه، بهردیکیان نهگرت ئیسراییل. کاتی خۆی سهروکوهزیرانی ئیسراییل، نهتهنیا هو به رۆژنامهی "الحیة"ی گوتهوو که "ئهو دژی دامهزراندنی دهولهتیکی کوردیه". ههروهها سهروکوهزیرانی ئیستهی ئیسراییل "ئهریل شارۆن" که کاتی خۆی چوه ئهمنقهره کوردی وهک قهلمستینی به "تیرۆریست" دابوو قهلم. ئهوه له پاداشی ئهوهدا که بههۆی ئیوجهی رزگارکراوی کوردستانهوه لهم چل سالهی دوایدا، ههزاران جوولهکهی عێراقی و ئیرانی لهمردن رزگاریان بوو و، لهپێ کوردستانهوه رایانکرده دهڕێ. بیجگه لهوهش، بهپێ ههوالیک که رۆژنامهی "هانارنس"ی ئیسراییلی بلاویکردوهههوه، وادیاره ئیسراییل بازرگانییهک دهکا بهخۆنی کوردهوه. شایانی باسه که دادگهی بهرزی بهرلین لهروژی ۱۰/۴/۱۹۹۷ دا رۆژی ئیرانی تاوانبار کرد بهوهی قهرمانی تیرۆزکردنی سادق شهرفکهندی و ههقالهکانی داوه که له مانگی ئهیلوولی ۱۹۹۲ دا لهلاین چهند ئیرانییهک و چهند لوینانیهکهوه له چیشتهخانهی "میکونوس" بهدهستریژی گولله شههیدکران. دادگهی نیویراو، ئیرانییهک و لوینانیهکی حوکم دا بهدریژی ژیان و، بهکیکی دیکه که لوینانی بوو به پێنج سال زیندان و بهکیکی دیکه که ئیرانی بوو رایکرد. ئیسته دهنگو ههیه که ئهلسانیا بهتهمایه لهبهر خاتری ئیسراییل، ئهو دوو کوردکوژه نازاد بکا (که ههردووکیان سهرهه حیزیوللأی لوینان)، بۆ ئهوهی حیزیوللأ فرۆکهوانی

نسرانیلی رۆن ناراد که ده‌لبن لای حیزبوللأ دیله به‌ره‌للأ بکا.
به‌راستی، کوردستان وا لهنیو بازنه‌ی ناگردا.

به‌رلین: ۲۰۰۳/۹/۲۶

رۆژنامه‌ی «میدیا» - هه‌ولیر ۱/۱۰/۲۰۰۳

گۆفاری «کۆنگره» ژماره ۲۹ سه‌رماوه‌زی ۲۰۰۳

برایانی به ریز کاک مه سعود بارزانی و مام جه لال تاله بانی
سلوانکی برافانه تان لیبی و هیوام وایه تهنه دروست و بی وهی
بن.

ئوهی پالی به منه وه نا، ئهم نامیده بۆ ههردووکتان بنووسم، یدکه میان ئهو وتاره
بوو که کاک مه سعود له "خهبات" دا بلاوی کردبووه و دلپاوهکی خزی بهرام بهر به
بیروبووونی "فیدرالیزم لهسهر بنچینهی پارێزگهکان" نووسیبوو، داواشی له خهک
کردبوو که لێدوانی خزیان لهو بارهوه دهبرین و دووه میشیان ئهو رنکه و تننامیده
بوو که مام جه لال بهنیوی "مجلس الحكم الانتقالي" یهوه، له ۱۱/۱۵ دا له گه پۆل
بریمهری فهرمانداری شارستانی تیبی ئهمریکا له عیراقد، ئیمزای کردبوو و،
فیدرالیزی لهسهر بنچینهی پارێزگهکان (محافظات) دهستیشان کردبوو.

ئهمز، بهش بهحالی خۆم، چهند مانگیك بهر له نووسینهکی کاک مه سعود، له
روژنامهی «میدیا» دا باسی ئهوه کرد که رێبازنکی وا له نیو عهرهبهکان و
بینگانهکانی دیکه دا ههیه که فیدرالیزم لهسهر بنهمای پارێزگهکان دا به زۆرتری،
بۆ ئهوهی پارێزگهکانی باشووری کوردستان له یهک جیابکرێته وه، نیوی
کوردستانی ش به فهرمی (رهسمی) کوێر بکرێته وه، بهو هۆیهوه دلی داگیرکه رانی
ترک و عهرهب و فارس را بگیری. بهلام ئهوهی راستی بی، باوه پم نه ده کرد بهوهی که
مام جه لال ئیمزای رنکه و تننامیدهکی وا بکا که ئه گهر سه رگیری، ئهوا ده بیته
ده ستاوی بۆ به بادانی رهنجی ههشتاسا لهی کورد له باشووری کوردستان دا.

ئێسته بۆ ئهوهی ئه و شتانهی که له رابوردوودا لهم باره یه وه گوته و مه و نووسیومه
و، به نیوی به پێزم را گه یاندوه و، به تاقیکردنه وه و تیه پیروونی روژگار، راستییان
دهرکه و ته وه، جاره کی دی دووباره نه که مه وه، وا یه کسهر دیمه سه ر با سه که ی ئه و پۆ.
ئهوهی که کاک مه سعود ده فره موئ "یه کگرتی کورد و عیراقیه کان ده بی" به
دلخوازی بی" قسه یه کی به جیه، چونکه یه کگرتن به دلخوازی، مافی جیا بونه وه ش
به دلخوازی ده خاته ده ست، بهلام ئهوهی کرداری ئهم قسه به جیه، ده ستبه جی
ده هینته وه سه ر سفر، ئه وه یه که ئیوهی به پێز خوتان به دلخوازی خوتان و، به بی هیچ

العربية" و له عەمرو موسا دەپارێتەوه کە سەرۆکی عێراق بێ و، عێراق وەرێگری بە ئەندام لە "جامعة الدول العربية" دا. بەلام عەمرو موسا، وەك کاربەدەستانی دەوڵەتە عەرەبەکانی دیکە، هۆشیار زیاری بە وەزیر نازانی، چونکە کوردە. عەمرو موسا نوێنەریك دەنێری بۆ عێراق کە دەبێژی بەکێك لە ئامانجەکانی "جامعة الدول العربية" ئەوەیە "التاكيد على الهوية العربية للعراق". دوکتۆر مەحمود عوسمانیش کە کراوە بە ئەندامی "مجلس الحكم الانتقالي" داوای فراوانکردنی "مجلس الحكم الانتقالي" دەکا، بەهێنانه نیوی "القوميون العرب و تجمع العلماء السنة" واتە، ئەوانە کە ئەك هەر دان بەو "مجلس" هە ناوێن کە دوکتۆر مەحمود کراوە بە ئەندامی، بەلکو دان بەمافی کورددا ناوێن و، هێندێکیشیان کورد بە "کافر" دادەنێن. ئەرێ براپێنە، کاک مسعود و مام جهلال، دوکتۆر مەحمود نوێنەری کێش، کە وا زانی ناوێنە پەرخۆی و دەبێژی "دەبی" ئالێ عێراق کە ئالێ بەعسییەکانە لە کوردستاندا هەلبکری و دەبێژی ئەوانە کە کەمکوک لە خۆپێشاندا بەاسی سەرپەخۆیی کوردستانیان کردووە، بیروبوچوونی رسمی کورد دەرنابێن" (ایلە ۲۲/۱۲/۲۰۰۳).

بەپراستی دەبی بلێن "قوڕ بەسەر کورد بۆخۆی و نوێنەری رسمی". دوکتۆر مەحمودی "سۆزانی" زۆرپاشدەزانی کە کورد نەیانخستووەتە ئەو "مجلس" هە و لەبیریشی ماوە کە لە هەلبژاردنی نازاددا لە کوردستان، چەند دەنگی هێنا. براپێنە، کاک مسعود و مام جهلال! ئەگەر ئێوە هەتا ئەم دەرفەتە بەجاریك لەدەست دەرنەجوو، بەزۆترین کات هەردوو بەرێوەبەرێتیە کە ئەکەنە بەک، و کاتێک دانەنێن بۆ هەلبژاردنی پەرلەمان و، پێکەوه لەگەڵ سیاسەتکارانی دیکە کورددا نەچن بۆ ئەمریکا و، نەخشە دواڕۆژی باشووری کوردستان نەخەنە بەردەم سەرۆک بۆش و هاوکارەکانی و تێیانەگەپەن کە دروستکردنەوی عێراق بەشێوەی جارانی خەون و خەبالە و لە بەرژووەندی ئەمریکا و رۆژھەلاتی ناخەین و رێبازی دیموکراسی و ناشتی نییە، ئەگەر کوردستانێک دروست نەبێ، ئەوا دەبی بزانی کە وا رەنجی نەتەوی کورد بەفەرێ دەروا و، ئەو دەمە خەلکی کوردستان ناچار دەبن، خۆیان بەکەسەر کاری خۆیان بگرنە دەست و ئێوەش ئەو دەمە پەڕێوان دەبنەوه.

شایانی باسه که سوتنییه‌کان له لایه‌کموه و، به‌عسییه‌کان و ناسرییه‌کان له‌لایه‌کی دیکموه خویان تیار ده‌کمن له‌دژی کورد. نه‌هتا سوتنییه‌کان حیزب دروستده‌کمن به‌نیوی "مرجعیه" وه و به ناشکرا له‌دژی کورد و شیعه قسه ده‌کمن. هه‌موو دوولته عه‌ربه‌کانیش دانه‌جیری ده‌کمن له کورد و به نوکمری ئەمریکایان داده‌نین، تمنانته فله‌ستینییه‌کان بانگه‌وازی شه‌ریان داوه دژی "مجلس الحکم الانتقالي" و هه‌ره‌شه له کورد ده‌کمن. فله‌ستینییه‌کان که ده‌سکه‌لای ده‌ستی سه‌هدام بوون، نه‌پو‌و باسی "مافی ترکمان" ده‌کمن. وه‌رن بزائن به‌ده‌بختی گه‌یشتووه‌ته کو‌ی. به‌پراستی ده‌روودهری کوردستان هه‌موو به ناگر تمنراوه، کوژاندنه‌وی نه‌و ناگره به‌ده‌ستی له‌رزوکی سیاسه‌ت‌بازان نایه‌ته‌دی.

لێره‌دا دوو پرسیار خۆی ده‌سه‌پینی به‌سه‌ر هه‌ردوو به‌پرنزدا:

(١) - نه‌گه‌ر ئێوه پاش نێویژیکردنی هه‌موو کورد و ئە‌مریکا، له‌ماوه‌ی پینج سال‌دا، پاش هه‌زار کۆیوونه‌وه‌ی دوو‌قۆلی نه‌تانه‌توانییی دوو پارێزگه‌ بکه‌ن به‌یه‌ك، چۆن ده‌توانن هه‌رێمیکی فیده‌هالی ببه‌ن به‌پنوه؟ نه‌ز باسی سه‌ریه‌خۆیی ناکه‌م.

(٢) - نه‌گه‌ر ئە‌مریکا شه‌ش مانگی دی، سه‌روه‌ری دایه‌وه به‌ عێراق و، عێراقی به‌جێهێشت، که ئێوه بو‌گێرانه‌وه‌ی نه‌و سه‌روه‌رئێتیه زۆر به‌ په‌له‌ن، نایا نه‌و رۆژه نابێته مه‌رگه‌ساتی کورد؟ نایا ئێوه کارێکی واتان کردووه که کورد به‌ره‌نگاری نه‌و مه‌ترسییه بیی و کوردستان نه‌بێته‌وه گۆرستانی کورد؟

نه‌ز چاوه‌روانی هه‌ول و کۆششی له‌بار و ژیرانه‌تانم و، سالی نوێتان پیرۆزی.

تییینی:

هه‌موو کورد و کوردستانییه‌ک، مافی نه‌وه‌ی هه‌یه نه‌م نامه‌یه به‌هه‌ر
جززێك بۆ ده‌ستده‌دا، بلاو بکاته‌وه. به‌لام به‌ته‌واوی وه‌ك خۆی و، بێ
هیچ ده‌ستکاری و گۆڕینیك. تێكام له‌ نه‌ندامانی پارتی و یه‌کیه‌تی نه‌وه‌یه،
بکه‌ونه‌ خۆیان و، گوشار به‌خه‌نه‌ سه‌ر سه‌رکرده‌کانیان بۆ یه‌که‌گرتنه‌وه و
پیداگرتن له‌سه‌ر مافی سه‌ریه‌خۆیی کوردستان و، نه‌گه‌ر سه‌رکرده‌کانیان
گوێرا به‌لێیان نه‌کرد، نه‌ندامان بکه‌ونه‌ ناهه‌رمانی شارستانی (عدم
الطاعة المدنية) که مافی ره‌وای خۆیان.

ئەگەر حیزبەکان بەر بە جەماوەر بگرن:

جەماوەر پشتیانئێدە کا

ئەمڕۆژە دەستم کرد بە نووسینی ئەم وتارە، بەرپێکەوت رۆژی ۱۱ی مارتی ۲۰۰۴ بوو، واتە، ۳۴ سالی ئەواو تێپەڕبوو بەسەر ئەم رۆژەدا کە سەرکردەى بەعسییەکان، ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر، ئەوەى ئێوانتانبوو "بەیانى ۱۱ى مارت"، لە رادىو و تەلەفیزیۆنى بەغداوە خوێندییەو، و، بەو داننانى بەعسییەکانى بە مافى "ئۆتۆنۆمى کوردستانى عێراق" دا، بەخەلکى راگەیاند. هەر لەگەڵ کۆتاییهاتنى داخوێنێکردنى بەیانەکە، کورد لەهەموو لایەکەو دەستیانکرد بە هەڵپەڕکێ و چەپلەپێزان و دەرپێنى هەستى شادى. ئێمە، ژمارەیک خوێندکارى کوردی ئەم سەردەمە، رێکخراوێکمان هەبوو بە نێوى "پەکیشتى نەتەوێبى خوێندکارانى کورد لە ئەوروپا"، کە کورتەنێوەکەى بە ئینگلیزى و ئەلمانى "نوکسە NUKSE" بوو. ئەم رێکخراوێبە لەرۆژی ۲۱ى مارتى ۱۹۶۵ دا لە میژنشن لەلایەن هاوپیى هیژا هەندازار بروسک ئیبراھیم و، هاوپیى کۆچکردو لەتیف عدلى و، نووسەرى ئەم وتارەو دامەزرێشرا. بەپێچەوانەى کۆمەڵەى خوێندکارى کورد لە ئەوروپا NKSSE" ه، کە بە قەوارە زل و بەکرەوێش زورناژەنى رۆژمى سۆڤیەتى تۆتالیتێر و دوژمن بە ئازادى و کورد بوو، هەرلەو کاتەشدا، گۆرەپانیك بوو بۆ مەملەتێى حیزبىحیزبێنە و دژایەتیکردنى شۆرشى ئەیلوول بە سەزوکایەتێى مستەفا بارزانى، رێکخراوەکەى ئێمە (نوکسە) کۆمەڵکى بەژمارە بچووک، بەلام سەربەخۆ و چالاک بوو، و، بەرگریى لە شۆرشى کورد و مافى نەتەوێ کورد بۆ بڕینەوێ چارەنووسى خۆى دەکرد. هاوپیى بروسک ئیبراھیم سکرێتێرى گشتیى "نوکسە" بوو. ئێمە ناوبەناو رۆژنامەبەکمان بەزمانى ئەلمانى دەرە کرد بەنێوى "کوردستان ئێنفۆرماسیۆن" ه. هەرپاش بەیانى ۱۱ى مارت بەچەند رۆژێک، هەلۆستى خۆمان لەم رۆژنامە، یان "کاتنامە" یەدا، بەرامبەر بەو بەیانە ئەزۆکە خستەپروو. بەکورتى نوکسە تاکە رێکخراوێکى کورد بوو، کە لەپال دەرپێنى هیواى سەرگرتنى ئەم رێککەوتننامەبەدا، گومانێکى خەستى خۆى بەرامبەر بەیانەکە باسکردبوو.

ئەنجامەكەشى دەرگەوت كە ئەو گومانە لەجەننى خەبەدا بوو. لەسەر ئەوە بوو كە ئىمەى سەربە رەبازى "ئوكسە" دلى خۇمان بەو بەيانە خۆشنەكرد و نەكەوتىنە چەقەنەلەيدان و گۆنەبەنە بەشىنەو، وەك چۆن ئەوېۆ، پاش ٣٤ سال، دلمان بە "دەستورى كاتى" خۆش نىيە.

ئىستە، دەشى ئىمە لێرەدا ئەو پەرسىارە لە خۇمان بەكەين، بۆچى ئىمە دلمان بە بەيانى مارت خۆش نەبوو، ئەوېۆش دلمان بە "دەستورى كاتى" خۆش نىيە، ئاپا بەعسىيەكان، وەك لەئىو خەلكدا باو، لە بەيانى يانزەى مارت پەژىوان بووونەو؟

راستىيەكەى، بەعسىيەكان لەو بەيانەى ١١ى مارت پەژىوان نەبوونەو، بەلكو ھەر لە سەرەتاو باوەرپان پىنەبوو، ئىمەش، بەعسىيەكانغان باش دەناسى و دەمانزانى، ئەوان بە قىل و تەلەكە و لە تاو يىدەسەلانى ئەو رۆژەى خۇيان، ئەو ئىمزاىيان خستووئەسەرى، ھەر لە يەكەمەين ساتەو، ھەولى خەساندنى ئەو بەيانەيان دا، بە زنجىرەك كەينوبەين، وەك دارنانەو بۆ كوشتنى سەزۆك بارزانى و ئىلەرسى كۆپى، گواستەو كورد لە كەركوك و مووسل و دىالە و كووت و بەغدا، و دەرەدەرگەدى فەلىيەكان، پەلاماردانى ئىچەى ئىزىدەيەكان، كوشتنى سىياسەتكارانى كورد، پەيمانەستەن لەگەل رۆژى سۆڤىت و دەمچەورگەدى فەرەنسا و ئەمەرىكا و... ھتە. ئەوجا، ئەگەر ئىمە درۆ لەگەل خۇمان و خەلك نەكەين، دەبى دان بەویدا پىنەين كە ھەرەسەپىنانى شۆرشى ئەپلەول لە بەھارى سالى ١٩٧٥ دا نەبوو، بەلكو لە بەھارى سالى ١٩٧٠ دا دەستپىنەكرد، واتە، لە رىكەكەوتنى زركى يانزەى مارتى ١٩٧٠ وە، چۆنكە بەعسىيەكان و سەزۆك بارزانى، ھەردوولايان بەنابەدلى و بەزۆرەملى، ئەو پەيمانەيان ئىمزاكرد. ئەگەرنا، بارزانى، ھەر لە سالى ١٩٦٣ وە باوەرپ بە بەعسىيەكان نەبوو، ئەمەشى رەپوراست بە پەيامانىرى رۆژنامەى Le Monde ى فەرەنسى گوتبوو. بەعسىيەكانى سالى خەفتاش، ھەر بەعسىيەكانى سالى شەستوسى بوون، "دەرزى مەرفۇدۆستىيان" لە خۇيان نەدابوو.

ئەوجا ئىستە، بارودۆخىكى وەك يانزەى مارتى ١٩٧٠ ھاتووئە پىشەو،

هینده‌ک له نه‌ندامانی "مجلس الحكم الانتقالي"، هیجان له به‌عسبه‌کان نه‌گه‌راوه‌تموه، همرچه‌نده هه‌لومهرجی ئیوخوی و نیوچه‌یی و جیهانی، له هینده‌ک رووه‌وه، له‌وه‌ی سالی ۱۹۷۰ ناچی، به‌لام نه‌وه‌ی که له‌م دوایه‌دا له‌لایهن "مجلس الحكم الانتقالي"، به‌وه‌ به‌نیوی "ده‌ستووری کاتی"، یان "قانونی به‌رپوه‌بردنی ده‌ولتی عیراق له‌ سه‌رده‌می گواسته‌وه‌دا" ده‌رچوو، هه‌روه‌ک به‌یانه‌که‌ی ۱۱‌ی مارت، به‌که‌ی فشه‌له و پشتابه‌ستری پئی. له "ده‌ستووری کاتی" دا، هه‌روه‌ک به‌یانی ۱۱‌ی مارت، کیشه‌ی که‌رکوک و مووسل و دیاله و کووت نه‌ه‌راوه‌تموه و، سپه‌ردراوه به‌وکاته‌ی عیراق "سه‌روه‌رتیی" ده‌که‌وتنه‌وه ده‌ست و، له عیله‌دا "په‌رله‌مانیکی نه‌یشتمانی" هه‌له‌به‌ژێردری که‌ ژۆریه‌ی ژۆری عه‌ره‌ب ده‌بی. نه‌مه‌ش نه‌وه ده‌گه‌یه‌نی، کاتیک باسی چاره‌نووسی نه‌م نیوچه‌یه‌ی کوردستان ده‌کری، که‌ له‌شکری عیراق دامه‌زراوه‌تموه و، به‌ تۆپ و فه‌رزه‌ی جه‌نگی و چه‌ندسه‌ته‌ه‌زار سه‌ریازنه‌که‌وه ره‌خته‌کراوه و، میله‌شیاکانی هه‌ردوو حیزبه‌که‌ به‌پئی ده‌ستووره‌که، هه‌له‌شاونه‌تموه. یه‌جگه‌ له‌مه‌ش ده‌ستووری کاتی، هه‌روه‌ک به‌یانه‌که‌ی ۱۱‌ی مارت، ته‌نی هه‌ولێر و سلیمان و ده‌وک، واته‌ نه‌م نیوچه‌یه‌ی که‌ پش ۱۹/۱/۲۰۰۴ به‌ده‌ست پارتی و یه‌کیتیه‌یه‌وه بووه، به‌ "هه‌ریمی کوردستان" نیو ده‌با. نه‌مه‌ش هه‌ر نه‌م نیوچه‌یه‌ی که‌ سه‌ده‌دام به‌ کوردستان نیوی ده‌بردن و کردبوونی به‌ "منطقه الحكم الذاتي". کورت و کرمانجی، سنووری کوردستان دیارنه‌کراوه و، گه‌لی کوردیش له‌ عیراقدایه به‌ به‌شیک داننه‌راوه له‌ نه‌تموه‌ی کورد، که‌چی گه‌لی عه‌ره‌ب له‌ عیراقدایه به‌ به‌شیک دانراوه له‌ نه‌تموه‌ی عه‌ره‌ب و، ئیسلامیش بووه به‌ ئاینی ره‌سمیی ده‌ولت و، سه‌رچاوه‌یه‌کی قانون و، به‌یه‌ک وشه‌ نیوی ئاینی ئیزدی و کاکه‌یی و مه‌ندایی نه‌هینراوه و، هه‌ر له‌ ئیسته‌شه‌وه ده‌ستکراوه به‌په‌لاماردانی ئیزیدییه‌کان له‌ شه‌نگار و مووسل. له‌گه‌له‌ نه‌مه‌شدا که‌ نه‌م ده‌ستووره‌ ئاوا له‌رزۆکه و، به‌که‌ی بۆشه و، ته‌نی بۆ ماوه‌یه‌کی سنوورداره، واته، تا "سه‌روه‌رتی" ده‌که‌وتنه‌وه ده‌ست عیراق، که‌چی نه‌م شه‌عانه‌ی ئیمزای نه‌م ده‌ستووره‌یان کردووه، هینده ده‌سته‌وه‌ستان و ترسنۆک و بووده‌له‌ن، نه‌مه‌تا هینشتا مه‌ره‌که‌یی ئیمزاکانیان هیشک نه‌بووه‌تموه، که‌ به‌ خوتبه‌ی ئێرانییه‌کی وه‌ک سیستانی دیشکه‌میان لێکرد و، که‌وته ره‌خته‌گرتن لئی. نوته‌ری

سىستانىش دەستورەكەى بە "گالتەجارى" (مەزلە) داىە قەلەم. (موفق الرىبعى) دەفەرموئى: پەرگەى (ج) لە دەستورەكەدا دەگوێدرى و دەپووخىئىرى و، دەيموئى لەباتى ئەو، "گەرەنتى" بەدات بە كورد، واديارە، پنى وانىيە كە «دروژن ھەر جارىك ناشتا دەكا». پاش ئەم ھەلۆستەى شىعەكان، پئوستە كورد پى لەسەر مافى سەرەخۆى دابگرن و، ئەمەش بەكەنە بەلگە بۆ پىداگرتن لەسەر گەرەنتىيەكى نۆنەتەوەى.

موقتەدا سەدرىش لەولاولە گوتى، ئەم دەستورە وەك "پەيمانى بەلفۆر وابە". (پەيمانى بەلفۆر ئەو پەيمانە بوو كە وەزىرى دەرەوہى ئەو سەردەمەى بەرىتانىا، بەلفۆر، داى بە جوولەكەكان! بۆ ئەوہى دەولەتێكى جوو بوخۆيان دروستبەكن).

ئەوجا بزەن، ئەمانە كورد و ئىسرائىل وەك يەك تەماشە دەكەن. كوردىش ھىچ جۆرە گەرەنتىيەكى لەلايەن ھاوپەيمانانەو بەرامبەر بەم ھەموو مەترسىيە نىيە و، ھەتا ئەوپۆش سەركردەكانى كورد، خۆدئ دەست بە پەليانەو بەگرن، دوو شاربان نەكردووە بەيەك و، ھەموو حەفتەيەك دەلێن "حەفتەكەى دى يەكەدە گرنەو"، سالا لە حەفتە بىرا و ئەم نانە بەو رۆنە.

تا ئىستە، چەند جارێك لە رۆژنامەى "مىدىا" دا ئامازەم بەوە كردووە كە سىستانى و خۆى و، عەبدولعەزىز حەكیم و موفق رىبعى و چەلبى و بحرالعلوم و ئەندامە شىعەكانى دىكەى "المجلس الحكم الانتقالي"، ھەموويان بەتەماى ئەوێن كە دەولەتێكى شىعەى وەك ئىران لەعێراقدا بنیاتبنن. ئەوجا سىستانى، ئىيۆنىن "ئىمام" و "بەفەرمانى خۆدئ" يىنە مىرى سەرىر. راستە سىستانى و بنەمالەى خۆى، لەگەڵ خومەينى دۆست نەبوون و، ئىستەش لەگەڵ خامەينى نین، ئەمەش ھەر لەبەر ھۆيەكى كەسبى (شەخسى) يە، ئەگەرنا، لە بىروباوەر و ئامانج و جۆرى ھەلسوكەوتدا، كۆتومت وەك خومەينى و خامەين، ئەگەرچى سىستانى، بوئىرى و جەريەزەيتى خومەينى تىدا نىيە. ئەمەريكايەكان، جاران لە ناشىتیی خۆيان، پىيانوابوو دەتوانن "مەرجەعىيەت" ك بە شىعەكانى عىراق، لەرێنى سىستانىيەو دروستبەكن و، بىكەنە ئەيارى رۆژمى ئىران، بەلام وا ھورەدەھورە، ھەستيان بەھەلەى خۆيان كردووە. ماوەيەكە، رۆژمى ترك و تورانىيەكان پئوھنديان

لەگەل سىستانى و دارودەستەكەى گرتووە، بۆ ئەوەى بيانكەنە هەقالبەندى خۇيان دژى كورد.

كورد دەبوو ھەرزوو ئەو بزانن، خومەينى چەندى بۆ كورد پېپوو، سىستانىش ھەرهێندەى پێپە بۆ كورد. لەبەر ئەو زۆر بەلامەو سەبەرە كە سىياسەتكارىكى ناسراوى كورد، ھەك مام جەلال تالەبانى، بە گۆڤارى ئەلمانى "دێر شپىگل" بلى: «تێمە (كورد) و سىستانى لەھەمرو رووبەكەو رێككەوتووين و سىستانى پىاونكى مۆدیرات (معتدل) و، ھەك خومەينى نىيە، سىستانى، دان بە فیدەرالىزەدا دەنى بۆ كورد و، سىستانى، ھەكوومەتى ئاينى ناوى... ھتە»، ئەمە لەكاتىكدا ھەر پاش چەند دەمۆمىرێك دواى ئەو، سىستانى ئەو قەسەبە بەدروو بەخاتەو و بێژى: "كە ئەو بەھىچ جۆرێك لەگەل مام جەلال باسى فیدەرالىتى نەكردووە و، بىروپاى وى بەرامبەر دواوژى عىراق ديارە.

لێرەدا ئەو پرسىارە دیتەگۆرى، ئەگەر سىستانى باسى فیدەرالىزىمى لەگەل مام جەلال نەكردووە، بۆچى مام جەلال ئەو قەسەبە دەكا و بەو شىوہەبەسنى (مدح) سىستانى دەدا، خۆ ئەگەر مام جەلال ئەوەى لە سىستانى بىستوو، بۆچى ھەرام نادانەو و بىندەك بوو؟؟؟ ئایا سىياسەتكارىكى كورد، بەتايەبەتى لەم رەوشە ناسكەدا، نابى قەكانى خۆى ناوتوى بكا؟

داخى گران، دوو زەخىزەكە دىيانەوى بەھاشەمۆھروشە، واى بىبەنە مېشكى خەلكەو كە "دەستوورى كاتى"، سەركەوتنىكى يەكجار گەورەى بەدەيھىناو بۆ كورد، بەلام بەدلىيايەو دەبێژم، كە ئەو خەون و خەيالە. ئەو "دەستوورە" دەستكردى مەجلىسێكە كە ئەندامەكانى، خۇيان باوھەريان بەرەوايەتتى خۇيان نىيە و، ھەر رۆژەنارۆژێك، شىعەكان و سونىيەكانىشان لەگەل، خۇيشاندانىكى چۆپەر لەدژى ئەو دەستوورە دەخەنە سەر شەقامەكان. دەولەتە داگیركەرەكانى كوردستانىش، لەترسى ئەو دەستوورە، كەوتوونەتە كوشتن و بڕىن و زىندانىكردنى كوردەكانى بىندەستى خۇيان، ھەك لەم رۆژانەدا، لە رۆژھەلاتى كوردستان و رۆژاواى كوردستان

روويدا، كە رۇئىمى كورپى حاقز، بەپىنى بەرنامەبەكى ئامادەكراو، سەت كورد. كوشت و سەتان كوردىشى بىرىندار كرد، ھەر لە خوتوخۇزپاى، كەچى دوو زەخىزەكە، لەباتى ئەوئى تاوانبارىتىي ئەم رۇئىمە داكىركەرە تىرۆرىستە لەدژى كورد، بەناشكرا بەپەندە بگەن، داواى وتوونۇ (حوار) دەكەن، ەك ئەوئى كورد تا ئىستە ھەر خەرىكى شەپە قۇچەقانى بووى. و، داواى (حوار) ى نەكردبى. بەراستى سەپەر! رۇئىمى سوورپا دان بەبوونى كورددا نانى، كەچى ئەمان دەفەرموون، با كەشەكە بە (حوار) بىرپەتەو. ئەمەش خالائەى دىوارەكەى مالى رەجەبە. رەجەب قەسەخۇشىكى خەلكى سەلىمانى بوو. دىوارى مالاكەيان رووخابوو، ورك و ھۆپى مالاكەيان كەوتبوو دەروە، كەچى باوكى پنى گوتبوو: "رۇلە رەجەب، بچۆ دەركەى حەوشەكە دابخە، با دز نەپەتە سەرمان!!!".

ھەر لەگەل ئەو كوشتارەى كە رۇئىمى عەرەبى سوورپا لە كوردى رۇزاواى كرد، دەستەبەجى «مەجنورى دوو كەعبە» پەشتى رۇئىمى سوورپاى گەرت و، حوسنى موبارەكى دۆستى سەددام و دوژەنى كوردىش، بەپەلە رووئىكردە دىمەشق و، لاىەنگرىي خۇى بۆ كورپى حاقز دژ بە "قاژاوەگىرپانى كورد" جەخت كرد. ئەم حوسنى موبارەكە، ھەر ئەو حوسنى موبارەكەى كە بە دەمى خۇى گوتى: "سالى ۱۹۹۱ جۆرچ بوش (باوكم) رازىكرد كە لەشكر نەتەرتە عىراق و سەددام نەخا". كەچى كارىدەستانى "ھەرىمى يەكەنگەرتووى سى ستان"، دەفەرموون حوسنى موبارەك و حاقز ئەسەد دۆستى گەلى كوردن.

ئافەرىن لە خوئەندكارانى زانستگەى سەلاحەدەىن لە ھەولەىر و زانستگەى سەلىمانى، كە بە خەزىنشاندانى جەماوەرى، تووڕەپىي رۇشەبىرپانى كوردپان لەرۇئىمى دەستەوئەشەپى بەعسى سوورى، خەستە پەش چاوى جىھان. لە ئەورپاش گەلەك خەزىنشاندان لەدژى رۇئىمى سوورپا سازكران، لە برۆكسل و لە بەرلەن و ستۆكھۆلم و نۆروژ.

بەپەز جەماودى مەلا، سەروكى كۆنگرەى ئىشتەمانىي كوردستان، دەستەبەجى پەيامى گەيانە بوش و بۆلەر و كاك مەسعوود و مام جەلال و، داواىكرد لىيان كە بەگورجى بگەمەنە كار و ئەم ئەنقالە لەدژى كوردى رۇزاوا بوەستەن. ھەروە، لەگەل

ھاوبىرەكانى لە ۳/۱۴، لە ئەندەن خۇيشانداننىكى جەماوەر بىيان رىخست و، چوونە بەردەم سەفەرەتخانەى سووریا بۆ بىنزارىدەر بىر بىرەمبەر خۆنترىزى رۆنى سووریا، بەلام دوو زەخىزەكە رىيانەدا كە ئەندامەكانىيان تىكەل بەم خۇيشاندانە بىن! ەك كىشەى كورد، كىشەى ئەوان نەبى. راستىيەكەشى ئەو، كىشەى كورد كىشەى ئەوان نىيە، چۆنكە ئەگەر كىشەى كورد كىشەى وان بوایە، كاتىك كە ستاندار (محافظ) ى حەسەكە، بانكى لە عەرەبەكان كرد و گوتى: "ئەمشەو رۆنەدەن بە كوردەكان بەخەن، بچن بىيانكوژن"، ئەمان بىدەنگ دانەدەنىشتن و، سەر كەردەكانىيان داواى "حوار" يان ئەدەكرد، بەلكو رۆنى سوورىيان تاوانيار دەكرد و، ئەو حەلە ئەو پرىسارىيان لە خۇيان دەكرد، بۆچى رۆنىك كە نىوملىون كوردى بى "جنسية" كوردى و، بەهیندىكىيان تەنى پارچە كاغەزنىكى دابى لەجىياتى ناسنامە، ئەووش تەنى بۆ ئەو دەرىخات كە «بىنگانە» ىە و، لە خاكى عەرەبدا دەژى و، بەهیندىكىشيان تەنانەت ئەو پارچە كاغەزى نەدابى و نىوى نابى "مكتوم"، واتە "لە ھەموو مافىك بىيەرى"، بەلام ھەر ئەم رۆنە تىرۆرىستە دوژمن بە كوردە، پەساپۆرت بەدا بەهیندەك كورد كە عىراقىن و، رىبدا پىنيان كە لە پىتەختەكەيدا "بىرز" يان ھەبى، تەكايە ئەم مەتەلەمان بۆ ھەلپەن، ئەوا ئىمە سەرمان دەرنەچى لى. ئايا "بانىكە و دوو ھەوا؟".

ئەمە لە باشوور، لە رۆژاواى كوردستانىش، كۆنە زورپاژەنى رۆنى سۇقەت ھەمىد دەروىش، دووجار، ھەرجارە بۆ ماوەيەكى دوورودرێژ، لەگەل يارمەتیدەرنىكى ئاسایشى رامبارى لە جىزىرە، لىوا مەھمەد مەنسورە كۆبوووە و، پاش ئەو راپەرنى گەلێرى خەلكى رۆژاواى بە "نازاو" (فتنە) دايە قەلەم.

ھەموو ئەو رووداوانە كە لەم دوايەدا، بەسەر نىوچەكە و جىھاندا تىپەرىن، بەرپاشكاوى ئەو دەگەيەن كە بەرەى جەنگى دژ بە سەددام و ھاوکارانى سەددام، رۆژ لەدواى رۆژ، تەنگر دەبىتەو. بۆئەوونە: پووتىن كە يەكەكە لە دۆستەكانى سەددام و دژ بە سىياسەتى بوش، ئەوا ھەلپەزاردنى بردەو و بىرێزەيەكى يەكجار بەرز و، ەك سەركۆمارى رووسيا، كورسىيەكەى خۆى داکوتا. چەند رۆژنىكىش بەرلەوى كە لە ئىسپانیا ھەلپەزاردنى پەرلەمانى بكرى، كارىكى تىرۆرىستانە روويدا كە پتر لە

سه ت هاوولانتي ئيسپانيا هاتنه كوشتن، كه نه مهش هيچ دوور نيه، به پني پيلانيكي نه خشه بوز كيشراو بوويي و، كات و شونني بو ده ستني شان كرابي، تاكو ريك خراوي "القاعده" وهك ده ستوه شين ديار بركري، بو نه وهي گه لي ئيسپانيا گونا هي نهو كاره بخاته ملي حكومه تي خوسي ماريا نه زنار و، بيژي: "نهگهر نه زنار هه قالبه نديتي بو شي نه كرده و، نه چوايه جهنگه وه له دژي عيراق، نهوا نه م كاره ساته نه ده قهوما. نه عجمي نه وهش نه وه بوو، كه نه زنار له هه لېساردندا دوزاندي و، پارتني گوايه "سوسياليست"، به سه روكا يه تي خوسي لويس زاسا باتيرز برديسه وه و، هر ده سته جي داواي له بوش و بليز كرد كه "ره خنه له خويان بگرن كه چونته جهنگه وه دژي عيراق" و هر له مو باسه شدا گوتي: "جهنگي عيراق مه رگه سات بو، هه له بوو، نه مهش ماناي وايه كه ئيسپانيا، كه هه قالبه نديكي گرنگي نه مريكا بوو، له نه مريكا ده بري و ده چيته به نوپالي فه ره نساي شيراك و نه لمانياي شريفه ر، كه شيراك و شريفه ر هوي تيكداني نيواني نه وروپا و نه مريكا بوون، به نيوي پاراستني ناشتبيسه وه، به لام راستبيسه كه ي بوز پاراستني رژيمي سه ددام بوو. هيچ دووريش نيه كه نه لمانيا، نه م تيرزوي كه له ئيسپانيا روويدا و، بوو به هوي خستني حكومه تي نه زنار، بكا به بيانوو و، هيزه كه ي خوي له نه فغانستان بكشينيته وه و، به مهش خراپه يه كي ديكه بهرام بهر نه مريكا بكا و، گوشار له سه ر تيرورستان كه مېكا ته وه. هر نه م بيانووش ده بيته به لگه ي هه موو نه وان ي كه به چه پي و سوسيال ديموكرات و كه سك نيويان رويوه له نه وروپا، بوز له قركردني كورسيه كه ي ژير بوش و بليز و، خوشخزمه تبيسه كه به رونه تيرورسته كان ي روزه لانتي نيوه راست.

شاياني باسه، گه لان ي نه وروپا، هه رچهنه له نيو هر گه ليكياندا، كه ساني مرؤفدوست و روشنير و چاكه خواز و لېسورده همن، به گز ديكاتورتني و زورداري و مله وريدا ده چن، به لام زوري ي گه له كانيان، به تا يبه تي راسته خه لكه كه يان، هر بير له خويان و ژباني پر له ناسووده و زگي تيري خويان ده كه نه وه و، سيا سه تكاره كانيشيان هر خه ريكي نه وهن، به هر جورنك ده بي، خه لكه كه والي بگهن، كه پني وابي نه مانه بوز زگي تيري نه وان هه ولده دن، به لام كه هاتنه

سهرکار، همموو به لټين و گفته کانی خويانيان له بير ده چټه وه. خه لکی ئه وروپا، به پيچمه وانه ی گهلانی موسلمانوه، "نمونه دنيايي" نين به لکو "نمونه دنياين"، ده يانه وي ئه و نمونه کورته ی که هه يانه، به خوښی و به تير و ته سه لی و سه ره سه تی بيه نه سه ر. به ته مه ای خوږی و موږی به هه شت نين و، شانازی ناکمن به ووه که نه ونده و نه ونده شه هيديان داوه. به هه شت ده ور ناگيري له ژيانياندا، هينده ی پاره و مالي دنيا، له بهر نه وه، ناماده ی قوريانيدان نين و، که زانبيان کارنگ به هيه و مه ترسی تيدايه بزيان، لټي نټريک نابنه وه.

دياره نه م دهنگدانه ی خه لکی ئيسپانيا دژي حکومه ته که يان، کردارنگی ديمزکراتانه بوو، به لام ساويلکه يه تی و خوږه رستی و کورته بينی خه لکه که ی پيشاندا و، نه مه ش بيه انه وي و نه يانه وي، بوو به هڅی زاتانه بهر تيرورستان و، بزيان ده رکهوت که "تيرور که لکی هه يه"، هڅی نه مه ش نه وه يه که، زوريه ی نه وروپايه کان، بيه روږچوونيان له پنی سياسي تکاران و ده زگی راگهيانندی گشتيه وه چلووره ده به ستي، نه ک له ورو ی ليه وروږچوونه وه که خوی و توږينه وه ی رووداوه کان و ده نگوياسه کان و به وروږچوونيان له گهل يه ک و گهران به دواي راستيدا. نه گمرنا، ئيسپانيه کان ده بوو بيه انزانيبا، که کورد به ته ني سه توپه نجا هه زار سه ريزی هه يه و، پټويستی به ۱۳۰۰ سه ريزی وان نيه.

نه وروپايه کان به تايه ته ی و، روژاوا به گشتی و، زور به تايه ته ی، ده ولته پيشه سازه کانيان، تا ئسته توانيو يانه، زور و که م به هڅی پيشکه و تنيانه وه له بواری ته کنیک و زانست و، نه خامه دروستکردنی چه کی قورس و تيسره وندا، گهلانی دواکه و توو له باری ته کنیک و زانسته وه، به خه نه ژنر رکيفی خويانه وه. به لام وادياره له م سالانه ی دوايدا، کارکردی نه و ته کنیک و زانسته به ره و بيه نيزی ده روا. چونکه هينده ک له و ده ولته ديکاتوره ته ی که خاوه ن نه وت و گاز و مه له به ندي ستراتيژی سوپاين، توانيو يانه به شينک له و ته کنیک و زانسته له نه وروپای پاره په رست بکرن و، ولاتانی نه وروپا به ترسيښتن پنی. له هه مووښی سامناکتر بو روژاوا ئيديولوژی تيروره و، زور به تايه ته ی، تيروری خوږوږی گرڼه راو به باوه رنگی نابيه وه، که دياره روژاوا نه خشه يه کی به کاری به رام بهر به وه نيه. نه مه له کاتيکدا که ولاته

سی حوزه برانی ۲۰۰۴
رؤزی ره شپۆشی و ماته مینی
نه ته وهی کورده

رؤزی ۳۰ حوزه بران، بۆ نه ته وهی کورد و خه لکی کوردستان، رؤزی ماته مینی گشتیبه، رؤزی کولانه وه و هاته وه سوئی برینی سارنژنه بووی هه ره سهینانی شانیشینی باشوور و، کۆماری رۆژه لات و، شۆرش نه یللول و، نووچدانی سه ره لانی باکووره. سی حوزه بران، نه و رۆژه شوومه ره شهیه، که سه ره ریتی و ده سه لات، هیدی هیدی و به خشکه یی، ده که ویتنه وه ده ست نه نفالکه رانی کورد و، کیمیا بارانکه رانی کوردستان و، به عه ره بکه رانی که رکوک و مووسل و کووت و دباله و، کۆچپنکه ران و خوینرێژانی هه زاران کوردی فه بلیس به غدا. رؤزی سی حوزه بران، رؤزی گریان و قورپنوانه، بۆ گولی بابر دووی هبوای کوردی قوریانیده ر و خاوه ن شه هید و، بئوه ژنی مبرد کۆژراو و، کچ و کوپی باوک شوینونکراو و، پیره مبرد و پیره ژنی بیکه س و خبیره دیو. رؤزی سی حوزه بران، دواړۆزی سه ره خویبی سی پاریزگه که ی ژیره سه لاتنی پارتی و به کیتیبه ... نه و سه ره خویبی نه زانرا!

نهری ... خهونی نهرخهوانی کورد، له نیسانی ۲۰۰۳ دا و، بۆ چواره مین جار له ماوهی سه ته سالی رابورد وودا، هاته وه دی و، ده ره ته یکی واهه لکه موت بۆی، که زۆر به ده گمهن و دانسقه بۆ نه ته وهیه کی ژیره ده ته ی وه ک کورد هه لده که وی. کورد بوونه هه قالبه ندی گه وه ره ترین هیزی جیهان ... داوده زگهی فه رمانه وایه تی تر سناکترین داگیرکهری کوردستان، له پنج و بنه ره ته وه هه لته کا. ناغه کی ده ولت و له مشک و پولیس و ئاسایشی به عسی کورد کۆژی تیرزۆریست، به برین چوو. سه ده دای مرۆڤخۆزی تپزل، به وه پهری سووکایه تی و نه ته کپنکرانه وه گیرا و زیندانیکرا. شانه شانی نه مانه ش، نیوی کورد و کیشه ی کورد، چوونه سه ر لاپه ره کانی رۆژنامه و گۆڤاره به نینیانگه کانی جیهانه وه و، باسی کورد بوو به وێردی زمانی رادیو و ته له فزیزنه کان و، قسه ی رۆژانه ی منالان و چایخانان و کۆلخان... راسته

خەلكەكەي جىھانىش، چاۋەروانى ئەۋەبۇون كە كورد ئازاياتە بېيارىكى بېنېدەن و، ئەۋ سەرىخۇزىيەي كە، سەرەراي ھەموو كەموكورتىيەكى بېنراۋ نەبىراۋى، دوانزە سال بوو كورد، لەنىو تاقيمىك دوزمنى دەستەۋىشنى گورگەۋشتدا، شانازىيان پىنەدەكرد، بىكەنە قەۋارەيەكى دانپىندانراۋ و، خاك و زەۋى و زارە دزراۋەكەيان، لە دز و جەردەكان ۋەرىگرەنەۋە و، بانگى سەرىخۇزىي كوردستان بدەن....

بەلام داخى گران و ھىزاران داخى گران، سەرگەردەكانى دوزخىزىيەكە، ئەۋ سەرىخۇزىيەيان كەرد بە قىررىيانى فەشەبىرايەتى و يەكگرتى، گىۋايە "ئارەزوومىندانە" كورد و عەرەب، بى پەرس و راكردن بە كورد، فەرموۋيان: كورد بە دلخۋازى خۇي بەشدارى لە دەۋلىتى عىراقدا دەكات. ديارە ئەمەش ھەلۋىستىكى ئابەرىسىيارانەيە و، زۆر لەسەر كورد دەكەۋىت و، كورد گەللىك مافى رەۋاى خۇي لەدەستدەچى. سەبىر ئەۋەيە، لەمىزۋى ھەشتاسالەي بەخۋىنى كورد سۆزى ئەم "بىرايەتى و عىراقچىتى" يە، ھىندە فېرنەبۇون كە داگىرەكەر ناپىتە برا و، دوز نىشتەمانى لەيەك جىاۋاز، لەسايى سېبىرى گەللىكى سەردەستى خۇيەزلاندا، ناپتە يەك نىشتەمان و، دەۋلىتى دەستكردىش كە رەشەگرانەتتەكەي گرت، ئەۋا تەخت و بەختى لەيەك دەترازى و، ھەر پارچەي بەلەيەكدا دەچى. عىراقى دەستكردىش، پاش بوۋەلەرزەكەي نىسان، پارچە پارچەبۇو، كەچى ئەمان پارچەكەي كوردىيان خەستەۋە سەر عىراق، چۈنكە پىنيانۋابو، ئەگەر خۇيان بە عىراقى دايە قەلەم، ئەۋا "برا عەرەبەكانيان" رابەخى ئاورىشەم رادەخەن بۇيان و، دەيانكەنە گەۋرە و دەمراستى خۇيان. پىنيانۋابو، ئەگەر لە دەۋلىتى عىراقدا، چەند ۋەزىرەك و چەند گىزىرىكىيان ھەبى، ئەۋا ئەمە "يەكسانى" يە و، كورد گەمىشتەۋەتە "ھاونىشتەمانىتىي پەلەيەك".

ھىزاران پارانەۋە و لالا ئەۋەي كەسانى ۋەك مەن، بەنيازى ئامۇزگارىي دلسۇزانە، بۇ يەكخەستى ھەردوۋ بەرپەۋەبەرتىيەكە و، دامەزراندنى ھكۈومەتتىكى يەكگرتوۋى كوردستانى، ۋەك گۈنەز بۆمىردىت بۇيان ۋابو. ئىستەش و ئەۋساش رازىنەبۇون بەۋەي دوز شار بىستەن بەيەكەۋە، ھەر لەبەر ئەۋەشبوو، ئەۋەي كە پىيەلەن "ھەرىم"، لەبارى قانۇنىيەۋە بوۋى نىيە و نابى و، پەرلەمانەكەشيان ھەشت سالە رەۋايەتى نەماۋە. ئەنجامى ئەم سىياسەتە چەۋت و چەۋلەش، دەستپەلگرتن بوو لە كەركوۋك و موۋسەل و شۆنە داگىرەكراۋەكانى دىكەي باشوۋرى كوردستان و، نىمزاكردنى

قانۇنىي فېدەرالىزمى پارىزگەكان، بى ئىيورنى نىوى كوردستان. ئەمە لەكاتىكدا كىشەي كەركوك، ھىندە سەخت و كران نەبوو كە بىئىتە راوى كىوى رەش لىيان. ھىندە بەس بوو، چەند مىليۇنىك دۆلار بەن بەو غەربە ھاوردانەي كە ئامادەن بگەرنەو شوتنى خۇيان و، چەند مىليۇنىكى دىكەش بىخەنە خزمەت ئەو كەركوكىيە دەرگاوانەي كە سالانى سالە، بەرەشپووتى و، بى ئاوى نىو مال و بى كاربا و بەزگى برسى، لەبن خىسەتدادەزىن... ئەوجا ئەو غەربانەي كە بە پارە رازىنەبوونايە، دەتوانرا ھەر لەگەل ھاتنە كەركوكى چەكدارەكانى پارتى و بەكىتى، دەرېكرىن و كەركوكىيە رەسەنەكان بىخەنەو جىنى خۇيان. بەلام حىزىحىزىيەنە و شەپە پەپۇى كەسك و زەرد، ئەو ھەلەشى لەدەستدا!

خونەنرەوې رۇژنامەي "مىدىا" و گۇفارى "كۆنگرە" باش لەبىريانە كە لە چەند سالى رابوردودا، گەلىك باسەم بلاؤكرەو و، گەلىك بابەتى رامىارىم رۇشكرەو. لە يەكلىك لەو وتاراندا پەنجەم بۇ ئەو راكېشاپوو، كە ئەمىرىكا، ەك زەلھىزىكى پلە يەك، خاوەنى بەرژەوندەيى سوپايى و رامىارى و ئابوورى و... ھتە، ديارە پاش ئەو تەنگانەيەي تىيەكووتو، لەوانەيە ھىندەك ھەلوئىستېگىرى كە دۇى بەرژەوندەيى كورد بى. ئەمەش ئەو تە بەچاوى خۇمان دەيىيىن، بەلام ئەمە ماناي ئەو نىيە كە كورد دەستەووەستان دابنىشن و، بەھەموو جۇرە بەشك رازى بن، نەخىر... كوردىش دەبى سىياسەتى نەتەوھىيى خۇى ھەبى و، رىنەدا كچى خۇى بكا بە قوربانىي كورى مالدراوسى. كارىمەدەستانى دووزلخىزىيەكە پىيانوابوو، ئەگەر بىتو سەرى خۇيان كزىكەن و بلىن: "فەرموو، ئەوا لەو نىوچانەي كە ئىمە فەرمانەرەواين، ئاسايش ھەبە و تىررۇر زۆركەمە"، ئەوا ئەمىرىكا مل بۇ ھەموو داخوازىيەكىيان دەدا! بەلام راستىيەكەي، ەك چەندجار خستوومەتە بەرچاو، پىچەوانەكەي راستە، ئەگەر دووزلخىزىيەكە رىئانەدا بەجەماوەرى كورد، بە سەتھەزاران بىنە سەرشەقامەكانى ھەولير و سلىمانى و كەركوك و مووسل و بەغدا و، داواى سەربەخۇيىي كوردستان و، ژياندەنەوې "پەيمانى سىقەر" و مافى بىريارى چارەنووس و گشتىپرسى بکەن و، دووزلخىزىيەكە لەو نەدەترسان كە پىيانىگوتى: "فەرموون، ئىو بەسى فېدەرالىزم دكەن، كەچى كورد باسى سەربەخۇيى دكەن". بەدلىيايەو، ئەو ھەلە ئەمىرىكاىيەكان و غەربەكانىش لەگەل، ھاناپان دەبەردە بەر دووزلخىزىيەكە و، تەكايان

دەکرد لىيان كە جەماوهرى كورد بە "كۇنفىدەرالىزم" رازىبىكەن و لەمىرى سەربەخۇبى تەنازول بىكەن. ئەگەر لە خۇپىشاندانىكى چەند سەنەزار كەسى لە ھەولەر، لەرۇژى ھاتى "ئەخزەر ئىبراھىمى" دا ھاوارىان دەكرد، ئەخزەرى بەعسى، بېچۇ بۇلاى سەددامى ھاوپىت، كوردستان بەجىيەنلە"، ئىستە كاروبارى كورد بەجۇرىكى دىكە تەمەشادە كرا. دوو زەلخىزىدە كە چاوپروانى ئەو ئەدەبوون، ئەخزەر پەلى سەرۇكەزىرىدە بەكورد بېخىش، كە نەبەخىش و، دای بە كۇنەبەعسىيەك. خۇ ئەگەر كورد ئىكش بىكرابە بە سەرۇكەزىران كە ئەكرا، يان كورد ئىك بىكرى بە سەركۇمار، ئەو ئەو كوردە سەرۇكەزىر و سەركۇمارى دەرلەتتىكى عەربى دەبى، ئەك كوردستانى. رەپراست ئەو بە كە ئەم مانگى بەدەستەو ھاو، لەدەستەندە. پىوئىستە دوو زەلخىزىدە كە لە ھەكۇمەتى كاتى عىراقدا بەشدارىنەكەن و، جەماوهرى باشوورى كوردستانىش لە ھەلپۇاردنى سەرتاسەرى عىراقدا بەشدارىنەكەن و، لەرپى خۇپىشاندانى گەورە گەورە، داواى گەرنەتى ئىتەرناسىبۇنالى بىكەن بۇ مافى جىابوونەو لە عىراق، ھەركاتىك پەرلەمانىكى ھەلپۇردراوى كوردستان، بەزۇرىدى سادەى دەرگەكانى (ئەو + بەك)، دەرگى بۇ جىابوونەو.

پىوئىستە ھەموو لایەك ئەو باش بزان، كە ئەگەر كىشەى كورد و مافى كورد و سنوورى باشوورى كوردستان، بەشپەوى خۇپسكى خۇ، نەچتە ئەجندەى كۇمەلى نەتەو بەكگرتووەكانەو و، لەلەيەن ئەمرىكا و بەرىتانىا، گەرنەتى پاراستنى ئەو مافە و ئەو سنوورە ئەكرى و، لە دەستوورى بېنچىنەبى عىراقدا بە ئاشكرا نەووسرى، كە بەكگرتنى كوردستان لە گەل عىراق بەكگرتنىكە، ھەركاتىك پەرلەمانىكى كوردستانى، يان گشتەرسىيەكى كوردستانى، بىپارى جىابوونەوى دا، جىابىنەتەو، ئەو دەبى ھەر لە ئىستەو «فاتىحا»ى مافى كورد، ئەك ھەر لە باشوورى ولتەكەى و لە عىراقدا، بەلكو لە تەواوى كوردستان و خۇرەلاتى ئافىندا بىخونىن.

تاقىكردنەوەكانى نەتەوى كورد و، خەلكى كوردستان و ھەموو جىھان، ئەو دەگەبەن، كە ھىچ مافىك لەرپى بىدەنگى و سەرى خۇكزكردن و رىزگرتن لە پىشلىكارانى ئەو مافە، نەھاتەو تەدەست و نایەتەدەست. لەبەر ئەو، نەتەوى كوردى مافخوراو، بىدەنگ دانانىشى، بەلام با ھەموو جىزىەكان و جىزىلەكانى

كوردستان و، لە پېش ھەمووشيانەو، دووزخىزىيەكە، كە دوانزەسال، كات و سەرىيەخۇيان ھەبوو، كەچى نىوہى ئەوكاتەيان بە شەرى خۇكۆزى و، نىوہەكى دىكەشيان، بەدانە جىپرى لەبەكدى برەسەر، وەكو دەمىك لەمەویر خستووئەتە بەرچاویان، ئىدى وەك جارى جاران، ناتوانن بە قالزە شكاووە پكەونە كەژ و كۆر و سەرلەنوئ! "كورتانەكەى جەجال" بە رەشپووتى كورد بدوورنەو، و ھەر دەمىكىش دەستیانرۆى، رۆژ بۆ جەماوەر دانەنن. بزووتنەوئ ئەمجارە، تا ئەو ھەندازەبەى ئەز بتوانم پېشپىنىيەكەم، بەشپووەكى زۆرجاواز لە شىوہ پاوہكان دەكرئ! ئەوجا ئەو بزووتنەوہ بەچەشنى ئاژاوەبەكى رادىكالى پچرپچر و ھەركەس بۆخۇى دەبئ، يان لەجۆرى بزووتنەوہەكى بەرنامەدارى رۆشنىرانەدا دەبئ، ئەو جارى زووە بۆ ھىنانەبەرچاوى، بەلام بەدلىيائىوہ دەبىژم كە "سەرۆك" و "زىيەر" دەورى فەرمانرەوايان نابئ، چۆنكە ئەو دەمە نەرىتى "سەرۆكايەتى" و "بنۆكايەتى" نەرخى نامىنى و دەپاىەى دوكانى حىزىجىزىنە و پىاوفەرمانى و ژندوژمنى، بەھزى ساردى بازارەو، بەرەو دادانەوہ دەچئ. چىنى خۆندەوارى ھوردەبۆرژاوى كوردىش، كە بووہ بە ئەسپىنى كراسەكۆنى كۆمەلگەى كورد و، لە ھەلمەتەكاسەبى و ماستاوكردن و دوورپوويىدا بەشى كەسى ئەداوہ، بەرەو نابووتى و رىسواى دەپوا.

رۆژنامەى "مسدىا" ژ ۱۶۳، ۱/۶/۲۰۰۴

كاتنامەى ئەلېكترونى "نىشتمان" پووشپەرى ۲۰۰۴

برایانی به رنژ کاکه مه سعود بارزانی و مام جهلال تاله بانی

سلاوینکی برایانه تان لیبی و هیوام وایه تهن دوست بن.

هزی نووسینی نهم چند دپره بۆ برنژتان، نهو نامه بیهیه که له برۆزی ۶/۱/۲۰۰۴، به ئینگلیزی نووسیوتان بۆ سهرکۆماری ئه مریکا، جۆرج ده بلیو بوش. بهرله ههموو شتیک ده مەوی بیژم که ئیمه ی کورد، سەبارەت بهو هه لومەرجه له سنووریه دهره خراپه ی که تییدا ده ژین، نه گهر هاتو نه مانویست، نیازی دلی خۆمان به پاشکاو ی، به نه یاران و ناحه زان رابگه یه نین، یان ناچار بووین، هیندیک له ناما بجه کانی خۆمان به شارینه وه لیان، بۆ نه وه ی له شه پان دوورین، بینگومان ده بی له نیو خۆماندا و له گه ل خۆمان راستگو و قسه له بڕوین. دیاره قسه ی هه ق ره قه و، کورد جوانیانگوتوه "دۆست نه وه یه ده تگرینی" و، دوژمن نه وه یه ده تکه میننی"، له بهر نه وه ده بی ببوورن لیم، که به م وشه بیکراس و که وایانهم، دلشان ناخۆش ده که م، چونکه نه ز، وه ک برا و دوستی ئیسه، به پیوستی ده زانم، بی له بڕو به رمایی، له گه لتان بدویم.

برایینه!

له نامه که تاندا، نا راسته وخۆ، واپیشانده ده ن، که ئه مریکا نا به وایی کردوه بهرام بهر به کورد، که گوایه منه تی نه زانیوه له وه ی چه کداری کورد، شان به شانی چه کداری ئه مریکا و هاو به یمانانی، خونیان رژاوه له پیناوی ئازادی عیرا قدا و، ئه مریکایه کان پاداشی کوردیان زۆر به خراپی داوه ته وه.

ههر له وکاته دا چاوه پوانی نه وه ده که ن له ئه مریکا، که پله ی سهرکۆفری، یان سهرکۆماری عیراق، بز کورد مسزگهر بکا و، له باری ئابووریشه وه خۆتان به "مافخو راو" داده نین له چاوه عهر به کاندا و، داوای پاره ی زۆتر ده که ن.

راسته بیه که ی، نهم هه لوسته ی به رنژتان، هه لوسته ی ساده کارانه و، هه لپه ی نا هومیدانه ی له کاروان به جیمه وانه یه و، له مرقفی سیاسه تکار ناوه شسته وه. نه گهر چاوینکی بابه تانه و به ویزدانانه به هه لسوکه وت و کرده وه کانی خۆتاندا به خشیننه وه، به تایبه تی له سه رده می دوانزه سه اله ی

فرمانبره‌واییتاندا له "هریمی ناسایش"، چ پێش و چ پاش رووخانی رژیمی سه‌ددام، نه‌وسا تێده‌گه‌ن که گوناھی هه‌ره‌گه‌وره‌ی له‌ده‌ستچوونی نه‌و ده‌رفه‌ته‌ میژوووبه‌ی که بۆ کورد هه‌لکه‌وتبوو، ده‌که‌وتنه‌ نه‌ستۆی دژایه‌تی توندوتیژ و رکه‌به‌ری ناحه‌زانه‌تان به‌رامبه‌ر یه‌کدی، به‌لام هه‌رزانفرۆشی و خو به‌ که‌مگرتنتان به‌رامبه‌ر داگیرکه‌ران و دوژمنانی نه‌ته‌وه‌ی کورد، نه‌ز، وه‌ک شاره‌زابه‌کی سیاسه‌ت و جوړی بیرکردنه‌وه‌ی رۆژاواوبه‌کان، نه‌مه‌ ده‌سال پتیه‌، چ له‌رێ و تازی رۆژنامه‌وه‌ و، چ له‌رێ و تونوێزی رادیوی و ته‌له‌فزیۆنییه‌وه‌ و، چ له‌رێ نامه‌ناردنه‌وه‌ بۆتان و، چ له‌رێ پێوه‌ندیی دووبه‌دوووه‌ له‌گه‌ڵتان، ده‌موسته‌ کارنک بکه‌م، که‌ ئێوه‌ له‌پیناوی به‌رژه‌وه‌ندیی به‌رزی نه‌ته‌وه‌ی کورددا یه‌کبگرن و ده‌سکه‌وتی ته‌سکوتریسکی حیزبایه‌تی و بنه‌ماله‌یی، بخه‌نه‌ لاوه‌، نه‌وه‌شم رۆنکردوه‌ بۆتان که‌ نه‌مریکا برای باوکی که‌س نییه‌، به‌لکو زله‌یژنکی خاوه‌ن به‌رژه‌وه‌ندییه‌ و، به‌پێی نه‌و به‌رژه‌وه‌ندییه‌ و، له‌سنووری نه‌و به‌رژه‌وه‌ندییه‌دا ده‌جوولێسته‌وه‌ و، هه‌قالبه‌ند و نه‌یار ده‌ستپێشانده‌کا.

ته‌وه‌ی راستی بێ، نه‌مریکا له‌ چوارچێوه‌ی نه‌و سنووره‌دا، گه‌لێک کاری باشی بۆ کورد و، به‌تایبه‌تی بۆ هه‌ردووکه‌تان کردوه‌. نه‌مریکا له‌ ۱۹۹۱ ده‌ تا که‌وتنی سه‌ددام، "هریمی نه‌فرین"ی پاراست و، ئێوه‌ش به‌ سه‌ربه‌خۆیی فرمانبره‌واییتان به‌سه‌ر سێ ستاندا کرد، به‌لام بیرتان له‌دواپۆژ نه‌کردوه‌، به‌لکو نیوه‌ی ته‌مه‌نی "هریمی ناسایش" تان، به‌ شه‌ری خۆکوژی برده‌سه‌ر. پاش نه‌وه‌، نه‌مریکا له‌ ۱۹۹۸ دا، هه‌ردووکه‌تانی له‌گه‌لێک ناشتکردوه‌، ئێوه‌ش به‌ئیتاندا که‌ له‌ماوه‌ی چهند مانگی‌دا حکومه‌تیکی یه‌کگرتوو و، په‌رله‌مانێکی له‌ نازادیدا هه‌لبژێردا و بخه‌نه‌ سه‌رپێ، که‌چی تانه‌پۆژ که‌ نه‌پۆژه‌، نه‌و به‌ئیتان نه‌برده‌ سه‌ر. په‌رله‌مانه‌که‌تان ره‌وایه‌تی نه‌ماوه‌ و، کاتیکیش دوو به‌رپوه‌بریتی هه‌بێ، دیاره‌ "هریم" له‌باری قانونیه‌وه‌ "بوون" (وجود)ی نابێ. له‌گه‌ڵ ته‌مه‌شدا، کاتیک ترکه‌کان روویان له‌ نه‌مریکا وهرگێنرا، نه‌مریکا روویکرده‌ تێوه‌ و، داوای پێکه‌وه‌ هه‌لمه‌تێردنه‌ سه‌ر که‌رکوکی کرد لێتان، به‌لام نه‌وه‌ بوو ئێوه‌ پێکه‌وه‌ نه‌چوون، یه‌کیتی، چوار ده‌مژمیر

لەمیش پارتییەوه چوو، و کەرکووکی کرد بەچوار کەرتەوه، و، ئەوه بوو ئەو تالان و بڕی و ئۆتۆمبیل فراندن و ناو دیوکردنەش روویدا، کە کوردی سووککرد، و، بیانوشی دایە دەست داگیرکەری ترک، کە لە ئەمریکا، داوای چوونە دەرەوهی ئێوه لە کەرکووک بکەن، و، ئێهەش لەباتی پێداگرتن و مانەوه، و، دەرکردنی عەرەبه هاورده کان، و، نیشته جێکردنی کورده کەرکووکییه ئاواره کان، لووس و باریک چەکارە کانتان لە کەرکووک کێشایەوه، و، کەرکووکتان کردە شاری «برایەتی»، وەك ئەوهی شارەکانی دیکە کوردستان، شاری دوژمنایەتی بووین، ئەکە برایەتی. خۆ مام جەلال، هەرخۆی، چەند سەت پارچەزەویی لە سلیمانی و کۆیه بەخشی بە بەری ترکمانیی دەسکەلای رۆژی ترک، کە هەتا ئەوێ، دانێکی خێریان، ئەکە پە کوردها، بەلکو پە ئێوهشدا نەناوه. هەر یەك دوو رۆژ دواي ئەو کارەساتە کەرکووک، نامەبەگم نووسی بۆ کاک مسعود، و، مەترسیی کشاندنەوهی هیزەکانی کوردم لە کەرکووک راگەیانداپێی. وەرایی کاک مسعود ئەوه بوو کە "ئەوان چی باش بێ بۆ کورد ئەوه دەکەن". یێگومان کشانەوهی هیزی کورد لە کەرکووک، هەلبەهکی ستراتیژیی کۆژەر بوو، چۆنکە کوردی کەرکووک بێ پشتیوان مانەوه. ئەمە لە کاتیکیدا کە سەریازی ترک لەو رۆژەدا بەهیچ جۆرێک زاتی ئەوهیان نەدەکرد پەلاماری باشووری کوردستان بەن. خۆ ئەگەر ئەوهیان بکەردایە، ئەوا بەزانی گەورە رۆژی ترک ئەواو دەبوو.

گەورەترین هەلە ئێوه ئەوه بوو، بێ هیچ گەرەنتی و، بێ هیچ بەلێن و پەیمانێکی ئەمریکا و بەریتانیا لەبارە دواڕۆژی باشووری کوردستانەوه، ئەکە هەر خۆتان بە عێراقی دایە قەلەم، بەلکو گوتتان کە گەلی کورد دەیهوێ لە سنووری عێراقدا بێنیتەوه، ئەمە لە کاتیکیدا کە ئێوه، رێی هیچ جۆرە گشتپرسییه کتان نەدا، تا بزانی خەلکی باشووری کوردستان، چیان دەوێ و چیان ناوێ.

لەلایەکی دیکەوه، هەولێ ئەوه تاندهدا، لە کورد و بەگەیهنن کە سەرکردە عەرەبه کان و شیعە کان بە سیستەمی فێدەرالی رازین. تەنانەت مام جەلال لە وتووێژێکیدا لەگەڵ گۆفاری ئەلمانی "دیرشپیگل" گوتی: "سیستانی بە فێدەرالیزم رازییه و پشتگیری مافەکانی کورد دەکا، و، مەوقیەکی مۆدێرات

برایانی بهرینز کاکه مسعود بارزانی و مام جهلال تالهبانی..... جهمال نههز

(معتدل) ه و له خومهینی ناچی". کهچی رۆژێک دواى نهوه، سیستانی نهو قسانهى به درۆ خستهوه. که له رۆژنامهى "میدیا" دا داوامکرد له مام جهلال، راستى و ناراستى نهو ههواله دهريخا، مام جهلال نیسته و نهواساش پهناى برده بهر بینهنگی. وادیاره هۆشیار زێباریش، نهیویستوو له مام جهلال دوابکهوێ، بۆیه له بهردهم "کۆمهڵی ناسایشی نێودهولتهان" دا گه‌لێک په‌سنی (مدحی) سیستانی دا، هه‌قى خۆیه‌تى، وه‌زیری عێراقه!

برایینه!

وه‌ك ده‌زانن، نێوه ده‌ولته‌تى عێراقستان سه‌رله‌نوێ بنیاتنايه‌وه، سه‌روه‌رتیستان بۆ عێراق وه‌رگرتوه‌وه، كۆتاییتان هێنا به سه‌ربه‌خوێ مائۆچكه‌كه‌ی كورد. ته‌نانه‌ت كه "كۆمه‌ڵی ناسایشی نێوده‌ولته‌تان"، كه به‌پێی بریاری ١٥٤٦ سه‌روه‌رتی بۆ عێراق گه‌رانده‌وه، نه‌مه‌ش هه‌ر به‌هۆی هه‌ول و ته‌قه‌لای وه‌زیره‌كه‌ی نێوه‌وه، كا‌ك هۆشیار زێباری بوو، وه‌ك به‌رپرسیاره گه‌وره‌كانی نه‌مريكا دانیا‌نپێ‌دانا (الشرق الاوسط ١٠/٦/٢٠٠٤). نه‌مه بینه‌وه‌ی كه بریاری ١٥٤٦ ی (ك. نا. ند.) به‌یه‌ك وشه‌ با‌سی كوردستان، یان كورد بكا. کهچی نیسته‌ش نێوه ناتانه‌وێ به‌خۆتانی بگرن و، بریارێکی بنێرانه نادهن و، هه‌ر ده‌تانه‌وێ كا‌ت به‌نه‌سه‌ر. نه‌گه‌رچی ده‌زانن، كا‌ر له‌كا‌ر ترازاو و، عێراق بووه‌ته‌وه ده‌ولت و، كوردیش كه‌مايه‌تیبه‌كه له‌نێو عێراقدا، كه به ده‌ولته‌تیکی عه‌ره‌بی ده‌ناسرێ و، كێشه‌كه‌ش له‌ كێشه‌ی نینته‌رناسیۆنالییه‌وه، بووه‌ته‌وه به‌ كێشه‌یه‌کی نێوخۆیی و، نێوه‌ش له‌مه‌ولا وه‌ك سه‌رۆك حیزب ته‌ماش‌ا ده‌كرن، خۆستان نامه‌كه‌تان بۆ بوش هه‌روه‌ك سه‌رۆك حیزب ناردوو و، چه‌كداره‌كانیشتان وه‌ك مێلیشیا ته‌ماش‌ا ده‌كرن، چۆنكه‌ چه‌كدارى حیزبین، نه‌ك له‌شكری نه‌ته‌وه‌یه‌ك و، رێ به‌ مانیا‌ن نادری، مه‌گه‌ر نه‌وه‌ی نێوه بچنه‌وه سه‌رشاخ!!! نه‌رێ به‌ ته‌مان بچنه‌وه؟؟؟

برایینه!

نه‌وجا، با بینه‌سه‌ر نه‌و هورده هه‌ره‌شانه‌ی كه ده‌یكهن و نایه‌نه سه‌ر و، به‌ قسه‌ی

سیستانی «هه‌ڕه‌شه‌ی ژیوه‌ بۆ خۆکێشانه‌وه‌ له‌ حکومه‌تی عێراق، قسه‌یه‌کی کۆنه‌» (روژنامه‌ عه‌ره‌بییه‌کانی رۆژی ۱۰/۶/۲۰۰۴)، نه‌گه‌ر قسه‌کانی سیستانی بکینه‌ کوردی، ده‌بی پێژین «هه‌ڕه‌شه‌که‌ی ژیوه‌، چه‌مۆله‌ی ئیوگیه‌رفانه‌» و، له‌مه‌وه‌، ده‌بی خۆتان بزانی، نه‌و سیستانییه‌ی که‌ ژیوه‌ چه‌ندجار چوونه‌ سلاوی، ریزی ژیوه‌ی چه‌ند لایه‌. به‌لام با وادابنێن که‌ ژیوه‌ نه‌وڕ خۆتان ده‌کێشنه‌ دواوه‌ له‌ حکومه‌ت، نه‌وجا چی؟ ده‌مێکه‌ نه‌و په‌نده‌ کوردییه‌م داوه‌ به‌رووتاندا که‌ ده‌بیژێ «نه‌وه‌ی به‌ که‌چینی ده‌کرێ، به‌ بیسه‌ژنی ناگرێ». خۆکێشانه‌وه‌، ده‌بوو پێش راگه‌یانندی حکومه‌تی کاتی بوایه‌. ژیوه‌ خۆتان ده‌کێشنه‌وه‌، نه‌وسا حکومه‌تی دانپێدانراوی عێراق، به‌ یارمه‌تی هه‌مه‌وولایه‌ک، له‌ هه‌مه‌و عێراقدا هه‌لبژاردنێک سازده‌کا و، نه‌و حه‌له‌ش دهبان که‌ جه‌ماوه‌ری کورد ده‌نگ به‌ژیوه‌ نادا، نه‌و شایه‌ر و کوپی رۆژ و کۆنه‌جاش و خاوه‌ن فایل و چلکاوخۆر و گامه‌سه‌له‌ک و خۆڕێن و کاسه‌لیسه‌نه‌ی که‌ سالا‌تی ساله‌، به‌لێشار پاره‌ی کورد دا به‌شه‌که‌ن به‌سه‌ریاندا، پێش نه‌وانی دیکه‌ ده‌که‌ونه‌ په‌لاماردا ئه‌تانه‌. خۆ نه‌گه‌ر به‌ریه‌ره‌کانی حکومه‌تی عێراق بکه‌ن، ده‌بی بزانی که‌ نه‌وه‌ جاری جاران نییه‌، چونکه‌ نه‌ جه‌ماوه‌ری کورد ده‌گاته‌ قریاتان و، نه‌ سووریا و ئێران و ده‌وله‌تی ترک، نه‌و ده‌مه‌ به‌هه‌مه‌و لایه‌ک لێتانه‌ده‌ن و، داگیرکه‌رانی کوردستانیش، نه‌و نازاوه‌یه‌ ده‌که‌نه‌ بیانوو بۆ کاولکردنی کوردستان و، ده‌ره‌په‌راندنی کورد و نه‌نفالیکی نوێ. خۆ نه‌گه‌ر له‌نیو حکومه‌تدا بپننه‌وه‌، نه‌وا متمانیه‌ی زۆریه‌ی زۆری کورد ده‌دۆڕێن، چونکه‌ رژیمی نوێی عێراق، زۆر زه‌حمه‌ته‌ مافیکی فیدرالی وا بدا به‌ کورد، که‌ کورد ده‌یه‌وێ و، جه‌ماوه‌ری کورد، له‌ده‌ستدانی نه‌و ده‌رفه‌ته‌ گه‌وره‌یه‌ی که‌ هه‌لکه‌وتبوو بۆی، له‌چاره‌ی ژیوه‌ی ده‌زانی.

برایینه‌!

رنی راست و دروست نه‌وه‌یه‌، به‌ قه‌رمی و بی پێچه‌وپه‌نا، دان بنێن به‌ هه‌له‌ی خۆتاندا و، وه‌ک سیاسه‌تکارانی که‌ بۆ ئامانجێک هه‌ولتانه‌وه‌ و سه‌ره‌نگه‌رتوه‌، بپنه‌ قسه‌ و هه‌ردوو به‌رپۆهه‌رێتییه‌ که‌ به‌ده‌نه‌ ده‌ست نه‌عجومه‌نێکی سه‌تکه‌سیی بپلایه‌ن، که‌ سه‌ره‌په‌رشتیی هه‌لبژاردنێکی نازاد ماکا، له‌و ستانه‌دا که‌ به‌ده‌ست کوردیه‌وه‌ و، له‌و شێتانه‌دا که‌ به‌ده‌ست کوردیه‌وه‌ نییه‌، به‌لام کوردستان و کورد ده‌توانن نوێنه‌ری

برایانی بیریز کاکه مسعود بارزانی و مام جلال تالعبانی..... جهمال نه بهز

خویان ههلبژێرن. ئهوجا ئه پهرمانهێ که دروستدهیی، بریاریدا لاسهر ئه
ههنگاوانهێ که دهیی بنرین بۆ پاراستنی مافی کورد. ئیه ئه گهر ئه کاره بکهمن و،
ئهم ههنگاوه نازایانه بنین، ریزیکێ زۆری نهتهوهی کورد بۆخوتان دهپهرن و، کورد
له دووباره بوونهوهی شهڕی ئیوخوویی رزگار دهکهمن، چونکه دلبابن که مه نجهلی
خه موخه فتهت و ناھومیدی کورد به جۆری ده کولی که لێیده پژی. تکای براتان ئه وهیه
که ری بهو کویره وهری و کاره ساته ناھه موارانه نه دهن. مه به ستیشم لهم نامهیه بۆ
ئیه، ته ئی خزمهتی کورده، ئه گهرنا خوشتاندزانن، که ئه ز نه به ته مه ی پله و پایه و،
نه به ته مه ی هیچ جۆره ده سکمه و تیکێ تایبه تی و، نه چاوه پوانی خیره ویری که سم.

ریزوسلاوم دووباره ده که مه وه...

براتان

جهمال نه بهز

۲۰۰۴/۶/۱۰

روژنامه ی "میدیا" ژ ۱۶۴، ۲۰۰۴/۶/۱۵

گوفاری "کۆنگره" ژماره ۳۱ - جۆزهردانی ۲۰۰۴

